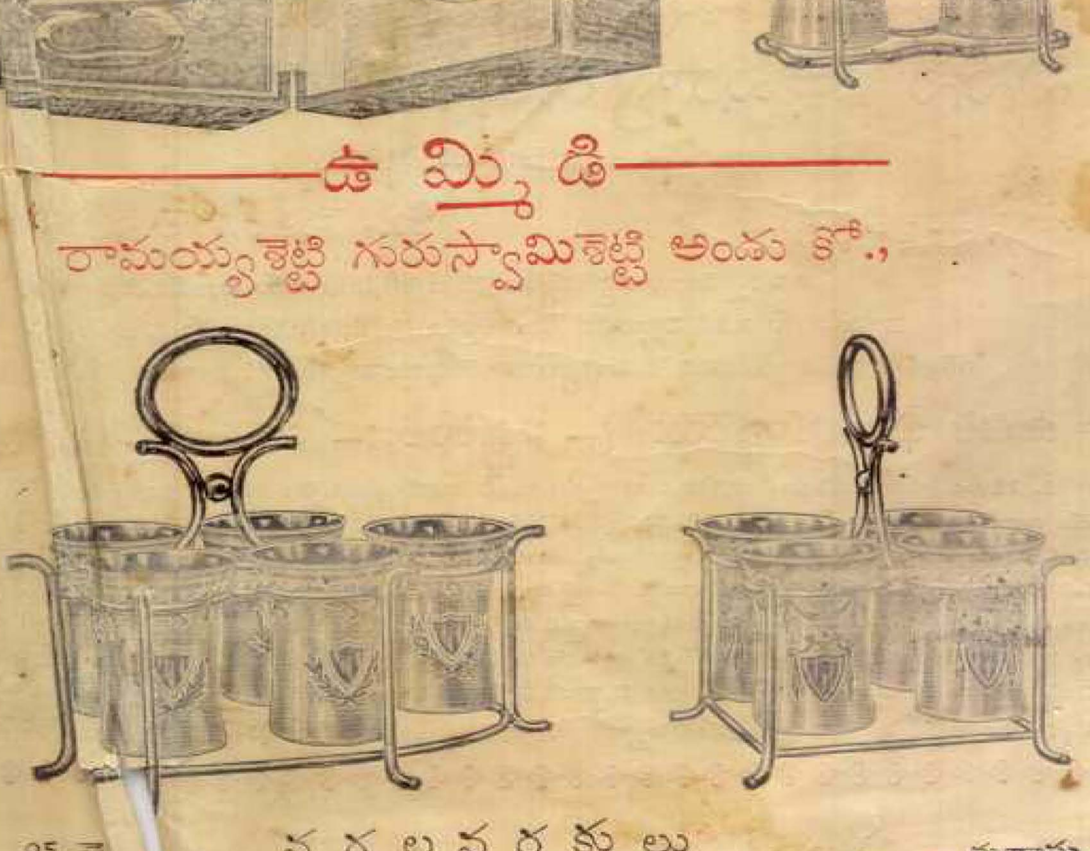
నికరపు వెండిలో నాజూకైన బహుమతులు

ఉమ్మిడి

రామయ్యశెట్టి గురుస్వామిశెట్టి అండు కో.,

ఆంధ్రపత్రిక

ఇరువదిరెండవ సంవత్సరాదిసంచిక

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము

సంపాదకుండు:

కా. నాగేశ్వర రావు

ఆంధ్రవిద్వన్మహాజనులచే వ్రాయబడిన

రాజకీయ సారస్వత చారిత్రక సాంఘికాదివిషయక

వ్యాసములును, దేశభక్తుల చిత్రములును గలవు

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున ముద్రితము

6-7, తంబుశెట్టి వీధి, జార్జిటవును, మద్రాసు

1931-వ సంవత్సరము మార్చినెల 20 వ తేది

౧౯౩౧-౩౨

PRINTED AND PUBLISHED BY
C. SESHAGIRI RAO, B. A., ANDHRA PATRIKA POWER PRESS,
No. 7, THAMBU CHETTY STREET, GEORGE TOWN, MADRAS.

ఆయుర్వేదసమాజము వారి ఔషధరత్నములు, పరీక్షించదగినవి.

మదనకామేశ్వర లేహ్యం

వనమూలికలతో చేయబడినది—వీర్యవృద్ధిని—బలమును కలిగించు ఔషధములలో యుత్తమమయినది— మేహము— నిశ్శక్తి —శుక్ల నష్టము—అతి మూత్రము—మొదలగు వాటిని హరించి మంచి బలమును — సంసార సౌఖ్యమునకు శక్తిని—సంతానప్రాప్తిని కలిగించుటలో అమోఘమయినది—వేలడబ్బీలు విక్రయమగుచున్నవి.

2 డబ్బీలు చాలును.
20 తులముల డబ్బి రు 1-4-0

పాలసుగంధి లేహ్యం

రక్తశుద్ధికి శ్రేష్ఠమయినది. సవా మేహము, మేహపొక్కులు, మచ్చలు, యితర చర్మరోగములు, కీళ్లనొప్పులు, మలబద్ధము మొదలగువ్యాధులను హరించి రక్తమును శుద్ధిపరచుటలో శ్రేష్ఠమైనది. 4 డబ్బీలు చాలును. 20 తులముల డబ్బి రు. 1-4-0

క్షయహరారిష్టము

దగ్గులు, క్షయదగ్గులు, ఉబ్బసదగ్గులు మొదలగువాటిని హరించును. 15 తులముల డబ్బి రు. 1-0-0

ఘనసార చందిని

అన్ని విధములగు శిర, అంటురోగములు, స్త్రీల కుసుమవ్యాధులు, మూత్రపుమంట, దురద, మొదలగు అన్ని వ్యాధులను హరించుటలో చాలా ఉత్తమమయినది.

4 సీసాలు చాలును సీసా 1-కి రు. 1-8-0

దీనిని చందిని అత్తరు అనుపానముతో పుచ్చుకొనిన తక్షణమే సమస్తబాధలు హరించును.

చందిని అత్తరు సీసా 1-కి రు. 1-4-0

కందమూల రసాయనం

మూలవ్యాధి (మొలలజాడ్యము) కిది మంచిమందు. మలబద్ధకము, ఆసనమందు రక్తనీముగాని వచ్చుట, మొదలగు అర్శస్సంబంధమగు వ్యాధులను పోగొట్టును.

రోజాపుష్ప లేహ్యం

మలబద్ధమును హరించి కాలప్రవృత్తిని చక్కగా కలిగించును. పథ్యము లేదు. సదా వాడుచుండవచ్చును.

1 డబ్బి రు. 0-10-0

మహాఖండార్ద్రక లేహ్యం

సమస్తపైత్యములు, వాంతులు, త్రేపులు, ఆకలిలేకుండుట, మొదలగువాటిని హరించి మంచి ఆకలిని, జీర్ణశక్తిని కలిగించును, 15 తు డబ్బి రు. 1-0-0

గంధకరసాయనము

పరిశుద్ధముగా తయారుచేయబడినది. సమస్తరోగములను నిర్మూలము చేయును. జీర్ణించిన సవాయిలు, చర్మరోగములు, కురుపులు, కొరుకుపుండ్లు, తీట, [illegible], మేహపొడలు, మచ్చలు, కుష్ఠువులు, మొదలగు అపరిశుద్ధరక్త సంబంధమగు వ్యాధులను హరించుటలో జగత్ప్రఖ్యాతి గలిగియున్నది.

10 తులముల సీసా రు. 2-0-0

చ్యవనప్రాశలేహ్యము

ఇది ఆమలకసారముతో చేయబడినది. బలమును, కలిగించుటలో ఉత్తమమయినది, క్షయ-దగ్గు, ఉబ్బసము, అజీర్ణము, శ్లేష్మము, కఫము, పురాణజ్వరము, మొదలగు వ్యాధులను ఖండించుటయే గాక సుదేహబలమును, నరములకు పటుత్వమును కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమయినది.

20 తులముల డబ్బి రు. 1-4-0

అశ్వగంధ రసాయనము

ఇది సమస్తవిధములగు మేహములు, నిశ్శక్తులు, శుక్లనష్టము, శిరోగము, రక్తవమనము, ఆకలిమందము, దుర్బలత్వము, పొడిదగ్గు, పాండువు, క్షయ, రక్తక్షీణము, జీర్ణజ్వరములు మొదలగు వ్యాధులను ఖండించి మిక్కిలి బలమును, వీర్యవృద్ధిని, ఆకలిని, తేజస్సును కలిగించును. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 తు॥ డబ్బీ 1-కి రు. 1-4-0

అన్ని ఔషధముల మాక్యాటలాగు యుచితము
రూ 5-0-0 పైబడిన ఆర్డర్లకు రూ 1-కి 0-2-0 కమీషను నిచ్చెదము.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని, ఆయుర్వేదసమాజం, పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

నోటు:—మద్రాసు, నెల్లూరు, బెజవాడ, పాలకొల్లు, కాకినాడ, గుంటూరు మొదలగు ప్రదేశములయందు గల మా బ్రాంచీలయందుగూడా మా ఔషధములు దొరకును.

వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద నిలయము

రిజిస్టర్డు

చింతలూరు, ఆలమూరు పోస్టు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

ఢిల్లీ, మదరాసు, తెనాలి, శ్రీకాకుళం, విజయనగరం, రాజమండ్రి, కాకినాడ మొదలగు పట్టణములలో జరిగిన వస్తుప్రదర్శనములయందు స్వర్ణ పతకములను ఉత్తమతరగతి యోగ్యతాపత్రములను బహుమానములను పొందిన

"వైద్యరాజ" ద్విభాష్యం వెంకటేశ్వర్లు, బుచ్చయ్యగార్లచే

శాస్త్రీయముగ సిద్ధపరుపబడి ఆంధ్రదేశమందు విజయము గాంచుచున్న దివ్యౌషధములు

వసంతకుసుమాకరము.

తులం 1-కి రు. 20-0-0

ఆయుర్వేదోక్తమైన గొప్ప యౌషధములలో పేరుగాంచినది. ఇది ప్రధానముగ అతిమూత్రము, మధుమేహము మొదలగు భయంకర వ్యాధులయందు సేవించదగిన రసౌషధము. మరియు శుక్రనష్టము, శుక్రక్షయము, నరముల బలహీనత, చిరకాలపు తెల్లకుసుమ, మూత్రకృచ్ఛ్రము, మూత్రఘాతము, మూత్రాశ్మరులు, రాచపుండ్లు మొదలగు వ్యాధులు యెట్టి దుస్థితియందున్నను యీ యౌషధరాజమువలన ఆరోగ్యము కలుగునని దృఢముగ చెప్పగలము. అన్ని ఋతువులవారికి పనికివచ్చును. సర్వత్ర వ్యాపించియుండు సుఖరోగముల ప్రభావముచే శరీరమందలి రసము, రక్తము, మాంసము, మేదస్సు,

అస్థులు, మజ్జ శుక్రము అను సప్తధాతువులు చెడి ఎక్కడ కొల్లాకొల్లలై ప్రాణాపాయస్థితియందుండు ఉపద్రవములన్నిటిని సంపూర్ణముగ నివర్తి చేసి దేహమును ఆరోగ్యముగ చేయు ప్రభావము యీయౌషధరాజమునకే కలదని చెప్పుటయం దతిశయోక్తి లేదు.

ఇందు చేర్చబడు బంగారు, మంచి ముత్యములు, మంచిపగడములు, కస్తూరి మొదలగువస్తువులు శాస్త్రోక్తముగ శోధనమారణాదులు చేసి యాప్రకారము సంస్కరించి మాయొద్దనే సిద్ధపరచబడుచున్నవి. [illegible] ఆరోగ్యమును పొందియున్నారు.

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీవిలాసరసము,

క్షయరోగులకు అమృతోపమానములగు దివ్యౌషధములు.

చ్యవనప్రాశము.

ఈరెండు ఔషధములను కలిపి సేవించవలయును.

చిరకాలమునుండి క్షయవ్యాధిచే పీడింపబడుచు శక్తినష్టముచే [illegible] యౌవనమును, ఆరోగ్యమును కలిగించును. క్షయ, శ్వాసకాసలు, ఉబ్బసము, కఫముతోకలసి రక్తముపడుట, రక్తహీనత, బలహీనత, శరీరకృశత్వము, దీర్ఘకాలమునుండి బాధించు మొండిజ్వరములు, హృదయదౌర్బల్యము, గుండెదడ, [illegible] మొదలగువారికి అతిశీఘ్రముగ [illegible] బలము, కాంతి, శుక్రవృద్ధి మున్నగువానిని వృద్ధిచేయును. అన్ని ఋతువులకు అనుకూలించును. ఇందు బంగారు, మంచిముత్యములు, మంచిపగడములు, కస్తూరి మొదలగు విలువగలవస్తువులు చేరియున్నవి. ఒకనెలకు సరిపడు ఔషధములు. ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీవిలాసరసము, 1½ తు॥ రు. 10-0-0. చ్యవనప్రాశము, 60 తు॥ రు. 4-8-0. వెరసి రు. 14-8-0.

మాయొద్ద 228, ఆయుర్వేదీయౌషధములు గలవు. కోరువారికి మాపెద్దకేటలాగు ఉచితము.

బ్రాంచి ఆఫీసులు: కాకినాడ దేవాలయంవీధి, రాజమండ్రి, ఇన్నీసుపేట, [illegible].

“గ్రాజ్‌లోడ్రైమన్డు” నగలు
సవరపు బంగారుకు పూచీ.
చూచి
వజ్రములని భ్రమించుచున్నారు.
వేనవేలు ఖర్చగుచున్నది.
మాయరాళ్లనుకొని మోసపోకుడు.
క్యాటలాగు ఉచితము.
S. BRAHMA
పి. గోపాలస్వామినాయుడు & సన్స్
పరంగిమలై పోష్టు. (మద్రాసు.)

విషయానుక్రమణిక

చిత్రానుక్రమణిక

53/355, సింగరాచారి వీథి, తిరువల్లిక్కేణి;—అఖిలభారత మహిళాసాంఘిక సారస్వతమహాసభ-1930, చెన్నపురి; అఖిల-ఆసియా-మహిళామహాసభ, కార్యనిర్వాహకసంఘము, లాహోరు, 1930, ప్రాచ్యవిశ్వవిద్యాలయమహిళాసంఘకార్యనిర్వాహకవర్గము, 1930.

4.శిక్షితులు; చెన్నపురిఉప్పుసత్యాగ్రహదళము, చిత్రములు.

5. ఆంధ్ర చిత్రకళాశాల, కాకినాడ; ఆంధ్రమహాసభ, చెన్నపురి 1930, నాటకశాఖ-నటబృందము; స్త్రీల స్వదేశీలీగు-మైలాపూరు చెన్నపురి, శ్రీమతి కొమాండూరు రంగనాయకమ్మగారు, గాంధి-స్పిన్నింగ్ ఆశ్రమము, చెన్నపురి. 6. శిక్షితులు.

7. శ్రీ కా. గోవిందరాజాచార్యులుగారు, శిక్షితులు.

8. శిక్షితులు; శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు బెజవాడలో తమగృహమున నవరాత్రోత్సవసమయమందు సన్మానించిన పండితబృందము, హైదరాబాదు ఆంధ్రమిత్రమండలి శ్రీసిరుగూరు జయరావుగారిని సన్మానించుట.

9. శిక్షితులు; పడమటి గోదావరిజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము, 2 చిత్రములు. 10-11. శిక్షితులు.

12. తూర్పుగోదావరిజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము,4 చిత్రములు. నెల్లూరుజిల్లా-ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము2 చిత్రములు.

13. ఖద్దరు దీక్షబూనిన బెజవాడవర్తకులు-శిక్షితులు;

14-15 శిక్షితులు. 16. పడమటికృష్ణాజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము, 3 చిత్రములు. 17. శిక్షితులు.

18. గుంటూరుజిల్లా-ఉప్పు సత్యాగ్రహదళము, 2 చిత్రములు. గంజాముజిల్లా-ఉప్పు సత్యాగ్రహము, 2 చిత్రములు. విశాఖపట్టణము-ఉప్పుసత్యాగ్రహము, 4 చిత్రములు. 19. శిక్షితులు.

20. శ్రీమతి లక్ష్మీనారాయణనాయర్ గారు, శ్రీమతి ఏకాక్షి రామారావుగారు, శ్రీమతి మండి మహారాణిగారు, శ్రీమతి ఆనందరావు సతిగారు, శ్రీమతి వెంకటరత్నమ్మగారు; శ్రీమతి డా. లక్ష్మీదేవిగారు, చెన్ననగర స్త్రీమహాసభ, శ్రీమతి కొండి రామమూర్తి సతీమణిగారు, 1930 వ సం. న చెన్నపుర విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రలయినస్త్రీలు. 21-24. శిక్షితులు.

25. అఖిలభారతజాతీయమహాసభా కార్యనిర్వాహసంఘసభ్యులు; మహాత్ముని ఉప్పుసత్యాగ్రహము;—దండియాత్ర, సూరతుమకాము చిత్రములు 6.

26. శిక్షితులు; నెల్లూరుజిల్లా - ఉప్పు సత్యాగ్రహము మొదటి దళము; శిక్షితులు.

27-28. బెజవాడ-ఉప్పు సత్యాగ్రహము స్త్రీదళము ఊరేగింపు; కాకినాడ-ఉప్పుసత్యాగ్రహము స్త్రీదళము-ఉప్పు తయారుచేయుట; శిక్షితులు.

29. శిక్షితులు; జిల్లా ఉప్పు సత్యాగ్రహము శిబిరము, చిన్నాపురము, శిక్షితులు.

30-31. ఆంధ్రపత్రిక—సంపాదకశాఖ, కార్యనిర్వహణశాఖ; ఉద్యోగిబృందము

32. శ్రీ ఇర్విన్‌ప్రభువు- శ్రీ గాంధీమహాత్ముడు; ఇండియన్ రౌండుటేబిలు కాన్ఫరెన్సు, సెంటుజేమ్సుభవనము, లండనునగరము, ఎనుబది తొమ్మండుగురుప్రతినిధులు, హౌస్ ఆఫ్ లార్డ్సులో ఇండియన్ కాన్ఫరెన్సు, కాశ్మీరమహారాజు ఉపన్యాసమును చదువుచుండుట.

33-36 రౌండుటేబిలు సభా ప్రతినిధులు (లండను).

37. ౪౫.వ అఖిలభారతజాతీయమహాసభా చిత్రములు—అధ్యక్షులు మొదలగువారు

38. విదేశవస్త్రముల పికెటింగ్-చెన్నపురి;—ఆంధ్రపత్రిక-వినాయకోత్సవము-సంపాదకవర్గము.

39. శిక్షితులు; వెల్లూరుజైలునుండివిడుదలగాంచిన సత్యాగ్రహులు; విడుదలగాంచినమద్రాసు శాంతిసైనికులు.

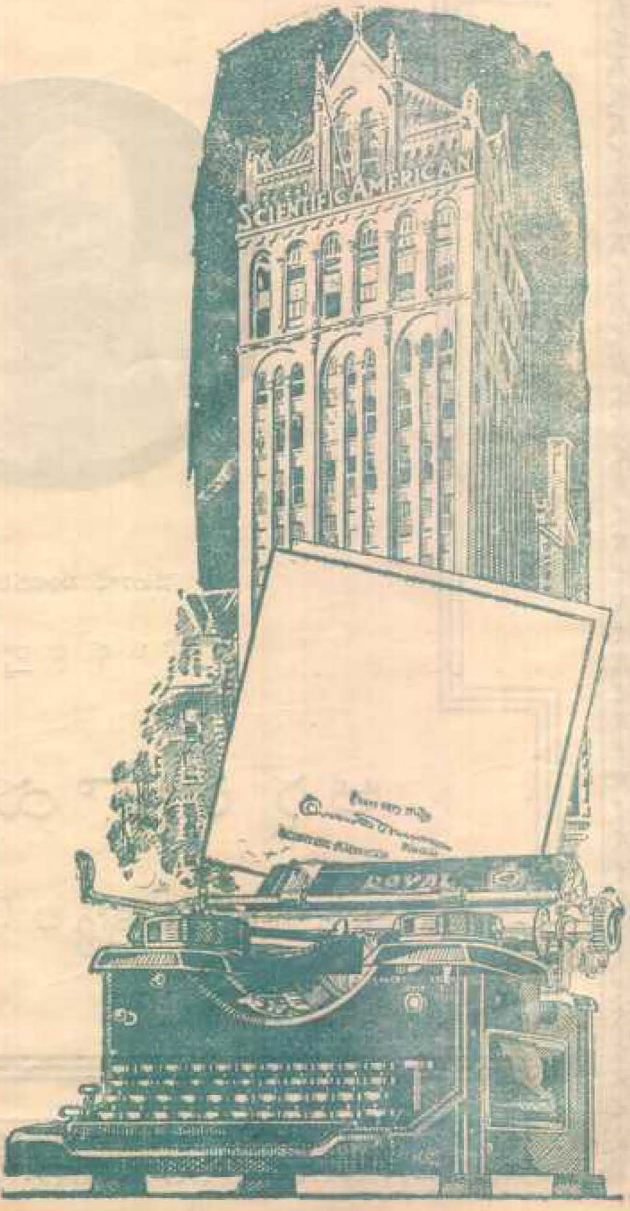
40. శ్రీమతి జి. రంగనాయకమ్మగారు; శిక్షితులు.

41. శ్రీ బి. రాచప్ప గారు;—షోలాపూరు శిక్షితులు (ఉరిదీయబడినవారు)

42. శిక్షితులు; శ్రీ యస్. రాజారామరావుగారు; శ్రీ యస్. యన్. మరియప్పగారు; మంత్రిగారికి జిల్లాబోర్డువారొసగిన వెండిపెట్టె; శ్రీ కే. శే. యన్. వి. రామానుజం సెట్టిగారు;—శ్రీ ప్రొ. గోగినేని రంగనాయకులుగారు; శ్రీ ఆత్మకూరి హనుమంతరావుగారు; శ్రీ శ్రీ తుమరాడ సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారు; శ్రీ రెజినాల్డు రైనాల్డ్సుగారు; శ్రీ కీ॥ శే॥ పారనంది రామశాస్త్రిగారు; శ్రీ కీ॥ శే॥ తనికెళ్ల లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు.

శా. క.:—ప్రజోత్పత్తి ఉగాదిసంచికయందు చేరినవ్యాసములను బడయగోరు తద్వ్యాసకర్తలు వానిని తమకు బంపుటకయి తపాలు బిళ్లలను పంపవలెయును.

—సంపాదకుడు.

SCIENTIFIC AMERICAN
ROYAL

వెల 50 మాత్రలు రు. 5-0-0.

సువర్ణ సుందర రసము

సర్వ సవామేహాములకు సంజీవినంటిది.

सुवर्ण सुंदर रस

SUVARNA SUNDARA RASA

కీ॥ శే॥ వేటూరి సుందర శాస్త్రిగారు

ఔషధ నిర్మాతలు

ఆర్ష రసాయనశాల

ముక్త్యాల (కృష్ణా)

చిత్రముల వివరణము

అంకమ్మగారు, కొర్రపాటి

బందరు. గుంటూరులో పికెటింగుచేసినందులకు అరెస్టు చేయబడిరి.

అంగచ్చి అమ్మాళ్ గారు

మదరాసులో శాసనోల్లంఘన మొనర్చి ఆరునెలలు విడిశిక్షను పొందిరి.

అంజయ్య చౌదరిగారు, అన్నే

వీరిది మునుమూరు. ఆరునెలలు ఆరువారాలు కఠినశిక్ష.

అచ్చయ్యారావుగారు, రావు

ఉప్పుసత్యాగ్రహమునకుగాను ౮-౫-౩౧వ తేదినాడు ఆరు నెలలు విడిశిక్షను పొందిరి.

అనంతాచార్యులుగారు, పరాశరం

గుంటూరుజిల్లా అయిదవ కాంగ్రెసుకమిటీ అధ్యక్షుడు. స్వాతంత్ర్యోత్సవసమయమున అరెస్టుకాబడినవారు. అరెస్టు ౨౬-౧-౩౦. కఠినశిక్ష నాలుగునెలలు.

అనంతాచార్యులుగారు, విజయమూరి, బి. ఏ.

గుంటూరులో అరెస్టయి ఆరునెలలు కఠినశిక్షను అనుభవించినారు. (౫-వ గుంటూరుడిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసుకమిటీ అధ్యక్షుడు).

అరెస్టు ౮-౬-౧౯౩౦.—విడుదల ౨౨-౧౦-౧౯౩౦.

అప్పారావుగుప్తగారు, జవ్వాజి

వీరిది ఏలూరు. వీరికి ఆరునెలలు కఠినశిక్ష.

ఆంజనేయశాస్త్రిగారు, బాలసూరిదుచ్చి

వీరిది వరహారావుపేట. వీరికి ఉప్పుసత్యాగ్రహము కారణముగ ఆరునెలలు శిక్ష.

ఆదినారాయణచౌదరిగారు, మొవ్వా

జంపని (గుంటూరుజిల్లా) వాస్తవ్యులు. వీరికి శాసనోల్లంఘనమునకు ౧౫-౬-౩౦ నాడు ౧ సం. కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

ఆనందరావు పతిగారు

వ్యవసాయశాఖ డిప్యూటిడైరెక్టరుగారి సతి. చెన్ననగరమున గౌరవన్యాయాధికారిణిగ నియమింపబడినది.

ఉపేంద్రపాయిగారు, కె. బి. ఏ., (కెప్టను)

మల్కి వాస్తవ్యులు, దక్షిణకనరా లవణశాసనోల్లంఘనమునకై మదరాసులో ౬ నెలలు శిక్షింపబడిరి.

కనకమహాలక్ష్మమ్మగారు, కోటమర్తి

భీమవరమున క్రి. ప్రొ. కో. క్రింద అరెస్టు ౧౨-౬-౧౯౩౦. విడుదల డిసంబరు ౧౧ తేది. ఆరునెలలు విడిశిక్ష. వీరికి వయసు ౬౫ సం.

కనకమ్మగారు, కొవ్వలి

పడమటి గోదావరిజిల్లా [illegible] కాంగ్రెసుసంఘమునకు కార్యదర్శిని. అరెస్టు ౧౭-౨-౧౯౩౧. నాలుగునెలలు విడిశిక్ష.

కనకమ్మగారు, పొణకా

నెల్లూరు—సత్యాగ్రహమున పాల్గొన్నందులకు ౨౬-౬-౩౦ నాడు ౬ నెలల శిక్ష విధింపబడెను. విడుదల డిసంబరు నెల ౨౬-వ తేది

కమలాదేవిగారు, వేదాంతం.

వీరిది కాకినాడ. అఖిలభారతజాతీయమహాసభ సభ్యురాలు, ఆంధ్రరాష్ట్రీయమహాసభసభ్యురాలును. కాకినాడలో జరిగిన జాతీయ మహాసభలో స్త్రీ సేవాదళమునకు నాయకురాలుగ నుండెను. సత్యాగ్రహమునకు పూర్వము కొంతకాలము పక్షవాతముతో మంచము పట్టియుండినను ఏప్రెలుమాసమున సత్యాగ్రహమున పాల్గొని మేనెల ౯-వ తేది రాత్రి నిర్బంధింపబడి మరునాడే ఆరునెలలు విడిశిక్షను విధింపబడెను. విడుదల ౧౨-౧౧-౧౯౩౦.

కమలాబాయిగారు (౨)

సర్ టి. మాధవరావుగారి వంశమువారు - చెన్నపురి. అరెస్టు ౪-౨-౧౯౩౧. ఆరునెలలు విడిశిక్ష.

కమలాబాయిగారు (౮)

స్వదేశీలీగుసభ్యురాలు, చెన్నపురి. అరెస్టు ౩-౨-౧౯౩౧. ఆరు నెలలు విడిశిక్ష.

కమలావతిగారు, దుగ్గిరాల

[illegible] దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారిభార్య. పడమటిగోదావరిజిల్లా కాంగ్రెసుసంఘకార్యదర్శిని. ఏలూరు స్వాతంత్ర్య దినోత్సవసందర్భమున ౨౬-౧-౧౯౩౧ అరెస్టు. నాల్గు నెలలు విడిశిక్ష.

కామాక్షీ అమ్మాళ్ గారు

౧౫-౧-౧౯౩౧ నాడు చెన్ననగరమున అరెస్టయిరి.

కుటుంబ సుబ్బారావుగారు, జొన్నవిత్తుల (జె. వి.)

గొడవర్రుగ్రామవాస్తవ్యులు. బెజవాడలో సత్యాగ్రహోద్యమమునందు ౨½ సం. కఠినశిక్షను పొందిరి.

కృష్ణమూర్తిగారు, తన్నీరు

గుంటూరుజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహమున పాలుగొనిరి. ఒక సంవత్సరము శిక్ష.

కృష్ణమూర్తిగారు, నాళం

ఏలూరు. క్రిమినలు లా సవరణచట్టము ప్రకారము ౬ నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

కృష్ణమూర్తిగారు, వసల

వీరిది పడమటి విప్పఱ్ఱుతాలూకా జిల్లాబోర్డుల సభ్యులు. తాడేపల్లిగూడెంతాలూకా సత్యాగ్రహసంఘ నియంత. ౧౦-౬-౩౦ వీరికి ఒక ఏడాది విడికైదు విధింపబడెను.

కృష్ణమూర్తిగారు, భమిడిపాటి

గంజాంజిల్లా కాంగ్రెసుసంఘ కార్యదర్శులు. ఉప్పుసత్యాగ్రహమున నాయకత్వము వహించి అరెస్టయిరి. ఆరునెలలు కఠినశిక్ష.

కృష్ణయ్యరుగారు, ఇ. బి. ఏ., బి. యల్.

చెన్నపురి సత్యాగ్రహదళ నియంత. వీరికి ఆరుమాసముల కఠిన కారాగారశిక్షను విధించిరి.

కృష్ణరావుగారు, కర్లపాలెం

చీరాల సారస్వతసమితి కార్యదర్శులు. వీరికి చీరాల సత్యాగ్రహోద్యమమునందు సంవత్సర కఠినశిక్ష విధింపబడెను. అరెస్టు ౧౩-౬-౧౯౩౦.

కృష్ణాబాయిగారు

సర్ టి. మాధవరావుగారి కుటుంబమువారు - చెన్నపురి. అరెస్టు ౮-౨-౧౯౩౧. ఆరునెలలు విడికైదు.

కృష్ణారావుగారు, ముట్నూరి

వీరు కృష్ణాపత్రికకు సంపాదకులు. కొద్దికాలము ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసుసంఘమున కధ్యక్షులుగ నుండిరి. జూ౯ మాసము ౨౮ తేదీన వీరికి రెండుసంవత్సరముల కఠినశిక్షను విధించిరి. ఫిబ్రవరినెల ౩-వ తేది విడుదల యయిరి.

కోటిరెడ్డిగారు, పట్టం

గంగపట్టణము (నెల్లూరు) శాంతిసైనికులు. వీరికి యాభై రూపాయలు జరిమానాయు తొమ్మిదినెలల కఠినశిక్షయు విధింపబడెను.

కోటీశ్వర శర్మగారు, తూములూరు

గుంటూరు రెంపవకాంగ్రెసు కార్యసంఘసభ్యులు. అరెస్టు ౮-౧-౧౯౩౧.

కోదండరామయ్యగారు, పుసులూరి

వీరు పోలవరం సత్యాగ్రహాశ్రమస్థాపకులు.

గంగరాజుగారు, దండు

కేశవరంవారు. తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా నల్లజర్లలో ఈతచెట్లుకొట్టినందుకు ౧౧-౬-౩౦. అరెస్టు అయినారు.

గురుమూర్తిగారు, పాలకోడేటి, డాక్టరు

వీరికి సెక్షను ౧౪౪ క్రింద మూడునెలలు కఠినశిక్షయును ౨౦౦ రూ. జరిమానాయును విధింపబడెను.

గోపాలకృష్ణయ్యగారు, వి.

కాకినాడ సత్యాగ్రహ నాయకులు. సత్యాగ్రహసందర్భమున శిక్షింపబడిరి.

గోపాలకృష్ణయ్యగారు, వావిలాల

వీరిది సత్తెనపల్లి. తూర్పుగోదావరిజిల్లా. వీరికి శిక్ష తొమ్మిది నెలలు.

గోపాలరావుగారు, ముత్తరాజు

వీరికి అయిదు నెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

గోపాలరెడ్డిగారు, బెజవాడ. బి.ఏ. (విశ్వభారతి)

వీరిది బుచ్చిరెడ్డిపాలెము. సమరసంఘసభ్యులు. శిక్ష ౨౬-౫-౩౦ నాలుగు మాసములు విడికైదు పొందిరి.

గోపిగారు, క

౧౯౨౦ సం. సహాయనిరాకరణవాదియై ఇప్పుడు గంజాము జిల్లాలో జాతీయప్రచారము చేయుచున్న పంచమయువకులు.

గోవిందాచార్యులుగారు, ఆత్మకూరి

ఏలూరు నాయకులు. వీరికి ఒకసంవత్సరము విడికైదు విధింపబడెను.

చిట్టయ్యగారు, కాట్రగడ్డ

గుంటూరు మండలపు ఏడవ కాంగ్రెసు సంఘసహాయకార్యదర్శి. అరెస్టు ౧౯౩౧ సం. ఫిబ్రవరి ౧౫-వ తేది.

చినయజ్ఞ నారాయణశర్మగారు, భమిడిపాటి

వీరు విశాఖపట్టణము నాయకులు. సత్యాగ్రహమునకై ఏప్రియల్ మాసము ౧౫-వ తేది నాడరెస్టుచేయబడిరి. ౨౫-వ తేదినాడు వీరికి ఆరునెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

చిన్నసామి అయ్యంగారు, ఆర్

మదరాసు జిల్లాకాంగ్రెసు సంఘకార్యదర్శి. వీరికి ౬ నెల కఠినశిక్ష.

చుక్కమ్మగారు, ములుపూరి

పడమటిగోదావరిజిల్లా మొదటి కాంగ్రెసు సంఘాధ్యక్షురాలు, ఏలూరు. అరెస్టు. ౨౬-౧-౧౯౩౧. నాల్గునెలలు విడికైదు.

అమెరికన్ యైరుగన్

దీనికి లైసెన్సు అక్కరలేదు.

500 గుండ్లు ఉచితముగా తుపాకితో పంపబడును. తృప్తికరముగా లేనిచో, పైకము వాపసుచేయబడును. లైసెన్సుగల తుపాకి కెట్లుండునో, యిదియును అంతబలముగలిగి యుండును. ఎవరైనను, లైసెన్సుతో నిమిత్తము లేక యుంచుకొనవచ్చును. నూరుగజములదూరములో నున్న పిట్టనుగాని, చిన్న జంతువునుగాని చంపుట కుపయోగించును. యంత్రనిర్మాణము చక్కగాను, ఎక్కువకాలము మన్నునట్లును చేయబడినది.

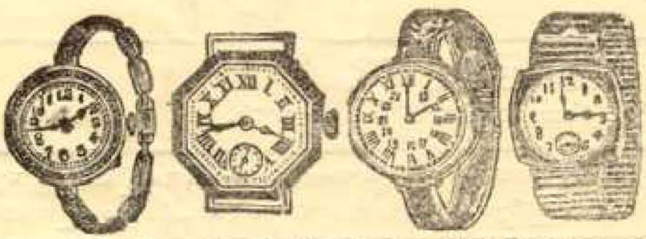
నెం. 1 రు ఒకదెబ్బ-ఒక్కొకపర్యాయము ఒకగుండు విడుచును.			వెల రు.	6-8-0
నెం. 2 రు 350 దెబ్బలు-ఒకసారి 350 గుండ్లు విడుచును.			,,	7-12-0
నెం. 3 రు 500 ,,	500	,,	,,	9-8-0
నెం. 4 రు 1000 ,,	1000	,,	,,	11-8-0

ఒక్కొక్కదానికి ప్యాకింగు పోస్టేజి రు. 1-7-0 ప్రత్యేకము. ఆంగ్లమున వ్రాయుడు.

Messrs, R. N. Brothers & Co., (Sec 2)
Burman Mansions, Bara Bazar, Calcutta.

కలకత్తా మార్కెటులో గొప్ప సంచలనము.

ఈ బంగారు చేతిగడియారములు ఏదియైనను రు 3-8-0 మాత్రమే.

5 సంవత్సరముల గ్యారంటీతో గట్టి యంత్రనిర్మాణముగల గొప్పరకపు బంగారు రిస్టువాచ్. నిజముగానిది రు 150 లు ఖరీదుగల గడియారమునకు సరియైనది. క్రొత్తకనపడే మాదిరి ఇప్పుడే యీ నెలలోనే వచ్చినవి. వెల రు. 3/8 మాత్రమే. తపాలాఛార్జీ ప్రత్యేకము. వైనాటిలో మీకు కావలసినదాని చేరుకొని ఆర్డరులో నెంబరు నుదాహరింపుడు.

Apply to:—**The Indian National Co., Hatkhola, CALCUTTA.**

ఆవడి ఆరోగ్యాశ్రమము.

చెన్నపట్టణమునకు సమీపమున ఆరోగ్యపద్ధతుల ననుసరించి
చికిత్సజేయుటకు చక్కని ఆశ్రమము.

మారసుగుల చెంగ్రము, చక్కని గాలియు, పచ్చని బయళ్లును, నిర్మలమైన నీరును, ఇసుక నేలయును గల్గి జనప్రదేశమైనను నివాసయోగ్యమై యుష్ణాశ్రమము లోలె నీ ప్రదేశము చక్కని ఆరోగ్యవంతమై యున్నదని డాక్టరు ముత్తు మొదలగు ప్రకృతి శాస్త్రవేత్తలు హెచ్చుగా కొనియాడియున్నారు. వివరములు కావలసినవారు:—

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీపతి. బి.ఏ., ఎం.బి.సి.ఎం. భిషగ్రత్న, మేనేజింగు డైరెక్టరుగారు.
43, హారిస్ రోడ్డు, మౌంటురోడ్డు పోస్టు మదరాసు అని వ్రాయవలెను.

ఆంధ్ర ఆయుర్వేద ఫార్మసీ (లిమిటెడ్)

43, హారిసురోడ్డు, మౌంటురోడ్డు, మదరాసు.

శాస్త్రీయమైన ఔషధములకు పుట్టినిల్లు

ప్రతిదినము ఉదయము 8 మొదలు 11 గంటలవరకు
డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతి, బి. ఏ., ఎం. బి. సి. ఎం.
భిషగ్రత్నగారిని చూచుటకు ఉత్తమమైనకాలము.
క్యాటలాగు తపాలాఖర్చులులేక ఉచితముగ పంపబడును.

జగన్నాథగుప్తగారు, విన్నకోట

వీరిది విశాఖపట్టణము. గొప్పవర్తకులు. సత్యాగ్రహమున పాల్గొన్నారని వీరికి ౧౬ నెలల కఠినశిక్ష విధించిరి.

జగన్నాథరావుగారు, మల్లిమడుగుల

విశాఖపట్టణములో సత్యాగ్రహ మొనర్చినందులకు ౧ సం. ము శిక్ష విధింపబడెను.

జనార్దనరావుగారు, కే

వీరు ఏలూరున ౨-౪-౧౯౩౦ నాడు ౧౪౪ సెక్షనును తిరస్కరించి ౨ ఏండ్లు శిక్ష పడసిరి. (తంజావూరు బోర్ట్సలుస్కూలులో చదువుట.

జమదగ్నిగారు

సైదాపేటలో ౯-౫-౩౦ నాడు ౧ సం. కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

జానకీబాయిగారు, దిగుమర్తి

విశాఖపట్టణముజిల్లా నాయకురాలు. జూను నెల ౧౩ వ తేదీ నాడు ఈమెకు ౬ నెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

తాయారమ్మగారు

ఈమె గంపలగూడెం జమీందారుగారి బంధువు. ఈమెకు నెల్లూరున ౨౬-౬-౩౧ నాడు ఆరు నెలలుశిక్ష విధింపబడెను.

తిరుమలరావుగారు, మొసలికంటి

కాకినాడ నివాసము. ౨౫-౪-౩౦ నాడు సంవత్సర కఠినశిక్ష వీరికి విధింపబడెను. ఫిబ్రవరి 28 నాడు విడుదల చేయబడిరి.

దుర్గాంబగారు, తూములు

గుంటూరుజిల్లా కావూరులో ఉప్పుసత్యాగ్రహోద్యమమున ౬ నెలల శిక్ష.

దుర్గాప్రసాదరావుగారు, పులగుర్త

వీరిది భవశేశ్వరము. భీమవరమున అరెస్టు. శిక్ష ఆరు నెలలు.

దుర్గాబాయమ్మగారు, గుమ్మిడిదల

ఈమె వాసస్థలము కాకినాడ. వీరికి ఆంధ్రాంగ్ల భాషలయందు చక్కని పరిచయము కలదు. ఈమె హిందీభాష నెరుగును. ఇంతకు పూర్వ మీమె కాకినాడలో స్త్రీలకు హిందీ పాఠశాలను స్థాపించి నిర్వహించియుండెను. ఉప్పుసత్యాగ్రహ సందర్భమున మదరాసు కేతెంచి యిచటనే సత్యాగ్రహమును నడిపించిరి. మేనెల ౨౪-వ తేది కాంగ్రెసుప్రచారమునకై వాలాజీపేట ఆర్కాటుపట్టణముల కేగి యట సత్యాగ్రహమును గురించి యుపన్యసించిరి. ఆర్కాటుపట్టణమున నానాటి రాత్రియే నిర్బంధింపబడి వెల్లూరు న్యాయాధికారిచే ౯+౩ నెలలు విడికైదు విధింపబడిరి.

నటరాజన్‌గారు డాక్టరు, పి.

చెన్నపురి శాంతిసైన్యాధిపతి. చెన్నపురిలో వీరి కారుమాసముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

నమశ్శివయ్యగారు, మన్యం

వీరు ఏలూరు వర్తకులు. మన్యం వీరలింగంగారి కుమారులు. వయసు ౧౩ ఏండ్లు: ౪-౪-౩౦ నాడు ౧౪౪ సెక్షనును ధిక్కరించి రెండేండ్లు శిక్షనుపొంది చెంగల్పట్టుస్కూలుకు పంపబడిరి.

నరసయ్యగారు, తోట

బందరు సత్యాగ్రహి. స్వరాజ్యపతాకసంరక్షణయందు కడు ధైర్యసాహసములు చూపినవారు. ౨౧-౫-౩౦ నాడు వీరికి ౧౮ నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

నరసింహంగారు, చెరుకువాడ

౧౯-౪-౩౦ బందరులో నిర్బంధింపబడిరి. ౨౧-వ తేదినాడు వీరికి ఒకసంవత్సరము విడికైదు విధింపబడెను.

నరసింహారావుగారు, కాకుమాను

తెనాలిలో వీరి కొక సంవత్సరము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

నరసింహారావుగారు, జి.

సత్యాగ్రహమునకై గుంటూరులో సంవత్సరకారాగారశిక్ష నందిరి.

నాగేంద్రరావుగారు, కోక

ఆదివెలమకులమువారు. బెజవాడలో జాతీయపతాకము నెత్తినందులకు ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్షను పొందిరి.

నాగేశ్వరరావుగారు, ఏ. బి. డాక్టరు

రాజమండ్రి. మదరాసులో అరెస్టుచేయబడిరి.

నాగేశ్వరరావుగారు, యర్ర

ఏలూరు వర్తకశిఖామణులు. క్రిమినలు లాసవరణ చట్టము ప్రకారము ౬ నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

నారాయణగారు, జనస్వామి

కొల్లూరు గ్రామనివాసులు. ఉప్పు సత్యాగ్రహమున పాలుగొని ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్షను పొందిరి.

నారాయణరాజుగారు, దంతులూరి

భీమవరము తాలూకాబోర్డు అధ్యక్షులు. ౧౦౮ సెక్షను ప్రకారము ఒకఏడాది విడికైదు పొందిరి.

నారాయణరాజుగారు, దండు బి. ఏ. బి. యల్.

౨౩-౫-౪౯ నాడు ౧ సం. విడికైదు,

పట్టాభిరాములు గుప్తగారు, శ్రీ కాకుళపు

(చీరాల) వీరికి మే ౨-వ తేదీన రెండేండ్లు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

పాపయ్యచౌదరిగారు, వల్లూరి

బెజవాడలో క్రిమినలు లాసవరణ చట్టము ప్రకారము రెండు ఏండ్లు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

పార్వతమ్మగారు, పాటిబండ

గుంటూరు మండలపు ఎనిమిదవ కాంగ్రెసుసంఘ సభ్యురాలు. అరెస్టు ౧౯౩౧. ఫిబ్రవరి ౨ తేది.

పున్నయ్యగారు, శరణు

కాంగ్రెసు సభ్యులు. గుంటూరులో ౧౬-౧-౧౯౩౧ అరెస్టు.

పున్నయ్యశాస్త్రిగారు, జి. వి.

గుంటూరులో ౧౨-౫-౩౦ నాడు నిర్బంధింపబడి ౧ సం. ము కఠినశిక్షను పొందిరి.

పురుషోత్తమశర్మగారు, మంగిపూడి

సత్యాగ్రహ సందర్భమున భీమవరములో ఆరునెలల కఠినశిక్ష పొందిరి.

పూర్ణానందశర్మగారు, శిష్ట్లా

వీరిది గుంటూరు. వయస్సు ౧౬ సంవత్సరములు. గాంధీటోపీల నిషేధమును ధిక్కరించుటచే వీరిపయిన కేసువచ్చెను. అది ౨౫-౧౦-౧౯౩౦. నా డుపసంహరించుకొనబడెను. వీరు అడయారు జాతీయ కళాశాల విద్యార్థి.

ప్రకాశంగారు, ఆకెళ్ల

తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని భట్నవిల్లి వీరినివాసము. ఐ.పి.సి. ౧౧౪ సెక్షనుక్రింద ౨-౬-౩౦ నాడు రెండుసంవత్సరములు కఠిన శిక్ష పొందిరి.

ప్రకాశం పంతులుగారు, టంగుటూరు

ఏప్రిలు ౨౩-వ తేదీన సంవత్సరము విడిఖయిదు పొందిరి.

ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, కూచిభొట్ల

కొల్లూరుగ్రామనివాసులు. శాసనోల్లంఘనమున పాలుగొనినవారు. వీరికి ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్ష.

బలరామకృష్ణయ్యగారు, దుగ్గిరాల [బౌద్ధవాఙ్మయ బ్రహ్మ.]

అంగలూరు వీరి నివాసము. సత్యాగ్రహమునకై వీరికి మంగళగిరిలో ఒక సంవత్సరము శిక్ష విధింపబడెను.

బలరామరెడ్డిగారు, దువ్వూరి

వీరిది మైపాడు (నెల్లూరుజిల్లా) నివాసము. గ్రామ కాంగ్రెసు సంఘాధ్యక్షులు కూడను. మద్యపాననిషేధనాయకులు. శిక్ష ౨౬-౫-౩౦ వీరికి నాలుగు నెలల విడిఖయిదు విధింపబడెను.

బాపినీడుగారు, మాగంటి

ఏలూరులో ౧౪-౫-౩౦ నిర్బంధింపబడి ఒక వత్సరము విడిఖయిదు పొందిరి.

బాలసుబ్రహ్మణ్య గుప్తగారు, మరం

వీరిది బెజవాడ. ౧౯౨౧ సం. నుండి కాంగ్రెసుప్రచారము చేయుచున్నారు. అనేక పర్యాయములు చెరసాలకుగూడ వెళ్లినారు. సత్యాగ్రహమునకై ౧-౫-౩౦ తేదినాడు బెజవాడలో నిర్బంధింపబడి ౧ సం. ము విడిఖయిదు పొందిరి.

భావయ్య చౌదరిగారు, చింతమనేని

ఉప్పుచట్టమును తిరస్కరించి ఒకటిన్నరసంవత్సరము శిక్షను పొందిరి.

భాష్యంసెట్టిగారు, పి. యస్. డా.

ఏప్రెల్ ౨౧-వ తేదీన ఆరునెలలశిక్షను పొందిరి.

మండి మహారాణిగారు

ఈమె కాన్పూరున జరిగిన అఖిలభారత మహిళా విద్యామహాసభకు అధ్యక్షురాలు.

మల్లపరాజుగారు, జొన్నలగడ్డ, డా.

వీరు తూర్పుగోదావరిజిల్లాకు చెందినవారు. ఉప్పుసత్యాగ్రహమున పాల్గొన్నారను కారణమున వీరికి ౨ సంవత్సరముల కఠినశిక్షయు, వేయిరూపాయల జరిమానాయు విధింపబడెను.

మల్లావధానిగారు, గరికిపాటి

ఏలూరు గాంధిపాఠశాల పండితులు. జాతీయగీతముల రచించిరి. ౧౦౮ సెక్షనుప్రకారము వీరికి ౧ సం. ము విడిఖయిదు విధింపబడెను.

మల్లికార్జునరావుగారు శివలెంక, డా.

బెజవాడలోని కాంగ్రెసుసంఘమున కధ్యక్షులు. పశ్చిమకృష్ణాజిల్లా సత్యాగ్రహసంఘాధిపతి. జూనునెల ౨౧-వ తేదినాడు వీరికి రెండువత్సరముల కఠినశిక్షయు రెండువందలరూపాయల జరిమానాయు విధింపబడెను.

మల్లికార్జునుడుగారు, మానేపల్లి

వీరిది ఏలూరు. వైశ్యకులమువారు. తాడేపల్లిగూడెం సంతలో విదేశవస్త్రములను కొనవద్దన్నందుకు ౮-౬-౩౦ అరెస్టు. శిక్ష ౫ వారములు. (౧౦-౬-౩౦)

మహాలక్ష్మమ్మగారు, ఓరుగంటి

నెల్లూరు, ౨౬-౬-౩౦ నాడు ఈమె కారునెలలు శిక్షవిధింపబడెను. విడుదల డిసంబరునెల ౨౬-వ తేది.

మీనాక్షి అమ్మాళుగారు, కె. యస్.

సేలం నివాసులు. గౌరవనీయులు కె. వెంకటేశయ్యగారి భార్య. సేలంలో సత్యాగ్రహము జరుపుటకు చెన్న నగరమున ఉప్పుసత్యాగ్రహవిధానమును పరిశీలించుచున్నది.

యజ్ఞనారాయణగారు, బి. ఏ., బి.యల్., మల్లాది

వీరు బాపట్లలో అడ్వకేటు. జిల్లాకాంగ్రెసుసంఘమున ఉపాధ్యక్షులు. సత్యాగ్రహమునకై వీరికి ౧౯-౫-౩౦ నాడు ఒకసంవత్సరము శిక్ష విధింపబడెను.

రంగనాయకమ్మగారు, కొమాండూరు

సంస్కృతహిందీ శిరోమణి శ్రీ. గోవిందరాజాచార్యులుగారి పుత్రిక, రాజమహేంద్రవరము. వయస్సు ఆరేండ్లు. నూలువడుకుట యందు నేర్పుగడించినది. నలువదవ నెంబరునూలీమె వడుకగలదు.

రంగనాయకులుగారు, పి.

గుంటూరు వైశ్య యువకులు. వీరు ౧ సం. కఠినశిక్షను పొందిరి.

రంగనాయకులుగారు, వై.

చీరాల. ౧౪౪. సెక్షను క్రింద ఆరునెలలశిక్ష పొందిరి.

రంగయ్యచౌదరిగారు, ముల్పూరి, డా.

సంఘసంస్కరణాభిలాషులును దేశభక్తులును వగు వీరు ఏలూరులో ౧౪౪ సెక్షను క్రింద అరెస్టుచేయబడి ౧ సం విడిఖైదు పొందిరి.

రంగయ్యనాయుడుగారు, గద్దె

౨౧-౮-౩౦. నాడు మదరాసులో ఆరునెలల శిక్షను పొందిరి.

రంగయ్యనాయుడుగారు, మండపాక

కాకినాడ వాసము. వీరికి సత్యాగ్రహోద్యమమున ౨౫-౮-౩౦ నాడు సంవత్సర కఠినశిక్ష విధింపబడెను. ఫిబ్రవరి ౨౮ నాడు విడుదల.

రంగారావుగారు, రాపూరు

తెనాలి రామవిలాససభ మేనేజరు. శాసనోల్లంఘనమునకై వీరికి ఏడాది కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

రఘునాయకులుగారు, గెడా

కొవ్వూరుతాలూకాలోని చిన్నాయగూడెము గ్రామమునకు చెందినవారు. వీరికి ౨½ సం. ములు శిక్ష విధించిరి.

రత్నమ్మగారు, గోళ్లమూడి

గుంటూరుమండలపు ఎనిమిదవ కాంగ్రెసుసంఘమునకు అధ్యక్షురాలు. అరెస్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౨౧-వ తేది.

రాఘవయ్యగారు, బి. ఏ., బి. యల్., వెన్నెలకంటి

నెల్లూరు వకీలు. ఆరుసంవత్సరములనుండి మునిసిపల్ కౌన్సిలరుగ నున్నారు. సత్యాగ్రహమున చేరినందులకు ౨౫-౬-౩౦ నాడు వీరికి నాలుగునెలలు విడిఖైదు విధింపబడెను.

రాజగోపాలాచారిగారు, సి.

అక్టోబరు ౧౦-వ తేది విడుదల. ౨౫-వ తేది మరల అరెస్టు.

రాజమ్మగారు, రామినేని

పుయ్యూరు. గుంటూరులో పికెటింగు చేసినందువలన అరెస్టు చేయబడిరి.

రాజయ్యగారు, సింగని

144 సెక్షను తిరస్కరించి తొమ్మిదినెలలుశిక్షను పొందిరి.

రాజుగారు, టి. వి.

చీరాల వాస్తవ్యులు. తాటిచెట్లు నరికినందుకై అరెస్టుచేయబడిరి.

రామకృష్ణారెడ్డిగారు, బత్తెన

అల్లూరు వాస్తవ్యులగు వీరు గొప్పభూస్వాములు. ఉప్పుసత్యాగ్రహము చేసినందులకై వీరికి ౨౬-౫-౩౦ నాడు నాలుగుమాసముల విడిఖైదు విధింపబడెను.

రామచంద్రరావుగారు యం. ఏ., గజవల్లి

వీరిది ఏలూరు. ౧౪౪ సెక్షను ప్రకారము ఏలూరులో ఒక సం. ము కఠినశిక్షను పొందిరి. వీరు ఏలూరు పురపాలకసంఘసభ్యులు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయసభ్యులు. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా మాధ్యమికవిద్యాసంఘమునకు అధ్యక్షులు.

రామచంద్రరావుగారు, తల్లాప్రగడ

ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠస్థాపకులయిన శ్రీ. శే. శ్రీతల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారి కుమారులు. ఉప్పుసత్యాగ్రహము చేసినందుకు మూడుసంవత్సరములు శిక్ష. తంజావూరు బోర్స్టలుస్కూలునకు పంపబడిరి.

రామజోగారావుగారు, బులుసు

వ్యాయామశాస్త్రప్రవీణులు. వీరికి మదరాసులో ౧౪౪ సెక్షను నుల్లంఘించినందులకు ౨౬-౫-౩౦ నాడు ౬ నెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను విడుదల ౧౯౩౦ నవంబరు. ౧-వ తేది.

రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు, వల్లభనేని

వీరు కృష్ణాజిల్లా గుడివాడతాలూకాజమీ గొల్వేపల్లినివాసులు. భూస్వాములు. వీరికి తాటిచెట్లు నరికించినందుకుగా ౨-౫-౩౦ నాడు ౬ నెలలు శిక్ష విధింపబడెను. ౧౫-౧౦-౩౧ నాడు విడుదలచేయబడిరి.

రామమూర్తిగారు, పోలేపెద్ది

కొల్లూరు గ్రామ నివాసులు. సత్యాగ్రహులు తయారుచేసిన ఉప్పును కొన్నందుకు ఆరునెలలు శిక్షను పొందిరి.

రామమూర్తిశాస్త్రిగారు, మల్లాది

రాజోలు. ఉప్పుచట్టము నుల్లంఘించినందుకు వీరికి రెండు సంవత్సరముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

రామమూర్తి సతిగారు, శొంఠి

శ్రీ శొంఠి రామమూర్తిపంతులుగారి భార్య. చెన్ననగరమున గౌరవన్యాయాధికారిణిగ నియమింపబడిరి.

రామరావుగారు, కడియాల

వీరిది కానుపాడు గ్రామము (పశ్చిమగోదావరి). మైనరు అను కారణముతో రెండుసంవత్సరములు శిక్షవిధించి తంజావూరి బోర్స్టల్ స్కూలుకు పంపబడిరి.

రామశాస్త్రిగారు, పాదనంది కే. శే.

పర్లాకిమిడిపురవాసులు. సంస్కృతాంధ్రముల రెంటియందును ప్రసిద్ధిచెందిన విద్వాంసులు. అనేకవిద్వత్సభలలో వాదప్రతివాదముల గావించి సత్కారములనందినవారు. కొద్దికాలము పిఠాపురము సంస్థానపు టున్నతవిద్యాశాలలో మహోపాధ్యాయులుగనుండి పిదప ౧౯ సంవత్సరములు గౌరవవేతనమును పొందిరి. వీరు పెక్కు గ్రంథములను రచించిరి. శిష్టాచార సంపన్నులు. ఇట్లు తమ జీవితమునంతయు సద్వినియోగము గావించి తుదకు తమ ౭౯ వ సంవత్సరమున ౬-౧౨-౩౦ నాడు ఏవ్యాధియు లేక భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచు పరమపదించిరి.

రామానందచౌదరిగారు, కానూరి (కపులవరం, కృష్ణా)

౧౪౩ ఐ. పి. సి. ౭౪ సాల్టుఆక్టుక్రింద వీరికి ౧ సం. ము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

రామారావు కుమారి (ఏణాక్షి) గారు యమ్.ఏ.

'షిరాక్' 'వసంతసేన' చలనచిత్రనాటకములలో నాయిక. మంచిపేరుగన్న నటకురాలు. ఈమె యిటీవల వివాహము చేసికొన్నది.

రామారావుపంతులు సతిగారు, తూము

ఏజెన్సీలో ౧౦ ఏండ్లనుండి కాంగ్రెసు ప్రచారము చేయుచున్నారు. ౧౯౨౨ లో రాజమండ్రి తాలూకా సీతానగరం ఫిర్కాలో పన్నులు నిలుపుదలచేసినపుడు అచ్చట చాలా ప్రచారము చేసిరి. ఇపుడు ఏజెన్సీలో ఉప్పు-సత్యాగ్రహ ప్రచారమును చేయుచున్నారు.

రాములు గుప్తగారు,

చీరాల. ఒకసంవత్సరము విడికైదు.

లక్ష్మీఅమ్మాళ్ గారు, బి.

డాక్టరు శంకరయ్యరుగారి భార్య. తమిళ కార్యసంఘ సభ్యురాలు. చెన్నపురి-అరెస్టు. ౩-౫-౧౯౩౧ ఆరునెలలు విడికైదు.

లక్ష్మీకాంతరావుగారు, జె.

గుంటూరుజిల్లాలోని కట్టంపూడి వీరి వాసస్థలము. సత్యాగ్రహమునందు పాల్గొన్నందులకు ౯ నెలలు మామూలువారముల శిక్షను పడసిరి.

లక్ష్మీదేవిగారు, డా.

శ్రీ డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతిగారి కుమార్తె. ఈమె లండనుకు పోయి అచట యం. ఆర్. సి. పి., యల్. ఆర్. సి. యస్. పరీక్షలయందు జయమునుగాంచినది. ఎడింబరో మొదలయిన ప్రదేశములయందలి ఆసుపత్రులలో ప్రసూతి విద్యను చక్కగా నేర్చుకొని చెన్నపురికి వచ్చినది.

లక్ష్మీనరసమ్మగారు, శృంగారకవి

పడమటి గోదావరిజిల్లా కెండు కాంగ్రెసుసంఘాధ్యక్షురాలు. అరెస్టు ౧౧-౫-౧౯౩౧. నాల్గునెలలు విడికైదు.

లక్ష్మీనరసింహంగారు, వెచ్చా

బందరు. ౧౯౩౦ సం.రం మేనెల ౧౧ వ తేదిని పదినెలలు శిక్షను పొందిరి.

లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు, తనికెళ్ల కే. శే.

వీరిది పిఠాపురము. ౧౯౨౦ లో కాంగ్రెసున చేరినారు. తాలూకా కాంగ్రెసు సెక్రెటరిగను, అధ్యక్షునిగను కొంతకాలము ఉండిరి. ౧౯౨౭ సం. మున ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకవర్గమున కొన్ని నెలలు పనిచేసినారు. వీరి పేర పిఠాపురమున నొక బాడ్మింటను టూర్నమెంటు ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున ప్రారంభింపబడినది. అందు గెలుపొందిన వారికి వీటా వెండికప్పులు, వెండిపతకములు, బ్యాట్లు బహుమానముగా నిత్తురు.

లక్ష్మీనారాయణనాయర్ సతిగారు, బి. ఏ.,

ఈమె తిరువనంతపురమునందలి సుప్రసిద్ధగాయకశిఖామణి కూతురు. అణ్ణామలై విశ్వవిద్యాలయమున సంగీతపరీక్షయందు కృతార్థురాలయినది. తిరువనంతపురం మహారాజాకాలేజిలో సంగీతోపాధ్యాయినిగా నున్నది.

లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు, పెనుమర్తి

బందరు. ౨౪-౬-౩౦ నాడు ఆరునెలలశిక్ష పొంది విడుదల ౧౯౩౦ సం. డిసంబరు ౨౭-వ తేది.

లక్ష్మీబాయమ్మగారు, ఉన్నవ

దేవరంపాడులో ౧౦-౬-౩౦ అరెస్టు ఆరునెలలు కఠినశిక్ష.

విశ్వనాథంగారు, కొవ్వలి

దేశభక్తులగు శ్రీ కొవ్వలి గోపాలరావుగారికి పెద్ద సోదరులు. తణుకుగ్రామమున నిర్బంధింపబడి మూడుసంవత్సరములు శిక్షవిధింపబడి తంజావూరు బోర్స్టలుస్కూలుకు పంపబడిరి.

విశ్వనాథదాసుగారు, బి. ఏ. బి. యల్.

మదరాసు శాసనసభలో గంజాం జిల్లా శాసనసభా ప్రతినిధి. శాసనోల్లంఘనోద్యమమున పాల్గొనినందుకై వీరికి ౧ సం. ఖైదు విధింపబడెను.

విశ్వసుందరమ్మగారు, తల్లాప్రగడ

శ్రీ తల్లాప్రగడ నరసింహశర్మగారి భార్య. నాలుగు నెలలు విడిఖైదు. శర్మగారును ౧-౬-౪౦ నాడు ౧ సం. విడిఖైదు పొందిరి.

వీరభద్రరావుగారు, వితాల

వీరిది చాదంపూడి. వీరు తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా కాంగ్రెసుసంఘకార్యదర్శి. ౧౦-౬-౩౦ నాడు అరెస్టు అయి ఒక సం॥ విడిఖైదు శిక్షను పొందిరి.

వీరభద్రరావుగారు, సిరిపురపు

బెజవాడలో ౧౪౪ సెక్షను ధిక్కరించి జాతీయపతాకను కట్టినందులకు ౬ నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

వీరమాణిక్యంగారు

ఏలూరు వర్తకులు. ౬ నెలలు శిక్ష పొందిరి.

వీరయ్యచౌదరిగారు, పిన్నమనేని

కరుమద్దాలిలో తాటిచెట్లు నరికినందుకు వీరికి ఆరు నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

వీరరాఘవశ్రేష్ఠిగారు, నాగసూరి

నెల్లూరులో ౨౫-౫-౩౦ నాడు శిక్ష. ఒక సంవత్సరము విడిఖైదు.

వెంకటకృష్ణయ్యగారు, చల్లా

గుంటూరుమండలపు ఏడవ కాంగ్రెసుసంఘమునకు సహాయ కార్యదర్శి. అరెస్టు ౧౯-౩౧. ఫిబ్రవరి ౧౫.

వెంకటకృష్ణయ్యగారు, ముప్పా

వీరు కొల్లూరుగ్రామవాసులు. సత్యాగ్రహోద్యమమున పాలు గొన్నవారు. వీరికి ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్ష.

వెంకటగిరిరావుగారు, మద్దుల

భట్టిప్రోలులో సత్యాగ్రహోద్యమమునందు పాల్గొని ౧ సం.ము కఠినశిక్షను పొందిరి.

వెంకటజోగయ్యగారు, గరికిపాటి

ఏలూరి జాతీయవిద్యాపీఠమున నుపాధ్యాయులు. తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా నల్లజర్లలో తాటిచెట్లను నరికిరను నేరమునకు ౧౭-౬-౧౯౩౦ అరెస్టు అయిరి.

వెంకటదుర్గామల్లికార్జునశర్మగారు, వేము (బెజవాడ)

౨౬-౫-౩౦ నాడు ౧౮ మాసముల కఠినశిక్ష పొందిరి.

వెంకటనాగభూషణంగారు, పొణుకుపాటి

బెజవాడలో క్రిమినలు లాసవరణచట్టము ప్రకారము నిర్బంధింపబడి ౬ మాసముల కఠినశిక్షయు నూరురూపాయిల జరిమానాయు విధింపబడిరి.

వెంకటప్పయ్యచౌదరిగారు, కావూరి

తెనాలిలో శాసనోల్లంఘ నోద్యమమునందు వీరు ౬ నెలల కఠినశిక్షను పడసిరి.

వెంకటరత్నంగారు, కాకాని

బెజవాడ తాలూకాలోని ఆకునూరు వీరి వాసస్థలము. అక్రమ సంఘసభ్యులనెడి నేరమునందు రెండుసంవత్సరముల కఠినశిక్ష పొందిరి.

వెంకటరత్నం చౌదరిగారు, సూరపనేని

వీరిది కృష్ణాజిల్లా దివితాలూకా పెదపవగల్లు. లవణ శాసనోల్లంఘనము వలన ఆరునెలల ౧౫ రోజులు శిక్షను పొందిరి.

వెంకటరమణమ్మగారు

స్కూలు ఫైనలు పరీక్షయందు కృతార్థురాలయి సంక్షిప్త లేఖనమును అభ్యసించి అందును పరీక్ష నిచ్చినది. ఆంధ్రదేశమున సంక్షిప్త లేఖనము నభ్యసించిన స్త్రీ ఈమెయే. ఈమె ఇపుడు యల్. యమ్. టీ. చదువుచున్నది.

వెంకటరమణారెడ్డిగారు, బండి

నెల్లూరుమండలమందలి గంగపట్నం మీరాకాంతిపైనిపని నివాసము. తాటిచెట్లు నరికినందులకు వీరికి తొమ్మిదిమాసముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటరామయ్యగారు, పోతుకుచ్చి

(నెల్లూరు) నెల్లటూరు రథోత్సవమున అరెస్టు.

వెంకటరాములుగారు, పెండెం

వీరిది చీరాల. అఖిలభారత పద్మశాలీయజనమహాసభాధ్యక్షులు. నెల్లూరుమండలమున కావలిగ్రామంలో ౯-౬-౩౧ నాడు అరెస్టు. ఒక సంవత్సరము విడిఖయిదు.

వెంకటరావుగారు, కళా

వీరికి కాకినాడలో ౧౯-౪-౩౦ నాడు ౧ సంవత్సరము శిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటరావుగారు, రావు

తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని గోరస వీరినివాసస్థలము. గంపల గూడెం కుమారరాజాగారికి వీరు తోడియల్లుడు. శాంతిసైనికులకు ఆతిథ్య మిచ్చినందులకై ౨౩-౫-౩౦ నాడు ౧౪౪ ఐ. పి. సి. క్రింద వీరికి ఆరునెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటసుబ్బయ్యగారు, బి.ఏ., బి.యల్. ఓరుగంటి,

నెల్లూరు. ఉప్పు సత్యాగ్రహనాయకులలో నొకరు. ౬-౬-౩౦ నాడు నాలుగు నెలలు శిక్ష.

వెంకటసుబ్బయ్య చౌదరిగారు, చేకూరు

కాంగ్రెసు సభ్యులు. గుంటూరులో ౧౬-౧-౧౯౩౧. నాడు అరెస్టు.

వెంకటసుబ్బారావుగారు, శీరము

గుంటూరుసత్యాగ్రహనాయకులు. వీరికి సంవత్సర శిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు, ధారా

గుంటూరుజిల్లా ఆరవ కాంగ్రెసుసంఘమునకు కార్యదర్శి. అరెస్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౩.

వెంకటాచలంగారు, వారణాసి

బందరులో ౧౪౪ సెక్షను ఉల్లంఘించినందులకై వీరికి ఆరు నెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటాద్రిగారు, దుర్భా

శాసనోల్లంఘన మొనర్చినందులకు ౨౮-౫-౩౦ నాడు వీరికి మూడుమాసముల కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటేశ్వరరావుగారు, గాదిరాజు

బెజవాడ హిందూస్థాన్ సేవాదళాధ్యక్షులు. క్రిమినలు లా సవరణచట్టము ప్రకారము ౬ నెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటేశ్వరులుగారు, తిరువీధుల

చీరాలలో సత్యాగ్రహమున పాలుగొన్నందులకు వీరికి సంవత్సరము కఠినశిక్ష విధించిరి.

వెంకటేశ్వరులుగారు, దువ్వూరి

ముక్త్యాలవాస్తవ్యులు. సత్యాగ్రహులకు భోజనము పెట్టినందుకు వీరికి ఆరుమాసములు కఠినశిక్షయు వేయిరూపాయలు అపరాధమును విధించిరి.

వెంకన్నగారు, బోయిన

వీరు మహాదేవపట్నం నివాసులు. గొల్లకులమువారు. తాడేపల్లిగూడెంసంతలో విదేశవస్త్రముల నమ్మవద్దన్నందుకు ౭-౬-౩౦ అరెస్టు అయినారు. శిక్ష ౫ వారములు విడిఖైదు. ౧౦-౬-౩౦.

వెంకయ్యగారు, చుండూరి

గుంటూరుమండలపు ఏడవ కాంగ్రెసుసంఘమునకు అధ్యక్షుడు. అరెస్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౧౯.

వేంకటగంగయ్యగారు, మద్ది

వీరికి గుంటూరులో ఒకసంవత్సరము విడిఖైదు విధింపబడెను

శకుంతలాదేవిగారు, వడ్డిపర్తి

ఈమె బీహారురాష్ట్రములోని అర్రాలోగల వైశ్యబాలికాపాఠశాలలో ఉపాధ్యాయినిగనుండి దేశసేవచేయుముద్దేశముతో నాపదవికి రాజీనామా నిచ్చినది. ఆంధ్రరాష్ట్రములో పలుతావుల కాంగ్రెసుప్రచారము గావించినది. తుదకు మదరాసులో పికెటింగు చేసినందుకు ౬ నెలల శిక్ష పొందినది.

శరభరాజుగారు, ఇవటూరి

పదమూడేండ్లబాలుడు. ఇతనిది ఏలేటిపాడు. మూడేండ్ల శిక్ష. తంజావూరు బోర్స్టలుస్కూలులో చదువుట.

శర్మగారు, జి. యస్. డా.

బెజవాడ మునిసిపల్ కౌన్సిలరు. సత్యాగ్రహోద్యమమున పాల్గొన్నందులకు వీరికి ౧½ సంవత్సరము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

శాస్త్రిగారు, టి. వి. (వల్లూరు)

జిల్లటూరు రక్షోత్సవమున అరెస్టు.

శాస్త్రిగారు, వి. యల్. బి. ఏ.

చెన్నపురి ఆంధ్రమండలకాంగ్రెసుసంఘాధ్యక్షులు. ౧౪౪ సెక్షను ధిక్కరించినందులకు వీరికి ఆరునెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను. అరెస్టు ౭-౫-౧౯౩౦. విడుదల ౨౩-౧౦-౧౯౩౦.

శివరామకృష్ణయ్యగారు, రాచర్ల

కాంగ్రెసు సభ్యులు. గుంటూరులో ౧౬-౧-౧౯౩౧. అరెస్టు

శివశంకరశాస్త్రిగారు, తల్లావజ్ఝల

సాహితీ సమితిసభాపతి. సత్యాగ్రహమునకై శిక్షింపబడిరి. శిక్ష ౧½ సంవత్సరము.

శేషగిరిరావుగారు, అధరాపురపు

గుంటూరు రెండవ కాంగ్రెసు కార్యసంఘసభ్యులు. అరెస్టు ౬-౧-౧౯౩౧.

శేషమాంబగారు, కాళంగి

వైశ్యయువతీ విద్యాలయ స్థాపకులు. ౧౯౩౦ జూలై ౩-వ తేదిని ఈమెకు ఒక సంవత్సరము కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

శేషయ్యగారు, అవనిగడ్డ

గుంటూరుజిల్లా ఆరవకాంగ్రెసుసంఘమునకు అధ్యక్షుడు. అరెస్టు ౧౯౩౧. ఫిబ్రవరి ౩.

శేషురెడ్డిగారు, బండి

గంగపట్నము (నెల్లూరు) శాంతి సైనికులు. వీరికి తాళ్ల నరికినందులకై ౬-౬-౩౦ నాడు ౯ నెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

శేషురెడ్డిగారు, బొమ్మా

గండవరముజిల్లా కాంగ్రెసుఅధ్యక్షుడు. లవణసత్యాగ్రహ సందర్భమున నాలుగునెలలు విడిఖైదు పొందిరి. శిక్ష ౨౬-౫-౩౦.

శ్రీరామమూర్తిగారు, చేబియ్యం

వీరు ఏజెన్సీ సత్యాగ్రహ దళాధిపతి.

శ్రీరామమూర్తిగారు, మల్లెల

బెజవాడలో ౧౪౪ సెక్షను ధిక్కరించి జాతీయపతాకను బట్టినందులకు ఆరుమాసములు కఠినశిక్షను బడసిరి.

సత్యనారాయణగారు, తూములూరు

రెండవకాంగ్రెసుకార్యసంఘ సభ్యులు. అరెస్టు ౧౯౩౧. జనవరి ౬.

సత్యనారాయణగారు, నరసింహదేవర

గోదావరిజిల్లాలో ౧౨౪ సెక్షను ప్రకారము ౨½ వత్సరముల శిక్ష పొందిరి.

సత్యనారాయణగారు, బొలిశెట్టి

వైశ్యయువకులు. అరెస్టు బెజవాడలో -౧౧ ౬ ౧౯౩౦. రెండుసంవత్సరములు కఠినశిక్ష.

సత్యనారాయణగారు, ముష్టి

నెల్లూరు.. వెల్లటూరు లవణోత్సవసమయమున అరెస్టు.

సత్యనారాయణగారు, రాయప్రోలు

సారాయిషాపుదగ్గర పికెటింగుచేసినందుకు వీరికి ౬ నెలల కఠిన శిక్ష, ౧ నెల విడిఖయిదు విధింపబడెను.

సత్యనారాయణగారు, సింగని

౧౪౪-వ సెక్షనును తిరస్కరించి తొమ్మిదినెలలు శిక్షను పొందిరి.

సత్యనారాయణమూర్తిగారు, కొమ్మారెడ్డి

ఏలూరువారు. ౧౦౭ సెక్షనును తిరస్కరించి ఒకఏడాది శిక్షను పొందిరి.

సత్యనారాయణమూర్తిగారు, సామవేదం

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా కో-ఆపరేటివు ఫెడరేషను అధ్యక్షులును దేశారాధకులును నగు వీరు వసంతవాడలో ౧౪ సెక్షను క్రింద అరెస్టు చేయబడి ఆరునెల కఠినశిక్ష పొందిరి.

సత్యమూర్తిగారు, యస్.

౧౯౩౧ జనవరి ౧౦ అరెస్టు. ౧౧-వ తేది శిక్ష ౬ నెలలు.

సత్యవతమ్మగారు, కొండా

గుంటూరుమండలపు ఎనిమిదవ కాంగ్రెసుసంఘసభ్యురాలు. అరెస్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౨౧.

సత్యవీరభద్రరావుగారు, గరిమెళ్ల

కాకినాడ. బులుసు సాంబమూర్తిగారి శిష్యులు. ౧౪౪ సెక్షను నుల్లంఘించినందులకై మదరాసులో వీరి కారునెలల కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

సరళాదేవిగారు

గంజాంజిల్లా, బరంపురములో అరెస్టుచేయబడిన ఉత్కళస్త్రీ. ఆరుమాసముల కఠినశిక్ష పొందిరి. విడుదల నవంబరు ౨౭-వ తేది.

సరస్వతి అమ్మాళుగారు

మదరాసులో శాసనోల్లంఘన మొనర్చి ఆరునెలలు విడిఖయిదును పొందిరి.

సాంబమూర్తిగారు, బులుసు

౧౯-౪-౩౦ నాడు సంవత్సరశిక్షను పొందిరి.

సాంబయ్యచౌదరిగారు, అప్పసాని

శాసనోల్లంఘనోద్యమమున తెనాలిలో వీరికి ఆరునెలలు కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

సాంబశివరావుగారు, దిగుమర్తి

రాజమహేంద్రవరము. మలయాళ దేశమున కల్లికోటయందు స్థాపితమయిన కేరళసోపు ఇన్‌స్టిట్యూటునందు రెండేండ్లు పెక్కురకముల సబ్బులు తయారుచేయుటకు నేర్చుకొన్న పరీక్షయందు అగ్రస్థానము నలంకరించిన ఆంధ్రులు వీరొక్కరే.

సుందరంగారు, పి. ఏ.

చెన్నపురిలో పికెటింగు చేసినందుకు అరెస్టు ౪-౨-౧౯౩౧. శిక్ష ఆరునెలలు.

సుందరమ్మగారు, పాదర్తి

ఆగస్టు ౪-వ తేదీనాడు వీరు అరెస్టయిరి. ౨౬-వ తేది నాడు వీరికి ఆరుమాసములు విడిఖైదు విధించిరి.

సుందరరామరాజుగారు, కలిదిండి

వీరిది కేశవరం. నల్లజర్లలో ౧౧-౬-౩౦ ఈతచెట్లు నరికినందులకు అరెస్టుచేయబడిరి.

సుబ్బమ్మగారు, దువ్వూరు, దేశబాంధవి

ఈ సుప్రసిద్ధదేశభక్తురాలిని రాజమండ్రిలో మే ౩౧-వ తేది నాడు అరెస్టుచేసి ఆరునెలలు విడిఖైదు విధించిరి. విడుదల నవంబరు ౨౧-వ తేది.

సుబ్బరాజుగారు, నడింపల్లి

వీరిది కోడూరుపాడు (తూర్పుగోదావరి). సత్యాగ్రహుల నింట చేరదీసినందుకై వీరికి ఆరుమాసములు కఠినశిక్షయు ౧౦౦౦ రూ. లు జరిమానాయు విధింపబడెను.

సుబ్బరామరెడ్డిగారు, లేబూరి

వీరి నివాసము బుచ్చిరెడ్డిపాలెము. నెల్లూరుజిల్లా సమరసంఘ సభ్యులలో నొకరు. ఉప్పుసత్యాగ్రహమునకై నాలుగునెలల విడిఖైదు పొందిరి.

సుబ్బరాయగుప్తగారు, కోవూరి

అరువదియేండ్లవయస్సు. వీరికి ౧ సంవత్సరము కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్బరావుగారు, అన్నవరపు

బెజవాడలోని వైశ్యప్రముఖులు. సత్యాగ్రహమునకై రెండు సంవత్సరముల కఠినశిక్షను పొందిరి.

సుబ్బరావుగారు, వక్కలంక

అమలాపురము కోనసీమ కో-ఆపరేటివుబ్యాంకు డైరెక్టరు. మదరాసులో పికెటింగు చేసినందులకు నిర్బంధింపబడిరి.

సుబ్బారావుగారు, బి. డాక్టరు

యూత్ లీగు రాజకీయశాఖకు సెక్రెటరి. చెన్నపురిలో ౧౪౪ సెక్షనును ధిక్కరించినందున వీరి కారునెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్బారావుగారు, డి. వి.

ఏలూరు నివాసులు. మదరాసులో ౧౪౪ సెక్షను నుల్లంఘించినందులకు వీరి కారునెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్బారావుగారు, జే. వి.

సత్యాగ్రహమునకై గుంటూరులో ఒకసంవత్సరము కారాగార శిక్షనందిరి.

సుబ్బారావుగారు, పాలడుగు

బందరు వాస్తవ్యులగు వీరికి ౧౪౩, ౧౪౫, ౧౪౭. సెక్షనుల క్రింద ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్రహ్మణ్యంగారు, కైప.

కడపజిల్లా-ఉప్పు సత్యాగ్రహనాయకుడు. శిక్ష రెండేండ్లు.

సుబ్రహ్మణ్యంగారు, బ్రహ్మజోస్యుల. డాక్టరు

౧౯-౪-౩౦. నాడు సంవత్సరశిక్ష.

సుబ్రహ్మణ్యం శ్రేష్ఠిగారు

గంగపట్టణము (నెల్లూరు) శాంతిసైనికులు. తాళ్లు నరికినందులకు వీరికి తొమ్మిదినెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

సుభద్రమ్మగారు, పి.

బెజవాడలో నిర్బంధింపబడి ఆరునెలల విడిఖయిదు పొందిరి.

సూరమ్మగారు, జయంతి

గంజాముజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహములో ఆరునెలలు శిక్ష ననుభవించిరి. వీరు శ్రీ జయంతి వెంకటనారాయణగారి సతీమణి. అరెస్టు జూన్ ౧౯ తేది.

సూరయ్యచౌదరిగారు, కొల్లిపర

కపిలేశ్వరపురమునందు తాళ్లు నరికినందుకు వీరికి ౯ మాసములు కఠినశిక్ష విధించబడెను.

సూరిశాస్త్రిగారు, పురాణం

బందరు. ౧౯-౫-౩౦ నాడు ఆరు నెలలు కఠిన శిక్ష.

సూరిశాస్త్రిగారు, వంక

ఏలూరు వాస్తవ్యులు. ౧౦౮-వ సెక్షనుక్రింద వీరికి సంవత్సరము విడిఖయిదు విధింపబడెను.

సూర్యనారాయణ చౌదరిగారు, దేవినేని

వాసస్థలము కొవ్వలి (పడమటిగోదావరి). క్రిమినలు లా సవరణ చట్టముక్రింద వీరికి ౬ నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యనారాయణమూర్తిగారు, దేవులపల్లి

వీరు రాజోలుతాలూకా కాంగ్రెసుసంఘాధ్యక్షులు. జిల్లా కాంగ్రెసుసంఘకార్యనిర్వాహకసభ్యులు. వీరికి ౧౫-౬-౩౦ నాడు ౨½ సంవత్సరములు శిక్ష విధింపబడినది.

సూర్యప్రకాశరావుగారు, పాలకోడేటి

రాజమహేంద్రవర నగర కాంగ్రెసు సంఘకార్యదర్శి. ఉప్పు సత్యాగ్రహ మొనర్చినందుకు వీరికి ౨½ సంవత్సరముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యప్రకాశరావుగారు, భట్టిప్రోలు

(చీరాల) మే రెండవతేదీన వీరికి రెండేండ్లు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యరావుగారు, కడియాల

పడమటిగోదావరిజిల్లాలోని కానుపాడు గ్రామము వీరి వాసస్థలము. ఈతచెట్లు నరికినందునను మైనరు అయినందునను రెండుసంవత్సరముల శిక్ష విధించి బోర్స్టలు (తంజావూరు) స్కూలుకు పంపబడిరి.

సోమయ్యగారి సతి, చేబియ్యం

వీరు ఏజెన్సీలో ౧౦ ఏండ్లనుండి కాంగ్రెసు ప్రచారము చేయుచుండినవారు. రాజమండ్రి తాలూకా సీతానగరం ఫిర్కాలో పన్నులు నిలుపుదలచేసినపుడు అక్కడ చాలపనిచేసినారు. ఇప్పుడు ఏజెన్సీలో ఉప్పు సత్యాగ్రహ ప్రచారమును చేయుచున్నారు.

హనుమంతరావుగారు, టంగుటూరు

శ్రీ టంగుటూరు ప్రకాశం పంతులుగారి కుమారుడు. అరెస్టు ౧౭-౬-౧౯౩౦. శిక్ష ఒకఏడాది.

హనుమారెడ్డిగారు, గండవరపు

మైపాడు ఫిర్కా శాంతిదళాధిపతి. ఆరునెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

హరిహరరావుగారు, సూరంపూడి

తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

భిషగ్వర్. డా॥యస్. రాజారామరావుగారు, ఎ.యమ్.ఎ.సి.

వీరు చిన్ననాటినుండి చక్కగను హైదరాబాదులో ఆంగ్ల, ఉరుదు, ఆంధ్రవిద్యల నభ్యసించి, నిజాం సర్కారువారి ఉద్యోగములు కొంతకాలముచేసి, ఆయుర్వేద కళాశాలలో ఆయుర్వేదవిద్య నభ్యసించి, భిషగ్వరఅను బిరుదునుబడసి లోకలుబోర్డులో చేర్మను మున్నగు పదవులను గడించి సుమారు పండ్రెండుసంవత్సరములనుండి దేవస్థానం వైద్యులుగాను స్వంతముగాను వైద్యముచేయుచున్నారు. వీరికి ఆంధ్రనాటకములందు మిక్కిలి ఉత్సాహము వీరు ధరించు పఠాణీ రుస్తుం, తానీషా మొదలగు మొగలు చక్రవర్తుల పాత్రములు చూడదగినవి.

శ్రీయుత. ఆత్మకూరి హనుమంతరావుగారు, తిరుపతి.

వీరు బాల్యమునుండి ఆంధ్రనాటకరంగమునందు మిక్కిలి ఉత్సాహములో రంగస్థలమునకు వన్నెగలిగించుచున్నారు. వీరి భావప్రకటన, పాత్రమునకు దగినగానము, భాష, నీటికెలాటి. కళంకముండదు. వీరు కొందరిని అచ్చటచ్చట నటకులనుకూడ తయారుచేసి పేరుకాంచినారు.

యస్. యల్. మరియప్పగారు,

పలువిధములగు వస్త్రములు తయారుచేయుటలో పేరుగాంచినవారు. మదరాసులోని గురుబసవకంపెనీలో ఏజంటు. మదరాసు వీరశైవసంఘకోశాధికారి.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము

చక్కని డబ్బితో సహా సీసా 1-కి వెల 0—8—0.

అన్ని చోట్ల దొరుకును

అమృతాంజనము దేశమం దంతటను వ్యాపించి లక్షలకొలది సీసాలు అమ్మకమగుచు, జనోపయోగమై, పలుబడి సంవత్సరములుగా ప్రఖ్యాతినిబడసియున్న దను సంగతి లోకవిదితముగదా!

అమృతాంజన మనగ తలనొప్పి నుండని ఆసేతుహిమాచలము, హిందూదేశమం దంతటను ప్రసిద్ధి చెందినది విజ్ఞానసర్వస్వములు (Encyclopædias) గూడ ఘోషించుచున్నవి.

తలనొప్పులు, పార్శ్వపు నొప్పులు, కీళ్ల నొప్పులు, కణత నొప్పులు, మెడ నొప్పులు, మాడుపోట్లు, వాయువుపోట్లు, మూలశంక, ఎమిడికలు, గాయములు, తేలు-జెర్రికాట్లు, పక్షవాతము, పడిసెము, కంఠశైత్యము, ఉబ్బసము, బెణుకులు, సంధివాతము, శైత్యము, రొమ్ముశైత్యము, ఎగరొప్పు, వణకులు, నెత్తురుకారుట, చీముపట్టుట, చుండు, పేలు, మొటిమలు, పురుపుటికాయులు, వాపులు, తీపులు, ఎఱుపులు, బొబ్బలు, దద్దులు, తామర, తీట, దురద, మంట, కర్ణాని, యివి యననేల, అవి యననేల, సకలమైన నొప్పులు, బాధలును పరిమార్చు దివ్యౌషధము.

అమృతాంజనము అమృతాంజనమే కాని తాంజనము అనేకులచే మున ప్రతియొక్కరు మధ మని నిర్ధారణ చేసి నొప్పులను నివర్తించునని చెప్పుటగాదు. ఇతర నకు సాటియైన మందు వేరొకటి లేదు. అమృ పరీక్షింపబడి యుక్తాల మానస్ఫూర్తిగ, ఉత్తమ యున్నారు. ఇది అనేక చెప్పుట, మాటమాత్రము ఔషధములను ఉపయో గించి తృప్తికరము లేకున్నచో, ఈ అమృతాంజనమును ఒక్కసారి యుపయోగించి చూడుము. అట్లు ఉపయోగించిన, అనుభవములో నిశ్చయము తెలియగలదు.

డబ్బి 1-కి 0-6-0 **తామర తైలము** డజను 3-8-0

రాజారాణి గుర్తుగల తామరతైలము పూతినాశకము లగు చాల మంచి మందులతో తయారుచేయబడి ప్రఖ్యాతిగాంచినది. పెక్కు యేండ్లనుండి యున్న తామర, తీట, ఏనుగుగజ్జి, శోభ, పొడలు మొదలగువానిని రెండేపూతలతో నిర్మూలముచేసి చర్మమును శుభ్ర పరచును. దీనిని చర్మముపై రాచిన మంట యుండదు.

మోహిని తైలము

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది

మెదడునకు, కంటికి చలువనిచ్చి సౌందర్యమును పెంపొం దించి కురులను పెంచును. సువాసన గలిగించి మనోహరముగా నుండును. సుఖనిద్ర, విశ్రాంతి నిచ్చును. వెల సీసా 1-కి 0-12-0 లు.

డబ్బి 1-కి 0-2-0 **దంతచూర్ణము** డజను 1-4-0

పంటిపోటును బాపి, నోటి దుర్గంధమును పోగొట్టి పండ్లు తోముటకు బాగుండును. చిగుళ్లనుండి రక్తము కారకుండును

అమృతాంజనం డిపో మద్రాసు — బొంబాయి — కలకత్తా.

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ ప్రజోత్పత్తినామ సంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్లో. శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్నదోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణామ్;
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతాన సంపత్ప్రదం, నానాకర్మసుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

ఈ పంచాంగము

శ్రౌతస్మార్తమార్గప్రవర్తకులు, జోస్యుల వంశార్ణవ పూర్ణశశాంకులు నగు
బ్రహ్మశ్రీ మల్లయారాధ్యులవారి పుత్రులిందును, బ్రహ్మశ్రీ దుప్పా వేంకటకృష్ణశాస్త్రి,
ఉగా. నాగేశ్వరశాస్త్రిలుగార్ల ప్రియశిష్యుండును నగు

కనకయ్య సిద్ధాంతిగారు గణించినది

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాశాలయందు ముద్రితమైనది.

సంవత్సరఫలము

ఈ సంవత్సరమున చైత్ర వైశాఖమాసములయందు అప్పటప్పట స్వల్పవృష్టియు, ఎండ వేడిమియు ప్రారంభమై పశ్చిమవాతము హెచ్చుగా వీచును. జ్యేష్ఠమాసమునందును ఎండలు మెండై పడమరగాలి వీచును. అధికాషాఢ నిజాషాఢములయందు వర్షానుకూలముగా వర్షించును. శ్రావణ భాద్రపదమాసములయందు సువృష్టియు, ఆశ్వీజ కార్తీకమాసములయందు వాయుసహితవృష్టియు కలుగును. నవనాయకులలో రసాధిపతిగాక తక్కినవారు శుభులు అగుటచే అన్నిపంటలున్ను బాగుగా ఫలించును. బెల్లము చెల్లము పొగాకు వగైరా రసవస్తువులకు ధర అధికముగ నుండును. పూర్వాపరసస్యములు బాగుగ ఫలించును. పశువులు క్షీరప్రదములై సుఖముగ నుండును. ప్రజలు చోర రోగాదులవల్లను, అగ్నివల్లనున్ను బాధలులేక సుఖముగా నుందురు. ప్రజలు రాజులవలన బాధనొందరు. అధికాషాఢ బ ౧౦ మొదలు నిజాషాఢ బ ౧౧ వరకు గురు మౌఢ్యము-నిజాషాఢ బ ౬ షష్ఠి ప్రభృతి ఆశ్వీజ శు ౫ పం. మివరకు శుక్రమౌఢ్యము. చైత్ర, భాద్రపద శుద్ధ పూర్ణిమలయందు సంపూర్ణ చంద్రగ్రహణములున్ను ఫాల్గుణ శుద్ధ పూర్ణిమయందు మధ్యగ్రాసోదయ చంద్రగ్రహణమున్ను పడుటవలన సీమల కధికముగా పంటలుపండి నాలుగు పాదములా ధర్మమున్ను నడచును. జ్యేష్ఠ బ ౧౨ లు యమునానదీపుష్కరప్రవేశము.

స్వస్తి సర్వేజనాః సుఖినో భవంతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీగురుభ్యో నమః.

వాగీశాద్యా స్సుమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే;
యంనత్వా కృతకృత్యా స్స్యుస్తం నమామి గజాననమ్.

అవాచ్యాత్మస్వరూపాయ శివభావప్రదాయినే;
నమ స్సద్గురునాథాయ షట్‌స్థలబ్రహ్మరూపిణే

గురవే సర్వలోకానాం భిషజే భవరోగిణామ్;
నిధయే సర్వవిద్యానాం దక్షిణామూర్తయే నమః.

గురుస్తవము

శ్రీకష్యాన్వయవారిరాశిశశితా కౌండిన్యగోత్రాంచితో
విద్యార్థిప్రజనస్వతో సుచరితో సాంగ్రక్రియాపారగో;
రాజద్రాజసుపూజితో వినయం శ్రీశ్రౌతభాసో సుధీ
ప్రాజ్ఞో వేంకటకృష్ణనామసుమతో వాగీశ్వరాభ్యో భజే.

దైవజ్ఞవంశావళిః

శ్రీమజ్జ్యోతిష్యజలనిధీమూర్తిశమణి రామ్మాహేశబాల్యాంగణీ
శుద్ధాత్రేయమహర్షిగోత్రమహితో మోహాదివిధ్వంసకృత్;
విశ్వఖ్యాతనగాశ్వలాయనమహర్షిప్రోక్తసూత్రాంచిత
శ్రైతాచారపరాయణో హి కః కారాధ్యస్సముజ్జృంభతే.

తస్య ఖ్యాతిమ్మధనో భవాంఘ్రిసుగంకీపద్మభక్తిసంభోద్భవో
మూలోత్పాదితసూర్యగణపనమోరోగోల్లపశ్చాద్భవః;
పల్లీలాయుతపల్లికార్జునపదాఖ్యాఖ్యాతిదిగ్వైభవో
దేశే మధ్యతనే చకాస్తి పరవస్తూపాస్త్యపాప్తోద్భవః.

తస్యాహం తనయ స్సమిద్ధవినయస్సర్వేశ్వరాంఘ్రిస్స్వయూ
పేవాపాదితతత్త్వపాధిగతపశ్యాత్మప్రబోధోదయః,
శ్రీమజ్జ్యోతిషతంత్రవారిధినిగాహలోకగ్రహద్రాజయ
స్నాను శ్రీ కవికావ్యమో వ్యరచయత్పంచాంగ మేత న్ముదా.

సంవత్సరాది దినకృత్యము

అబ్దాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రైరాభరణై ర్దేహ మలంకృత్య తతశ్శుచిః,

విఘ్నేశం భారతీం ఘటాకాం దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ;
సంవత్సరఫలం సమ్యక్ శ్రుత్వా విప్రాణ్ సమర్చయేత్.

ఈ (ఆంధ్ర) దేశమున లౌకవ్యవహారమునకు చాంద్రమానాబ్దము గ్రహించుచున్నది. శేషావలమునకు దక్షిణదేశమున సౌరమానాబ్దము గ్రహించుచున్నది. వింధ్యమున ఉత్తరదేశమున బార్హస్పత్యమానాబ్దము గ్రహించుచున్నది. అంతయును సురూనరయాబ్దమును గ్రహించుచున్నది. ఈ సంవత్సరమునకు చాంద్రమానాబ్దము ననుసరించి ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర మని పేరు. సౌరమానము ననుసరించి-చైత్ర శు ౧ మొదలు చైత్ర బ ౧౦ వఱకు ప్రమోదూతసంవత్సర మనియు, అటుపైని సంవత్సరాంతము వఱకు ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర మనియు పేరు. బార్హస్పత్యమానము ననుసరించి ఈ సంవత్సర చైత్ర శు ౧ లు మొదలు జ్యేష్ఠ బ ౧ వఱకు చిత్రభానుసంవత్సర మనియు అటుపైని సంవత్సరాంతము వఱకు స్వభానుసంవత్సర మనియు పేరు. సురూనయసనీయుల-ఫ్రుసాబ్ద మని పేరు.

ఈ ప్రజోత్పత్తినామసంవత్సరమునాటికి

సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దములు	౧,౯౫,౫౮,౮౫,౦౩౨
కల్యాది గతాబ్దములు	౫౦౩౨
శాలివాహనశకాబ్దములు	౧౮౫౩
ప్రభవాది గతాబ్దములు	౪
హూణశకగతాబ్దములు	౧౯౩౧-౩౨
ఫసలీ	౧౩౪౧-౧౩౪౨
హిజరి	౧౩౫౧

అగుచున్నది.

సకలకల్యాణభాజన మైన ఈ ప్రజోత్పత్తినామ సంవత్సరము నాటికి సౌరసిద్ధాంతము ననుసరించి ఆదిసృష్టికర్తయగు బ్రహ్మయొక్క పరమాయువునందు సగమునకు పైన మొదటి సంవత్సరమున, మొదటిమాసమున, మొదటి పక్షమున, మొదటి దినమున పగలు, ౧౩ గడియలు ౪౨ విగడియలు గడచినవి.

అబ్దత్రయ ఫలము

చాంద్రమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. సువర్ణం సర్వధాన్యాని సులభాని యయుర్నరాః,
దస్పితాస్సర్వసంపద్భిః క్షేమారోగ్యం ప్రజాపతౌ.

ఈఫలము సంవత్సరారంభమునుండి సంవత్సరాంతమువరకు జరుగును.

సౌరమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. సువృష్టి స్సర్వదేశానాం ధనధాన్య సమృద్ధయః,
క్షేమం సుభిక్ష మారోగ్యం ప్రమోదే ధర్మ తన్నృపాః.

ఈఫలము సంవత్సరారంభమునుండి చైత్ర బ ౧౦ లు వఱకు జరుగును. తరువాత సంవత్సరాంతమువఱకు పైనిచెప్పిన చాంద్రమానాబ్దఫలము జరుగును.

బార్హస్పత్యమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. చిత్రార్ఘవృష్టిసస్యాద్యై శ్చిత్రా నిఖిలా ధరా,
నిరాకులాఖిలా లోకా శ్చిత్రభాన్వాఖ్యవత్సరే.

ఈ ఫలము సంవత్సరారంభమునుండి జ్యేష్ఠ బ ౧ వఱకు జరుగును. తరువాత సంవత్సరాంతమువఱకు స్వభానుసంవత్సరఫలము.

శ్లో. నందంతీహ జనాస్సర్వే భూమి ర్భూరిఫలాన్వితా,
స్వభానువత్సరే భూమి క్షీమభూపాలవిగ్రహః.

ఈ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు రాజు మొదలైన పరిపాలకవర్గము—తత్ఫలము

రాజు-శుక్రుఁడు

శ్లో. సమృద్ధ సస్యా వసుధా సువృష్టి
ర్గావో హి సంపూర్ణ పయోధరశ్చ,
స్త్రియః ప్రియాణాం జనయంతి తోషం
కామోపచారై ర్భృగుజేఽబ్దనాథే.

గ్రంథాంతరే:

శ్లో. పేపీయతే మధు మధౌ సహ కామినీభి
ర్జేగీయతే శ్రవణహారిస వేణువీణా,
బోభుజ్యతే ద్విజసహ్య త్స్వజనై స్సహాన్న
మబ్దేఽపి తస్య మదనస్య జయా వస్థానే.

ఈ ఫలము పాంచాల విదర్భ సౌరాష్ట్ర దేశముల కధికముగా కలుగును.

మంత్రి-చంద్రుఁడు

శ్లో. సువృష్టిస్సర్వసస్యానాం ఫలితాని భవ తి చ,
క్షేమారోగ్యం సుభిక్షంచ జాయతే శశిమంత్రిణః.

ఈ ఫలము పౌండ్ర కళింగదేశముల కధికముగాఁ గలుగను.

సేనాధిపతి-చంద్రుఁడు

శ్లో. అతివర్షం చాతివాయు రరోగా స్సుఖినో జనాః,
బహుక్షీరప్రదా గావ శ్చంద్రే సేనాధిపే సతి.

ఈ ఫల మన్ని దేశములకును ప్రాప్తించును.

సస్యాధిపతి-గురువు

శ్లో. యవగోధూమచణకాః ఫలితాశ్చ భవంతి హి,
సీతధాత్రీ చ ఫలితా సురా సస్యాధిపే సతి.

ఈ ఫలము ఘూర్జర, యవన దేశముల కెక్కుడుగా ప్రాప్తించును.

ధాన్యాధిపతి-బుధుఁడు

శ్లో. మధ్యవృష్టి ర్మందతోయం మేఘా వాతేన పీడితాః,
త్రాప స్సర్వనృపాణాం చ బుధే ధాన్యాధిపే సతి.

ఈ ఫలము సర్వదేశములకును గలుగును.

అర్ఘాధిపతి-చంద్రుఁడు

శ్లో. సువృష్టి స్సర్వసస్యానా వక్షిన్వ ర్ధిక్షితే
మహతీ చార్ఘవృద్ధిశ్చ చంద్రే చార్ఘాధిపే సతి.

ఈ ఫల మన్ని దేశములకును ప్రాప్తించును.

మేఘాధిపతి-చంద్రుఁడు

శ్లో. సువృష్టి స్సర్వదేశానాం ఫలితా ధాన్యజాతయః,
బహుక్షీరప్రదా గావ శ్చంద్రే మేఘాధిపే సతి.

ఈ ఫల మాంధ్రదేశమున కెక్కువగాఁ గలుగును.

రసాధిపతి-శని

శ్లో. మాల్యవృష్టి ర్మందసస్యం రసజాతి ధనక్షయః,
మ్లేచ్ఛానాం జాయతే వృద్ధి ర్మందే యది రసాధిపే.

ఈ ఫలము కొంకణ మగధ దేశముల కెక్కువగాఁ గలుగును.

నీరసాధిపతి-గురువు

శ్లో. పూగీఫలా న్యఖిలరత్న సువర్ణ ధాన్య
కార్పాస చర్మ కుసుమాని చ చందనం చ,
వృద్ధిం యయు ర్ద్విజగణా స్సుఖినో భవంతి
భూమాత నీరసపతౌ సురరాజపూజ్యే.

ఈ ఫలము మాళవదేశమున కెక్కువగాఁ గలుగును.

పశుపాలకుఁడు-శ్రీకృష్ణుఁడు

శ్లో. పశువృద్ధి స్సుభిక్షం చ బహుసస్యార్ఘ సంపదః,
సంపూర్ణ తృణవృద్ధిశ్చ గోపాలే పశునాయకే.

స్థానసంరక్షకుఁడు-శ్రీకృష్ణుఁడు

శ్లో. కృష్ణే తు పయసా గావః.

పురోహితుఁడు-గురువు

శ్లో. విప్రాస్స్వకర్మనిరతా నీరోగా స్సుఖినో జనాః,
గావః కామదుఘా లోకే గురౌ పురోహితే సతి.

పరీక్షకుఁడు-గురువు

శ్లో. పరీక్షకే సురాచార్యే సర్వసస్యార్ఘ వృష్టయః,
ప్రజానురాగ మన్యోన్యం నీతియుక్తాః పరీక్షకాః.

గణకుఁడు-శుక్రుఁడు

శ్లో. గణకే భార్గవే లోకే గణకా బుద్ధిసంయుతాః,
వృష్టిసస్యార్ఘ వృద్ధిశ్చ సుఖిన స్సర్వజంతవః.

గ్రామపాలకుఁడు-చంద్రుఁడు

శ్లో. చంద్రే హి సాఖిలా లోకా స్సత్యవాదీ నృపోత్తమః;
ఫలితా వృక్షజాతిస్తు శశాంకే గ్రామపాలకే.

దైవజ్ఞుఁడు-సూర్యుఁడు

శ్లో. విప్రాస్స్వకర్మనిరతా స్సర్వేషాం సుఖదా వరాః,
రక్తభూమిస్తు ఫలితా రవౌ దైవజ్ఞనాయకే.

ఈ పురోహితాది ఫలములు సర్వదేశములకును వర్తించును.

మేఘము-వర్షము

ఈ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు—ఆవర్తనామక మేఘము మేరుశిఖరమున పుట్టుచున్నది.

శ్లో. మందతోయం మహావర్షం సేంద్రచాపం సగర్జితమ్,
వృద్ధిస్స్యాత్పూర్వసస్యం చ ఆవర్తే మేఘలక్షణమ్.

వర్షము-నాలుగుతూములు

శ్లో. చతురాఢక స్సువృష్టిః.

ఫలము: ఇందు పదిపాళ్లు సముద్రమునను, ఆఱుపాళ్లు పర్వతములయందును, నాల్గుపాళ్లు భూమిపైనను కర్షించును. ఇట్లు ఇంద్రుడు నియమించినాడు.

తూముయొక్క పరిమాణము

శ్లో. షష్టియోజన విస్తీర్ణం శతయోజనమున్నతమ్,
ఆఢకస్య ప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే.

వర్షధాన్యాదుల వృద్ధిక్షయములు

వర్షము ౧౧; ధాన్యము ౧౫; శీతము ౧౧; తృణము ౧౫; ఉష్ణము ౬; మారుతము ౯, ప్రజావృద్ధి ౧౯; ప్రజాక్షయము ౧౬; రాజవిద్వరము ౧౬; ఉగ్రము ౧౬; పుణ్యము ౧౬; పాపము ౧౬; వ్యాధులు ౧౫; శాంతి ౧౩; ఆచారము ౧౯; అనాచారము ౧౩; జన్మము ౧౧; మరణము ౯; దేశోపప్లవము ౬; దేశస్వాస్థ్యము ౯; చోరభయము ౧౧; చోరనాశము ౨౧; అగ్నిభయము ౧౬; శాంతి ౬; మృగోపద్రవము ౧౦; మృగక్షయము ౧౫; కీటకభయము ౨౧; కీటకనాశము ౧౩; మూషకోత్పత్తి ౯; మూషకనాశము ౧౧; సర్పోత్పత్తి ౨౧; సర్పనాశము ౨౧; కామము ౫; లోభము ౧౯; మోహము ౧౫; మదము ౫; మాత్సర్యము ౯; సుఖము ౧౧; దుఃఖము ౧౧; భోగము ౯; విషంబము ౫; సనోస్వస్థ ౧౬; క్షేమము ౧౧; ప్రతిష్ఠ ౨౧; అప్రతిష్ఠ ౧౩; దుఃస్థితము ౨౧; సత్తత ౧౧; నరోత్పత్తి ౧౬; స్త్రీ ఉత్పత్తి ౫; ధాతువాదము ౯; భయము ౧౩; శౌర్యము ౧౬; దుష్టనిగ్రహము ౨౧; శిష్టపరిపాలనము ౬; సత్యము ౯; అసత్యము ౧౧; విశ్వాసము ౧౩; అవిశ్వాసము ౧౫; దయ ౧౬; నిర్దయ ౧౬; న్యాయము ౧౯; అన్యాయము ౧౯; అజ్ఞానము ౬; జ్ఞానము ౧౯; చాపల్యము ౯; నిష్కాపట్యము ౯; ధర్మము ౧౬; అధర్మము ౧౬; గోమాయువృద్ధి ౧౩; తన్నాశము ౧౦; శలభవృద్ధి ౧౩; తన్నాశము ౪; మశకవృద్ధి ౧౭; తన్నాశము ౧౭; మత్కుణవృద్ధి ౬; తన్నాశము ౪; వృశ్చికోత్పత్తి ౧౭; తన్నాశము ౧౭; వ్యాఘ్రవృద్ధి ౪; తన్నాశము ౧౧; సస్యవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౭; శుకవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౭; పికవృద్ధి ౮; తన్నాశము ౫; కుక్కుటవృద్ధి ౮; తన్నాశము ౮; పతత్రివృద్ధి ౪; తన్నాశము ౭; ధేనువృద్ధి ౨; తన్నాశము ౭; మహిషవృద్ధి ౨; తన్నాశము ౫; మృగవృద్ధి ౪; తన్నాశము ౫; ఛాగవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౫; అశ్వవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౩; గజవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౪; ఉష్ట్రవృద్ధి ౪; తన్నాశము ౪; విప్రవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౨; క్షత్రియవృద్ధి ౪; తన్నాశము ౫; వైశ్యవృద్ధి ౩; తన్నాశము ౩; శూద్రవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౩; మ్లేచ్ఛవృద్ధి ౩; తన్నాశము ౨; సంకరవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౩; వజ్రవృద్ధి ౫; వైడూర్యవృద్ధి ౨; గోమేధికవృద్ధి ౩; పుష్యరాగవృద్ధి ౪; విద్రుమవృద్ధి ౫; మరకతవృద్ధి ౫; మాణిక్యవృద్ధి ౫; నీలవృద్ధి ౫; ప్రవాళవృద్ధి ౫; సువర్ణవృద్ధి ౨; రజతవృద్ధి ౪; తామ్రవృద్ధి ౬; కాంస్యవృద్ధి ౨; లోహవృద్ధి ౮; ఆయోవృద్ధి ౨; త్రపువృద్ధి ౧౦; సీసవృద్ధి ౧౦; రసవృద్ధి ౭; వ్రీహివృద్ధి ౧౯; శాలివృద్ధి ౧౮; యవగోధూమవృద్ధి ౧౧; తిలవృద్ధి ౧౪; ముద్గవృద్ధి ౧౪; సర్షపవృద్ధి ౭; చణ ౭; చణకవృద్ధి ౭; గోధూమవృద్ధి ౧౮; కోద్రవవృద్ధి ౧౦; ప్రియంగువృద్ధి ౧౭; యావనాళవృద్ధి ౧౯; శ్యామాకవృద్ధి ౧౨; రాజమాషవృద్ధి ౪; నీవారవృద్ధి ౧౭; శింబిధాన్యవృద్ధి ౧౨; అతివృష్టి ౫; అనావృష్టి ౧౫; స్వచక్రభయము ౯; పరచక్రభయము ౩; విద్యుత్తు ౧౦; శిలాపాతము ౬; గర్జితము ౬; అండజములు ౬; స్వేదజములు ౯; ఉద్భిజ్జములు ౧౫; జరాయుజములు ౬; స్థావరములు ౧౬; జంగములు ౬; ఇతర జీవరాసులు ౧౫.

మేషసంక్రాంతికాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సరమున చైత్ర కృష్ణ ౧౧ ఏకాదశి సోమవారము నాడు, శతాలద్వాదశితిథియందు సూర్యోదయాది ఘ. ౩౯-౩౧ విఘటికలకు సూర్యుడు మేషరాశియందు ప్రవేశించును.

కాలఫలము

శ్లో. రాత్రౌ చే న్మేషసంక్రాంతి స్సువృష్ట్యారోగ్య సంపదః.

వారఫలము

శ్లో. సోమవారే సుభిక్షకృత్.

ఈ ఫలము ద్రవిడ గౌడదేశముల కెక్కువగా నుండును.

ఆర్ద్రానక్షత్ర కాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సరము అధికాషాఢ శుద్ధ సప్తమీ సోమవారమునాడు పూర్వఫల్గునీ నక్షత్రమందు సిద్ధనామయోగము గరకరణమున సూర్యోదయాది ఘ ౮-౨౬ విఘటికలకు సూర్యుడార్ద్రానక్షత్రమున ప్రవేశించును.

తిథిఫలము:	సప్తమ్యాం క్షేమ ముత్తమమ్.
వారఫలము:	సోమవారే సుభిక్షకృత్.
నక్షత్రఫలము:	భగర్క్షే సుభగః ప్రోక్తమ్.
యోగఫలము:	సిద్ధియోగే సుభిక్షకృత్.
కరణఫలము:	దుర్భిక్షం గరజాహ్వయే.
కాలఫలము:	దివార్ద్రా సస్యనాశాయ.
గ్రంథాంతరే కాలఫలము	పూర్వాహ్ణకాలే జగతో విపత్తిః.

భరణ్యాది షణ్మండల ఫలం-అతివృష్టిః

జ్యేష్ఠ శుక్ల ప్రతిపద్యుక్త-సోమవారఫలం

శ్లో. సుభిక్షం క్షేమ మారోగ్యం వృష్టిస్సస్యవివర్ధనీ,
ఆనందనిరతా ధాత్రీ జ్యేష్ఠాదౌ చేందువాసరే.

ఆషాఢ శుక్ల పంచమీయుక్త సోమవారఫలం-అతివృష్టిః

ఆషాఢ శుక్ల నవమీయుక్త స్వాతినక్షత్రఫలం

శ్లో. ఆషాఢే శుక్లపక్షే తు నవమీ స్వాతిసంయుతా,
వాయుః స్సర్వత్ర సంవాతి భూమౌ బీజం న వాపయేత్.

ఆషాఢ కృష్ణనవమిరోహిణీయుక్త తిథిఫలం

శ్లో. ఆషాఢే కృష్ణపక్షే తు నవమీ రోహిణీయుతా,
సర్వసస్యసమృద్ధిస్స్యాత్ దేశాదన్యాం తు మన్యథా.

ఈ కాలంసుఫలములు చాంద్రమానముననుసరించి ఫలించును.

కుజచారఫలము

వక్రము లేదు-జ్యేష్ఠ శుద్ధలు లగాయతు నిజాషాఢ శు ౩ లు వఱకు అంగారకుఁడు సింహరాశియందు సంచరించును. సంవత్సరారంభము నుండి సంవత్సరాంతము వఱకు కుజుఁడు పుష్యమీనక్షత్ర ౩ తృతీయపాదము లగాయతు-ఉత్తరాభాద్రద్వితీయపాదమువఱకు భుజగతిచే సంచారము చేయును.

శ్లో. సింహం గతే క్షితిసుతే యది సింహభాగే
శోషం వదేత్ కృషికయోల జలాంబురాశిమ్,
ధీమేంద్రనీలసదృశం ఘనమేఘబృందం
ఖద్యోతకైః కృపణదాన మివాంబురాశిమ్.

శ్లో. చిత్రావిశాఖాసుహినాంశుభేషు
విశ్వంభరాయా స్స్తనయః ప్రయాతి,
ధరాం సమస్తా ముదకప్రపుగ్నా
ముదగ్రతస్వ్యాలతనుః కరోతి.

శ్లో. యామ్యసార్ప విశాఖాసు త్రిపూర్వేషుచ భూమిజః;
కరోతి మహతీం వృష్టిం వారిపూర్ణా వసుంధరా.

శ్లో. స్వాతిమిత్రేంద్రరౌద్రాహిప్రాజాపత్యోత్తరేషు చ,
సంచరన్ జలదాన్ హంతి భౌమ స్సంచరన్ తథా నభి.

బుధచారః—

చైత్ర శు ౧౪ పశ్చాదుదయం	వైశాఖ శు ౬ పశ్చాదస్తమయం
వైశాఖ బ ౧౩ ప్రాగుదయం	జ్యేష్ఠ బ ౧౩ ప్రాగస్తమయం
నిజాషాఢ శు ౧౪ పశ్చాదుదయం	శ్రావణ శు ౫ పశ్చాదస్తమయం
శ్రావణకృష్ణ ౧౪ ప్రాగుదయం	భాద్రపద బ౧౩ ప్రాగస్తమయం
ఆశ్వయుజ బ ౧౪ పో పశ్చాదుదయం	మార్గశీర్ష శు ౩ పో పశ్చాదస్తమ
మార్గశీర్ష బ ౩ ప్రాగుదయం	పుష్య శు బ ౬ ప్రాగస్తమయం
మాఘ బ ౧౧ లు ప్రాగుదయం	ఫాల్గున బ ౧౪ పో పశ్చాదస్తమయం

బుధచారఫలము

శ్లో. ఆర్ద్రాది పితృభాంతేషు దృశ్యతే యది చంద్రజః,
తదా దుర్భిక్షకలహా రోగాణాం చాపి వృద్ధికృత్.
సౌమ్యాషాఢశ్రావణాస్సై భాద్రే పీడ్యందుజ స్సమాధేషు,
దృష్టః క్షుద్భయ జగతాం శుభఫలకృ త్త్వస్తగస్తేషు.
ఇషోర్జమాసయో రన్యో శ్చిత్రగుర్భిక్షకారకః,
ఉదితి దృశితో స్యాణాం మితకేషు శుభప్రదః.

గురుచారము

గురువు ఈ సంవత్సరారంభమునుండి జ్యేష్ఠ బ ౧౧ లు వఱకు మిథునరాశియందును, అదిమొదలు కార్తిక శు ౭ వఱకు కర్కాటకరాశియందును, అదిమొదలు మార్గశీర్ష నవమివఱకు సింహరాశియందును, అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువఱకు కర్కరాశియందు వక్రత్వము చేతను సంచరించును.

శ్లో. సురేంద్రవంద్యే భువి యుగ్మరాశౌ
గతే క్షితీశాః కలహోత్సుకాస్స్యుః,
ఐశ్వర్యయం శస్త్రభయం నరాణాం
క్వచి త్ప్రవృష్టి పయోధరాస్స్యుః.

శ్లో. బృహస్పతౌ కర్కటరాశిసంస్థే
గావశ్చ మేఘాశ్చ పయోధరాస్స్యుః,
సస్యాభివృద్ధిశ్చ ధనేశ్వరత్వం
సదా ద్విజాశ్చ ధ్వరతత్పరాస్స్యుః.

శ్లో. సింహరాశిగతే జీవే నిస్స్వ భూపరసజ్జనాః,
అతివృష్టిరాప్యరోధయుక్త స్సహా యుద్ధేలయం యయుః.

గురువు మూఁడు రాసులయందును సంచరించు ఫలము

శ్లో. ఏకస్మిన్ వత్సరే జీవే రాశిత్రయ ముపాగతే,
తదా వసుంధరా కీర్ణా నరాస్థిప్లుతశోణితైః.

శుక్రచారఫలము

నిజాషాఢ శు ౬ మంగళవారం	తూర్పున అస్తమించును.
ఆశ్వయుజ శు ౨లు	పడమర ఉదయించును.
పుష్యమీనక్షత్రమున	అస్తమించును.
స్వాతినక్షత్రమున	ఉదయించును.

శ్లో. రౌద్రభాది చతుర్థేషు ఉదయే చాస్తగే భృగౌ,
విప్రపీడాః ప్రజాయంతే సస్యవృద్ధిః ప్రజాయతే.

శ్లో. స్వాతిత్రయే భృగోశ్చాత్ర బోధయేచ్చ ప్రవర్తతి,
ఉదయాస్తమయే యాతి శుక్లపక్షే యదా భృగుః.
గజాశ్వరాజపుత్రాణాం శోణితం పిబతే మహీ,
ఉదయాస్తమయే యాతి కృష్ణపక్షే యదా సితః.
గజాశ్వరాజపుత్రాణాం వృద్ధిం వ కురుతేఽవ్యయామ్.

శనిచారము

ఈ సంవత్సర ప్రారంభమునుండి జ్యేష్ఠ బ ౧౪ లు వఱకు ఉత్తరాషాఢనక్షత్రమున సంచరించును. అదిమొదలు మార్గశీర్ష శు ౩ ౬ వఱకు వక్రగతిచేతను పూర్వాషాఢనక్షత్రమున సంచరించును. అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువఱకు ఉత్తరాషాఢనక్షత్రమున సంచరించును.

ఈ సంవత్సరము ప్రారంభమునుండి పుష్య శు ౪ చవితివఱకు ధనుస్సునందును, అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువఱకు మకరరాశియందును సంచరించును.

శ్లో. విశ్వేఽర్కస్థే యవనాంగదేశ
బాహ్లీకసౌరాష్ట్రవిదర్భవాసిః,
వినాశమాయాంతి ధరాక్షితి
చోరాశ్చ వృత్త్యాహవరోగయుక్తాః.

శ్లో. అప్యగోఽర్కే కోసలాంగ వంగమాగధ పాండ్యహృత్.

శ్లో. మందే స్థితే ధన్వని వృష్టిహాని
స్స్యాద్భూపతీనాం కలహం వహేర్చ్ఛన్,
పాంచాలకాశీకురుకోసలాంశ్చ
నష్టాశ్చ కాశ్మీర కళింగ వంగాః.

శ్లో. వక్రస్థితే భానుసుతేఽతిభీతిః
స్యాద్దర్భవృద్ధిర్మహతీన వృష్టిః,
దశార్ణదేశా యవనాశ్చ నష్టాః
పురోహితా విప్ర భిషజ్ఞ్నృపాలాః.

గురుశుక్రమౌఢ్యనిర్ణయము

ఈ సంవత్సరమువ అధికాషాఢ బహుళ దశమిమొదలు నిజాషాఢ బహుళ కాదశివఱకు గురుమౌఢ్యము.

నిజాషాఢశుద్ధ షష్ఠిమొదలు ఆశ్వయుజశుద్ధ పంచమివఱకు శుక్రమౌఢ్యము.

పుష్కరప్రవేశము

ఈ సంవత్సర జ్యేష్ఠబహుళద్వాదశి శనివారమునాఁడు యమునానదీ పుష్కరప్రవేశము.

మకరసంక్రాంతి కాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సర పుష్యశుక్ల షష్ఠీ గురువారము తత్కాలమున సప్తమితిథిని ఉత్తరాభాద్ర నక్షత్రమున శివనామయోగమున గరజి కరణమున సూర్యోదయాది ఘ ౧౬-౧౬ విఘటికల కాలమునందు సూర్యుఁడు మకరరాశియందు ప్రవేశించును.

అస్య పురుషస్య మందనామధేయం, విప్రాణామరిష్టం; నింబోదకస్నానం, రాజ్ఞాం శుభమ్; నీలవస్త్రధారణం, మహాభయం; లాక్షారస గంధం, యుద్ధం భవతి; జపాపుష్ప ధారణం, యశోహానిః; గోమేధి

కాభరణం, పశునాశనం; సీసపాత్రే భక్షణం, ఆరోగ్యం; పయః పానం, పశునాశనం; బదరీఫలభక్షణం, శుభం; గజవాహనం, రాజ్ఞామరిష్టం; కోదండాయుధధారణం యుద్ధం; కాంచన ఛత్రధారణం, స్వర్ణ నాశనం; అస్త్రధారణం, రోగభయం; ఆగ్నేయదిగ్గమనం, తద్దేశానామరిష్టం; విస్మయ శ్చేష్టా, ప్రజావ్యాధిః; నివిష్టావస్థా, సస్యవృద్ధిః.

పక్షఫలము :

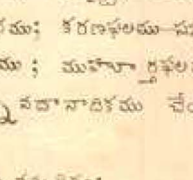
శ్లో. శుక్లపక్షే యదా పుష్యే మకరస్థే దివాకరే,
ప్రజానాం వ్యాధిపీడాన నృపాణాం సమరం భవేత్.

తిథిఫలము రోగనాశనము; వారఫలము సువృష్టి; నక్షత్రఫలము బ్రాహ్మణారిష్టము; యోగఫలము శుభము; కరణఫలము సస్య వృద్ధి; లగ్నఫలము ప్రపంచమునకు సంతోషము; ముహూర్తఫలము వ్యాధిపీడ. సంక్రాంతి పుణ్యకాలమున స్నానదానాదికము చేయవలయును.

శ్లో. సంక్రాంతిపురుషోధార్య వర్ణ ద్రవ్యం న్యస్తదినం;
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వర్ణద్రవ్యం నివర్తయేత్.

చంద్రగ్రహణములు

ఈ సంవత్సర చైత్రశుద్ధ ౧౫ పూర్ణిమా గురువాసరమున హస్తా నక్షత్రమునందు కేతుగ్రస్తమైన ఖగ్రాస (సంపూర్ణ) చంద్రగ్రహణము. పింగళవర్ణము.

	ఘ. వి.		గం. ని.
ఆస్థాని ఆగ్నేయస్పర్శకాలము	౧౪-౧౫	రాత్రి	౧౧-౪౬
వాయవ్యనిమీలనకాలము	౧౬-౪౫		౧౨-౪౬
మధ్యకాలము	౧౭-౩౫		౧-౩౧
ఈశాన్యోన్మీలనకాలము	౨౧-౨౪		౨-౩౬
బింబాదర్శనకాలము	౩-౪౦		౧-౩౯
నైరృతి శుద్ధమోక్షకాలము	౨౨-౫౫		౩-౧౫
ఆద్యంత పుణ్యకాలము	౮-౪౦		౩-౩౯

గ్రహణమాసఫలం

శ్లో. పుణ్డ్రకాంబోజ కోసల కాశ్మీర బాహ్లీక రాష్ట్రకాః,
వైదర్భా మ్లేచ్ఛ కర్ణాట వంగా పీడ్యంతి చైత్రకే.

శ్లో. మాఘ ఫాల్గున చైత్రేషు జ్యేష్ఠ శ్రావణ మాసయోః,
సర్వగ్రస్తోపరాగ ఇందురాహు రాజన్య ప్రీతి నాశకృత్.

అయనఫలం

సౌమ్యాయనే విప్రభూపాన్ హంతి.

హస్తనక్షత్రమందు గ్రహణము సంభవించుటచే వాయవ్యమండలము-నిర్ణ్యలము

శ్లో. వాయవ్యమండలే గ్రస్తే చోర రోగాగ్నిజం భయమ్,

వర్ణ ఫలము

పాండు నీలో హితరూపః క్షత్రియ్యం హాయ ధనం నిష్ఫలత్.

ఈ గ్రహణము అర్ధరాత్రి తర్వాత సంభవించుటచేత పూర్ణిమా ప్రయుక్తమై శ్రాద్ధములు పగలు రెండు జాములలోగా జరిగించవలసినది.

కారికా వృత్తి

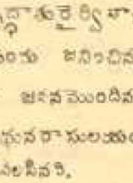
శ్లో. యామా పూర్వం మధ్యరాత్రౌ దశకే
తుర్యాంశం మధ్యాహ్నాత్ కర్తవ్య మేవ.

నిత్యభోజనము, మూడుయాములు గ్రహణానికి చేయవలసినది.

శ్లో. చంద్రగ్రహణయామాత్ శ్రీ బాలవృద్ధాతుర వర్జ్యేనా,

కన్యా తులా ధనుః కుంభ మీనరాశులయందు జనించినవారున్ను, హస్త ఉత్తర చిత్త నక్షత్రములయందు జననమొందినవారున్ను, ప్రకారాంతరముచే కన్యా తులా కుంభ మిథునరాశులయందు జననమొందినవారున్ను శాంతి యథావిధిగా చేసికోవలసినది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ ౧౫ పూర్ణిమా శనివారమున ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్రమున రాహుగ్రస్తమైన ఖండగ్రాస (పంపూర్ణ) చంద్రోపరాగము, పింగళవర్ణము.

	ఘ. వి.	ఘ. వి.
ఆస్పర్శ ఈశాన్య స్పర్శకాలము	౧౩-౧౫	రాత్రి ౧౧-౧౭
నైరృతి నిమీలనకాలము	౧౬-౧౮	౧౨-౨౯
మధ్యకాలము	౧౯-౦	౧-౧౨
ఆగ్నేయోన్మీలనకాలము	౧౯-౪౫	౧-౫౪
బింబోదర్శనకాలము	౩-౩౦	౧-౨౪
వాయవ్యమోక్షకాలము	౨౨-౪౨	౩-౫
ఆద్యంతపుణ్యకాలము	౯-౨౭	౩-౪౬

గ్రహణమాసఫలము

శ్లో. కళింగ వంగ సౌవీర సౌరాష్ట్ర మ్లేచ్ఛకాన్ నృపాన్,
హంతి రాహుర్భద్రస్యైవ మోహిత్వం వినాశనమ్.

అయనఫలము

శ్లో. విట్శూద్రాన్ దక్షిణాయనే హంతి.

వర్ణఫలము

శ్లో. పాండు నీలో హితరూపః క్షత్రియ్యం హాయ ధనం నిష్ఫలత్.

గ్రాసఫలము

సర్వగ్రస్తా చంద్రమార్క్య తు ద్వ్యర్థద్వ్యంశ ధ్రుశ్చ ప్రదా.

ఈ గ్రహణము ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్రమున సంభవించుటచే వారుణమండలఫలము.

శ్లో. వారుణే సర్వజంతూనాం క్లేశం రాజ్ఞాం మహోత్సవమ్.

మీన-మేష-మిథున-సింహ-కన్యారాశులయందు జనన మొందినవారున్ను ప్రకారాంతరముగా మీన-ధను-సింహ-మేష రాశులయందు జననమొందినవారున్ను శాంతి చేసికోవలసినది.

పూర్ణిమా ప్రయుక్త శ్రాద్ధములు పగలు రెండుజాములలోపుగాను జరిగించుకోవలసినది.

ఈ సంవత్సర ఫాల్గున శు ౧౫ పూర్ణిమా మంగళవారమున ఉత్తర ఫల్గునీ నక్షత్రమున కేతుగ్రస్తమైన సూర్యోదయము పేరుగల చంద్రగ్రహణము ౧౫ కీలములు పైని గ్రహణము-కృష్ణవర్ణము.

	ఘ. వి.	ఘ. వి.
సూర్యోదయాది ఆగ్నేయ స్పర్శకాలము	౨౫-౫౯	రాత్రి ౪-౨౩
మధ్యకాలము	౨౯-౫౧	౫-౫౬
వాయవ్యమోక్షకాలము	౩౩-౪౩	౭-౨౮
ఆద్యంతపుణ్యకాలము	౭-౪౪	౩-౬

గ్రహణమాసఫలము

శ్లో. పీడాకరం ఫాల్గున మాసి పర్వం
వంగాంగ కాశ్మీర కలింగ మేఖలానామ్,
స్త్రీణాం చ సస్య ప్రథితాంగనానాం
ధనుష్కరక్షేత్ర తపస్వినాంచ.

అయనఫలము

సౌమ్యాయనే విప్రభూపాన్ హంతి.

వాయవ్యమండలఫలము

శ్లో. వాయవ్యమండలే గ్రస్తే చోర రోగాగ్నిజం భయమ్.

వర్షఫలము

శ్లో. చంద్రసూర్యోపరాగేషు కృష్ణపక్షేణ పంచమాత్;
మాసత్రయం మహార్ఘ్యంచ అతివృష్టిర్నిరంతరమ్.

ఈ గ్రహణమునకు పూర్ణిమాప్రయుక్త శ్రాద్ధములు రాత్రి మోక్షానంతరము చేయవలసినది. నిత్యభోజనమున్నూ రాత్రి యందే చేయవలసినది. పగలు చేయకూడదు. పతివిహీన స్త్రీకర్తృక శ్రాద్ధములు ఈ రోజున ఉపవసించి మరునాడు చేయవలసినది.

శ్లో. గ్రస్తే చంద్రే తూదితే తస్య ముక్తిం
దృష్ట్వా రాత్రౌ శ్రాద్ధమన్నేన కార్యం-ఇతి కాలికావృత్తే.

కన్యా తులాధను కుంభ మీన రాసులయందు జనన మొందిన వారును ఉత్తర-పూర్వఫల్గుని-హస్తనక్షత్రముల యందు జనన మొందిన వారును, ప్రకారాంతముగా కన్యా తులాకుంభ-మిథునరాసులయందు జనన మొందినవారును శాంతి యథావిధిగా చేసికొనవలసినది.

కందాయములు

అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్ర	పున	పుష్య	ఆశ్లే	మఖ
౧	౪	౭	౨	౫	౧	౩	౬	౧	౪
౨	౦	౧	౨	౧	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౪	౪	౨	౧	౩	౧	౪	౨	౦

పూఫ	ఉఫ	హ	చి	స్వా	వి	అనూ	జ్యే	మూ
౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౭	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨

పూషా	ఉషా	శ్ర	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౨	౧	౧	౩	౬	౧	౪	౭
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧

శ్లో. ఆదిశూన్యే మహావ్యాధి ర్మధ్యశూన్యే మనోవ్యథా,
అంత్యశూన్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలం భవేత్.

శ్లో. విషమే వ్యర్థలాభస్స్యాత్ సమే తు సమతా భవేత్,
శూన్యే శూన్యత్వమాప్నోతి కందాయఫలమీదృశమ్.

ఆదాయవ్యయములు

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృశ్చికములకు	౨	౮	ధనుర్మీనములకు	౫	౧౪
వృషభతులలకు	౧౧	౧౪	మకరకుంభములకు	౮	౮
మిథునకన్యలకు	౧౪	౧౧			
కర్కాటకమునకు	౮	౧౧	సర్వాదాయము		౫౯
సింహమునకు	౧౧	౫	సర్వవ్యయము		౭౧

రాజపూజ్యావమానములు

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషమునకు	౧	౭	తులకు	౫	౬
వృషభమునకు	౪	౭	వృశ్చికమునకు	౧	౨
మిథునమునకు	౭	౭	ధనుస్సునకు	౪	౨
కర్కాటకమునకు	౩	౩	మకరమునకు	౭	౨
సింహమునకు	౬	౩	కుంభమునకు	౬	౫
కన్యకు	౨	౬	మీనమునకు	౩	౫

సంవత్సరఫలములు

అశ్విని, పుష్యమి, స్వాతి, అభిజిత్తు ఈ నక్షత్రములకు రాజపూజ్యత
భరణి, ఆశ్లేష, విశాఖ, శ్రవణం ,, యుద్ధము
కృత్తిక, మఖ, అనూరాధ, ధనిష్ఠ ,, భూపతనము
రోహిణి, పుబ్బ, జ్యేష్ఠ, శతభిషం ,, మహత్తాపము
మృగశీర్ష, ఉత్తర, మూల, పూర్వాభాద్ర ,, ఆయువ్యయము
ఆర్ద్ర, హస్త, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర ,, అర్థలాభము
పునర్వసు, చిత్త, ఉత్తరాషాఢ, రేవతి ,, రోగము

వెలల హెచ్చుతగ్గులు

చాంద్రమానము ననుసరించి

చైత్ర, అధికాషాఢ, నిజాషాఢ, శ్రావణ, భాద్రపద, కార్తిక, మార్గశీర్ష, పుష్యమాసముల యందు వెలలు సమముగ నుండును.

వైశాఖ, మాఘ మాసములయందు వెలలు తక్కువగ నుండును.

జ్యేష్ఠ, ఫాల్గుణ మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగా నుండును.

సౌరమానము ననుసరించి

మేష, మిథున, మకర, మీనమాసములయందు వెలలు సమముగ నుండును.

వృషభకర్కాటకమాసములయందు వెలలు తక్కువగ నుండును.

సింహ, కన్యా, తులా, వృశ్చిక, ధనుః, కుంభ మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగ నుండును.

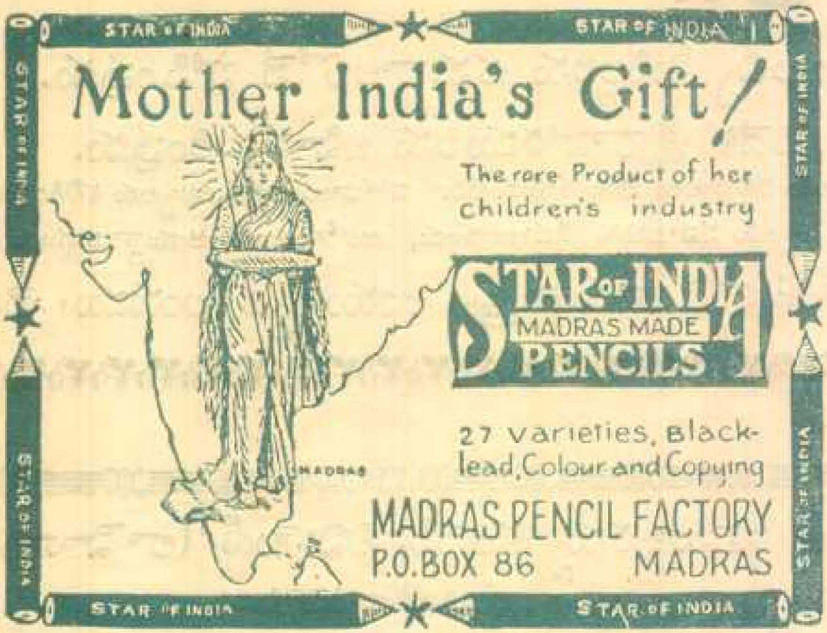
వర్ష యోగములు-తద్భంగములు

చైత్రమాసము

ఈ మాసమున గ్రహములు దుష్టనాడుల యందును, సునాడుల యందును, ఉండుటచే స్వల్పవృష్టియు, ఉష్ణాధిక్యమును గలుగును.

వైశాఖమాసము

ఈ మాసమున గ్రహసంచారాదులవల్ల కొలదిగా వర్షమును స్వల్పవర్షము పడమరగాలి యెక్కువగా కలుగుటయు కలుగును.

STAR OF INDIA
Mother India's Gift!
The rare Product of her children's industry
STAR OF INDIA
MADRAS MADE
PENCILS
MADRAS
27 varieties, Black-lead, Colour and Copying
MADRAS PENCIL FACTORY
P.O. BOX 86 MADRAS

జ్యేష్ఠమాసము

ఈమాసమునందు గ్రహములలో యెక్కువమంది వాత, అతివాత దహనాది దుష్టనాడులయందు సంచరించుటచేత పశ్చిమ వాయువును, ఉష్ణాధిక్యమును విశేషముగా కలిగి బుధశుక్రసమాగమాది సుయోగములవలన ఖండవృష్టి గలుగును.

ఆషాఢమాసములు

జ్యేష్ఠ బహుళాష్టమి మొదలు అధికాషాఢ శు సప్తమివఱకు సూర్యుని మృగశిరానక్షత్రసంచారకాలమునందు రవ్యాదిగ్రహములన్నియు దుష్టనాడీసంచారముచేత పశ్చిమవాయువును, ఉష్ణాధిక్యమును గలుగును.

అధికాషాఢ శు ౮ లు మొదలు బ షష్ఠివఱకు సూర్యునియొక్క ఆర్ద్రానక్షత్ర సంచారకాలమునందు సూర్యుడు పూర్ణజలరాశియందు స్త్రీ నక్షత్రమునందు ప్రవేశించుటచేతను బుధశుక్రుల మధ్య రవి వచ్చుటచేతను గ్రహములు దుష్టనాడులయందు సంచరించినప్పటికిని అప్పటప్పట సామాన్యముగా వర్షించును. అధికాషాఢ బ ౬ షష్ఠి మొదలు నిజాషాఢ శుక్ల పంచమివఱకు పునర్వసు నక్షత్ర రవి సంచారకాలమునందు గుర్వస్తమయము, గురు బుధ చంద్ర సమాగము మొదలుగాగల సుయోగములు గలుగుటచే సింహాంగారకాది, పురోంగారకాది స్వల్పదోషము లున్నప్పటికిని విశేషముగా వర్షము కురిసి నదులు బాగుగా ప్రవహించును.

నిజాషాఢశుక్ల పంచమి మొదలు బహుళపంచమివఱకును సూర్యునియొక్క పుష్యమీనక్షత్రసంచారకాలమునందు గ్రహములన్నియు శుభనాడులయం దుండుటచే సామాన్యముగా వర్షించును.

నిజాషాఢ శు ౧౪ లు మొదలు బ ౫ లు వఱకు గురు శుక్రులు ఏకరాశిగతు లగుటచే బాగుగా వర్షించును. నిజాషాఢబహుళ పంచమి మొదలు శ్రావణశుద్ధనవమివఱకు ఆశ్లేషానక్షత్రమునందు సూర్యునియొక్క సంచారకాలమునందు ఖండవృష్టిగా మందిగా లు కురియును.

శ్రావణమాసము

శ్రావణశుద్ధ నవమి మొదలు బహుళవిదియులపర్యంతము సూర్యుని యొక్క మఘానక్షత్ర సంచారకాలమునందు సూర్యుడు స్త్రీ నక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, పురోంగారకాదిదోషయోగములవల్లను వర్షాభావము కాదగి యున్నప్పటికిని చిత్రానక్షత్రమునందు కుజసంచారమును, గ్రహములకు జలనాడీసంచారాదిసుయోగములవల్లను సస్యానుకూలముగ వర్షించును.

శ్రావణ బహుళవిదియ మొదలు భాద్రపద శు ౧ లు వఱకు సూర్యునియొక్క పుబ్బానక్షత్ర సంచారకాలమునందు స్త్రీ పుంనక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను అంగారక చలనమువల్లను రవి బుధ గురువులున్నూ త్రియు జలనాడులయం దుండుటచేతను జలసంగ్రహకాలమున బాగుగా వర్షించును. వాయువుతో గూడి వర్షించును.

భాద్రపదమాసము

భాద్రపద శు ౧ మొదలు బ ౧ పర్యంతము సూర్యునియొక్క ఉత్తరానక్షత్ర సంచారకాలమునందు బుధ శుక్ర సమాగమాది సుయోగములవల్ల సస్యానుకూలముగ వర్షించును.

భాద్రపద బ ౧ లు లగాయతు ఈ బ ౧౪ వఱకు సూర్యునియొక్క హస్తానక్షత్ర సంచారకాలమునందు విశాఖయందు కుజుడుండుటచేతను రవి బుధ గురువులు జలనాడులయందుండుటచేతను, ఇతర గ్రహములు దుష్టనాడులయందు ఉన్నప్పటికిని రవి స్త్రీ పుంనక్షత్రయుక్తుడై పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించుటచేత కొంచెము వాయువుతో గూడి సంపూర్ణమైనవృష్టి గలుగును.

ఆశ్వయుజమాసము

భాద్రపద బహుళ ౧౪ మొదలు ఆశ్వయుజ శుద్ధ ౧౩ పర్యంతము సూర్యునియొక్క చిత్తా నక్షత్ర సంచారకాలమునందు చతుర్గ్రహకూటము గలుగుటచేతనున్ను గ్రహములన్నియు దుష్టనాడులయం దుండుటచేతనున్ను మధ్యవృష్టి గలుగును.

ఆశ్వయుజ శు ౧౩ మొదలు ఈ బ ౧౧ పర్యంతము సూర్యుని యొక్క స్వాతీనక్షత్రసంచారకాలమునందు వాయుసహితమైన వర్షము సస్యానుకూలముగా కురియును.

కార్తీకమాసము

ఆశ్వయుజ బ ౧౧ మొదలు కార్తీక శు ౧౧ వఱకు సూర్యుని యొక్క విశాఖానక్షత్ర సంచారకాలమునందు సామాన్యవృష్టి గలుగును. అనూరాధామాలాంతమువఱకు సూర్యుడు సంచరించు కాలమునందు మధ్యదేశమునందు స్వల్పవృష్టి కలుగును.

దేశారిష్టయోగములు

ఈ సంవత్సరమున గురుడు మూడు రాసులయందు సంచరించుటచేతను, కుజగురువులకు శనిగురువులకు షష్ఠాష్టక సమసప్తకాది దోషములు గలుగుటచేతను లోకమునకు అరిష్టము కలుగును.

పంచాంగశ్రవణఫలము

యశ్శృణోతి మధుశుక్లపక్షే వర్షనాథసచివాధికంఫలమ్; ప్రాప్నుయా ద్దురితముక్తవిగ్రహః ఆయురర్థ మతులం యశస్సుఖమ్. కన్యాలీ కాంచనదిగ్గజానాం గవాం సహస్రం పఠితం ద్విజేభ్యః; తస్య ఫలం యల్లభతే మనుష్యః ప్రత్యేకఫలాని శృణ్వన్.

రాజా మంత్రీ సస్యనాథో రసానా
మీశస్సార్ఘం స్వామినో నీరసానామ్;
అర్ఘాధీశః కిం చ మేఘాధినాథో
దద్యుః శ్రేయ శ్శృణ్వతాం శత్ఫలాని.

రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవ తిరునక్షత్రములు

చిత్రి	అశ్విని	మేషమాసము	వడుగనంబి తిరునక్షత్రము	
	కృత్తిక	,,	ఉయ్యక్కొండార్	,,
	ఆర్ద్ర	,,	ఎంబెరుమానార్	,,
	పునర్వసు	,,	ముదలియాండాన్	,,
	,,	,,	చక్రవర్తితిరుమగనార్	,,
	చిత్త	,,	మధురకవుల	,,
	హస్త	,,	శేషప్పెరుమాళ్	,,
వైకాశి	స్వాతి	వృషభమాసము	అళగసింగర్	,,
	,,	,,	పెరియతిరుమలనంబి	,,
	విశాఖ	,,	నమ్మాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	పెరియభట్టర్	,,
ఆని	స్వాతి	మిథునమాసము	పెరియాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	నాథమునుల	,,
ఆడి	పూర్వఫల్గుని	కటకమాసము	శ్రీ ఆండాళ్	,,
	,,	,,	యదుగిరినాచ్చియార్	,,
	ఉత్తరాషాఢ	,,	ఆళవందారు	,,
	,,	,,	పుండరీకాక్షు	,,
ఆవణి	రోహిణి	సింహమాసము	శ్రీ కణ్ణన్	,,
పెరటాశి	విశాఖ	కన్యామాసము	తిరుమలనంబి	,,
	శ్రవణము	,,	వేదాంత దేశికుల	,,
	,,	,,	తిరువేంగడముడయాన్	,,
ఐప్పశి	కృత్తిక	తులామాసము	కూరకులోత్తమదాసర్	,,
	మూల	,,	మణవాళమహామునుల	,,
	పూర్వాషాఢ	,,	సేనముదలియాళ్వార్	,,
	శ్రవణం	,,	పొయిగైయాళ్వార్	,,
	,,	,,	పిళ్ళైలోకాచార్యర్	,,
	ధనిష్ఠ	,,	పూదత్తాళ్వార్	,,
	శతభిషము	,,	పేయాళ్వార్	,,
కార్తికై	కృత్తిక	వృశ్చికమాసము	తిరుమంగైయాళ్వార్	,,
	,,	,,	నంబిళ్ళైగారి	,,
	రోహిణి	,,	తిరుప్పాణియాళ్వార్	,,
మార్గళి	జ్యేష్ఠ	ధనుర్మాసము	తొండరడిప్పొడియాళ్వార్	
	,,	,,	పెరియనంబి	,,
తై	పునర్వసు	మకరమాసము	ఎంబార్	,,
	మఖ	,,	తిరుమళిశైయాళ్వార్	,,
	హస్త	,,	కూరత్తాళ్వార్	,,
మాశి	మృగశిర	కుంభమాసము	తిరుక్కచ్చినంబి	,,
	పునర్వసు	,,	కులశేఖరాళ్వార్	,,
	రోహిణి	,,	నంపెరుమాళ్	,,
పంగుని	పుష్యమి	మీనమాసము	యతిరాజసంపత్కుమారర్	
	ఉత్తర	,,	శ్రీరంగనాచ్చియార్	,,
	రేవతి	మేషమాసము	పెరియపెరుమాళ్	,,

వైశాఖ శు ౫ వైఖానసానాం శ్రీనివాససుధీవేదాంత తిరునక్షత్రం.
మాఘ శు ౧౨ వైఖానసానాం శ్రీరామజన్మోత్సవం.
శ్రావణ శు ౧౫ మంగళవారం వైఖానసానాం విఖనసాచార్య తిరునక్షత్రం.
ఆషాఢ శు౧౪ శనివారం వైఖానసానాం చూడికొడుత్తనాచ్చియారు తిరునక్షత్రం.

శ్రీమాధ్వ పుణ్యదినములు

చైత్రశు. ౨ వేదవ్యాసతీర్థుల పుణ్యదినము
శు. ౬ కవీంద్రతీర్థుల ,,
౧౩ సత్యవ్రతతీర్థుల ,,
బ ౩ వాగీశతీర్థుల ,,
బ. ౧౩ సత్యవిజయతీర్థుల ,,
వైశాఖ శు ౩ విద్యాధిరాజతీర్థుల ,,
జ్యేష్ఠ శు. ౩ సత్యసంధతీర్థుల ,,
బ. ౨ సత్యపూర్ణతీర్థుల ,,
బ. ౩ రఘువర్యతీర్థుల ,,
ఆషాఢ శు. ౯ సత్యాధిరాజతీర్థుల ,,
బ. ౫ శ్రీజయతీర్థుల ,,
శ్రావణ శు. ౧ రాఘవేంద్రతీర్థుల ,,
శు. ౮ సత్యవరతీర్థుల ,,
భాద్రపదశు. ౧౨ సత్యశ్రేష్ఠకామతీర్థుల ,,
బ. ౩౦ మాధవతీర్థుల ,,
ఆశ్వయుజశు. ౭ సత్యపరాయణతీర్థుల ,,
కార్తీక శు. ౧౦ సత్యవరతీర్థుల ,,
శు. ౧౧ వేదనిధితీర్థుల ,,
బ ౮ విద్యానిధితీర్థుల ,,
బ. ౧౪ పద్మనాభతీర్థుల ,,
మార్గశిర శు. ౧౧ సత్యనిధితీర్థుల ,,
శు. ౧౨ రఘునాథతీర్థుల ,,
పుష్య శు. ౧౨ రఘూత్తమతీర్థుల ,,
బ. ౬ సత్యకామతీర్థుల ,,
బ. ౮ వరహరితీర్థుల ,,
బ. ౧౪ విద్యాధీశతీర్థుల ,,
బ. ౩౦ పురందరదాసతీర్థుల ,,
మాఘశు. ౯ (మధ్వనవమి) ఆనందతీర్థు ,,
ఫాల్గుణ శు. ౨ సత్యబోధతీర్థుల ,,
శు. ౪ వ్యాసరాజస్వాముల ,,
శు. ౬ సత్యవ్రతతీర్థుల ,,

ప్రసూతిశాంతి నక్షత్రములు

ఉత్తర (పా. ౧)	ఆశ్లేష (పా. ౪)
పుష్యమి (పా. ౨, ౩)	మఖ (పా ౧)
పూర్వాషాఢ (పా. ౩)	రేవతి (పా. ౪)
చిత్త (పా. ౧, ౨)	అశ్విని (పా. ౧)

జ్యేష్ఠ, మూల ఈ నక్షత్రములయందును, చంద్రుని యొక్క జన్మనక్షత్రములయందును శిశువులు పుట్టినచో శాంతి చేయవలెను.

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రములను తెలియజేయు చక్రము

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉ ఫ-పుష్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వి-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ ఫ-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శత	వృష-సింహ-వృశ్చి కుం-మీ-క-ధ-మి.	అష్టమ,ద్వాదశశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉ ఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉ షా-శ్ర-శత-ఉ భా	వృ-మి-కర్కా-సిం తు-ధను-కుం-మీ	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ ఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉ షా-శ్రవ శత-ఉ భా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందుం పాపగ్రహములు లేకుం డుట-పర్వవర్జము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృగ-పున-పుష్య-ఉ ఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉ షా-శ్రవ-ధ-శత-ఉ భా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ ఫ-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉ షా-శ్ర-ధ-శ-ఉ భా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮-మాసములు-నవమ శుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ భా-ఉ షా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వి-హస్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క-ధ-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్యా-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-పున-హ-చి-స్వాతి-చి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమ శుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము. దశమశుద్ధి,లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మ	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-మ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చర స్థిర రాశులయం దుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౨-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్లే-పూ ఫ-పూ షా-పూ భా-హ-చి-స్వా-అనూ మూల	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడిచి పెట్టవలెను. శస్త్రవిద్యా భ్యాసమునకు-ఆది-మంగళ వారములు-శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుం డ మందు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుం డుట-పూర్వాహ్ణము

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కంఠక ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తుల-మ-కుం-ధ	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చిత్త-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మీనం-మకరం	పంచమశుద్ధి-వారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలుకల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను
కూపారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మీ-మ-	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
శిలాన్యాస మునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభప్రదము

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షీణ చంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపియైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండకూడదు.

పంచకమును దెలిసికొను పద్ధతి

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్న సంఖ్యయునుగలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలెనేని రాజపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేష సంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము: తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తు నుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతతిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృతయోగములు

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉషా-ఉభా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల
సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ
మం॥ రోహి-మూల-అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
బు॥ పూషా-పూఫ-పూభా-కృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
గు॥ అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ
శు॥ మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
శ॥ మ-స్వా-కృ-రో-శత

మరణయోగములు

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ-విశా-ధని
సో॥ విశా-కృ-మ-పూభా-ఉషా
మం॥ శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూభా
బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ
గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూఫ
శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ-అశ్వి-మ
శ॥ ఉఫ-హ-చి-ఉషా-పూభా-ఉభా-రే

రాహుకాల గుళికకాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దినములకు

వారములు	రాహుకాలము		గుళికకాలము	
	మొదలు	వరకు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12	$7\frac{1}{2}$	9
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$	6	$7\frac{1}{2}$

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయకాలములు

నెల	తేది	ఉదయం ఘం	ఉదయం ని	అస్తం ఘం	అస్తం ని	నెల	తేది	ఉదయం ఘం	ఉదయం ని	అస్తం ఘం	అస్తం ని
ఏప్రిల్ ౧౯౩౦ సం.	౧	౬	౪	౬	౧౪	అక్టోబరు	౧	౫	౫౮	౫	౫౨
	౧౦	౫	౫౮	౬	౧౫		౧౦	౬	౧	౫	౪౪
	౨౦	౫	౫౧	౬	౧౭		౨౦	౬	౨	౫	౩౮
	౩౦	౫	౪౪	౬	౨౦		౩౦	౬	౫	౫	౩౩
మే	౧	౫	౪౪	౬	౨౦	నవంబరు	౧	౬	౬	౫	౩౧
	౧౦	౫	౪౨	౬	౨౨		౧౦	౬	౧౦	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౮	౬	౨౬		౨౦	౬	౧౫	౫	౨౮
	౩౦	౫	౩౬	౬	౨౬		౩౦	౬	౨౧	౫	౨౯
జూన్	౧	౫	౩౬	౬	౩౦	డిసెంబరు	౧	౬	౨౨	౫	౨౮
	౧౦	౫	౩౬	౬	౩౨		౧౦	౬	౨౭	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౮	౬	౩౫		౨౦	౬	౩౨	౫	౩౫
	౩౦	౫	౩౯	౬	౩౭		౩౦	౬	౩౫	౫	౩౬
జూలై	౧	౫	౪౦	౬	౩౭	౧౯౩౧ జనవరి	౧	౬	౩౧	౫	౪౬
	౧౦	౫	౪౨	౬	౩౭		౧౦	౬	౩౫	౫	౫౫
	౨౦	౫	౪౬	౬	౩౬		౨౦	౬	౩౭	౬	౦
	౩౦	౫	౪౮	౬	౩౨		౩౦	౬	౩౮	౬	౫
ఆగస్టు	౧	౫	౪౯	౬	౩౧	ఫిబ్రవరి	౧	౬	౩౮	౬	౫
	౧౦	౫	౫౧	౬	౨౭		౧౦	౬	౩౫	౬	౧౧
	౨౦	౫	౫౭	౬	౨౨		౨౦	౬	౩౩	౬	౧౪
	౩౦	౫	౫౫	౬	౧౪		౨౮	౬	౨౬	౬	౧౬
సెప్టెంబరు	౧	౫	౫౬	౬	౧౪	మార్చి	౧	౬	౨౬	౬	౮
	౧౦	౫	౫౬	౬	౮		౧౦	౬	౧౬	౬	౧౦
	౨౦	౫	౫౭	౫	౫౬		౨౦	౬	౧౨	౬	౧౨
	౩౦	౫	౫౮	౫	౫౨		౩౦	౬	౫	౬	౧౪

ఆనందాదియోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వ	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమ్రమాత్కః	హాని
రో	పు	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అశ్వ	సౌమ్యః	ధనవ్యయము
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	విఘ్నము
పున	పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పు	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శత	అశ్వ	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభము
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధి
హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వ	మృ	ఆశ్లే	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	పద్మం	కార్యహాని
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి	పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వ	మృ	ఆశ్లే	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	చి	కాలః	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధః	కార్యసిద్ధి
పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వ	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	అమృతం	స్త్రీసంతోషము
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అశుభము
ధ	రే	రో	పు	ఉభా	విశా	పూ	మాతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వ	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్లేశము
పూభా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశయలాభము

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి ఘడియలు ౩¾. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయం దుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలములను తెలియజేయు చక్రము

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	సౌజన్యం	వ్యయం	లాభః	రోగం	కార్యనాశనం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	ఖేదం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	గృహభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధనం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దరిద్రం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభః	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఫలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బంధుక్షయ	లక్ష్మి	రాజదండం	దుఃఖం	రోగం	జాడ్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యువు	సంతాపం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	ప్రీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ, ధనిష్ఠ	తుల, కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు		మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము, అశ్విని	మీనము, వృశ్చికము
నైరృతి	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర		కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి, పుష్య	ధనుస్సు, సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది		మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౧	బుధ, మం	పూర్వఫల్గుణి, హస్త	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ		మిథునము

దశావధానములయొక్క పేర్లు

౧ దృష్టి, ౨ సృక్పూజ, ౩ త్యాగవ్యాప్తి, ౪ స్తుతి, ౫ మనోవ్యాప్తి, ౬ సామరాగమనోన్నత, ౭ గణప్రణామము, ౮ గణస్తుతి, ౯ గణలీలావందనిమగ్నత, ౧౦ లింగనిమగ్నత.

షడక్షరీ మంత్రజపమునకు వృత్తులు

శ్లో. అర్థరూపా పరావిద్యా పశ్యంతీ వర్ణరూపిణీ;
మధ్యమా పదసంపాద్యా వైఖరీ వాక్యరూపిణీ.

విశేషార్థప్రకాశిక.

తా. మంత్రార్థమును తెలిసి జపించుట పరావృత్తియనబడును. షడక్షరీయంత్రమునందు వర్ణములు చూచుచు జపించుట పశ్యంతీవృత్తి యనబడును. పదములను అనగా మంత్రమునందు గల మూడుపదములను స్మరించి జపించుట మధ్యమావృత్తియనబడును. మంత్రమునంతయు నోటివాక్యముగా చూచుచు జపించుట వైఖరీవృత్తియనబడును.

స్త్రీ ప్రథమరజస్వల అయిన తిథులు-నక్షత్రములు

వాని గుణదోషములు

తిథులు: పాడ్యమియందు మహాపాపినియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌఖ్యవతియును, చవితియందు వ్యభిచారిణియును, పంచమియందు శుభ్రప్రదురాలును, షష్ఠియందు వికృతపంచారిణియును, సప్తమియందు శుభ్రప్రదురాలును, అష్టమియందు వికృతపంచారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టయును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుచి కలదియును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించువదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపవతియును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణియును అగును.

నక్షత్రములు: భరణి, ఆశ్లేష, పుష్య, పూషా, పూభా యీనక్షత్రముల 1-వ పాదము భర్తృనాశనమును, 2-వ పాదము పుత్రనాశనమును, 3-వ పాదము ధననాశనమును, 4-వ పాద మశుభమును గలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పున, మఖ, జ్యేష్ఠ యీ నక్షత్రములయొక్క 1-వ పాదము సంకటము గలిగించును రెండవపాదమునకైన 25 నరకు భోజనము పెట్టవలెను. 3,4 పాదములను, ఆది, మంగళ, శనివారములయందును, దుష్టకాలములయందును, దుష్టతిథులయందును, దుష్టయోగములయందును, రజస్వల అయిన యెడల యథావిధి శాంతి చేయవలెను.

ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు

దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషము-శాంతి

రో, కృ, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి యీ నక్షత్రములయందు, మృతిపొందినతావున 8 మాసముల వరకును, ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, శత, యీనక్షత్రములందు మృతిబొందిన తావున 6 మాసములవరకును పాడువేయవలెను. ౧-౬-౧౧, ౧౩-౧౪-౨-౪-౧౨ ఈ ౮ తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, మంగళవారములయందును, మృతినొందినయెడల శాంతిచేయవలెను.

క్షౌరయోగ్యములగు తిథి వార నక్షత్రములు

పూషా, పుష్య, పున, రేవ, హస్త, శ్రవ, మృగ, ధని, అశ్వి, చిత్త, జ్యేష్ఠ, స్వాతి, శతభిషం ఈనక్షత్రములు, సోమ, బుధ, గురు వారములు, విదియ, తదియ, పంచమి, సప్తమి, ఈతిథులు క్షౌరమునకు ప్రశస్తములు.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తిక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, వైశాఖమాసములయందు ఆకాశమునను, మాఘ, భాద్రపద, చైత్ర, ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశిర, పుష్యమాసములలో భూమియందును ఉండును. రజోదర్శనము ప్రసూతి మొదలగునవి సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియం దుండెనేని దోషమధికమగుటచే విశేషశాంతిచేయవలెను. మిగతకాలములలో దోషము సామాన్యము.

వార దుర్ముహూర్తములు

ఆ	సో	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ
౨౬-౨౭,	౧౨-౧౩,	౪-౫,	౧౫-౧౬,	౧౧-౧౨,	౪-౫,	౧-౨
	౨౩-౨౪,౪౩-౪౪		౨౩-౨౪,	౧౨-౧౩,	౩-౪	

బల్లిపాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-బంధుదర్శనము, కనుబొమ్మలనడుమ-రాజానుగ్రహము, పైపెదవి-ధనవ్యయము, క్రింది పెదవి-ధనలాభము, ముక్కుచివర-రోగము, కుడిచెవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమచెవి-వర్తకలాభము, నేత్రము-శుభము, గడ్డము-రాజదండనము, నోరు-భయము, కంఠము-శత్రుహాని, కుడిభుజము-ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము-స్త్రీసంగమము, కుడిముంజేయి-కీర్తి. ఎడమ ముంజేయి-రోగము, స్తనయుగ్మము-దోషము, ఉదరము ధాన్యలాభము, రొమ్ము, నాభి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, వీపు - శుభము, గోళ్లు-ధనవ్యయము, లింగము-దారిద్ర్యము. జుట్టుకొన-మృత్యువు. ఈ ప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫల మిట్లే యని తెలియునది.

ప్రసూతి విషయిక తిథ్యాదిగండములు

అమావాస్యా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, పంచమీషష్ఠులయొక్క సంధియందును, దశమీ ఏకాదశులయొక్క సంధియందును, పూర్ణిమా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, రెండుగడియల కాలము తిథిగండ మనబడును. కటకసింహములయొక్క సంధికాలమందును, వృశ్చికధనుస్సులయొక్క సంధికాలమందును, మీనమేషములయొక్క సంధికాలమందును, అరగడియకాలము లగ్నగండ మనబడును. రేవతి అశ్వినులయొక్క సంధికాలమందును, ఆశ్లేషా మఖలయొక్క సంధికాలమందును, జ్యేష్ఠామూలలయొక్క సంధికాలమందును, ఎనిమిది గడియలు నక్షత్రగండ మనబడును. ఈ గండకాలములయందు జనించిన శిశువులకు శాస్త్రోక్తరీతిగా శాంతి జరుగవలెను. దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను శాంతి విధ్యుక్తముగా చేయవలెను. గండత్రయమందు జనించినశిశువు జీవించుట దుర్లభము.

20 ౮ ౧౫ శు॥ ప్రతి౧-౧౫ అ భా౧౩-౩౫ ... శ్లో ... పూర్వ తిథిః, చాంద్రమానాబ్దాదిః, తైలాభ్యంగః, నింబకుసుమభక్షణం; నూతనవస్త్రధారణం, వసంతనవరాత్రప్రారంభః, ప్రపాదానం, చంద్రోదయః-దక్షిణశృంగోన్నతిః, ధుం-౪౫౮౭

21 ౯ ౧౬ శు॥ ద్వి ... శ్లో ... ద్వితీయాతిథిః ... ధుం-౫౩౦౧ ...

22 ౯ ౧౭ ఆ॥ తృ ... అశ్వి ... శ్లో ... మేషాయనగోరవిః౫-౩౬ ఉత్తమమన్వాదిః, ఆందోళనతృతీయా, సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం, శివదోలోత్సవః ధుం-౧౮౭

23 ౧౦ ౧౮ సో॥ చ౩౦-౪౭ ... శ్లో ... ౧౦ధుం-౯౮౩

24 ౧౧ ౧౯ మం॥ పం౩౧-౧౭ ... శోభ౩-౧౯ పునస్సాల్యాభాః అహః౩౦-౬౮ భా౩ రవిః౭౦-౯ మత్స్యజయంతిః దగ్ధయోగః ధుం-౧౭౮౮

25 ౧౨ ౨౦ బు॥ ష౩౦-౫ ... శ్లో ... ధుం-౭౫౦౫

26 ౧౩ ౨౧ గు॥ స ... శ్లో ... ధుం-౩౩౬

27 ౧౪ ౨౨ శు॥ అ ... అష్టమీతిథిః, అహః౩౦-౧౪ ... రవిః౪౩-౧౦ భవాన్యుత్పత్తిః, అశోకాష్టమీధుం-౪౧౭౮ [తిః, దగ్ధయోగః శివధుం-౪౯౭౪

28 ౧౫ ౨౩ శ॥ న ... తిథిద్వయం, సర్వేషాం శ్రీరామజయంతి

29 ౧౬ ౨౪ ఆ॥ ద ... తిథిః, ధర్మరాజదశమీ, ధుం-౫౬౯

30 ౧౭ ౨౫ సో॥ ఏ౧౩-౫౫ ... పర్వమహేశ్వరాదిః, దగ్ధయోగః ధుం-౫౭౧

31 ౧౮ ౨౬ మం॥ ద్వా ... అహః౩౦-౨౦ ... దమనోత్సవః, అనంగత్రయోదశీ, ప్రదోషః ధుం-౧౩౭౧

1 ౧౯ ౨౭ బు॥ త్ర ... అనధ్యయనత్రయం ధుం-౨౦౭౧

2 ౨౦ ౨౮ గు॥ ○ పూర్ణి-౩ ... దమనపూజా, శ్రీరామ చంద్రదర్శనం అన్వాధానం చంద్రగ్రహణం ధుం-౨౯౭౧౩

3 ౨౧ ౨౯ శు॥ కృ ప్రతి౩-౫ ... అహః౩౦-౬౬ ... రవిః౨౯-౫౧ యోగకాలః ... ధుం-౩౮౭౧౪

4 ౨౨ ౩౦ శ॥ ద్వి ... ధుం-౪౫౭౫

5 ౨౩ ౩౧ ఆ॥ తృ ... మదనతిథియుక్ ... ధుం-౫౩౭౧౬

6 ౨౪ ౧ సో॥ చ ... అహః౩౦-౩౪ ... ధుం౩-౧౭౭౮

7 ౨౫ ౨ మం॥ పం ... వ్య ... దగ్ధయోగః, ధుం౩-౯౭౧౯ శ్వేతవరాహకల్పాదిః

8 ౨౬ ౩ బు॥ ష ... ధుం౩-౧౮

9 ౨౭ ౪ గు॥ స ... ధుం౩-౨౫౭౦

10 ౨౮ ౫ శు॥ అ ... అహః౩౦-౪ ... రవిః౧౫-౨౦ దగ్ధయోగః ధుం౩-౩౩౭౨౧

11 ౨౯ ౬ శ॥ న ... ధుం౩-౪౧౭౨౨

12 ౩౦ ౭ ఆ॥ ద ... ధుం౩-౪౯౭౨౩

13 ౧ ౮ సో॥ ఏ ... అహః౩౦-౫౬ అశ్విని మేషరవిః౩౯-౩౦ విషువత్పుణ్యకాలః మధ్యాహ్నాత్పూర్వత్ర పుణ్యకాలః, సౌరసంవత్సరాదిః ధుం౩-౫౬ ౭౨౪ పర్వమహేశ్వరాదిః

14 ౨ ౯ మం॥ ద్వా ... ధుం౦-౪౭౨౫

15 ౩ ౧౦ బు॥ త్ర ... ప్రదోషః ధుం౦-౧౨౭౨౬

16 ౪ ౧౧ గు॥ చ ... శ్యామాభా, మాసశివరాత్రిః, అనధ్యయనత్రయం ధుం౦-౧౯

17 ౫ ౧౨ శు॥ ● అమా ... అహః౩౧-౨ ... రవిః౪-౮ దర్శకల్పః, అన్వాధానం, పిండపితృయజ్ఞః ధుం౦-౨౬-౭౨౮

రా కే-బు			కు
	బ౧౧ మేషేరవిః కు ౧౨ మేషే బుధః కుటుంబం శుక్రః		కు
కు			
శ			శ్రీ

కుజచారః	కు ౨ శి పశ్చాదుదయంబు	కు౧౫కు-అశ్వి ...	శుక్రచారః	...
కు ౧౩ బు పుష్య ౩	[౧-౪౧	...	...	...
[...	...	...	...	...
బుధచారః	...	గురుచారః	...	[౪౮-౧౪
కు ౧ కు ఉభా ౪ బు	కు౧౨మం-అశ్విని మేషేబు	...	...	శనిరాహుకేతుచారాః ...
[౫౦-౧౯	[౧౧-౨౦	[౧౧ ...	...	

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర వైశాఖమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1931 ఏప్రిల్ నెల

తేదీ			వివరములు
18	౬	౧౩	శ॥ప్ర౬౦-౧అశ్వ౪౩-౧౫వి౨౦-౫౩కిం౨౯-౨౯రా౧-౨౦ త్రిద్యుస్పృక్ యోగకాలః వైశాఖస్నానప్రారంభః, వ్రక్రాం ఘం-౩౩వి-౨౭
19	౭	౧౪	ఆ॥ప్ర౨-౬భర౬-౧౯కృత్తి౨౦-౩౬ఆయు౬-౬విష-౫౦చంద్రోదయః దక్షిణశృంగోన్నతిః ఘం-౪౧౩౦
20	౮	౧౫	సో॥ద్వి౪-౧౬కృ౫౦-౬ఆయు౯-౨౪కౌ౪-౧౬బిల-౪౩అహః౩౦-౧౦అశ్వ౩రవిః౨౯-౧౨పరశురామజయంతిః, అక్షయ్యతృతీయా, కరక ప్రదానం, ఉదకుంభదానం, సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం ఘం-౪౯చ౧౪హజాల
21	౯	౧౬	మం॥తృ౫-౨౪౫౧-౪౦సౌ౭-౧౬గ౫-౭బి౩౧-౯త్యా౪-౬ త్రేతాయుగాదిః ఘం-౫౭చ౨
22	౧౦	౧౭	బు॥చ౪-౪౧మృ౫౨-౦శో౧౪-౭భ౪-౪౧బి౫-౪౫అహః౩౧-౧౪ వృషభాయనకర్తరీ రవిః ౨౩-౨౦ శంకరజయంతిః ఘం౧-౩౩౩
23	౧౧	౧౮	గు॥పం౩-౪౯ఆర్ద్ర౫౧-౧౩అతి౧౦-౬శా౩-౪౭బి౨-౪౪అహః౩౧-౧౬అశ్వ౪రవిః౫౪-౩౯ఘం౧-౨౪౪
24	౧౨	౧౯	శు॥ష౦-౧౩పుష్య౦౫౬-౨౩పున౪౯-౧౯కు౪-౫౬సౌ౫౪-౨౩తై౦-౧౩బ౨౦-౧౬అనమ, ౭వ ఘం౧-౨౦చ౫
25	౧౩	౨౦	శ॥అ౫౧-౫౯పుష్య౪౬-౩౯సౌ౫౨-౪౬ధృ౨౪-౧౦బిల-౨౭ఘం౧-౨౭౬
26	౧౪	౨౧	ఆ॥న౪౬-౩౬ఆశ్రే౪౩-౧౭౫౪౫-౪౧శూ౯-౧౭బిల-౫౮వ్రక్రాం ఘం౧-౩౬చ౭ వైష్ణవానాం శ్రీరామజయంతిః
27	౧౫	౨౨	సో॥ద౪౦-౪౯మ౩౯-౨౨వృ౩౮-౧౫తై౧౩-౪౨బి౨౧-౨౨రా౨౬-౪౧అహః౩౧-౨౪భర౧రవిః౨౦-౩ ఘం౧-౪౪
28	౧౬	౨౩	మం॥ఏ౩౪-౪౯పూఫ౩౫-౨౨స్పృ౩౦-౩౬వ౭-౪౯శేషః౧-౪౯రా౨౦-౩౯పర్వేషామేకాదశీ ఘం౧-౫౨౯ [వర
29	౧౭	౨౪	బు॥ద్వా౨౮-౪౦ఉఫ౩౧-౧౦వ్యా౨౨-౫౩బా౨౮-౪౧రా౯-౧౬ద్వాదశీతిథిః పరశురామద్వాదశీ ప్రదోషః ఘం౧-౫౯చ౧౦
30	౧౮	౨౫	గు॥త్ర౨౩-౧౧హ౨౬-౧౦వా౧౪-౫౪తై౨౩-౧౧రా౧౪-౨౫త్యా౩-౪౫అహః౩౧-౩౦భర౨రవిః౪౦-౯ తిథిద్వయం. నృసింహజయన్తిః, ఘం౨-౬చ౧౧

మే నెల

తేదీ			వివరములు
1	౧౯	౨౬	శు॥చ౧౬-౨౦చి౨౩-౨౯వ౬-౪౪వ౧౬-౨౦రా౫-౧౦త్యా౩-౪౬పూర్ణిమాతిథిః అన్వాధానం ఘం౨-౧౫చ౧౨
2	౨౦	౨౭	శ॥ ○ పూ౧౦-౫౭స్వాతి౨౦-౨౧సి౧-౧౦వ్య౫౪-౩౧బ౧౧-౫౭రా౨-౯మహావైశాఖపర్వణ్య ధర్మవ్యజన పాదుకోపహనావాని, యోగకాలః, వ్యాసపూర్ణిమ ఘం౨-౨౩చ౧౩
3	౨౧	౨౮	ఆ॥కృ-ప్ర౬-౩౩వి౧౬-౫౬వరి౪౭-౪౦శా౬-౩౬బి౨౬-౪౨ఘం౨-౩౧చ౧౪
4	౨౨	౨౯	సో॥ద్వి౪-౧అనూ౧౮-౨౬పరి౩-౪౫గ౪-౧వి౩౦-౯అహః౩౧-౩౭ భర౩ రవిః౧౩-౩౫ పార్థివకల్పాదిః, కర్తరీప్రారంభః ఘం౨-౩౭చ౧౫
5	౨౩	౩౦	మం॥తృ౧-౨౫వ్యం౫౭-౨౦జ్యే౧౫-౫౯౩౯-౪౭భ౧-౨౫త్యాజ్యాభావః అనమ శ్రీమదినోంప శంకరాచార్యస్వామివారి ఆరాధనం ఘం౨-౪౬చ౧౬
6	౨౪	౩౧	బు॥పం౫౯-౩౯మూల౧౬-౪౦౬౩౪-౩౫కౌ౨౭-౫౯బి౧౨-౩౭రా౯-౪౪వ్రక్రాం ఘం౨-౫౪చ౧౭
7	౨౫	౧	గు॥ష౬౦-౦పూషా౧౭-౩౭సా౩౪-౪౨౯-౪౯రా౭-౫౫అహః౩౧-౪౪భర ౪రవిః౪౦-౪౪ త్రిద్యుస్పృక్ దగ్ధయోగః ఘం౩-౨చ౧౮
8	౨౬	౨	శు॥ష౧-౫౦పూ౨౧-౪౭చ౩౩-౪౦వ౧-౫౦బా౦-౪౩ఘం౩-౧౦చ౧౯
9	౨౭	౩	శ॥స౩-౩౦శ్ర౨౬-౧౦శు౩౩-౩౦బ౩-౩౦రా౫-౨౩ఘం౩-౧౭చ౨౦
10	౨౮	౪	ఆ॥అ౭-౦ధని౩౧-౩౩బ్ర౩౪-౧౩శా౭-౦రా౧౯-౨౯ఘం౩-౨౫చ౨౧
11	౨౯	౫	సో॥న౧౧-౨౫శత౩౭-౩౯ఇం౩౫-౨౯గ౧౧-౨౫రా౨౩-౨౯త్యా౪-౨౬అహః౩౧-౫౨అశ్వ౧రవిః౪౯-౧౯మృత్యుర్భూతశీలాశర్మశివేష్టిసీ వైశాని ఘం౩-౩౩చ౨౨
12	౩౦	౬	మం॥ద౧౬-౧౫పూభా౪౪-౧౦వై౩౫-౨౦థ౧౬-౧౫త్యాజ్యాభావః ఏకాదశీతిథిః ఘం౩-౪౧చ౨౩ [చ౨౪
13	౩౧	౭	బు॥ఏ౨౧-౨౯ఉభా౫౦-౪౩విష౩౬-౭బా౨౧-౨౯బి౧౦-౭త్యా౪-౨౬పూర్వతిథిః పర్వేషామేకాదశీ ఘం౩-౪౯
14	౧	౮	గు॥ద్వా౨౬-౧౯రే౫౬-౪౨ప్రీ౧౦-౭తై౨౬-౧౯బి౨౩-౪౯అహః౩౧-౫౬ కృత్తికాద్వితీయే వృషభేరవిః ౩౬-౭హరిపదపుణ్యకాలః మధ్యాహ్న ప్రభృతి పుణ్యకాలః, ద్వాపరయుగాంతిః, రాత్రౌ ఘం౩-౫౭చ౨౫ ప్రదోషః
15	౨	౯	శు॥త్ర౩౦-౩౩అశ్వ౬౦-౦ఆయు౪౦-౪౯వ౩౦-౩౩రా౧౦-౧౪త్యా౪-౨౦ ఘం౪-౩చ౨౬ మాసశివరాత్రిః
16	౩	౧౦	శ॥చ౩౩-౪౯అశ్వ౨-౬సౌ౪౦-౫౦భ౨-౧౦బి౨౨-౪౯ అవధ్యయనత్రయం ఘం౪-౧౧చ౨౭
17	౪	౧౧	ఆ॥ ● అ౩౫-౫౫భ౬-౨౮శో౩౯-౫౯వ౨-౨౫రా౫-౫౧అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః ఘం౪-౨౦చ౨౮

రాహు	చం-బు		గు
	౧౮౫౧ మేషరవిః ౧౩ మేషే శుక్రః		కు
శ			కే

కుజచారః కుజకు-ఆశ్రే౧కు౨౪-౯ కృప్రతి-ఆశ్రే౨కు౪౧-౪ బుధచారః [౫౩-౧౦ కృ౯ సో-ఆశ్రే ౩కు౨౨- [౨౯ కు౨సోబుధ వక్రారంభః [౨ కు౬కు-పశ్చాదస్తంబు ౧౧-	కు ౧౧ మం ధ౧ వక్రి బు [౫౨-౩౫ బ౨సో-అశ్వ౪ వక్రిబు౫౭- [౧౦ బుజ-అశ్వ౩ వక్రిబు ౩౩- [౪౯ బ౧౧బు-బుధవక్రత్యాగః ౩-౨౦	బ ౧౨ కు ప్రాగుదయంబు [౪౦-౩౦ గురుచారః బుజ-పున౨కు౫-౪ శుక్రచారః [౨౩ కు౨ సో-పూ ఖాభకు౯- కు౫కు-ఉభా౧కు౧-౨౦ కుజ౭-ఉభా౨కు౪౭-౨౫	కు౧౧మం ఉభా౩కు౩౪- [౯ కు ౧౪ కు ఉభా ౪ కు [౨౦-౪౧ బ౨సో-రే౧కు౬-౫౧ బు౫బు-రే౨కు౫౩-౧౨ బ౭శ-రే౩కు౩౯-౯ బ౧౦మం-రే౪కు౨౪-౪౫	బ౧౩కు-అశ్వ౧కు౧౧-౯ బ౩౦గు-అశ్వ౨కు౫౯-౨౬ శనిచారః కు౪బు శనివక్రారంభః౩౪- [౯ రాహుకేతుచారాః బ౬కు రే౧ రా, హ౩ కేతుః [౨౦-౩౪

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర జ్యేష్ఠమాస తిథి వార నక్షత్ర యోగ కరణాదులు

1981 మే

తేది			వివరము
18	౫	౧౨	సో॥ [illegible] భం-౭౪౨౭
19	౬	౧౩	మం॥ [illegible] అగ్నిప్రవేశం? [illegible] జయంతి, [illegible] దయః భం-౩౬౪౩౦
20	౭	౧౪	బు॥ [illegible] భం-౪౬౨౧ మొహరం
21	౮	౧౫	గు॥ [illegible] భం-౫౪౪౨
22	౯	౧౬	శు॥ [illegible] పంచమీ తిథిః [illegible] భం-౩౪౩
23	౧౦	౧౭	శ॥ [illegible] తిథిద్వయం అహః౩౨-[illegible] రవిః ౭౯-౧౭ భం-౧౨౪౪
24	౧౧	౧౯	ఆ॥ [illegible] అష్టమీతిథిః భం-౨౦౪౫
25	౧౨	౧౯	సో॥ [illegible] భం-౨౨౬
26	౧౩	౨౦	మం॥ [illegible] దశపాపహరదశమి [illegible] భం-౩౬
27	౧౪	౨౧	బు॥ [illegible] స్మార్తానాం ఏకాదశి నిర్జల ఏకాదశి, భం-౪౬౨౯
28	౧౫	౨౨	గు॥ [illegible] వైష్ణవానాం ఏకాదశి, రామలక్ష్మణద్వాదశి, భం-౫౪౪ కూర్మజయంతిః
29	౧౬	౨౩	శు॥ [illegible] ప్రదోషః భం-౩౪౧౦
30	౧౭	౨౪	శ॥ [illegible] అనధ్యయనత్రయం భం-౧౨౪౨
31	౧౯	౨౫	ఆ○పూ [illegible] మన్వాదిః, వృషభపూజ, వటసావిత్రీవ్రతం అన్వాధానం భం-౨౦౪౩

జూన్

తేది			వివరము
1	౧౯	౨౬	సో॥ [illegible] త్యాజ్యభాగః అహః౩౨-[illegible]
2	౨౦	౨౭	మం॥ [illegible] భం-౩౬౪౫
3	౨౧	౨౮	బు॥ [illegible]
4	౨౨	౨౯	గు॥ [illegible] భం-౫౫ ౪౧౭
5	౨౩	౩౦	శు॥ [illegible]
6	౨౪	౩౧	శ॥ [illegible] త్యాజ్యభాగః [illegible]
7	౨౫	౧	ఆ॥ [illegible]
8	౨౬	౨	సో॥ [illegible] పుంసవన [illegible] రవిః [illegible]
9	౨౭	౩	మం॥ [illegible]
10	౨౮	౪	బు॥ [illegible]
11	౨౯	౫	గు॥ [illegible] త్యాజ్యభాగః అహః [illegible] రవిః [illegible]
12	౩౦	౬	శు॥ [illegible] సర్వేషాం ఏకాదశి [illegible]
13	౩౧	౭	శ॥ [illegible] యమునానదీపుష్కర ప్రవేశః, శనిప్రదోషః [illegible]
14	౩౨	౮	ఆ॥ [illegible] పునస్త్యాజ్యభాగః, మాసశివరాత్రిః అనధ్యయన చతుష్టయం భం-౨౦
15	౧	౯	సో॥ [illegible] అహః [illegible] మిథునే రవిః ౧-౩౦ [illegible] పుణ్యకాలః [illegible] అన్వాధానం, భం-౭౭
16	౨	౧౦	మం॥ ● [illegible] యోగకాలః [illegible]

[illegible chart]

కుజచారః			శుక్రచారః	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
బుధచారః		గురుచారః		శనిచారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	రాహుకేతుచారౌ నస్తః

తేదీ	తిథి	వివరము
17	౩	౧౧ బు॥ [illegible] ఆర్ద్రా [illegible] త్యాజ్యాభావః చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగోన్నతిః ఘుం-౧౯ [illegible]
18	౪	౧౨ గు॥ [illegible] అహః ౩౦-౩౪ [illegible] రవిః ౩౦-౭ [illegible]
19	౫	౧౩ శు॥ [illegible] ఘుం-౩ [illegible]
20	౬	౧౪ శ॥ [illegible] ఘుం-౪ [illegible]
21	౭	౧౫ ఆ॥ [illegible] ఘుం-౫ [illegible]
22	౮	౧౬ సో॥ [illegible] అహః ౩౦-౩౬ ఆర్ద్రా ప్రథమచరణే శ్రీ శ్రీ [illegible] పూర్ణ జలరాశౌ రవిః ౮-౨౭ ఘుం-౮ [illegible]
23	౯	౧౭ మం॥ [illegible] అష్టమీతిథిః ఘుం-౧౮ [illegible]
24	౧౦	౧౮ బు॥ [illegible] తిథిద్వయం అహః ౩౦-౩౮ కటకాయనగతో రవిః ౩౦-౩౯ ఘుం-౨౭ [illegible]
25	౧౧	౧౯ [illegible] త్యా౩-[illegible] అహః ౩౦-౩౬ ఆర్ద్రారవిః ౩౪-౮ ఏకాదశీతిథిః ఘుం-౩౭ [illegible]
26	౧౨	౨౦ శు॥ [illegible] సర్వేషామేకాదశీ ఘుం-౪౭ [illegible]
27	౧౩	౨౧ శ॥ [illegible] త్యా౩-[illegible] ప్రదోషః
28	౧౪	౨౨ ఆ॥ [illegible] తిథిద్వయం ఘుం-౭ [illegible]
29	౧౫	౨౩ సో॥ [illegible] అహః ౩౦-౩౪ ఆర్ద్రా [illegible] అన్వాధానం [illegible]
30	౧౬	౨౪ మం॥ [illegible] యోగకాలః [illegible]
1	౧౭	౨౫ బు॥ [illegible] తిథిద్వయం [illegible]
2	౧౮	౨౬ గు॥ [illegible] అహః ౩౦-౩౬ ఆర్ద్రా [illegible] రవిః [illegible]
3	౧౯	౨౭ శు॥ [illegible]
4	౨౦	౨౮ శ॥ [illegible]
5	౨౧	౨౯ ఆ॥ [illegible]
6	౨౨	౩౦ సో॥ [illegible] అహః ౩౦-౩౦ పునర్వసు ప్రథమచరణే శ్రీ [illegible] పూర్ణ జలం శౌరవిః [illegible] మీతిథిః ఘుం-[illegible]
7	౨౩	౩౧ మం॥ [illegible] త్యాజ్యాభావః అష్టమీతిథిః ఘుం-౩౫ [illegible]
8	౨౪	౧ బు॥ [illegible]
9	౨౫	౨ గు॥ [illegible] అహః ౩౦-[illegible] పునర్వసు రవిః [illegible] నవమీతిథిః ఘుం-[illegible]
10	౨౬	౩ శు॥ [illegible] సర్వేషామేకాదశీ [illegible]
11	౨౭	౪ శ॥ [illegible] సర్వేషామేకాదశీ ఘుం-[illegible]
12	౨౮	౫ ఆ॥ [illegible] ప్రదోషః [illegible]
13	౨౯	౬ సో॥ [illegible] అహః ౩౦-[illegible] మాసశివ [illegible]
14	౩౦	౭ మం॥ [illegible] కృష్ణాంగారకచతుర్దశీ అమావాస్య [illegible]
15	౩౧	౮ బు॥ అమా [illegible] అన్వాధానం, పిండపితృయజ్ఞః ఘుం-౫౩

రా		బు శు	ర
	కుటమిథున సౌలుర బకరటకేతుర్దః బ౩ మిథునే కుృశః		కు
			కు
౪			కే

కుజచారః	శుక్ర ఆర్ద్రా	గురుచారః	శుక్రచారః	శనిచారః
[illegible] పూర్వాభాద్ర [illegible]	[illegible] మృగశిర [illegible]	[illegible] పునర్వసు [illegible]	[illegible]	[illegible] ఆర్ద్రా [illegible]
[illegible] పూర్వాభాద్ర [illegible]	[illegible] ఆర్ద్రా [illegible]	[illegible] పుష్యమి [illegible]	[illegible]	[illegible] ఆర్ద్రా [illegible]
[illegible] పూర్వాభాద్ర [illegible]	[illegible] ఆర్ద్రా [illegible]	[illegible] పుష్యమి [illegible]	[illegible]	శనిచారం నాస్తి
[illegible] ఉత్తరాభాద్ర [illegible]	[illegible] ఆర్ద్రా [illegible]	గురుచారః [illegible]	[illegible] మృగశిర [illegible]	రాహుకేతుచారః
బుధచారః	[illegible] పునర్వసు [illegible]	[illegible] పుష్యమి [illegible] పశ్చాద స్తమి [illegible]	[illegible] మృగశిర [illegible]	[illegible] రాహుః [illegible] కేతుః [illegible]
[illegible] మృగశిర [illegible]	[illegible] పునర్వసు [illegible]		[illegible] సౌమ్య [illegible]	
[illegible] మృగశిర [illegible]				

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర నిజఆషాఢమాసతిథివారనక్షత్ర యోగకరణాదులు

1931 జూలై

తేది		వివరము
16	౧	౯ [illegible] సార్వోదయాదిశేషుటకా ప్రభృతి దక్షిణాయనపుణ్యకాలః, చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగోన్నతిః యోగకాలః
17	౨	౧౦ [illegible] [ధు౫-౪౯
18	౩	౧౧ [illegible]
19	౪	౧౨ [illegible]
20	౫	౧౩ [illegible] ప్రథమచరణే శ్రీపుంనక్షత్రే నిర్జలరాశౌ రవిః౧౦-౫౭ [illegible] కుమారషష్ఠీ, పర్జన్యారంభం [illegible]
21	౬	౧౪ [illegible] శీక్రాం, రాహువేధం [illegible]
22	౭	౧౫ [illegible]
23	౮	౧౬ [illegible]
24	౯	౧౭ [illegible] చాతుర్మాస్యవ్రతాదిః, అగస్త్యోదయః [illegible] వ్రతారంభః [illegible]
25	౧౦	౧౮ [illegible] సింహాయనగతోరవిః [illegible] సోమేకాదశీ, శయనైకాదశీ, గోపద్మవ్రతారంభః [illegible] [వ్రతారంభః-ప్రదోషః [illegible]
26	౧౧	౧౯ [illegible] దగ్ధయోగః, వాసుదేవద్వాదశీ, చాతుర్మాస్య
27	౧౨	౨౦ [illegible] వ్రతయయనచతుష్టయారంభః [illegible] [శ్రీనాం చంద్రదర్శనం
28	౧౩	౨౧ [illegible] శీక్రాం శివపవిత్రార్పణం [illegible]
29	౧౪	౨౨ [illegible] వ్యాసపూర్ణిమ, శివశయనం పవిత్రార్పణం కోకిలావ్రతం-అన్వాధానం-యతీనాం క్షౌరకాలః [illegible]
30	౧౫	౨౩ [illegible] యోగకాలః
31	౧౬	౨౪ [illegible]

ఆగస్టు

తేది		వివరము
1	౧౭	౨౫ [illegible]
2	౧౮	౨౬ [illegible]
3	౧౯	౨౭ [illegible] ప్రథమచరణే శ్రీపున్నక్షత్రే నిర్జలరాశౌ రవిః [illegible] [చంద్ర శుక్రవారాద్యారంభః
4	౨౦	౨౮ [illegible]
5	౨౧	౨౯ [illegible] [సుబ్రహ్మణ్య [illegible]
6	౨౨	౩౦ [illegible]
7	౨౩	౩౧ [illegible]
8	౨౪	౧ [illegible]
9	౨౫	౨ [illegible]
10	౨౬	౩ [illegible] నిత్యాతిః ఏకాదశీ [illegible]
11	౨౭	౪ [illegible] శివేప్రదోషః [illegible]
12	౨౮	౫ [illegible] మాసశివరాత్రిః [illegible]
13	౨౯	౬ [illegible] అన్వాధానం-పిండపితృయజ్ఞః-త్రిగ్రహాలోః [illegible]

రా			శు
	కుం౧౦ సింహ బుధః కుంరకటకే శుక్రః		ర బు ౫
శ			కేతు

కుజచారః [illegible] బుధచారః [illegible]	[illegible]	[illegible] గురుచారః [illegible]	శుక్రచారః [illegible]	[illegible] శనిచారః [illegible] రాహుకేతుచారౌవక్త్రౌ

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర శ్రావణమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1931 ఆగష్టు

తేది	తిథి		వివరము
14	౩౦		౭ సో॥ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] ... క్రాంతయాగకాలః ధు [illegible]
15	౩౧		౮ శు॥ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] ... శ్రావణః కృష్ణరక్షాంగోన్నతి
16	౩౨		౯ శ॥ [illegible] ... రక్షాలపాని [ధు [illegible]
17	౧		౧౦ ఆ॥ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] అహః ౩౧ [illegible] ప్రథమచరణే శ్రీ శ్రీ నక్షత్రే నిర్జలరాశౌ సింహేరవిః [illegible] సూర్యోదయుగాంతః, హరిపదపుణ్యకాలః సంక్రమణాత్పరతః షోడశఘటికాః సామగానాముపాకర్మ [illegible] [గౌరీవ్రతారంభః ధు [illegible]
18	౨		౧౧ సో॥ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] తిథిద్వయం, సంకట
19	౩		౧౨ మం॥ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] పమితిథిః ధు [illegible]
20	౪		౧౩ బు॥ [illegible] ... [ధు [illegible]
21	౫		౧౪ గు॥ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] అహః ౩౧ [illegible] వరలక్ష్మీవ్రతం
22	౬		౧౫ శు॥ [illegible] ... త్యాజ్యాభావః దధివ్రతారంభః, [illegible]
23	౭		౧౬ శ॥ [illegible] ... త్యా ౪ [illegible] స్మార్తానామేకాదశీ ధు [illegible] [వైష్ణవానామేకాదశీ, విష్ణోః పవిత్రారోపణం ధు [illegible]
24	౮		౧౭ ఆ॥ [illegible] ... క్షయః [illegible]
25	౯		౧౮ సో॥ [illegible] ... త్యా ప్రవ [illegible] అహః ౩౧ [illegible] కన్యాయాంగతోరవిః [illegible] ప్రదోషః [చతుర్దశ్యాం, ఉపాకర్మ [illegible]
26	౧౦		౧౯ మం॥ [illegible] ... ఆశ్వలాయనోపాకర్మ — శివపవిత్రార్పణం అనధ్యయనం
27	౧౧		౨౦ బు॥ [illegible] ... త్యాజ్యాభావః అహః ౩౧ [illegible] ఆపస్తంబయాజుషనేయినాముపాకర్మ శ్రీ కాంచం [illegible] ధు [illegible]
28	౧౨		౨౧ గు॥ ⚪ పూ ౩ [illegible] ... హయగ్రీవోత్పత్తిః యాగకాలః ధు [illegible]
29	౧౩		౨౨ శు॥ [illegible] ... ధాతుర్మాసద్వితీయా
30	౧౪		౨౩ శ॥ [illegible] ... త్యా ౪ [illegible] అహః ౩౧ [illegible] పూర్వాభాద్రపది ప్రథమచరణే శ్రీ పుష్కరే నిర్జలరాశౌ [illegible]
31	౧౫		౨౪ ఆ॥ [illegible] ... త్యా ౪ [illegible] చతుర్థీతిథిః [illegible] ధు [illegible]
1	౧౬		౨౫ సో॥ [illegible] ... త్యాజ్యాభావః, శూన్యతిథిః
2	౧౭		౨౬ మం॥ [illegible] ... త్యా ౪ [illegible] పంచమీతిథిః ధు [illegible]
3	౧౮		౨౭ బు॥ [illegible] ... త్యా ౪ [illegible] అహః ౩౧ [illegible] పూర్వాభాద్రపదిః [illegible]
4	౧౯		౨౮ గు॥ [illegible] ... త్యాజ్యాభావః స్మార్తానాం శ్రీకృష్ణజయంతిః ధు ౩ [illegible]
5	౨౦		౨౯ శు॥ [illegible] ... త్యా ప్రవ [illegible] వైష్ణవానాం శ్రీకృష్ణజయంతిః ధు ౩ [illegible]
6	౨౧		౩౦ శ॥ [illegible] ... త్యా ప్రవ [illegible] అహః ౩౦ [illegible] పూర్వార్ధరవిః [illegible]
7	౨౨		౧ ఆ॥ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] [ధు ౩ [illegible]
8	౨౩		౨ సో॥ [illegible] ... స్మార్తానామేకాదశీ ధు ౩ [illegible]
9	౨౪		౩ మం॥ [illegible] ... త్యా ప్రవ [illegible] ద్వాదశీతిథిః ప్రదోషః ధు [illegible]
10	౨౫		౪ బు॥ [illegible] ... అహః ౩౦ [illegible] పూర్వార్ధరవిః [illegible] తిథిద్వయం, మాసశివరాత్రిః, అనధ్యయనపక్షద్వయం ధు [illegible] [స్నానం ధు [illegible]
11	౨౬		౫ గు॥ [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] అమాతిథిః అగ్నిహోత్రిణామన్వారంభః, అమావాస్యా
12	౨౭		౬ శు॥ ● అమా [illegible] ... త్యా ౩ [illegible] యాగకాలః [illegible] పిత్ర్యయజ్ఞః ధు [illegible]

రా			
	రవి తులాయాం [ధు		గు
	కుజ సింహే [కు		
శ			కు కే

బుధచారః	బుధచారః	బాలాద్రి ప్రాగుదయం	శుక్రచారః	బృహస్పతి పూర్ణచారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		గురుచారః		శనిచారం సాక్షి
				రాహుకేతుచారా

శ్రీ ప్రజోత్పత్తినంవత్సర భాద్రపదమాస తిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

తేది			వివరములు
13			[illegible] ప్రథమ చరణే శ్రీ శ్రీ [illegible]
14			[illegible] సామవేద ఉపాకర్మ, బలరామజయంతిః, హరితాళిక స్వర్ణగౌరీవ్రతం షోడశోమావ్రతం [illegible]
15			[illegible] వినాయకచతుర్థి [illegible]
16			[illegible] ఋషిపంచమీవ్రతం [illegible]
17			[illegible] కన్యాసంక్రమణ [illegible] షడశీతి పుణ్యకాలః సంక్రమణోత్సవః షోడశఘటికాః [illegible]
18			[illegible] అముక్తాభరణ సప్తమి [illegible]
19			[illegible] మహాలక్ష్మీవ్రతారంభః [illegible]
20			[illegible]
21			[illegible] శ్రీ [illegible]
22			[illegible] సర్వేషాం ఏకాదశీ, పరివర్తన ఏకాదశీ [illegible]
23			[illegible] వామనజయంతి
24			[illegible] ప్రదోషః [illegible]
25			[illegible] తులాయన [illegible] అనంత పద్మనాభవ్రతం అనధ్యయనత్రయం [illegible]
26			[illegible] అన్వాధానం చంద్రగ్రహణం
27			[illegible] హస్త ప్రథమచరణే శ్రీ [illegible] మహాలయపక్షారంభః, యాగకాలః [illegible]
28			[illegible]
29			[illegible] బృహస్పతివ్రతం [illegible]
30			[illegible] త్రిదినస్పృక్, భరణీమహాలయః [illegible]
1			[illegible]
2			[illegible]
3			[illegible] వ్యతీపాతమహాలయః [illegible] మధ్యాష్టమి, అవిధవానవమి [illegible]
4			[illegible] సూర్యసావర్ణి [illegible]
5			[illegible] దుర్గాస్థాపనం [illegible]
6			[illegible]
7			[illegible] స్మార్తవైష్ణవ ఏకాదశీ [illegible]
8			[illegible] యతీనాంమహాలయః వైష్ణవానాం ఏకాదశీ [illegible] ప్రదోషః
9			[illegible] కలియుగాదిః [illegible]
10			[illegible] ప్రథమచరణే శ్రీ శ్రీ [illegible] మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనత్రయం [illegible]
11			[illegible] మహాలయ అమావాస్య, అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః [illegible]

	రాశి చక్రము		
రా			
	కన్యా-రవిః		గు
			శ-బు
కే		కు	శు-శే

కుజచారః	బుధచారః		శుక్రచారః	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

శనిచారః [illegible]

రాహుకేతుచారోనాస్తి

1931 అక్టోబరు

తేది		వివరము
12	౨౬	౬ సో॥ ప్రతి-౩౬-౪ చిత్ర-౨౫ వైధృ-౪౫ కిం-౩౫ బవ-౫౦ త్యా౩-౪౮ ప్రతిపత్తిథిః, యుగకాలః, దౌహిత్రకృత్యమహాలయః, దేవీనవరాత్రారంభః, కలశస్థాపనం చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగోన్నతిః, రక్తాంభుర-౧౨-౬౯
13	౨౭	౭ మం॥ ద్వి-౨౯ స్వా-౨౧ విష్కం-౨౬ కౌ-౧౯ తై-౫౪ త్యా౩-౦ ద్వితీయా భుర-౨౨ చంద్రదర్శనం
14	౨౮	౮ బు॥ తృ-౫౨ విశా-౧౪ ప్రీతి-౧౯ గర-౫౩ వ-౨౨ త్యా౩-౪౯ అహః-౨౯ చిత్రా రవిః౧౩-౧౪ స్వర్ణగౌరీవ్రతం చతుర్థీతిథిః భుర-౩౨
15	౨౯	౯ గు॥ చ౧-౪౬ అనూ-౫ ఆయు-౫౧ బవ-౪౬ త్యా౩-౫౨ ఉపాంగలలితావ్రతం భుర-౪౭
16	౩౦	౧౦ శు॥ పం-౪౭ జ్యే-౧౩ సౌ-౪౬ బాల-౪౭ త్యా-జ్యేష్ఠావాః సరస్వతీపూజా మూలోదయం భుర-౫౭ నివృత్తిః [పర్వపుణ్యకాలః మధ్యాహ్నాత్ ప్రభృతి పుణ్యకాలః
17	౧	౧౧ శ॥ షష్ఠి-౪ మూ-౧౯ అతి-౩౬ తై-౪ త్యా౩-౧౨ అహః-౧౬ చిత్రా౩ తులాయాం రవిః౩౪-౫౪ విషు
18	౨	౧౨ ఆ॥ స-౨ పూ౩-౧ ధృ-౨ ౩౮ త్యా౩-౪౪ భుం౪ [ఫమిభుం-౧౪
19	౩	౧౩ సో॥ అ-౫౭ ఉత్త ౩-౫౬ శూ ౩౫-౩౩ బ-౫ అపాహ్ణం దుర్గాష్టమి, మహాష్టమి, కాళికాష్టమి, మహార్న
20	౪	౧౪ మం॥ న-౫౮ శ్రవ-౦౬ గం-౩౬ తై-౪ కౌ-౨ త్యా౪-౧౫ అహః-౯ చిత్రా రవిః౫౫-౩౬ కల్మోత్సవం, శమీపూజ, విజయదశమి, అపరాజితాపూజ, రాజ్యాంపట్టాభిషేకః భుం-౨౫ దర్శ ప్రారంభః
21	౫	౧౫ బు॥ దశ-౫౧ ధని-౨౦ వృ౩-౨౬ గర-౫౫ త్యా౪-౨౦ పోపవనం భుం-౩౬
22	౬	౧౬ గు॥ ఏ-౩౪ శత-౨౪ ధ్రు౩-౪౬ బవ-౩౨ త్యా౪-౨౩ సర్వేషామేకాదశీ, ఏకాదశీసమారాధనవ్రతం గో ద్వాదశీ భుం-౪౬ [ద్వాదశీ రవిభుం-౫౭
23	౭	౧౭ శు॥ ద్వా-౨౯ పూర్వాభా-౧౪ వ్యా౩-౪౮ తై-౫౯ త్యా౪-౨ త్రయోదశీతిథిః, ప్రదోషః, పద్మ
24	౮	౧౮ శ॥ త్ర-౫౬ ఉత్తరాభా-౩౭ హర్ష-౫౨ వ-౫౩ ఆహః-౫౮ స్వాతీ ప్రథమచరణే స్త్రీ పుం నక్షత్రే పూర్వజలరాశౌ రవిః౫౩ కృష్ణతిథిః భుం-౭౦ [సంక్రమణం
25	౯	౧౯ ఆ॥ చ-౩౮ రేవ-౧౧ వజ్ర-౫౭ వణి-౨౭ త్యా౪-౨౫ చతుర్దశీతిథిః భుం-౩౩ దానఫలప్రారంభః
26	౧౦	౨౦ సో॥ పూర్ణ-౧౯ అశ్వి-౨౪ సిద్ధి-౩౬ బవ-౧౯ త్యా౪-౨౫ పూర్ణిమాతిథిః అహః-౫౭ వృశ్చికాయనగతోరవిః కామదీపూజా గ్రహణం అన్వాధానం భుం-౨౧౪ [కాలః
27	౧౧	౨౧ మం॥ ప్ర-౫౨ భర-౪౬ వ్యతీ-౫౭ కౌ-౩౫ త్యా౪-౨౨ అహః-౨౯ స్వాతీ రవిః౫౫ యాగ
28	౧౨	౨౨ బు॥ ద్వి-౯౩ కృత్తి-౧౯ వరీ-౩ తై-౨౯ త్యా౪-౧౯ భుం-౪౮
29	౧౩	౨౩ గు॥ తృ-౧౪ రోహి-౩౯ పరి-౫౬ వి-౧౪ చంద్రోదయోమా వ్రతం భుం-౧౨ [స్వాతీ రవిః-౪౮
30	౧౪	౨౪ శు॥ చ-౩౫ మృగ-౯ శివ-౫౩ బాల-౫ త్యా౪-౯ అహః-౨౪
31	౧౫	౨౫ శ॥ పం-౩౯ ఆర్ద్రా-౨౪ సిద్ధ-౫౭ తై-౩౬ త్యా౪-౫ భుం-౨౧౯
1	౧౬	౨౬ ఆ॥ ష-౩౯ పున-౨౭ సాధ్య-౨౩ గర-౫౪ త్యా౩-౫ భుం-౩౦ [రవి
2	౧౭	౨౭ సో॥ స-౫౫ పుష్య-౧౫ శుభ-౧౩ వ-౫౦ త్యా౩-౫ భుం-౪౨
3	౧౮	౨౮ మం॥ అ-౪౭ ఆశ్లే-౧౫ శుక్ల-౧౧ బాల-౧౨ త్యా౩-౫౧ అహః-౩౬ స్వాతీ రవిః౧౪-౩౬ భుం-౫౨
4	౧౯	౨౯ బు॥ న-౧౩ మఘ-౯౩ బ్రహ్మ-౩౦ తై-౫౬ త్యా౩-౪౫ భుం-౩౨
5	౨౦	౩౦ గు॥ ద-౧౩ పూర్వ-౫౬ ఐంద్ర-౨౦ వణి-౧౩ త్యా౩-౫౬ దశమీతిథిః భుం-౧౪
6	౨౧	౧ శు॥ ఏ-౫౩ ఉత్తర-౨౩ వైధృ-౫౩ బవ-౧౦ అహః-౩౦ విశాఖా ప్రథమచరణే స్త్రీ నపుంసక నక్షత్రే అగ్నిజలరాశౌ రవిః౩౩ తిథిద్వయం సర్వేషామేకాదశీ భుం-౪౯ [౨౬
7	౨౨	౨ శ॥ ద్వా-౫౧ హస్త-౧౫ విష్కం-౫౦ తై-౫౪ త్రయోదశీతిథిః శనిప్రదోషః క్షీరాబ్ధిభుం-౫౦
8	౨౩	౩ ఆ॥ త్ర-౪౯ చిత్ర-౫౪ ప్రీ-౩౬ వణి-౪౯ త్యా౩-౪౩ త్యా౩-౪౪ మాసశివరాత్రిః, అభ్యంగస్నానం నరకచతుర్దశీ చంద్రోదయకాలే కర్తవ్యం, పాపక్షయకాలే నందాయమదీపదానం భుం-౫౯
9	౨౪	౪ సో॥ చతు-౯ స్వాతి-౯ ఆయు-౨౯ శకు-౩౭ త్యా౩-౪౬ అహః-౨౮ విశాఖా రవిః-౧౮ దీపావళి కేదారవ్రతం ధూమ్రదానం సంక్రాంతిః ధనలక్ష్మీపూజా భుం-౫౬

రా			
	చంద్రుడు రవిః, చంద్రకృత్తికః, శనిరాహుః, చంద్రశుక్రః		శు
కే		గు	బు-కే-ర

ఆదివారః	౧౫సో సాధు౧౬-౪౫	౨౧మంగళ స్వాతి౨౫-౩౫	౨౭-౧౪ గురువారః	౨౫ శనివారః-౨౦
౯-౨౫ విశా ౩-౫౬	౫౩ సుచిరాను౨-౧	౨౩ చిత్రా౨౩-౫౬	౧౫ అశ్లేష ౧౯	౧౮ మంచిరా౨
౧౭-౨౮ విశాఖ-౧౪	౫౬ చిత్రా౨-౫	౨౪ విశా౧౩-౧	శుక్రవారః	౨౫ విశా౩౪-౬
౧౮ అనూ౫౩-౪౧	౧౭ చిత్రా౩-౩౦	౨౮ పో విశా౩-౧౯	౩ స్వాతి౩-౧	౨౮ పో విశా౧౯-౯
౨౦ అనూ౩౦-౩౧	౨౧ సో చిత్రా౫౫-౨౪	౩౦ విశా౧౯-౩౯	౫ పుష్యమిత్రం ౩-	౩౧ అనూ౨౫-౪౯
౨౪ సో అనూ౩౪-౪౪	౨౨ స్వాతి౨౯-౫౬	౧౨ అనూ౧౨-౦	౧౧ శుక్ర స్వాతి౫౬-౫౯	౧౨ జ్యేష్ఠ౩౫-౫౦
౨౮ అనూ౪౬-౪౭	౨౭ స్వాతి౧-౧౧	౧౩ అను౩-౯	౧౮ మంగళ౩-౩౫	శనివారః ౧౪ పో పూర్వా
బుధవారః	౨౪ ఆస్వా౩-౩౩	౨౪ పో పుష్యోదయం	౧౧ స్వాతి౩-౪౬	౩౩-౪౯ రాహుకేతువారాః

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర కార్తీకమాస తిథివారనక్షత్ర యోగకరణాదులు

తేదీ			వివరములు
10	[illegible]	[illegible]	[illegible] గోక్రీడ బలిపూజ, కార్తీకస్నానారంభః, యోగకాలః [illegible] [illegible]
11	[illegible]	[illegible]	[illegible] యమద్వితీయ చంద్రోదయః [illegible]
12	[illegible]	[illegible]	[illegible] త్యాజ్యభాగః, త్రిలోచనగౌరీవ్రతం [illegible]
13	[illegible]	[illegible]	[illegible] నాగచతుర్థీ [illegible]
14	[illegible]	[illegible]	[illegible]
15	[illegible]	[illegible]	[illegible]
16	[illegible]	[illegible]	[illegible] సృష్టికరణ, [illegible] పుణ్యకాలః, త్రేతాయుగాంతిః, సంక్రమణ [illegible] పుణ్యకాలః, [illegible]
17	[illegible]	[illegible]	[illegible]
18	[illegible]	[illegible]	[illegible] త్యాజ్యభాగః, కృత్తికాదీపః [illegible]
19	[illegible]	[illegible]	[illegible] అనూరాధా ప్రథమచరణ [illegible]
20	[illegible]	[illegible]	[illegible]
21	[illegible]	[illegible]	[illegible]
22	[illegible]	[illegible]	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
23	[illegible]	[illegible]	[illegible]
24	[illegible]	[illegible]	[illegible]
25	[illegible]	[illegible]	[illegible] త్యాజ్యభాగః [illegible]
26	[illegible]	[illegible]	[illegible]
27	[illegible]	[illegible]	[illegible]
28	[illegible]	[illegible]	[illegible]
29	[illegible]	[illegible]	[illegible]
30	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2	[illegible]	[illegible]	[illegible]
3	[illegible]	[illegible]	[illegible]
4	[illegible]	[illegible]	[illegible]
5	[illegible]	[illegible]	[illegible]
6	[illegible]	[illegible]	[illegible]
7	[illegible]	[illegible]	[illegible] ప్రదోషః మాసశివరాత్రిః [illegible]
8	[illegible]	[illegible]	[illegible]
9	[illegible]	[illegible]	[illegible]

1931

రా			
	[illegible]		[illegible]
	[illegible]		
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

రవిచారః [illegible]

బుధచారః [illegible]

గురుచారః [illegible]

శుక్రచారః [illegible]

శనిచారో నాస్తి

రాహుకేతుచారో [illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర మార్గశీర్ష మాసతిథివారనక్షత్ర యోగకరణాదులు

1981 డిసెంబరు

తేది		వివరములు
10	౨౫	[illegible]
11	౨౬	[illegible]
12	౨౭	[illegible]
13	౨౮	[illegible]
14	౨౯	[illegible]
15	౩౦	[illegible]
16	౧	[illegible]
17	౨	[illegible]
18	౩	[illegible]
19	౪	[illegible]
20	౫	[illegible]
21	౬	[illegible]
22	౭	[illegible]
23	౮	[illegible]
24	౯	[illegible]
25	౧౦	[illegible]
26	౧౧	[illegible]
27	౧౨	[illegible]
28	౧౩	[illegible]
29	౧౪	[illegible]
30	౧౫	[illegible]
31	౧౬	[illegible]
1	౧౭	[illegible]
2	౧౮	[illegible]
3	౧౯	[illegible]
4	౨౦	[illegible]
5	౨౧	[illegible]
6	౨౨	[illegible]
7	౨౩	● అమావాస్య [illegible]

1982 జనవరి

కుజచారః	బుధచారః	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		గురుచారః		శనిచారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

గ్రంథాలయములకును, గ్రంథాలయాభిమానులకును ఇది మంచి తరుణము

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమునందు దొరకు గ్రంథములు

30 ఏప్రిలు 1931 వ తేది వరకు అర్ధఖరీదుకు విక్రయింపబడును

పుస్తకములు	గ్రంథకర్తలు మొ.	సైజు	పుటలు	రు.	అ.	పై.
హింది పాకెటు డిక్షనరి	పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రౌను(32)	212	1	0	0
*ఆంధ్రోద్యమము	(మొదటిదాంధ్రమహాసభలఅధ్యక్షోపన్యాసములు)	క్రౌను	448	1	8	0
మహావాక్యరత్నప్రభా (శ్రీ సదాశివయతీంద్ర స్వాములు)	పండిత పురాణం సూర్యనారాయణతీర్థులుగారు (పరిష్కర్త)	క్రౌను	198	0	12	0
హింది తెలుగు మొదటి వాచకము	పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రౌను	48	0	6	0
హింది తెలుగు బాలశిక్ష	పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రౌను	52	0	6	0
ఏకభాషాలిపిప్రశంస	వెన్నెలకంటి అప్పారావుగారు	క్రౌను	45	0	4	0
ఆరోగ్యసాధనము	మహాత్మాగాంధీ	క్రౌను	114	0	8	0
*భారతీయ చిత్రకళ	తలిసెట్టి రామారావుగారు, బి.ఏ., బి.యల్.	క్రౌను	208	1	0	0
బెల్గాము కాంగ్రెసు అధ్యక్షోపన్యాసము	మహాత్మాగాంధి	క్రౌను	64	0	4	0
*ధమ్మపదము	కిళాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం.ఏ.	క్రౌను	112	0	10	0
గాయకజనసభ అధ్యక్షోపన్యాసము	రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు	క్రౌను	63	0	4	0
ఆంధ్రశబ్దచింతామణి	పారనంది రామశాస్త్రిగారు	క్రౌను	120	0	12	0
*జీవనప్రభాతము (నవల) వెంకటరమణిగారి "Murugan the Tiller" అను ఇంగ్లీషునవలకనువాదము		క్రౌను	476	1	8	0
*ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక	కా. నాగేశ్వరరావుగారు (ప్రకాశకులు)	డి. క్రౌ.	108-554	3	0	0
*జీర్ణవిజయనగర చరిత్రము	కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు	క్రౌను	287	1	8	0
*త్యాగరాజస్వామి చరిత్రము	పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు	క్రౌను	187	0	10	0
భీష్మము (పాశ్చాత్యసాంఘిక నాటకము)	ఫ్రెంచికవి ఇబ్సనుగారి 'బ్రాండు' నాటకమున కనువాదము	క్రౌను	302	1	0	0
*నెహ్రూవాని వేదిక	కాంగ్రెసు ప్రచురణము	క్రౌను	376	1	0	0

శ్రీరామవిజయము (నాటకము)	కోపల్లి వెంకటరమణరావుగారు	క్రౌను				
రాష్ట్రభాషా హిందీకా ప్రథమ పుష్ప	రామానందశర్మగారు	క్రౌను	58	0	5	0
అవిమారకము (భాసకృతికి తెలుగు)	మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు, యమ్. ఏ.	క్రౌను	92	0	10	0
గురుబోధామృతము	కట్టమంచి తిరుమలమ్మగారు	ఫూల్స్కే-పు	30	0	4	0
ఆంధ్రకళాశాల; విద్యాప్రవృత్తి	సి. రామలింగారెడ్డిగారు	డెమ్మీ(12)	52	0	4	0
సముద్రయానము	అచ్యుతుని సీతారామయ్యగారు	డెమ్మీ	63	0	4	0
ఇందిరాసుందరము (సంపత్కుమారచరిత్ర కథ)	సుందరమ్మగారు	డెమ్మీ	36	0	4	0
శారదాంబ (నాటకము)	టి. శ్రీనివాస రాఘవాచార్యులుగారు	డెమ్మీ	67	0	8	0
నవచోళచరిత్రము (ద్విపద కావ్యము)	పోశెట్టి లింగన	డెమ్మీ	132	0	12	0
సకలనీతిసమ్మతము	మా. రామకృష్ణకవిగారు పరిశోధించినది	డెమ్మీ	111	1	8	0
శ్యామాసుందరము (నవల)	ఒంతెలి సత్యనాథముగారు	డెమ్మీ	178	1	0	0
సంగీతశమంతక నాటకము	వారణాసి రామమూర్తిగారు	డెమ్మీ	91	0	8	0
సత్యవత్యుపాఖ్యానము	మల్లంపల్లి మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు	డెమ్మీ	196	1	0	0
చంపూభాగవతము	క. విశ్వనాథశాస్త్రిగారు, బి. ఏ., బి. యల్. (శోధకులు)	డెమ్మీ	97	0	10	0
*శతకమంజరి : భక్తిసంపుటము	కా. నాగేశ్వరరావుగారు (ప్రకాశకులు)	డెమ్మీ	228	1	8	0
మనశ్శరీరములపై పరిసరముల ప్రభావము	వారనంది జగన్నాథస్వామిగారు	డెమ్మీ	111	0	12	0
*బసవపురాణము (ద్విపద కావ్యము)	పాల్కురికి సోమనాథుడు (వే. ప్రభాకరశాస్త్రి గారి పీఠికతో)	రాయలు	478	2	8	0
*శతకకవుల చరిత్రము	పండిత వంగూరు సుబ్బారావుగారు	రాయలు	492	2	8	0
*భగవద్గీత భాష్యార్కప్రకాశాఖ్యవ్యాఖ్యా విలసిత శ్రీ శాంకరభాష్యోపేతము-సంస్కృతము—		రాయలు	1417	8	0	0

ఈ పైగ్రంథములన్నియు ఒక్కజతగా కొనువారికి ఇతర ఖర్చులేవియు లేకుండ సగము ధరకే పంపబడును. ఒకేసారి 20 రూపాయలకు తక్కువపడని గ్రంథముల కొనువారికి సగము ధరకు పంపబడును. కాని రైలుఖర్చులు మొదలగువానిని కొనువారే భరింపవలయును. రు. 10 మొత్తమునకు కొనునపుడు రూ 1-కి 5 అణాల చొప్పున కమీషను ఈయబడును : ఖర్చులు వేఱు. పువ్వుగుర్తుగల గ్రంథములు ఒకసారి ఒక ప్రతికంటెను అధికముగ పంపబడవు. గ్రంథములు కావలసినవారు ముందుగా రు. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును.

☞ ఈ జాబితాలోని పుస్తకములందు కొన్ని కొద్దిప్రతులు మాత్రమే కలవు. అవి అమ్మకమైపోవు శేషించినవి మాత్రమే పంపబడును.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, 7, తంబుశెట్టి వీథి, మద్రాసు.

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర పుష్యమాస తిథివారనక్షత్ర యోగకరణములు

తేది	తిథి	వివరములు
8	[illegible]	[illegible]
9	[illegible]	[illegible]
10	[illegible]	[illegible]
11	[illegible]	[illegible]
12	[illegible]	[illegible]
13	[illegible]	[illegible]
14	[illegible]	[illegible]
15	[illegible]	[illegible]
16	[illegible]	[illegible]
17	[illegible]	[illegible]
18	[illegible]	[illegible]
19	[illegible]	[illegible]
20	[illegible]	[illegible]
21	[illegible]	[illegible]
22	[illegible]	[illegible]
23	[illegible]	[illegible]
24	[illegible]	[illegible]
25	[illegible]	[illegible]
26	[illegible]	[illegible]
27	[illegible]	[illegible]
28	[illegible]	[illegible]
29	[illegible]	[illegible]
30	[illegible]	[illegible]
31	[illegible]	[illegible]
1	[illegible]	[illegible]
2	[illegible]	[illegible]
3	[illegible]	[illegible]
4	[illegible]	[illegible]
5	[illegible]	[illegible]
6	[illegible]	[illegible]

1932 [illegible]

[illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మాఘమాస తిథివార నక్షత్ర యోగకరణాదులు

తేది			వివరములు
7	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... సంక్రాంతి పుణ్యకాలః, మాఘస్నాన ప్రారంభః, [illegible]
8	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... చంద్రోదయః, సమర్పణోత్సవ [illegible]
9	[illegible]	[illegible]	[illegible]
10	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... సోపపదం, కుంద చతుర్థీ, తిల చతుర్థీ, వరద [illegible]
11	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... మదనపంచమి వసంతోత్సవ [illegible]
12	[illegible]	[illegible]	[illegible]
13	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... రథసప్తమి, సూర్యసంక్రమణం [illegible]
14	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... భీష్మాష్టమి [illegible]
15	[illegible]	[illegible]	[illegible]
16	[illegible]	[illegible]	[illegible]
17	[illegible]	[illegible]	[illegible]
18	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... భీష్మైకాదశీ [illegible]
19	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... భీష్మద్వాదశీ, ప్రదోషః తిలద్వాదశీ, సోపపదం [illegible]
20	[illegible]	[illegible]	[illegible]
21	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... అన్వష్టకా [illegible]
22	[illegible]	[illegible]	[illegible]
23	[illegible]	[illegible]	[illegible]
24	[illegible]	[illegible]	[illegible]
25	[illegible]	[illegible]	[illegible]
26	[illegible]	[illegible]	[illegible]
27	[illegible]	[illegible]	[illegible]
28	[illegible]	[illegible]	[illegible]
29	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2	[illegible]	[illegible]	[illegible]
3	[illegible]	[illegible]	[illegible]
4	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... ప్రదోషః [illegible]
5	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... మహాశివరాత్రి, [illegible]
6	[illegible]	[illegible]	[illegible]
7	[illegible]	[illegible]	[illegible] ... ప్రతిపత్తిః అన్వాధానం [illegible]

1932 ఫిబ్రవరి — మార్చి

కుజచారః	బుధచారః	గురుచారః	శుక్రచారః	శనిచారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

రాహుకేతుచారము [illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర ఫాల్గుణమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1932 మార్చి

తేదీ		వివరములు
8	౨౬	[illegible] ద్వితీయాతిథిః చంద్రోదయః దక్షిణశృంగోన్నతిః యోగకాలః [illegible]
9	౨౭	[illegible]
10	౨౮	[illegible]
11	౨౯	[illegible]
12	౩౦	[illegible]
13	౧	[illegible] మధ్యాహ్న ప్రశ్నతిపుణ్యకాలః [illegible]
14	౨	[illegible]
15	౩	[illegible]
16	౪	[illegible]
17	౫	[illegible]
18	౬	[illegible]
19	౭	[illegible]
20	౮	[illegible]
21	౯	[illegible] అనధ్యయనత్రయం [illegible]
22	౧౦	[illegible] వసంతోత్సవః, హోళికోత్సవః అన్వాధానం [illegible] చంద్రగ్రహణం [illegible]
23	౧౧	[illegible]
24	౧౨	[illegible]
25	౧౩	[illegible]
26	౧౪	[illegible]
27	౧౫	[illegible]
28	౧౬	[illegible]
29	౧౭	[illegible]
30	౧౮	[illegible]
31	౧౯	[illegible]
1	౨౦	[illegible]
2	౨౧	[illegible]
3	౨౨	[illegible] ప్రదోషః
4	౨౩	[illegible] మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనత్రయం [illegible]
5	౨౪	[illegible] అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః
6	౨౫	[illegible] అంగీరసనామసంవత్సర చైత్ర [illegible]

ఏప్రిల్

బు-రా	శు		
ర-కు	[illegible]		స
శ	[illegible]		
			కే

రవివారః	బుధవారః	[illegible]	[illegible]	శనివారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

చిత్రకారుడు: శ్రీ [illegible]

ఓం

ప్రస్తావన

శ్లో. ఓం నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే;
నిర్మలాయ ప్రసన్నాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీమన్మహాదేవుని యాజ్ఞానుసారముగ ప్రవర్తమానం బగుచున్న బ్రహ్మాండప్రవృత్తియందు భూగోళమునం దొక చాంద్రమానాబ్దము గడచినది. దిక్కాలబద్ధమైన విశ్వప్రవృత్తియందు దిక్కాలప్రభావము గణనీయమైనను దిక్కాలాతీతుడైన విశ్వేశ్వరునియందు దిక్కాలప్రభావము నిరవధికముగ నున్నది. అనంతమైన ...లము, అఖండమైనవిశ్వము విశ్వేశ్వరుని లీలావిలాస...చు పురుషార్థసిద్ధికి ఖండాఖండరూపములను ప్రత్య...ము చేయుచున్నవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక సంవత్సరప్రవృత్తి అతిస్వల్పమైనను వ్యక్తివిషయములందు విశేషముగ గనుపట్టుచున్నది. పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతము వ్యాప్తమైన ప్రవృత్తియంతయును జననమరణములకు లోనగుచు కాలప్రభావమును పరిమితము చేయుచున్నది. జననమరణావృతమైన సంసారప్రవృత్తియందు పరబ్రహ్మమువలెనే పరమాణువును పరమానందము ననుభవించుచు జీవయాత్రను సార్థకము చేయుచున్నది. అవ్యక్తము మహదహంకారావృతమై వ్యక్తిరూపమును దాల్చుచు కాలప్రవాహమునకు బద్ధమగుచున్నది. వ్యక్త్యహంకారము జననమునకు మూలమై మమకారావృతమై దిక్కాలపరిమిత మగుచున్నది. నేను నాది యను సంకల్పముతో దిక్కాలసంస్మరణము గలుగుచున్నది. నేను అనంతమైన కాలమునకును, అఖండమైన విశ్వమునకును కర్తృత్వభోక్తృత్వాభిమానములను గలిగి దిక్కాలబద్ధ మగుచున్నది. నిర్వికల్పమైన నేను సవికల్పమై నామరూపములనుదాల్చి దేశకాలపాత్రబద్ధమై మహాప్రవృత్తియందు వ్యవహరించుచున్నది. అహంకారమమకారావృతమైన నేను దిక్కాలముల నాశ్రయించి విశ్వప్రవృత్తిని వెలయించుచున్నది. పరబ్రహ్మమువలె పరమాణువును విశ్వభోక్తృత్వము నభిలషించుచు స్వయంవ్యక్తిత్వమును గోరుచున్నది. నిత్యమైన స్వయంభుత్వము సిద్ధించుటకై అనిత్యములైన దేశకాలములను సంకీర్తనముచేయుట పరిపాటియైనది. సంవత్సరారంభమున పంచాంగశ్రవణ మీమహాఫలమును సమకూర్చుటకు వినియోగపడుచున్నది.

ప్రమోదూత సంవత్సరము గడచినది. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మారంభమైనది. నూతనసంవత్సరారంభమునందు కాలసంస్మరణమును జేయుట ఆత్మోపలబ్ధికి సాధనము కాగలదు. ఈ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సరముతో శాలివాహన శకాబ్దములు 1853, విక్రమార్కశకాబ్దములు 1985, క్రైస్తవశకాబ్దములు 1930, ఫసలీ శకాబ్దములు 1339, భరతశకాబ్దములు 5075 గతించినవి. వైవస్వత మన్వంతరమునందు, కలియుగమునందు ప్రథమపాదమునందు 5032 సంవత్సరములు ముగిసినవి. కలియుగారంభమునుండియు 83 పరివృత్తులు ముగిసి 84 వ పరివృత్తియందు అయిదవసంవత్సరమైన ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము ప్రారంభమైనది. సృష్ట్యాదినుండియును 1,95,58,85,032 సంవత్సరములు గతించినవి. బ్రహ్మకల్పము నందు ద్వితీయపరార్థమునందు పగటియందు 13 గడియలు, 42 విగడియలు గతించినవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక వత్సరవృత్తాంతము అతిస్వల్పమైనను అనంతప్రభావమును సంస్మరింప జేయుచున్నది. కాలబద్ధమైన మహాప్రవృత్తియందు నూతనసంవత్సరారంభము నూతన

సంకల్పములకు సాధన మగుచున్నది. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరారంభమునందు ప్రజలు నూతనసంకల్పములను గలిగి కాలసంకీర్తనమును జేసి కామితార్థములను బడయుదురు గాక !

అనంతకాలసంస్మరణమువలె నఖండదేశ సంకీర్తనమును నిత్యానిత్యవివేకమునకు సాధనంబుగనున్నది. కాలమువలె దేశమును ననంతముగ గనుపట్టినను పరిమితముగ నున్నది. అంతవంతము లైన దేశకాలము లన్యోన్యాశ్రయములై అవ్యక్తము నాశ్రయించి యున్నవి. అఖండమైన ఖగోళ మవ్యక్తప్రభావమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. గణకులు, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు, ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు, తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు దేశకాలనిర్ణయమును చేయజాలకున్నారు. విశ్వపరిమాణమును కాలము నిర్ణయింపజాలకున్నది. కాంతికిరణము క్షణమునకు ౧,౮౬,౦౦౦ మైళ్లచొప్పునను ప్రసరించుచు చంద్రమండలమునుండి భూమండలమున ౧¼ క్షణములో చేరుచున్నది. కాంతికిరణము ఖగోళమునందలి దూరతమమైన గోళమునుండి భూగోళము చేరుటకు ౧౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ కాంతిసంవత్సరములు గావలయునని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించుచున్నారు.

దేశ సంస్మరణము

అనంతమైన కాలమును, అనంతమైన దేశమును సంస్మరించునపుడు స్వస్థలస్వకాలములు జిజ్ఞాసువులకు పరమాణువులుగ గనుపట్టు చున్నవి. విశ్వప్రవృత్తి మానవులందు ప్రాజ్ఞులకు వారి యల్పత్వమహత్త్వములను స్ఫురింపజేయుచున్నది. అనంతమైన కాలమును, అఖండమైన విశ్వమును సంభావించుటకు మానవుల కఖండమైన శక్తిగలదు. ఆశక్తిని విశ్వప్రవృత్తియం దాత్మోద్ధరణమునకు వినియోగించుట సుఖమునకును, ఆత్మనాశమునకు వినియోగించుట దుఃఖమునకును గారణం బగుచున్నది. నామరూపవిలసితమైన విశ్వ భోగాభిలాష దుస్తరమై దుఃఖమునకు మూలమగుచున్నది. జాతులు, వ్యక్తులు అహంకార మమకారపరాయణులై సంసారమును దుఃఖమయము చేయుచున్నవి. మానవు డహంకార మమకారములను విడిచి విశ్వవ్యాపకుడైన పరమేశ్వరుని గనుగొని శాంతిసుఖములను బడయుచున్నాడు. ఈపరమార్థమునే సంవత్సరారంభమునందు పురోహితులు చేసెడి పంచాంగశ్రవణము స్ఫురింపజేయుచున్నది. మానవునకు అనిత్యమును దేశకాలపాత్రబద్ధమును నైన భౌతికసంపదల యల్పత్వమును, నిత్యమును దేశకాలపాత్రాతీతము నైన దైవసంపదల మహత్త్వమును పంచాంగశ్రవణము స్మరింపజేయు చున్నది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు శుక్రుడు రాజు, గణకుడు-ఫలము:—సస్యసమృద్ధి, సువృష్టి, క్షీరాభివృద్ధి, సాంసారికసౌఖ్యము, గణకబుద్ధివికాసము, సస్యార్ఘవృద్ధి, సర్వజంతుసౌఖ్యము; చంద్రుడు మంత్రి, సేనాధిపతి, అర్ఘాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామపాలకుడు-ఫలము:—సువృష్టి, సర్వసస్యఫలము, క్షేమారోగ్యము, సుభిక్ష[illegible] అతివర్షము, అతివాయువు, ప్రజారోగ్యసౌఖ్యము, [illegible]రాభివృద్ధి, అర్ఘవృద్ధి, ధాన్యాభివృద్ధి, చోరభయరా[illegible]త్యము, రాజులసత్యప్రియత్వము, వృక్షఫలాభివృద్ధి; గురువు సస్యాధిపతి, నీరసాధిపతి, పురోహితుడు, పరీక్షకుడు-ఫలము :— యవగోధూమచణకాభివృద్ధి, శీతధాత్రీ సస్యాభివృద్ధి, పూగీఫల రత్నసువర్ణధాన్య కార్పాసచర్మ కుసుమ చందనాభివృద్ధి, ద్విజగణసౌఖ్యము, సర్వసస్యార్ఘాభివృద్ధి, ప్రజానురాగము, పరీక్షకనయమార్గాభివృద్ధి, విప్రుల స్వకర్మనిరతి, ప్రజాసౌఖ్యారోగ్యాభివృద్ధి, గోక్షీరాభివృద్ధి; బుధుడు ధాన్యాధిపతి-ఫలము:—మధ్యవృష్టి, మందతోయము, మేఘపీడ, సర్వనృపసంత్రాసము; శని రసాధిపతి-ఫలము:—మధ్యవృష్టి, మందసస్యము, రసజాతిధనక్షయము, మ్లేచ్ఛజాత్యభివృద్ధి; సూర్యుడు దైవజ్ఞుడు-ఫలము:— విప్రస్వకర్మనిరతత్వము, సర్వజనసౌఖ్యము, రక్తభూమి సస్యాభివృద్ధి; శ్రీకృష్ణుడు పశుపాలకుడు, స్థానసంరక్షకుడు - ఫలము:—పశువృద్ధి, సుభిక్షము, సస్యార్ఘసంపత్తి, తృణసమృద్ధి, క్షీరసమృద్ధి, సామాన్యఫలము:—

శ్లో. సువర్ణం సర్వధాన్యాని సులభాని యయుర్నరాః,
దర్శితా స్సర్వసంపద్భిః క్షేమారోగ్యం ప్రజాపతౌ.

ప్రజోత్పత్తియందు ప్రజలు పాలకులు ధనధాన్య సమృద్ధి గలిగి సంపన్నులై క్షేమారోగ్యములను గలిగి యుందురు. శుభగ్రహములైన శుక్రుడు రాజు, చంద్రుడు మంత్రి, గురువు సస్యాధిపతి, బుధుడు ధాన్యాధిపతి అగుటం జేసి ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునందు ధనధాన్యాది సమృద్ధి గలిగి ప్రజలు సకలసౌఖ్యములను అనుభవించునటులు సూచనలు గలవు. ప్రజోత్పత్తి. సంవత్సరము శాంతి యుతమై ప్రజలు సకలశుభములను బడయుటకు భగ వంతు డనుగ్రహించు గాక!

ఐరోపా మహాసంగ్రామము గలుగజేసిన విషాదావస్థ ప్రపంచావృతమై మహాసంక్షోభమును గలుగజేయు చున్నది. అన్ని దేశములందును మానవకల్యాణసాధనమైన పునర్నిర్మాణము దుస్తరముగ నున్నది. అన్ని దేశము లందును ప్రజలు పనిపాటులులేక అన్నాతురులై దుఃఖ వేదన ననుభవించుచున్నారు. శ్రీమంతములైన అమెరికా, గ్రేటుబ్రిటను, జర్మనీ, మొదలగు పాశ్చాత్త్యదేశములందు నిరుద్యోగసమస్య భయంకరరూపమునుదాల్చినది. గ్రేటు బ్రిటనునందు నిరుద్యోగుల సంఖ్య 21,11,467 లకు పెరిగి నది. నిరుద్యోగులకుగాను ప్రభుత్వము 7,00,00,000 నవ రనులను గత సంవత్సరమునందు వ్యయముచేసినది. ప్రజా పోషణమునకు మూలాధారములైన దూదిపరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమ, బొగ్గుపరిశ్రమ, మొదలగు పరిశ్రమలు క్రమముగ క్షీణించుచు రాజ్యాదాయము క్రమ ముగ క్షీణించుచున్నది. ఈ విషమ పరిస్థితులందును సైన్యవ్యయము యథాప్రకారము పెరుగుచునే యున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందును నిరుద్యోగులసంఖ్య 60,00,000 లకు పెరిగినట్లు లెక్కలు విశదము చేయు చున్నవి. గత సంవత్సరమునందు వందలకొలది ధనా గారములు పడిపోయినవి. అమెరికాయందు గ్రేటు బ్రిటనునందువలె నిరుద్యోగులకు రక్షకధనము లేదు. జర్మనీయందును నిరుద్యోగులసంఖ్య ప్రజలయం దారవ వంతునకు పెరిగినది. కనడా, ఆస్ట్రేలియా, సంయుక్త దక్షిణాఫ్రికా మొదలగు దేశములందును నిరుద్యోగము వ్యాపించుటచే ప్రజలస్థితి దుర్భరముగ నున్నది. సంపన్న దేశములందువలెనే ఇతర దేశములందును నిరుద్యోగుల సంఖ్య క్రమముగ పెరిగి ప్రపంచమునందంతటను మహా సంక్షోభమును గలిగించుచున్నది.

మహాసంగ్రామమునందు దుఃఖవేదన ననుభ వించిన ఫ్రాన్సుదేశమును మాత్రము నిరుద్యోగసమస్య పీడింపకుండుట విచిత్రముగ గనుపట్టుచున్నది. దీనికి కారణము ఫ్రాన్సుదేశపరిస్థితులందే కనబడుచున్నది. ఫ్రాన్సుదేశము చిరకాలమునుండియును వ్యవసాయ పరిశ్రమను సంరక్షించుచున్నది. ఫ్రాన్సుదేశమునందు మిగిలిన పాశ్చాత్త్యదేశములందువలె వ్యవసాయ పరి శ్రమ కృశించలేదు. ఫ్రాన్సుదేశ పోషణమునకు వలయు ఆహారపదార్థములు ఫ్రాన్సునందే ఉత్పత్తి యగుచు న్నవి. యుద్ధానంతరము సంప్రాప్తమైన నిరుద్యోగ మును వారించుటకు నిరుద్యోగులకు రాజ్యాధికారులు పనిపాటులు గల్పింపగలిగిరి. బొగ్గు, లోహ పరి శ్రమలు రాజ్యావలంబనము గలిగి ప్రజాపోషణమునకు వినియోగపడుచున్నవి. నిర్మాణ పదార్థములకు స్వదే శమునందు స్వల్పమూల్యమును, విదేశములం దధికమూ ల్యమును నేర్పడుపటు ఆర్థిక పరిస్థితులు నిర్మిత ములైనవి. స్వదేశపరిశ్రమలకు రక్షణవిధానము నవ లంబించి పరిశ్రమలపోషణము సుకరముచేసినది. దేశము నందు బంగారమును నిలువచేసి ధరలపరిమాణమును నిలువబెట్టినది. సంగ్రామసమయమునందు భగ్నమైన ప్రాంతములను పునర్నిర్మాణముచేయుచు ప్రజలకు పని పాటులను గల్పించినది. పాశ్చాత్త్యరాజ్యములందు నిరు ద్యోగసమస్య సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్న విధ మును రాజ్యముల చరిత్రములు విశదము చేయుచున్నవి.

పాశ్చాత్త్యరాజ్యములు సంగ్రామసన్నాహమునకై చేయుచున్న వ్యయము పరమానర్థములకు గారణం

సంగ్రామ వ్యయము

బగుచున్నది. రాజ్యాదాయమునందు విశేష భాగము సంగ్రామ సన్నాహములకై వినియోగపడుచు ప్రజాక్షేమము ధర్మసంరక్షణము దుర్లభము లగుచున్నవి. సంగ్రామ సన్నాహము లాత్మరక్షణమునకన్నను పరపీడనమున కధికతరముగ వినియోగపడుచున్నవి. యూరపురాజ్యములు స్వదేశ ప్రజలను రక్షించుటకవలంబించెడిరాజ్యనీతి మహాసంగ్రామములకును, సంక్షోభమునకును పరపీడనమునకును సాధనంబుగనున్నది. సంగ్రామబలమంతయును ధర్మనాశనమునకు వలెను ధర్మరక్షణమునకు వినియోగపడుట లేదు; ప్రజానాశనమునకువలెను ప్రజాపోషణమునకు వినియోగపడుట లేదు. రాజ్యాదాయమునందు విశేషభాగము సంగ్రామసన్నాహములకు వినియోగపడుచు విద్వేషము, విశ్వాసరాహిత్యము, హింస, వినాశము సంభవించుచున్నవి. పురుషార్థమునకు సువ్యక్త స్వప్రయోజనము ప్రయోజనమయినపు డింతకన్న నధికఫలము గలుగజాలదు.

సువ్యక్తస్వప్రయోజనము

విశ్వప్రవృత్తియందు పరార్థస్వార్థములకును, త్యాగభోగములకును, ధర్మాధర్మములకును, ఆత్మానాత్మలకును సంరంభ మనవరతము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ఈ సంరంభ మంతఃప్రవృత్తికిని బాహ్యప్రవృత్తికిని సంప్రాప్తమగుచు శాంతిసంక్షోభములను గలుగజేయుచున్నది. స్వార్థపరములైన కుటుంబకులాభిమానములు స్వార్థపరములైన వ్యక్తిజాతీయాభిమాన రూపములనుదాల్చి మహాసంక్షోభ సాధనములైనవి. కుటుంబ కులవికాసములకు వ్యక్తివికాసము సాధనంబైనను పరస్పరసంయోగ సాహచర్య విరహితములైన వ్యక్తివికాసము సమిష్టివికాసమునకు నిరుపయోగమై సంరంభమునకు మూలమైనది. జాతీయాభిమానము స్వార్థారాధనమునకును, పరపీడనమునకును మూలమైనది. భోగపరమైన స్వార్థారాధనమునకు పరిమాణము గనుపడదు. వ్యక్తులను జాతులను భాగ్యభోగాభిలాషయూ వహించి పురుషార్థమునకు మూలస్కంధమైన ధర్మాభిలాష సంకుచితమైనది. పేరునందు ధర్మమును కార్యమునం దధర్మమును నిత్యకృత్యములైనవి. ప్రబలమైన జాతులు స్వోపభోగమునకై పరదేశముల నాక్రమించుకొని పరపరిశ్రమలను, పరసంపదలను, పరస్వత్వములను, పరసంస్కారమును నిర్మూలముచేసి దుర్బలజాతులను నిర్మూలముచేసినవి. పరాధీనస్థితియందున్న పెద్దజాతులకును గౌరవస్థితి దుర్భరమైనది. పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతముగల జీవజాలములాత్మోపలబ్ధిని బడయుటకు సంపూర్ణాధికారమును గలిగియున్నవి. ఈయధికారమునకు సాధనసాధ్యములు త్యాగముగాని భోగముగాదు. పరార్థముగాని స్వార్థము గాదు. పాశ్చాత్యరాజ్యము లారాధించిన సువ్యక్తస్వార్థపరత్వము ధర్మవిరుద్ధమై మహాసంక్షోభమునకు మూలమగుచున్నది. ప్రపంచము సంక్షోభపరమైన పాశ్చాత్యధర్మానుష్ఠానమునుచేయుచు దుఃఖభూయిష్ఠమైన విధమును ప్రపంచపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి.

మారణ సాధనములు

ప్రపంచసంపదలు మారణసాధనమునకు వినియోగింపబడుచున్న విధమును ఐరోపా మహాసంగ్రామము విశదము చేసినది. సంగ్రామమున కనే కార్బుదముల రూప్యములు వ్యయమైనటులు పరిగణింపబడినది. సంగ్రామానంతరమునను రాజ్యములు, ప్రజ లన్నము లేకను పరితపించుచున్నను, ప్రతియేటను అర్బుదములను వ్యయము చేయుచున్నవి. సంగ్రామములందు మహారాజ్యముల లక్ష్యము పృథివ్యధిపత్యము నుండి సముద్రాధిపత్యమునకును, సముద్రాధిపత్యమునుండి ఆకాశాధిపత్యమునకును వ్యాపించినది. ఆకాశసంగ్రామవిమానముల నిర్మాణరక్షణములకు గతసంవత్సరమునందు గ్రేటుబ్రిటను 178, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు 330, ఫ్రాన్సు 460, ఇటలీ400, జపాను 100, లక్షల నవరసులను, గతసంవత్సరమునందు గ్రేటుబ్రిటను సైన్యములకు 405, యుద్ధనౌకలకు 517, విమానములకు 178, మొత్తము 11,00 లక్షల నవరసులను వ్యయముచేసినది. ఈయపారమైన వ్యయమును భరించుట దుర్భర మనియును, ప్రజా

క్షయమగుచున్నదనియును ప్రాజ్ఞులందరును నంగీకరించుచున్నారు గాని సంగ్రామ సన్నాహములం దెవరును వెనుకబడుట కంగీకరించుటలేదు. అన్నిరాజ్యములును ఒకరాజ్యము నింకొకరాజ్యమును మించుటకే ప్రయత్నమును జేయుచున్నవి. గతసంవత్సరమునందు లండను నగరమునందు జరిగిన నౌకాసమావేశము కొంతవరకు సంతృప్తికరముగ నున్నది.

నౌకా సమావేశము

గ్రేటుబ్రిటను, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, జపాను రాజ్యముల ప్రతినిధులు నౌకాదళ నిర్మాణమును నియమించుటకుసమావేశమైరి. యుద్ధనౌకల నిర్మాణమును నియమించుటకు గ్రేటుబ్రిటను, జపాను ఒడంబడికను చేసినవి. ఈయే డాయొడంబడికయందు ఫ్రాన్సు,ఇటలీచేరినవి. కానిఈయొడంబడిక గ్రేటుబ్రిటనుకు అపాయకరమని కన్సర్వేటీవు పక్షమువారును సంగ్రామ దక్షులును ఘోషించుచున్నారు. గ్రేటుబ్రిటనునందు పన్నులభారము దుర్భరమైనది. పరిశ్రమలు స్తంభించినవి; నిరుద్యోగసమస్యవిపరీతముగ నున్నది. వ్యాపారము క్షీణించినది; సకలవ్యవహారములును సందిగ్ధస్థితియందున్నవి. ఈమహాసంక్షోభసమయమునందు కర్తవ్యము దుర్గ్రాహ్యముగ నున్నది. బ్రిటీషురాజ్యాంగపక్షములన్నియును విభ్రమావస్థయందున్నవిధమును వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి.

బ్రిటీషు రాజ్యాంగ పక్షములు

లేబరుపక్షము రాజ్యాధికారమును వహించుచున్నను బలహీనముగ నున్నది. లిబరలుపక్ష రక్షణము లేకను లేబరుపక్ష మొకక్షణమైనను నిలువజాలదు. లేబరుపక్ష రక్షణమును లిబరలుపక్షము స్వప్రయోజన రక్షణమునకై చేయుచున్నది. గ్రుడ్డిలో మెల్లయను విధమునను బొత్తుగాను లేకపోవుటకన్నను ఏదో నామరూపములనైనను గలిగియుండుట సంతోషదాయకము. బ్రిటీషు రాజ్యాంగములందును ప్రపంచ రాజ్యాంగములందును లిబరలు (మితవాద) పక్షమునకు స్థానము లేదనుట తెలిసినవిషయము. అయినను బుద్ధిపూర్వకముగను ఆత్మహత్యను జేసికొనుట యసంభవము. లిబరలుపక్షము కొంతకాలము ప్రేలాడినను ప్రయోజనరహితముగనే యుండుట సహజము. లిబరలుపక్షమునందును చీలికలు గలిగినవి. సర్ జాన్ సైమను లాయిడు జార్జిగారలకు పొందుపొసగకున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగముల విషయమై సర్ జాన్ సైమనుగారు ససేమిరా యనుచున్నారు. కేంద్రప్రభుత్వమునందు బాధ్యతగిట్టదు. సాంఘాతిక రాజ్యాంగము దూరాదర్శముగాని ప్రస్తుతము ప్రయోగయోగ్యముగాదు.లాయిడుజార్జిగారు తటస్థముగ నున్నారు.

లేబరుపక్షమునందును చీలిక గలిగినది. స్వతంత్ర కార్మికపక్షము లేబరుపక్ష కార్యవిధానమును నిరసించుచున్నది. అధికారపక్ష వ్యవహారములను నిరాకరించుచున్నది. భారతీయరాజ్యాంగములందు స్వతంత్రపక్షము పూర్ణ స్వాతంత్ర్యప్రదానమును గోరుచున్నది. మోసలె గారు మొదలగువారు ప్రభుత్వపక్షమునుండి విడిపోవుచున్నారు. లేబరుపక్షము నిరుద్యోగసమస్యను, భారతీయ రాజ్యాంగసమస్యను, వ్యయభారసమస్యను, కార్మిక సమస్యమొదలగు సమస్యలను ధర్మానుకూలముగను నిర్ణయింపకను స్వపక్షపరపక్షవిశ్వాసములను గోల్పోయినది.

కన్సర్వేటివుపక్షమునందును విభేదము లేర్పడినవి. ఇంతవరకును నాయకుడుగనున్న బాల్డువినుగారిని త్రోసివేసి క్రొత్తనాయకుని క్రొత్తసామ్రాజ్యపక్షమును నిర్మించుటకు బీవరుబ్రూకుప్రభువు మొదలగువారు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ పక్షప్రయోజనము స్థిరమైన స్వార్థారాధనము పరపీడనము. "నాకాయుష్యము నాకారోగ్యము" అనెడి యసహజపరిస్థితులను సుస్థిరము చేయుటయై యున్నది. గ్రేటుబ్రిటను చిరకాలము నిరాటంకముగ ననుభవించిన పరిశ్రమలను సంరక్షించుకొనుటకు నూతన పక్షము గోరుచున్నది. ఆపక్షము నిర్ణయించెడి విధానము 1. బ్రిటిషువ్యవసాయ పరిశ్రమకు రక్షణము. 2. రాజ్యవ్యయమునందు మితవ్యయము. 3. ఇండియా, ఈ

జెప్పులకు, ఇక నేమియును రాజ్యాంగ సంస్కారణముల నీయకుండుట. 4. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందు సంరక్షణవిధానమును. స్వపరిపాలనముగలసామ్రాజ్యాంతర్భాగములన్నియునుపరిశ్రమసంరక్షణవిధానమును నిరాకరించుచున్నవి. పరాధీనస్థితియందున్న భాగములమీదను బలవంతముగ నీవిధానమును మోపినను ప్రయోజనము గలుగదు. చీనా, ఈజిప్టు ఇండియా యవలంబించిన బహిష్కారవిధాన మీసత్యమును విశదము చేయుచున్నది. కన్సర్వేటివుపక్షసిద్ధాంతములు వర్తమానకాలమున కనుపయోగములైనను ధనాధికారలాభములను చిరకాలమనుభవించిన పూర్వపరాయణులు సాధ్యమైనంతవరకును స్వప్రయోజనములను విడువజాలరు. ఈపక్షపు భావిపరిణామ మెటులున్నను పక్షసిద్ధాంతములు గ్రేటుబ్రిటనుకును, సామ్రాజ్యమునకును, ప్రపంచమునకును నిరుపయోగముగ నున్నవి. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యభారమును వహింపవలసిన లేబరు, లిబరలు, కన్సర్వేటీవుపక్షములు పనచెడి సంయోగములేకను విలయావస్థయందున్నపుడు సామ్రాజ్యభావిపరిణామము దురూహ్యముగ నున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగసమస్యను నిర్ణయించుటయందు మూడుపక్షములవారు చూపిన ప్రతిఘటనము స్వరాజ్య సంపాదనమునకు భారతీయుల కర్తవ్యమును విశదము చేయుచున్నది.

అన్న వస్త్రములు

ప్రపంచప్రవృత్తియందు పరమాణువును పరబ్రహ్మమును జీవయాత్రయందు ప్రాణసంరక్షణమున కన్నమును గోరుచున్నవి. ప్రాణులన్నగతములు. సకలజీవజాలములకును జీవయాత్రకు ఫలము సుఖప్రాప్తి, దుఃఖనివృత్తి. ఈఫలములను సాధించుటకు సాంఘిక వ్యవస్థలు, మతధర్మములు, రాజ్యాంగములు, దేశకాలపాత్రముల సంస్కారముల కనురూపముగ నేర్పడుచున్నవి. జీవయాత్రకు ఫలనిర్ణయమునందు, మరణానంతర స్థితియందు భేదాభిప్రాయములున్నను జీవనము విషయమై భేదాభిప్రాయములు లేవు. జీవయాత్రయందు సుఖసాధనమునకు అన్నము, బట్ట, ఇల్లు, పరమావసరములుగ పరిగణింపబడుచున్నవి. ప్రపంచమునందు పర్యాప్త మగుచున్న సంఘర్షణములు, సంగ్రామములు ఈలాభమును పొందుటకే ఏర్పడుచున్నవి. ప్రజలు వారిదేశములకు సహజమైన మార్గములనువిడిచి పరమార్గముల నవలంబించుచు సుఖవ్యాజమునను వారుదుఃఖము ననుభవించుచు నితరులకు దుఃఖమును కలిగించుచున్నారు. పాశ్చాత్యరాజ్యములు ప్రజాపోషణమునకు అవసరమైన అన్నపరిశ్రమను విసర్జించి అనవసరమైన భోగ్యవస్తుపరిశ్రమల నవలంబించి ప్రపంచమును దుఃఖమయము చేసినవి. అన్నవస్త్రములకితరదేశములమీద నాధారపడవలసిన దేశములకు శుభస్థితిదుర్ఘటము. ఐరోపామహాసంగ్రామము సకలరాజ్యములకును ఈగుణపాఠమును సుగమముచేసినది. ప్రాణరక్షణమునకును పరాశ్రయ మవసరమైన దేశములస్థితిగతులు పరమప్రమాదజనకము లనువిషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. వ్యవసాయపరిశ్రమను నిరర్థకము చేసి వస్తునిర్మాణపరిశ్రమల నపారముగా వృద్ధిచేసిన గ్రేటుబ్రిటను, ఇతరపాశ్చాత్యరాజ్యములును వర్తమానసమయమునందు పరమవిషాదము ననుభవించుచున్న విధమును గ్రేటుబ్రిటనుపరిస్థితులు విస్పష్టము చేయుచున్నవి. పాశ్చాత్యరాజ్యము లనవసరములైన భోగ్యపదార్థముల నపారముగా నిర్మించి స్వదేశములందును, పరదేశములందును అసహజస్థితిని గలుగజేసినవి. ఈస్థితి ప్రపంచమునందంతటను పరావలంబనమును శరణ్యము చేసినది.

అన్నములేని దేశములందపారమైన పరిశ్రమాగారములునిర్మితములైనవి. వ్యవసాయదేశములం దలసత్వము వ్యాపించినిరవలంబనము పరిపాటియైనది. పారిశ్రామిక దేశములందు వ్యవసాయమపహాస్యమై పారతంత్ర్యము పరిపాటియైనది. ఉభయత్రనిర్వ్యాపారము నిరుద్యోగము సంప్రాప్తము లగుచున్నవి. ప్రపంచమునవర్తమానవిషమస్థితులకీస్థితియే మూలమని ఆర్థికపండితులందరు నంగీకరించుచున్నారు. ఈ మహోపద్రవమునుండి తమ ప్రజలను గాపాడుకొనుటకు వివిధరాజ్యములును చేయుచున్న విశ్వ

ప్రయత్నములను గతశతాబ్దిచరిత్రము సహస్రముఖము లను విశదము చేయుచున్నది. పాశ్చాత్త్యరాజ్యముల పరాక్రమణ నీతి జాతుల నంతరింపజేసినది; మానమును పోగొట్టినది; ధర్మమును చెఱిపినది; పశుబలమును ప్రమాణము చేసినది; భోగారాధనము పరిపాటిచేసినది; పురుషార్థములందు ధర్మము లుప్తమై అర్థకామములు పరమార్థములైనవి. భాగ్యవంతములైన స్వతంత్ర దేశములం దీదుర్భరస్థితికి ప్రతీకారములను గల్పించుట కవకాశము లున్నను పరతంత్ర దేశములం దేవిధమైన ప్రతీకారమును గనుపించదు. ఈవిషాదస్థితి భరతవర్షమునందు విపరీతాకృతిని దాల్చి సకలమును స్తంభింపజేసినవిధమును సత్యాగ్రహ సంరంభారంభమునందు ఇర్విన్ప్రభువునకు గాంధిమహాత్ముడు పంపిన లేఖ విశదము చేయుచున్నది.

ఆదికాలమున నుండియును భరతవర్షము ప్రపంచ కల్యాణమునకు బహువిధములను దోడ్పడిన విధమును ప్రపంచేతిహాసము విశదముచేయుచున్నది. మానవసౌఖ్యమునకు సాధనములైన అన్నవస్త్రములను భరతఖండము ప్రపంచమునకు సమకూర్చినవిషయము సుప్రసిద్ధము.

భరత ఖండము

ప్రబతుకుట కవసరమైన వ్యవసాయ పరిశ్రమ ఆదికాలముననుండి నేటివరకును ప్రజాదరణమును గలిగియున్నది. భారతమాత తన సంతానమునకేకాక ఇతరులకును ఆహారపదార్థములను నేడును సమకూర్చుచున్నది. ప్రజలయందు 100 కి 85 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారముగ నున్నది. అన్నముతోపాటు బట్టలను భరతవర్షము ప్రపంచమునకు సమకూర్చినవిధము ప్రపంచేతిహాసములం దొకసుందరాధ్యాయము. కాడి కదురు కవ్వము పూజ్యములై స్వయం పోషణము పరపోషణము సులభముగ నేర్పడినవి. పూర్వ కాలమునందు సువర్ణభూమియని హిందూదేశము ప్రపంచమునందు ప్రఖ్యాతిని బడసినది. పరదేశీయుల లోభమునకు గురియైనది. లోభావేశపరులైన అలెగ్జాండరులు, తైమూరులు, క్లైవులు, హేస్టింగులు గలుగజేసిన సంక్షోభము పరమవిషాదమును గలుగజేయుచున్నను ఆంగ్లేయాక్రమణము సర్వనాశనమునకును మూలమైనది. దేశమునకు సకలసందర్భములందును పరావలంబనము శరణ్యమైనది. అన్నవస్త్రములు, విజ్ఞానము, ధర్మము, మతము, శౌర్యము, పరాక్రమము, సంకల్పము, సత్త్వము నిరాశ్రయములై మరణయాతన సహజావస్థయైనది. ఈ మహా విలయావస్థయందు ధర్మసంస్థాపనము పునరుద్ధరణమునకు సాధనముగ నున్నది.

ప్రపంచమునందు ధర్మముచెడి అధర్మము ప్రబలునపుడుధర్మసంస్థాపనమున కాత్మసాక్షాత్కారము సాధనమగుచున్నది. ప్రపంచప్రవృత్తియందు

ధర్మసంస్థాపనము

సత్యము, అహింసధర్మములం దుత్తమ ధర్మములు. "సత్యాన్నాస్తిపరోధర్మః" "అహింసాపరమోధర్మః" అనెడి వేదవాక్యములు ధర్మనిర్వచనమును చేయుచున్నవి. ప్రలయావస్థయందున్న వర్తమానసమయమునందు ధర్మసంస్థాపనమును జేయుటకు పరమధర్మమైన సత్యాహింస ధర్మము శరణ్యముగ నున్నది. భాగ్యభోగపరములైన భౌతికసంపదలు సంరంభమునకువలెను శాంతికి సాధనములు గావను విషయమును పాశ్చాత్యసంస్కారము భయంకరముగను వ్యక్తముచేసినది. ప్రపంచ మనుభవించుచున్న దుఃఖవేదన నుపశమింపజేసి శాంతిని స్థాపించుటకు ధర్మోద్ధరణమవసరమని ప్రాజ్ఞులందరును సంగీకరించుచున్నారు. మతాచార్యులు, సేనానాయకులు, ఆర్థికపండితులువ్యవసాయప్రియులు, పరిశ్రమాభిమానులు, కళాకోవిదులు, కవులు, పత్రికాసంపాదకులు, వక్తలు వారివారి సంస్కారానుసారముగను తరణోపాయములను సూచించున్నారు. ఈయుపాయము లన్నియును కొంత ప్రయోజనకరములైనను శాంతికిని ధర్మమును స్థాపించుటకును నిరుపయోగములుగ నున్నవి. ప్రపంచశాంతికిని ధర్మసంస్థాపనమునకును నిరుపయోగములైన సాధనములను విడిచి నవీనసాధనముల నవలంబింపవలసిన యవసరము ప్రపంచమునకు గలిగినది. ఆసాధనమును నిర్ణయింపగల యధికారసంస్కారములు బుద్ధుడు, జినుడు, క్రీస్తు, మహా

ఏమందో!

భారతసోదరులారా! స్వరాజ్యమిదుగో!!

లోకప్రఖ్యాతిగాంచిన స్వదేశీ సిల్కు—మజిలిను

ప్రపంచమునందు అన్ని దేశముల వారు వాడి మెచ్చుకొనుచున్న సంతోషవార్తలు మీకు తెలియవా? అట్లయిన వెంటనే 12 గజముల శాంపిలు తానుగాని ఆరు కమీజుల పెట్టిగాని వ్రాసి మీ యిరుగు పొరుగు వారికి చూపి వీటిని తప్ప యితర విదేశగుడ్డలవాడవద్దని సలహాచేయుము. యేమందువా? నాణ్యమునకు వెలకు నాజూకుకుగట్టిగా మన్నుటకు దేశీయుల పరిశ్రమునకు కారుచౌకగా కొద్దిరోజులనుండి వెల్లడి చేయుచున్నాము. యిటువంటి పట్టుకూడా దీనితో సరిగాదని చెప్పగలవు. అక్కరలేనిచో డబ్బు వాపసం పెదము. వీటిని దొరకెంతో ప్రీతిగా వాడెదరు.

అందమగు బోర్డర్లుగలవి. 45 అంగుల వెడల్పు 12 గజాలు ... రూ. 6—0—0
పెట్టెకి 6 కమీజులు. 15 అంగుల, మెడకొలత ... ... రూ. 7—8—0
చీరెలు 2 పెట్టె ... ... రూ. 7—0—0

అక్కరలేనిచో డబ్బు వాపసుచేయబడును

N. B.—యీ తగ్గుధరలనుగురించి మీరు వ్రాయుఉత్తరమునందు వివరించనిచో అంపలేము.

గుప్తా కంపెనీ, చికాకోల్.

ఫవర్ మాత్రలు

ముసలివారు పడుచువారగుటకు అవకాశమున్నది

ఈ ఆనంద మెవ్వరికి అక్కరలేదా?

(హిమాలయ పర్వత వనమూలికలు కస్తూరి, బంగారుచే తయారైనవి. బైరాగి చిటికె.

ఈ మాత్రలు సేవించుటవల్ల 80 సం॥ వయస్సుగల వృద్ధులకుసహితము నీరైపోయిన వీర్యమును గట్టి పరచును. స్వప్నమందుగాని మూత్రమునందు గాని, స్త్రీస్పర్శ మాత్రముననే స్ఖలితమగు, బలహీనులను అమోఘముగా నవయౌవనవంతులుగాజేసి మంచి సంసారభాగ్యమును గలిగించును. ఒకమాత్రనువాడిన దాని సుఖము తెలియును. అనుభవించునట్లుగా జేసి సంతానవంతులుగా జేయును. దేశమంతటను అనేక వేలమందిచే పరీక్షింపబడి వారి మెప్పును బొందియున్నది. ఒకమాత్ర పనిచేయనిచో మిగిలిన 19 మాత్రలు ఆమరునాడే తిరిగి మాకు వి. పి. గా బంపి మీసొమ్ము రాబట్టుకోవచ్చునని ఇందుమూలకముగా ఖరారు చేయుచున్నాము. గొడ్రాండ్రు వాడిన సంతానవంతులగుదురు. అసలు నపుంసకులకిది యొక వరప్రసాదము. దీనికి మించినది మరియొకటి లేదని అనుభవము మీద మీకే తెలియును. ఆలసించిన దొరకవు. క్యాటలాగు ఉచితము

30 శాంపిలుమాత్రలు రూ. 3-0-0 లు. 60 మాత్రలు రూ. 5-0-0 లు

డాక్టరు, ఆర్యవైశ్య ఆశ్రమం, చికాకోల్

47, ఆదియప్పనాయకవీధి, మద్రాసు,

"ఆర్యా, 4-11-24.

మీయొక్క యద్భుతశక్తిగల తాయత్తును ధరించి డాక్టరు పరీక్షయందు ఉత్తీర్ణుడనైతిని. అందున [illegible] కృతార్థుడనైతిని. కనుక మీ తాయత్తు యద్భుతశక్తి గలిగినది కాబట్టి మరి నాలుగు వి. పి. ద్వారా పంపుడు."

విధేయుడు,

(సం) వా. సి. నాథముని యల్. యమ్. బి,

సర్జన్ అండ్ ఫిజిషియన్.

పోస్టు, కారియా, బోర్నియో 10-9-25.

"గౌరవనీయులారా,

మీరు పంపిన యమోఘమైన శక్తిగల రక్షను గత 3 సంవత్సరములనుండి యుపయోగించి కృతార్థుడనైతిని. కాబట్టి మరొకదానిని వి. పి. ద్వారా పంపుడు."

తమ విధేయుడు,

(సం) బి. సి. చౌదరీ మెడికల్ ఆఫీసరు,

బంగాళ్ ఆసుపత్రి, భాగల్పూర్,

పోస్టు, ఖాతీపూర్ పాద్యా జిల్లా, బెంగాల్ 1-3-26.

ఆర్యా,

భగవదనుగ్రహము వలన తమయొక్క రక్షాధారణవల్ల [illegible]లతో నాకు యుద్యోగమందు హెచ్చుకేతము చేయబడినదని తెలుపుటకు సంతోషమైనది. మీరు తెలిపినదంతయు యథార్థము గనుక మరొకదానిని రెండు వగడములతో నా జ్ఞాపకార్థము పంపవలెను." విధేయుడు,

(సం) డాక్టరు యస్. యమ్. రహమాన్

మెడికల్ ఆఫీసరు,

ఖాతీపూర్ ధర్మవైద్యశాల.

కస్టాక్ కాలియన్ కుసుంద పోస్టు మాన్భూమ్ 11-7-22.

మెసర్స్ జి. డి. జోషి అండ్ కో, ఢిల్లీ.

"ఆర్యా,

మీయొక్క జగద్విఖ్యాతిగాంచిన రక్షను 11 మాసములనుండి ధరించుచుంటిని. దీనిశక్తి వర్ణింప శక్యముగాదు. నా మనస్సునందుండు కోరికలన్నియు ఫలించినవి. నాకు సహాయకారి యగుటవలన నా మిత్రులనుకూడ ప్రోత్సహించుచున్నాను. మీ రక్ష యద్భుతశక్తి గలిగియున్నది.

నేడే రు 25 మనియార్డరు ద్వారా సరస్వతీదేవిని పంపుమటుకు పంపియుంటిని. మరొకదానిని పంపినయెడల ఎంతయో కృతజ్ఞుడను." విధేయుడు,

(సం) జె. ఎ. ఫిలిప్స్,

ఇంగ్లాండు దేశపు ప్రజలు

"ఆర్యా,

ఇందు వెంట రు 10 ఒకరక్షకు, పట్టుతాయెత్తుకొరకు పంపుచున్నాను.

"నేను యిదివరలో నొకటి యుపయోగించి దాని ఫలితమును పొందియుంటిని, ఆలస్యము లేక వెంటనే పంపుదురని యాశించుచున్నాను." తమవిధేయుడు,

ఆర్ట్ అండ్ డిసైన్ ఎంబ్రాయిడరి వర్క్స్,

14, కెటిల్స్ వీధి కమ్మూర్షియల్ రోడ్డు,

లండన్ ఇ. సి. 1.

కాలమునకు తగిన నూతన యద్భుతము

ధవళేశ్వరం 12-3-27 (గోదావరి)

"ఆర్యా,

మీరు పంపిన తాయెత్తు నాకు అన్ని విషయములలోను తృప్తికరముగ పనిచేసినది. దీనియొక్క గుణము [illegible] యున్నది. దీని ట్రేడ్ మార్కు సరస్వతీదేవి యింత సమ్యక్కైన పనిచేయుచున్నది, కాబట్టి నేను నాస్నేహితులకు వేయు సలహాయేమనగా నిరుపయోగమైన రక్షలనుమాని దీనిని పొందవలెను."

తమ విధేయుడు,

(సం) పి. బి. సుబ్రహ్మణ్యం,

ఆనర్సు బి, ఇ, యస్, లండన్,

మెకానికల్ అండ్ ఎలెక్ట్రికల్ ఇంజనీరు.

మునిసిపల్ కమిషనరు

"ఆర్యా, ధనబాద్ 24-11-30.

మీ రక్ష గడచిన 4 సంవత్సరములనుండి ధరించుచుంటిని. దాని గుణముల విషయములో వేఱుగా చెప్ప నవసరము లేదు."

తమ విధేయుడు,

(సం) నాథసింగ్,

మునిసిపల్ కమీషనరు.

పోలీసు యుద్యోగులు

కోర్టు ఆఫీసు డార్జిలింగ్ 8-1-27.

ప్రియమైన పండిత్ గారు,

మీరు 1924 సంవత్సరము అక్టోబరు మాసమున పంపిన గొప్పగుణము సంపూర్ణమైన విశ్వాసముతో ధరించి, లాభములను డిసెంబరుమాసములో పొందితిని. [illegible] మనియార్డరు ద్వారా పంపియుంటిని. దీనిని సరస్వతీదేవి ప్రార్థనపై పంపియుంటిని. ఇట్లు విధేయులు,

(సం) వహాల్ వార్ సింహా,

పోలీస్ కోర్టు, ఇన్స్పెక్టరు డార్జిలింగ్.

"ఈ షరతులపై నాధారపడి మనము రాజప్రతినిధితో సంభాషించుటకు పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు సమ్మతించిరి" అని ఆలేఖలో స్లోకోంబుగారు వ్రాసిరి.

స్లోకోంబుగారు సప్రూగారికి వ్రాసిన లేఖలోనివిషయములు

25-6-1930 వ తేదీని యీ స్టేటుమెంటును బొంబాయిలో నేను పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారికి చూపించితిని. మధ్యవర్తులెవరైన దీనిపై నాధారపడి రాజప్రతినిధితో సంభాషించుటకు నాకెట్టి ఆక్షేపణయును లేదు అని మోతీలాలుగారు తెలిపిరి.

రౌండుటేబిలు సభవారు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముతో చేయగలుగునట్టి సూచనలను గూర్చి బ్రిటిషు దొరతనమువారును ఇండియా దొరతనమువారును ఇపుడే ఊహవలన నిర్ణయించుటకు, అవి యిటు లుండగలవని భావించుటకు కొన్ని పరిస్థితులలో వీలు లేకపోయినను రౌండుటేబిలు సభవారు చేయగలుగునట్టి సూచనలపైని బ్రిటిషు పార్లమెంటువారు చేయగలుగునట్టి నిర్ణయమిటులుండ గలదని బ్రిటిషు ఇండియా దొరతనముల వారిపుడు ఊహింపజాలక పోయినను, భారతదేశమునకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నొసంగవలెనను విషయమును భారతదేశముయొక్క ప్రత్యేకపరిస్థితులను ఆవశ్యకములను అతిదీర్ఘకాలమునుండి భారతదేశమునకు బ్రిటిషు దేశముతోగల సంబంధమునుబట్టి రౌండుటేబిలు సభవారు నిర్ణయించిన రీతిని పరస్పరము అంగీకరించి సర్దుబాటు చేసికొను పద్ధతిని అధికారమును మార్చుటకు సంబంధించిన షరతులకు లోబడు పద్ధతిని తాము సమర్థించెదమని బ్రిటిషు ఇండియా దొరతనములవారు రహస్యముగా గాంధిగారికిని వాగ్దానము చేయునెడలను లేక అట్టి వాగ్దానమును దొరతనమువారు చేయుదురని బాధ్యతగల మరి యొకరు తెలిపినయెడలను గూడ తన మట్టుకు మోతీలాలుగారు దానికి సమ్మతించెదరు. అట్టి వాగ్దానమును దొరతనమువారొసంగుటయును మోతీలాలుగారు దాని నామోదించుటయును కొనసాగునెడల అటుపిమ్మట సర్వవిషయములలోను సమాధానప్రయత్నమును జరుపుట కవకాశమేర్పడును. అందువలన వెంటనే సత్యాగ్రహము విరమింపబడును. దొరతనమువారిపు డవలంబించుచున్న కఠినశాసనవిధానముగూడ రద్దుపరచబడును. ఉదారభావముతో రాజకీయఖైదీల విడుదలగూడ జరుపబడును. అటుపిమ్మట పరస్పరము ఆమోదింపబడిన షరతులపైని కాంగ్రెసుప్రతినిధులు రౌండుటేబిలు సభలో పాల్గొనుటకుగూడ నవకాశమేర్పడును అని స్లోకోంబుగారు సప్రూ జయకరుగారికి వ్రాసిరి.

రాయబారములను ప్రారంభించుట

ఈ లేఖపై నాధారపడియే నేను మిస్టరుము జూలై నెల మొదటి వారములో పెక్కుసారులు సిమ్లాలో రాజప్రతినిధికి బాగుగా వివరించితిమి. పిమ్మట నీదిగువ లేఖనుగూడ వ్రాసితిమి.

౧

సప్రూ జయకరుగార్లు రాజప్రతినిధిగారికి వ్రాసిన లేఖ.

అయ్యా,

ప్రస్తుతము భారతదేశము నందలి రాజకీయ స్థితిని తాము గమనింపగోరెదము. సహజశాంతిస్థితిని మరల నెలకొలుపుటకు ఎట్టి కాలవిలంబనమును చేయకుండ వెంటనే యేదోకొంత ప్రయత్నమును జరుపు టత్యవసరమని మేము నమ్ముచున్నాము. సత్యాగ్రహమును ప్రారంభించుటవలన కలుగునట్టి విపత్తులను మేము గుర్తించియే యున్నాము. కావుననే ఆయుద్యమముతో మే మెట్టి సంబంధమును కలిగించుకొని యుండకపోవుటయేగాక దానిపట్ల నెట్టి సానుభూతిని గూడ మేము చూపియుండలేదు. సత్యాగ్రహమువలన ప్రజలకును ప్రభుత్వమునకును గూడ సంఘర్షణ మేర్పడినది. అందువలన దొరతనమువారికి కఠినవిధానమును ప్రారంభింపవలసి వచ్చినది. ఆకారణమున ప్రజలకు ప్రభుత్వముపట్ల విద్వేష మధికమైనది. ఈ రీతిగా విషమస్థితి యేర్పడుటవలన దేశముయొక్క స్థిరవసతులకు చాల నష్టము కలుగుటకు గూడ నవకాశ మేర్పడినది.

ప్రస్తుతస్థితిలో సత్యాగ్రహనాయకులు గూడ శాంతిని నెలకొల్పుటలో తోడ్పడునట్లు వారిని ప్రోత్సాహపరుపగలుగుదు మను నమ్మకముతోను ఆశతోను ప్రస్తుతస్థితినిగూర్చి వారిలో కొందరితో మేము స్వయముగా చర్చించుటకు మా దేశముపట్లను మే మొనర్పవలసిన ముఖ్యకర్తవ్య మనియే మేము నమ్ముచున్నాము.

సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుటకు దొరతనమువారికి తప్పనిసరియే యైనను రాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి అందరికిని సంతృప్తికరము నేదోయొక పద్ధతిని కనిపెట్టగలుగుటకు సకలప్రయత్నములను చేయవలెననియే మీరుగూడ చాల ఆందోళనముతో నున్నారని మీ ఉపన్యాసముయొక్క ముఖ్యాభిప్రాయమని మే మభిప్రాయపడుచున్నాము. ఇది సరియైన యభిప్రాయమే యగునని నమ్మెదము. సత్యాగ్రహము విరమింపబడినచో దొరతనమువారు ప్రస్తుతము నవలంబించవలసివచ్చిన విధానమును, ఆ విధానమును కొనసాగించుటకు తాత్కాలికముగా చేయవలసివచ్చిన ఆర్డినెన్సులను ఇటుపైగూడ కొనసాగించుట కెట్టి ఆవశ్యకమును కలుగదనిగూడ మేము నమ్ముచున్నామని తెలుపు టనవసరమే యగును.

అతిముఖ్యమగు భారతస్వరాజ్యవిధానమును నిర్ణయించునట్టి పనిని కొనసాగించుటకు అత్యవసరమగు శాంతిని దేశమునందు నెలకొల్పుటకు తోడ్పడవలెనని కోరుచు మాఅభిప్రాయములను వారి కెరింగించి వారితో సాకల్యముగ చర్చించి వారికి నచ్చజెప్పుటకుగాను మేము చెరసాలకు వెళ్లి మహాత్మగాంధి పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ పండితజవహరలాలు నెహ్రూగార్లతో సంభాషించుటకు మా కనుమతి నొసగవలెనని మేము మిమ్ములను కోరుచున్నాము.

ఇటుల మీరు ముగ్గురితోను సంభాషించుటలో మా సొంత బాధ్యతపైననే వెళ్లుచున్నాముగాని ప్రభుత్వ ప్రతినిధులముగా గాని మరియే పక్షముయొక్క ప్రతినిధులముగా గాని మేము వెళ్లుటలేదని స్పష్టముగా తెలుప గోరుచున్నాము. మా ప్రయత్నము విఫలమైనచో అందులకుగూడ మేమే బాధ్యుల మగుదుము.

ఇటుల మేము ఎరవాడ నానిటాలు చెరసాలలకు వెళ్లి మహాత్మునితోను, నెహ్రూగార్లిద్దరితోను మాటలాడుటకు మాకు అనుమతి నొసంగుటకు మీరు సమ్మతించునెడల అందులకు మాకు కావలసిన సౌకర్యముల నన్నిటిని కలుగజేయునట్లు బొంబాయి సంయుక్తరాష్ట్రముల ప్రభుత్వములవారికి తాము ఉత్తరువుల పంపగోరెదము.

మే మటులు మహాత్మునితోను నెహ్రూగార్లతోను సంభాషించునపుడు ప్రభుత్వోద్యోగు లెవ్వరునుగూడ నచట నుండగూడదు. మేము రహస్యముగా సంభాషించుటకునుగూడ తాము మాకు అనుమతి నియ్యవలెను. ఇందులకు ప్రత్యుత్తరమును హసోటెలు సెసిలుకు మాలో జయకరుగారి పేర పంపగోరెదము.

౨

రాజప్రతినిధిగారు పంపిన ప్రత్యుత్తరము

వైసురీగలు లాడ్జి,
సిమ్లా ౧౬-౭-౧౯౩౦.

అయ్యా,

మీరును సర్ తేజబహదురు సప్రూగారును ౧౩ వ తేదీని వ్రాసిన లేఖ నాకు చేరినది. దేశమునందు మరల శాంతిని నెలకొల్పుటకు గాంధి, మోతీలాలు నెహ్రూ, జవహరలాలు నెహ్రూగార్లతో సంభాషించుటకు అనుమతి నియ్యవలెనని మీరు నన్ను కోరితిరి. మీరు ఈ విషయమున శక్తివంచన లేకుండ పనిచేసెద మనికూడ తెలిపియుంటిరి. సత్యాగ్రహముపట్లను స్వరాజ్యముపట్లను నేనును ఇండియా దొరతనమువారును ఎట్టిభావములను కలిగి యున్నదియును భారత శాసనసభలో ౯-౭-౩౦ తేదీని నేనొసగిన ఉపన్యాసమున స్పష్టముగా తెలిపియే యున్నాను. భారతదేశమున కంతటికిని, ఈ దేశమునందు నివసించుచున్న చాల ముఖ్యములగు సంఘములకును రాజకీయ పక్షములకును వర్గములకును గూడ సత్యాగ్రహమువలన అధికమగు నష్టము కలుగుచున్న దనియే మేము నమ్ముచున్నాము. కావున ఇట్లు నష్టపడుచున్న ప్రజల సాహాయ్యముతో సర్వవిధములను శక్తివంచన లేకుండ సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుట దొరతనమునకు ముఖ్యకర్తవ్యమే యగును. దేశమునందలి వివిధ సంఘములవారికిని సామరస్యమును కలిగించి వారి సాహాయ్యముతో పరిపాలనావిధాన సమస్యను పరిష్కరింపవలెనని కూడ మేము చాల ఆందోళనము నొందుచున్నామని మీరు సరిగానే గ్రహింపగలిగితిరి. ఇండియా దొరతనమువారు సైమను నివేదికను సాకల్యముగా పరిశీలించిన పిమ్మట నెట్టి సూచనలను చేయునదియును పిమ్మట రౌండుటేబిలుసభలో బ్రిటను భారతదేశముల ప్రతినిధులు కలసి చర్చించినపిమ్మట వారెట్టి సూచనలను చేయునదియును, అటుపిమ్మట పార్లమెంటుసభవారు రౌండుటేబిలు సభవారి నివేదికను చర్చించి యెట్టి తీర్మానమును చేయునదియునుగూడ ఇపుడు నేనూహించుట కెట్టి అవకాశమును లేదు. కాని భారతదేశ వ్యవహారములలో భారతీయులు వెంటనే యే విషయములనుగూర్చి బాధ్యతలను వహించుట కవకాశము లేదో అట్టివిషయముల పరిపాలననుగూర్చి మాత్రమే ప్రత్యేకపు టేర్పాటులను చేయునట్టి పద్ధతిని తక్కిన సకల విషయముల పరిపాలనమునందును వీలైనంత అధికమగు బాధ్యతనే భారతీయులకు వశపరుచునట్లు చేయుటలో నేనును ఇండియా దొరతనము వారును గూడ మాకుగల ప్రత్యేకావకాశములలో శక్తివంచన లేకుండ తోడ్పడుటకే సంసిద్ధులమై యున్నామని నేను ఈనెల 9 వ తేదీని చాల స్పష్టముగానే తెలిపికొంటిని. ఆవిషయము లేవో వాటినిగూర్చి చేయదగిన క్షేమములను నేర్పాటు లెట్టివో మున్నగు విషయములు రౌండుటేబిలు సభలోనే చర్చింప బడవలసి యుండుటగాన రెండు దేశములవారును పరస్పర విశ్వాసముతో కలసి ఆలోచించినచో సమాధానము కలుగకుండుట కెట్టికారణమును లేదనియే నేను నమ్ముచున్నాను.

ఇందుల కవసరమగు స్థితిని దేశమునందు మరల కలుగజేయుటకు మీరు కాంగ్రెసునాయకులతో సంభాషించుటవలన తగిన అవకాశము ఏర్పడవచ్చునని మీరు నమ్ముచున్నపుడును, ఈరీతిగా మీరు తోడ్పడ గోరుచున్నపుడును మీ ప్రయత్నములకు నెట్టి నిరోధములనైన కలుగ చేయుట నాకును ఇండియా దొరతనమునకును గూడ సముచితము కాజాలదు. సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుటలో మొదటినుండియును ఎవరు ఇండియా ప్రభుత్వ పక్షముననే యుండిరో యెవరి సాహాయ్యము అమూల్యము అని నేను భావించుచుంటినో అట్టి మీ విషయమున నేను మరియొకరీతిగా ప్రవర్తించుట కెట్టి యవకాశమును లేదు.

ఈ లేఖకు మీవద్దనుండి మరల ప్రత్యుత్తరము వచ్చినవెంటనే భారతదేశమునందు మరల శాంతిని నెలకొల్పుటకు దేశసేవానిరతితో మీరు చేయదలచిన ప్రయత్నము నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుటకు తగిన యుత్తరువులను నేను రాష్ట్రీయప్రభుత్వములకు పంపించెదను.

చిత్తగించవలెను.

(సం) ఇర్విను.

సప్రూజయకరుగార్లు మొదటిసారి గాంధిమహాత్మునితో సంభాషించుట

మాకును రాజప్రతినిధికిని ఇటుల ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరిగిన పిమ్మట 1930 జూలై నెల 23,24 తేదీలను మేము ఎరవాడ

చెరసాలకు వెళ్లి గాంధిమహాత్మునితో సంభాషించితిమి. అపుడు దేశ స్థితినంతను మహాత్మునకు వివరించి చెప్పుటయేగాక రాజప్రతినిధికిని మాకును జరిగిన సంభాషణయొక్క సారాంశమును గూడ తెలిపితిమి. అపుడు గాంధిగారు వయిని చెరసాలలోనున్న పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ, పండిత జవహర్‌లాలు నెహ్రూగార్లకు చూపించుటకు ఈ దిగువను వివరింపబడిన నోటును లేఖను వ్రాసి మాచేతికిచ్చిరి.

3

రాజ్యాంగప్రయోజనము

(1) ఈప్రశ్నకు సంబంధించినంతవరకు నావ్యక్తి అభిప్రాయమేమనగా, తాత్కాలిక స్థితిలో పూర్ణస్వరాజ్యము (లోకలు సెల్ఫ గవర్నమెంట్) విషయమున అవసరమయిన భద్రములను గూర్చియే రౌండుటేబిలుసభలో చర్చజరుగునెడల అందులకు నాకెట్టి ఆక్షేపణయునులేదు. కాని ఆసభలో ఇండిపెండెన్సు సమస్య నెవరైన నెత్తినచో దానిని సభవారు త్రోసివేయగూడదు. రౌండుటేబిలు సభలో కాంగ్రెసువారు పాల్గొనుటకు ముందు ఆసభయొక్క సంపూర్ణనిర్మాణమును గూర్చి నేను పూర్తిగా తెలుసుకొనగోరెదను.

(2) రౌండుటేబిలు సభ యేర్పాటు కాంగ్రెసువారికి సంతృప్తికరముగా నుండినచో సహజముగానే సత్యాగ్రహము (సివిల్ డిసొబీడియన్సు) విరమింపబడును. అనగా శాసనోల్లంఘనము కొరకే యిపుడు జరుపబడుచున్న కొన్ని చట్టముల ఉల్లంఘనము మాత్రమే నిలిపివేయబడును గాని మద్యపానమును విదేశవస్త్రములను గూర్చి దొరతనమువారె నిరోధ శాసనములను ప్రకటించినయెడల తప్ప అనగా మద్యపాన విక్రయములను విదేశవస్త్రధారణ విక్రయములను దొరతనమువారే నిషేధించినయెడల తప్ప లేనిచో మద్యపానమును విక్రయమును విదేశవస్త్రధారణమును విక్రయమును జరుగకుండ శాంతియుతముగ కాంగ్రెసువారు పికెటింగు చేయుచునే యుందురు. మరియు ప్రజలు ఉప్పును తయారుచేయుచునే యుండవలెను. ఉప్పుచట్టమునందలి శిక్షానిబంధనను దొరతనమువారు అమలు జరుపగూడదు. దొరతనమువారు ఉప్పుగల్లీలపైనను ఇతరుల ఉప్పుగల్లీలపైనను గూడ కాంగ్రెసువారు దాడిసలుపరు. ఈకడపటి షరతును అంగీకరించితిమని దొరతనమువారు వ్రాతమూలకముగా తెలియజేసినచో దీనిని తక్కిన షరతులపట్టికలో చేర్చకుండుటకు గూడ నేను సమ్మతించెదను.

(3. ఏ) సత్యాగ్రహమును విరమించిన వెంటనే రాజకీయ ఖైదీలనందరిని, విచారణలో నున్నవారినందరిని అనగా దౌర్జన్యమొనరించినందులకును, దౌర్జన్యమును ప్రోత్సాహపరచినందులకును శిక్షింపబడినవారిని తప్ప తక్కినవారినందరిని వదలివేయవలెను.

(బి) ఉప్పుచట్టము, ముద్రణాలయచట్టము, ఆదాయచట్టము మున్నగు చట్టముల క్రింద దొరతనమువారు వశపరుచుకొనిన ప్రజల సొత్తుల నన్నిటిని మరల వారి కిచ్చివేయవలెను.

(సి) శిక్షింపబడిన సత్యాగ్రహుల వద్దనుండియు ముద్రణచట్టము క్రిందను తీసికొనబడిన జుల్మానాల ధరావతుల మొత్తముల నన్నిటిని మరల వారికిచ్చివేయవలెను.

(డి) సత్యాగ్రహ సందర్భమున రాజీనామాల నిచ్చినట్టియు లేక పనిలోనుండి తొలగింపబడినట్టి గ్రామోద్యోగులలోను ఇతర ఉద్యోగులలోను మరల నెవరైన పనులలో చేరగోరినయెడల వారి పనులను వారి కియ్యవలెను.

షరా: వెనుక అసహాయోద్యమమునందు రాజీనామాల నిచ్చినవారికిని డిస్మిసు చేయబడినవారికిని గూడ ఈ (డి) షరతు వర్తించును.

(ఇ) రాజప్రతినిధి చేసిన ఆర్డినెన్సు లన్నిటిని రద్దుపరచవలెను.

నేనిపుడు తెలిపిన యీ యభిప్రాయములు కేవలము వ్యక్తి అభిప్రాయములు. ఏలనగా ఖైదులో నుంచబడినవానికి దేశమునందు జరుగుచున్న విషయము లేవియును తెలియచేయబడవు గాన ఖైదులోనున్నవాడు రాజకీయములను గూర్చి యెట్టి అభిప్రాయమును వెల్లడింపగూడదు. అతనికి విషయములు సరిగా తెలియవు. నేను నిర్బంధమునందుండకున్నచో నా అభిప్రాయమున కుండదగిన విలువ యిపుడు ఉండగూడదనియే నాఅభిప్రాయము. జయకరు సప్రూగార్లు ఈ నోటును పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ, పండితజవహరలాలు నెహ్రూ, వల్లభభాయి పటేలుగార్లకును ప్రస్తుతము ఉద్యమమును నడపించుచున్న కాంగ్రెసునాయకులకునుగూడ చూపించవచ్చును కాని పత్రికలలో మాత్రము ప్రకటింపగూడదు. ఇపుడు దీనిని రాజప్రతినిధికిగూడ చూపించగూడదు. దొరతనమువా రీషరతుల కిపుడు సమ్మతించినను గూడ నన్ను చెరసాలనుండి వదలిపెట్టినప్పటికి నేనిపుడు కోల్పోయిన ఆత్మవిశ్వాసము నాకు మరల కలుగుటయును రౌండుటేబిలుసభకు ఆహ్వానింపబడునట్టి వివిధపక్షముల నాయకులందరును ముందుగా కలసి ఆలోచించి రౌండుటేబిలు సభలో కోరదగిన కడపటి పరిమితి షరతునుగూర్చి యేకాభిప్రాయము లభించుటయును జరిగిననేకాని నేను పాల్గొనజాలను. నేను వెనుక రాజప్రతినిధికి వ్రాసిన లేఖలో వివరించిన 11 అంశములనుబట్టి యిటుపైని ఏర్పరుపబడనున్న స్వరాజ్య విధానముల నన్నిటిని సమయము వచ్చినపుడు పరీక్షించుటకు నాకు స్వాతంత్ర్యముండవలెను.

(సం) యం. కే. గాంధి.

28-7-30, ఎరవాడ సెంట్రలు ప్రిజను.

౪

మహాత్ముడు పండిత మోతీలాలుగారికి వ్రాసిన లేఖ

మహాత్ముడుపైని వివరించిన నోటుతోపాటు ఈ లేఖనుగూడ సప్రూ జయకరుగార్ల కిచ్చెను

"నా స్థితి చాల అసందర్భముగ నున్నది. నా స్వభావమట్టి దగుటచే దేశమునందు జరుగుచున్న విషయములనుగూర్చి నేను జైలు లోనుండి నిర్ధారణగ నా అభిప్రాయమును తెలుపజాలను. కావున నా కేషరతులు సంతృప్తికరముగ నుండునో వాటిని కేవలము చిత్తు ముసాయిదాగానే వ్రాసి మన మిత్రులద్వారా మీవద్దకు పంపితిని. జయకర్ స్లోకోంబుగారు ఈ చెరసాలలో నాతో సంభాషించినపుడు గూడ నేమి తెలుపుటకును నా కెంతమాత్రమును మనస్కరించలేదు. కావున మీతో సంభాషించవలయునని గూడ నేనపుడు స్లోకోంబుగారితో చెప్పితిని. కాని స్లోకోంబుగారు చాల బతిమాలుటచే నేను నిరాకరింపఁజాలకపోతిని కాన నా యభిప్రాయము వారికి తెలిపితిని. మీతో సంభాషించుటకు పూర్వమే పత్రికలలో ప్రకటించుటకుగూడ అనుమతి నిచ్చితిని. గౌరవప్రదమైన రాజీ కుదురుటకు తగిన అవకాశము కలిగినచో దాని కభ్యంతరము కలిగించుటకు నేను సమ్మతింపనుకాని తగిన కాలము వచ్చినదా అను విషయమున నాకింకను సంశయము మిక్కిలి హెచ్చుగానే యున్నది. చివరకు నిర్ధారణయైన ప్రత్యుత్తరము నియ్యవలసినవారు పండిత జవహరలాలు నెహ్రూగారే. మీరును నేనును జవహరలాలుగారికి సలహాను మాత్రమే యియ్యగలుగుదుము. నేను సప్రూజయకరుగార్ల చేతికిచ్చిన నోటు (మెమో)లో నేను తెలుపగల కనిష్ఠపరిమాణము షరతులనే తెలిపితిని. నేనంతకంటె తగ్గింపజాలను. పండిత జవహరలాలుగారి కిష్టమున్నచో ఇంకను తగ్గించుట కాయన కర్హత కలదు. ప్రస్తుతము ప్రజలచిత్తవృత్తినిబట్టి చూచినను కాంగ్రెసుయొక్క అంతరంగిక భావమునుబట్టియును గూడ నా స్థితి అసందిగ్ధముగానే యున్నది. లాహోరు కాంగ్రెసు మహాసభలో ఆమోదింపబడిన తీర్మానము అతిక్రమించకుండ నెంతటి కఠిన షరతులను మీరు కోరినను గూడ ఆమోదించుటకు నాకెట్టి సంశయమును లేదు. కావున ఈ నోటు మీకును జవహరలాలుగారికిని సంతృప్తికరముగా నుండినయెడల తప్ప, లేనిచో మీరు దీనికెట్టి విలువను ఒసగ నవసరములేదు. నేను రాజప్రతినిధికి వ్రాసిన మొదటి లేఖలో తెలిపిన 11 షరతులనుగూర్చి మీరును జవహరలాలుగారును ఆమోదించి యుండలేదని నే నెరుగుదును. వాటినిగూర్చి యిప్పటికైనను మీ అభిప్రాయము మారినదో లేదో నాకు తెలియదు. నాకుమాత్ర మిప్పుడు పూర్తిగ సంశయనివారణము కలిగినది. అవి యిండిపెండెన్సుయొక్క సారాంశమువే. వాటిని వెంటనే అమలులో పెట్టుటకు భారతజాతికి అధికారము నొసగజాలునట్టి యెట్టిషరతులనుగూడ నే నామోదింపజాలను. ఈ నోటు(మెమో)లో నేను పదకొండు షరతులలోను మూడు షరతులను మాత్రమే వివరించి యుండినను తక్కిన 8 షరతులను నేను వదలుకొనలేదు. ఈ మూడును సత్యాగ్రహమునకు సంబంధించిన వగుటచే ఈనోటులో ఈమూడింటిని మాత్రమే నేను పేర్కొంటిని. నేను మనము నిర్ధారణ చేసిన స్థితిని భంగపరచునట్టి యెట్టి సంధిలోను నేను పాల్గొనజాలను.

చిత్తగించవలెను.

(సం) యం. కే. గాంధి.

౫

28-7-30 తేదీగల నెహ్రూపండితుల మెమోరాండము

కేంద్రకారాగృహము. నైనీ అలహాబాదు:—సర్ తేజ్ బహదూర్ సప్రూ, జయకరుగార్లతో మేము చాలసేపు మున్చటించియుంటిమి. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకును, హైందవులకును నడుమ ప్రస్తుతము జరుగుచున్న పోరాటమును సాధ్యమైనచో నంతమొందించుటకో లేక తాత్కాలికముగ నైనను నిలుపుటకో, గాంధిగారిని మమ్ముల నిరువురను మా మా కారాగృహములలో సందర్శించుటకు తమ్ము ప్రేరేపించిన పరిస్థితుల నన్నిటిని వారు మాకు తెలియజేసిరి. సంధి జరుగవలెనని వారియదార్థమగు నిచ్ఛను మేము మెచ్చుకొనుచున్నాము. సంధి సమకూరుటకు కుపకరింపగల మార్గముల నన్నిటిని మేము సంతోషముతో నన్వేషింతుము కాని, జాతీ సౌభాగ్యమునకై నెంతయో త్యాగముగావించియున్న హైందవులకు ఈ సంధి గౌరవప్రదముయినదిగ నుండవలయును. మరియు, ఈ సంధియొక్క ఫలితము మా దేశముయొక్క స్వాతంత్ర్యముగనే యుండవలయును. కాంగ్రెసుయొక్క ప్రతినిధులముగ మాకు ఈ సంస్థయొక్క తీర్మానములలో ముఖ్యమగు భాగములను మార్చుటకు అధికారము లేదు. అయినను కాంగ్రెసుయొక్క సామాన్యమాత్రములను మన్నించినచో వివరములలో మార్పును గావింపవలయునని సిఫార్సును గావించుటకు కొన్ని సందర్భములలో మేము సంసిద్ధులముగ నుండగలము. మొదటి యడుగులోనే మమ్ముల నొక చిక్కు ఎదుర్కొనుచున్నది. మేమిరువురము కారాగృహములలో నున్నాము. కొంతకాలముగ బహిఃప్రపంచమునకును, జాతీయోద్యమమునకును దూరమైతిమి. మాలో నొకనికి రమారమి మూడు నెలలుగా దైనికపత్రిక యొద్దియు నొసంగబడి యుండ లేదు. గాంధీకూడ చాల నెలలుగా కారాగృహములో నుండి యున్నారు. ఇంతేకాదు. ప్రథమకార్యనిర్వాహకసంఘములో మాతోబాటు సభ్యులుగా నుండినవారు రమారమి యందరును ఇపుడు కారాగృహములలోనున్నారు. వర్కింగుకమిటీయే అక్రమసంఘముగా ప్రకటింపబడినది. హైందవజాతీయమహాసభయొక్క నిండుసమావేశమునకు మాత్రమే యధికారములో రెండవస్థానము నాక్రమించు

అఖిల ఇండియా కాంగ్రెసుకమిటీ కాంగ్రెసు సంస్థలలో నాఖరు నిర్ణయమును గావింపగల సంస్థ. దీని సభ్యులు 360 మందిలో రమారమి 100 కి 75 మంది కారాగృహములలో నున్నారు. జాతీయోద్యమమునుండి విడివడియున్న మేము మాసహోద్యోగులతోడను, అందులో ముఖ్యముగా గాంధిగారితోను సమగ్రముగా నాలోచింపనిది స్పష్టమగు నెట్టి చర్యను గైకొనుటకును బాధ్యత వహింపజాలము.

ఇక రౌండుటేబిలు సమావేశము విషయములో, ముఖ్యమగు సంగతులనుగూర్చి ముందుగనే యొకయొడంబడిక కుదిరినగాని యెట్టి ఫలితమునైనను పొందజాలమని మాకు తోచుచున్నది. అట్టి యొడంబడిక చాలముఖ్యమని మేమభిప్రాయపడుచున్నాము. అయ్యది స్పష్టమైనదిగా నుండవలెను. తప్పు అభిప్రాయములకుగాని అపార్థములకుగాని యవకాశ ముండరాదు.

సర్ తేజ్ బహదూరు సప్రూ, జయకరుగార్లు తమ సొంతబాధ్యతపైననే వ్యవహరించుచుండుటయు, వారు ఇర్విన్‌ప్రభుని తరఫునగాని, వారి ప్రభుత్వము తరఫునగాని యెట్టిమాటయు నొసంగజాలకుండుటయు వారిరువురును ప్రకటనము గావించిన తమ లేఖలో ఇర్విన్‌ప్రభువు స్పష్టపరచియున్నారు. కాంగ్రెసునకును బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకును నైన సూచించినట్టి యొడంబడిక సిద్ధించుటకు మార్గమును తయారుచేయుటలో వారు (సప్రూజయకరుగార్లు) జయప్రదమగుటమాత్రము సాధ్యము కావచ్చును. గాంధిగారితోను మాయితర సహోద్యోగులతోను సంప్రతించక స్పష్టమగు నెట్టి సంధిషరతులనైనను సూచించుటకు మాకు సాధ్యముగాదు గనుక, సర్ తేజబహదూరు సప్రూ జయకరుగార్లచే గావింపబడిన సూచనలగూర్చియు, మాకు జూపబడిన జూలై 23 వ తేదీగల తమ చీటిలో గాంధిగారు గావించియున్న సూచనలగూర్చియు చర్చింపమానితిమి. మొత్తముమీద గాంధిగారియొక్క యభిప్రాయములలో రెండవదానితోను మూడవదానితోను మేమేకీభవింపవచ్చును. కాని మాసూచనలను గావించుటకు పూర్వము పై సంగతులనుగూర్చిన వివరములను, అందులో ముఖ్యముగా గాంధిగారియొక్క మొదటియభిప్రాయమును వారితోను, ఇతరులతోను గలసి చర్చింపగోరెదము. ఈ మాచీటిని (నోటును) రహస్యముగా నుంచవలయుననియు, 23-7-30 తేదీగల గాంధిగారియొక్క చీటిని (నోటును) ఎవరికైతే చూపించెదరో వారికిమాత్రమే దీనిని కూడ చూపింపవలయుననియు సూచించుచున్నారము.

౬

మహాత్మునికి పండిత జవహర్లాల్ గారి లేఖ

జూలై, 28 తారీఖున నైని సెంట్రల్ జెయిలునుండి శ్రీయుత పండిత జవహర్లాల్ గారు ఎరవాడయందున్న గాంధిమహాత్మునికి ఈ క్రింది లేఖను వ్రాసిరి:—

బాపూజీ గారి దివ్యసముఖమునకు

ఒక చెరసాలనుండి యింకొక చెరసాలకు వ్రాయుట యైనను, ఇంతకాలము గతించిన తరువాత మీకు ఉత్తరము వ్రాయుట నాకు చాల సంతసము కలుగజేయుచున్నది. ఉత్తరము దీర్ఘముగా వ్రాయవలెనని యిచ్ఛ పొడముచున్నది. కాని అట్లుచేయుట కియ్యది సమయము కాదు. కావున ఈలేఖలో ప్రస్తుతవిషయమునుమాత్రము వివరింతును.

డాక్టరు తేజబహదూరు సప్రూగారును, శ్రీయుత జయకర్ గారును నిన్నవచ్చి మా నాయనగారితోడను నాతోడను చాలసేపు మాటలాడిరి. ఈరోజున మరల వారు వచ్చి మాటలాడెదరు. ఇదివరకే విషయములన్నిటిని వారు మాకు తెలియజేసిరి గనుకను, మీయుత్తరమును, నోటును మాకు చూపిరి గనుకను, వారు మరలవచ్చి నాతో మాటలాడకముందే విషయము తండ్రీకొడుకుల మిద్దరము విచారించుకొని ఒక తీర్మానమునకు వచ్చుట వీలగునని మేము తలచితిమి. రెండవసారివచ్చి వారు మాటలాడినప్పుడు ఏ క్రొత్తవిషయములు బయలుపడినచో ఇప్పుడు చేసికొనిన నిర్ధారణము మార్చుకొనుటకు మేము సంసిద్ధులమై యున్నాము. ప్రస్తుతసమయమున మేము చేసికొనిన నిర్ధారణ తేజబహదూరు సప్రూగారికిని జయకర్ గారికిని ఇచ్చిన నోటులో పొందుపరిచితిమి. ఇది క్లుప్తముగా నున్నది. కాని మాచిత్తప్రవృత్తులను ఈ లేఖవలన మీరు తెలిసికొనగలుగుదురు. మన వైఖరి యెట్లుండవలెనను విషయమున నాయనగారికిని నాకును భేదభావ మేమియును లేదు. ఇద్దరమును ఏకమనస్కులమై యున్నాము. రాజ్యాంగసమస్యాపరిష్కారమునుగూర్చి మీరు తెలిపిన యభిప్రాయము నాకు ఇష్టము గాలేదు. మానాయనగారికి కూడ ఇష్టము గాలేదు. మనస్థితులకును వాగ్దానములకును దేశమునందలి ప్రస్తుత పరిస్థితులకును మీయభిప్రాయ మెట్లనుకూలించునో నాకు తెలియుట లేదు. ఇంతకాలము ప్రయత్నమువలన మనకు చేకూరిన స్థానమునకు విఘాతము కలుగు సంధికి మన మొప్పుకొనరాదని మీరు చెప్పినదానితో నేనును మానాయనగారును సంపూర్ణముగా నేకీభవించుచున్నాము. ఈకారణమువలన మనము ఒక తీర్మానమునకు వచ్చుటకు పూర్వము సంగతిసందర్భములను సమగ్రముగ చర్చించుట యవసరము.

ఎదిరివారు తగినంత ముందంజ వేయలేదని నే నంగీకరింపవలసియున్నది కావున మనము బలహీనముగ ప్రవర్తించుటకాని తప్పుటడుగు వేయుటకాని ఉపద్రవకరమని నాభయము.

నేను అత్యుక్తుల నన్నిటిని వీడి మితవాదమునే కావించుచున్నాను. నామట్టుకు నేను పోరాటమునన సంతసింతును. నాయందు ప్రాణమున్నదని తెలిసికొనుట కది తోడ్పడును. భారతదేశమునందీ నాల్గుమాసములలో జరిగిన విషయములు నాకు బ్రహ్మానందమును

కలుగజేసినవి. నామాతృదేశమునందలి స్త్రీల యెడలను, పురుషుల యెడలను, బాలుర యెడలను గర్వభావము వహించుటకు ఈకాలము నందు జరిగిన విషయములు కారణములైనవి. కాని చాలమంది ప్రజలకు ఈ స్వభావములేదు. వారు శాంతిని వాంఛింతురు. కనుక నేను తీవ్రముగ ప్రయత్నించి నన్ను నేను చంపుకొని, శాంతికావలెనను భావమును వహించుచున్నాను. మీరు మీయింద్రజాలమహిమచే నవీనభారతదేశమును సృష్టించినందులకు మిమ్ము అనేకవిధముల అభినందించుచున్నాను. ఇకముందు ఏమి రానున్నదో నాకు తెలియదు. కాని జరిగిపోయిన విషయములవలన జీవితము సార్థకమైనది. సామాన్యములగు మనజీవితములు మహోన్నతత వహించినవి.

నైనిటాలు చెరసాలలోనున్న నేను దౌర్జన్యరాహిత్య సాధనముయొక్క మహత్త్వమును గూర్చి బాగుగ నాలోచించినాను. ఇదివరకుకంటె నిప్పుడు నేను ఈ సిద్ధాంతమునెడల హెచ్చు అభిమానము కలవాడనైతిని. మీరు ప్రతిపాదించిన దౌర్జన్యరాహిత్య సిద్ధాంతమునకు దేశీయులు చూపిన సానుభూతి మీకు అసంతృప్తిగొలుప లేదని నేను తలంచుచున్నాను. ఎక్కడనో ఒకచోట తప్ప దేశము ఈ దౌర్జన్యరాహిత్యసిద్ధాంతమును ఆశ్చర్యకరమగు విధమున చేపట్టినది. ఇట్టి సానుభూతి చూపబడునని ఇదివర కెన్నడును నేను తలపలేదు.

మీ 11 షరతులయెడల నాకు అంగీకారములేదు. అవి మంచివి కావని తలచుటవలన నే నిట్లు చెప్పుటలేదు ఇవి చాల ముఖ్యమైనవే. ఐనను ఇవి స్వాతంత్ర్యము యొక్క స్థానము నాక్రమింపజాలవని నాయభిప్రాయము. ఐనను ఈ 11 షరతులను తక్షణము అమలులో పెట్టుటకు భారతజాతికి శక్తినియ్యని యే సూచనలకును మన మంగీకరింపరాదని మీరు చెప్పినమాటలతో నే నేకీభవింతును. 8 రోజుల క్రిందట మానాయనగారికి యింజక్షను ఇచ్చినప్పటినుండి నాన్నగారికి జబ్బుగనున్నది. ఆయన చాలబలహీనముగ నున్నారు. నిన్న సాయంకాలము చాలసేపు సప్రూ జయకర్లతో సంభాషించుటవలన వారు చాల డస్సిపోయినారు.

(సం) జవహర్లాలు.

పండిత మోతీలాలుగారి వాక్యములు

నన్నుగూర్చి ఆదుర్దా పడవద్దు. ఇది తాత్కాలికమగు జబ్బే కాని వేరుకాదు. రెండుమూడు రోజులలో స్వస్థత కాంచగల నని యూహించుచున్నాను. నా ప్రేమ నంగీకరింపుడు.

(సం) మోతీలాల్ నెహ్రూ

రెండవసారి మాటలాడినతరువాత వ్రాసినది

సర్ తేజబహద్దూరు సప్రూ, జయకర్ గార్లతో మరల నింకొక సారి మాటలాడితిమి. వారి యిచ్చు చొప్పున మా నోటులలో కొన్ని మార్పులు చేసినాము. కాని వానివలన ముఖ్యవిషయములలో వచ్చిన భేదమేమియు లేదు. మా యభిప్రాయము స్పష్టమే. ఆయా విషయమున నాకు సందేహమేమియు లేదు. మాపై ఖరి మీ యాదరణమును పొందగలదని తలచుచున్నాను.

ఆప్రకారమున జూలై 31 వ తేదిని ఆగస్టు 1 తేది 2 తేదీల యందును జయకరుగారొక్కరే గాంధిగారిని సందర్శించిరి. అప్పుడు గాంధిగారు ఈ క్రింది లేఖను వ్రాసియిచ్చిరి.

(1) బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమునుండి భారతదేశమును విడగొట్టుటకు భారతీయులకు అధికారావకాశము లేనటువంటియు గాంధిగారు నిర్వచించిన 11 షరతులను అమలుపరచుటకు అధికారావకాశము లేనటువంటియు రాజ్యాంగప్రణాళిక యేదియును గాంధిగారు అంగీకరింపజాలరు.

(2) గాంధిగారియొక్క యీ యభిప్రాయములనుగూర్చి వైస్రాయిగారికి వెంటనే తెలియజేయవలయును. ఎందువల్ల ననగా అటు పిమ్మట రౌండుటేబిలుసభలో ఈ విషయములను గూర్చి గాంధిగారు ప్రస్తావించునెడల వైస్రాయిగారు ఇవి గాంధిగారికి పుట్టిన క్రొత్త యూహలని విస్మయపడకుండుటకై ముందుగా తెలియజేయవలెను. ఇదివరలో బ్రిటిష్‌వారికి ఒసంగబడియున్న ప్రత్యేకపుహక్కు సౌకర్యముల నన్నింటినిగూర్చి పునర్విమర్శ చేయుటకై యొక నిష్పాక్షిక విచారణసంఘము నేర్పాటు చేయవలసినదిగ గాంధిగారు రౌండు టేబిలుసభయందు నిష్కర్షగ కోరగల రను విషయముకూడ వైస్రాయిగారికి తెలియజేయవలెను.

ఈ లేఖ వ్రాసినపిమ్మట ఆగస్టు 13, 14, 15 తేదీల యందు పూనాలోని ఎరవాడ జెయిలులో మాకును గాంధిగారికిని మోతీలాలుగారికిని జవహర్లాలుగారికిని ఒకసంప్రతింపు సమావేశమును మాకును వల్లభభాయిపటేలుగారికిని డాక్టరు సయ్యదుమహమ్మదు గారికిని జైరామదాసు దౌలతురాముగారికిని సరోజనీనాయుడు గారికిని ఇంకొక సంప్రతింపు సమావేశమును జరిగెను. ఈ సంప్రతింపుల పర్యవసాన మేమనగా:—వైస్రాయిగారికి చూపించ గలందులకై కాంగ్రెసునాయకులు మా కొక లేఖను వ్రాసి యిచ్చిరి. ఆలేఖ యీ క్రిందిరీతిగా నుండెను.

౭

కాంగ్రెసు నాయకులందరును కలసి వ్రాసిన లేఖ

ఎరవాడ చెరసాల 15-8-30

ప్రియమిత్రులారా!

కాంగ్రెసువారికిని బ్రిటిష్‌వారికిని శాంతి సమాధానములు చేయుటకై మీరు పూనుకొనినందులకు మీకు మేమెంతయు కృతజ్ఞులము. మాకును వైస్రాయిగారికిని జరిగిన యుత్తరప్రత్యుత్తరములను

బట్టియు, మీకును మాకును జరిగిన సంభాషణలనుబట్టియు చూడగా దేశమునకు గౌరవప్రదమైన సంధిషరతు లేర్పడుటకు పరిస్థితు లింకను పరిపక్వము కాలేదని మాకు తోచుచున్నది. గత అయిదుమాసముల లోను ప్రజాసామాన్యమందు నూతన ప్రబోధము విశేషముగా కలిగి నను ప్రజలలోని వివిధసంఘములవారు అనుభవించినకష్టము లెక్కు వగానున్నను, సంకల్పసిద్ధికి తగినంత ఆత్మత్యాగము గాని కష్టపరం పరలు గాని ప్రజల కింకను కలుగలేదు. శాసనోల్లంఘనోద్యమము దేశమున కరిష్ట మాపాదించె నని కాని, రాజ్యాంగవిరుద్ధమైన పద్ధతి యని కాని, ఈ యుద్యమము దుర్ముహూర్తమునందు ఆరంభింపబడిన దని కాని మీరును వైస్రాయిగారును తలంచుచున్నట్లుగా మేము కూడ తలంచుటలేదని మీకు విశదపరచ నవసరములేదు. రక్తసిక్త మైన విప్లవములతో ఆంగ్ల దేశచరిత్ర నిండియున్నది. ఆరుధిరమయ మహావిప్లవములను జంకుగొంకు లేక ఆంగ్లేయులు కొనియాడిరి. ఆ పాఠ ములనే మాకునేర్పి ఆ మార్గముల ననుసరింప మాకు బోధించిరి. కాబట్టి సంకల్పమునందును అనుష్ఠానమునందును శాంతముగా వెలయుచున్న యీ యుద్యమమును వైస్రాయిగారుగాని, వివేకియైన యాంగ్లేయు డెవ్వడుకాని గర్హించి దూషించుట ధర్మముకాదు. కాని, యీ శాస నోల్లంఘనోద్యమమునుగూర్చి అధికారులుగాని అనధికారులుగాని ప్రక టించు దూషణ ఖండనములకు మేము వాదప్రతివాదములు చేయు వారము కాము.

ఈ శాసనోల్లంఘనోద్యమమును జనసామాన్యము శిరసావహించి యవలంబించుటవల్లనే అది సమర్థింపదగినదై యున్నది. కనుక మేము విశదపరచగోరెడి విషయ మేమనగా ఒకవేళ మీతో మేము చేతులు గలుపుటకు వీలున్నయెడల శాసనోల్లంఘనమును పూర్తిగా నిలిపివేయు టకుగాని, తాత్కాలికముగా నిలిపివేయుటకుగాని మేము కోరు చున్నాము. నిర్నిమిత్తముగా మన దేశమువారిని స్త్రీలను పురుషులను పిల్లలను చెరసాలలపాలు చేయుట గాని, లాటీకర్రల కర్పించుటగాని, ఇతరబాధల నొందజేయుటగాని మాకు వేడుకగాని ముచ్చటగాని కాదు. కాబట్టి శాంతి సమాధానములకు గల అవకాశములను పూర్తిగా విమర్శించుటకై మేము శక్తివంచనలేక కృషిచేయగలమని మీకును మీద్వారా వైస్రాయిగారికిని అభయమొసంగుచున్నాము. కాని, అట్టి అశావకాశములు భూనభోంతరాళముల మధ్య నెచ్చటను మాకు కన్పిం చుట లేదు. భారతదేశాభ్యుదయమార్గమును నిర్ణయించగలవారు భారతీయులే యను దృఢమైన నమ్మక మాంగ్లేయాధికారులమనస్సున కెక్కినట్లుగా సూచన లేవియు కన్పించుటలేదు. సదుద్దేశసంకలితు లైన యధికారుల వాగ్దానప్రమాణములనుకూడ మేము విశ్వసింపజాల కున్నాము. ఈ సనాతన భారతభూమిసంపదైశ్వర్యములను శతాబ్దు లనుండియు ఆంగ్లేయులు పీల్చి పిప్పిచేయుటవల్ల, భారతీయులు నేడు అధఃపతితులై తమ రాజకీయార్థిక నైతిక దైన్యమును గుర్తింప జాలకున్నారు. ఈ రీతిగా భారతీయుల నిరంతర దైన్యమునకు కారణ భూతులైన ఆంగ్లేయు లికనైన ప్రక్కకుతొలగి వెనుకకుమరలి భారతీ యుల భావ్యభ్యుదయమున కడ్డము రాకుండుటయే ఆంగ్లేయు లిప్పుడు చేయదగిన యుపకార మనుసంగతి ఆంగ్లేయు లంగీకరింపజాలరు. కాని, మీరును మనసోదర దేశీయులు మరికొందరును ఆంగ్లేయులవలె భావిం పరనుసంగతి మాకు తెలియును. రానున్న రౌండుటేబిలుసభలో హాజరై సంప్రతించుటకు తగినంత పరివర్తనము ఆంగ్లేయులయందు కలిగినదని మానమ్మకమైయున్నది. మేము ఇప్పుడు ప్రతిబంధకముల జిక్కియు న్నను ఈవిషయమున మాశక్త్యనుసారము మీకు తోడ్పడ గలము.—మీరు స్నేహపూర్వకముగ చేయుచున్న యీసంధిప్రయ త్నములకు మేము చేయదగిన సహాయ మీక్రింద పేర్కొనిన దొక్క టే. కాబోవు రౌండుటేబిలుసభనుగూర్చి వైస్రాయిగారు మీకు వ్రాసిన యుత్తరములో వైస్రాయిగారి వాక్యములు అస్పష్టార్థభూ యిష్ఠములుగ నున్నవి. అందువల్ల గతసంవత్సరము లాహోరులో భారతజాతి కోరిన కోరికల కనుగుణముగ నన్వయించి వైస్రాయి గారి వాక్యములకు విలువకట్టుటకు వీలు లేకున్నది. అదియును గాక, కాంగ్రెసువర్కింగు కమిటీసభను సశాస్త్రీయముగా జరిపి సంప్రతించ కుండగను, లేదా అవసరమైనచో అఖిలభారత కాంగ్రెసు కమిటీసభ జరిపి సంప్రతించకుండగను, కాంగ్రెసు సభాధికారము వహించి ఏది యును నిర్ణయించి మేము చెప్పజాలము. కాని, మామట్టుకు మేము ఈ క్రింది షరతులు లేని సమాధాన మేదియు అంగీకరింపజాలము. రౌండుటేబిలు సభలో నిర్ధారణచేయబడు రాజ్యాంగప్రణాళిక ఏదైనను ఈ మూడు అవకాశములును అట్టి ప్రణాళికలోనుండి తీరవలెను:

(1) బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములోనుండి భారతీయులు విడిపోవుట కా ప్రణాళికలో అధికారావకాశము లుండవలెను.

(2) ఆ ప్రణాళికవల్ల భారతీయులకు స్వదేశ సంరక్షకసైన్యా ధికారమును, సంపూర్ణార్థిక స్వాతంత్ర్యమును ఉండవలెను. వైస్రాయి గారికి గాంధిగారు వ్రాసిన లేఖలో పేర్కొనిన 11 షరతులును ఆ ప్రణాళికలో చెల్లింపబడవలెను.

(3) బ్రిటిషువారికి ఈ దేశములో గల ప్రత్యేకహక్కుసౌక ర్యముల న్యాయాన్యాయములను గూర్చియు, ప్రజలవద్ద ప్రభుత్వము వారు చేసిన ఋణముల న్యాయాన్యాయములను గూర్చియు స్వరాజ్య ప్రభుత్వమువారికి ఆ ఋణములయం దుండదగిన బాధ్యతనుగూర్చియు విచారణచేయుట కొక నిష్పాక్షికవిచారణసంఘమును నియమించుటకు అధికారావకాశము లా రాజ్యాంగప్రణాళికలో నుండవలెను.

మరి:—ప్రభుత్వాధికారమును భారతజాతీయప్రభుత్వము వారికి ఒప్పగించునప్పుడు బ్రిటిష్‌వారితో పరస్పరమును చేసికొనవల సిన షర్తుబాట్లనుగూర్చి నిర్ణయించుటకు భారతీయ ప్రతినిధిసంఘమే అధికారము కలిగియుండవలెను.

2. పైని చెప్పినదంతయును బ్రిటిష్‌గవర్నమెంటువారికి సాధ్యమని తోచెయెడలను, ఆప్రకారముగ అంగీకారయోగ్యమై యున్నదని వారు స్పష్టముగ ప్రకటించెయెడలను, శాసనోల్లంఘనోద్యమము రద్దు చేయబడును అని పరిగ్గణింపకయుండవలెనని మేము కోరగలము. అనగా కేవలము శాసనధిక్కారార్థము చేయుచున్న శాసనోల్లంఘనమును మాత్రము నిలిపివేయుదుము. కాని, విదేశవస్త్రవిక్రయసాత్త్వికనిరోధము గాని, మద్యవిక్రయసాత్త్వికనిరోధముగాని యథాప్రకారముగ జరుగుచునేయుండును. సంపూర్ణ మద్యపాననిషేధమును ప్రభుత్వమువారు అనుశాసించువరకును విదేశవస్త్ర నిషేధమును ప్రభుత్వమువారు అనుశాసించువరకును పైని చెప్పిన సాత్త్వికనిరోధము జరుగుచునేయుండును. ప్రజలు ఇష్టానుసారము నిరాటంకముగ ఉప్పుపండించుకొనుచునే యుండగలరు. ఉప్పుచట్టములోని దండనవిధు లేవియు అమలుపరచబడవు. కాని, గవర్నమెంటువారి డిపోలమీదకుగాని ఇతర ఆసాముల డిపోలమీదకుగాని దండెత్తకుండగలము.

శాసనోల్లంఘనము నిలిపివేయబడుటకు పూర్వము ఈక్రింది విధులను గవర్నమెంటువారు నిర్వర్తింపవలెను. 1 హింసాకలితమైన దౌర్జన్యములు చేసినందులకుగాని, అందులకు పురికొల్పినందులకుగాని శిక్షితులైనవారు తప్ప మిగిలిన సత్యాగ్రహఖైదీల నందరను విడుదల చేయవలెను. (2) ఉప్పుచట్టము ననుసరించికాని ముద్రణాశాసనము ననుసరించికాని రెవిన్యూచట్టము ననుసరించికాని సర్కారువారు దాఖలుపరచుకొనియుండిన, స్థిరచరాస్తులన్నియు ముసరా యివ్వబడవలెను (3) ముద్రణాశాసనము ననుసరించి నిందితులైన వారివద్ద జమాలుచేసిన జరిమానాలును ధరావతులును వాపసుచేయవలెను. (4) శాసనోల్లంఘనోద్యమము ననుసరించి తమయుద్యోగములకు రాజీనామాల నిచ్చియుండిన అధికారులను గ్రామోద్యోగులను మరల సుద్యోగము లందు చేర్చుకొనవలెను. శాసనోల్లంఘనోద్యమ కారణంబున బర్తరఫు చేయబడిన యుద్యోగులకుకూడ మరల నుద్యోగపదవులు కోరినయెడల వారి కా పదవుల నొసంగవలెను.

గమనిక:—పైని చెప్పిన షరతులు వైసురాయిగారి సహాయనిరాకరణోద్యమాలంబులకుకూడ వర్తింప జేయవలెను.

5. వైస్రాయిగారు తమ స్వతంత్రాధికారముతో అమలుపరచిన నిరంకుశశాసనముల నన్నిటిని (ఆర్డినెన్సులను) రద్దుచేయవలెను.

పైని చెప్పిన షరతు లన్నియు ఆమోదించి చెల్లింపబడిన పిమ్మట రౌండుటేబిలు సభయందు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు హాజరు అయ్యే విషయమును రౌండుటేబిలుసభ్యవర్గవిషయమును నిర్ణయింపబడును.

ఇట్లు సద్భావముతో విన్నవించు:—(సం) మోతీలాలు నెహ్రూ, (సం) సరోజనీ నాయుడు, (సం) వల్లభభాయి పటేలు, (సం) జయరామదాసు దౌలతురామ్, (సం) సయ్యదు మహమ్మదు, (సం) జవహర్‌లాలు నెహ్రూ.

౮

రాయబారుల లేఖ

పండితులకును గాంధిమహాత్మునికిని అభినందనములు

బొంబాయినుండి 1930 సంవత్సరము ఆగస్టు 16 తారీఖున సప్రూ-జయకర్ గారలు వ్రాసిన లేఖ ఈక్రింద పొందుపరుపబడినది:-

బొంబాయిలో మలబార్ హిల్లునందలి వింటర్‌టన్ రోడ్డునుండి మేము ఈ క్రింది ప్రత్యుత్తరమును ఆగస్టు 16 తారీఖున పంపితిమి.

మిత్రులారా,

పూనాయందును అలహాబాదునందును మిమ్ములను కలసికొని ముచ్చటించినప్పుడు మీరు మాయెడల చూపిన యాదరణకును, ఓపికకును మిమ్ముల నెంతయు నభినందించుచున్నాము. దీర్ఘములగు నీ సంభాషణలవలన మీకు కలిగిన కష్టమునకు మేము చింతిల్లుచున్నాము. ఆరోగ్యము చెడిన సమయములో అలహాబాదునుండి బొంబాయికి వచ్చుటయందు పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారికి కలిగిన కష్టమునకు మాకు దుఃఖముగుచున్నది. శాసనోల్లంఘనోద్యమమును విరమించి, రౌండుటేబిల్ సమావేశమునందు పాల్గొనుటకై మీరు చెప్పిన షరతులుగల లేఖ మా కందినది. మీకు ఇదివరకు తెలియజేసినట్లు ఈపని మేము (1) అప్పుడు కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడుగా నుండిన పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు జూన్ 20 వ తారీఖున స్లోకోంబుగారికి చెప్పిన ప్రాతిపదికమీదను, (2) జూన్ 25 వ తారీఖున స్లోకోంబుగారు పండిత మోతీలాల్ గారికి పంపినపత్రము ప్రాతిపదికమీదను ప్రారంభించితిమి. ఈషరతులు మాకును, రాజప్రతినిధిగారికిని సంధికుదురుటకు ప్రాతిపదికగా పండిత మోతీలాల్ గారిచే నప్పుడు అంగీకరింపబడెను. స్లోకోంబుగారు ఈరెండు పత్రములను మాకు పంపిరి. తరువాత మేము సంధికుదురుటకు వీలుకలదేమోయని విచారించుటకు గాంధిమహాత్ముని, పండిత జవహర్లాలుగారిని, పండిత మోతీలాలుగారిని కలసికొని ముచ్చటింప గోరుచు రాజప్రతినిధి యాజ్ఞ వేడితిమి. పైని తెల్పబడిన రెండవ పత్రము మావద్దనుండి మీరు తీసికొంటిరి. ఈనెల 14 వ తారీఖున మీరిచ్చిన ఉత్తరములోని షరతులు మనచే నంగీకరింపబడినవే యని యిప్పుడు మాకు కనబడుచున్నది. రాజప్రతినిధి దీనిని విచారించుటకై దానిని పంపవలసియున్నది. వారి నిర్ణయమునకై మేము వేచియుండవలెను. ఈ లేఖలలో ముఖ్యమైనవానిని పత్రికలలో ప్రచురింపవలెనను మీ కోరికను మేము గమనించితిమి. మీ లేఖను రాజప్రతినిధి యాలోచించినతరువాత ఉత్తర ప్రత్యుత్తరముల నన్నిటిని ప్రచురిం

వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్

టెంతెలిగ్రాము:— "వావిళ్ల" మదరాస్. } **292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. ఈ.** { బ్రాంచీలు:— బెజవాడ రాజమండ్రి

శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణము

సవ్యాఖ్యానము

గోవిందరాజీయ, మాహేశ్వరీయ, తిలక, తీర్థీయ వ్యాఖ్యాన చతుష్టయములతో రాయలు 8 పేజీలసైజున రమ్యముగా ముద్రింపఁబడియున్నది. కాలికో బైండు చేయఁబడియున్నది.

రెండు సంపుటములు. వెల 15-0-0

శ్రీమహాభారతము

శబ్దార్థవ్యాఖ్యానసహితము

ఇయ్యది రాయలు 8 పేజీలసైజున చక్కఁగ ముద్రింపఁబడియున్నది. ఈ గ్రంథము మూడుసంపుటములుగ కాలికో బయిండు చేయఁబడియున్నది. పూర్వముద్రణములందలి లోపము లిందుసవరింపఁబడినవి. మూఁడుసంపుటములు. 30-0-0

భాగవతము, సవ్యాఖ్యానము.

ఈమహాపురాణగ్రంథము శ్రీధరాచార్యులవ్యాఖ్యానముతో రాయలు 8 పేజీలసైజున మంచికాగితములపై ముద్రింపఁబడియున్నది. ఇందు రవ్యాఖ్యలయందలి విశేషాంశములు పైతమచ్చు టచ్చులనాక్యములను స్థలములఁ జేర్పఁబడియున్నవి.

రెండు సంపుటములు 10-0-0

దేవీభాగవతము, సవ్యాఖ్యానము.

శ్రీ వేదవ్యాసమహర్షి ప్రణీతము. ఇందు శ్రీపరాశక్తి యొక్క మహిమము లనంతములు. ఆమహిమమును బ్రతిపాదించుగ్రంథము మఱియొకటి లేదనియే చెప్పవలయును. ఇట్టి లోకోత్తరగ్రంథము చిరకాలమునుండి ముద్రింపఁబడకుండుట విచారకరమనితలఁచి తిలకాఖ్య వ్యాఖ్యతో ముద్రించినారము.

ప్రతి 1-కి రూ. 12-0-0

అష్టోత్తర శతోపనిషత్తులుమూలనముద్రితము 6-0-0

60 సం॥ల దృగ్గణిత పంచాగము.

మదరాసుగవర్నమెంటు నక్షత్రకార్యాలయ ప్రధానసహాయజ్యోతిష్కులగుచుండిన శ్రీమాన్ పి. రాఘవాచార్యులు, వీరి కుమారులు శ్రీ పి. దొరసామిఅయ్యంగార్లచే గుణింపఁబడిన ప్రభవమొదలు కడచినసంవత్సరమువఱకుఁ గల యరువదిసంవత్సరముల పంచాంగములను ఒక్కటే సంపుటముగా ముద్రించి గ్రంథరూపముగ చక్కఁగ బ్రచురించినారము. గడచినసంవత్సరములందలి తిథివారాదినక్షత్రములను ఆవశ్యకములగు నితరవిషయములను సులభముగ దెలిసికొనవచ్చును.

కాలికోబైండు ప్రతి 1-కి రూ. 8-0-0

*ఈపుస్తకములు టెక్స్టుబుక్ కమిటీవారిచే అంగీకరింపఁబడినవి.

వావిళ్ల వాచకపుస్తకములు.

గ్రంథకర్త: శ్రీ జయంతి గంగన్నగారు, బి.ఏ., ఎల్.టి.
హెడ్ మాష్టరు, శ్రీ వీరేశలింగము హైస్కూలు, రాజమండ్రి

*1 మొదటివాచకము	...	...	0	3
*2 ,, పెద్దసైజు	...	...	0	6
*3 రెండవవాచకము	...	...	0	3
*4 మూఁడవవాచకము	...	...	0	4
*5 నాల్గవవాచకము	...	...	0	5
*6 ఐదవవాచకము	...	...	0	6
* ఆఱవవాచకము	...	...	0	6

వావిళ్ల గణితములు.

గ్రంథకర్త: శ్రీ కంతం కృష్ణరావుగారు,
బి. ఏ., యల్. టి.,
బోర్డు హైస్కూలు, కందుకూరు - నెల్లూరు.

*1 శిశుగణితము, I భాగము, ౧-వ తరగతి	0	5
*2 ,, II భాగము, ౨-వ తరగతి	0	5
*3 ,, III భాగము, ౩-వ తరగతి	0	5
* 4సులభగణితము I భాగము, ౪-వ తరగతి	0	8
*5 ,, II భాగము, ౫-వ తరగతి	0	10

నెపోలియన్ బోనపార్టి జీవితము.

గ్రంథకర్త: శ్రీ కపవరాజు నరసింగరావు పంతులుగారు.

అబ్బట్ మాతృకకు సరియైన భాషాంతరీకరణము. మాతృకలోనిభావ గాంభీర్యపటుత్వ పరాశత్వాది సుగుణములు పరిపూర్ణముగ తేటతెలుగున అతిరసవంతమగు మృదుమధురశైలిని భాషాంతరీకరింపఁబడెను.

ప్రథమ భాగము—300 పేజీలు }
ద్వితీయ భాగము—364 పేజీలు } వెల రూ. 2-0-0

భక్తిరస శతకసంపుటములు.

ప్రథమసంపుటము	వెల రూ.	2	0
ద్వితీయసంపుటము	,,	2	0
తృతీయసంపుటము	,,	2	0

నీతిశతకసంపుటము. ప్రతి 1-కి 2 0

సకల సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు మాయొద్ద దొరకును.

త్రిలింగ { రాజకీయ, మత, సాంఘిక, ఆర్థిక, పారిశ్రామిక, విషయములుగల వారపత్రిక చందా సం॥మునకు రూ. 2. 8.

లేదము. ఈలేఖను పూర్తిచేయుటకు ముందు ఒకవిషయమును మీకు చెప్పవలసియున్నది. శాసనోల్లంఘనోద్యమమును విరమించుటవలన దేశములో స్థితి చాల బాగుపడునని నమ్ముటకు మాకు కారణములుండెను. దౌర్జన్యరహితముగా ప్రవర్తించిన ఖైదీలందరును విడుదల చేయబడుదురనియు, చిటగాంగు, లాహోరు కుట్రకేసుల విషయమై ప్రతిపాదింపబడిన ఆర్డినెన్సులు తప్ప తక్కినవన్నియు రద్దుచేయబడుననియు, దేశములో నన్ని రాజకీయసంస్థలకంటె కాంగ్రెసువారికి రౌండుటేబిలు సమావేశములో హెచ్చు ప్రాతినిధ్య మియ్యబడుననియు నమ్ముటకు మాకు కారణము లుండెను. మరియు స్లోకోంబుగారితో సంభాషించుచు పండిత మోతీలాల్ గారు చెప్పినషరతులకును, మోతీలాల్ గారి సమ్మతితో స్లోకోంబుగారు మాకు పంపిన ప్రకటనమునకును, రాజప్రతినిధి మాకుపంపిన లేఖలోని షరతులకును ముఖ్యభేదము లేవియు లేవని మేము అభిప్రాయపడినట్లు తెలిపితిమని చెప్పుట అనవసరము.

మీమిత్రులు,
(సం) తేజబహద్దూర్ సప్రూ,
,, యమ్. ఆర్. జయకరు.

అటుతరువాత జయకర్ గారొక్కరే ఆగస్టు 21 వ తేదీనాడు కాంగ్రెసు నాయకులు వ్రాసియిచ్చిన యుత్తరమును సిమ్లాకు తీసికొని పోయి వైస్రాయిగారితో సంప్రతించిరి. సర్ సప్రూగారు 25 వ తేదీనాడు జయకరుగారిని కలసికొనిరి. అటుపైని మేము 25,27 తేదీల మధ్య వైస్రాయిగారిని మరికొందరు ప్రభుత్వకార్యనిర్వాహక వర్గ సభ్యులను చాలసార్లు సందర్శించితిమి. దీని కంతకును ఫలితముగ, అల హాబాదులోను ఎరవాడలోను కాంగ్రెసు నాయకులకు చూపింపవలసి నదిగా వైస్రాయిగారు మాకీ క్రిందియుత్తరమునిచ్చిరి.

౬

రాజప్రతినిధిగారి లేఖ

వైస్రీగల్ లాడ్జి,
సిమ్లా, 28 ఆగస్టు. 1930.

ప్రియమిత్రులు సర్ తేజబహదర్ గారికి,

జయకర్ గారును మీరును గలసి ప్రస్తుతము జైలులోనున్న కాంగ్రెసు నాయకులతో జరిగించిన సంప్రతింపుల ఫలితములను గూర్చి నాకు తెలియజేసినందుకును, మా రందరును గలసి ఆగస్టు 15 వ తేదీనాడు వ్రాసిన లేఖను దానికి మీరు వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరమునుగూడ నాకు పంపినందుకును మీకు నేను నా కృతజ్ఞతను దెల్పుకొనుచున్నాను. భారతదేశములో మరల సాధారణపరిస్థితులను నెలకొల్పుటకై ప్రజాసేవ చేయు నుద్దేశముతో మీ యంతటమీరై భారమును వహించి ప్రయత్నములు కొనసాగించిన మీ యున్నతభావమును నేనెంత యెక్కువగా హర్షించుచున్నదియు మీరు తెలిసికొనగోరెదను. మీరు మీ ప్రయత్నములకు దిగినప్పటి స్థితిగతులు మరల నొకసారి జ్ఞాపకము చేసికొనదగినవి. భారతీయులు ప్రస్తుతమున బాధ్యత వహించి నిర్వహించుటకు తగిన స్థితిలో లేని విషయములలో తగిన యేర్పాటులను గావించుచు, తదనుగుణముగ వారి సొంత వ్యవహారములను నిర్వహించుకొనుటలో వారికెంత యెక్కువ యధికారమిచ్చుటకు వీలగునో అంత యెక్కువ యధికారమును వారు సంపాదించుకొనుటకు వారికి హృదయపూర్వకముగ సహాయ్యపడుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నాననియు నా ప్రభుత్వమువారు గూడ నట్లే కోరుచున్నారనియు ఈసంబంధమున బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి యభిప్రాయముగూడ నిదియే యని నేను నిస్సందేహముగా చెప్పగలననియు, జూలై 16 వ తేదీనాడు నేను వ్రాసిన యుత్తరములో మీకు నేను స్పష్టపరచియుంటిని. ఇట్లు భారతీయులు బాధ్యత వహించుటకు తగిన స్థితిలో లేని యంశములేవి? వానివిషయమున ఎట్టియేర్పాట్లు గావింపవలసి యుండును? అను సంగతులనుగూర్చి లభించినంతవరకు సాధనసంపత్తి నంతను పరీక్షించి సమాలోచించుట లండన్ సభ కార్యక్రమమున నొకభాగము. 9 వ తేదీ నాడు నేను శాసనసభయందొసంగిన యుపన్యాసమునందు మరికొన్నిసంగతులను నేను స్పష్టపరచియున్నాను.

ఈ రాజ్యాంగసమస్య నంతను, పూర్తిగ, అన్నిదృక్పథముల నుండియు పరీక్షించుటకు, లండన్ సభకు వచ్చు ప్రతినిధులకందరికిని నిరాఘాటమైన యధికారముకలదు, అనునది యందు మొదటిది. ఆ సభవారు ఆమోదించిన ఎట్టినిర్ణయమైనను సరే, అటుతరువాత క్యాబినెట్ వారు పార్లమెంటువారి యెదుట బెట్టబోవు సూచనలకు ఆధారముగ నుండును అనునది రెండవది. కాంగ్రెసు నాయకులు మీకు వ్రాసియిచ్చిన యుత్తరము మీరు స్వయముగా పూనుకొన్న యీ కార్యములో మీకు సాహాయ్యపడుటలేదేమో అని నా భయము. మీరుగూడ ఈ సంగతిని ఒప్పుకొందురని నానమ్మకము. ఈ యుత్తరముయొక్క సాధారణధోరణిని బట్టియు, అందుగల యంశముల ధోరణిని బట్టియు, కాంగ్రెసు కార్యక్రమమునకు మూలమైన దేశమునకంతకును, ముఖ్యముగ ఆర్థికవృద్ధినిబట్టి [illegible] చూచినచో, అందుగల సూచనలనుగూర్చి వివరముగా చర్చించుటకు ప్రయత్నించుటవల్ల ఏవిధమైన ప్రయోజనము గాని యుండునని నాకు తోచదు. అందు సూచింపబడిన ప్రతిపాదనల సాధారణముగా గొని చర్చను దిగుట యసాధ్య మని నేను స్పష్టముగా చెప్పవలసియుండును. మీరు మరల కాంగ్రెసు నాయకులను చూడగోరినచో వారి కీసంగతి స్పష్టపరుపవలయునని నేను కోరుచున్నాను.

ఆగస్టు 16 వ తేదీనాడు మీరు నాకు వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరము నందలి కడపటి పేరానుగూర్చి చెప్పవలసిన సంగతి యొకటిగలదు. మన మీ సంగతులనుగూర్చి చర్చించినప్పుడు శాసనోల్లంఘనము విర

మింపబడినప్పు డింక నటుపై ఆర్డినెన్సులకు అవసరముండదు. కాబట్టి ఒక్కలాహోరు కుట్రకేసు, చిట్టగాంగు దోపిడికేసుల సందర్భమున తప్ప మిగతవిషయములలో ఆర్డినెన్సులను అమలులో నుంచగోరనని నేను చెప్పియుంటిని. కాని శాసనోల్లంఘనము విరమింపబడినదను కారణమునుబట్టి సరిగా అట్లది విరమింపబడినసమయమునకే స్థానిక ప్రభుత్వములకు (రాష్ట్రప్రభుత్వములకు) గూడ శాసనోల్లంఘనములో శిక్షింపబడినవారినిగాని అరెస్టయి విచారణలోనున్న వారినిగాని వెంటనే విడుదలచేయుటకు దగిన యవకాశముండునో ఉండదో నిశ్చయముగ నేను చెప్పజాలదనికూడ స్పష్టపరచియుంటిని. ఈసందర్భమున ఉదారభావముతో కార్యవ్యవహారమును నిర్వహింపవలసియుండునని నేనెంతగట్టిగ వాశించుచుండినను, ఆయాకేసుల ప్రత్యేకస్వభావమునుబట్టి సానుభూతితో వారిని ఆయారాష్ట్రప్రభుత్వములవారు పరిశీలించునట్లు వారికి సలహానొసంగుటయొక్కటియే నేను చేయగలిగిన పనియనికూడ అప్పుడు నేను స్పష్టముగ జెప్పియుంటిని. కాంగ్రెసువారు శాసనోల్లంఘనమును విరమించి లండనుసభలో పాల్గొన గోరినచో వారి కుండవలసిన ప్రాతినిధ్యమునుగూర్చి మీరు సూచించియున్నారు. ఈసందర్భమున కాంగ్రెసువారు, అధికసంఖ్యాకత్వము విషయమున, సభ మొత్తముమీదనే తమకు మెజారిటీ యుండవలెనని కోరుటలేదని మీరుచెప్పినట్లును, అటుపై కాంగ్రెసువారికి తగినంత ప్రాతినిధ్యము సమకూర్చవలసినదిగా సార్వభౌముని ప్రభుత్వమువారిని కోరుటలో నాకేమియు కష్టముండదని నేను నాయభిప్రాయమును తెలియబరచినట్లును నాకుజ్ఞాపకము. కాంగ్రెసుపక్షమువారు తమకిష్టమైన ప్రతినిధులపేర్లను వ్రాసియిచ్చినచో అవసరమునుబట్టి ఆపేర్ల పట్టికను పరిశీలించుటకు నేనంగీకరించెదననికూడ నేను చెప్పియుంటిని. ఇట్టి పరిస్థితులలో, మీప్రయత్నములకు తగినఫలము, మీరాశించిన ఫలితము, కలుగకుండ పోయినచో ప్రజలకు పూర్తిగా తెలిసియుండవలయును. అందుచే ఉత్తరములు శీఘ్రముగా ప్రకటింపబడుటవసరమైనది. ఈ కారణమునుబట్టి నాస్థితినిగూర్చియు, నా ప్రభుత్వముయొక్క స్థితినిగూర్చియు స్పష్టముగా మీరు తెలిసికొన గోరుచుందురని నా యభిప్రాయము.

ఇట్లు

(సం) ఇర్విన్

సప్రూజా పండితులను మరల సందర్శించుట

కాంగ్రెసు నాయకుల యుత్తరము విషయమున మాచే సూచింపబడిన కొన్ని సంగతులనుగూర్చి రాజప్రతినిధికిని మాకును జరిగిన సంప్రతింపులయొక్క ఫలితములనుకూడ కాంగ్రెసు నాయకులకు దెలుపుటకు రాజప్రతినిధి మాకనుజ్ఞ నొసంగెను. అగస్టు 28 వ తేదీనాడు సిమ్లాను వదలి సప్రూజాపండితులను డా. జెయకర్ గారిని 30, 31 వ తారీఖులనాడు నైనీలో కలసి సంభాషించితిమి. వారికి రాజప్రతినిధిగారి లేఖను జూపించి మా సంభాషణయొక్క ఫలితములను దెలియబరచితిమి. అగస్టు 15 తేదీని వారు మాకు వ్రాసియుండిన యుత్తరమున సూచింపబడి యుండినట్టియు, అగస్టు 28 వ తేదీగల రాజప్రతినిధిగారి జాబునందు చెప్పబడి యుండినట్టియు సంగతుల విషయమున, నీ క్రిందిపద్ధతిపై ఒడంబడిక సాధ్యము కాదని రాజప్రతినిధిగారితో మేము జరిపిన సంభాషణలవలన మేము నమ్మకలిగియున్నామని వారికి దెలియజెప్పితిమి—

(అ) రాజ్యాంగసూత్రమువిషయమున అగస్టు 28 వ తేదీనాడు రాజప్రతినిధి మాకు వ్రాసియున్న యుత్తరమునందు రెండవ పేరాలో సూచింపబడిన నాల్గుముఖ్యసూత్రములలో నుడువబడిన రీతిచే సంగతి సందర్భము లుండగలవు.

(ఆ) ఇండియాకు ఇష్టమున్నప్పుడు సామ్రాజ్యమునుండి విడిపడుటకు హక్కుండునా యను ప్రశ్నను రౌండుటేబిలు సమావేశమున గాంధిజీ గొని తెచ్చుటకు అనుమతింపబడునా యను విషయమున, సంగతిసందర్భము లిట్లున్నవి :—“రాజప్రతినిధిగారు మాకు వ్రాసిన లేఖలో నుడివియున్నట్లుగా, రౌండుటేబిలు సమావేశము స్వేచ్ఛగా సంప్రతింపులను జరుపుట కుద్దేశింపబడిన సమావేశము. కావున నేదైనను తమకు రుచించిన ఏప్రశ్ననైనను సూచింపవచ్చును కాని, యీ ప్రశ్న నిపుడు గాంధిగారు లేవదీయుట వివేకవంతము గాజాలదని రాజప్రతినిధి యభిప్రాయపడిరి. అయినను, వారు ఇండియా ప్రభుత్వమును ఈ ప్రశ్నతో సంబోధించుచో ఈ ప్రశ్నను చర్చనీయాంశముగా పాటింప ప్రభుత్వమువారు సంసిద్ధులు గారనియే రాజప్రతినిధి యందురు. అప్పటికిని గాంధీగారీప్రశ్నను లేవదీయ గోరుచో రౌండుటేబిలుసమావేశములో వారటుల గావింపవలసియున్నారని ఇండియా మంత్రికి ప్రభుత్వమువారు దెలియబరతురు.

(ఇ) ధనవ్యయభారములను గొన్నింటిని ఇండియా భరింపవలసియుండుటను గూర్చియు, ఈ విషయమును నిష్పాక్షికమగు విచారణ సంఘముచే పరీక్షింపబడునటులు చేయుటనుగూర్చియు రౌండుటేబిలు సమావేశములో చర్చించుటకుగల హక్కువిషయములో సంగతిసందర్భము లిట్లుండును:—ఋణములనన్నిటిని పూర్తిగా నిరాకరించునట్టి సూచనకేయినను రాజప్రతినిధి యొప్పుకొనజాలరు. అయినను ఇండియాయొక్క ధనవ్యయభారమునకు సంబంధించిన యెట్టి ప్రశ్నయైనను, ఎవరైనను రౌండుటేబిలు సమావేశములో పరిష్కారము గొనిరావచ్చును.

(ఈ) ఉప్పుచట్టమునుండి రక్షణయొసంగు విషయమున రాజప్రతినిధిగారి వాదన యిది: (1) ఉప్పుపన్నునుగూర్చి సైమనుకమీషను వారు గావించియున్న సిఫార్సు అంగీకరింపబడుచో ఈపన్ను రాష్ట్రీయుల వశమునకు మార్చబడగలదు. (2) మరియు, ఇప్పటికే ప్రభుత్వాదాయము చాల లోటుగలిగియుండెను. కాన, ఆదాయమున

ళుపకరించు ఈ యుపకరణమును పోగొట్టుకొన ప్రభుత్వమువా రిచ్చగింపరు. అయినను, ఉప్పుచట్టమును శాసనసభవారిచే రద్దుపరిపించ గల్గినచో, అట్లు రద్దుపరచుటవలన గలిగిన యాదాయపు నష్టమును భర్తీ చేయుటకు మార్గము సూచింపబడుచో, రాజప్రతినిధియు, వారి ప్రభుత్వమును ఈ ప్రశ్నను దానిగుణాగుణముల నమపరించి యాలోచింపగలరు. శాసనములలో నుప్పుచట్టమొక భాగముగానుండువరకు నుప్పుచట్టము బహిరంగముగా నుల్లంఘింపబడుటకు రాజప్రతినిధి యుపేక్షింపజాలరు. సద్భావమును, శాంతియు మరల నెలకొనినపిదప దేశములోని బీదలకు ఆర్థికసాహాయ్య మేరీతిని చక్కగా నొసగబడగలదో రాజప్రతినిధితోను, వారి ప్రభుత్వముతోను గలసి సంప్రతించుటకు హైందవనాయకులిష్టపడుచో రాజప్రతినిధి హైందవ నాయకుల చిన్న సమావేశము నొకదానిని సంతోషముతో జరిపెదరు.

(ఉ) పికెటింగు విషయమున సంగతిసందర్భము లివి:—పికెట్టింగుకలన ప్రజలలో నేయొకభాగమునకుగాని యిబ్బందిబికాకు (న్యూసెన్సు) గల్గినను, పికెట్టింగుతో సహా మనుష్యులయెడ జబర్దస్తీ, బలప్రయోగము మొదలగునవి జరిగినను, శాసనముల ప్రకారము చర్య దీసికొనుటకు రాజప్రతినిధి హక్కు నుంచుకొనెదరు. మరియు ఉన్నట్లుండి యుదయింపగల పరిస్థితుల నెదుర్కొనుటకు వలయు శాసనాను సారమును అధికారమునుకూడ ప్రభుత్వమువారు గల్గియుందురు. పైనుదహృతులకు లోబడి, శాంతి నెలకొనినపుడు పికెట్టింగు ఆర్డినెన్సు ఉపసంహరింపబడును.

(ఊ) 6 వ ప్రశ్న, శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున రాజీనామా నిచ్చియున్నట్టియు, తొలగింపబడి యున్నట్టియు నుద్యోగస్థులకు సంబంధించినది. ఈ విషయమున ప్రభుత్వమువారు చెప్పున దేమనగా, ఈ ప్రశ్న ముఖ్యముగా స్థానిక ప్రభుత్వములకు సంబంధించినది. ఉద్యోగములు ఖాళీగానుండవలయుననియు, ఇటీవలి చిక్కు సమయమున ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపబడినట్టియు, విశ్వసనీయులయినట్టియు మనుజులను వారి యుద్యోగములనుండి తొలగింపరాదనియు షరతులకు లోబడి, యావేశాధిక్యముచేత నుద్యోగములను వదలినవారిని మరలనుద్యోగములలోనికి స్థానిక ప్రభుత్వమువారు చేర్చుకొనెదరని నమ్మబడును.

(ఋ) పత్రికాశాసనము క్రింద ప్రభుత్వమువారు వశపరచుకొనిన ముద్రణాలయములను వాపసుచేయు విషయమున నేమియు కష్టముండజాలదు.

(ౠ) జరిమానాక్రింద చెల్లింపబడిన మొత్తమును, ఆస్తులను మరల నిచ్చివేయు ప్రశ్న ఎనిమిదవది. ఈవిషయమున స్పష్టముగు నిర్వచన మవసరము. వశపరచుకొనబడినట్టియు, అమ్మబడినట్టియు ఆస్తుల విషయమున నితరుల (మూడవ మనుష్యుని) హక్కుకూడ నిమగ్నమై యుండవచ్చును. జరిమానాను వాపసు చేయు విషయమునకూడ కష్టములు గలవు. ఈ విషయమున స్థానిక ప్రభుత్వములు న్యాయదృష్టితో సంచరింపగలవని మాత్రమే రాజప్రతినిధిగారు నుడువజాలియున్నారు.

9 వ ప్రశ్న:—ఖైదీలను వదలిపెట్టు విషయమున జూలై 28 వ తేదీగల తమ యుత్తరములోనే రాజప్రతినిధిగారు తమ యభిప్రాయములను వివరించి యున్నారు.

పై పద్ధతులపైని రాయబారము లింకను కొనసాగింప వీలు గలదనుట

మా కికముందుగల కాలవ్యవధి తక్కువగానున్నప్పటికిని పైని సూచించిన పద్ధతులపై మా రాయబారముల నింకను కొనసాగించుటకు వీలుగలదని నెహ్రూ పండితులకును, డాక్టరు సైయద్ మహమద్ గారికిని స్పష్టముగా దెలిపితిమి. అయినను ఈ యాధారముపై నెట్టి యొడంబడికను గావించుకొనుటకు సమ్మతింపజాలమని వారు నుడివి, గాంధిగారి కీక్రిందిజాబు (నోటు) నొసంగిరి:—

౧౦

నెహ్రూగారు గాంధిజీకి పంపిన ఉత్తరము

నెయినీ సెంట్రలు జయిలు, ఆగష్టు 30, 1930.

గాంధిజీకి;—నిన్నను, నేడునుకూడ సప్రూజయకర్ గార్లతో మేము మరికొన్ని సార్లు సంభాషించితిమి. వారితో దీర్ఘముగా చర్చించు నవకాశము లభించినది. ఆగష్టు 28 వ తేదీనాడు ఇర్విన్ ప్రభువు తమకు వ్రాసిన ఉత్తరమును వారు మాకిచ్చిరి. ఆగష్టు 15 వ తేదీనాడు మనము సప్రూ, జయకర్ గార్లకు వ్రాసినలేఖలో గలసూచనల నాధారపరచుకొని చర్చలు సాగించుట అసాధ్యమనియు, అందుచే సప్రూజయకర్ గారల ప్రయత్నములు నిష్ఫలములైన వనియు ఈ యుత్తరములో స్పష్టముగా తెలుపబడినది. మన జాయింటు ఉత్తరములో సంతకము చేసిన వారందరును, తమ తమ వ్యక్తిబాధ్యతలమీద ఎంతవరకు పోగలిగినదియు పూర్తిగ చర్చించినపై మన మా యుత్తరమును వ్రాసియుంటిమన్న సంగతి మీ రెరుగుదురు. కొన్ని కొన్ని ప్రధానములైన షరతు లంగీకరింపబడవలయు ననియు, బ్రిటీషుగవర్నమెంటువారు దీనినిగూర్చి స్పష్టముగా ప్రకటింపవలయుననియు లేకపోయినచో ఎట్టి పరిష్కారమును తృప్తికరముగ నుండజాలదనియు మన ముందు వ్రాసియుంటిమి. ఇట్టి ప్రకటన బ్రిటీషు గవర్నమెంటువారు చేసినచో, శాసనోల్లంఘనమును విరమింపవలసినదిగా కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక వర్గమువారికి సూచించుటకు మన మంగీకరింపగలమనియు, కాని, శాసనోల్లంఘనము విరమించుటతో నొటుగనే, మన యుత్తరములో సూచింపబడిన కొన్ని యంశములను ఇండియా ప్రభుత్వమువా రమలుపరచవలసి యుండునని కూడ మనమందు వ్రాసియుంటిమి. ముందుగా తేలవలసిన యీ యంశములన్నియు సంతృప్తికరముగా ప్రకటింప

బడిన తరువాత లండను సభ ప్రాతినిధ్యమును గూర్చియు, అందు కాంగ్రెసువారు పాల్గొనుటను గూర్చియు నిశ్చయింపబడు నని మాడ వందు తెలిపియుంటిమి.

"ఈసూచనల నాధారముగా దీసికొని చర్చలను సాగించుటయే అసలు అసాధ్యమని ఇర్విన్ ప్రభువు అభిప్రాయపడుచున్నారు. ఇట్టి సందర్భములలో మనకు సమాధానమునకవకాశ మేమియు నుండజాలదు. ఇర్విన్ ప్రభువుకు త్తరములోనిసంగతులను, దానిధోరణియు నటుండ, ఈ వదును ప్రభుత్వమువారు సాగించిన చర్యలుగూడ వారికి శాంతి యక్కరలే దని తెలియజేయుచున్నవి. ఢిల్లీలో కాంగ్రెసుకార్య నిర్వాహకసంఘము సమావేశ మగునని ప్రకటింపబడినవెంటనే ఢిల్లీ రాష్ట్రీయులో నైసంఘసమావేశము కాగూడ దని నిషేధించుటలోను, ఆటుతరువాత ఆ సంఘమునందలిసభ్యులను చాలమందిని అరెస్టుచేయు టలోను గల యర్థ మిది యొక్కటియే కాని మరియేమియును గాదు. ఈ అరెస్టులనుగూర్చికాని యీగవర్నమెంటువారి తక్కినచర్యలనుగూర్చి కాని మేమేమియు మొర పెట్టబోము. ఈ చర్యలలో కొన్ని నాగరకతాహీనము లైన వనియు క్రూరము లనియు మా యభిప్రాయము. వానికి మా సాగ్రహము. కాని ఒకవైపునుండి ఏసంస్థ శాంతినికోరుచున్నదో, ఏసంస్థతో సమాలోచింప గోరుచున్నారో ఆసంస్థమీదనే దండెత్తుట యును, మరియొకవైపునుండి శాంతి కావలయునని కోరుటయును సంబంధ మేమియు గనబడదు. దేశమునందంతటను కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహక వర్గమును నిషేధించి దాని సమావేశములను నిరోధించినచో ఇంక శాంతి కవకాశము రవ్వంతయైన లేదనియే దానియర్థము. ఇట్టి పరిస్థితు లలోనైనసరే, జాతీయోద్యమ మిట్లు కొనసాగుచుండవలయుననియే తప్పక దానియభిప్రాయము. కాకపోయినచో భారతీయులపక్షమున మాటలాడుట కధికారముగలవా రందరును భారతదేశకారాగృహము లలో బడియున్నప్పుడు మరి యింక నెవ్వరితో సంప్రతింపులు? ఇర్విన్ ప్రభువు లేఖయు బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారిచర్యయు సప్రూ జయకర్ గార్ల ప్రయత్నములు భగ్నములైనట్లు స్పష్టపరచుచున్నవి. ఉత్త రములోని విషయములను పైన తెలిపిన సమాధానములుబట్టి మాకుగా ఇంతకుపూర్వము మనము స్థిరపరచిన స్థానముకంటెనుగూడ వెనుకకే పోవునట్లు మాకు కనబడుచున్నది. మన భావములకును ఇర్విన్ ప్రభువు గారి భావములకును అపారమగు భేదము కనబడుచుండుటచే వివరములను తెలుపుట యనవసరము. కాని ఇర్విన్ ప్రభువుగారి లేఖలోని యంశము లను కొన్నిటిని మీకు మేము తెలుపగోరెదము. ఇర్విన్ ప్రభువు వెనుక భారతశాసనసభలో నుపన్యసించినప్పుడు తెలిపిన విషయములను, జూలై 16 వ తేదీన ఇర్విన్ ప్రభువు సప్రూ జయకర్ గార్లకు వ్రాసిన లేఖలోని విషయములను మాత్రమే యిప్పుడు మరల ఇర్విన్ ప్రభువు లేఖలో తెలుపబడినవి. ఎరవాడచెరసాలనుండి మన మందరమును కలసి వ్రాసినలేఖలో మనము సూచించి యుండినట్లు ఆ ఉపన్యా సములోని వాక్యము లన్నియును ఊహాతీతములుగానున్నవి. వాటిలో గొప్ప యర్థమిమిడియుండినను ఉండవచ్చును లేదా అవి నిరర్థకము లైనను కావచ్చును. భారతదేశమందలి ప్రజలకు శాశ్వతమగునట్టి సంపూర్ణజాతీయప్రభుత్వమును వెంటనే యిచ్చుటయును, దేశరక్షక సైన్యముపైనను ఆర్థికవిషయములపైనను గూడ ప్రజలకు అధికారము నొసగుటయును వెంటనే నెరవేర్చవలసిన భారతీయుల కోరికలుగా భావింపబడవలయునని మనమందరమును కలసి వ్రాసినలేఖలో స్పష్ట ముగానే తెలిపియున్నాము. కావున మావన్నిటిగా భేదములు ఆవబడు వానినిగూర్చి ఆలోచించుటయును, ఆలస్యము కలిగించుటకునుగూడ ఎట్టియవకాశమును లేకపోయెను. ఇప్పు డధికారమును వహించియున్న వారియధికారమును ప్రజాప్రభుత్వమునకు వశపరచుటలో కొన్ని కుదురుపాటులు ముఖ్యముగా జరుగవలసియే యుండును. భారతీయు లచే ఎన్నుకొనబడిన ప్రతినిధులే వీనిని నిర్ణయింపదగుదురని యిదివరకే తెలిపియున్నాము.

భారతీయులు తమ యిష్టము వచ్చినప్పుడు సామ్రాజ్యమునుండి విడిపోవుటకు వారికిగల హక్కునుగూర్చియు బ్రిటిషువారి హక్కు లను సముపాయములనుగూర్చి పరిష్కరించుటకొక స్వతంత్రవిచారణ సంఘము నేర్పరుచుటను గూర్చియు రాజప్రతినిధి లేఖలో "రౌండు టేబిల్ సభ కేవలము స్వతంత్రమైన సభయే కావున అచట ఏసమస్య లైనను చర్చకు తీసికొనిరావచ్చును" అని మాత్రమే యున్నది. ఈ విషయమును వెనుక చెప్పినదే, క్రొత్తదేమియుకాదు. "బ్రిటిషుసామ్రా జ్యమునుండి విడిపోవుటనుగూర్చిన సమస్యను భారతీయ ప్రతినిధులు నిజముగా చర్చకు తీసికొని రాదలచినచో ఇండియామంత్రివర్గమువారు దానిని బహిరంగసమస్యగా ఆలోచింపజాలరు. భారతీయప్రతిని ధులు దీనినిగూర్చి రౌండుటేబిల్ సభలో చర్చింపగోరరని మాత్రమే వారు ఇండియామంత్రికి చెప్పెదరు" అని ఇర్విన్ ప్రభువు తెల్పెను.

'ఆర్థిక సమస్యలనుగూర్చి పరిశీలింపబడవలెనవి యేవో కొన్ని మాత్రమే యుండవలెను' అని ఇర్విన్ ప్రభువు వ్రాసెను. అట్టి సమస్య లలో భారత ప్రభుత్వఋణము అను సమస్యగూడ చేర్చవలసియుండు నని మేము కోరుచున్నాము. ఈరెండుసమస్యలును చాలముఖ్యములని మాయభిప్రాయ మగుటచే వీనినిగూర్చి ముందుగా మనకు ప్రభుత్వము వారితో సంగీకారము కుదురుట ప్రధానాంశమే యగును.

రాజకీయఖైదీలను విడుదల చేయుటనుగూర్చి రాజప్రతినిధి తెలిపినవిషయములు చాల సంకుచితములుగను అసంతృప్తికరములుగను ఉన్నవి. అహింసాత్మకముగ సత్యాగ్రహమున జైలుకు పోయిన వారి నందరినైనను విడుదల చేయుదురని ఆయన వాగ్దాన మీయ లేదు. ఈవిషయమును రాష్ట్రప్రభుత్వములవారే పరిష్కరింప వలెనని ఆయన తెలిపెను. ఇట్టివిషయమునందు రాష్ట్రప్రభుత్వముల యొక్కయు స్థానికప్రభుత్వములయొక్కయు అనుగ్రహముపై

బాధారపడియుండుట మాకిష్టముకాదు. అహింసానిరతులగు ఇతర ఖైదీలవిషయమునుగూర్చి రాజప్రతినిధి యేమియు చెప్పలేదు. సత్యాగ్రహము ప్రారంభింపబడుటకు పూర్వమే రాజకీయనేరములకు శిక్షింపబడిన కాంగ్రెసువారెందరో కలరు. మీరట్ కేసులోని ఖైదీలు ఈతెగలోనివారేయని మనమీవరకే స్పష్టముగా తెలిపియున్నాము. ఈకేసు ఇంకను విచారణలోనే యుండుటచే 18 నెలలనుండి వీరందరును చెరసాలలోనేయున్నారు. కాన వీరినందరిని వెంటనే విడుదల చేయవలయును.

ఇర్విన్ ప్రభువు బెంగాల్ లాహోరు ఆర్డినెన్సు కేసుల ఖైదీలను ఈతెగలో చేర్పగూడదనెను. మేమిందుల కంగీకరింపజాలము. దౌర్జన్యము సలిపినందులకు శిక్షింపబడినవారినిగూడ వదలివేయవలెనని మనము కోరియుండలేదు. మనయుద్యమము కేవలము అహింసాత్మకమగుటవలన చిక్కు కలిగింపకుండుటకే మన మట్లు కోరలేదు. కాని, వారిని వదలుట మన కిష్టములేక కాదు. దౌర్జన్యమునకు సంబంధించిన [illegible]రిని ప్రత్యేకన్యాయస్థానములవారు విచారింపవలెను. వాటిపై [illegible]లు లేదు. అని రాజప్రతినిధి ఆర్డినెన్సులను చేసియుండెను. ఇది [illegible]ముగాదు. మనదేశీయులగు వీరినిగూడ మామూలు న్యాయస్థాన[illegible]నే విచారణ చేయవలయుననియైన మనము కోరకతప్పదు. [illegible]యమున ఎన్నియో అద్భుతవిషయములు వినవచ్చినవి. బహిరంగ న్యాయస్థానములలోనే వీరిని కఠినముగా కొట్టిరని తెలిసినది గావున వీరి విచారణ మామూలు న్యాయస్థానములలోనే జరుగుట మిక్కిలి యవసరము. వీరికి ఎట్టి సౌకర్యములను కలిగింప కుండుటచేతను అసమ్మతిని తెలుపుటకు చిరకాలమునుండి వీరిలో కొందరిప్పుడు నిరాహార దీక్షపూనియున్నారు. వారిలో కొందరిప్పుడు మృత్యుద్వారము వద్దకు చేరువగా గూడనున్నారు. బెంగాలు ఆర్డినెన్సును రద్దుపరచి దానికి బదులుగా ఇప్పుడు వంగరాష్ట్ర శాసనసభవా రొకచట్టమును చేసిరని తెలియుచున్నది. ఆ చట్టమును ఆర్డినెన్సువలెనే మిక్కిలి యాక్షే[illegible]ణీయములే. ఇప్పుడు వంగరాష్ట్ర శాసనసభలో సరియైన ప్రజాప్రతి[illegible]త్వరము లేరుగావున ఆసభలో ఆమోదింపబడినను ఆచట్టమున [illegible] విలువయు నుండదు.

సీమగుడ్డలదుకాణములవద్దను, సారాదుకాణములవద్దను ఇకముందు పికెటింగు చేయుటనుగూర్చి యిపుడున్న పికెటింగు-ఆర్డినెన్సులను రద్దుపరచుటకు రాజప్రతినిధి యంగీకరించెను. కాని, అవసరము కలిగినచో మరల పికెటింగును నిరోధించుటకు క్రొత్తన్యాయాధికారముల నుపయోగించెదనని అతడు వ్రాసెను. అనగా అతనికి అవసరమని తోచినప్పుడెల్ల క్రొత్త ఆర్డినెన్సులను చేయుచుండగలడనియే యర్థము. మనమందరము కలసివ్రాసిన లేఖలో ఉప్పుచట్టమునుగూర్చియు ఇతర విషయములనుగూర్చియు మనము చేసినసూచనలకు రాజప్రతినిధి సమాధానములుకూడ ఎంతమాత్రమును సంతృప్తికరములుగా లేవు. ఉప్పును గూర్చి మీరు ప్రామాణికులని ప్రసిద్ధిపడసియున్నారుగాన ఆవివరము లన్నియు మే మిచ్చుట తెలుపుట అనవసరము. ఈ విషయములను గూర్చి యిదివరకు మనము తెలిపినభావములను మార్చుకొనుటకు మాకిప్పు డెట్టి కారణమును కనబడుటలేదు.

మన మందరమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో కోరిన ముఖ్యవిషయములనుగూర్చియు కొన్ని స్వల్పవిషయములను గూర్చియునుగూడ రాజప్రతినిధి యంగీకరింపగలిగియుండలేదు. మన దృక్పథమునకును ఇర్విన్ ప్రభువు దృక్పథమునకును అపరిమితమైన భేదము కనబడుచున్నది. ఈ భేదము మిక్కిలి ప్రధానమయినదిగా గూడ నున్నది. మేము వ్రాసిన యీ లేఖను (నోట్) శ్రీమతి సరోజనీదేవి, సర్దార్ వల్లభభాయిపటేల్, జయరాందాస్ దౌలత్ రాంగార్లకుకూడ చూపించి సప్రూ జయకర్ గార్లకు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యీయగోరెదము. ఈ రాయబారములను గూర్చినయంశముల నన్నిటిని దేశీయులకు తెలుపుటలో ఇక నెంతమాత్రమును ఆలస్యము జరుగగూడదు. వారికట్లు తెలుపకుండుట న్యాయమునుగాదు. ఈలేఖల నన్నిటిని పత్రికలలో ప్రకటించుటయేకాక, వీటి ప్రతుల నన్నిటిని ప్రస్తుతము కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడుగా నున్న చౌదరీ ఖలీఖుజ్జామన్ గారికి పంపవలయు ననికూడ మేము సప్రూజయకర్ గార్లను కోరియుంటిమి. ఈ విషయములనన్నిటిని ఇప్పుడధికారము వహించియున్న భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారికి వెంటనే తెలుపకుండ మన మేపనిని గూడ చేయగూడదు.

(సం) మోతీలాల్
,, సయ్యద్ మహమూద్
,, జవహర్లాల్

కాంగ్రెసునాయకుల కడపటి లేఖ

మీకు సైప్రాయివ్రాసిన లేఖను మే మతిజాగరూకతతో పరిశీలించితిమి. మీరు దాని కనుబంధముగా సైప్రాయిగారికి మీకును జరిగినసంభాషణలను, లేఖలో చేరనివిషయములను మాకు దయతో తెలియపరచితిరి. మోతీలాల్, జవహర్లాలు, సయ్యదు మహమ్మదు గారలు మీ మూలకముగా పంపినలేఖనుగూడ మేము శ్రద్ధతో పరికించినారము. ఈ లేఖపై లేఖాసంభాషణలంగూర్చి వారి దీర్ఘసమాలోచనల సారము, ఈపత్రముల పరామర్శించుటతో మేము రెండు రాత్రులు గడిపితిమి. ఈపత్రములందలి విషయములంగూర్చి మీతో సంభాషణలు యథేచ్ఛముగా సలిపి పూర్తిసాహాయ్యమును పొందినారము.

ఇంతకును మేము బహిఃప్రపంచముతో సంబంధములేక యున్నవారమైనందున కాంగ్రెసుతరపున సంపూర్ణాధికారము వహింప

కాలము. వైసినైలునందలి విఖ్యాతపురుషు లంపిన లేఖార్థములతో మేము సంపూర్ణముగ ఏకీభవించువారము. వీరు దేశభక్తిప్రేరితు లయి క్లేశమున కోర్చి కాలహరణమును సరకుగొనక రెండు మాసములుగా నిర్వహించిన యీసంధిరాయబారములనుగూర్చి కడమాటను మేము మామాటలలో కూర్చవలసినదిగా వారాదేశించినారు. కావున సంధి సాధించుటకు ప్రతిబంధకములైన మూలవిభేదములను మేము సంక్షిప్తముగా సూచించెదము. జూలై 16 వ తేదివాటి వైస్రాయి గారి లేఖ పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు జూన్ 20 వ తేదిని స్లోకోంబుగారి కొసగిన సంప్రతింపునకు సమాధాన మిచ్చుటకుగా నిశ్చితమైనది. స్లోకోంబుగారు మోతీలాలుగారికిచూపి, వారిసమ్మతి నందించుకొన్న విజ్ఞాపనమునకును, వైస్రాయిలేఖలోని భావమునకు నెట్టి తృప్తికరమైన సామరస్యమును మా కగపడుటలేదు. ఇచట మోతీలాలుగారి విజ్ఞాపన సంప్రతింపులందలి ప్రస్తుతభాగములను పొందుపరచుచున్నాము.

“రౌండుటేబిల్ సమావేశమునకు చర్చనీయాంశముల నెరుకపరచక, మేమచటికి వచ్చి అధివేశప్రతిపత్తికిగా వాదింపవలెననినచో నే నంగీకరింపను కాని, స్వతంత్రహిందూదేశమునకు రాజ్యాంగము నిర్మించుటకే సమావేశము కూడునో, హిందూదేశపు ప్రత్యేకావసరములను, మనపూర్వ సంబంధమును గుర్తించి చేయు నిబంధనల కవకాశ మిచ్చుటకు సమ్మతించుచు, నామట్టమునకు నేను కాంగ్రెసు రౌండు టేబిల్ సభలో పాల్గొనవచ్చు నని హితవొసగువాడను.” “మా గృహాంగణమునకు మేమే యజమానులమై మనవలెను. అయినను బ్రిటిషు అధికారమునుండి పరిపాలనమును బాధ్యతాయుతభారతమంత్రివర్గమునకు కరగతము చేయు మధ్యకాలములో ఉచితమైన నిబంధనలకు మేమొప్పుకొనగల్గుదుము.” “ఒక దేశము మరియొక దేశముతో, ఒకజాతి మరియొకజాతితో సమానప్రతిపత్తి గలిగియుండునట్లు మేము బ్రిటిష్ వారితో ముఖాముఖిగ విషయమును చర్చింపవలెను.”

“రౌండుటేబిలు సమావేశములో ఇరువాగులకును మధ్య పొసగు నిబంధనలకును మధ్యకాలమున ప్రత్యేకావసరములు ప్రస్తుతపరిస్థితులు పూర్వసంబంధములంబట్టి బ్రిటను హిందూదేశములకు కూడు షరతులకును బద్ధమైన సంపూర్ణబాధ్యతాయుతప్రభుత్వమునకు తాము తోడ్పడెద మని ఇండియాప్రభుత్వము ఆంతరంగికముగా వాగ్దాన మొసగవలెను.”

మరి వైస్రాయి లేఖలో ప్రస్తుతార్థము

‘హిందూదేశప్రజలు ప్రస్తుతము బాధ్యత వహింపజాలని శాఖలుదప్ప, మిగిలినవాని నెంతవరకైనను భారతీయుల కాయత్తము చేయుటయే నాయభీష్టము. నా ప్రభుత్వముయొక్క సంకల్పమును ఇట్టిదే. బ్రిటనుదేశపు ప్రభుత్వమువారును ఇట్టి యభిప్రాయమునే కల్గియున్నారనుటకు నామనమున సందియము లేదు. మాచేర్చెడు అధికారనిర్ణీతరంగములందు మేము దీనినే సమర్థింతుము. మరి యీ బాధ్యతవహింపజాలనివిషయము లెవ్వియో యెట్లు వాటిని భావిరాజ్యాంగమున పొసగింపవలెనో రౌండుటేబిలుసమావేశమువారికి పరామర్శనీయము కాని, ఇరుపక్షములకును, పరస్పరవిశ్వాస మందుచో నేకీభావము అసాధ్య మని నేను నమ్మజాలను.’

రెండుపత్రికలను విస్తారము భేదమున్నదని మా యభిప్రాయము. మోతీలాలుగారు రౌండుటేబిలుసమావేశము మూలకముగా ఇప్పటిస్థితి మారిపోయి స్వతంత్రభారతదేశ ముదయించుటను భావించుచున్నారు. వైస్రాయిగారు తమ లేఖలో తమ్మును, తమప్రభుత్వమును, బ్రిటిష్‌మంత్రివర్గమును భారతీయులకు ప్రస్తుతము బాధ్యత వహింపజాలని శాఖలనుగూర్చి తగిన యుపాయములను చేయుటతో పొసగునంత స్వకార్యనిర్వాహణాధికారము నొసగుటకు మాత్రమే బద్ధుల గావించుచున్నారు. వేరు మాటలలో పెట్టినచో లాన్విన్ [illegible] సంస్కరణములతో ప్రారంభించిన పరంపరలో మరికొంత ముం[illegible] జరుగుటయే యనగ యని తెలుచున్నది. మాయీవ్యాఖ్య సరియై[illegible] మాధియమగుటచే, ఆగస్టు 15 వ తేదీని మేమును, మోతీలాల్, [illegible] హరలాలు, సయ్యదు మహమ్మదుగార్లును సంతకముచేసిన లేఖ[illegible] యభిప్రాయములను వ్యతిరేకక్రియారూపమున, ఏది కాంగ్రె[illegible] తృప్తిపరచదో దానిని నిర్వచించితిమి. మా రిప్పుడు వైస్రాయిగా[illegible] నుండి తెచ్చిన లేఖ వారి మొదటి లేఖయందలి సారమునే యేకరువు పెట్టుచున్నది. మరి, మాలేఖను సమాలోచనకేనియు తగని దానిగా తిరస్కారముతో త్రోసివేయుచున్నదని చెప్పుటకు మేము ఖేదము నొందుచున్నాము. మా ప్రతిపాదనలు చర్చకు మూలాధారముగా నసాధ్యములట. వీరును ఈవిషయమున కొంత వెల్తురు నొసగినారు. హిందూదేశము సామ్రాజ్యమునుండి విడిపోవుట కవిచ్ఛిన్నమైన హక్కు గలిగియుండవలెనను ప్రశ్నతో గాంధిగారు ఇండియా గవర్న్మెంటు నెదుర్కొనుచో వైస్రాయిగారు దాని నెత్తుకొన[illegible] జాలమని చెప్పగలరనుట వీరు తెలిపినారు. మే మన్నచో, [illegible] విషయము స్వాతంత్ర్యహిందూదేశపు భావిరాజ్యాంగమున కా[illegible] పట్టుగ పరిగణించుచున్నాము. దీని కెట్టిచర్చయు నక్కరలే[illegible] ఇపుడు హిందూదేశము సంపూర్ణబాధ్యతాయుతప్రభుత్వమో, సంపూర్ణస్వపరిపాలనమో (మరి యేమాట నుపయోగించినను సరే) పొందునో, ఐచ్ఛికాధారముపైననే యది సామ్రాజ్యమున భాగస్వామి కావలెను. ఇకముందు హిందూదేశము సామ్రాజ్యమున భాగము గాక సమానప్రతిపత్తిగల స్వతంత్రభాగస్వామి కావలయు ననిన, దాని కా సంబంధమువలన అనురాగపు టొక్కలు తమంతట జనింపవలెను, ఈ సిద్ధాంతమే మేము పైన సూచించిన సంప్రతింపు ప్రకటనయందును గలదు. కావున, బ్రిటిషుప్రభుత్వము గాని బ్రిటిష్‌ప్రజలు గాని యీసిద్ధాంతమునసాధ్యమనియో అసమర్థనీయమనియో భావించుచుండు

సంతకాలమును మా యభిప్రాయములో కాంగ్రెసు స్వాతంత్ర్యసమరమును సాగింపవలసినదే.

మరి మేము సూచించిన అల్పవిషయము—ఉప్పుపన్నుపై మైస్రాయిగారివాదము ప్రభుత్వప్రసనంబును మాకు జిల్లడి సేయుచున్నది. ఎవరినిరంతరకృషి ప్రభుత్వమునకు ఆస్తిభారమో, అజనము కోట్లకొలది హిందూదేశపు మైదానములందు ఆకలిచే ప్రస్తనుండ, సిమ్లా శిఖరములందు పరిభ్రమించు బ్రిటిషుపరిపాలకులు సామాన్యజనముయొక్క కష్టనష్టములు లేశమేనియు నెరుగ లేరనుట మాకు కరతలామలకము. వీరలకు వాయుజలంబులవలె అవసరమైన ప్రకృతిసిద్ధవస్తువుయొక్క నిర్వక్రమును వాశ్రిమగము సమర్థించుటకై నిర్మలహృదయుల రక్తము చిందువారినను ప్రభుత్వమునకు కాని అవినీతిచిత్తమున కెక్కనితో మైస్రాయి సూచించినట్టిభారతనాయకసమావేశము ఎట్టిఫలమును నీయజాలదు. ఈయాక్రమణ (మెనాపలి) నుపసంహరింప గోరుటానికి తగిన ఆదాయమునకు మూలము చూపవలెనని కోరుట గాయపరచి గేలిసేయుటయగును. దీనివలన తేలునదేమనగా రస్వయభూయిష్ఠమును నీపరిపాలనావిధానమును ప్రభుత్వము తమునకు సమర్థింపవలచుకొన్నది. ఇంకొకమాట. ఇచట నేకాక మంశల్లెనిలను ప్రభుత్వములు అసంతృప్తికరమగు చట్టముల హరింపక పోయినను వాని యుల్లంఘనమును సంహరించుచు నే న్నది. ఇతరముఖ్యవిషయము లనేకములకు మేము విమర్శింపవలసిన యవసరము లేదు. అన్నిటిలోను మైస్రాయిగారింకను ప్రజాభిప్రాయముగా చూచే ప్రతిపాదింపబడిన సిద్ధాంతముల నంగీకరించుటకు ముందున కడుగిడ లేదు. ప్రస్తుతము బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమునకును కాంగ్రెసునకును అగాధమగు విభేద మున్నదని ప్రత్యక్షీకరించుటకు మేము ముఖ్యవిషయములను తగినంత చర్చించినార మని నమ్ముచున్నాము. సంధిరాయబారములు విఫలమైనవని యెవ్వరును ఆశాభంగము చెందజనరు. స్వాతంత్ర్యమునకై దృఢవ్రతమై కాంగ్రెసు సమరమునకు దిగినది. మనదేశము అసాధారణపు ఆయుధమును చేపట్టినది. దీని మహిమ గ్రహించుటకు పాలకులకు కాలము పట్టును. కొన్ని నెలలబాధలు వారివ్యాపయమును మార్చజాలకపోయెను. ఎవరు సంపాదించుకొన్నను పక్రమమైనసంపత్తును కాంగ్రెసు పోనిపరుపవలచుకొన లేదు. బ్రిటిష్ ప్రజపై దానికి ద్వేషము లేదు. కాని తనపై తికబలమంతటితోను అది బ్రిటిషుపరిపాలనను ప్రతిఘటింపకతప్పదు. అహింసయే నెలకొనియుండుటతో జాతీయాశయములు సఫలమగుకాలము తొందరలో రాగలదని మావిశ్వాసము. అధికారనిర్బంధము శాసనోల్లంఘనమునుగూర్చి పలుమారుపలుకు తిరస్కారంపుభావముల గమనించియు మే మిది నిర్వచించువారము. ఇదివరకు వీరు సంధి పొసగించుటకై సల్పినకృషికి మేము మిమ్ము అభినందింతుము. కాని కాంగ్రెసుసంస్థయం దధికారము వహించువారితో రాయబారములు జరుపుటకు తగినకాల మింకను రా లేదని మాయభిప్రాయము. శ్రీ దీలముగాన మాకొకలోపముగలదు. మాయభిప్రాయములు మాడవపక్షమువారు చెప్పుమాటలపై నాధారపడునుగాన లోపసంయుతములు. కాంగ్రెసు అధికారులకు మమ్ము సందర్శించుటకు యథేచ్ఛమగు అవకాశముగలదు. ప్రభుత్వమువారు సంధికాశపడుచో వారు మమ్ము సందర్శించుట కెట్టి ప్రతిబంధకము నుండబోదు.

(సం) యమ్. కె. గాంధి.

,, సరోజనీనాయుడు.

,, వల్లభభాయి పటేలు.

,, జయరాందాసు దౌలతరామ్.

సూచన:—బహిఃప్రపంచమునకు తెలియుటకుగాను మేము ముఖ్యమైన వాక్యములను యథార్థముగ ప్రకటించుటతో తృప్తి చెందుచున్నాము. మన్నవర్తుల ధర్మముప్రకారము మే మీవాక్యములపై ఈ ప్రకటనలో మా విమర్శనలను చేయదలచుకొన లేదు. పై వాక్యములుల ప్రచురణకు మేము మైస్రాయిగారి సమ్మతిని బొందియున్నామని మాత్రమె విన్నవించువారము.

రౌండు టేబిలు సమావేశము

సైమనుకమిషను నిర్మాణక్రమువలెనె సైమనుకమిషను నివేదికయును భారతీయులయందు నిరాశనుగలుగజేసినది. కన్సర్వేటివు పక్షమువా రవలంబించెడి కుతంత్రమును సైమనుకమిషన్ను పహాసనము విస్పష్టముచేసినది. మూడుపక్షము లేకాభిప్రాయమును వ్యక్తము చేయుటకై పన్నిన పన్నాగము నిరర్థకమైనది. కన్సర్వేటివుపక్షము పరాజయమును బడసినపుడు భారతరాజ్యాంగములసందర్భములందు సంకుచితమైనను నవీనలక్ష్య మవసరమైనది. సత్యాగ్రహోద్యమము దుర్జయమైనది. లేబరుపక్షవాగ్దానములు నిరర్థకములైనవి. రాజ్యాంగములందును, పరిశ్రమలందును, వ్యాపారములందును ప్రతిష్టంభనముగలిగినది. రౌండుటేబిలు సమావేశము శరణ్యమైనది. గాంధిమహాత్ముడును కాంగ్రెసునాయకులును రౌండుటేబిలు సమావేశమును నిరాకరించుట న్యాయమనియును జెయిలునందు నడచిన రాయబారములును రౌండుటేబిలు సమావేశ నిర్ణయములును విశదముచేసినవి.

లండనునగరమునందు దివ్యప్రాసాదమునందు మహోవైభవముతో రౌండుటేబిలుసమావేశము ప్రారంభ

మైనది. మహారాజులు, రాజ్యాంగవేత్తలు, మంత్రులు, స్త్రీలు, పురుషులు సభాభవనము నలంకరించిరి. జార్జి సార్వభౌముడుచేసిన ప్రసంగము సామ్రాజ్యాశయములను వ్యక్తముచేసినది. సర్ తేజబహద్దరు సప్రూ, శ్రీనివాసశాస్త్రిగారులు, బికానీరు మహారాజు, భోపాలు నవాబు, రామ్సెమాక్డొనాల్డు, సాంకె ప్రభువు, బెన్ను గారులు, మొదలగువారుచేసిన గంభీరోపన్యాసము లుదారభావములను విశదముచేసినవి. ఇంగ్లాండునందలి రాజ్యాంగపక్షములన్నియును భారతీయులసదాశయములను ప్రశంసించినవి. భారతీయప్రతినిధు లనుభవించిన విందులు, వేడుకలు, మర్యాదలు భారతీయులను వినమ్రులనుజేసినవి. రౌండుటేబిలుసమావేశనిర్ణయములు బ్రిటీషుద్వీపములందును భరతవర్షమునందును విజయధ్వానములను బడసినవి. రామ్సెమాక్డొనాల్డుగారి కడపటి ప్రసంగము భారతీయహృదయమునం దాశాంకురములను గలుగజేసినది.

రౌండుటేబిలు నిర్ణయములు- కాంగ్రెసు

కాంగ్రెసుపక్షావలంబుల కారంభమునుండియును రౌండుటేబిలు సమావేశమునందును దాని నిర్ణయములందును విశ్వాసము గలుగకున్నది. కారణము బ్రిటీషు రాజ్యాధికారు లవలంబించెడి రాజ్యనీతి. మాటలందు బాధ్యతాయుత పరిపాలనమును, క్రియలయందునిరంకుశ పరిపాలనమును బ్రిటిషురాజ్యనీతికి లక్ష్యములు. ఈ పరమలక్ష్యమునే లండను సమావేశము సమకూర్చినది. బ్రిటీషురాజ్యతంత్రజ్ఞులు హిందూమహమ్మదీయవిభేదములను, బ్రిటీషుప్రాంతసంస్థానవిభేదములను విస్తరింపజేసి సంయుక్తాభిప్రాయమును దుస్తరము చేయుటకుజేసిన ప్రయత్నములు విఫలములైనవి. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, నిమ్నజాతులు స్వసంఘాభిమానమును వెల్లడిచేసినను బాధ్యతాయుతపరిపాలన మవసరమని ఏకగ్రీవముగను వ్యక్తముచేసిరి. ఇందుల కనురూపముగను భరతవర్షమునకు, ౧. సంయుక్తపరిపాలనము, ౨. కేంద్రప్రభుత్వమునందు బాధ్యత, ౩. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలనము, ౪. బ్రిటీషు ప్రయోజనరక్షణములు బాధ్యతాయుతపరిపాలనమును స్థాపించుటకు సాధనములని యంగీకరింపబడినవి. రాజ్యాంగవిమర్శనలతోపాటు నిర్బంధప్రస్థానమును వ్యాపించినది. దీనివలన ప్రయోజనమున్నను లేకున్నను కాంగ్రెసుపక్షాదరణము లేకను దేశపరిపాలనముదుర్భరమని విశదమైనది. ముప్పదియైదుకోట్లప్రజలను నిర్బంధించి పాలించుట యసాధ్యమని సువ్యక్తమైనది.

నిర్బంధప్రస్థానము

భారతప్రభుత్వ మపూర్వమైన నిర్బంధవిధానము నవలంబించి సత్యాగ్రహోద్యమమును నిరోధించుట కుపక్రమించినది. ప్రభుత్వము నాగరకప్రపంచమునకు సహజమైన పరిపాలనధర్మమును విసర్జించినది. ఇష్టానుసారముగను తాత్కాలికశాసనములను ప్రయోగించి సక[illegible] స్వత్వములను నిరోధించుట కుపక్రమించినది. దొంగల[illegible] దోపిడిగాండ్రకు, హంతకులకు, దుర్మార్గులకు విని[illegible] పడవలసిన శాసనములను సత్యాగ్రహులపై ప్ర[illegible]గించి నిరంకుశప్రభుత్వము స్వధర్మమును విసర్జించినది. సత్యాగ్రహులకు భోజనవసతుల నొసంగుట నేరమైనది. పది అర్డినెన్సులును పోలీసును విచ్చలవిడిగను రాజ్యము చేసినవి. 144 శాసనము సర్వతోముఖమును బడసినది. ప్రభుత్వమునకు నిర్బంధశాసనములు సంతృప్తిని గలుగజేయలేదు. లాఠీప్రయోగము శరణ్యమైనది. స్త్రీలు, బాలురు, వృద్ధులు అవమానములపాలైరి. స్వల్పనేరములకు కఠినశిక్షలు విధింపబడినవి. జెయిలులందును సత్యాగ్రహులకు 'సి' తరగతి నిచ్చి నిరాదరణావమానములపాలు చేసిరి. ప్రభుత్వమవలంబించిన నిర్బంధవిధానమంతయును నిరర్థకమైనది. సత్యాగ్రహప్రస్థానము మహాప్రళయమువలెను వ్యాప్తమై ప్రపంచమునం దంతటను భయభ్రాంతులను గలుగజేసినది. సత్యాగ్రహోద్యమము బ్రిటిషుప్రభుత్వమును స్తంభింపచేసినది. బ్రిటిషువస్తుబహిష్కారణము సత్యాగ్రహమునకు జతపడి బ్రిటిషువ్యాపారమును స్తంభింపజేసినది. బ్రిటిషుప్రభుత్వము దండనోపాయమును విసర్జించి సామోపాయము

శ్రీ

సుప్రసిద్ధ యకృత్ ప్లీహోదర (Liver and spleen) వీరు జాడ్యచికిత్సకులు. "విజయనగర వైద్యులు", "జమ్ములు గారు" ఇత్యాది ఉపనామములచేత విశేషముగను, జమ్మి వెంకటరమణయ్య గారు, అను నిజనామధేయముచేత, విరళముగను, తెలియబడు చున్న వారు.

డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు దక్షిణాభారత దేశమున చిరకాలము నుండి వన్నెకెక్కిన పండితవంశమునకు చెందినవారు. వీరి పూర్వులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ విజయనగరమునకు విద్యానగరమను ఖ్యాతిని సంపాదించిన ప్రముఖులలోనివారు.

కొలదికాలము శాకశృత్తిగారి కాకర్తి ఉపలక్షితము, ఆశ్వినులకృపచే మహోవిఖ్యాతి వైద్యులచే కీర్తిశేషులయిన బ్రహ్మశ్రీ వడ్లమాని సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారి యొక్కయు, మన్య శ్రీకాకొల్లారి అగ్ని యాచార్యులవారి యొక్కయు అనుగ్రహమునకు పాత్రులయి, వైద్యశాస్త్రాభ్యాసము నొనర్చిరి.

అందును, బాలరోగ ప్రకరణము నధికమానముగ గ్రహించి, అందు విశేషకృషిని, పరిశోధనమును సల్పిరి. వైద్యపర్వమునకు మరలిన కొద్ది కాలమునందే నవనవోన్మేషముల నొప్పు తమ బుద్ధివికాసమును బాలరోగనిదానమందును. చికిత్సయందు దినదిన ప్రవర్ధమానమగు ప్రతిష్ఠ వహింపసాగిరి.

వీరు, ప్లీహవ్యాధుల చికిత్సయందు, డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారికి లభించిన యశస్సు అసమానముగ విలసిల్లదొడగెను. వాటినుండి ఆంగ్ల, ఆయుర్వేద, యునానీ, హోమియోపతి, జలవైద్యులయందును, ప్రత్యేకముగను, సమష్టిగను, అగ్రగణ్యు లనిపించుకొనినవా రందరు, లీవరు, ప్లీహవ్యాధులకు వెంకటరమణయ్యగారి యౌషధమే శరణమని ఘంటాపథముగ చాటుచున్నది, ఉపయోగించుకొనుచున్నదియును, యెల్లరకు తెలిసిన విషయము. ఇటీవల దాక్షిణాత్య ప్రముఖులు పలుమంది యాహ్వానింప విజయనగరమునుండి వచ్చి మదరాసునందు నివాస మేర్పాటు చేసికొనియున్నారు.

వెంకటరమణయ్యగారి మందుయొక్క ప్రాచుర్యమును, ప్రాశస్త్యమును గాంచి, కన్నుగప్పి, కొందరు నాటుయౌషధములను తయారుచేసి, అమాయికులగు ప్రజలకు, శిశువులకును ద్రోహ మొనర్చుచున్నారని తెలిసికొనుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఇంతకన్న అకృత్య ముండబోదు.

భగవంతుడు తమకిట్టి సిద్ధక్రియను ప్రసాదించినందుకును, మానవసేవ నిత్యముగచేయ నవకాశ మొసగినందుకును, డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు యథాశక్తి మానవజాతికి సేవయొనర్ప సంకల్పించియేయున్నారు.

స్థిరము సేవయు, ఉపకారమును యొప్పుమను లక్షణరూపముగ నేయుంట సహజము, ఆవశ్యకమువని యెల్లరు నెరుంగుదురు. కావున, బాలరోగ హేయభూతములు, జాడ్యప్రదములు నగు నాహారవిహారాదిపద్ధతుల సాకల్యముగ విమర్శించి, వివిధవైద్యపద్ధతుల యందు నుదాహరింపబడిన ఆరోగ్యసూత్రములను, సమయములను ఆయుర్వేదసిద్ధాంతభూతములగు సంప్రదాయములతోను, సూక్తులతోను పరిపోల్చి, యథార్థరూపమును ఘట్టని, లోకోపకారముగ నుండునట్లు, గ్రంథరూపముగ ప్రకటింప సంకల్పించిరి. అంతకన్న నమూల్యమగు సేవ యుండజాలదు.

కొలదికాలమునందే ఆయుద్యమము ప్రారంభము చేయబడునదియు, యెంతవరకు సాధ్యమో అంతవరకు శ్రీ వెంకటరమణయ్య గారు తమబుద్ధి, శక్తిసామర్థ్యములను యీమహత్కార్యమునకు వినియోగింపనున్నారనియు వినుట మిక్కిలి సంతోషదాయకము.

ఇంతకన్న నాంధ్రలోకమునకు, ఆంధ్రలోకమునకేగాదు. మానవలోకమునకును చేయదగిన సేవయు, తన్మూలమున నాంధ్ర లోకమునకును రాదగిన గౌరవమును నుండజాలదు — ఇది నుంకళం.

వివరములకు:— 4. శాలైవీథి, మైలాపూరు, మద్రాసు.

బెంగుళూరుజిల్లా బోర్డువారిచే 1929 సం॥ పార్కు-పేరు ప్రదర్శనమునం దొసగబడిన

బంగారుపతకము

నవలంబింపవలసిన యవసరము గ్రహించినది. రామ్సే మాక్డోనాల్డుగారు లండనునందుచేసిన ప్రసంగము భారత రాజ్యాంగ విధానమునందు బ్రిటిషుప్రభుత్వమవలంబింప వలసిన నూతనవిధానమును విశదముచేసినది.

"బాధ్యతాయుతప్రభుత్వముగల రాష్ట్రములందు శాసన సభ్యులను విస్తరింపజేసి ఎక్కువ నియోజకాధికారమునిచ్చి ఏర్పాటు చేయవలెనని ప్రభుత్వమువారు ఆలోచించుచున్నారు. రాజ్యాంగవిధానమును తయారుచేయునపుడు స్వల్పసంఖ్యాకుల రాజకీయప్రాతినిధ్యముతో బాటు వివిధస్వల్పసంఖ్యాకుల హక్కులను గాపాడి జాతిమతకుల భేదములు వీరి పౌరసత్వములకు భంగములేకుండజేయు బాధ్యతను ఏర్పాటు జేయుటవసరమని ప్రభుత్వమువారు తమధర్మముగ తలంచుచున్నారు.

వివిధసంఘములవారు తమ తమ భిన్నాభిప్రాయములను వదలుకొని ఒడంబడిక చేసికొనవలెననియు అయ్యది వారిధర్మమనియు ప్రభుత్వమువారు తలచుచున్నారు. రాయబారములు సాగుచుండగా అట్టి ఒడంబడిక కుదురునో అయ్యదెంతయో లాభించును. అనుకొన్న విషయము చేకూరుటకు ఇదెంతయు తోడ్పడగలదు. క్రొత్తరాజ్యాంగ విధానమును త్వరలో అమలుజరుపుటకు ఆలస్యము గలుగరాదని ప్రభుత్వమువారు ఆతురతను మాపుచుండుటయే గాక ఈ రాజ్యాంగవిధానమును అన్ని సంఘములవారును సుహృద్భావముతోను, విశ్వాసముతోను ప్రారంభించవలెనని ఆతురతతో నుండుటచే ఇట్టి ఒడంబడిక యెంతయో లాభించును.

భారతదేశ పరిస్థితులకు దీటగు రాజ్యాంగవిధానమును గూర్చి ముఖ్యసిద్ధాంతములను ఆలోచించుచున్న వివిధోపసంఘములు సవిస్తారముగ ఈ ఫెడరలు విధానమును చాలవరకు పరిశీలించినవి. ఇంకను పరిష్కారము కావలసిన విషయములుగూడా చాలవరకు ఆలోచింపబడెను. అయినప్పటికిని సభాస్వభావమునుబట్టియు లండనులో ఈ సభవారికున్న వ్యవధి కొంచెముగుటచేతను ఇంతవరకు సభ వాయిదాచేయుటకు ప్రభుత్వమువారు అవసరమని తలంచిరి. ఇంతవరకు చేసిన పనినిగూర్చి భారతీయుల యభిప్రాయమును గనుగొనుటకు ఈ సభ వాయిదాచేసిరి. వారు వారు తెలిపిన చిక్కులను లేకుండజేయుటకును ఉపాయము వరయుటకును సభ వాయిదాచేసిరి. మనము పూర్తిచేసిన పని అంతయు క్రొత్తభారతరాజ్యాంగవిధానమున కల్పించునటుల మన సహకారమును సాధించుటకు ఏదైన విధానమును బలిపెడకేని ప్రభుత్వమువారు ఆలస్యముగాకుండ ఆలోచించెదరు.

ఈలోపుగ ప్రస్తుతము శాసనోల్లంఘనమున పనిచేయుచున్నవారు రాజప్రతినిధి కోరినటుల జేసెదరేని ఈ ప్రకటనము ననుసరించి సహకారము నల్పగోరకకేని వారి సహాయమును బడయుటకు చర్యను దీసికొనెదరు."

మాక్డోనాల్డుగారి ప్రసంగము

ఆ ప్రసంగమున కనుకూలముగ భారతప్రభుత్వము భారతకాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సంఘసభ్యులను జనవరి 19 వ తేదిని నిర్బంధమునుండి విడుదలచేసినది. కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గము ప్రయాగయందును, ఢిల్లీ యందును సమావేశమై కాంగ్రెసుకర్తవ్యమును నిర్ణయించినది. కర్తవ్యమును నిర్ణయించినను సప్రూ, శాస్త్రి, జయకరుగార్ల ప్రార్థనలను గమనించి నిర్ధారణలు రహస్యముగ నుంచబడినవి. సప్రూ, శాస్త్రిగార్ల ఆగమనముతో తిరిగి రాయబారములు ప్రారంభమైనవి. గాంధిమహాత్ముడు స్వాభిమానమును విడిచి సమావేశమును కోరుచు ఇర్విను ప్రభువునకు వ్రాసినలేఖ కార్యసాధనమునకు ధర్మజ్ఞులవలంబించెడి మార్గమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. మిత్రులు, సహచరులు నివారించినను గాంధిమహాత్ముడు తన అంతరంగికప్రబోధము ననుసరించి ఇర్విను ప్రభువునకు లేఖవ్రాసి ధర్మవిజయమును బడసిన విధమును దురభిమానులకు హితోపదేశమును జేయుచున్నది. ఆత్మబలము పశుబలమును, ధనబలమును జయించగలవిధమును సత్యాగ్రహప్రతిభ విశదము చేయుచున్నది. ఇర్వినుప్రభువు గాంధిమహాత్ముని కోరిక నంగీకరించుచు సమావేశము నేర్పాటుచేయుట వారి సౌజన్యమును వ్యక్తముచేయుచున్నది. ఇర్విను-గాంధి సంప్రతింపులు గోప్యములైనను ధర్మవినయవిధేయతలయం దొకరి నొకరు మించిరని వదంతులు తెల్పుచున్నవి. ఇర్వినుప్రభువు ఇట్టిప్రశాంతస్వభావమునే 1929 డిశంబరు మాసమునందు చూపిన భారతవర్షమునకును, బ్రిటనునకును దుఃఖానుభవముతప్పియుండును. నిరంకుశాధికారుల కధికారాభిమానమునందు గల పట్టుదల ధర్మనిర్వాహణమునందు గలుగుట దుస్తరము. భరతవర్షమునందు తాత్కాలికముగనైనను శాంతినిస్థాపించుటకు గాంధిమహాత్ముడు చూపెంచిన సహనము, సాహసధైర్యములు, త్యాగము ప్రపంచ చరిత్రయందు శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడయగలవు. శాంతిస్థాపనకు శాస్త్రి, సప్రూ, జయకరు గార్లను

భోపాలు నవాబు, బికనీరు మహారాజాగార్లును, ఇతరులును, చేసిన ప్రయత్నములు ప్రశంసనీయములు. ఇర్విన్ ప్రభువు చూపిన శాంతధర్మమార్గ మధికారులకు ముందైనను స్వధర్మనిర్వహణమునకు ప్రమాణమగుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాత!

గాంధీ-ఇర్వినుసంధి

ఇండియా ప్రభుత్వ ప్రకటన

(1) రాజప్రతినిధికిని గాంధిగారికిని జరిగిన సంభాషణలకు పర్యవసానముగా శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమింపబడునట్లును, ఇండియా ప్రభుత్వమును రాష్ట్రీయప్రభుత్వములును బ్రిటను ప్రభుత్వపు ఆమోదమును బడసి కొంతచర్య గైకొనవలసినట్లును ఏర్పాటు కుదిరినది.

రాజ్యాంగసమస్య

(2) రాజ్యాంగసమస్యలవిషయములో ఇకముందు జరుగు చర్చలన్నియు రౌండుటేబిలుసభలో విచారింపబడిన రాజ్యాంగవిధానమును మరింత పరిశీలించుటకై యుండగలవు. దీనికి బ్రిటను ప్రభుత్వమువారి యనుమతి గలదు. రౌండుటేబిలుసభలో చిత్తుగా తయారుచేయబడిన రాజ్యాంగవిధానములో ముఖ్యాంశము "ఫెడరేషను" అట్లే భారతీయులకు పరిపాలనాబాధ్యత హిందూదేశముకొఱకుగానే చేయబడు మినహాయింపులు రక్షణోపాయములును ముఖ్యాంశములు. దేశసంరక్షణము విదేశవ్యవహారములు, అల్పసంఖ్యాకులకు రక్షణలు, హిందూదేశపు ఆర్థికపరపతి, ఋణాదులకు బాధ్యత యనువిషయములం గూర్చినవే మినహాయింపులు గాని రక్షణోపాయములు గాని.

కాంగ్రెసు పాల్గొన నుండుట

3. 1931 సం. జనవరి 19 వ తేదిని ప్రధానామాత్యుడు ప్రకటించినరీతిని జరుగనున్న రాజ్యాంగ సంస్కరణపరిష్కారమునందు కాంగ్రెసుప్రతినిధులు పాల్గొనుట కేర్పాట్లు గావింపబడును.

4. శాసనోల్లంఘనోద్యమమునకు చెందినకార్యములం గూర్చి ఒడంబడిక కుదిరినది.

శాసనోల్లంఘనోద్యమోపసంహారము

5. శాసనోల్లంఘనము నిష్కర్షముగా విరమింపబడును. ప్రభుత్వమువారును దీనికిబదులుచర్య గైకొనెదరు. శాసనోల్లంఘనమును విరమించుట యనగా, ఆయుద్యమాభివృద్ధికై దొరకొనబడుచున్న అన్ని చర్యలను విరమించుట—ముఖ్యముగా ఈక్రిందియంశములను గమనింపవలెను.

(అ) ఏ చట్టముయొక్క అంశములను గాని కావలెనని సమష్టిగా ధిక్కరించుట.

(ఆ) భూమిశిస్తును గాని, చట్టప్రకారము చెల్లింపవలసిన యితర దేయములను గాని చెల్లింపగూడదను ఉద్యమము.

(ఇ) శాసనోల్లంఘనోద్యమమునకు ప్రోత్సాహముగా వార్తాపత్రములను ప్రచురించుట.

(ఈ) సివిలు, మిలిటరీశాఖోద్యోగులను గ్రామోద్యోగులను ప్రభుత్వమునకు ప్రతికూలముగ పురికొల్పుట, తమ ఉద్యోగములకు రాజీనామా లిమ్మని ప్రచారము చేయుట.

విదేశవస్తుబహిష్కారము

(6) విదేశవస్తు బహిష్కారములో రెండు సమస్యలు గలవు. ఒకటి-ఆబహిష్కారోద్దేశ్యము; రెండవది - ఆబహిష్కారపద్ధతులు. ప్రభుత్వాభిప్రాయ మీక్రిందివిధమున నున్నది:—భారతీయ స్వదేశ పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించుటకు ప్రభుత్వమువారి యామోదము కలదు. భారతదేశపు ఐహికైశ్వర్యసముద్ధరణలో నీపారిశ్రామికోద్యమ మొక భాగము కావున, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమునకును, శాంతిశాసనసమర్థనమునకును భంగములేకుండ పైయుద్దేశ్యముతో చేయుప్రచారమును, ప్రోత్సాహమును, ప్రకటనాదుల కుంచించవలె నని ప్రభుత్వపుకోరిక కాదు. అయినను శాసనోల్లంఘనోద్యమకాలమున విదేశవస్తుబహిష్కారము ముఖ్యముగా బ్రిటిషువస్తువులబహిష్కారముగానే ప్రయోగింపబడెను. (ఒక్క విదేశవస్త్రబహిష్కారవిషయములోమాత్రము బ్రిటిషు ఇతరము-అనుభేదము లేక అన్ని విదేశవస్త్రములును బహిష్కరింపబడెను.) అట్టి బ్రిటిషువస్తు బహిష్కారము రాజకీయోద్దేశ్యములతో కూడుకొన్నదై బ్రిటనుదేశమున ఒత్తిడి కలుగజేయుట కుద్దేశింపబడెను. రాజ్యాంగవిషయమును బ్రిటిషు ఇండియాప్రతినిధులు, సంస్థానప్రతినిధులు, బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు, బ్రిటనులోని యితరరాజకీయపక్షములును కలసి జరుపబోవు సమావేశములో కాంగ్రెసుప్రతినిధులు స్నేహము వహించి పాల్గొనబోవునపుడు, పైయుద్దేశ్యములతో కూడుకొన్న బహిష్కారము తగియుండదని అంగీకరింపబడెను. అందువలన శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమింపబడు ననుటతో బ్రిటిషువస్తు బహిష్కారము రాజకీయసాధనముగా నుపయోగించుటకూడ స్పష్టముగా విరమింపజేయబడినట్లే యని అంగీకరింపబడెను. రాజకీయాందోళనకాలమున బ్రిటిషువస్తువులను అమ్ముట గాని, కొనుట గాని మానుకొనినవారు తమ కిష్టమున్నచో, ఆపద్ధతిని, మార్చుకొనుట కెట్టివిరోధమును ఇకముందు ఉండకూడదు.

పికెటింగు

(7) విదేశవస్తువులను పోనడచి, వాటికి బదులు స్వదేశవస్తువుల నుద్ధరించుటకు గాని, మద్యపానమును మానిపించుటకు గాని, అవలంబింపబడుచున్న పద్ధతులలో సాధారణపు చట్టపు హద్దుల ననుసరించి కావింపదగు పికెటింగుతప్ప నితరప్రకారములైన పికెటింగు

ప్రయోగింపబడదు. చట్టసంబద్ధమని పైన సూచింపబడిన పికెటింగు నిర్బంధముగా గాని, నిరోధముగా గాని, భయపెట్టుటగా గాని, ప్రతికూల ప్రదర్శనములు చేయుటగాగాని, పౌరుల కడ్డము తగులుటగాగాని సాధారణచట్టముల కెట్టి భంగముగా గాని యుండగూడదు. ఎక్కడనైనను ఈపద్ధతు లవలంబింపబడనిచో నచట పికెటింగు నిలిపివేయబడును.

పోలీసుచర్యలవిచారణ

(8) పోలీసుప్రవర్తనల నధిక్షేపించుచు కొన్నికొన్ని సందర్భములను గాంధిగారు ప్రభుత్వమునకు తెలియజేసి బహిరంగవిచారణ జరిపింపవలసినదని కోరినారు. ప్రస్తుతసందర్భములలో ఈవిషయమున ప్రభుత్వమునకు గొప్పచిక్కు లున్నవి. అట్టివిచారణలు పరస్పర నిందారోపణలకు కాలుద్రవ్వుట యగును. కావున శాంతిసముద్ధరణకు భంగకారు లగును. ఈఅంశముల గమనించి గాంధిగారు పోలీసువిచారణవిషయమున పట్టుపట్టలేదు.

(9) శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమించుటతో ప్రభుత్వమువారు గైకొనబోవుచర్య లీక్రింద వివరింపబడినవి.

ఆర్డినెన్సుల ఉపసంహారము

10. శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున గావింపబడిన ఆర్డినెన్సు లన్నియు ఉపసంహరింపబడును. విప్లవోద్యమమును ప్రతిఘటించుటకై గావింపబడిన 1931 సం. ఒకటవ ఆర్డినెన్సు ఇందులో చేరదు.

క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద నిషేధములు తొలగింపబడును

11. 1908 వ సం.పు క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద, అక్రమసంఘములుగా నిర్దేశించుచు నిషేధించినసంఘములపై నిషేధపుటుత్తరువులు ఉపసంహరింపబడును. ఇందుకు పైనిషేధపుటుత్తరువులు శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున గావింపబడినవిగా నుండవలెను. ఇటీవల బర్మాప్రభుత్వమువారు క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద గావించిన నిషేధపుటుత్తరువు ఇందులో చేరదు.

విచారణలోనున్న ప్రాసిక్యూషను లెత్తివేయబడును

12. శాసనోల్లంఘనోద్యమపరముగా ప్రారంభమై జరుగుచున్న ప్రాసిక్యూషనులు విరమించుకొనబడును. ఇందుకుగాను విచారణలో నున్న నేరములు దౌర్జన్యరాహిత్యములుగా నుండవలెను. పరిభాషానుసారముగా దౌర్జన్యయుతమని కాని, అట్టి దౌర్జన్యమునకు ప్రొత్సాహకములని కాని భావింపబడు నేరములలో కూడ ప్రాసిక్యూషనులు విరమింపబడును.

(అ) క్రిమినలు లా ప్రొసీజరుకోడుక్రింద జరుపబడుచున్న సెక్యూరిటీకేసులకుకూడ పైనియమములే అనువర్తించును.

(ఇ) శాసనోల్లంఘనోద్యమమందు పాల్గొనినన్యాయవాదులపై రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు హైకోర్టులలో లీగల్ ప్రాక్టీషనర్సుచట్టముక్రింద కేసు పెట్టియున్నయెడల అట్టికేసులు విరమించుకొనుట కాయాకోర్టులలో రాష్ట్రప్రభుత్వము లనుమతి కోరగలవు. ఇందుకుగాను ఆయా న్యాయవాదివ్యక్తుల చర్య దౌర్జన్యరాహిత్యమై యుండవలెను.

(ఈ) సోల్జర్లపై గాని పోలీసులపై గాని ఆజ్ఞోల్లంఘనకై జరుపబడు ప్రాసిక్యూషను లీనియమములలో చేరవు.

రాజకీయఖైదీలవిడుదల జరుగును

13. (అ) దౌర్జన్యరహితమైన నేరములకు శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున జైలుకు పోయినవారి నందరిని ప్రభుత్వమువారు విడుదలచేసెదరు. దౌర్జన్యమనుశబ్దమునకు పారిభాషికముగా నుపయోగించు దౌర్జన్యము అర్థము కాదు.

(ఆ) ఏఖైదీ గాని (అ) నియమములో చేరియుండి దౌర్జన్యవిరహితమగు జైలునేరమునకు దేనికైనను శిక్షింపబడియున్నయెడల ఆశిక్షకూడ రెమిషన్ ఈబడును. అట్టిజైలునేరమునకిప్పుడు ఏఖైదీమీద గాని ప్రాసిక్యూషన్ జరుగుచున్నయెడల అట్టి ప్రాసిక్యూషను విరమించుకొనబడును. ఇందులో దౌర్జన్యశబ్దము పారిభాషికము కాదు.

(ఇ) ఆజ్ఞోల్లంఘనమునకై శిక్షింపబడినసోల్జర్లును పోలీసులును ఈరాజకీయఖైదీలవిడుదలనియమములలో చేరరు.

జరీమానాలు

(14) ఇప్పటికి వసూలుచేయబడని జరీమానాలు వసూలుచేయబడవు. క్రి. ప్రొ. కోడుక్రింద సెక్యూరిటీ రద్దుపరచుట కాజ్ఞ గావింపబడి, అట్టిసెక్యూరిటీసొమ్ము యింకను వసూలు చేయబడకయున్నయెడల అది యిక వసూలుచేయబడదు. వసూలు చేయబడినజరీమానాలు, గాని రాబట్టుకొబడిన సెక్యూరిటీధనము గాని యేమాత్రమును మరల నివ్వచేయబడదు.

అదనపుపోలీసుల విరమించుట

(15) శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున అదనపుపోలీసులను ఆయావాస్తవ్యులు వ్యయమును భరించునట్లుగా నియమించినచోట్లనెల్ల రాష్ట్రప్రభుత్వములు తమవిచక్షణత నుపయోగించి ఆయదనపుపోలీసు సిబ్బందిని విరమించెదరు. అదనపుపోలీసువ్యయమున కెక్కువ గాకుండ ఇప్పటికి వసూలుచేయబడినధనము రాష్ట్రప్రభుత్వములు మరలనిచ్చివేయజాలవు.

ఆస్తిని మరల ఇచ్చివేయుట

(16) (అ) శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భములలో, సక్రమముగా అనుభోగ్యమైన చరాస్తిని ఆర్డినెన్సుక్రింద గాని క్రిమినలు లా సెక్షనులక్రింద గాని ప్రభుత్వమువారు స్వాధీనపఱచుకొని యున్న

చోట్ల నెల్ల అది ఇప్పటికిని ప్రభుత్వస్వాధీనమందే యున్నయెడల మరల నిచ్చివేయబడును.

(ఆ) భూమిశిస్తును గాని మరియేపన్నును గాని రాబట్టుటకై జప్తు చేయబడినచరాస్తి మరల నిచ్చివేయబడును. కాని ఆచెల్లింపని మనిషి సమంజసమైనకాలములోపల స్పష్టముగా పన్ను చెల్లింపజాలని కలెక్టరునకు ఆధార మున్నయెడల పైనియమము చెల్లదు. సమంజస మయినకాలమును నిర్ణయించుటలో పన్ను చెల్లించుటకు సమ్మతి యుండియు శక్తిలేనివారివిషయమునుగూర్చి శ్రద్ధ వహింపబడును. అవసరమైనయెడల భూమిశిస్తు పరిపాలనానియమములప్రకారము శిస్తు వసూలు నిలిపియుంచబడును.

(ఇ) చరాస్తి ఫలమైనందులకు పరిహార మొసగబడదు.

(ఈ) చరాస్తిని జప్తు చేసినతరువాత ప్రభుత్వమువారు విక్రయించినా మరియేట్లో పరిష్కారము చేసియున్నయెడల, పరిహార మొసగబడదు. విక్రయమువలన వచ్చినడబ్బు చెల్లింపవలసినపన్ను కధికముగా నున్న తప్ప మరల నిచ్చివేయబడదు.

(ఉ) జప్తు న్యాయశాస్త్రరీత్యా జరుగలేదని తోచినవారు కోర్టు కెక్కి కేసుచేసి న్యాయము పొందవచ్చును.

జప్తు చేయబడిన స్థిరాస్తి

(17) (అ) 1930 వ సంవత్సరపు 9 వ ఆర్డినెన్సుక్రింద ప్రభుత్వము స్వాధీనము చేసికొనినస్థిరాస్తి ఆయార్డినెన్సునిబంధనలబట్టియే మరల నిచ్చివేయబడును.

(ఆ) భూమిశిస్తు గాని, మరి ఏపన్ను గాని వసూలు చేయుటకై జప్తు చేసికోబడిన భూమి మొదలగు స్థిరాస్తి విషయములో ఇప్పుడు ప్రభుత్వస్వాధీనమందున్న స్థిరాస్తి అంతయు మరల నిచ్చివేయబడును. ఆ ఇచ్చివేసినను పన్ను చెల్లింపవలసినవారు సమంజసమైనకాలములో స్పష్టముగా చెల్లించడని తలచుటకు కలెక్టరున కాధారమున్నయెడల ఆస్తి యిచ్చివేయబడదు. సమంజసమైనకాలమును నిర్ణయించుసందర్భములో పన్ను చెల్లించుటకు సమ్మతి యుండియు శక్తిలేనివారివిషయమున శ్రద్ధ వహింపబడును. అవసరమైనయెడల పన్ను వసూళ్లు పరిపాలనాసూత్రముల ననుసరించి నిలిపివేయబడును.

(ఇ) జప్తు చేసిన స్థిరాస్తి ప్రభుత్వముచేయి దాటిపోయి మూడవవారికి చేరిపోయినయెడల, ప్రభుత్వమునకు చెందినంతవరకా విషయ మంతటితో ఆఖరైనట్లే తలంపవలెను.

పరా:—ఈ విక్రయములు కొన్నియైనను అక్రమములు అన్యాయము నని తమకు తెలిసియున్నట్లుగా గాంధిగారు నివేదించినారు. ప్రభుత్వమువారుమాత్రము తమకు తెలిసినదానినిబట్టి వివాదము నంగీకరింపజాలరు.

(ఊ) ఆస్తిజప్తువిషయము న్యాయశాస్త్రరీత్యా లేదని తలచువారు కోర్టు కెక్కి కేసుచేసి న్యాయము పొందవచ్చును.

18. చట్టనిబంధనలప్రకారము గాక వేరువిధముగా పన్నులు వసూలు చేయబడినసందర్భము లతిస్వల్పము లనియే ప్రభుత్వమువారి విశ్వాసము. అయినను అట్టిసందర్భములలో న్యాయము కలుగజేయుటకు క్రమము స్పష్టపరుపబడినచోట్ల నెల్ల విచారణ సలిపి చర్యగైకొన వలసినదిగా జిల్లాఉద్యోగులకు రాష్ట్రప్రభుత్వములు ఉత్తరువు లంపగలవు.

ప్రభుత్వోద్యోగులను మరల స్వీకరించుట

(19) తమ ఉద్యోగములకు రాజీనామా నిచ్చినవారిస్థానము లందు శాశ్వతముగా ఇతరులను నియమించి యున్నయెడల ప్రభుత్వమువారు మరల పూర్వపుమనుష్యులను నియమింపజాలరు. రాజీనామా నిచ్చినప్రభుత్వోద్యోగులు కాని, గ్రామోద్యోగులు కాని మరల తమ నౌకరీల నపేక్షించుయెడల రాష్ట్రప్రభుత్వము లాయామనుష్యులగుణాగుణములనుబట్టి ఉదారమైనపద్ధతినే అవలంబించెదరు.

ఉప్పు తయారుచేయుట

(20) ఉప్పుశాఖపరిపాలనవిషయములో ఇప్పుడున్న చట్టముల నుల్లంఘించుటను ప్రభుత్వమువా రొప్పుకొనజాలరు. ప్రస్తుతము దేశపు ఆర్థికస్థితిగతులబట్టి ఉప్పుచట్టములను ఎక్కువగా మార్పుచేయుటకును వారికి వీలుగాదు. అయినను కొంతమంది బీదజనుల సౌకర్యార్థము తామిపుడు కొన్నికొన్నిచోట్ల పరిపాలనానిబంధనలబట్టియే అవలంబించు పద్ధతిని ఉప్పు లభ్యమగుచోట్లకు చుట్టుపట్లనున్న గ్రామాదులజనులు ఉప్పును సేకరించుటకును, తయారు చేసికొనుటకును, ఆయా గ్రామాదులలోనే విక్రయించుటకును అవకాశ మందున ఏర్పాటు చేసెదరు. ఈనిషిద్ధలవణమును బయటికెళ్లకు అమ్మకముపబగా నుపయోగింప గూడదు.

21 ఈఒడంబడికలోనినియమములను కాంగ్రెసువారు సంపూర్ణముగా పాటింపకపోవుయెడల ప్రభుత్వమువారు పౌరక్షేమరక్షణార్థమును, శాంతిశాసనమర్యాదార్థమును అవసరమైన చర్యలను గైకొనవలసి యుందురు.

(సం) హెచ్. డబ్ల్యు. ఎమర్సన్,
ఇండియా ప్రభుత్వ కార్యదర్శి.

భారతకాంగ్రెసుకార్యసంఘమువారి తీర్మానము

"ఇండియా గవర్నమెంటువారికిని కాంగ్రెసువారి పక్షమున గాంధిగారికిని జరిగిన తాత్కాలికమగు ఒడంబడికలోని షరతులను భారతకాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు ఆలోచించి వాటి నన్నిటిని ఆమోదించిరి. ఈషరతుల ప్రకారము వెంటనే పనిని ప్రారంభింప

వలెనని దేశమునందలి అన్ని కాంగ్రెసు సంఘములకును తెలియజేయుచున్నారు. ఈషరతులలో కాంగ్రెసువారు నెఱవేర్పవలసిన వాటి నన్నిటిని దేశమునం దంతటను కాంగ్రెసువారు సరిగా నెఱవేర్చెదరనియె కార్యసంఘమువారు నమ్ముచున్నారు. ఈ ఒడంబడికలోని షరతులను కాంగ్రెసువారు సరిగా నెఱవేర్చుటపైననే పూర్ణస్వరాజ్యమాధారపడి యుండునని సంఘమువారు స్పష్టపరుచుచున్నారు"

అను తీర్మానము నేడు జరిగిన భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘ సభలో నామోదింపబడెను.

కాంగ్రెసుసంఘముల కన్నిటికిని కర్తవ్యమును స్పష్టపరిచుట

"కాంగ్రెసుమహాసభవారిపక్షమున భారతకాంగ్రెసుకార్యసంఘమువారికిని ఇండియాగవర్న్మెంటువారికిని తాత్కాలికముగా ఒడంబడిక కుదిరినందున ఈఒడంబడిక ప్రకారము పనిచేయుటకు మీ రాష్ట్రమునం దున్న కాంగ్రెసుసంఘముల కన్నిటికి వెంటనే తెలియజేయుటకు మీరు తగినయేర్పాటులు చేయగోరెదము.

1. శాసనోల్లంఘనమును, పన్నులనిరాకరణమునుగూడ వెంటనే విరమింపవలెను. ఇటుపై చేచట్టములను (లాసు రెగ్యులేషన్సు) కాంగ్రెసువారెవ్వరునుగూడ ధిక్కరింపగూడదు. తిరస్కరింపగూడదు. ఉల్లంఘింపగూడదు.

2. బ్రిటిషువస్తుబహిష్కారమును కేవలము బహిష్కారమాత్రముగా ప్రయోగింపగూడదు. ఈ విషయములో వ్యక్తులకు స్వేచ్ఛనీయవలెను.

3. నిషా చేయునట్టివస్తువులను పానీయములను, అన్ని విదేశములబట్టలను సారాదుకాణములను బహిష్కరించుట కనుమతి యియ్యబడెను గాన అవసరము కలిగినచో వీటిని బహిష్కరించుచునే యుండవలెను.

4. ఈదుకాణములవద్ద పికెటింగు చేయునపుడు తీవ్రచర్యలను (ఎగ్రసివు) జరుపగూడదు. ఎవరినిగూడ బెదరింపగూడదు. నిర్బంధింపగూడదు. నిరోధింపగూడదు. విరోధభావముతో కట్టెప్రదర్శనములను (డెమానిస్ట్రేషన్సు) చేయగూడదు. రాకపోకల కెట్టి యభ్యంతరమును కలిగింపగూడదు. ప్రజలు రాకుండ అడ్డుపెట్టగూడదు. మామూలు న్యాయశాస్త్రమునకు సంబంధించిన యే నేరమును గూడ చేయగూడదు.

5. ఎచటనైన నీరీతిగా పికెటింగు చేయుటకు వీలు కలుగనిచో అట్టిప్రదేశములలో పికెటింగుచేయుట మానివేయవలెను.

6. విదేశవస్తువుల నన్నిటిని పరిత్యజించి దేశీయవస్తువులనే వాడవలెనని కూడ బోధించుచుండవలెను.

7. చాలమంది గుంపుగా చేరి ఉప్పుచట్టముల నుల్లంఘింపగూడదు. ఉప్పుకొఠారులపైని దాడి సలుపగూడదు.

8. ఉప్పు పోగుచేయుటకును తయారుచేయుటకును వీలుగానున్న ప్రదేశములలో నివసించుచుండు గ్రామస్థులు ఇటుపైనిగూడ ఉప్పు పోగుచేయవచ్చును. తయారుచేయవచ్చును. దానిని వారు ఉపయోగించుకొనవచ్చును. ఆప్రాంతములలో నున్నవారికి విక్రయింపవచ్చును. కాని ఆఉప్పును దూరప్రదేశములం దున్నవారికి విక్రయింపగూడదు. ఆఉప్పుతో పెద్దయెత్తున వ్యాపారము చేయగూడదు.

9. ఇటుపై డిక్లరేషను ఇయ్యకుండ పత్రికలను ప్రకటింపగూడదు.

10. సిస్తులను చెల్లింపజాలకపోవుటవలన గాని ఆర్థికమగు దురవస్థవలనగాని స్వగ్రామములను వదలివేసి యితరస్థలములకు వెళ్లినవారు మరల స్వగ్రామములకు వెళ్లుటకును, భూమిసిస్తును చెల్లింపవలసినవారు దానిని చెల్లించుటకును సంసిద్ధులు కావలెను.

11. దొరతనమువారు భూమిసిస్తులను ముజరా యిచ్చునట్లును వసూలు చేయకుండునట్లును చేయుట కితరపద్ధతుల నవలంబింపవలెను.

12. రాజకీయఖైదీల నందరిని వెంటనే విడుదల చేసెదరు గాన కరాచీకాంగ్రెసుమహాసభకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనువిషయమున ప్రత్యేకముగా ఉత్తరువులు పంపబడును."

అని భారతకాంగ్రెసుకార్యదర్శి డాక్టరు సయ్యదు మహమదు గారు ప్రతిరాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘమునకును తంతివార్త నంపెను.

గాంధిమహాత్ముడు పత్రికావిలేఖకుల సభలో నుపన్యసించుట

ఢిల్లీ, మార్చి ౯:— దేశీయపత్రికలవిలేకరులును విదేశీయపత్రికల విలేకరులును చాలమంది నేడు మహాత్ముని సందర్శించిరి. ఆసభలో మహాత్ముడు ఒకగంటసేపు మాటలాడెను.

"ఇర్విన్ప్రభువుసహనము నిరుపమానము; కార్యనిమగ్నత మరింత నిరుపమానము. ఇర్విన్ప్రభువు నిరంతరమును చాల సౌజన్యముతో మిక్కిలి మర్యాదగానే ప్రవర్తించెను.

పూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటయే కాంగ్రెసువారి యాశయము. దీనినే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము (కంప్లీటు ఇండిపెండెన్సు) అని కొందరందురు గాని యీవాక్యము పూర్ణస్వరాజ్యమనుభావమును సరిగా విల్లడింపజాలదు. ఈపూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటకే కాంగ్రెసువారిప్పుడు రౌండుటేబిలుసభలో పాల్గొనుచున్నారు.

ఇదివరకు లండనులో జరిగినరౌండుటేబిలుకాన్ఫరెన్సులో సగము వరకైనను మన ఆశయములు కొనసాగలేదు. సమగ్రనిరంకుశవర్గమును

సమగ్రప్రజాసత్తాకవర్గమును చేరి ఫెడరేషనుగూడ నేర్పడినచో గొప్ప అనర్థకము కలుగకమానదు.

కాంగ్రెసుసభ అశేష భారతీయులకును ప్రతినిధిసభయై యున్నదిగాన బ్రిటిషు యిండియాలోని ప్రజ లెట్టిస్వాతంత్ర్యములను బడయ గోరుచున్నారో అట్టిస్వాతంత్ర్యములనే సంస్థానముల ప్రజలుగూడ బడయగలుగుటకు తగినయేర్పాటులను చేయవలె నని కాంగ్రెసువారు కోరినచో సంస్థానాధిపతులు పెడచెవిని పెట్ట రనియే నమ్మెదను.

కాంగ్రెసువారి యాశయము సిద్ధింపవలె ననిన దేశమునందుగల అన్నిపక్షములవారును సంస్థానాధిపతులును, ఆంగ్లేయులును గూడ తోడ్పడుట ముఖ్యావసరమే యగును.

కావున నిపుడు కాంగ్రెసువారికిని గవర్నమెంటువారికిని తాత్కాలికముగా జరిగినఒడంబడికను కొనసాగించుటకు దేశీయులందరునుగూడ పూనుకొనవలెను. వా రటులు చేసినచో మన యాశయముకొరకు పట్టుపట్టుట కవసరమగు ప్రతిష్ఠ కాంగ్రెసుకు చేకూరగలదు.

అరాజకవర్గమువారు గూడ కనీసము ప్రస్తుతకాలానుగుణ్యమును నావశ్యకముగా భావించియైనను తమదౌర్జన్యవిధానమును విరమించి అహింసావిధానమున యాశయమును బడయుటకు కాంగ్రెసువారి కొకయవకాశము నొసగవలె నని కాంగ్రెసువారును నేను స్వయముగాను గూడ అరాజకపక్షమువారిని కోరుచున్నాను. అరాజకపక్షమువారిపు డిందులకు సమ్మతించినచో అటుపిమ్మట రాజకీయఖైదీల నందరిని యురిశిక్షవిధింపబడినవారిని గూడ వదలివేసెదరు. కాని అడియాశలను కలిగింపగూడ దనిమాత్రము నేను హెచ్చరింపక తప్పదు.

నే నిపుడు ప్రారంభించిన యుద్యమమునందు అమెరికా మున్నగు విదేశములవారు సానుభూతిని ఆదరమును వెల్లడించుచున్నా రని నేను బాగుగా నెరిగియేయుంటిని. ఇటులైన నింకను క్లిష్టతరములగు పరిస్థితులను నే నెదుర్కొనవలసి యుండుటచే అపుడుకైతము విదేశీయు లింతకంటె అధికమైన సానుభూతినిగూడ చూపుచున్నచో నా ప్రయత్నము ఫలించునెడల అఖిలప్రపంచముయొక్క శాంతికిని అత్యధికముగ నాధార మేర్పడగలదు.

ఇర్విను ప్రభువు నాయనుమానముల నన్నిటిని పూర్తిగా తొలగించి నాకు చిత్తశాంతిని కలుగజేసెను. ఇపుడు కాంగ్రెసువారికిని దొరతనమువారికిని ఒడంబడిక జరుగుటవలన ప్రజ లపారములగు కష్టములకు పాలుగావలసినదురవస్థ తొలగినది.

ఇది విజయమే అనునెడల నిది కాంగ్రెసువారికిని దొరతనము వారికినిగూడ చెందునుగాన దీనినిగూర్చి కాంగ్రెసువా రెవరునుగూడ పొంగను గూడదు క్రుంగను గూడదు. ఎవ్వరునుగూడ నిరాశను చెందగూడదు. త్యాగమునకును కష్టానుభూతికిని పరిమితులు బాగుగానే నిర్ధారణ చేయబడియున్నవి. ఆపరిమితి పూర్తియైనపిమ్మటగూడ వాటినే కొనసాగించుచుండుట అవివేకమును గొప్ప అక్రమమునుగూడ నగును. ఇదివరకు జరిగిన యన్యాయములనుగూర్చి యెవరును అధికముగా యోజింపగూడదు. పూర్ణస్వరాజ్యముపైననే తమభావముల నన్నిటిని కేంద్రీకరింపజేయవలెను.

ఒడంబడికలో రెండవరౌండుటేబిలుసభనుగూర్చిన వాక్యమునకు రెండర్థములను చేసికొనుటకు వీలుండునట్లె ఆవాక్యము వ్రాయబడెను.

ఫెడరేషను కేవలము భ్రాంతిమూలకమే కావచ్చును. లేక రెండు ప్రత్యేకావయవములు కలసి పనిచేయుటవలన మొత్తముశరీరమున కంతటికిని అధికముగ బలమును చేకూర్చుటకు తగినసజీవమును సాంగము నగు వ్యక్తియే కావచ్చును.

బాధ్యత వట్టిచాయయే కావచ్చును. లేనిచో లేక సమున్నతి మహావృక్షమువలె వంగనట్టియు వంచుటకు వీలులేనట్టియు నేర్పాటు గూడ కావచ్చును.

రక్షణలు భారతమాతకాలుచేతుల నంటగట్టునట్టి బంధములే కావచ్చును. లేదా క్రొత్తగా నాటబడినమొక్కను చాల ప్రేమతోను, శ్రద్ధతోను పెంచవలసి యుండునుగాన నట్లు దానిని కాపాడుట కవసరమగునట్టి పలువిధములగు కంచెలుగూడ కావచ్చును.

రెండుపక్షములవారును తమతమపద్ధతుల ప్రకారము పనిచేయుట కవకాశ ముండును.

భారతదేశమునందు రాజకీయముగను, సాంఘికముగను, ఆర్థికముగను, నైతికముగనుగూడ నిజమైన అభివృద్ధి కలుగుటకు ఫెడరేషను బాధ్యత, రక్షణలు, మినహాయింపులు మున్నగున వన్నియును సాధనభూతములుగా నుండునట్లు చేయవలె ననియే కాంగ్రెసువారు ముఖ్యముగ కోరుచున్నారు. ఈవిషయమును రౌండుటేబిలుసభవా రందరును గూడ నామోదించునట్లు కాంగ్రెసువారు చేయగలిగినచో దానివలన కలుగునట్టిఫలితము పూర్ణస్వరాజ్యమే (కంప్లీటు యిండిపెండెన్సు) అగు నని నేను చెప్పగలను.

ఈ నూతనావకాశమును కాంగ్రెసువారు చక్కగా నుపయోగించుకొనినచో ఈ పూర్ణస్వరాజ్యవిధానమునకు మంచి పోషణమును కలిగింపవచ్చును; లేదా తగిన యాత్మవిశ్వాసమును స్థైర్యమును లేకపోవుటవలన ఈ యవకాశమును వ్యర్థ మొనరింపవచ్చును.

ఎటులైనను కాంగ్రెసువా రిపుడు ప్రభుత్వమునకు తోడ్పడుటకు పూనుకొనిరి గాన ఇట్టితరుణమున దేశమునందు గల అన్నిపక్షములవారును సంస్థానాధిపతులును ఆంగ్లేయులునుగూడ కాంగ్రెసువారికి తోడ్పడుట ముఖ్యతమమై యున్నది" అని మహాత్ముడు నుడివెను.

మరికొన్ని వివరములు

అమెరికా పత్రికావిలేఖరులును ఇండియాపత్రికావిలేఖరులును మొత్తము 15 మంది నేను మధ్యాహ్నము అన్సారిగారి మందిరమున మహాత్ముని సందర్శించిరి. అపుడు తనకును రాజప్రతినిధికిని జరిగిన ఒడంబడికనుగూర్చి మహాత్ముడు వారి కెరిగించెను.

“రాజప్రతినిధి అపారమగు ఓరిమిని సహనమును బూని మిక్కిలి శ్రమపడి పని చేయుటయును చాల మర్యాదగా సంభాషణలను జరుపుటయును, కలుగకుండినచో ఈ ఒడంబడిక కుదిరియుండదని నేను ముందుగా మీకు తెలుపగోరుచున్నాను. నేను ఇర్వినుప్రభువునకు చాల ఆగ్రహము కలిగింపదగినరీతిని అనుద్దిష్టముగానే చాలసారులు మెలగియుండవచ్చును. అతనియోరిమిని నేను కఠినముగానే పరీక్షించి యుండవచ్చును. కాని ఒక్కసారియైన నతడాగ్రహమును గాని, కోపమును గాని అవంతయైన కనబరచియుండలేదు. మొదటినుండి కడవరకును ఇర్వినుప్రభువు మిక్కిలి ధారాళముగానే ప్రవర్తించెను. సాధ్యమైనచో నెటులనైన సమాధానమును కలిగించి తీరవలెనని అతడు దీక్షపూనెననికూడ నేను నమ్మెదను.

నేను మొదట చాల భయాందోళనములతోనే సంభాషణలను ప్రారంభించితిని. నా కవిశ్వాసముకూడ హెచ్చుగానే యుండెను. కాని ప్రారంభమునందే యిర్వినుప్రభువు నాసంశయము లన్నిటిని పూర్తిగా తొలగించి నాకు చిత్తశాంతిని కలిగించెను.

నేను మొదట రాజప్రతినిధికి లేఖ వ్రాసినపు డెటులనైనను సమాధానమును కలిగించితీరవలెనను దృఢసంకల్పముతో వ్రాసియుండలేదు. కాని యిపుడు సమాధానము కుదురనిచో దేశమున ప్రజలకష్టములు వెనుకటికంటె నూరురెట్లధికమై యుండుట నిశ్చయము గాన నిపుడు సమాధానము కుదిరినందులకును, ప్రజ లిట్టిబాధలకు గురిగావలసిన యావసరము తొలగినందులకును నేను భగవంతునకు వందనసహస్రముల నర్పించుచున్నాను.

వినమ్రతతో భగవంతుని ప్రార్థింపుడు

సమాధానము కుదిరినందుల కెవ్వరు నుప్పొంగగూడదు. ఇపుడు జయాపజయములనుగూర్చి ఆలోచించుట కిట్టి కారణమును లేదు. మనకు పూర్ణస్వరాజ్యము లభించువరకును మనము విజయులము కాజాలము. కావున నిపుడు కష్టములపాలగుటవలననైనను లేక మిక్కిలి ఓరిమితోను మృదుమధురవాక్యములతోను వాదప్రతివాదములను జరుపుటవలననైనను తమ యాభీష్టముపడయుటకు తమవిధిని నెరవేర్చుట కవసరమగు ధైర్యత్యాగవివేకాదుల నొసగుమని యెల్లవారును వినమ్రులై భగవంతుని ప్రార్థింపగోరెదను. గత 12 నెలలనుండియు సత్యాగ్రహమునందు పాల్గొని అష్టకష్టముల ననుభవించిన లక్షలకొలది దేశీయులందరును ఇపుడుగూడ నటులనే యైకమత్యము వివేకము కార్యనిరతి మున్నగువాటి నత్యధికముగా వెల్లడించుచుందు రని నమ్మెదను.

సమాధానమువలన నిజమైనయవకాశ మేర్పడినది

ఇపుడు సమాధానము కుదిరినందుల కానందభరితు లగువారు కొందరుండునెడల చాల నిరాశను చెందుచున్నవారుగూడ కొందరుండగల రని నేను బాగుగా నెరుగుదును. శౌర్యసాహసములతో కష్టముల ననుభవించుటయే యిట్టివారికి ప్రియతమము. అందువలననే వారి కత్యధికమగు నానందము కలుగును. ఎంతకాలమునకైనను వారు సహించుచుందురు గాని ఆకష్టదశ తొలగుచో పనిచేయుటకు తమ కవకాశము లేదనియును లక్ష్యముగూడ చాల దూరమైన దనియును వారు భావింపకుండజాలరు. “మీరు సహనముతో భగవంతుని ప్రార్థించుచు శ్రద్ధగా గమనించుచుండుడు” అనియే నే నట్టివారికి తెలిపెదను. కష్టముల ననుభవించుటకుగూడ స్పష్టమగు మితియే కలదు. తనతో చర్చించుటకు ప్రతిపక్షి అవకాశము కలుగజేసినపుడుగూడ కష్టములపాల్పడుచునే యుండగోరుట గొప్పతప్పిదమే యగును. అవకాశ మేర్పడినపుడు దాని నుపయోగించుటయే ముఖ్యకర్తవ్య మగును. ఇపుడు కలిగినసమాధానమువలన మంచియవకాశ మేర్పడిన దనియే నేను నమ్మెదను. కాంగ్రెసువారు రౌండుటేబిలుకాన్ఫరెన్సులో పాల్గొనుటకు ముందు ఇంకను చాల విషయములు జరుగవలసియే యున్నవి. ఇదివరకు జరిగిన యక్రమము లెంత ప్రబలముగా నుండినను వాటికి పరిహారమును బడయగోరుట కాంగ్రెసువారి ప్రధానాశయము కాదు. పూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటయే కాంగ్రెసువారి ప్రధానాశయము. అదియే భారతీయుల జన్మహక్కు. అది పూర్తిగా లభింపనిచో భారతీయులకు సంతృప్తి కలుగజాలదు.

ఈపదమును మిక్కిలి భద్రముగా మరుగుపరుచుచున్నట్టివాక్యము రెం డర్థముల నిచ్చుటకు బుద్ధిపూర్వకముగా సమర్థమైయున్నది. ఫెడరేషను కేవలము భ్రాంతిమూలకమే కావచ్చును. లేక మొత్తముశరీరమున కంతటికిని బలమును కలిగించుటకు తగినరీతిని రెండుప్రత్యేకావయవములు కలసి పనిచేయునట్టి శారీరకస్థితిగూడ కావచ్చును.

రెండవప్రాపనదగినబాధ్యతగూడ నట్టివాయయే కావచ్చును. లేనిచో అది వంగనట్టియు వంచుటకు వీలు కానట్టియు సమున్నతగంభీరమహావృక్షముగూడ కావచ్చును. రక్షణలవలన భారతదేశమునకు కలుగగల లాభమునుబట్టి చూచినచో నవి కేవలము ఎండమావులును భారతమాతకాలుసేతుల నంటుగట్టు గట్టిబంధములునుగూడ కావచ్చును. అవి భారతమాత మెడకు తగిలింపబడిన ఉరితాళ్లుగూడ కావచ్చును. లేదా క్రొత్తగా నాటబడిన లేతమొక్కను చాల శ్రేమతోను శ్రద్ధతోను పెంచవలసియుండును గాన నట్లు దానిని కాపాడుట కవసరమగునట్టి పలువిధములగు కంచెలుగూడ నవి కావచ్చును.

ఈ ప్రాపులకు ఒకపక్షమువా రొకయర్థమును మరియొకపక్షమువారు మరియొకయర్థమును చేయుటకుగూడ నవకాశము కలదు. ఈపదమును మరుగుపరుచుచున్నట్టివాక్యమునుబట్టి రెండుపక్షముల

వారును తమతమవిధానముల ననుసరించి పని చేయుచుండుటకుగూడ నవకాశము కలదు.

భారతదేశమునందు రాజకీయముగను సాంఘికముగను ఆర్థికముగను నైతికముగనుగూడ నిజమైనయభివృద్ధి కలుగుటకు ఫెడరేషను, బాధ్యతరక్షణలు, మినహాయింపులు, మున్నగువాటి నన్నిటిని సాధనభూతములుగా చేయవలె నను నుద్దేశముతోనే కాంగ్రెసువారు రౌండు టేబిలుసభలో పాల్గొనుట కిపుడు తమయామోదమును వెల్లడించిరి.

ఈ విషయమును రౌండుటేబిలుసభప్రతినిధు లందరును బాగుగా గ్రహింపగలుగునట్లు కాంగ్రెసువారు చేయగలిగినచో మనయాశయము పూర్తిగా సిద్ధింపగలదు. కాని యిది చాల కష్టసాధ్యమని నే నెరుగుదును. మార్గము చాల దుర్గమము. కంటకశిలాభూయిష్ఠము. కాని కాంగ్రెసువారు సంపూర్ణధైర్యవిశ్వాసములతో నీమాతనకార్యనిర్వహణమునకు గడంగినచో ఫలసిద్ధి కలుగగల దని నేను నిస్సంశయముగా చెప్పగలుగుదును. కావున నిది యంతయును కాంగ్రెసువారిహస్తగతముగానే యున్నది. వారీయవకాశమును సరిగా నుపయోగించుకొనినచో జగద్విఖ్యాతిని బడయగలుగుదురు. లేనిచో విఫలు లగుదురు. కాని యీకార్యమును నెరవేర్పవలెనని కాంగ్రెసువారికి సంస్థానాధిపతుల సాహాయ్యమును నాంగ్లేయులసాహాయ్యమును గూడ నత్యవసరమే యగును.

సంస్థానాధిపతులకు విజ్ఞప్తి

దేశమునం దున్న యితరరాజకీయపక్షములవా రందరును యథార్థమగు స్వాతంత్ర్యమును బడయగోరుటలో కాంగ్రెసువారి కంత మాత్రమును తీసిపోవుట లేదుగాన నిపుడు వారికి నే నెట్టివిజ్ఞప్తిని చేయ నవసరము లేదు.

సంస్థానాధిపతులవిషయ మిట్టిది కాదు. ఫెడరేషనునకు వారు సమ్మతించుటగూడ నాకు చాల ఆశ్చర్యముగానే యున్నది. వారు ఫెడరలుయుండియు సమానభాగస్వాములుగా నుండగోరినచో బుద్ధిపూర్వకముగానే ముందంజ వేయగోరెదను. కావున ఈ ఫెడరేషనులో నిటుపైని తమతో సమానభాగస్వాములుగా నుండగోరు (కాంగ్రెసు) వారుగాని వారిపక్షమున నితరులు గాని చేయునట్టివిజ్ఞప్తిని వినుటకు వారు నిరాకరింప రనియును త్యాగవిరహితమగు పట్టుదలను బూన రనియును నేను నమ్ముదును. కాంగ్రెసువారివిజ్ఞప్తి సంస్థానాధిపతులు తిరస్కరించినచో కాంగ్రెసువారిస్థితి మిక్కిలి అసంగతమును హాస్యాస్పదము నగును. కాంగ్రెసుమహాసభ భారతదేశమునందలి ప్రజల కందరికినిగూడ ప్రతినిధిసభయే గాన సంస్థానముల ప్రజలు బ్రిటిషుఇండియా ప్రజలు అను భేదము కాంగ్రెసులో నెంతమాత్రమును లేదు. సంస్థానములపరిపాలనమునుగూర్చి కల్పించుకొనకుండుటలో నిప్పటివరకును కాంగ్రెసువా రధిక మగువివేకమును, ఆత్మనిగ్రహమునుగూడ చూపించియుండిరి. సంస్థానాధిపతుల కనవసరముగా నాగ్రహము కలిగింప కేయకుండుటకుమాత్రమే కాక ఇట్టియాత్మనిగ్రహమును తామే విధించుకొనుటచే అవసరము కలిగినపుడు కాంగ్రెసువారివిజ్ఞప్తిని సంస్థానాధిపతులు వినునట్లు చేయుటకుగూడ కాంగ్రెసువా రిట్టి తాటస్థ్యము నవలంబించిరి. అట్టియవసర మిప్పుడు కలిగిన దని నేను నమ్ముదును గాన సంస్థానముల ప్రజలపక్షమున కాంగ్రెసువా రొనరించు నట్టివిజ్ఞప్తిని సంస్థానాధిపతులు తిరస్కరింప రని నేను నమ్మవచ్చునా?

ఆంగ్లేయులకు విజ్ఞప్తి

ఆంగ్లేయులకుగూడ నే నిట్టివిజ్ఞప్తినే చేయగోరెదను. రౌండు టేబిలుసభలో ఆలోచనలు జరుగుటవలన భారతదేశము స్వపరిపాలనమును బడయవలసియున్నరోజుల అందుల కాంగ్లేయులసద్భావమును సాహాయ్యమునుగూడ అత్యవసరమే యగును. లండనుసభలో ఆంగ్లేయు లంగీకరించినవిషయమునలన మా యాశయమునం దర్ధభాగమైనను మాకు చేకూరజాలదు. ఆంగ్లేయులు నిజముగా మాకు సాహాయ్యము చేయగోరినచో దేనిని బడయుటకు వారు తమప్రాణముల నర్పించుటకుగూడ వెనుదీయరో అట్టిస్వాతంత్ర్యప్రకాశము ననుభవించుటకు వారు భారతీయులకుగూడ నవకాశ మియ్యవలెను.

భగవంతు డిచ్చినస్వాతంత్ర్యమును మనుష్యులుమాత్ర మేల యియ్యకూడదు?

పొరపాటులను చేయుట యను మహారణ్యమున పరిభ్రమించుటకు భారతీయుల కవకాశ మేర్పడువిషయమున ఆంగ్లేయరాజనీతిజ్ఞులు అడ్డుదగులగూడదు. పొరపాటులను చేయుటకుమాత్రమె కాక పాపకార్యముల నొనరించుటకుగూడ సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య ముండనిచో అట్టిస్వాతంత్ర్య మెంతమాత్రమును అపేక్షణీయము కాదు. తనసృష్టిలో నెట్టి యల్పప్రాణియైనను పొరపాటుల నొనర్చుటకు భగవంతుడే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నిచ్చియున్నప్పుడు మానవులు తా మెంతటి యనుభవజ్ఞులైనను ఎంతసమర్థులైనను అట్టి యమూల్యమగు హక్కును తమతోడిమానవు లనుభవింపకుండ చేయుటలో వారి కెట్టియానందము కలుగగలదో గ్రహించుట కలవికాకుండ నున్నది. రౌండుటేబిలుసభకు కాంగ్రెసువారి నాహ్వానించుటనుబట్టి చూచినచో భారతీయులు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమును బడయగోరుటకు వారికిగల అసమర్థతను తప్ప మఱెట్టి యభ్యంతరమును చూపబడదనియే విశ్వసింపదగియున్నది. భారతదేశము కోగిష్ఠబిడ్డ యనియును అభిద్ధకు దాయాలను ఇతరుల సాహాయ్యమును ప్రాపును ఇంకను అవసరమే యనియు రౌండుటేబిలు కాన్ఫరెన్సువారు భావింప రనియే నేను నమ్ముదును.

గొప్ప అమెరికాదేశమువారికి విజ్ఞప్తి

గొప్ప అమెరికా రిపబ్లికుదేశమునందలి ప్రజలకును ప్రపంచమునందితరదేశముల ప్రజలకునుగూడ నేను నావిజ్ఞప్తిని ప్రకటింపగోరెదను.

నెహ్రూనిర్యాణసమాఖ్యానము

కొంపెల్ల సుబ్బారాయశాస్త్రి గారు

శ్రీమంతుండు వసుంధరామరకులశ్రేష్ఠుండు ధీరుండు సు
త్రామప్రాభవుఁ డాత్మదేశపరతంత్రత్వాపనోదోన్ముఖ
ధీమంతుం డరిదుర్జయుం డరిగె మోతీలాలు నెహ్రూలస
న్నాముం డాసురలోకపాలనవిధానం బాదివిన్ దీర్పఁగన్.

భారతవర్షభూస్వపరిపాలనసూత్రనిబంధ మొందు తా
నారసి కూర్పఁ దన్నృపనయజ్ఞత కెల్లరు డిల్లవోయి రా
రౌర! యటంచు నా త్రిదివమం దెదురేఁగి సుధర్మఁ జేర్చి దై
త్యారులు సంస్తుతింపరె మహామహు నాతని గౌరవంబుతోన్!

తన రూపాంతరమే సుతుం డగుట వేదజ్ఞుండు భూలోకపా
లనముం దీరుపఁ దత్తనూజు జవహర్లాలాఖ్యు నిదుంచి శా

స్తృనయం బొప్ప సమర్త్యలోకమున మోతీలాలు దేవత్వముం
గొని సాహాయ్య మొసర్పఁ దా నరిగె మేల్గాంచెం డింక ధాత్రీజనుల్!

అనఘచరిత్రుఁడై యిహమునందు సుపుత్రకళత్రసంపదల్
ధనకనకాంబరాభరణ ధాన్యగృహాదికభోగభాగ్యముల్
దనివి నసంగఁ దాఁ గుడిచి ధర్మపథంబున వాని రోసి చి
ద్ఘనుఁ డయి మోతిలా ల్వెలసె ధన్యుఁడు చింతిలనేల వానికిన్!

గురుసమధికగుణుఁ డగు జవహరిలాలను పుత్రుఁ గాంచె నల మోతీలాల్
ధరణిఁ "బుత్రాదిచ్ఛేత్పరాజయ" మ్మనుట యతనిపాల ఫలించెన్.

పరమపదము నందెఁ బండితమోతిలాల్ మనబలంబు తఱిగె ననుకొనకుఁడు
భారతీయులార! పండితోక్తపథంబు వీడకున్న మనకుఁ గీడు సున్న.

మున్ను తండ్రియుఁ గొడుకును భువిఁ జరింప నాత్మశక్తి దౌర్బల్య మబ్బియుండ
నిప్పు డేకాకియంబాట నినుమడిగ విజృంభణముఁ గాంచి జయ మొందు టేమివింత?

పరమపావనమైన భారతోత్తరభూమి నగ్రవర్ణంబున నవతరించి
సకలసద్విద్యావిశారదుండయి మహాసభల మెప్పొంది యశమ్ముఁ గాంచి
సముపార్జితామితైశ్వర్య మొప్పఁగ వదాన్యత శిబికర్ణప్రభృతుల మించి
పుత్రమిత్రకళత్రపూర్ణ గృహస్థుఁడై యఖిలభోగంబుల ననుభవించి
తుదకు గాంధిమహాత్మునితోడఁ గూడి దేశబంధవిముక్తికై దీక్షఁ బూని
సర్వసంగంబులనుఁ బాసి శాంతిసమర విహారిఖ్యాతుఁడయ్యె మోతిలాల్వీరుఁ డౌర!

ప్రాసాదసౌధాదిపటలంబు విడనాడి చెరసాలలను నివసింప నోర్చె
చీనాంబరాదుల సింగార మెడలించి కఱకువల్వలఁ గూర్చి కట్టనేర్చె
ఇష్టమృష్టాన్నసంతుష్టి నవ్వలఁ బెట్టి గంజియంబలిల నాఁకటినిఁ దీర్చె
స్వైరవినోదవిహారాదులం బాసి కష్టవ్రతాభ్యాసగరిమఁ బేర్చె
దీనులై దుర్దశలఁ గ్రుంగు దేశజనుల నుద్ధరింప మోతీలాలు యోద్ధగాఁగ
నరులు పెడత్రోవఁబట్టి సత్యాగ్రహుల నలంప రోసియుఁ బాడిఁదొలంగ కతఁడు.

స్వప్రజాభ్యుదయ మాపాదించి పాడిగా నాంగ్లలోకము యశం బందుఁగాత!
భరతఖండము రాజభక్తి వీడక స్వరాజ్యము సగౌరవముగా నందుఁగాత!
అన్యోన్యమైత్రితో హైందవు లందఱు నొక్కసంఘంబుగా నుండ్రుగాత!
మతసనాతనధర్మరతుల కెగ్గొనరించు దుష్ప్రయత్నము లింకఁ దొలఁగుఁగాత!
మనుజు లెల్లరు స్వస్వధర్మముల నూన నీనుఁ గావుత శుభముల నీశ్వరుండు
తనయభీష్టంబు సిద్ధించెననుచుఁ దెలిసి-మోతిలాల్ దివ్యమూర్తియై మురియుఁగాత!

సత్యాగ్రహమునకు అహింసాసత్యములే మూలాధారము లగుటచే తదారాధకులను మేము అప్పుడప్పుడు పెద్దలోకము పడుచుండినను గూడ ఈ ఉద్యమము విదేశీయులభావశక్తిని ప్రకోపింపజేయుటయే కాక దీనిపట్ల వారియాశ్చర్యమును జిజ్ఞాసనుగూడ వృద్ధినొందించెను. వారికి ముఖ్యముగా అమెరికావారి కీయింతభావము సానుభూతి క్రిందగూడ మారినది. ఇది నిశ్చయముగు సాహాయ్యమే యగును. ఇట్టిసానుభూతిని చూపుచున్నందులకు మేమును, కాంగ్రెసువారును నిశ్చయముగా కృతజ్ఞులై యున్నారమని నేను చెప్పగలను.

ప్రపంచశాంతి

ఇప్పుడు కాంగ్రెసువారు ప్రారంభించుచున్నపని యింకను కష్టతరమే యగును గాన కడవరకును ఈసానుభూతి నిలుపబడుటయే కాక యింకను దినదినము వృద్ధినొందగల దనియు నే నాశించెదను. ఇప్పుడు ప్రపంచశాంతికొరకే అన్ని దేశములవారునుగూడ పరితపించుచున్నారు. కావున అహింసాసత్యముల సాహాయ్యమున భారతీయులు స్వరాజ్యమును బడయగలిగినచో ప్రపంచశాంతికి ఘనతమ మగుసేవ చేసినవారుగూడ నగుదు రని నేను వినమ్రుడనై విన్నవించుచున్నాను. ఇప్పుడు వివిధదేశములవారును మనఃపూర్వకముగా చేయుచున్న ఆత్యధికముసాహాయ్యమునకు భారతీయు లప్పు డిందుమాత్రముగానైనను ప్రత్యుపకారమును చేయగలిగినవా రగుదురు.

పోలీసువారికిని సివిలుసర్వీసువారికిని విజ్ఞప్తి

పోలీసుశాఖవారికిని సివిలుసర్వీసువారికిని ఒకచిన్నవిజ్ఞప్తిని నే నొనరించుచున్నాను. "పోలీసులవలన అత్యాచారములు కొన్ని జరిగినట్లు తెలియవచ్చుటచే వాటినిగూర్చి విచారణ చేయవలె నని కోరితిని" అని యిండియాదొరతనమువారు ఒడంబడికనుగూర్చి చేసిన ప్రకటనలో కలదు. ఆవివాదమునుగూర్చి నేను పట్టుపట్టకపోవుటకు గలకారణమునుగూడ నందే కలదు. పోలీసుశాఖవారివలన పాలింపబడుచున్న రాజ్యాంగయంత్రమునందు సివిలుసర్వీసుశాఖయొక్క ప్రధానాంగమే యగును.

భారతదేశము త్వరలోనే స్వాతంత్ర్యమును బడయగలదనియు, అప్పుడు తాము భారతమాతకు భృత్యులై భక్తివిశ్వాసములతో సేవ చేయవలసినదే యుండు ననియును సివిలుసర్వీసుశాఖవారు మనఃపూర్వకముగా నమ్ముచున్నచో ప్రజలు సివిలుసర్వీసు, పోలీసుశాఖలవారితో వ్యవహరింపవలసివచ్చినప్పుడే వారు మాభృత్యు లనుదృష్టితోనే మేము వారితో వ్యవహరించుచున్నాము. కాని వారు మాయజమానులమనుభావముతో వ్యవహరించుట లేదు అని ప్రజలిప్పుడుగూడ నమ్ముటకు తగినరీతి నిప్పటినుండియునుగూడ పోలీసు సివిలుసర్వీసుశాఖలవారు ప్రవర్తింపవలయు నని నేను విన్నవించుచున్నాను.

దౌర్జన్యమునకు నిరోధింపబడినవారికిని శిక్షింపబడినవారికిని విజ్ఞప్తి

దౌర్జన్య మొనరించినందులకు శిక్షింపబడి చెరసాలలో నున్నవారలోనిఖైదీలు వేలకొలదిగా నుండకపోయినను పందలకొలదిగా నున్నా రనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. ఈ రెండవపక్షమునను గూడ చాలమంది నాకు తంతివార్తల నంపుచున్నారు. దౌర్జన్య మొనరించినవారికిసైతము కారాగృహవాసశిక్షను విధించుటలో నా కెట్టిసమ్మతమును లేనిమాట నిజమే. గత ౧౨ మాసములనుండియు కారాగృహవాసము నొనరించుచున్న సత్యాగ్రహఖైదీల నందరిని ఇప్పుడు విడుదల చేయబోవుచున్నారు గాన నప్పుడు రాజకీయోద్దేశములచే దౌర్జన్యము నొనరించినందులకు శిక్షింపబడినవారుగూడ నాకు గలదినదేశమే తమకుగూడ కలదని తెలుపజాలకపోయినను నా కెట్టిప్రేమత్యాగములు కల వని నేను తెలుపుచున్నానో అట్టిప్రేమత్యాగములు తమకుగూడ కలవని తెలుపుటకు వాక్కుగలిగియుందు రని నే నెరుగుదును కావున నన్నును నాతోడిసత్యాగ్రహులను విడుదలచేయుట మాని వారినే ముందుగా విడుదలచేయవలె నని న్యాయముగా నేను కోరగలిగి యున్నచో తప్పక అటులనే కోరియుందు ననుట కెట్టిసంశయమును లేదు. కాని న్యాయముగా నే నటులు కోరదగినస్థితిలో నుండలే దనినవిషయము దౌర్జన్యపక్షమువారుగూడ బాగుగా గ్రహింపగలిగియే యున్నారు.

కాంగ్రెసువారి నూతనసంకల్పము

ఇటు లనుటవలన నేను భారతకాంగ్రెసుకార్యసంఘమువారును దౌర్జన్యపక్షమువారిని గూర్చి ఆలోచింపలే దని యెవ్వరునుగూడ భావింపగూడదు. కాంగ్రెసువారు తాత్కాలికముగానైనను మనఃపూర్వకముగానే దొరతనమువారితో సహకార మొనరించుటకు కృతనిశ్చయు లైరి. ఈఒడంబడికలోనిషరతులు నెరవేర్చబడిన వాటి నన్నిటిని గౌరవప్రదముగను సమగ్రముగను వారు నెరవేర్చ గలుగుదురేని కాంగ్రెసువారికి అప్రతిహతమగుప్రతిష్ఠ విధిగా చేర్పడ గలదు. సత్యాగ్రహమును పాలించుటలో కాంగ్రెసువారికి శక్తి కల దనునమ్మిక యిప్పుడు దొరతనమువారికి బాగుగా కలిగిన దని నేను నమ్మెదను గాన యీసంధిషరతులనుగూడ కాంగ్రెసువారు సరిగా నెరవేర్చినచో నీవిషయమునుగూడ కాంగ్రెసువారికి ఘనమగుశక్తియే కల దనునమ్మిక యిప్పుడు దొరతనమువారికిగూడ బాగుగా కలుగగలదు.

ప్రజలసాహాయ్యము

ఇట్టియధికారమును ప్రతిష్ఠయును కాంగ్రెసువారికి లభించుటకు తగినరీతిని దేశీయు లందరును నడచుకొనినయెడల దౌర్జన్యమునకు నిరోధింపబడినవారు విచారణకు బ్రతికెసుఖైదీలు మున్నగువా రందరును గూడ త్వరలోనే విడుదలచేయబడుదు రని నేను వాగ్దాన మొనరించెదను.

దౌర్జన్యపక్షము

దౌర్జన్యమువలన స్వరాజ్యమును బడయగోరుచున్న యొకపక్షము భారతదేశమునందు కల దనుట కట్టిసంశయమును లేదు. వీరిసంఖ్య మిక్కిలి తక్కువగానే యుండినను వీరు మిక్కిలి చురుకుగానే యున్నారని కూడ నే నెరుగుదును. దౌర్జన్యమువలన నెన్నటికిని స్వరాజ్యము రాదనునమ్మకము వారికి లేకపోయినను తాత్కాలికముగా విరమించుటనైన మనవమ్మకముతోనైనను వారు ప్రస్తుతము దౌర్జన్యవిధానమును విరమింపవలయు నని నే నిదివరకే వారిని కోరియుంటిని. ఇపుడు మరల నింకొకసారిగూడ కోరుచున్నాను.

అహింసామహిమ

అహింసావిధానమునందుగల మహిమను వారుగూడ నిపుడు గ్రహింపగలిగియే యుందురు. భారతదేశమునందుగల 33 కోట్ల ప్రజలలోను అత్యద్భుతము నపూర్వమునగు నిట్టియుద్బోధ మిపు డాకస్మికముగా కలుగుటకు అహింసావిధానమే కారణమై యుండు ననువిషయమును దౌర్జన్యపక్షమువారుగూడ కాదనజాల రనియే నేను తలచెదను. అహింసాసత్యములపై నాధారపడినవిధానమును కొనసాగించుటకు కాంగ్రెసువారికిని నాకును సహనముతో దౌర్జన్యపక్షమువారు కలుగజేయవలె నని నేను కోరెదను. నేను దండికి బయలుదేరి యింకను పూర్తిగా ఒకవత్సరమైనను కాలేదు. 33 కోట్ల ప్రజకు సంబంధించిన పరిశోధనకు సంబంధించినచరిత్రలో ఒకవత్సర మనునది ఒకక్షణికముతోనే తుల్యమగును. కావున దౌర్జన్యపక్షమువా రింకను ఓరిమిని బూనగోరెదను.

దేశమాతసేవ నెల్లవారునుగూడ త్వరలోనే చేయవలసి యుందురు గావున నందులకు వారు తమప్రాణములను కాపాడుకొనగోరెదను. వారటులు చేసి హత్య చేసినందులకు ఉరిశిక్ష విధింపబడినవారి ప్రాణములనుగూడ ఉరికంబములనుండి కాపాడుటకు గూడ కాంగ్రెసువారి కవకాశము కలుగచేయవలె నని దౌర్జన్యపక్షమువారిని కోరెదను.

ఇవి నాయొక్కయును కాంగ్రెసువారియొక్కయును ఆశయములై యున్నవి. వీటిని నెరవేర్చుటకు మేము ప్రయత్నింపబూనితిమి గాని ఫలితము భగవదనుగ్రహముపైననే ఆధారపడును గాన నెవరును లేనిపోనియాశలను పెట్టుకొనగూడ దనికూడ నేను కోరుచున్నాను.

స్వరాజ్యసిద్ధికి నాందీపూజ

గౌరవప్రదమగు సంధిని కుదుర్చుటకు నేను బద్ధశక్తులను వినియోగించితిని. కాంగ్రెసువారు నెరవేర్చవలసినవిషయములను వారు సరిగా నెరవేర్చుటవలనను నేను కల్పించిన లేకుండ పని చేసెద నని యిర్విన్ప్రభువునకు వాగ్దాన మొనరించితిని. ఈ ఒడంబడిక యిపుడు తాత్కాలికమే యైనను క్రమముగా నిదియే స్థిరపడవలెను. స్వరాజ్యమున కిది ప్రాతిపదికము కావలెను అనుసంకల్పముతోనే యీసంధి కొరకు నేను ప్రయత్నించితిని గాని కేవ లీనిని చిన్నభిన్న మొనరించుకొరకు నే నిట్టిగట్టికృషిని సలిపియుండలేదు. ఈసంధి కుదురుటకు సర్వవిధముల తోడ్పడినవారి కందరికినిగూడ నేను వందనముల నర్పించుచున్నాను అని మహాత్ముడు వచించెను.

ఇపుడు దీనినిగూర్చి కొన్ని ప్రశ్నల నడుగవచ్చునా? అని కొందరపుడు మహాత్ముని నడిగిరి. మీ రందరును రేపు మరల వచ్చి నన్ను ప్రశ్నల నడుగవచ్చును. అంతవరకును వేచియుండగోరెదను అని మహాత్ముడు చెప్పెను.

గాంధి ఇర్విను ఒడంబడిక సంగ్రామవిరామమును విశదము చేయుచున్నది. ఈ నిర్ణయమునందు సత్యాగ్రహులు విషాదమును బొందవలసిన యవసరము లేదు. ఈ ఒడంబడిక గలుగజేసిన విశ్రాంతిసమయమునందు కాంగ్రెసుపక్షము పూర్వాపరసంబంధములను విచారించి కార్యవిధానమును నిర్ణయించుటకు అవకాశములు గలుగుచున్నవి. విజయము గలిగినదని ఉప్పొంగుటకును అవకాశములేదు. కరాచీయందు కాంగ్రెసునకు సత్యాగ్రహప్రస్థానమును విమర్శించి భావికర్తవ్యమును నిర్ణయించుటకు వ్యవధి గలుగ గలదు. గాంధిమహాత్మునకు హిందూమహమ్మదీయసమస్యను, సిక్కుసమస్యను, సంస్థానముల సమస్యను, బ్రిటిషు ప్రయోజనముల రక్షణముల సమస్యను విమర్శించి నిర్ణయించుట కవకాశములు గలిగినవి. ఈ లబ్ధావకాశములను మహాత్ముని సంకల్పసిద్ధికై దేశీయులందరు యథాశక్తిని తోడ్పడి స్వధర్మనిర్వహణమును చేయుదురు గాక!

పరమేశ్వరానుగ్రహమున ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరారంభమునందు 22 వ ఉగాది సంచికను ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పింప గలిగినందుల కాంధ్రులకు ధన్యవాదముల నర్పించుచున్నాము. ఈ సంచికయందు గతసంచికయందువలెనే వ్యాసములు వివిధములైన శీర్షికలందు ప్రచురింపబడినవి. రాజకీయములందు రాజనీతి - రాష్ట్రాంగములు, గాంధిమహాత్ముని ఆర్థికాశయములు; సారస్వతమందు స్వభావోక్తి, వ్యాకరణబాహుళ్యము, తన్మయత్వము, ఆంధ్రభారతకావ్యోత్పత్తి, కల్పసూత్రములు,

విమర్శనలు గమనార్హములు. కథలయందు శాస్త్రీ చనిపోయెను, ఏది ప్రేమ, వింత విశాలాక్షి మొదలగునవి నూతనమార్గమున రచింపబడి పాఠకుల హృదయముల నాకర్షింపగలవు. జ్యోతిషము, చరిత్ర, వైద్యము, సంగీతము మొదలగు శాస్త్రములకు సంబంధించిన వ్యాసములు ప్రజాహృదయమునందు వ్యక్తమగుచున్న పరిశోధనాభిలాషను విశదము చేయుచున్నవి. సంచిక యందు ప్రచురింపబడిన పద్యములు, గీతములు ప్రజా హృదయము నావరించిన నూతనభావోదయమును, ఉత్సాహమును, కార్యపరత్వమును విశదముచేయుచున్నవి. ప్రజాప్రబోధమునకు సాధనభూతమైన సారస్వతరచనల యందు కవులు, విమర్శకులు, గ్రంథకర్తలు నూతన మార్గముల నవలంబించి సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రవ్యక్తి త్వవికాసమునకు తోడ్పడుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగు గాత!

ప్రజోత్పత్తి సంచికకు దండియాత్రకు బయలు దేరిన గాంధిమహాత్ముని పటము ముఖపటము. కౌపీనమును ధరించి, కర్రనుబూని, సత్యాగ్రహులను వెంటబెట్టుకొని గాంధిమహాత్ముడు చేసిన సత్యాగ్రహ చిత్రపటములు యాత్ర ప్రపంచేతిహాసములందు పరమా ద్భుతదృశ్యముగ నుండ గలదు. శూరుల జైత్రయాత్రలు, మతస్థాపకుల ధర్మయాత్రలు, భక్తుల తీర్థయాత్రలు గాంధిమహాత్ముని సత్యాగ్రహయాత్రకు సాటిగావు. అన్నవస్త్రములకు పరితపించుచు ప్రపంచ మును దుఃఖభూయిష్ఠము చేయుచున్న వర్తమాన యుగ సంస్కారమునందు పరివర్తనము చేయుట కవతరించిన గాంధిమూర్తి లనంతరూపములను వ్యక్తమగుచున్నవి. మహాత్ముని మందస్మితము, ముగ్ధముఖారవిందము, దుర్బలదేహము, పవిత్రజీవితము, శుద్ధస్వభావము, సత్య ధర్మశీలము సత్యాగ్రహయాత్రయందు లక్షలకొలది ప్రజల కానందమును గలుగజేసినవి. ఆ యానందమునె ముఖపటము కావ్యకళారూపమునను వ్యక్తము చేయు చున్నది. సంసారప్రవృత్తియందు లలితకళలు, చేతిప నులు కర్మయోగాభ్యాసమునకు సాధనంబు లగుచున్నవి. వివిధకర్మలును నియత కర్మరూపమును దాల్చునపుడు లలితకళారూపమును దాల్చుచు కర్మయోగారూఢమునకు సాధనంబు లగుచున్నవి. మహాత్ముడైన గాంధిగారికి రాటపునాదమునందు మధురశ్రావ్యనాదము వినబడు చున్నది; పాకీపనియందు పరిశుద్ధాత్మ గోచరంబగు చున్నది; చదువులందువలెను పనులందును పరమాత్మ ప్రత్యక్షమగు చున్నది; సకలపదార్థములందును నిత్యమైన సత్యస్వరూపము స్ఫురించుచున్నది. సత్యాగ్రహ యోగారూఢుడై బ్రహ్మానందము ననుభవింపగల విధ మును ముఖపటము జిజ్ఞాసువుల సంభావనకు సాధన భూతముగ నున్నది.

త్రివర్ణపటము లాంధ్రచిత్రకళావికాసమును వ్యక్తము చేయుచున్నవి. వాసుదేవనుగారి గ్రీష్మము, సత్యనారాయణగారి అభిసారికచిత్రకళావికాసము నకు నిదర్శనములు. నందలాలు బోసుగారి కూతురు శ్రీగౌరిబాలగారి గొల్లకాపరి వంగాంధ్రరచనలకు చిత్రకళా రచనలయందు గల భావైక్యమును వ్యక్తము చేయు చున్నది. ఛాయాచిత్రపటములు సత్యాగ్రహశిబిర ములను, సత్యాగ్రహోత్సవములను, సత్యాగ్రహసైనికు లను దెలుపుచున్నవి. ఆంధ్రదేశమునందు 3000 సత్యాగ్రహులు స్వరాజ్యసిద్ధికిని, శాంతిస్థాపనమునకును ఆత్మార్పణము చేసినవిధమును గత సంవత్సరపుచరిత్ర విశ దము చేయుచున్నది. శ్రీయుతులు గుళ్లపల్లి నాగయ్య, కాకుమాని దుర్గాప్రసాద రావు, కంభంపాటి కుమార స్వామి, మాటూరి సత్యనారాయణ గుప్త, ప్రథల సుబ్బారావు, ఆదూరి వేంకటరాజుగారులు, దేశక్షేమము నకై జెయిలులందు ప్రాణములను సమర్పించి అమరత్వ మును బడసిరి. స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై దుఃఖపరంపరల ననుభ వించిన అందఱు సత్యాగ్రహయోధుల పటములను సంచికయందు ప్రచురింపజాలనందులకు చింతిలుచున్నా రము. ప్రచురింపకుండుటకు గారణము పటములు లభింప కుండుటయెయని మనవి చేయుచున్నాము. కొండుటబిలు

సమావేశమునకు సంబంధించిన పటములును ప్రచురింపబడినవి. ఆ పటములందు బెన్నుగారు పేర్కొనదగి యున్నారు. భరతఖండమునందు ఇర్విన్ప్రభువర్యుడును, ఇంగ్లాండునందు సాంకేప్రభువు, రామ్సేమాక్డొనాల్డు బెన్నుగారులును భారతరాజ్యాంగసమస్యలపట్లను వారలకు గల సంకుచితావకాశములందును జూపిన విశాల లక్ష్యము ప్రశంసనీయము. శాంతిసమరము నుపసంహారము చేసిన కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహకవర్గపు పటమును గలదు. స్వరాజ్యసంరంభమునందు స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై ప్రాణమానధనములను సమర్పించిన పండితమోతిలాలుగారి చిత్రము వృద్ధులకును యువకులకును త్యాగప్రభావమును స్ఫురింపజేయుట కాచంద్రార్కము లక్ష్యముగ నుండ గలదు. భాగ్యభోగపరాయణుండైన శ్రీయుత పండిత మోతిలాలు నెహ్రూగారు విరాగియై ఆనందభవనమును స్వరాజ్యభవనముగ మార్చిన యితిహాసము రాజ్యాంగరంగమునందువలెను నిత్యసంసారప్రవృత్తియందును పరమార్థబోధకముగ నుండగలదు.

గతసంవత్సరమునందు ప్రవర్ధమానంబైన సత్యాగ్రహప్రస్థానము భరతవర్షమునందంతటను నాంధ్రుల ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. ప్రఫుల్లచంద్రరాయిగారు

ఆంధ్రుల ప్రతిభ

చెప్పినటు లాంధ్రులు పరమోత్సాహముతో సత్యాగ్రహరంగమునం దాత్మార్పణము చేసినవిధము ప్రశంసార్హముగ నున్నది. ఏప్రిలు మెయినెలలలోనె వందలకొలది సత్యాగ్రహులు నిర్బంధింపబడిరి. కాంగ్రెసుసంఘము లక్రమసంఘములుగ నిర్దేశింపబడినవి. ఆంధ్రరత్నభవనము, సత్యాగ్రహశిబిరములు ప్రభుత్వాక్రమణమును బొందినవి. దేశమునందు ముఖ్యప్రదేశములందు 144 శాసనము జారీచేయబడినది. గుడివాడఏలూరులందు తుపాకులు పేల్చబడినవి. గుంటూరు బందరు రాజమహేంద్రవరము గుడివాడ అంగలూరు మొదలగు ప్రదేశములందు లాఠీప్రయోగము జరిగినది. పోలీసువారు ప్రజలకు జూపిన యవమానదౌర్జన్యములు పరమాసహ్యము గలుగజేసినవి. శ్రీమతి దుర్గాబాయమ్మగారు చెన్నపురియందును, శ్రీమతి లక్ష్మీబాయమ్మగారు గుంటూరునందును, శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారు వేదారణ్యమునందును, ఇతరయువతులు భిన్నప్రాంతములందును జూపిన సాహసోత్సాహము లాంధ్రుల ప్రతిష్ఠను విస్తరింప జేసినవి. అఖిలభారతకాంగ్రెసు స్థాయిసంఘసభ్యులును రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసభ్యులును నిర్బంధింపబడిరి. యువజను లెందరో శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమును పరమానందముతోను స్వీకరించి మాతృదేశాశీర్వాదములకు పాత్రులైరి. గాంధిమహాత్ముని అహింసాసందేశము నాంధ్రదేశము సంపూర్ణముగను గ్రహించిన విధమును దుఃఖానుభవసమయమునందును దేశమునందు వ్యాప్తమైన ప్రశాంతస్థితి విశదము చేయుచున్నది. గతకాలమునందువలెను భావికాలమునందును ఆంధ్రలోకము స్వరాజ్యప్రాప్తికిని, లోకకల్యాణమునకును, ప్రపంచశాంతికిని యథాశక్తిని స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాత!

ప్రపంచము వర్తమానసమయమునందు మహాదుఃఖవేదన ననుభవించుచున్న విధమును వివిధదేశముల పరిస్థితులును విశదము చేయుచున్నవి. భూతసంరక్షణ

నవయుగ సందేశము

మున కాధారభూతమైన అన్న మపారముగను నుత్పన్నమగుచున్నను ప్రజ లన్నాతురులై కృశించుచున్నారు. పరదేశసంపదలకై ప్రపంచమునం దంతటను మహాసంరంభము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ప్రజలవసరమైన యన్నములేకను కృశించుచున్నను అనవసరమైన మాదకపదార్థములకును, చుట్టలకును, సంహారసాధనములకును, కుటుంబాదాయము దేశాదాయము వ్యయమగుచున్నది. ఈ మహోపద్రవము నుండి ప్రపంచము నుద్ధరించుటకు ప్రాజ్ఞులు చేసెడి ప్రయత్నములు నిరర్థకములుగ నున్నవి. నానాజాతిసమితి నిరర్థకముగ నున్నది. ఆయుధనియమసభ నిరర్థకమైనది. ప్రపంచమునం దంతటను నిరుద్యోగసమస్య ప్రబలి దుఃఖవేదన దుర్భరమగుచున్నది. ప్రపంచవ్యాప్తమైన దుఃఖవేదన నుపశమింప జేయవలసినభారము వ్యక్తులమీదను

ఉగాది

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు (కవితాసమితి)

శ్రీ వాగడఁ బ్రజోత్పత్తిం
గావింపఁగఁ దలఁచి యజుని, గాయజుని, జిరం
జీవులుగఁ గనిన ప్రభవి
ష్ణూ, విష్ణూ, వినతు లీ ప్రజోత్పత్తి సమున్.

ప్రజోత్పత్తి కేనూరుఁగ బ్రహ్మవై, యు
ర్వి జీవంబులం బెంప విష్ణుండవై, దే
హిజాలంబుఁ ద్రుంపఁగ మహేశుండవౌ దే
వ, కేకే ప్రజోత్పత్తి వర్షంబునందున్.

ప్రభవమయి, విభవంబునం బ్రబలి, శుక్ల
పక్ష శశి గతి వృద్ధి యేర్పడి, ప్రమోద
కరము గాని ప్రజోత్పత్తి కలుగనేల?
ఈ ప్రజోత్పత్తి సుఖదమై యెసఁగుఁ గాక!

ప్రల్లదులటు శుకములు పదరం దొడఁగెఁ; బికములు నై
జోల్లసనము దెలుపఁ గూసె; నొదవె వేఁపచెట్ల స
త్పల్లవములు, విరులుఁ; జూతతరులు పిందెలూనె; మ
త్తిల్లెఁ దేంట్లుఁ; మాధవుఁడరుదెంచె వనరమం గనన్;
"వచ్చె! వచ్చెఁ! గ్రొత్త వత్సరం, బిది మహో
త్సవదినం!" బటంచు జనపదనగ
రముల జనులు మిగులఁ బ్రమదంబు నొందిరి
ముదముల పెనుగాది గద యుగాది!

వీర శైవుడు

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు

అనుదినము చెప్పుచుండు కల్యాణనగర
తోరణసమీపభూమి పురాణికుండు
గ్రంథముం జాలి చరితముల్, కాపురుషులు
చెవులురిక్కించి వినగ నక్కజముతోడ.

నిజవదనభవ్యదీధితి నిఖిలదిశల
చంద్రికలుగాయ, కంఠదేశమ్మునందు
దివ్యరుద్రాక్షమాలిక తేజరిల్ల
శైవలింగసహాయిత శ్రేష్ఠనారి.

భూరిసంభావితజపపూతవాక్కు,
వీరశైవుడు కక్కయ్య వీధివెంట
పోవువాడు విలోకించి పురాణికులు
చెప్పుచున్నాడు భట్టని చేరె దరికి.

నాల్గుగడియలకాల మావాదరంబు
తత్పురాణమ్ము వినుచు క్రోధమ్ముతోడ
నేత్రములు నిప్పులింపగా "నిలుపు మింక
పశుపాతి, పురాణపుభట్టుగాడ

నీయసత్కథ! గ్రంథమ్ము నీరుచేసు!
కుత్సితము వాల్కు నీశద్రోహి యుపుడె!"
అని మహోగ్రతముమొనరించ నచ్చటివారు
ప్రాణ్బడిరి భీతిచే కోట మాటలేక.

హరి జగత్కర్తయనెగాని హరికి భర్త
యీశ్వరుండని చెప్పలే దీకథకుడు
హరిపరాత్పరుడనిచెప్పె, వంతెగాని
చెప్పడు పరాత్పరుం డిందుశేఖరు డని.

హరిమహామాయయని యొకడనినాడు గాని
హరునిగూర్చి మహాదేవు డనగలేదు
అనినాడు విశ్వనాథాంకుడు హరియటంచు
హరుడు విశ్వేశ్వరుం డని యనడు వీడు.

హరుడు బ్రహ్మకపాలంబు హస్తమందు
బట్టి భిక్షించె మన్నని పలికెగాని
సంపద లొసంగు నిజభక్తజనుల కనడు:
శ్రీమహాదేవు నిందయే చేసినాడు.

ఇట్టిదిది, కట్టిద్రోహి, నిట్టిపాపి
కీశ్వరప్రీతి యగునట్టు లిదిరా శిక్ష!
అని యరుదుమోరె కక్కయ్య యార్చి పేర్చి
హర, మహాదేవ, త్రిపురసంహరణ యనుచు—

చేతిగొంగటితో భట్టుశిరము ద్రుంచి
శోణితార్ద్రశరీరసంశోభియగుచు,
'జయ బసవలింగ, నందికేశ్వర, కుమార,
శివ, భవానీశ' యనుచు తాండవము చేసె.

స్తుతిరత్నములు

కీ॥ శే॥ వట్టిపల్లి నరకంఠీరవశాస్త్రి గారు

శరణం కరోమి చేతసి
  శరణం శరవణభవాగ్రజాతస్య
విఘ్నా నఖిలజనానాం
నిఘ్నానంఘ్నుడితి భక్తనిఘ్నానామ్.

కమలా మాశ్రితకమలాం
కమలాసనముఖ్యవినుతపదకమలామ్
కమలాశయస్య తనుజాం
కమలాత్ప్రేయసీం నమామ్యనిశమ్.

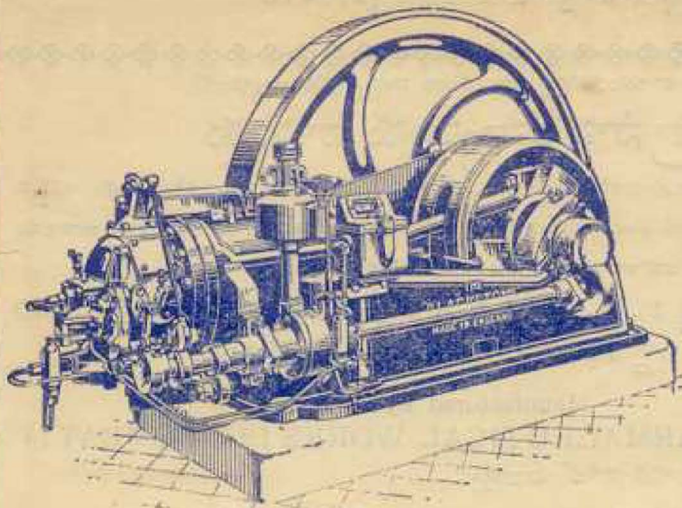
వాణీం మధుకరవేణీం
వీణాపుస్తకశుకోల్లసత్పాణీమ్
నాణీయోగుణవేణీ
మేణీనయనాం భజామి కలవాణీమ్.

వాణీం ప్రణమజ్జనదత్తమనోజ్ఞవాణీం
శ్రేణీభవన్మధుపమండలరమ్యవేణీమ్
శోణాధరీంముహురహం ప్రణమామిమూర్ధ్నా
వీణావినోదరసికాం వచసాం విభూత్యై.

సోత్ప్రాసము

పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు

కొంటెకె స్వేచ్ఛఁ బోఁగొట్టితి వాల్జూపుఁ
 త్రాట ముంగాళ్ల బంధాలు వేసి,
కౌఁగిట నిక్షేపించి గంటలువడి వాడి
 బోవ నొక్కితిఁ దిఁగఁ బోలు మేను,
మునిపంటఁ గొఱికి తామూలమ్ము కంపకం
 డలు గాఁగఁ బవడంపుఁ జెలువు మోవి,
కనకుండఁ జేసితిఁ గప్పించి కువకువ
 ధ్వానమ్ములను గమ్మ నైన నిద్ర
ఇంత చేసినఁ గసి తీర దించుకేని
ఊహ యున్నది నలిపివేయుటకె యింక;
పడయుమీ కృష్ణ! నేఁడైనఁ బారిజాత
సూనముల శయ్య నలజడిలేని సుఖము.

బ్లాక్ స్టోన్

"స్ప్రింగ్–ఇంజెక్షన్"

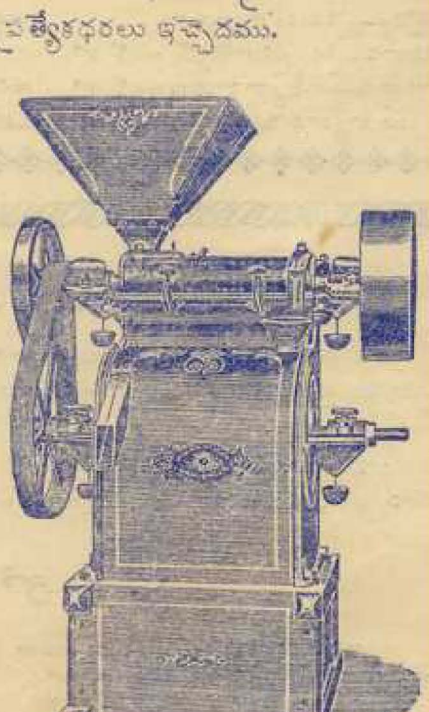
కోల్డు స్టార్టింగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజన్లు

ఒకటి లేక రెండు చక్రములతో, బలముగా నిర్మింపబడినవి. సులభముగా ఉపయోగించ వచ్చును. పనిచేయుటలో మితవ్యయము.

మే మింకను, "హాపర్ కూల్డు" కోల్డు స్టార్టింగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజనులును, వర్టికల్ కిరోసిన్ ఆయిల్ ఇంజనులును, క్రూడ్ లేక కిరోసిన్ ఆయిల్ యింజన్లతో నడుపుటకు వీలైన పోర్టబుల్ అండ్ స్టేషనరీపంపింగ్ సెట్లును సప్లయి చేయగలము. గొప్ప పవర్ హౌసులనుండి, ఎలక్ట్రిక్ దీపములకు వలయు పవరుకల్పించునట్టి యింజనులును, జనరేటింగు సెట్టులకు ప్రత్యేకధరలు ఇచ్చెదము.

స్వచ్ఛమైన ఎంగల్‌బర్గు

రైస్ మిల్లింగ్ మెషినరీ

అమెరికా యందు గల ఎంగల్ బర్గు హల్లర్ కంపెని వారికి మేము భారత దేశమున సోల్ యేజంట్లము. అసలు ఎంగల్‌బర్గు హల్లర్లు, షెల్లరులు యితర విడిభాగములు మావద్దను మాత్రమే దొరకును.

నమూనాలను అంగీకరింపకుడు

రైస్ మిల్లింగ్‌కు సంబంధించిన యావద్విషయములను గురించి మీకు అనుభవము గల సలహాల నివ్వగలము.

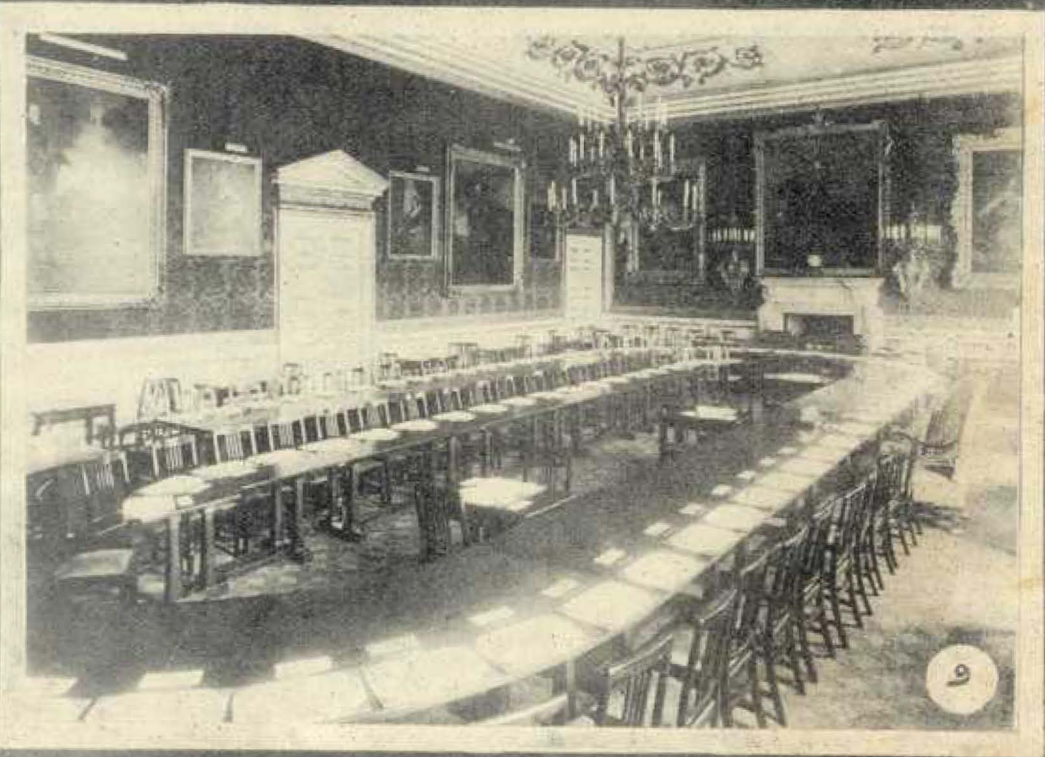
పవర్—మెషినరీ, గిరింగ్, బెల్టింగ్ మున్నగునవి

సరఫరా చేయగలము.

మార్షల్ సన్సు అండు కో (ఇండియా) లిమిటెడ్.,

9. సెకండులైన్‌బీచ్—మద్రాసు.

౧, ౨. ఇండియన్ రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్సుకు తయారుచేసిన సభాభవనము-రెండు దృశ్యములు

ఇండియన్ కాన్ఫరెన్సు

౧ శ్రీ జార్జిచక్రవర్తిగారు ప్రారంభోపన్యాసమును చదువుచున్నారు.

౨. హౌస్ ఆఫ్‌లార్డ్సు భవనమున ఇండియన్ రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్సు ప్రతినిధులకు పార్లమెంటు సభవారు చేసిన విందు.

స్త్రీలు కారాగారముల కేగినచో,
వంటచేయుటకు శ్రమపడకుడు.
ఏమియు అక్కరలేదు
ఒక రుక్మణి కుక్కర్‌ను
తీసికొనుడు.

7 సైజులు, 1, 2, 4, 6, 8, 12, 16 గురు
మనుష్యులకు సరిపోవును.

రు. 12, 16, 20, 25, 31, 37, 44.
వివరముల దెలుపు పుస్తకము ఉచితము.

రుక్మణి కుక్కర్ కంపెనీ,
రాయపురం, మద్రాసు.

Rukmani Cooker Co.,
Royapuram, Madras.

గుణము, సువాసన, కారము, రుచి
వీటికి ప్రసిద్ధిచెందిన

V. H. R.

ఇంగువ

నుపయోగించి యానందింపుడు!

1 పౌను రు. 1-12-0 ½ పౌను 0-15-0.

హరిజీవన్దాసు హీర్జి అండు కో.,
34, గోవిందప్పనాయుని వీధి,
జి. టి. మదరాసు.

అఖండవిజయము

"ఉచిత భీమా"

మొదటి సంవత్సరపు అపూర్వ ఫలితము:—

పాలసీలు జారీచేసిన సంఖ్య	...	...	...	...	13,000
చనిపోయిన పాలసీదారుల వారసులకు యిచ్చినది			...	రు.	35, 00
గవర్నమెంటు సెక్యూరిటీలు	...	...	...	రు.	35,000

వాటాదారులకు పంచిపెట్టబడినది 100 కి రు. 9

నెల 1 కి చందారు. 1 బీదలకు ఎక్కువ వుపయోగము

పూర్తి వివరములకు:— ది స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా ఇండస్ట్రియల్
అండ్ జెనరల్ అష్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్

హెడ్డాఫీసు:—23, సెకండులైన్ బీచ్. మద్రాసు.

బ్రాంచీలు:—ఏలూరు, బెజవాడ, గుంటూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, విశాఖపట్టణము, కర్నూలు, తాడిపత్రి, బళ్లారి, బందరు, కాళహస్తి, నెల్లూరు, హైదరాబాదు, బెంగుళూరు, పాండిచ్చేరి, క్విలాన్, మధుర వగైరా. జీతములమీద పనిచేయు ఏజంట్లు, ఆర్గనైజర్లు కావలయును.

రాజనీతి—రాష్ట్రాంగములు

వి. బాపిరాజుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

(ప్రవేశానూతనసంచిక తరవాయి)

3—శాసనవర్గము

రాష్ట్రాంగములందు మూడవది శాసనవర్గము. మూడవది యగుటచే దీని ప్రాముఖ్యము తక్కువ యన రాదు.

పాలకవర్గ మమలులో పెట్టవలసిన శాసనముల నీ వర్గము నిర్మించుచుండును. పాలకవర్గము రాజ్యాంగ చక్రములను నడుపున దయినను తద్విధానమును సూచించుట శాసనవర్గపు విధియై యున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును నిరూపించుట కాధారమై యున్నది. పాలకవర్గము ప్రజల హక్కులను ధిక్కరింపకుండ నిది కాపాడుటకు మూలమై యున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును వెల్లడిచేయుట కీవర్గ మనవసర మనియు, ఏథెన్సునందువలె ప్రత్యేకాభిప్రాయములను ప్రజలే వెల్లడిచేయవచ్చు ననెడి కొందరి యభిప్రాయమీ ప్రస్తుతపు రాజ్యాంగములందు వర్ధిల్ల నేరదు.

శాసనవర్గనిర్మాణము—బాహ్యనిర్మాణము

అనేక దేశములందు శాసనవర్గకార్యక్రమము రెండు వర్గముల క్రింద విభజింపబడి రెండువర్గములను నడుపుచున్నది. ఇది ద్వంద్వవర్గవిధాన మనబడును. ఇరువర్గములామోదించువరకును ఏశాసనమును అమలునకు రాజాలదు. ద్వంద్వవర్గవిధానమం దిరువర్గములందును శాసనములు చర్చింపబడుట కవకాశ మున్నందున న్యాయవిచారణ కవకాశ మెక్కువ యున్నదనియు అల్పసంఖ్యాకులై ప్రాతినిధ్యరహితులైన బుద్ధిమంతులకు ప్రాతినిధ్య మిచ్చుట కవకాశమున్నదనియు కావున ద్వంద్వవర్గవిధాన మవసర మని కొందరి యభిప్రాయము. కాని రెండు వర్గములందున చర్చ జరుగుట చర్వితచర్వణమనియు, ఈ విధాన మామోదింపబడిన దేశములం దీ రెండవ వర్గమునకు ప్రాముఖ్యమే లేదనియు, ఏకీభవించియుండు పాలకవర్గమున కవరోధముగ విభక్తమైన శాసనవర్గము బలహీనమగుననియు కొందరు వాదింతురు. వీరివాదనయందలి బలాబలములు మన దేశమందలి Council of State వలన ప్రత్యక్షమగుచున్నవి.

అంతర్నిర్మాణము—మొదటివర్గపు నిర్మాణము

ఈ వర్గమందలి ప్రజాప్రతినిధు లేవిధముగా నెన్నుకొనబడవలె ననునది ప్రథమవిషయము. కొన్నిచోట్ల ఎన్నికల విధానము మూలమునను కొన్ని దేశములందు పాలకవర్గము ఏర్పరుచువిధానము మూలమునను ఈ రెండు విధములుగను సభ్యు లేర్పరుపబడుదురు. ఎన్నికలవిధానమునకే ప్రాముఖ్యము గలదు.

(1) ఈ పద్ధతికొరకు ఒకదేశము కొన్నిసీమలుగను, లేక రాష్ట్రములుగను, లేక నాడులుగను విభజింపబడవలెను. అనగా స్థలవిభాగము ముఖ్యముగాని వృత్తులు, కులములు ముఖ్యములుగావు. తుది రెండుమార్గములవలంబించిన యెడల స్వకీయాభిమానమును మెండై దేశాభిమానమునకు కొరతకల్గును. (2) ప్రజల ప్రత్యేకపు వోట్ల మూలముగ గాని లేక తాలూకాబోర్డు, ఇత్యాది స్థాయిసంఘముల సభ్యులు వారి వోట్లమూలముగగాని, ఈ సభలకు ప్రతినిధు లెన్నుకొనబడుటయు గలదు.

ఎన్నికల విధానము

1. స్వతంత్ర దేశములందు ఎన్నుకొను హక్కు ప్రతిమానవునకును సహజమై యున్నది. ఉన్మత్తులు, నేరస్థులు, మైనర్లు తప్ప మిగిలిన ప్రతిమనుజునకును, ఎన్నికహక్కు గలదు. ఈ సర్వతోముఖమైన హక్కు కొన్ని దేశములందు మాత్రమే మామోదింపబడినది. కాని దీనికి సర్వతోముఖవ్యాప్తమైన విద్యయు, ఆ హక్కును చలాయించు రాజకీయజ్ఞానమును మూలాధారమై యున్నవి. దీనినే Universal Suffrage అందురు.

2. ఈ హక్కు స్త్రీలు పొందవలె ననువాదన ప్రబలుచున్నది. రాజకీయహక్కుల విషయములో స్త్రీపురుషజాతిభేదము పాటింపరాదనియు ఆస్తులకు హక్కుదారులైన స్త్రీలకు పన్నులిచ్చు బాధ్యత కలిగినప్పుడు వారీ హక్కునుకూడ పొందదగినవారై యున్నారనియు మొదలైన కారణము లీవాదమును బలపరుచు చున్నవి. కాని యీవాదమునకు ప్రతికూలు రనేకులుకలరు. సంఘపు కట్టుబాట్లు తొలగినప్పుడు స్త్రీలు రాజకీయసంస్థలయందు పాల్గొనినయెడల సంఘము విధ్వంస మగుననియు ప్రకృతి నిర్మాణము ననుసరించి స్త్రీలట్లు గావింపరాదనియు, అన్ని ప్రదేశములందును స్త్రీలహక్కులను కాపాడుటకు స్త్రీలే యావశ్యకమని చెప్పుట మిథ్య యనియు, అనేక దేశములందు చిరకాలమునుండి స్త్రీల హక్కులను వారి కంటె పురుషులే బాగుగ కాపాడుచున్నారనియు వీరు వాదించు చున్నారు. ఏదియెట్లున్నను ఈ Woman suffrage movement ప్రతిదేశమునందును బలము పొందుచున్నది.

3. మిల్లు అనుశాస్త్రవేత్త ఈమూడవవిధానమునకు మూలము నిట్లు నిరూపించుచున్నాడు.

"రాజ్యాంగమందు విజ్ఞానుల కొసంగబడు రాజకీయసంబంధమగు బాధ్యతలు మూఢుల కిచ్చినయెడల ప్రమాదము వచ్చును. రాజ్యాంగవిధానమునందు ప్రతిమానవునకును హక్కు వుండవలెననుటలో ప్రతిమానవునకును ఆహక్కు సమానముగా నుండవలెననుట తగదు." కాబట్టి వీరి యభిప్రాయముప్రకారము విజ్ఞానులకు ఒకటి కంటె ఎక్కువవోట్లుండవలెను. వెనుక బెల్జియమ్ దేశమందు 25 ఏండ్ల వయసును మించిన పట్టభద్రులకు 2 వోట్ల హక్కు ఒసంగబడు చుండెడిది. దీనిని Plural Voting అందురు.

4 నాల్గవది Proportional Representation అనబడును. ఇందు అత్యధికమైన వోట్లు వచ్చుట ప్రధానము గాదు. ఒకసీమయందలి వోట్ల సంఖ్యను ఆ సీమ ప్రతినిధుల సంఖ్యచే భాగింపబడి కావలసిన వోట్లసంఖ్య నిర్ధారణచేయబడి మిగిలిన వోట్ల క్రమప్రకారము వరుసగా నెన్నుకొనబడినవారి పరము గావింపబడు చుండును. దీనివలన వోట్లు వృథాకాకుండుటయు వివిధసీమలయొక్క విస్తీర్ణపు భేదము పాటింపకుండుటయు ప్రాతినిధ్యము బాగుగా సమకూరుటయు ఈపద్ధతి ముఖ్యోద్దేశములు.

ఎన్నికలయందు గమనింపవలసిన విధులు

(1) ఎన్నికలవిధానము సంఘమునకును అప్పటికి నిలిచియున్న స్థాయిసంఘములకును సంబంధించి యుండవలెను గాని, క్రొత్తసీమలను సృజింపరాదు.

(2) ప్రతి ప్రతినిధియు ఆయా నియామకుల సముదాయమునకు సంబంధించిన వాడుగ నుండవలెను. అనగా వ్యవసాయదారుల ప్రతినిధి వ్యవసాయమునకు సంబంధించిన వాడుగనే యుండవలెను.

(3) ఎన్నికల హక్కునుపొందిన వారా రాజ్యపు ప్రజలై యుండవలెను.

(4) అట్టివానికి కొంత ఆస్తియు కలిగినవాడుగ నుండవలెను. కాదేని బాధ్యతయొక్క విలువను గుర్తింపజాలడు.

(5) పాలకవర్గమందు పాల్గొను సర్కారు ఉద్యోగస్థులును, మతిభ్రమించినవారును, మైనర్లును, శిక్షింపబడినవారును వోట్ల హక్కును పొందదగరు.

(6) ప్రతి ప్రతినిధియు తన నియామకుల హక్కులను, కాపాడుటకు ప్రయత్నించుచు వారియభిప్రాయ

ముల ప్రకారము సభలయందు మెలంగుచుండవలెను. ఇందుల కేమాత్రము తప్పరాదనుటకు వీలులేదు. తన నియామకుల ఉద్దేశములకంటె నిష్పక్షపాతమైనట్టియు, నిష్కల్మషమైనట్టియు, సూక్ష్మబుద్ధిచే గ్రాహ్యమైనట్టియు తనబుద్ధి కుశలతవలన విచారింపగల్గునట్టి ధర్మాధర్మవిచక్షణయే ప్రతి ప్రతినిధికిని ప్రధానము. అతడు ప్రజల యభిప్రాయములను తన వివేచనతో నిమిత్తములేక వెల్లడించు టెలిఫోను అని చెప్పుటకు వలనుపడదు.

ఆ శర్ని ర్ధారణమునందు తోడింపబడిగిన మరికొన్ని విషయములు

(1) శాసనసభాధ్యక్షుని యెన్నిక—అతని విధ్యుక్తములు.

(2) సభికుల సంఖ్య.

(3) సభాసమావేశము—సమావేశ నియమిత కాలము.

(4) సభ ముగింపు

(5) సభయందు పాలకవర్గాధిపతులు పాల్గొనవచ్చునా? అట్లయిన ఎంతవఱకు? మొదలైన విషయములు.

పై విషయములు ఆయా దేశమున కనుకూలముగా వివిధముగ సమర్థింపబడుచున్నవి.

(6) పక్షవిధానము.

ఇది చాలముఖ్యమైన క్రమము. ఈ విధానమును బర్కు ఇట్లు నిర్వచించుచున్నాడు:

"ఒక యేకాభిప్రాయమైన నియమముల ననుసరించి దేశమున కుచితమైన లాభమును పరస్థులై పెంపొందజేయు కూటమిని, పార్టీ అని గాని, పక్షము లేక కక్షఅని గాని అందురు." ఈ పక్షముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము దేశీయాన్నత్యమునకు పాటుబడుటకాని, పార్టీయొక్క స్వలాభాపేక్షమాత్రము కాదు.

(1) అంగీకృతమైన నిర్మాణములేనిదే యే విధానము కొనసాగదనుట కిది యొక నిదర్శనము.

(2) ఈవిధానమున వోటర్లు నియమితపక్షాభిప్రాయముల ననుసరించి వోట్ల నిచ్చునట్లు జరుగును.

(3) పార్టీకృషివలన జనసామాన్యమునకు దేశమున కనుకూలమగు విషయములనుగూర్చి తెలిసికొనుట కవకాశము కలుగును.

(4) పార్టీపద్ధతివలన అధికసంఖ్యాకులునైన యొక పార్టీనుండి పాలకవర్గమేర్పరుపబడి, పార్టీయొక్క నియమముల ననుసరించి, నిరాటంకముగ రాజతంత్రమును నడపుట కనుకూలమగును. లేనియెడల ఒక విధానమును ప్రారంభించి అమలులో పెట్టుటకు ఏ పాలకవర్గమునకును ధైర్యముగాని అవకాశముగాని కలుగదు.

పార్టీయందలి ముఖ్యాంశములు

(1) దేశమున కనుకూలమగు నియమములు లేదేని ఏదియు పార్టీ అని పిలువబడ నేరదు. కాబట్టి మతసంబంధమైనట్టియు, జాతిసంబంధమైనట్టి నియమములు అనర్థకములు.

(2) ఆయా పక్షముల కపజయము సంభవించినను ఆయా కక్షిదారులు, ఏకీభావముతో నుండవలెను. కాని ఆపక్షము నియమితమైన పద్ధతులనుండి కక్షి తొలగిన యెడల అందలి యే కక్షిదారుడైనను తిరస్కరించవచ్చును.

పక్షనిర్మాణమున కనుకూలమగు పరిస్థితులు

(1) ప్రజారాజ్యమునందు గాని పక్షనిర్మాణము వీలులేదు.

(2) ఏపక్షముయొక్క అభిప్రాయములును ఆ దేశ ప్రభుత్వనాశమును కోరునవి కాగూడదు.

ఉదా: రాజ్యమందు సమూలమైన మార్పుకోరు పక్షమును రాజ్యాంగమందు సమత్వము నాశించు పక్షమును ఒకే దేశమం దుండుటకు వీలులేదు. కావున ఇంగ్లాండువంటి దేశములందు బోల్షివిక్కులకు ఎడము లేదు.

(3) పార్టీలమధ్య ఉండతగిన వాదభేదములు, మతసంఘసంబంధములైనవి కాక రాజకీయభేదములతో నుండవలెను.

(4) దేశమందు 2 పార్టీలకంటె యెక్కువ ఉండుట భావ్యము కాదు. ఇది ప్రకృతికి మానవ స్వభావమునకు ననుకూలమై యున్నది. ఏసంఘమందును రాజకీయ విషయములో రెండు అభిప్రాయములు మాత్రముండుట సహజము. (1) పూర్వసాంప్రదాయావలంబనము, (2) స్వేచ్ఛానువర్తనము—

ఎన్ని భేదాభిప్రాయము లున్నను అన్నియు పై రెంటికి ననుకూలించియె యుండును. కాబట్టి ఏమూడవ భావముకూడ పై రెంటిలో నొకటిగా భావింప నవకాశముండును. అందుచే ఏ రాజకీయ సంస్థయందును కూడ మూడవపార్టీకి ఆవశ్యకత అగపడదు. రెండు పార్టీలకంటె ఎక్కువకతే లున్న దేశమందు ఒకపార్టీ యొక్క అభిప్రాయములను కొన్నింటిని మరియొకపార్టీ అవలంబించుటయు, సంఖ్య కొలదియగుటయు, కొంతకాలములో క్షీణించుటయు, బలమునకు తన అభిప్రాయమును మార్చుకొనుచు, మరియొక పార్టీతో రాజీపడుటయు సంభవించుచుండును.

పార్టీపద్ధతి వలన అనర్థకములు

(1) ఒకపార్టీయొక్క అభిప్రాయములం దొకటి ఆశయమున్నను, ఆ యా కట్టుబాట్లవలన స్వేచ్ఛానువర్తన కవకాశము లేదు. కొన్నియెడల స్వబుద్ధిని వీడవలసి వచ్చును

(2) కక్షియొక్క బలము నిర్మాణమునం దున్నది. ఇప్పటి ప్రజారాజ్యములం దానిర్మాణమునకు వలయు ధనము సేకరించువారి యధీనమునందు పార్టీ నిలువవలసి వచ్చుచున్నందున అట్టి ధనికులు పార్టీయొక్క అభిప్రాయములకు కర్తలగుచు వారి యిష్టానుసారము నడపుచుందురు. అట్టియెడ ప్రజామోదమునకు విముఖత సంభవించు చుండును.

(3) ప్రత్యేకతరూపుమాయును. ‐ఉత్కృష్టాశయముగలవారు ఏ పార్టీకిని చెందకుండ ఎన్నికలలో జయమందినను, వారు పాలకవర్గమునందు పాల్గొనుటకును వారి ప్రాజ్ఞతచూపుటకును నవకాశములేదు. పై కారణముల చేత కొన్ని దేశములందు, పార్టీపద్ధతి నవలంబింపక సముదాయపద్ధతి నవలంబించు చున్నారు. ఇందు ప్రత్యేకత కవకాశ ముండును.—అల్పసంఖ్యాకులకు ప్రత్యేకత కల్గును. దీనిని Group system అందురు. మరియు పై కారణముల చేత కొన్ని దేశములందు రాజ్యాంగమందలి ప్రతిముఖ్యాంశమునకును వోటరుయొక్క అభిప్రాయము కనుగొని పరిపాలనము జరుపబడుచుండును. దీనినే రిఫరెండము అందురు. మరియు ఒకానొక శాసననిర్మాణమునకు ఒకసంస్థ తీర్మానించు వరకు వేచియుండక ప్రజలే (అనగా నియమితసంఖ్యాకులు) అట్టి శాసన మావశ్యకమని తోచనేని, వారి వోట్లమూలముగా ఆ శాసనమును తీర్మానించి అమలులో పెట్టుచుందురు. దీనిని ఇనీషియేటివ్ అందురు. ఈ రెండు పద్ధతులును స్విట్జరులాండునందును అమెరికా దేశమందును అమలు జరుపబడుచున్నవి.

శాసనవర్గాంతర్భాగమందు, అనగా శాసనసభాంతర్భాగమందు జరుగు కార్యక్రమము విషయమై విరివిగ వ్రాయ నవసరములేదు. ఆ యా దేశముల కనుకూలమగునట్లు కార్యక్రమపు వివరములకు వలయు నిబంధనలు పైసూత్రముల ననుసరించి గావింపబడుచుండును.

ప్రజాస్వాతంత్ర్య పరిపాలనము—దానికిగల ప్రతిబంధకములు

డా. వెం. హనుమంతరావుగారు, యమ్. ఎ. బి. ఇ. డీ.

ఇరువదవ శతాబ్దములో ఎక్కువగ వ్యాప్తిజెందిన రాజకీయసూత్రములలో ప్రజాస్వామికప్రభుత్వపు అభివృద్ధి ఒక ముఖ్యస్థానము నాక్రమించు నని ఎల్ల రంగీకరించవలయును. ఐరోపామహాసంగ్రామము అంతమొందిన తరువాత ఈవిధానము చాలదేశములలో ఏర్పాటుకాబడినది. ముఖ్యముగ యూరప్ ఖండములో పూర్వపు జర్మనీ, ఆష్ట్రియా, రష్యా సామ్రాజ్యము లంతరించి వాటిస్థానమున అనేకములగు చిన్నచిన్న రాజ్యములు బయల్వెడలినవి. ఇవికాక ఇక కొన్ని దేశములందు రాజప్రభుత్వ మంతమొంది దానికి బదులుగ ప్రజాస్వాతంత్ర్యరాజ్యవిధానములు(Democratic Government) ఏర్పాటుచేయబడినవి. యూరప్‌లోనేకాక ఇతర ఖండములందుకూడ ప్రజాప్రభుత్వములుగాని, ఆప్రభుత్వసూత్రములపై నాధారపడియుండు ఇతరరాజ్యాంగవిధానములు గాని ఎక్కువగ ఏర్పాటు కాబడినవి. యుద్ధము ప్రారంభింపబడినపుడును, అది జరుగుచుండుకాలములో కూడను, దానియందు పాల్గొనిన దేశములవారు తాము ప్రపంచమున ప్రజాస్వామికప్రభుత్వసూత్రమును నెలకొల్పుటకే పోరాడుచుంటిమని అనేకసార్లు ప్రకటించియుండిరి. ఇట్లొక ప్రక్కనుండి ప్రజాప్రభుత్వసూత్రము ప్రబలమగుచుండ వేరొక ప్రక్కనుండి దానివిచ్ఛిన్నమును, విఫలత్వమును ప్రకటించుపద్ధతులును విధానములును బయల్వెడలి దానియందలి నమ్మకమును సడలించుటకు చాల తోడ్పడుచున్నవి. యుద్ధానంతరమున ముఖ్యముగ ఈనమ్మకము ఎక్కువగ క్షీణించుచుండుట స్పష్టముగ కానవగును. పరస్పరవిరుద్ధభావములను వెలిపుచ్చుపై రెండుసంగతులయందును ఎంతవరకు నిజ మున్నదియో గ్రహించుటయు, వాటియొక్క నిజానిజములను పరిశీలించుటయు అవసరము. హిందూదేశమందుకూడ ప్రజాపరిపాలనావిధానమును ప్రవేశపెట్టుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్న ఈసమయములో అట్టి పరిశీలనయొక్క ఆవశ్యకత అందరును అంగీకరించవలయును.

౨

ప్రజాప్రభుత్వ మనిన ప్రజలలోనే ప్రభుత్వాధికారమంతయు నిబిడీకృతమై యుండునట్టి ప్రభుత్వవిధానమని అర్థము చెప్పవచ్చును. ఆ పదమునకు అనేకరాజకీయవేత్త లనేకము లగు భిన్నభిన్న వ్యాఖ్యానములు చేసియున్నారు కాని దాని సంపూర్ణార్థమును విస్పష్టపరుచు వ్యాఖ్యానమేదియు లేదనియే అనుకొనవచ్చును. కాని "దేశమందలి అధికసంఖ్యాకు లగు ప్రజల యభిప్రాయము ననుసరించి జరుపబడు"చుండు ప్రభుత్వమే ప్రజాప్రభుత్వ మన జెల్లునని నిర్వచించిన చాలవరకు సరియగు అర్థము వచ్చిన దని తలంపవచ్చును. "ప్రజలు" అనుమాటకు సరిగ సరిపోవు నిర్వచనము చేయుటలో గల కష్టములను మన మూహించుకొనిన పైన చేయబడిన అర్థము చాల సరియైనదే యనుటలో సందేహములేదు.

౩

ప్రజాస్వామికప్రభుత్వ మేదేశమునకూడ పూర్తిగ ప్రజాప్రభుత్వము(Government by the people)గ నుండుట లేదని మనము గ్రహించవలయును. దానికి కారణము ఎచ్చటనుకూడ ప్రజలందరును (అనగా యుక్త

వయస్సు కల్గినట్టి ప్రజలని మన మనుకొనవచ్చును) రాజకీయవిషయములందు పాల్గొనుటకు తగిన స్థితియందు లేకుండుటయే. అట్లు పాల్గొన లేకుండుటకు వివిధము లగు కారణము లుండవచ్చును; దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితి, ప్రజలయొక్క అలవాట్లు, వారి రాజ్యాంగవిధానపు అభిప్రాయములు మొదలగున వన్నియు అట్టి అసహాయస్థితికి తోడ్పడును. కాని పై కారణము లన్నియు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ మాయాదేశములలో ప్రవేశపెట్టబడుటకే అడ్డంకులుగ నుండవచ్చును. ఉదాహరణముగ దక్షిణ-అమెరికాయందున్న వివిధప్రజాప్రభుత్వములు గల దేశముల స్థితిగతులు తిసికొనవచ్చును. ఆదేశములలో ప్రజాప్రభుత్వ మేర్పాటు చేయుటయే పొరపాటు. కాని ఆదేశము లన్నిటియందును అవిధానమే అమలునం దున్నది. ప్రస్తుతము మన మాలోచించవలసినది ఒకసారి ప్రజాప్రభుత్వము నేర్పాటు చేసినతర్వాత దానిని జయప్రదముగ నిర్వహించుట కవసరము లగు పద్ధతు లేవి యను విషయము. ఆసందర్భములో ప్రజలందరును ప్రభుత్వవిషయములలో పాల్గొనవలె ననిన ఏమి అవసరమని ఆలోచించిన తెలుస దేమన (1) వారికి తగిన సావకాశ ముండవలెను (2) రాజకీయముల నర్థము చేసుకొనుటకు తగినంతవిద్య యుండవలెను. (3) తమతమ యుద్దేశ్యముల ప్రకారము నడచుకొనుటకు శక్తియుండవలెను. కాని ఈనియామకములు గలప్రజ లేదేశమందును లేరనియే చెప్పవచ్చును. ప్రజాపరిపాలనావిధానమునందు ఎక్కువ కాలము కృషిచేసినట్టియు, ఎక్కువ అనుభవము కలిగినట్టియు ఇంగ్లండు, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలోనైన నీవిషయములందు ప్రజలు తగినంతవర కభివృద్ధి చెందిరను సంగతి వివాదాస్పదమే. ప్రజాస్వామికప్రభుత్వములు కల ఈదేశమునందుకాని ఏ యితర దేశములందు గాని జరుగుచున్న దేమన ప్రభుత్వవిషయములు వాటికి తగియుండి, వాటియందు పాల్గొనుటకు అవకాశములు కల్గియున్న కొద్దిమందికే వదలివేయబడుచున్నవి. అట్లు రాజ్యాంగవిషయములలో పనిచేయువారు ఆయాదేశములందలి అధికసంఖ్యాకులగు జనుల యభిప్రాయముల ననుసరించి పరిపాలనావిధానమును నడుపుచున్నారా లేదా యను విషయము ఆయాదేశములందు గల ప్రజాభిప్రాయబలముపై (Strength of Public opinion) నాధారపడి యుండును. కాని ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ, అనగా ఏ దేశమునందు గాని అప్పటికియున్న ప్రజాభిప్రాయ మని యర్థము. ఎవ్వరికిని కాని పరిపాలించుట దుస్తరమే యగునను సంగతి మనము జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను. ఇట్లు ప్రజాసమూహమునుండి ప్రజలయందు గల రాజకీయవిజ్ఞానము ఇంకను ఇతరవిషయముల సంపుటివలన బయల్వెడలిన ప్రజాభిప్రాయమున కుత్తరవాదముగ రాజ్యము జరుపబడుచుండు ప్రభుత్వవిధానములనే ప్రజాస్వామికప్రభుత్వవిధానము లని పిల్వబరగును.

౪

ప్రజలందరును ప్రభుత్వవిషయములలో పాల్గొనుటకు వీలులేనపుడు దానికిబదులు ప్రజలయభిప్రాయములను సరిగ వ్యక్తీకరించుటకు కొన్ని సంస్థలైనయుండుట ముఖ్యావసరమైయున్నది. ఇప్పుడు ప్రజాస్వామికప్రభుత్వములు గల దేశము లన్నిటియందును కూడ ఇట్టిసంస్థల ద్వారముననే ప్రభుత్వము నడుపబడుచున్నది. వాటినే ప్రజాప్రతినిధిసభ (Representative Institutions) లని పిల్చుచున్నారు. కాని, ఈప్రజాప్రతినిధిసభలు ప్రజాభిప్రాయమును పూర్ణముగ విశదపర్చుచున్నావా లేదా యను విషయమే ప్రస్తుతము చర్చనీయాంశము. ఒకసారి ప్రజలచే (అనగా వోటర్లుగా నున్నప్రజలచే) ఎన్నుకొనబడిన తరువాత ప్రజాప్రతినిధిసభలు వాటిదారినే యవి పోవుచు ప్రజాభిప్రాయమునం దప్పుడప్పుడు కల్గుచున్న మార్పులను వ్యక్తీకరించుట కనుకూలించనివిగ నున్నవి. దానివలన చాలచోట్ల ప్రజాభిప్రాయము ఒకపద్ధతిగను, ప్రజాప్రతినిధిసభల యభిప్రాయము వేరొకపద్ధతిగను నుండుటకూడ తటస్థమగుచున్నది. అదియుకాక ప్రజాప్రతినిధిసభలు వాటికార్యక్రమమును నడుపుకొనుటకు కొన్నికొన్ని నిబంధన లుండుట అవసరము. అట్టి నిబం

ధన లేవియు లేనినాడు ఆసభలన్నియు యుద్ధభూముల క్రింద మారు నని ప్రస్తుతము నిబంధనలక్రింద పనిచేయు చున్న జర్మనీ, ఫ్రాంసు మొదలగు దేశములందలి పార్లమెంటుసభల విషయములను వినుచు చదువుచున్న మన కందరకును విశదమే. నిబంధనల ప్రకారము పనిజరుగుట ముఖ్యమే; కాని వాటివలన ఈసభలందు కార్యక్రమము తొందరగ జరుగకుండుటయు, ముందు జరుగ వలసిన కార్యములు వెనుకను, వెనుక జరుగవలసిన కార్యములు ముందుగను జరుగుటయు కూడ కలదు. మరియు ప్రభుత్వవిధానము ఎక్కువ క్లిష్టమగుచున్న ఈకాలములో, ప్రజల జీవితసౌఖ్యముల కెక్కువ సంబంధము గల విషయములు ప్రభుత్వమువారి ఆలోచనలోనికి వచ్చుచుండుట జరుగుచున్న ఈకాలములో, ప్రజాప్రతినిధి సభలద్వారా ప్రభుత్వపుకార్యములను నిర్వహించుటకు రోజురోజునకును ఎక్కువకష్ట మగుచున్నది. ఈకారణములవలన ప్రజలలో, వాటిపై ననుమానము, వాటి పరిపాలనాపద్ధతులపై నిరాశ, అనిష్టము దినాదినాభివృద్ధి గాంచి అవి దేనిసందర్భములో ఏర్పాటుచేయబడినవో ఆప్రజాప్రభుత్వవిధానముపై కూడ నమ్మకము నశించుటకు కారణ మగుచున్నవి.

౫

పైన చెప్పబడిన నిరాశ, ఆశాభంగము, అనిష్టము మొదలగునవియే ప్రస్తుతకాలములో ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వముపై మోజుతగ్గుటకు ముఖ్యమగు కారణమై యున్నది. వాటివలననే ప్రపంచమందు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములు గల హెచ్చుతగ్గుగ అన్ని దేశములలోను ఏదో ఒకవిధముగ దానికి వ్యతిరేకముగనుండు పద్ధతులు బయల్వెడలుచుండుట మనము కాంచుచున్నాము. ఇటలీ, స్పెయిను, పోలండు మొదలగు దేశములలో ఈప్రతిఘాతము నిరంకుశాధికారి యగు నొకనియంత యొక్క అధికారము (Dictator-ship) గా పరిణమించినది; రష్యాలోను, ఇప్పుడు కొంతవరకుజర్మనీలోను అది ప్రజాసమూహముయొక్క ప్రభుత్వము(Dictatorship of the Proletariat) గా పరిణమించినది; మరికొన్ని దేశములలో, ఉదాహరణముగ చైనా, అర్జింటనా, బ్రేజిల్, పెరు మొదలగు దేశములలో, అది ఆయుధగ్రస్తమగు తిరుగుబాటుగను, మిలిటరీప్రభుత్వముగను పరిణమించుచున్నది. విధాన మేదయినను కారణముమాత్రము అన్నిటికిని ఒక్కటియే. ప్రపంచమందు ఎల్లచోట్లను ఈకాలములో ఆర్థిక సమస్య ప్రబలమై, ఆర్థికదుస్థితి హెచ్చుగుచున్నది; దానిని జయప్రదముగ నెదుర్కొని పరిష్కరించుటకు ప్రజాప్రతినిధిసభలకు శక్తిసామర్థ్యములు లేకుండపోవుచున్నవి. దాని పరిష్కరణసందర్భములయందే పైనచెప్పినట్టి పరిస్థితులు గోచరమగుచున్నవి. ప్రజాస్వామికప్రభుత్వమునకు ప్రతిబంధకములును, అడ్డంకులును, శత్రుకోటిలోనివియు నగు ఆపరిస్థితులవలననే ఆప్రభుత్వమునకు ప్రపంచమందు ఆదరణ తగ్గిపోవుట కల్గుచున్నది.

౬

నిరంకుశాధికారప్రభుత్వమునకు నవీనకాలములో మూలాధారమును ఆయువుపట్టును ఇటలీదేశమై యున్నది. అచ్చట ముస్సోలినీ (Mussolini) అను నాతడు ఫాసిస్టు విధానము (Fascism) నేర్పాటుచేసి, ప్రజాప్రతినిధిసభలను చెదరగొట్టి తనప్రతిభను సాటి నిరంకుశముగ రాజ్యపరిపాలనను గావించుచున్నాడు. ఇటలీలో ప్రబలిన ఆర్థిక దుస్థితి, పనిలేనివారి కష్టములు, వ్యవసాయదారుల నష్టములు-ఇవన్నియు ఇటలీలో యుద్ధానంతరము ఎక్కువ ప్రబలమై ముస్సోలినీకి తనప్రతిభను ప్రకటించుటకు తగిన సావకాశముల నేర్పాటుచేసెను; వాటి నాధారముగ గొని ఆతడు నిరంకుశపరిపాలనను ప్రవేశపెట్టి ప్రభుత్వము చేయుచున్నాడు. ఈపద్ధతియే ఇప్పుడు చాలా తొందరగా యూరపుఖండమందలి ఇతర దేశములలో వ్యాప్తి చెందుచున్నదని మనవార్తాపత్రికలకు విదేశపుప్రతినిధులు వ్రాయు లేఖలను బట్టియు, ఇతరమార్గముల నుండియు మనకు తెలియుచున్నది. ప్రజాస్వామికప్రభుత్వమునకు కంటకముగ బయల్వెడలిన విధానములలో ఈఫాసిస్టు విధానము ప్రధానస్థాన మాక్రమించుచున్నది.

౨

రెండవది రష్యాదేశములో ప్రబలుచున్న బొల్షెవిక్ తిరుగుబాటు. బొల్షెవిక్‌లు జార్ (Czar) చక్రవర్తుల నిరంకుశపరిపాలనముపై తిరుగుబాటు చేసి వారిని కూలద్రోసి ప్రజాసమూహముయొక్క నిరంకుశ పరిపాలనమును వారిస్థానమున ప్రతిష్ఠించిరి. ఈతిరుగుబాటుకుకూడ ప్రధానకారణము ఆర్థికదుస్థితియు, ఆర్థికపుహెచ్చుతగ్గులేమైయున్నవి. కాని బొల్షెవిక్కులు ప్రజాప్రభుత్వ విధానమును కాని, దానికి మూలాధారములగు ప్రతినిధి సభలనుకాని ఏర్పాటుచేయక, వారి ఆర్థికసౌకర్యముల చేకూర్చుట కనువుగ నుండు సంస్థలనుమాత్రమే ఏర్పరచుకొని పరిపాలన కొనసాగించుచున్నారు. బొల్షెవిక్ పద్ధతికిని, సమష్టివాదన (Communism) కును చాల దగ్గర సంబంధము గలదు. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములుగల ఇంగ్లడు, ఫ్రాంసు, అమెరికా మొదలగు దేశములలో ఈ సమష్టివాదన నెమ్మదినెమ్మదిగ ప్రవేశించి పార్లమెంటరీ సంస్థలు వాటిప్రజలలో పార్లమెంటరీవిధానములందు మక్కువను తొలగించుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. సమష్టివాదనకును ప్రస్తుతము ప్రపంచమందములలో నున్న పద్ధతులకును పరస్పరవైరుధ్య మున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడు వ్యాపించియుండి అనాదినుండి ఒకేవిధముగ వచ్చుచుండిన జాతి, మత, కుల, ఆర్థిక కట్టుబాట్లను భేదములను రూపుమాపి క్రొత్తపద్ధతిపై ప్రపంచనీతిని నడపుటయే దానియొక్క ముఖ్యోద్దేశము, ప్రధానసూత్రమునై యున్నది. బొల్షెవిక్కులు ఈసమష్టివాదనను పూర్తిగఅంగీకరించినవారగుటచే ప్రజాస్వామికప్రభుత్వమునకును వారికిని చాలవిరోధ మని వేరుగ చెప్ప నవసరము లేదు.

పైన సూచింపబడిన రెండుసూత్రములును ఈకాలములో ప్రజాప్రభుత్వమును వీలయినట్లయిన వేళ్లతో పెకలించివేయుటకు పూనుకొని యున్నవి. ఇవికాక ఇతర సంస్థలు, ఇతర విధానములుకూడ దానికి వ్యతిరేకముగ నుండి ప్రజాప్రభుత్వమును నిజముగ ప్రజాప్రభుత్వ మని పిల్చుటకు వీలు లేకుండ చేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నవి. కాని ప్రజాప్రభుత్వపుసూత్రము మాత్రము వీటియన్నిటివలన నమసిపోవు నని భయపడుట కెంతమాత్రమవసరము లేదు. ఎందువల్ల ననగా, "ప్రజలు" అనువారు సర్వకాల ముండువారే. ఏవిధమగు ప్రభుత్వమైన నేర్పాటు కావచ్చును; ఒకవిధమగు ప్రభుత్వము మారి వేరొక విధమయిన ప్రభుత్వ మేర్పాటు చేయబడవచ్చును; కాని ప్రజలుమాత్ర మెల్లకాలము మారకుండ యుందురు. వారి అభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ చాలకాలము ఏప్రభుత్వ విధానముకాని జరుగుననుట కల్ల; నిరంకుశాధికారియగు ప్రభుత్వనియంతకాని, లేక ప్రభుత్వమును నడుపు ఒకకూటముకాని ప్రజాభిప్రాయమునుత్యజించి జయము పొందుట పొసగదు. ఈఆశయే, ఈసంగతియే ప్రజాప్రభుత్వపుసూత్రము నామోదించు ప్రతివానికిని అది ప్రపంచమునం దెప్పుడునుకూడ అంతరించ దను అభయము నిచ్చుచున్నది.

చెన్నపురి ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము

౧. ఊరేగింపు-సత్యాగ్రహశిబిరముకడ్డ. నాయకులు: శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులు, శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు, శ్రీ గద్దె రంగయ్య

... నాయకులు: శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులు, శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు,

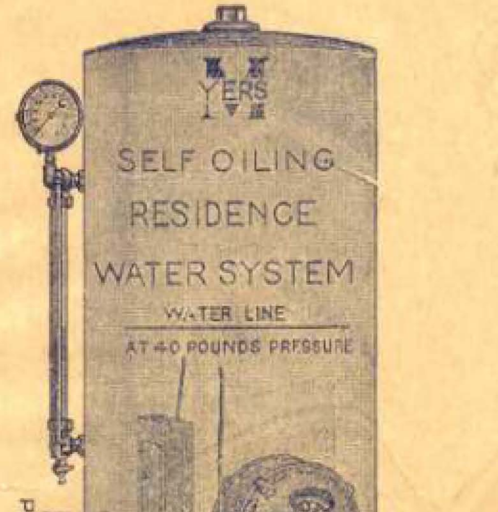

చెన్నపురి ఉప్పు-సత్యాగ్రహము

౧. మైలాపూరు సముద్రతీరమున ఉప్పు తయారుచేయుట. ౨. తిరువల్లిక్కేణి సముద్రతీరమున ఉప్పు తయారుచేయుట.

మైయర్సు
వాటర్ సిస్టమ్సు

విద్యుచ్ఛక్తి గల తావులందు నీటి వసతులకు కావలసిన అన్ని పరిక ములు గలవు.

విద్యుచ్ఛక్తి లేని తావులందు, నూనె ఇంజన్లతో సంపూర్ణ మగు పరికరములను సప్లయి చేయ గలము.

మరియు, చేతిపంపులు

ఎట్టి పనులకైనను, ఎంత లోతైనను, పంపులు సరఫరా చేయబడును.

భారత దేశమున సోల్ ఏజంట్లు:—

డి లిమాయి బ్రదర్సు, లిమిటెడ్.

1/173 బ్రాడ్వే, తపాలపెట్టె 202

మద్రాసు.

AMRUTANJAN
SOVEREIGN-REMEDY
అమృతాంజనము
అన్ని
నొప్పులకు దివ్యామృతము
అమృతాంజనం డిపో
బొంబాయి & మదరాసు

*ననుప్రేరేపింపుము

వెలువోలు సీతారామయ్య చౌదరి గారు

ఋషిమునీశ్వరుల సంతానము, దార్శనికులసంతానము, నేఁ డజ్ఞానాంధకారమున, మోహాంధకారమునఁ దెన్నుఁగానక తల్లడిలుచున్నది. సర్వోత్కృష్టశూరవీరసంతానము నేడు పిరికిపందలైపోయినది. మహాగౌరవశాలిని యగు నార్యజాతి నేఁ డైక్యభావమును, శక్తిని, పరిత్యజించి, దీనమై, హీనమై, దుర్బలమైపోయినది. సర్వజగత్తునకు సభ్యతను, ధర్మజ్యోతిని బ్రదాన మొనర్చెడి భారతజనని నేఁడు దాస్యశృంఖలాబద్ధమై, పదదళితమై తనసంతానమును ఆశాపూర్ణవీక్షణముల విలోకించుచున్నది.

మేము ఋషిసంతతిమని గర్వమునొందువారు నేఁడు మనలో నెందఱుగలరు? తన మాతృదేవి యొక్క దుఃఖదారిద్ర్యములచేఁ బీడితహృదయులైనవారు నేఁడు మనలో నెందఱుగలరు?

నేను నాజీవనమును, నాజాతియాదర్శపునరుద్ధరణమునందును, రాష్ట్రపునర్నిర్మాణమునందును, నామాతృభూమికి స్వాతంత్ర్యము సమకూర్చుటయందును అర్పణసేయఁజాలునటుల నాకు శక్తి నొసంగుము, ధైర్య మొసంగుము, సాహస మొసంగుము.

ఓస్వామీ! నాజీవనము ఋషులయొక్క తపోజీవనమై, పవిత్రతాజీవనమై శోభిల్లుఁగాత!

ఓదయానిధీ! నాజీవనమున నార్యుల యాదర్శసేవాప్రేమలు ప్రకాశించుఁగాత!

ఓభాగ్యవిధాతా! నన్నార్యభూమియొక్క పవిత్రచరణములయం దాత్మార్పణ మొనరించుకొనునటులఁ బ్రోత్సాహ మొనరింపుము.

ఓనాథా! నీదివ్యప్రేరణచే నేను లోకహితార్థజీవి నగునటులఁ బ్రేరేపింపుము.

సంవత్సరాది

ఉప్పలూరు వెంకటసుబ్రహ్మణ్యము గారు

"కోడి కూయుచున్నది. తూరుపు తెల్లవాఱుచున్నది. లెమ్ము, వత్సా! లెమ్ము. నేఁ డుగాదిపండుగ కదా! తలంటుకొందువుగాని" యని పిలుచు తల్లిపలుకులకు కండ్లు నులుముకొనుచు లేచునికి నాఁటిదినము తాను తినఁబోవు రుచ్యములగు పిండివంటలనుగుఱించితక్క వేరొక్క యాలోచన తోఁచుట లేదుకదా! గడచిన వత్సరమునుగుఱించి యొక్కతలంపేనియు మనసున కెక్కవలదా! ఆహా! అజ్ఞానము!

మానవునకు లోకమునందుఁ దనకర్తవ్యమును, గతకాలమందుఁ దా నొనర్చిన కృత్యములను, భావికాలమందుఁ దా నొనర్పవలసిన కరణీయములను, నిర్ణీతమగు జీవితకాలశేషమును దలఁపునకుఁ దెచ్చు దినములు ప్రతివత్సరమును తప్పక రెండు వచ్చుచుండును. అం దొకటి జన్మదినము. రెండవది సంవత్సరారంభదినము. జన్మదినోత్సవము జరుపుకొనుట కొందఱలోనే కాని, వత్సరారంభదినోత్సవము సర్వత్ర జరుపఁబడుచున్నది. చాంద్రమానరీతి నాంధ్రకర్ణాటమహారాష్ట్రగూర్జర దేశములందు

* కుమారహృదయోచ్ఛ్వాసములనుండి.

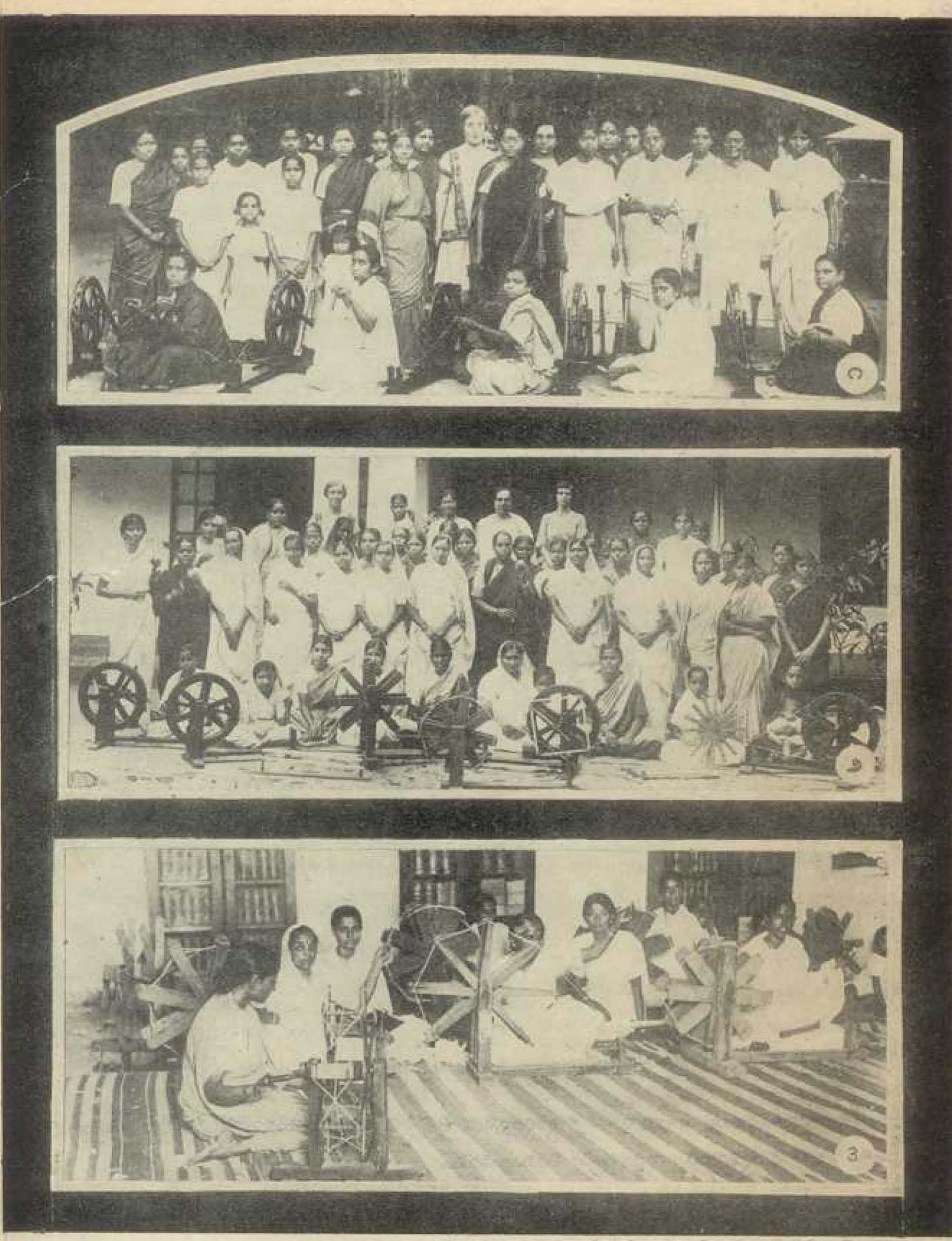
చైత్రశుద్ధ పాడ్యమినాఁ డీయుత్సవముజరగును. నాఁటియుత్సవము లెవరైన పైదేశములవా రలత్యము చేయుదురా? ఈ దేశములం దిదియే కాలమానమున కారంభదినము. ఇదియొక పర్వదినము. నేఁడు వినిర్మలభావములు మనోవీథి గోచరింపవలయును.

పాఠకమహాశయులారా! ఒక్కత్రుటికాలము యోజింపుఁడు గతవత్సరమునుగూర్చి; ఒక వత్సరమున మూఁడువందల యఱువదియైదుదినములుకదా! ఇన్ని దినములను వ్యథచేయక గడపితిరా? వానిని నిరంతరసత్కార్యకరణముచే ననుదినభగవన్నామసంకీర్తనముచే గడపితిరా? కాని నా మట్టున నాకు గతవత్సరమున నాచేసినకార్యములం దలఁచినగుండియ లదరుచున్నవి. అయ్యో! ఒక్క నిమేషకాలమైనను పరమాత్మచింతనమునకై సరిగా వినియోగింపలేదే! చేసినదైనను, నిక్కముగ, మనః స్ఫూర్తిగఁ దదేకపరతతోఁ జేసియుంటినా? అదియును సందేహమే! పోనీ, విద్యాభివృద్ధిఁ జేసికొంటినా? నాజ్ఞానజ్యోతిపైనున్న తెరను తొలగింప నేదేనియు ప్రయత్నమును చేసితినా? నాజ్ఞానలేశమునకు నూతనవిషయములఁ జేర్చితినా? ఒక్కటియును లేదే! పోనీ, సోదరమానవసేవఁ జేసితినే? సర్వభూతములను సమదృష్టితోఁ జూచి మృగాదులకుఁగల్గుహింసను నివారించితినే? ఇంక నేదైనను ప్రయోజనకారియగు కార్యమును జేసితినే? భగవన్నామసంకీర్తనము సున్న. విద్యాసంపాదనము పూర్ణబిందువు. దేశసేవ యనలేలేదు. నే నేదిచేసితినని సంతసింతును. ఇన్ని దినములును నిష్ప్రయోజకము లయ్యెనే! పోయినకాలము మరలవచ్చునా! కాలము రివ్వునఁ బరువెత్తుచున్నయది. మానవుని యాయువా, కొద్ది. ఇంకను తెలిసికొనవలసినవిషయములా సముద్రములో జలబిందువులువోలె నగణ్యములు. కావున కాలమును వ్యథగాఁబోనిచ్చుట మనకుఁ బాడికాదు. ఈవత్సరము నైనను పాడుచేయక, సత్ప్రయోజనకారియగునట్లు ఉపయోగింప శక్తినిచ్చుఁగాతయని సర్వేశ్వరున్ప్రార్థించెదను.

పాఠకులారా! ఉగాదిపండుగనాఁడు 'చేదు' అనఁబడు షడ్రసోపేతమైన గుజ్జనొకదానిని మన వారిచ్చుచుందురు. అది యెందులకో తెలియునా? అనేకరససమ్మిళితమైన యాగుజ్జు నేకభావమున స్వీకరించుచున్నవా రదేవిధమున నావత్సరమునఁ గలుగఁబోవు సుఖదుఃఖములను సమానదృష్టితో స్వీకరింపవలయునని. పండుగదినమున 'దుఃఖముల'ని యవాచ్యము లాడుచున్నవాఁడనని కోపగింపకుఁడు. కీడెంచి మేలెంచవలయునుగదా! పండుగనాఁడంతయు నానందమునయుండ నాగుజ్జునకు విశారభావద్యోతకముగు 'చేద'ను పేరు మనవారేల పెట్టిరి? ఇది తెలిసియేకదా!

'జాతస్యమరణంధ్రువం'. మనము కలకాల మిచ్చట నుట్టిఁగట్టుకొని యూగులాడఁబోవునది లేదుకదా! ఉన్నంతకాల మందరికిని పొందుగనుండి మనజీవితమును సద్వినియోగముఁ జేయుదము గాక! సుఖదుఃఖము లస్థిరములుకదా! ఈవత్సరము సుఖోపేతమై యుండునేమో! కావున ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు హృదయపూర్వకముగు స్వాగత మొసఁగుదము.

మీరీవత్సరమున నాయురారోగ్యైశ్వర్యసంపత్తితో వెలయుచుందురుగాక! 'సర్వేజనాఃసుఖినో భవంతు' అని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విరమించెదను.

౧. సమ్మర్ స్పిన్నింగు స్కూలు. 'ఉమెన్సు ఇండియన్ అసోసియేషను' వారు, (చెన్నపురి) ఎగ్మూరు పాంథియన్ రోడ్డులో 12-5-1930 నాడు స్త్రీలకొరకు దీనిని స్థాపించిరి. ౨. పైన పేర్కొన్న స్కూలులో స్త్రీలు నూలు వడుకుచుండుట.
౩. చెన్నపురి కాంగ్రెసు మహిళామణులు నూలు వడుకుట. 58/82 సింగరాచారి వీధి, తిరువళ్లిక్కేణి.

౧. అఖిలభారతమహిళాసాంఘికసారస్వతమహాసభ-చెన్నపురి. 1930. అధ్యక్షురాలు: శ్రీ శ్రీ శ్రీ తిరువాంకూరు జూనియరు మహారాణీగారు.

౨. అఖిల-ఆసియా-మహిళా మహాసభ, కార్యనిర్వాహకసంఘము-లాహోరు. 1930.

౩. ప్రాచ్య విశ్వవిద్యాలయ మహిళాసంఘ కార్యనిర్వాహకవర్గము. 1930.

గాంధి మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు

నేత్రకంటి వెంకట యోగానందరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

ప్రస్తుతము హిందూదేశము పాశ్చాత్యదేశములలోవలెనే నవీన - ఆర్థిక సంప్రదాయమునకు కొంతవరకు లోనై యున్నది. ఇప్పుడు హిందూదేశములో 91 బ్యాంకులు (ఒక లక్షకు పైగా మూలధనము కలవి), 80 భీమా కంపెనీలు, 40,000 మైళ్ల రైలు మార్గములు, సుమారు 7000 ఫ్యాక్టరీలును కలవు. ఫ్యాక్టరీలలో పని చేయు కార్మికులును పదిహేను లక్షలకు పైగా కలరు. హిందూదేశముయొక్క విస్తీర్ణమునుబట్టి తక్కిన దేశములతో పోల్చిచూచిన యెడల పారిశ్రామికతత్వము ఇక్కడ యింకను శైశవావస్థలోనే యున్నదని చెప్పవలసియున్నది. ఈ దేశములోని సుమారు యేడులక్షల గ్రామములలో పెక్కు గ్రామములు నవీన నాగరికతా వాసనను స్వల్పముగానైనను పొందలేదు. నూటికి 71 మంది వ్యవసాయదారులుగా నున్నారు. పారిశ్రామికవృత్తులలో నూటికి ఒక్కరుకూడ లేరు. వ్యవసాయదారులు, పారిశ్రామికులు చిరకాలమునుండి ఆచారముగా వచ్చుచున్న పనిముట్లనే ఉపయోగించుచు, ఫలితమునుకూడా కొంచెముగానే పొందుచున్నారు. మరియు ధనార్జనలో అభివృద్ధి పొందలేకుండావున్నారు. అందువలన పాశ్చాత్య దేశములతోపాటు వారి వృత్తులను, పద్ధతులను పూర్తిగా అవలంబింపవలయునా లేక హిందూదేశము తన పూర్వోభివృద్ధికి తన నిజపద్ధతులను పట్టుదలతో అవలంబించుచు, పాశ్చాత్యపద్ధతులను కొంతవరకు అవలంబించుచు తన నాగరికతను నిల్పుకొనగలదా యను ప్రశ్న ముఖ్యముగా తీర్చవలసియున్నది. పాశ్చాత్యనాగరికతాప్రభావము బొంబాయి, కలకత్తా, మద్రాసు జిల్లాలు గల కొన్ని పట్టణములలో తప్ప యితరభాగములయందు బహు స్వల్పమేయున్నది.

మహాత్మా గాంధి ఆర్థికవిషయములలో తాను ప్రమాణమని చెప్పుకొనకపోయినప్పటికిని, ఆతనికి కొన్ని ఆర్థికవిషయములలో కొన్ని ఖండితములైన అభిప్రాయములు కలవు. వానిని ఆతడు దేశమున ప్రబోధము కావించుచు, దేశములో నీతిప్రాకారము పునరుద్ధారణ చేయుటకు యత్నించుచున్నాడు. గాంధి మహాత్ముని యుద్దేశ్యము ప్రకారము పాశ్చాత్యనాగరికత ధనయాపేక్షాపూర్ణమైనదగుటచే చాల వరకు త్యజింపదగినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్యజీవితములు పూర్తిగా భిన్నములయినవి. ప్రాచ్య నాగరికత ఆధ్యాత్మికమైనది; పాశ్చాత్య నాగరికత ఐహిక ప్రాపంచిక సంబంధమైనది. హిందూదేశములో కర్మసిద్ధాంతము ననుసరించి ఉత్తరగతులను బోధించును. పాశ్చాత్యులు ప్రకృతప్రాపంచిక జీవనముచే నమ్మకొని, భౌతికవృత్తులలో ప్రాముఖ్యముపొంది వృద్ధిపొందుటకు యత్నించుచున్నారు. పాశ్చాత్యులు తీవ్రవేగకరమైన జీవితమును అవలంబించుచున్నారు. హైందవులు శాంతియుత వర్తనమునే ప్రశంసింతురు. ఉభయనాగరికతలును వేర్వేరుప్రదేశములలో జనించి, వేర్వేరుప్రదేశములందు వృద్ధిపొందుటనుబట్టి యేప్రదేశమువారు ఆనాగరికతనే అవలంబించుట యుక్తము; లేనిచో దీర్ఘకాలమునకు ఒకచోటినుండి యితర ప్రదేశములలో నాటిన వృక్షమువలె క్షీణించుటయే జరుగును. హిందువులు సుఖసౌభాగ్యంబులను ప్రాపంచిక సౌఖ్యమును విలువచేయరు. కాన హిందూదేశమునకు శాంతియుతమైన నిజనాగరికత వాంఛితమైనది. పాశ్చాత్యదేశములనుండి తమకు కావలసిన, ఉపయోగకరములైన విషయములను, హిందువులు నేర్చుకొని నిపుణులు కావచ్చును. కాని పూర్తిగా వారి ననుకరించుటమాత్రము ప్రమాదము. వారి జీవితములనుండి కొన్ని విషయములు మన జీవితములో అనుకరించునటుల యేర్పాటు చేసికొనవచ్చును. కాని, సమూలముగా యూరోపియనుల జీవితము హిందువులు జీవించుట మాత్రము హేయము.

ప్రజాసామాన్యము హిందూదేశములో వారి నాగరికతనే అవలంబించుచున్నారు. కాని ధనవంతులుమాత్రము పాశ్చాత్య నాగరికతకు లోనగుచున్నారు. అందువలన తమ నాగరికతలో వారికి నమ్మకము పునరుద్ధారణ చేయవలెను. (యంగు ఇండియా 1927. పే. 176–258). అట్టి నాగరికత పురాతన ఆర్యుల నాగరికతకాదు. అది [illegible] మనకు తెలియును.

సంపూర్ణ పారిశ్రామికమును నిరోధించవలెను.

(1) గాంధిమహాత్ముని తలంపులో పారిశ్రామికమనగా విశేష వ్యాప్తితో అనేకమంది యొకప్రదేశములో పనులుచేయుచు ఒక్కని మూలధనముతో నడుపు వృత్తులు. ఇట్టివృత్తులు యజమాని లాభము కొఱకై యుండును. ఇట్టి పారిశ్రామిక వృత్తులకు గాంధీజీ "బలవద్విరోధి." యూరపులో యిట్టి పారిశ్రామికతత్వమువల్ల కొలదిమంది ధనవంతులై ప్రజాసామాన్యము అధమస్థితికి దిగిపోయిరి. ఇతరదేశముల నిర్ధనులైరి. హిందూదేశముకూడ యిట్టి స్థితికి దిగి యింక యెవరిని పీడించి ధనము సేకరింపగలదు? హిందూదేశముకంటె ప్రస్తుతములో అధమదేశము లేకపోవుటవల్ల హిందూదేశమున కిట్టి లాభమును కలుగదు. 2. ఇట్టి విశేషపారిశ్రామిక పద్ధతి, వేర్వేరుదేశముల పోటీకి కారణమై యుద్ధములను తెచ్చును. 3. మరియు, సామాన్య గ్రామ

చైత్రశుద్ధ పాడ్యమినాఁడీయుత్సవముజరగును. నాఁటియుత్సవము లెవరైన పైదేశములవా రలక్ష్యము చేయుదురా? ఈ దేశములం దిదియే కాలమానమున కారంభదినము. ఇదియొక పర్వదినము. నేఁడు వినిర్మలభావములు మనోవీథి గోచరింపవలయును.

పాఠకమహాశయులారా! ఒక్కత్రుటికాలము యోజింపుఁడు గతవత్సరమునుగూర్చి; ఒక వత్సరమున మూఁడువందల యఱువదియైదుదినములుకదా! ఇన్నిదినములను వృథచేయక గడపితిరా? వానిని నిరంతరసత్కార్యకరణముచే ననుదినభగవన్నామసంకీర్తనముచే గడపితిరా? కాని నా మట్టున నాకు గతవత్సరమున నాచేసినకార్యములం దలఁచినగుండియ లదరుచున్నవి. అయ్యో! ఒక్కనిమేషకాలమైనను పరమాత్మచింతనమునకై సరిగా వినియోగింపలేదే! చేసినదైనను, నిష్కామముగ, మనఃస్ఫూర్తిగఁ దదేకపరతతోఁ జేసియుంటినా? అదియును సందేహమే! పోనీ, విద్యాభివృద్ధిఁ జేసికొంటినా? నాజ్ఞానజ్యోతిపైనున్న తెరను తొలగింప నేదేనియు ప్రయత్నమును చేసితినా? నాజ్ఞానలేశమునకు నూతనవిషయములఁ జేర్చితినా? ఒక్కటియును లేదే! పోనీ, సోదరమానవసేవఁ జేసితినే? సర్వభూతములను సమదృష్టితోఁ జూచి మృగాదులకుఁగల్గుహింసను నివారించితినే? ఇక నేదైనను ప్రయోజనకారియగు కార్యమును జేసితినే? భగవన్నామసంకీర్తనము సున్న. విద్యాసంపాదనము పూర్ణబిందువు. దేశసేవ యసలే లేదు. నేనేదిచేసితినని సంతసింతును. ఇన్నిదినములును నిష్ప్రయోజనము లయ్యెనే! పోయినకాలము మరలవచ్చునా! కాలము రివ్వునఁ బరువెత్తుచున్నయది. మానవుని యాయువా, కొద్ది. ఇంకను తెలిసికొనవలసినవిషయములా సముద్రములో జలబిందువులుపోలె నగణ్యములు. కావున కాలమును వృథగాఁబోనిచ్చుట మనకుఁ బాడికాదు. ఈవత్సరమునైనను పాడుచేయక, సత్ప్రయోజనకారియగునట్లు ఉపయోగింపశక్తినిచ్చుఁగాతయని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించెదను.

పాఠకులారా! ఉగాదిపండుగనాఁడు ‘ చేదు ’ అనఁబడు షడ్రసోపేతమైన గుజ్జునొకదానిని మన వారిచ్చుచుందురు. అది యెందులకో తెలియునా? అనేకరససమ్మిళితమైన యాగుజ్జు నేకభావమున స్వీకరించుచున్నవా రదేవిధమున నావత్సరమునఁ గలుగఁబోవు సుఖదుఃఖములను సమానదృష్టితో స్వీకరింపవలయునని. పండుగదినమున ‘ దుఃఖముల ’ని యవాచ్యము లాడుచున్నవాఁడనని కోపగింపకుఁడు. కీడెంచి మేలెంచవలయునుగదా! పండుగనాఁడంతయు నానందమున నుండక నాగుజ్జునకు వికారభావద్యోతకమగు ‘ చేద ’ను పేరు మనవారేల పెట్టిరి? ఇది తెలిసియే కదా!

‘ జాతస్యమరణంధ్రువం ’. మనము కలకాల మిచ్చట నుట్టఁగట్టుకొని యూగులాడఁబోవునది లేదుకదా! ఉన్నంతకాల మందరికిని పొందుగనుండి మనజీవితమును సద్వినియోగముఁ జేయుదము గాక! సుఖదుఃఖము లస్థిరములుకదా! ఈవత్సరము సుఖోపేతమై యుండునేమో! కావున ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు హృదయపూర్వకముగు స్వాగత మొసఁగుదము.

మీ రీవత్సరమున నాయురారోగ్యైశ్వర్యసంపత్తితో వెలయుచుందురుగాక! ‘ సర్వేజనాఃసుఖినో భవంతు ’ అని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విరమించెదను.

—

గాంధి మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు

నేట్రకంటి వెంకట యోగానందరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

ప్రస్తుతమున హిందూదేశము పాశ్చాత్యదేశములలోవలెనే నవీన-ఆర్థిక సంప్రదాయమునకు కొంతవరకు లోనై యున్నది. ఇప్పుడు హిందూదేశములో 91 బ్యాంకులు (ఒక లక్షకు పైగా మూలధనము కలవి), 80 భీమా కంపెనీలు, 40,000 మైళ్ల రైలు మార్గములు, సుమారు 7000 ఫ్యాక్టరీలును కలవు. ఫ్యాక్టరీలలో పని చేయు కార్మికులును పదిహేను లక్షలకు పైగా కలరు. హిందూదేశముయొక్క విస్తీర్ణమునుబట్టి యిక్కడి దేశములతో పోల్చిచూచిన యెడల పారిశ్రామికతీరికము ఇక్కడి అల్పస్థితిలోనే యున్నదని ఒప్పుకొనవలసియున్నది. ఈ దేశములోని సుమారు యేడులక్షల గ్రామములలో పెక్కుగ్రామములు నవీన నాగరికతా వాసనను స్వల్పముగానైనను పొందలేదు. నూటికి 71 మంది వ్యవసాయదార్లుగా నున్నారు. పారిశ్రామికవృత్తులలో నూటికి ఒక్కరుకూడ లేరు. వ్యవసాయదార్లు, పారిశ్రామికులు చిరకాలమునుండి ఆచారముగా వచ్చుచున్న పనిముట్లనే ఉపయోగించుచు, ఫలితమునుకూడా కొంచెముగానే పొందుచున్నారు. మరియు ధనార్జనలో అభివృద్ధి పొందలేకుండావున్నారు. అందువలన పాశ్చాత్య దేశములతోపాటు వారి వృత్తులను, పద్ధతులను పూర్తిగా అవలంబింపవలయునా లేక హిందూదేశము తన పూర్వాభివృద్ధికి తన నిజపద్ధతులను పట్టుదలతో నవలంబించుచు, పాశ్చాత్యపద్ధతులను కొంతవరకు అవలంబించుచు తన నాగరికతను నిల్పుకొనవలెనా యనుప్రశ్న ముఖ్యముగా తీర్పవలసియున్నది. పాశ్చాత్యనాగరికతాప్రభావము బొంబాయి, కలకత్తా, మద్రాసు జిల్లాలు గల కొన్ని పట్టణములలోతప్ప యితరభాగములయందు బహుస్వల్పమేయున్నది.

మహాత్మా గాంధి ఆర్థికవిషయములలో తాను ప్రమాణ మని చెప్పుకొనకపోయినప్పటికిని, ఆతనికి కొన్ని ఆర్థికవిషయములలో కొన్ని ఖండితములైన అభిప్రాయములు కలవు. వానిని ఆతడు దేశమున ప్రబోధము కావించుచు, దేశములో ప్రాచీనత్వవాదము పునరుద్ధారణ చేయుటకు యత్నించుచున్నాడు. గాంధి మహాత్ముని యుద్దేశ్యము ప్రకారము పాశ్చాత్యనాగరికత ధనలాభాపేక్షమైనదగుట చాల వరకు త్యజింపవలసినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్యజీవితములు పూర్తిగా భిన్నములయినవి. ప్రాచ్య నాగరికత ఆధ్యాత్మికమైనది; పాశ్చాత్య నాగరికత ఐహిక ప్రాపంచిక సంబంధమైనది. హిందూదేశములో కర్మసిద్ధాంతము ననుసరించి ఉత్తరగతులను బోధించును. పాశ్చాత్యులు ప్రకృతప్రాపంచిక జీవనముచే నమ్మకొని, భౌతికసౌఖ్యములలో ప్రాముఖ్యముపొంది వృద్ధిపొందుటకు యత్నించుచున్నారు. పాశ్చాత్యులు తీవ్రవేగకరమైన జీవితమును అవలంబించుచున్నారు. హైందవులు శాంతియుత వర్తనమునే ప్రకటింతురు. ఉభయనాగరికతలును వేర్వేరుప్రదేశములలో జనించి, వేర్వేరుప్రదేశములందు వృద్ధి పొందుటనుబట్టి యేప్రదేశమువారు ఆనాగరికతనే అవలంబించుట యుక్తము; లేనిచో మిక్కిలి దీర్ఘకాలమునకు ఒకచోటనుండి యితర ప్రదేశములలో నాటిన వృక్షములవలె క్షీణించుటయే జరుగును. హిందువులు కనకసాధనపరమగు ప్రాపంచికసౌఖ్యమును విలువచేయరు. కాన హిందూదేశమునకు శాంతియుతమైన నిజనాగరికత వాంఛితమైనది. పాశ్చాత్యదేశములనుండి తమకు కావలసిన, ఉపయోగకరములైన విషయములను, హిందువులు నేర్చుకొని నిపుణులు కావచ్చును. కాని పూర్తిగా వారి ననుకరించుటమాత్రము ప్రమాదము. వారి జీవితములనుండి కొన్ని విషయములు మన జీవితములో అనుకరించునటుల యేర్పాటు చేసికొన వచ్చును. కాని, సమూలముగా ఐరోపీయుల జీవితము హిందువులు జీవించుట మాత్రము పోయదు.

ప్రజాసామాన్యము హిందూదేశములో వారి నాగరికతనే అవలంబించుచున్నారు. కాని ధనవంతులుమాత్రము పాశ్చాత్య నాగరికతకు లోనగుచున్నారు. అందువలన తమ నాగరికతలో వారికి నమ్మకమును పునరుద్ధారణ చేయవలెను. (యంగు ఇండియా 1927. పే. 176-258). అట్టి నాగరికత పురాతన ఆర్యుల నాగరికతకాదు. అది రాట్నమని మనకు తెలియును.

సంపూర్ణ పారిశ్రామికమును నిరోధించవలెను.

(1) గాంధిమహాత్ముని తలంపులో పారిశ్రామికమనగా విశేష వ్యాప్తిలో అనేకమంది యొకప్రదేశములో పనులుచేయుచు ఒక్కని మూలధనముతో నడుపు వృత్తులు. ఇట్టివృత్తులు యజమాని లాభము కొఱకై యుండును. ఇట్టి పారిశ్రామిక వృత్తులకు గాంధిగారి "బలవ ద్విరోధి." యూరపులో యిట్టి పారిశ్రామికతవలనమే కొలదిమంది ధనవంతులై ప్రజాసామాన్యము అధమస్థితికి దిగిపోయిరి. ఇతరదేశములు నిర్ధనులైరి. హిందూదేశమునకు యిట్టిస్థితికి దిగి యింకొకదేశ సిరిసాధించి ధనము సేకరింపగలదు? హిందూదేశముకంటె ప్రస్తుతములో అధమదేశము లేకపోవుటవల్ల హిందూదేశమున కిట్టి లాభమును గలుగదు. 2. ఇట్టి విశేషపారిశ్రామిక పద్ధతి, వేర్వేరుదేశముల పోటీలకు కారణమై యుద్ధములకు దెచ్చును. 3. మరియు, సామాన్య గ్రామ

జీవనమును నాశనము చేసి అసంతుష్టిని కలుగజేయును. (యంగు యిండియా 1927. పే. 150). 4. వస్త్రములఉత్పత్తిలో మెషీనులు ఉపయోగించుటవల్ల, దేశమునందు ప్రజలు నిరుద్యోగులై సోమరు లగుదురు. 5. అట్టిస్థితివలన దేశములో కొందరే ధనాధికారులై, మిగత జనులను అణచిపెట్టియుండుట కలుగును. అందువల్ల పూర్ణపారిశ్రామికము గొప్పఅరిష్టము. (యంగ యిండియా 1924–1926). కాబట్టి ఖద్దరు ప్రధాన సాధనముగా ఇట్టి స్థితిని ప్రతిఘటింపవలసియున్నది.

అయినను, కొన్ని మార్పులతో పారిశ్రామికమునుగూడ శ్రేయోదాయకముగా చేయవచ్చును. గాంధిమహాత్ముని యుద్దేశ్యములో పరిశ్రమలుకూడ ప్రకృతి శక్తులలో ఒక తరగతికి చెందినవి. ప్రకృతిశక్తులు మన సుఖమున కుపయోగింపవచ్చును; లేక మన యొక్కగాని, యితరులయొక్కగాని నాశనమునకు ఉపయోగింపవచ్చును. హిందూదేశములో పరిస్థితులు, యూరపులోకంటె యితర మయినవి కాబట్టి యీ దేశములో కొన్ని మార్పులతో పరిశ్రమలను వృద్ధి పొందింపవచ్చును. మిల్లు అధికారులు తమ కూలీలను, భాగస్వాములుగను, తాము సంస్థను గౌరవముగ, సుఖకరముగ నడిపింపవచ్చిన బాధ్యులుగను యెంచినచో, సామాన్యపరిశ్రమలు యూరోపులోవలె జననాశహేతువులు కావు. హిందూదేశములో ఆధ్యాత్మిక తత్త్వము సహజమగుటవల్ల, పూర్తిగా దేశము పారిశ్రామిక మయిపోవునని భయపడ నవసరము లేదు. యూరోపు ఖండమే కొంతకాలమునకు తన జననాశనమును గుర్తించి హిందూదేశపద్ధతుల ప్రకారము సామాన్య గ్రామవృత్తులకు పోవలసివచ్చును. (యంగుయిండియా 1924—1926, వాల్యూం, 683–684). యంత్రసాధనములవిషయమై మహాత్మ గాంధియొక్క అభిప్రాయములు 'ఇండియన్ హోమురూలు' వ్రాసిన నాటినుండి కొంత మార్పుచెందినవి. ఆగ్రంథమునందు సాధారణముగా నుపయోగించు ప్రయాణసౌకర్యము లిచ్చు పాశ్చాత్యయంత్రసామగ్రిని ఖండించియున్నాడు. అందు యంత్రములు మహాపాపసూచకములు (పే. 109). యంత్రములమీద వ్యామోహము వృద్ధియైనయెడల దేశము దుఃఖపూరితమగును (పే. 106). యంత్రసామగ్రియెడల ఒక్క సుగుణమునుగూడ నిరూపించుటకు నాకు జ్ఞప్తికివచ్చుటలేదు. దానియొక్క చెడుగులనుగూర్చి గ్రంథములు వ్రాయవచ్చును. (పే. 109).

గాంధిమహాత్ముడు ఇంతతీవ్రముగ యంత్రములనుగూర్చి వ్రాయుటకు కారణముల నాలోచించినచో ముఖ్యముగా నాల్గు కనిపించుచున్నవి. 1. హిందూదేశమునందు దేశీయములగు చేతివృత్తులను నశింపచేసి, హిందూదేశమును దరిద్రముగ చేసినవి మాంచెస్టరు మిల్లులు కదా? 2. యూరోపువారు లే తమయొక్క యంత్రములు శక్తికి మించినందున వినాశనమును పరిపాలించుచున్నారు. 3. యంత్రశాలలలో పనిచేయు కార్మికులజీవితము మిక్కిలి హీనముగా నున్నది. 4. యంత్ర సామగ్రులు విషయలంపటులగు పాశ్చాత్యుల నాగరికతాజనితములు. (యంగుయిండియా 1924-1926 వాల్యూము, పే. 1131.) గాంధి మహాత్మునికి యంత్రవిముఖత ఎంతవరకు వెళ్లినదనగా యంత్రశాలలన్నియు భూమిపైనుండి యొక్కసారిగా అదృశ్యమైనను తా నొక్క కన్నీటి బిందువైనను విడువనని నుడివియున్నాడు.

కాని మహాత్ముడు దూరదృష్టితో వీక్షించి యం[illegible] ప్రకృత నాగరికతలో నుండి పూర్తిగా తొలగించుట అసా[illegible] గుర్తించియున్నాడు. అందువలన కొన్నితరహాల యంత్రముల[illegible] యోగింపవచ్చునని కొంతవర కంగీకరించియున్నాడు. 1. అవశ్య[illegible] మయిన మానవప్రయాసను తగ్గించునవి. అనగా సింగరు-కుట్టు-యంత్రములవంటివి. యజమానుల స్వార్థ లాభమునకుగాక లోకమున సమస్తజనుల సౌఖ్యార్థమును, దేశజాతిరక్షకై లేక యుపయోగింప బడునవి (యం. ఇం. పే. 1109). 2. జీవితము సులభముగా గడుపుట కుపయోగించు యంత్రములు. అనగా, జీవితములో ముఖ్యముగా ఆరోగ్యమును రక్షించుకొనుట కుపయోగించు యంత్రములు సైకిలు, మోటారుకారులు ముఖ్యావసరములు కావు. 3. జీవిత సంరక్షణయందు ఏర్పడినయంత్రములు. మహాత్ముడు స్టీమరులు, టెలిగ్రాఫులు, పాశ్చాత్యపారిశ్రామికజీవితమునకు ఉపకరములు కానియెడల వానినికూడ అంగీకరింతునని నుడివియున్నాడు. "యంత్రముల నిరోధింపను; యంత్రములపైని గలవ్యామోహమును నిరోధింతును." మానవశ్రమ తగ్గించు యంత్రములపై వ్యామోహపడి వానిని విరివిగా నుపయోగించినందువల్ల మానవులు తిండిలేక వీధులలో అల్లాడుచున్నారు. మానవప్రయాస కొంతమంది ధనికులకేగాక సర్వ మానవులకును తగ్గవలెను. ధనము సర్వజనుల హస్తగతమై యుండవలెను. ప్రస్తుతకాలములో యంత్రములు ఏ కొలదిమందియో, జనసామాన్యము మీద దాడిచేయుట కుపయోగించుచున్నవి. (యంగుయిండియా 1924-1926). పై ఉదాహృత భాగములబట్టి యంత్రశాలలు సామాన్య జనులకు హానిని తెచ్చిపెట్టినందువల్లనే యంత్రములయెడ మహాత్ముడు విముఖుడగుచున్నాడని స్పష్టమగుచున్నది.

ఆర్థికశాస్త్రము, ధనసంపాదనవిషయమై మాత్రమే ఆలోచించును. మహాత్ముడు అనవసరముగా విరివిగా ధనసంపాదనమును నిరసించును. అపరిమితార్థికాభివృద్ధి నైతికజీవితమునకు ప్రతికూలమని ఆతని యభిప్రాయము. మానవుడు తనకు కావలసిన తిండి, బట్ట, ఉనికితప్ప ఇతరములు వాంఛింపగూడదు. ఈ మాత్రపు పనులకు ఆర్థిక శాస్త్రసాహాయ్య మనవసరము. ఆర్థికశాస్త్రమను పేరుశాస్త్ర మనవసరము (వ్యాసములు-ఉపన్యాసములు పే. 255). ఆర్థికశాస్త్ర గ్రంథములకంటె మన ధర్మశాస్త్రములే ఎక్కువ మార్గదర్శకములు. ఆతని వ్రాతలలో మతమునకును ఆర్థికవిషయములకును గల సంబంధమును చర్చించియున్నాడు. కాని మతబోధచేయుటకు పూర్వము తిండి, బట్ట యిచ్చుట ముఖ్యావశ్యములై యున్నవి. ఆర్థికశాస్త్రము మతసూత్రముల ననుసరించి యుండవలెను. మతము ఆర్థికరీతి ననుసరించుటకు సానుకూలమై యుండవలెను. 1927 సం. యంగు ఇండి

యాలో మతమునకును, ఆర్థికజీవితమునకును గల పరస్పరసంబంధమును విపులముగా మహాత్ముడు చర్చించియున్నాడు. వానిలో ముఖ్యాభిప్రాయ మేమనగా జంతుహింసా నివారణసంఘములు, గోరక్షణ సంఘములు మొదలైనవి అశక్తములగు గోవులను రక్షించుటకు తగిన ధనబలముగలవై యుండవలెను. మతసంస్థలుకూడ ఆర్థికవిషయములను మరువరాదు. సర్వజన సౌఖ్యసాధనముగా గాక యేసంస్థను గా[illegible] ర్థ స్వీకరణమునకై నడుపరాదు.

పెద్దనగరములయెడ నిరసన

పెద్దనగరములయెడల మహాత్మునికి గల నిరసనభావమును సూక్ష్మముగా మూడుభాగములక్రింద గమనింపవచ్చును. (1) పట్టణములలోని జీవితము పల్లెలలోని జీవితముకంటె అధమమైయున్నది. (2) ధనధాన్యవృద్ధికి, వానియుత్పత్తికి కారణములైన గ్రామముల భాగ్యమునంతయును పట్టణములు పీల్చి పిప్పిచేసి, తమ అన్యాయపు పోషణకు ఉపయోగించుచున్నవి. (3) హైందవ నాగరికత ముఖ్యముగా గ్రామసమన్వితమైనది. పాశ్చాత్య నాగరికత పట్టణములలోనే యుండునది. మనపూర్వులు నగరములను ప్రజలకు వలలవంటివనియు, వ్యర్థాభారములనియు ఎంచియుండిరి. అందువల్ల పట్టణములలో ప్రజక్షేమము లేదని యెంచియుండిరి. మహానగరములు ముష్కర చోరనిలయములై వ్యభిచారాదిదోషభూయిష్ఠములై యున్నవి. లక్ష్మీశోభములలో ధనవంతులు పేదలను దోచి జీవింతురు. (ఇండియన్ హోంరూలు పే. 65) హిందువులకు వారిస్వభావమునుబట్టి గ్రామజీవనమే సహజము. ఎవరికి వారు శుభ్రముగా నుందురేమో కాని, సమూహముగానుండి మ్యునిసిపల్ శుభ్రతవంటిది అనుభవించుట వారికి సహజముకాదు. పాశ్చాత్యులు ఐహికసుఖము నపేక్షించి మ్యునిసిపాలిటీలు మొదలైనవి నిర్మించి గ్రామములను వదలిపెట్టిరి. నగరపారిశుద్ధ్యమునందు పాశ్చాత్యులనుండి మనము అనేకాధికరములను సంగతులను నేర్చుకొనవచ్చును. (యంగుఇండియా 1924-26.) మరియు, అలాంటివను పెద్దపట్టణములు, గ్రామముల జీవరక్తమును పీల్చి, తాము దేశమునకు పీడవలె వర్తించుచున్నవి. ఖద్దరు పరిశ్రమ ఒకవిధముగా తిరిగి గ్రామపునరుద్ధరణకు ఏర్పాటు చేయబడినది. తూర్పునుండి పడమరకు ఉత్తరమునుండి దక్షిణమునకుపోవు వివిధములైన యిసుపదారులు, గ్రామములయందలి సామాన్యజనుల భాగ్యమును లాగివేయు అనేకనాళములై యున్నవి. తిరిగి పట్టణములనుండి పల్లెలకు ధనమును ప్రవహింపజేయవలెను. (యంగుఇండియా 1927)

స్వదేశీ సూత్రము

మహాత్మునితలంపులో స్వదేశీయనగా దేశీయములైన సంస్థలను జీవింపజేసి దేశములో ఉత్పత్తియగు సామగ్రినే ఉపయోగింపవలెను. తత్సూత్రము, మతము ప్రకారముగాను, రాజకీయముగాను, ఆర్థికముగానుకూడ వర్తించును. అందువలన మననాగరికత, మతము, భాష, వస్త్రధారణము మనరాజకీయ, ఆర్థికసంస్థలును దేశయోత్పన్నములై యుండవలెను. తాత్కాలికముగ కొంచెము అసౌఖ్యమును కలిగించినను దేశీయవస్తువు మొదలయినవాని విషయములయందు పట్టుదల కలిగియుండి ఒకవిధముగవిధిగా ఎంచి వానిని వదలకుండ నుండవలెను. ఆర్థికముగా, మనదేశములో తయారైనవస్తువులనే మనము ఉపయోగింపవలెను. మరియు యేవ్యక్తులు లేనియెడల దేశము దరిద్రమునకో వానిని ప్రోత్సహించి ఆభాగములలోనైనను విదేశవస్తువులను బహిష్కరింపవలెను. అందు వలన విదేశవస్తువులను పూర్తిగా బహిష్కరింపవలెనా? దానికి ప్రత్యుత్తరము పూర్తిగా విడువనక్కరలేదనియే. ఈదేశములో తయారుకాని కొన్నివస్తువులనుమాత్రము వాడవచ్చును. అనేక విదేశీయవస్తువులు మనకు అవసరములేనివి. వాని ఉపయోగము వర్జించుకొనవలెను. అనేక అవసరవిషయములు మానినయెడల దేశము చాల ధనవంతమై యుండును. మనవిషయములలో ప్రధానమైనవానిలో బట్ట ముఖ్యమైనది. వస్త్రవిషయములో చేతితోవడుకుట, నేయుట ప్రారంభించినయెడల పూర్తిస్వదేశి వెంటనే లభించును. మహాత్ముడు ఖద్దరుపై యెంత యెక్కువగా శ్రద్ధవహించుచున్నాడో పైకారణము స్పష్టీకరించును.

మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు:—మహాత్మునియుపన్యాసములు వ్రాతలు గమనించినచో యీదిగువ అంశములు ముఖ్యముగా తోచును. (1) ఆహారము వస్త్రము, నిలుచుటకు శరణ్యము సర్వమానవులకు ఉండునటుల ఏర్పడవలెను. అవిలోటులు తీరినగాని మానవునికైన చింతన కనకాశముండదు. (2) ఆహారవస్త్ర శరణ్యేతరము లగు కోరికలు ఆముష్మికమునకు సహాయముగా నుండవు. అందువలన అనవసరములు. (3) ప్రతిమానవుడును తనకు కావలసిన ఆహారము, వస్త్రము స్వయముగా తయారుచేసికొనవలెను. (4) ప్రతిగృహము, ప్రతిగ్రామము ప్రతిదేశము, ఆర్థికముగా స్వయంసహాయభూతమై యుండవలెను. (5) ఆహారము, వస్త్రము లాభమునిమిత్తము వర్తకమునకు లోనై యుండకూడదు. (6) విరివిగా జరుపు వాణిజ్యము వ్యక్తిలాభమునకుగాక సర్వజనోపయోగమునకై యుండవలెను. (7) యంత్రములు కొంతవరకు ఉపయోగింపవచ్చును. కాని వానిని పూర్తిగా త్యజించుటయే ఆశయముగా గమనింపవలెను. (8) సారాయము, నల్లమందువ్యాపారాలలో వర్తకము నాటంకపరుపవలెను. (9) దేశదేశములనుండి వలసపోవుట శ్రేయోదాయకముకాదు. (10) ప్రజలలో ధనవ్యత్యాసముండుట తొలగింపలేము కాని అన్నితరగతులవారికి పరస్పరస్నేహభావముండవలెను. (11) అవసర-అపాత్రదానమును వదలివేయవలెను. "పనిచేయక, తిండిలేదు" అనుసూత్రమును అనుసరింపవలెను. భిక్షాటనవృత్తిని పోగొట్టవలెను. (యంగు ఇండియా 1924-26). (12) ప్రతిమానవుడు నేలయొక్క శారీరక శ్రమపడవలెను. అందువలన పాటు పడుటయొక్క ఘనత తెలియును. సామాన్య-పాటకపుజాతియెడ అనాదరణ తగ్గి గౌరవము కలుగును.

ఫిరదౌసి

జి. జాషువ కవిగారు

ఓ సుల్తాను మహమ్మదూ! కృతకవిద్వత్కాంతుల న్మెచ్చి యా
శాసౌధంబును గట్టుకొంటి పది విస్తారంపు టాకాశమై
నా సర్వస్వము దొంగిలించి నరకానన్ గూలిపోయెన్ వృథా
యాసప్రాప్తిగ నిల్చినాఁడ నొకదుఃఖాక్రాంతలోకంబునన్.

పూనికరాసికిన్ మనుజభుక్తి యొసంగెడు రాతిగుండె, సు
ల్తానుల కమ్మనీయకవితాసుధఁజిందిన పాతకంబు, నా
పై నటనం బొనర్చినది వాస్తవ మిట్టి స్వయంకృతైకదో
షానలదగ్ధమై చనిన యర్థము నాకు లభింపఁబోవునే.

హాయిగ నీయశస్సు వెలయంగల చక్కని మేడఁగట్టి దీ
ర్ఘాయువుఁ బోసినాఁడ భవదాయువల్లికి, వట్టిచేతులన్
బోయెద నంధకారమున మున్గి, సుఖంబుల ప్రొద్దు గ్రుంకె, రా
జా! యికఁ దాంసవించెద, భయంకరదుఃఖకమాలవాటికన్.

ఒక్కొక పద్యంబునకు నొక్కొక నెత్తురు బొట్టు మేనిలోఁ
దక్కువఁగా రచించితి వృథాశ్రమయయ్యెఁ గులీనుఁడైన రా
జక్కరణిన్ మృష ల్వలుకునే? కవితా ఋణమీయకుండునే
నిక్కమొకింత నైతి గజనీ సులతాను మహమ్మదగ్రణీ!

ఇంక విషాదగీతికలకే మిగిలెన్ రసహీనమై, మహీ
పంకము నాకలమ్మిన, నభాగ్యుఁడనైతి, వయఃపటుత్వముః
గ్రుంకె, శరీరమంత దలముకొన్నది వార్ధకభూత మీనిరా
శాంకిత బాష్పము ల్ఫలములైనవి ముప్పదియేండ్ల పూజకున్.

అల్లా తోడని పల్కు నాపసిఁడికావ్యద్రవ్యమున్ వెండితోఁ
జెల్లింపన్ దోఁకొన్న టక్కరివి, నీచేఁ బూజితుండైనచో
నల్లాకున్ సుఖమే? మహమ్మదునృపాలా! సత్యవాక్యం బెవం
డుల్లంఘింపఁడొ వాఁడె పో నరుఁడు ధన్యుం డిద్ధరామండలిన్.

చిరముగ బానిసేయు నభిషేక మొనర్చితి, మల్లెపూవు ట
త్తరు లొలికించి, మాయజలతారున రాదుగదా? పసిండి యో
కఱకుతురుష్కభూపతి! యఖండమహీవలయంబునందు నా
శిరమునఁ బోసికొంటిని నశింపని దుఃఖపు టగ్నిఖండముల్.

అలసట దీర్చుకొందును మహమ్మదురాజులతో సమాధిశ
య్యాలపయి, ముప్పదేఁడుల ప్రయాసకు డెందము కందిపోయె, ని
ర్మలమగు చిత్తశాంతి కిఁక మార్గము లే దెవలేని పండు వె
న్నెల గురియించు నాకవిత నీకు లభించె నబద్ధవాదికిన్.

యాచ్ఞా దైన్యము

అబ్బిశెట్టి లక్ష్మణస్వామి నాయుడుగారు

౧

నాన యొకింత లేమిని సనాతనధర్మముమాని పొట్టకూ
డూన ననేకమాయలకు నోడి మనంబునఁ బుట్టెఁడాసతోఁ
గాని కులంబుఁ జేరి కడగండ్లకులోనయి "దేహి" యంచు యా
చ్ఞానతమస్తకం బగు జనంబు జనింపగనేల దైవమా!

౨

పాండిత్యంబు యశంబు చూడరు ప్రభావంబన్న నేమున్న దే
మండీ యందరు డబ్బుకోస మిది యెత్తైనఁడు రంతేను నో
క్కండుం దీర్పఁడు క్షుత్పిపాస లకటా! కానంత దైన్యంబుతో
నుండంజూచి మొగాన మాతురికి నయ్యో యాచ్ఞ యేపాటిదో!

౩

పరువా లేదు, ధనంబు లేదు సుఖమా మాట్లాడఁగా రాదు నెం
దటిలోనం జెయి క్రిందుమాత్రమె యిసీ దైన్యంబు యాచ్ఞార్థమై
ధరఁ బుట్టిరి జనుగాని యెవ్వఁ డిది స్వాతంత్ర్యంబుఁ బోనాడి వెం
బరవిస్తై గరతుల్య దైన్యమును నాహ్వానించుఁ జాకుండఁగన్.

౪

పడుచును లేమచేన్ మెరకపల్లములే యనుకోక యేఁగి కా
ల్నడకను వానిపంచఁ బదినాళ్లు పడింబడి నెట్టి చాకి రో
క్కఁడె గతిలేక చేసి తుది గవ్వయుఁ గానఁగలేక తాను సూ
ర్పడి నడువంగలేని నరువాలక యెంతటి జాలిఁ గొల్పెడిన్.

౫

కుడువఁగఁ గూడు లేదు పడుకోఁ బరుపా యనలే హుళక్కి, న
క్కడఁ దలఁదాచుకోఁ దలముఁ జేరెఁడు గల్గదు; కట్టుబట్ట చే
పడదు శరీర మెల్లఁ జెడి పాడగుఁ జిచ్చుగతిఁ న్మసంబులోఁ
జిడిముడిపాటు హెచ్చు ఛిఛిఛీ పరదేశము నేఁగ యాచ్ఞకై.

౬

షలముంగోరుట సిగ్గు బాగ్గగును సన్మానంబు మన్నైను స
త్కాశలన్ శక్తియుఁ జట్టుబండ లగు క్రోధావేశమా హెచ్చుఁ జం

చలతంజేసి మతిభ్రమంబు గలుగఁగ సర్వంబు నీరీతి క
ష్యలనొండొంటికి మూలమై చెడును యాచ్ఞాదైన్య నైచ్యంబునన్.

౭

రార మ్మింకొకమారు "పో, తిరిగి రా రావయ్య రే పిప్పుడే
రా, రాలే" దని తూలనాడి పలుకన్ రాపిల్లఁగా ల్ట్రీపులం
బో రామిల్లకు రైలుబండ్లఁ దిరుగన్ ముప్పూటకున్ ఖర్చులిం
తే రానున్న ఫలంబు యాచ్ఞకయి పోతే లోభిగేహాళికిన్.

౮

కాళ్లుపడిపోయె మోకాళ్లు కదలిపోయె, వంటపూఁటింట సొమ్మంత వదలిపోయె
రైలుఛార్జీల నటునిటు రాపిడాయె, చావు బాగాయె యాచ్ఞకై దేవురింప.

౯

సర్వలోకాలు కుక్షిలో సాఁకు నతఁడు, బడుగుఁడై నేలమూఁడడుగు లడిగికొనుట
దేవదేవుఁడె జంగమై తిరిపెమెత్తి, కొనుట యాచ్ఞాని కాటి కైకోలుగాదె.

౧౦

కాలు సేతులు చక్కఁగాఁ గదలుచున్న, బుద్ధి చురుకుగఁ బనిసేయ ముందు వెన్క
లను నెఱింగిన నిజముగాఁ దనువునందు, నసువు లేయున్న యాచ్ఞకై యరుగనగునె.

వీరధర్మము

ఉభయభాషాప్రవీణ, తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు

(పల్నాటి వీరశిఖామణి యగు బాలచంద్రుఁడు రణమొనర్పఁబోవు తలంపు వెలువరించినతఱిఁ దల్లియగు నైతాంబ యిట్లనుచున్నది.)

ఆక్కట కుమార! నీకెవ - రిక్కరణిన్ బోధఁజేసి రీ వెక్కడఁబో
రెక్కడఁ బోరుపు మెక్కడఁ - జెక్కిలి నిటు మీటఁ బాలు సిందెడి నీకున్.

బంతులాటగాదు బలి చెడుగుడుగాదు - బొంగరాల విసరు భంగిగాదు
గోలిగుండ్లనాడి కొనుఫక్కిగాదు సం - గరము తగరుపోరు కాదుతనయ!

హుంకారము లతులధను - ష్టంకారము లార్భటులును జంకెనలును బల్
ఱంకెలుఁ బొంపిరివోయెడు - సంకులసమరోర్వి నిల్వఁజాలుదె తండ్రీ?

మదగజఘీంకృతుల్ తురగమండలిహేషలు భేరిభాంకృతుల్
రథగణనేమిధంధణ లరాళకరాళకృపాణజంఝుళల్
గుదిగొను సింహనాదము లకుంఠితభంగిఁ జెలంగ సాధ్వసా
స్పదమగు యుద్ధరంగమున బాలుఁడ నీ వెటు నిల్తు సెప్పుమా ?

కత్తుల తళతళలకు నీ - చిత్తము కంపింపఁ గనులఁ జీఁకటిక్రమ్మన్
దత్తఱపడు వడిఁ బగ ఱొక మొత్తమ్మై ముట్టనెట్టు మొత్తెదువారిన్.

యుద్ధము లొనర్చి దేశంబు నుద్ధరించి - జాతికిం గులమునకు విఖ్యాతిఁ దెచ్చి
మమ్ము నలరింప భావికాలమ్ము లేదె ? - తరుణమిదిగాదు మాను మీతలఁపుఁ గుఱ్ఱ!

సంతతిలేక కడుంగడుఁ - జింతిలిచింతిల్లి చిట్టచివరకుఁ జెన్నం
డింత దయ సూప నిన్గని-సంతస పడితిన్ ఫలించె జన్మం బనుచున్.

నానిధానంబవీవు నాప్రాణమీవు - నన్ను నెడఁబాసిపోయెదే నాయనొడసి
తగవుగా దీప్రయాణంబు తగదు తగదు - విడువు సంగ్రామవాంఛనో వెడఁగుఁగుఱ్ఱ!

నీతండ్రి రణోర్వికిఁ జన - నాతో డీ వుందువనుచు నమ్మితి నెదలో
నోతండ్రి ! నాకడుపునం - దీతఱిఁ జిచ్చిడకుమేటి కీ సాహసముల్.

ఆలింపుము నాపల్కులఁ - జాలింపు మపాయజనకసంగరయాత్రన్
దూలింపుము రోషమ్మును - బాలింపుము నీదుతండ్రి పంపుకుమారా!

వ. అనుటయు నబ్బాలచంద్రుఁ డిట్లనియె.

వెఱఁగయ్యె నీదుపల్కుల - తెఱఁగుం బరికింపఁ దల్లిఁ దెఱవకు నెఱపో
టరయఁగ బ్రహ్మన పత్నికిఁ - బిఱికితనం బిట్లువెల్లి విరియందగునే.

బాలుఁడవంచు సంగరము భంగు లెఱుంగనివాఁడ వంచు గు
ఱ్ఱా లిగిలించినంతనె కరంబు భయంపడెదంచు నాకహో
పోలని నీతులం గఱపఁబోకుము వైరివిదారణక్రియా
ద్వేలయశస్కుఁడౌ వెలమవీరశిఖామణి నీఁ డెఱుంగుమా!

బాలుఁడు గాఁ డితండు యువపట్టము నేలెడుదిట్ట యౌవన
శ్రీలలితుండె సత్క్రియలఁ జేయవలంతి యతండె దుస్థితిన్
డీలుపడంగఁదోలి నిజదేశసముద్ధరణం బొనర్పఁగన్
జాలిన మేటివాఁడె పటుసాహసకోహలుఁ డూహ సేయఁగన్.

కొండలఁ బిండియొనర్చెద, దండధరుండన విరోధిదళముల నెల్లన్
జెండాడెద వేల్మిడిబ్ర, హ్మాండంబులఁ బట్టి బంతు లాడెద జననీ!

కారెమపూఁడి రంగమునఁ గయ్యముకోసము కాలుదువ్వుచు
న్నారు తెలుంగుజోదు లదనన్ గదనంబునఁ దూఁకి మూఁకలో

వీరవిహారము సలిపి విశ్రుతకీర్తిఁ గడించుకున్న నా
పేరును బెంపుసొంపు చెడఁ బెద్దలుఁ బిన్నలు బ్రువ్వఁ దిట్టరే.

జనకుం డాహవభారము న్నిజభుజస్కంధంబునం దాల్చి తా
ననికష్టంబులఁ జిక్కి క్రుక్కి లతటి ధైర్యస్థైర్యవిభ్రాజి యా

తనయుం డెవ్వఁడు రాణివాసములఁ జింతం బాసి వాసించునో
జననీ! వేగ ననుజ్ఞ యిమ్ము సమరోత్సాహంబు తీండ్రించెడిన్.

ఆహవమున కిప్పుడ చని - ద్రోహాలమునఁ గసిమసంగి దుష్టవిరోధి
వ్యూహంబులఁ ద్రుంచెద నా - బాహాబలమెల్లఁ జేట పడు చందమునన్.

తెలుఁగుం దేశచరిత్రకుఁ - జెలువిచ్చు సువర్ణవర్ణచిత్రితములునై
పలునాఁటి వీరగాథలు - విలసిల్ల నొసర్తు నారవిసుధాకరమున్.

గత్యంతరంబు సెప్పకు - మత్యంతోత్సాహమలర నాజి "యశో వా
మృత్యుర్వా" యని దూఁకెద - నిత్యంబగు యశము దెసల నింపెదఁ దల్లీ.

వెలమలు కమ్మవీరు లతివిక్రమధుర్యులు రెడ్డిజోదులుం
దెలఁగలు దేశదాస్యమును ద్రెంప విరోధిశిరోధిఖండనో
జ్జ్వలకరవాలహస్తులయి సంగరలక్ష్మి నలంకరింప నన్
నిలుపఁ దలంచెదెందు జననీ! విను నేమనువాఁడఁ జెప్పుమా.

స్వార్థనిరతుండు తుచ్ఛభోగాభిరతుఁడు - పాఱిపోతు దేశద్రోహి పైసిమాలి
మూలడాఁగిన డాఁగుఁగా కాలమునకు - దూఁక కెవఁడుండు నిశ్చితి వీఁకతోడ.

నీవెఱుఁగని ధర్మంబులు - లేవైనను బాత్రమోహాలీనాత్మక నై
యీవిధిఁ బల్కెదు దానిం, బోవిడువం దగిన యదను బొమ్మిది తల్లీ!

పుత్రుఁడని మిత్రుఁడనియుఁ గళత్రమనియు - భర్త యని సోదరుండని బాంధవుఁడని
బాలుఁడని వృద్ధుని తలంచువేళ గాదు - తల్లిరో సాగుచుండె స్వాతంత్ర్యరణము.

కరికర్ణాంతవిలోలము - శరీరము తటిత్సమంబు సకలార్థంబుల్
సరసీరుహదళగతశీ - కరములు భోగములు వీనఁ గాంతులు నగునే.

కాయం బనపాయముగా - దోయమ్మరో! కీర్తిమాత్ర ముండును గవిరాట్
గేయంబై యాచంద్ర - చ్ఛాయానాయకము దశదిశావ్యాప్తంబై.

పీటనున్నను గాటంపుఁ గాటనున్న - మృత్యు నెదిరింప నెవనికి శక్తిగలదు
ఉప్పతిల్లుచు జెల్లుచు నుండుఁగాని - మొల్లప్రొద్దులు నొక్కమే నెట్లు నిలుచు.

బ్రదికిన నాల్గుదినంబులు - నదిరా యని జగము మెచ్చ నట పౌరుషమం
పదపొంపిరి వోవఁగనుం - డఁదగున్నరుఁ డంచు బుధు లన న్వినవోకో.

"అరయ వివృతస్వర్గ - ద్వారము రాజులకు సాహవం" బంచు మహో
దారుఁడు శాంతనవుఁడు తా - భారతసంగ్రామమందు భాషింపఁడొకో.

౧. శ్రీమతి సమ్మిడిపల దుర్గాబాయమ్మగారు. (శి) ౨. శ్రీమతి అంగచ్చి అమ్మాళుగారు. (శి) ౩. శ్రీమతి కామాక్షి అమ్మాళుగారు, (శి)
౪. శ్రీమతి కే. యస్. మీనాక్షి అమ్మాళుగారు. (శి) ౫. శ్రీమతి సరస్వతి అమ్మాళుగారు. (శి)

చెన్నపురి ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము

౧. నాయకుడు: శ్రీ వి. యల్. శాస్త్రిగారు. ౨. స్త్రీల ఊరేగింపు. నాయకురాలు: శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మగారు.

అమ్మరో! వీరసింహముల కాహవరంగ మొకండె వాసమౌ
గ్యమ్మగు కాననం బచటఁ గాయముఁ బాసినఁ బాయకున్న సౌ
ఖ్యమ్మున కించుకంతయును గల్గదు లోఁ టటకేగలేని ద
ద్దమ్మలు భుక్తిముక్తులకుఁ దవ్వదురం చనరో కొ— పండితుల్!

తను వస్థిరంబు గావున - మనుజుం డనయంబు నప్రమత్తతతోడం
బొనరింపం దగు మృత్యువ - దనసదనావాసి వోలెఁ దనధర్మంబుల్.

ఉత్తమమగునరజన్మం - బెత్తిన ఫలమేమి? సుగతికేగెడుమార్గం
బెత్తోయుంబునఁ గావక - మత్తిల్లి చరించునతఁడు మాతరో చెపుమా!

వ. సుగతికిం బాత్రంబులగు వృత్తంబులు రెండుమాత్రంబకలవు. వాని నెఱింగింతువినుము.

గురుశుశ్రూష లొనర్చి ధర్మవిదుఁడై కోపాదులం గెల్చి సం
సరణాబ్ధిం దరియించి నిశ్చలమతిన్ సత్సంగతిం గాంచి త
త్పరతత్త్వంబు నెఱుంగు మానవుఁడు శుంభత్తేజముం దాల్చి తా
నిరతానందనివాసరాజ్యపదవిన్ నిర్భీకుఁడై నిల్చెడిన్.

ఎవఁడు పరరాజవశ్యమై యవసి దాస్య - శృంఖలాబద్ధమై నిజశ్రీవిలాస
దూరమై గతగౌరవోదారమై దు - రంతపరిభవజనితదుఃఖాగ్ని హేతి
పటలసంతప్తహృదయమై పరితపించు - దేశమాతను గాంచి దుఃస్థితుల నెంచి
నెవ్వగలఁ గుంది వేఁడి కన్నీరురాల్చి - మాతృదాస్యవిమోచనమహితకీర్తిఁ
బొంగి స్వాతంత్ర్యసంగ్రామభూమిఁ దూఁకి - వీఁక రేఁకెత్త మార్తుర మూఁక నెదిరి
చించి చెండాడి దోశ్శక్తి చెడినవెనుక - వైరివీరాసినిర్భిన్నవక్షుఁడగుచు
నలసి ధైర్యంబు విడక "ధన్యోఽస్మి" యనుచు - నమలమగు దేశమాతృపాదాబ్జపీఠి
కసువులను ధారవోయు నయ్యనఘమూర్తి - గగనవీథికిఁ జని నిరాఘాటధాటిఁ
జండకరమండలముఁ జించి చెండివైచి - గుంపుగూడి నిలింపు లగ్గింపఁ బెంపు
సొంపుదీపింప మోక్షంబుఁ జూఱఁగొనెడి.

వ. ఇందుఁ దొలుకర్జంబు మనుబోంట్లకయితిగాని చెయ్యంబు కావుటంజేసి కడపటి మార్గంబ మాకుశరణ్యంబు. క్షాత్రికజీవనులకు నాలంబ మేలిపనదనంబు. శౌర్యంబు నెడసి మున్ని ధర్మువులొనర్చిన మమ్ము విజ్ఞులు మెచ్చంబోరు. వారికి నీచంబౌవు తటే వెన్నండు కివ్వడికిం గఱపిన సుద్దులపొలకువ నెఱుంగవే? వెండియు,

మాతృదేశం బన్యమనుజేశ్వరునిచేతఁ - జిక్కి స్వాతంత్ర్యంబు దక్కి తనదు
జాతీయతను బాసి చేతోగతంబైన - తలఁపు వెలువరింపఁ దగినహక్కు
నెడసి లోలోపలనే క్రుళ్లికుములుచు - నీచదాస్యమున మునిఁగి పిఱికి
తనము వరించి నితాంతకష్టపరంప - రలనీఁగి దారిద్ర్య మలమదక్క
లేక శోకించువేళఁ దల్లి మొరనాల - కించి మైపులకింపఁ జలించి కొంచె
మేని నామెకుఁ దోడ్పడలేనిబిడ్డ - బ్రతుక దేటికి? ధాత్రికి బరువుచేటు.

వ్యాసము

రాయసము వేంకటశివుఁడుగారు, యం. ఏ.

వ్యుత్పత్తి; నిర్వచనము

సంస్కృతమున, విపూర్వకమగు 'అస్' అను ధాతువునకు వేర్వేరుచేయుట అనియును, విపూర్వకమగు 'అస్' అనుదానికి ఉంచుట అనియును అర్థము. "వ్యాస మనఁగా నేదేని యొకవిషయమును విరివిగా వ్రాయుట" అనియును, "ఉపన్యాస మనఁగా నేదేని యొకవిషయము నెత్తి విస్తరించి చెప్పుట" అనియును, శబ్దరత్నాకరము వాకొనుచున్నది. గద్యరూపవిషయప్రస్తావనము ఉపన్యాస మనుటకంటె వ్యాస మనుటయే సమంజసము. వ్యాసగ్రాహంతో కోనమున ఉత్తరహిందూదేశమున వ్యాఖ్యాన మనియును, మన యాంధ్రదేశమున నుపన్యాస మనియును వ్యవహారము కలదు.

ఆంగ్లమున వ్యాసమును 'ఎస్సే' యని వ్యవహరింతురు. 'తూచుటయును', 'యత్నించుట' యును దీని వ్యుత్పత్త్యర్థములు. "అనిబద్ధచిత్తవిహారమే వ్యాస" మని జాన్సనుపండితుఁడు వచించియున్నాఁడు. "పరిపూర్ణముగఁ గాని, ఏకదేశంబుగఁ గాని పరిపాటిగ నింపుగులుకు శైలిచే నొప్పు వాతిపద్యమగు విషయవిస్తరము వ్యాస" మని ఆక్స్ఫర్డు ఇంగ్లీషునిఘంటుకారుని యభిమతమై యున్నది. "రచయిత కిష్టానుసారముగ సులభరీతి వచనరచనను సంక్షేపరూప విషయవిస్తరమే వ్యాస" మని బ్రిటానికా సర్వవిషయప్రకాశిక యందున్నది.

అసమగ్రమై, నియమరహితమైనది వ్యాస మని తొల్లింటి యాంగ్లేయవ్యాసకర్త లూహించిరి. కాని యిప్పటివారి యభిప్రాయమది కాదు. నీరచయిత స్వైరమ, చదువరులకు సుబోధకమగు చేటమాటలతో వ్యాసమూలమున తనభావమును వ్యక్తీకరింపవచ్చును. భావ మెంత గాఢమయ్యును, చేటదనము గలిగి, మృదుపదలలితమై యొప్పారుటయే వ్యాసలక్షణము. అనునయమున మెలకువయు, వస్తుతః గంభీరమయ్యు వాలకమున సల్లాపవిజృంభణముయు—ఇవియే వ్యాసమునకుఁ గల సొంపు. గమనశైలహ్యమును, భావకవిత్వధోరణియును దానికి జీవకళలై నిలుపల్లును. సర్వసామాన్యశ్రేయస్సాధనము వ్యాస మని యాధునికుల యభిప్రాయము.

ఇంగ్లీషు వ్యాసచరిత్రము

ఆంధ్రవ్యాసరచనకు ఆంగ్లవ్యాసరచన మూలం బగుటచేత, అద్దాని కథాసంగ్రహ మిచ్చుట అత్యంతావశ్యకము. క్రీ. శ. 1571 వ సంవత్సరమున ఫ్రాంసుదేశీయుఁడగు మాంటేను మొట్టమొదట వ్యాసములు రచించెను. మాంటేను వ్యాసస్రష్టికర్త యనఁబరంగును. లోకానుభవమును వెదజల్లుచు, మన్నమూహ్య సుహాఖ్యానములచే రసపుష్టినిఁ గావించుచు, తనయిచ్చవచ్చినట్లు ఆఖ్యాయకునిచే వ్యాసము వ్రాయుటను నతఁ డాచారమున కాతఁడు మార్గదర్శి యయ్యెను. పదునేడు సంవత్సరములకుఁ బిమ్మట ఇంగ్లీషుకృతికర్త యగు బేకను తన ప్రథమ వ్యాసములను ప్రచురించెను. మాంటేనునుండి యాతఁడు వ్యాసరూపమును మాత్రమె గైకొని ఆభిన్నముగ స్వకపోలకల్పనాని శేషములఁ జిత్రించెను. ఏకాంతవాసియగు ఫ్రెంచిగ్రంథకర్తకును, రాజకీయ కార్యధురీణుఁడైన యాంగ్లేయవ్యాసకారునకును వ్యాసరచనయందు సామ్యము కుదురుట దుర్ఘటము. వ్యాస మనిన సంబంధరహితమగు సూక్తిపరంపర యని బేకను మతము. వ్యాసములు చెల్లాచెదరగు నాలోచన లని బేకను నుడివెను. ఉద్గ్రంథరచనలవలన విసివి చేసారిన బేకనునకు వ్యాసరచన విశ్రాంతిహేతువగుటచేత నయ్యది క్షుద్రకావ్య మని యతఁ డూహించినను, జనసామాన్యమున కది హృదయరంజక మగుటఁ బట్టి ఆతనికి దానివలన ఖ్యాతి యుదాహరణమె యయ్యెను. బేకను వ్రాసిన పూర్వోత్తరవ్యాసములకు శైలిని భేదము గలదు. పూర్వవ్యాసములలోని వాక్యములు సూత్రప్రాయములై సంక్షేపరూపములై, "కరకర" మనుచుండెను. ప్రతివాక్యము భావగర్భితమై యొప్పుచుండెను. బేకనునకు విషయమె ప్రధానము. మాంటేనున కది యప్రధానము. ఆంగ్లేయవ్యాసరచనకు బేకను ప్రథముఁడైనను, "కౌలీ" వ్యాసబ్రహ్మ యని పరిగణింపఁబడుచున్నాఁడు. స్టీలు అడ్డిసనులు, టాట్లరు, స్పెక్టేటరు మొదలగు తమపత్రికలలోఁ జక్కని వ్యాసములు రచించి ప్రచురించిరి. అడ్డిసనుని రచనలు మృదుహాస్యభూయిష్ఠములై పొలుపారుచుండును. గోల్డుస్మిత్తు, 'భ్రమరము', 'లోకపౌరుడు' యను నతిమనోహరములును హాస్యరసముద్రితములును నగు వ్యాసములు వ్రాసెను. పదునెనిమిదవశతాబ్దమున నింగ్లండులో వ్యాసరచన క్షీణించెను. 19 వ శతాబ్దమున ల్యాంబు శీర్షవ్యాసోద్ధరణమును గావించెను.

'ఈలియా వ్యాసములు' ఏతత్కృతములే. ఇవి వ్యక్తిగతభావములకును, హృదయసంవదనకును, సొంపగు వర్ణనలకును ఆలవాలములై యున్నవి. డిక్వెన్సీ, మెకాలే మున్నగు ప్రముఖులు వ్యాసములు రచించిరి. మెకాలేవ్యాసము లన్నియు నన్ని ప్రత్యేకకావ్యములుగ నెన్నఁదగియున్నవి. ఈశతాబ్దమున బిర్రెలు, గార్డు మొదలగువారలు పేరెన్నికఁగన్న వ్యాసకర్తలు.

వ్యాసలక్షణములు

వ్యాసము నాతిదీర్ఘముగ నుండు వచనరచన. కావ్యమునకు వలెఁ గాక వ్యాసమునకు విషయనిర్వహణమునందలి జాగరూకతయు, వర్ణనావైచిత్ర్యమును ఉపక్రమోపసంహారసామ్యమును ప్రధానాంగములు. వ్యాసకర్త "సూక్ష్మమున మోక్షముఁ" జూపవలెను. విషయసంగ్రహ రచనావైశద్యము నాతఁ డెఱిఁగి యుండవలయును. సంగ్రహముగా నున్నదని రచన నిస్సారమై యుండఁ జనదు. సంక్షేప కథనంబును విషయవిస్తృతియు నను లక్షణద్వయోపేతమై వ్యాసము మెప్పారుచుండవలెను. కడు విస్తృతమైనచో అది వ్యాసం బన నొప్పదు; దానిని వ్యాఖ్యాన మనియు కావ్య మనియుఁ బేర్కొనఁ దగును. పరిపూర్ణభావవ్యాప్తియు, నిశ్శేషాంశచర్చయు వ్యాసమున నుండఁజనదు.

ఉద్గ్రంథములందువలె వ్యాసమందు శాస్త్రచర్చలు, ఖండనమండనములు, విరుద్ధాంశసామరస్యములు సమకూర్పరాదు. పదముల పరుషత్వము లేక, కలుపుదనము గలిగి, కొంతవఱకు క్రమభంగము నొంది వ్యాసము ఉండఁ జెల్లును. చర్చయుండినను అది యున్నదా లేదా యను సందేహాస్పదమై యుండిన నొప్పును. తర్కసహితమైనను తర్కరహితముగఁ గాన్పించు వ్యాసరచన నిర్దుష్టమనుట కృతికిఁ దార్కాణమై యుండును.

వ్యాసమందలి చర్చ శాస్త్రచర్చలవలె గంభీరముగ నుండరాదు. భావకవిత్వమునందువలె రచయితవ్యక్తిత్వము తేటతెల్లముగ నుండవలెను. కావ్యములు వ్యాఖ్యానములు బాహ్యసత్యస్థాపకములు. వ్యాసమున కాంతరంగికసత్యనిరూపణమే ప్రధానము.

వ్యాసరచనమును గూర్చి తమ వ్యాసరాజమున అలెగ్జాండరు స్మితుగా రిట్లు చెప్పుచున్నారు. "రూపమున వ్యాసము భావకవిత్వమును బోలియున్నది. ఈ రెంటి రచనలకును, సుఖముపై వట్టిది గాని దుఃఖముపై వట్టిది గాని యేదోయొక మనోవృత్తియే కారణ మగుచుండును. పట్టుపురుగుచుట్టును పట్టువలె ముఖ్యభావము చేదేని వ్యాస మావరించి యుండును. ఏదేశసాహిత్యచరిత్రమాచినను, తొలుతనే వ్యాసకర్త లున్నట్లు కాన్పింపదు. కృతికర్తలు చరిత్రకారులు వ్యాసకర్తకు పూర్వులై యుండిరి. ఉద్రేకాదులకు లోనుగాక వ్యాసకర్త శాంతచిత్తుఁడై విశ్రాంతి నొందియుండును. అతఁడు నూతనకల్పనలకుఁ దొడంగక ఇదివఱ కున్న విషయజాలమునకు వ్యాఖ్య లొనరించుచుండును. గ్రంథకర్తలు, గ్రంథరసగ్రాహులు దేశమందు ప్రబలినపిమ్మటనే, వ్యాసకర్త తనరచనలు ప్రకటించును. ఆతని రచనలు "ఇతిహాస" ధూయిష్ఠములు. వీని నెల్ల పాఠకులు గ్రహించి రసానుభవమును గావింపవలెను."

ఆంధ్రవ్యాస రచనాప్రారంభము

ఆంగ్లేయ పరిపాలనయు, తద్విద్యాసంస్కారజనితనాగరికతయు ఆంధ్రవ్యాసరచనకు మూలకారణములు. ప్రప్రథమమున చెన్నపురి, బందరు, రాజమహేంద్రవరము మున్నగు పట్టణములలో ఆంధ్రవార్తాపత్రికలు స్థాపితములై కాలక్రమమున ప్రబలినవి. అందలి సంపాదకీయోపవ్యాసములు వ్యాసరూపమునకే యొరవడుచు నిచ్చినవి. ఆకాలమునఁ బ్రచురింపఁబడిన శ్రీయుత చిన్నయసూరి నీతిచంద్రికయీ వ్యాసశైలికి మార్గదర్శక మయ్యెను. బందరునందలి 'పురుషార్థప్రదాయిని' చెన్నపురియందలి 'ఆంధ్రభాషాసంజీవని' నీ సందర్భమునఁ బేర్కొనవచ్చును. ఈరెండు పత్రికలకును మఱికొన్నింటికిని రాజమహేంద్రవరవాస్తవ్యుఁ డొకయువకుఁ డాకాలమున తఱచుగ చిన్న వ్యాసములు వ్రాయుచుండెను. పిమ్మట తానే పత్రికాధిపతియై, 'వివేకవర్ధని' యను పత్రికారాజమును ప్రకటించెను. ఆయువకుఁడే వీరేశలింగకవివరుఁడు.

అప్పటికి ముఖ్యముగ నా కవిపుంగవుఁడు పద్యకావ్యములే రచించుచుండెను. పత్రికాముఖమున పద్యరూపమునవే పలుమారు తన యుద్దేశ్యప్రకటనముఁ గావించుచుండెను. క్రమముగ సాహిత్యాంశములందుండి యాయన సాంఘికాంశములకు దిగవలసి వచ్చెను. ఆనాఁడు వారి గద్యశైలి చిన్నయసూరిశైలి ననుసరించి యుండెడిది. తఱచుగ వ్రాయుచుండుటవలన వారిశైలికి మార్దవ సౌలభ్యము లేర్పడినవి. వివేకవర్ధనీప్రథమభాగములకంటె తరువాతి వానియందు ఆయనరచనలు భాషయందును భావమందునను నునుపు దేఱెను.

1878-79 వ సంవత్సరములనాఁటికి కాలము చాలవఱకు మాఱిపోయెను. వార్తాపత్రికలు పలుతావుల స్థాపితము లయ్యెను. మత, సాంఘిక, రాజకీయవిషయములు జనులహృదయముల నాకర్షింపసాగెను. వీరేశలింగముపంతులు నెలకొల్పిన వితంతువివాహాదిసంస్కరణములును, ఏతద్విషయమై యాయన రచించిన వ్యాసాంశములును, ప్రజలు బాహాటముగఁ జర్చింపసాగిరి. ఇట్లు పత్రికాప్రకటనము, సంఘసంస్కరణమును ఆంధ్రవ్యాసరచనమునకు ప్రబలము నుత్సాహకము లయ్యెను.

ఆంధ్రవ్యాసచరిత్రము

వీరేశలింగకవి ఆంధ్రవ్యాసకర్తలలో ప్రథముఁడని చెప్పవచ్చును. ప్రథమమున పద్యరచనయే యాయనకుఁ బ్రియమైనదైనను, సంఘసంస్కరణాభిలాష ఆయన హృదయమున నావిర్భ

వించినప్పటినుండియు ఆయన భావప్రకటనశీఘ్రతకు పత్త్రికారచన చాలతోడ్పడెను. ఆయన రచనలయందు హాస్యరసము మెండు. వీరేశలింగకవి హాస్యరసముచే ప్రహసనములమూలమున తన సంఘసంస్కరణోత్సాహమును పామరజనుల మనముల నాటింపగలిగెను, విద్యార్థికులమునకు మాత్ర మనుపానాంతరము చేసే యామ్నప్రయోగముల జేయ వలసివచ్చెను. ఇందులకై సాధికతనమును వ్యావహారికగద్యశైలి వారిచే నలవరచుకొనవలసివచ్చెను. ఏపేరు పెట్టి వ్రాసినను, ఆతనిరచనలన్నియు తేనియ తేటలుగనుండెను! ఆయన వక్త కాడు. ఇది యతని కొక లోపముగనుకు మాఱుగా గుణమే యయ్యెను. ఆయన సభల నొసంగిన యుపన్యాసము లన్నియు ముందుగ వ్రాసిన వ్యాసములె. నే డాయన చేసిన బహిరంగోపన్యాసము రేపు వివేకవర్ధనిపత్రికను ముద్రిత మగుచుండును. పండితుల భావములు గ్రహించి పరిశోధించినవారు సభనలంకరించిన పరిమితసంఖ్యాకులగు ప్రేక్షకులు కాక, అసంఖ్యాకులగు పత్రికాపాఠకులును, గ్రంథపఠితలును. వీరేశలింగకవి యొక్క పత్రికలకే వ్రాయుచువచ్చిన చిన్న వ్యాసములకంటె, ఉపన్యాసములుగ నుద్దేశించిన దీర్ఘరచనలే వ్యాసనామమున కెక్కుడు యర్హత గాంచియున్నవి. వీరి సంపూర్ణపుస్తకావళిని, 7-8-9 వ సంపుటములలో, ముఖ్యవ్యాసములు గలవు. వివేకవర్ధనిలోనుండి సంగ్రహించిన 8 వ సంపుటములోని 'సత్యము' 'స్త్రీవిద్య' 'వయ్యములు' మొదలగు శీర్షికలు గల చిన్న వ్యాసములకంటె అందే ప్రకటించిన 'ఉపన్యాసమంజరి'లోని వ్యాసములును; 7 వ సంపుటమునందలి 'జన్మాంతరము', 'అతిబాల్యవివాహములు' 'విద్యాధికులధర్మములు' స్త్రీ పునర్వివాహవిషయకోపన్యాసములును, 10 వ సంపుటమునందలి 'సత్యవాదిని'లోని యుపన్యాసములును, వ్యాసనామార్హత గలవియై మిక్కిలి విరాజిల్లుచున్నవి

వీరేశలింగకవిగద్యశైలి సులభముగను శోభాకరముగను నుండును. పేలవముగాని పేశలతయును,కటువుగాని గ్రాంథికత్వమును ఆశైలి సొంపునకు చిహ్నములు. చెవి కింపగు మృదుపదములు కూర్చుటయందును, అన్యదేశీయుల యభిప్రాయములు మాతృభాషలోనికి సరిగ ననువదించుటయందును ఆయన కసమానసామర్థ్యము గలదు. మృదుమధుర శైలి యాతనిసొమ్ము! కాని యాతని రచనామార్గమాధుర్యాదులు ప్రయత్నపూర్వకముగ యమకాదిశబ్దాలంకారప్రయోగములవలన కేవలి నవిగాక పదలాలిత్యసాహస్య మెఱిగిన స్వతస్సిద్ధమగు రచనాచమత్కృతివలన లభ్యమైనవియె. పెక్కుచోట్ల గానవచ్చెడి హాస్యరసపు జిలుకరింపులు ఆయనకవితామాధురిని మఱింత పెంపుచేయుచుండును.

వీరేశలింగకవిసమకాలికు లైన గ్రంథకర్తలలోను, పత్రికాధిపతులలోను, వారిశిష్యబృందములోను వ్యాసరచనకు దొరకొనినవార లనేకులు గలరు. శ్రీదుగ్గిరాల సూర్యప్రకాశరావుగారు కళాశాలలో పంతులుగారి శిష్యులుగ నుండినదినములందే వివేకవర్ధనికి తఱచుగ వ్యాసములు వ్రాయుచువచ్చిరి. అప్పుడును, పిమ్మటను వా రిట్లు వ్రాసిన వ్యాసములు కొన్నిటిని 'నీతిమతవిషయకోపన్యాసము'లను పేర వారు ముద్రించిరి. శ్రీచిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు తాము ప్రచురించిన 'మనోరమ', 'దేశమాత' పత్రికలందు వ్యాసములు వ్రాయుచుండిరి. ఐనను వారి షష్టిపూర్తిసందర్భమున ప్రచురింపబడిన "సంపూర్ణగ్రంథావళి" పదిసంపుటములలోను వారి వ్యాసములు చేర్పబడకుండుట శోచనీయము. నాటకనవలారచనయె లక్ష్మీనృసింహకవిముఖ్యక్షేత్రము (?). వీరేశలింగముపంతులవారి కాలమున వారిపత్రికలలోను, వారిప్రాయమున నేను ప్రకటించిన 'సత్యసంవర్ధని', 'జనానాపత్రిక'లకును వ్రాయుచువచ్చిన పంతులవారిశిష్యులును నా సహాధ్యాయిమిత్రులును నగు కీ. శే. గోటేటి కనకరాజుగారుకూడ వ్యాసరచనయందు సమర్థులు. నేను పాలించిన పత్రికలలో నేను వ్రాసినట్టియు, వేరువేరుసందర్భములలో నేను రచించినట్టియు వ్యాసోపన్యాసములు కొన్నిటిని చేర్చి నే నిటీవల "వ్యాసావళి"యను పేరిట రెండు చిన్నపుస్తకములు ప్రకటించితిని. శ్రీపానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు ఆంధ్రపత్రికలో ప్రకటించిన "సాక్షి" యను పేరిటి యుపన్యాసము లన్నియు నన్ని వ్యాసములే. ఈవ్యాసరాజములు పేరును బట్టియు, ధోరణిని బట్టియు అడ్డిసను స్పెక్టేటరువ్యాసములను బోలియున్నవి. కాని యాయాంగ్లేయాంధ్రరచయితల వ్యాసములకు జాలభేదము గలదు. ఇరువురి గ్రంథములు హాస్యరసప్రధానములె యైనను, ఆంగ్లేయరచయిత శైలిసౌబగును, రచనిస్ఫూర్తియు (?) ఆంధ్రగ్రంథకర్త రచనలందువలె నంత తీవ్రత నొందియుండునవికావు. అడ్డిసను వ్యాసము చదివి చిఱునవ్వు నవ్వుకొను పాఠకుడు, పంతులవారి "సాక్షి" యుపన్యాసపఠనమున పకపకనవ్వి, ప్రక్కలనొప్పులచే బాధ నొందవలసియుండును.

కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు రచించిన వ్యాసములు కొన్ని, "లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి" అనుపేర విజ్ఞానచంద్రికామండలివారు ప్రకటించిరి. దీనిలో శాస్త్రభాషాచారిత్రక విషయములను గూర్చిన వ్యాసములు గలవు. ఇవి విషయచర్చయె ప్రధానముగాఁగల దీర్ఘోపన్యాసములు. శైలి సులభముగను, మనోహరముగను నున్నది. బోధవాఙ్మయ బ్రహ్మ, శ్రీయుత దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగా రిటీవల రచించి ప్రకటించిన "మానవజీవితము" మూడుసంపుటములందును, మానవజీవితమును గుఱించిన వివిధవిషయములను గూర్చిన దీర్ఘచర్చలు గలవు. అనేకగ్రంథములనుండి సందర్భానుసారముగ ధర్మసూత్రములు నీతివాక్యములును తేకొనబడినవి. శైలి అనర్గళధారతో రసవంతముగ నున్నది.

ప్రకృతమున, "భారతి". "ఆంధ్ర" "కృష్ణా"పత్రికలు మొదలగు పత్రికలకు వ్రాయుచుండు వ్యాసకర్తలు పలువురు గలరు. నిర్దుష్టమైన శైలి నలవఱచుకొని ఆంగ్లేయవ్యాసములవలె చక్కని యాంధ్రవ్యాసములు వ్రాయఁగల నేర్పరు లిటీవల ననేకులు బయలు వెడలిరి.

వ్యాస రచనము

కట్టె సూత్రపకనమునను, విధానజ్ఞనాశ్రితనాముననుయేకృషి యుండైన నిపుణత చేయారను. గ్రంథరచనమునకు స్వభావజన్యములగు శక్తిరుచులును, విద్యానుభవములవలన లభించిన రచనాశక్తియును ఆవశ్యకములు. ఆంధ్రభాషలోను ఇంగ్లీషు సారస్వతమునందును గల గొప్ప వ్యాసముల పరిచితి యత్యావసరము. పలుచని హాస్యరసమును మెలకువతో ప్రయోగింప నెఱిగియుండుట అత్యావసరము. వ్యాఖ్యావిశేషముగ జిహ్వాకు మాధుర్యము రుచికరమైనను, మితిమించిన పదిరెను వెగటుపుట్టును. చేయవలెయుండును కోప్పిల్లిన నాలుకకు నిమ్మరసముతో గూడిన గోరస మింపునట్లు సంసారమున విసిగి చేసారిన మనస్సునకు మృదువగు రచనాచమత్కృతి హృద్యముగ నుండును. గ్రంథరచనకు రచయితయొక్క జ్ఞానానుభవము ముఖ్యములు. తాను చేతులార నాటిన యమూల్యాంకురములకు మిగుల జాగరూకతతో పెంచెడి కర్షకునివలె వ్యాసకర్త తన రచనాంకురములను సన్నిటుల పెంపొందించుకొనుచుండవలెను.

వ్యాసమునకు రచయితయొక్క వ్యక్తిత్వము ప్రధానము. తీవితనము సజీవిటయు, వ్యాసనిర్మాణమునకు సూర్తియు వరిని యాలోచనలును, అరవి భావపరిణామమును ముఖ్యములు. తన యభిప్రాయములనెట్లు ఉపక్రమించి, సాగించి యుపసంహరింపవలయునో యతఁడెఱిగి యుండవలె మెలకువలను గ్రహించుచుండవలయును. భూమిలోనికి బాగుగ వేళ్లుపాతిన వృక్షము, వలువైపులను వ్యాపించెడి రమ్యములగు కొమ్మలు, తీగలతో నొప్పెడి కోమలములగు పర్ణములు, సువాసనలు వెదజల్లెడి సుందరకుసుమములు, జంతుసంతానమునకు కావలసిన స్వాదుఫలములును దాల్చియుండెడికీర్తిని, వ్యాసరాజము విషయప్రాశస్త్యము సత్యనిరూపణమును ముఖ్యముగఁ గలిగి, వివాలభావములతోను లలితపదములతోను నొప్పి చదువరుల కానందమును లాభమును చేకూర్చునట్టిదిగ నుండవలయును.

పరిశోధక మహాశయుడు (The Research Worker)

స్వభావోక్తి

కల్లూరి వెంకట సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు గారు

కవి చిత్రకారుఁడు ననువిద్దఱును బ్రకృతిపరిశీలకులు. పూఁదేనెం దుమ్మెద యాస్వాదించున ట్లెల్లవస్తువులయందలి సౌందర్యసారమును గ్రహింపఁగల నేర్పువీరిది. దీనిఁబట్టి స్థాయిభావపరిణామకారణములగు విభావానుభావాదుల నుచితరీతిం బోషించి సహృదయహృదయాహ్లాదకరమగు నిర్భరానందసంవిద్రూపరసపరిస్ఫూర్తిఁ గావించుటలో వీరి నైపుణ్యమునందుఁ బరస్పరసామ్యము గన్పట్టును. అదిగాక కవి కావ్యమునందును, చిత్రకారుఁడు చిత్రరచనమునందును నారాధింపవలసిన రసాధిదేవతామూర్తి యొక్కటి యగుటచే వీరికిఁ బరస్పరసహకారము నుపకారి కావచ్చును. రసపరిష్కృతములగు నిర్మలహృదయముకురములం దనేకచిత్రవిచిత్రాకృతులు ప్రతిబింబించుచుండును. కల్పనాపటిమచే వింత మెఱుఁగుఁ గూర్చి రసజ్ఞలోకమున కయ్యాకృతులం జెఱకసేయుటకు వలయు నైసర్గికప్రతిభ వీరిపాలి సొమ్ము. సాధారణజనులవలెఁగాకఁ దోఁచుఁ దమ హృదయఫలకమునం జిర్చి దిద్దుకొనిన యాకారమునుగాని, భావమునుగాని యినుమడించినశోభతో వాచికముగా సాక్షాత్కరింపఁజేయఁగలవాఁడు కవి. జీవకళ లుట్టిపడఁ జిత్రింపఁగలవాఁడు చిత్రకారుఁడు. వీరిలోఁ జిత్రకారునకు రసజ్ఞలోకమును సమ్మోహింపఁజేయఁ బ్రధానసాధనము “స్వభావకథనము”. ఇతని నిసర్గప్రతిభాసంరంభవిశ్రాంతికిఁ బరమావధి యయ్యదియ.

“అవస్థానుకృతిర్నాట్యమ్” అనుటచే ననుకార్యుల యవస్థాస్వరూపముల ననుకరించి ప్రేక్షకసమాజమును జొక్కించు నటునకు నీ “స్వభావకథనమే” పరమావధి. అట్లే —

కవిప్రయత్నమునకు నీ “స్వభావోక్తి” ప్రధానపరికరము. నిసర్గప్రతిభాపరమావధి కధీనములైన యాకారములను, భావములను విదగ్ధజనమనోహరముగ నపూర్వరచనావైచిత్ర్యము ననువుపఱచి శబ్దార్థముల మూలమునఁ బలుకనేర్చిన కవి ధన్యుఁడు. వింతసొంపుల నింపు నాతని పలుకులే కావ్యశోభాకరములగు నలంకారములు. స్వప్రతిభైకగోచరమగు సహజస్వరూపము నిచ్ఛావిలాసముగా మెఱుఁగుసొబఁగులు తఱుంగలింపఁ బలుతెఱఁగుల నలంకరించుట కలంకారపరికరము కావలసినంత కవిసృష్టిలోఁ గలదు. అందీ స్వభావోక్తి యున్నతస్థాన మాక్రమింపఁ గలదు. రసపరికరములగు విభావానుభావాదుల మనోజ్ఞస్వరూపము నీయలంకారము నిరూపించునంత తేటగను, సూటిగను తక్కుంగల యలంకారములు నిరూపింపఁ జాలవు. స్థాయిభావవికాసమున కిది ముఖ్యసాధనము. రసికబృందమున కీ యలంకారమునం దాదర మెక్కుడగుట కిదియే కారణము. మనుచరిత్రమున శృంగార రసపోషణకు వలయు పరికరముం గూర్చుటకు —

సీ. కులిశధారాహతిఁ బోలుపునఁ బైనుండి
   యడుఁగు మోపఁగ జేగురైన తటులఁ
గనుపట్టు లోయగంగా శిఖరమువారఁ
   జలువయౌన యేటి కొలఁకులందు
నిసుకపెట్టిన నేల నేచి యర్కాంశులఁ
   బొరనీక దట్టమై యిరులుగవియు

క్రముకపున్నాగనారంగరంభానాళి
కేరాదివిటపికాం తారవీథిఁ
గరలు పికశారికాకీరకేకిభృంగ
సారసధ్వని తనలోని చంద్రకాంత
దరులు ప్రతిశబ్దమీన గంధర్వయక్ష
గానఘూర్ణితమగు నొక్కకోనఁ గనియె.

అని యొక యపూర్వదృశ్యమును కవి స్వభావోక్తి మూలమునఁ గల్పించెను. ఇదితప్ప యుపమ లెన్నిఁ జెప్పినను, యుత్ప్రేక్ష లెన్నిఁ గూర్చినను, శ్లేషచమత్కృతు లెన్నిఁ గుమ్మరించినను మఱి యేయలంకారముల బెడంగు హావణించిన నిట రసోదయము కాదు. సమయోచితముగ స్వభావోక్తి రాణించును. ఆంధ్రకవితాపితామహుఁ డిట్టిసమయములఁ గుర్తించుటలోఁ గడునేర్పరి. అతని —

"తతనితంబాభోగధవళాంశుకములోని
యంగదట్టపుకావి రంగునలర"
"అబ్బురపాటుతోడ నయనాంబుజముల్ వికసింప"
"చూచి ఝళంఝళత్కటకసూచితవేగపదారవిందయై"

అను పద్దెములందలి స్వభావోక్తుల రామణీయకం బపూర్వమై సమయోచిత మగుటచే సహృదయుల నధికముగా నాకర్షించుచున్నది.

ఈ యలంకారము కేవలరసోపస్కారహేతువే కాక కవికాలమునందలి నాగరికత, శిల్పాదికళల యభివృద్ధి, ఆచారాదర్శములు, రాజ్యాంగపద్ధతులు మొదలగు చరిత్రాంశముల నందందు నిరూపించుటకు ముఖ్యసాధన మగుచున్నది. దానంజేసి కవికిఁగల లౌకికజ్ఞానసంపత్తి వెల్లడియగుటయు, పాఠకునకుఁ బ్రాచీనచరిత్రావబోధమై లోకవ్యవహారజ్ఞానము చేకూరుటయుం దటస్థింపఁగలదు. అపుడుగాని కావ్యప్రయోజనము సాకల్యముగ ఫలింపదు.

మనుచరిత్రకారుఁడు వరూథిని గట్టుకొన్న వస్త్రమును వర్ణించుటంబట్టి పురాతనకాలమునుండియు స్నిగ్ధములు సుస్నితములు నగు వస్త్రములు తయారుకాఁబడుచుండెడి వని నేటి చరిత్రకారులు సిద్ధాంతీకరించుట కవకాశము కలిగినది. రామాయణాదికావ్యముల యందలి స్వభావోక్తులంబట్టి శిల్పాదికళల యభివృద్ధి నిరూపింపఁబడినది. శ్రీనాథుఁడు మొదలగుకవుల చాటుపద్యములును, వీథిగుణాదర్శమువంటి గ్రంథములును స్వభావోక్తులచే నత్యంతరమణీయములై యిట్టి చారిత్రాంశములను బోధించుచున్నవి. కవికి నైసర్గికప్రతిభ, కూలంకషమగు శాస్త్రపరిచితి, లోకజ్ఞానము, వాఙ్నైపుణ్యము అను వీనిలో నేదిలోపించినను స్వభావకథనము లోకోత్తరచమత్కారి కానేరదు. కవికిఁగల వాఙ్నైపుణ్యమును, ప్రతిభావిశేషమును బరీక్షించుట కిది గీటురాయి యనవచ్చును. అందుచేఁ బ్రాచీనాలంకారికు లిద్దాని నాద్యాలంకృతియని వక్కాణించి దీని కుపమాదు లన్నిటికంటె బ్రాముఖ్యమిచ్చిరి.

కావ్యాదర్శమున—

"నానావస్థం పదార్థానాం రూపం సాక్షా ద్వివృణ్వతీ
స్వభావోక్తిశ్చ జాతి శ్చేత్యాద్యా సాలంకృతి ర్యథా."

అని దండ్యాచార్యు లీ యలంకారలక్షణమును దొల్త వివరించుటలో నీ విశేష మిమిడియున్నది. "ఆద్యా" యను కంఠోక్తి దానిని మఱికొంత స్పష్టముచేయుచున్నది.

ఇట్లుండ నవీనులు :—

"తత్ర ప్రథమ మనేకాలంకారబీజభూతత్వా దుపమా నిరూప్యతే" (విద్యానాథుఁడు.)

అని యుపమాలంకారమును మొదటి దనిరి. అనేకాలంకారబీజభూత మనుకారణముచే నావిషయమును సమర్థించి స్వభావోక్తిని దూరముగ విసరిరి. అందుచే నర్థాలంకారము లుపమాదు లైనవి. ఈవిషయ మెంతదనుక సమంజసమో చూతము.

ఉపమాలంకార మనేకాలంకారబీజ మఁట; అఁటఁగాక! ఉపమకుఁగూడ బీజ మగుచున్నది స్వభావోక్తి.

ఏలన:— ప్రకృతాప్రకృతములకు సామ్యము వాచ్యమగుచో నుపమ యగును కదా! అట్లగుచో ప్రకృతమనఁబడు వస్తువుయొక్క సంపూర్ణస్వరూపము కవిప్రతిభాగోచరమైనపుడుగదా అప్రకృతముతో సామ్యము వాచ్యమగుట. ముఖస్వరూప మిది యని నిర్ణయింపఁబడినమీఁదట నది చంద్రునివలె నున్నదనుట పొసఁగునుగాని వర్ణ్యస్వరూపానుభవము లేనప్పుడు సాదృశ్యప్రసక్తి యెట్లు? అందుచే వస్త్వవస్థా స్వరూపానుభవము నున్నదున్నట్లు వివరింపనేరని కవి కుపమాదులతోడి సంబంధము నపుంసకవధూకాంతుఁడే యనఁదగు. ఒకవేళ పూర్వకవిసాంప్రదాయములను, గమనికలను గుర్తించి వారి భావములను, పదములను సేకరించి "పులినిజూచి నక్క వాఁత పెట్టుకొన్నట్లు" ముఖ మిందుబింబమనియు, కనులు కలువ రేకులనియు నల్లిబిల్లిగ నాల్గుపదము లల్లి వచ్చునది కవిత్వమా? ఆయలంకారములు కవిప్రతిభా విశేషసూచకములా? కావు.

ప్రకృతిసుందరములగు నవయవసంస్థానములు గల మూర్తి నలంకరించుటకు హారనూపురాద్యలంకారము లెట్టివో కవిప్రతిభాగోచరములగు విభావానుభావాదుల నిసర్గసుందరస్వరూపము నలంకరించుట కుపమాదు లట్టివి. అనఁగా జాతిక్రియాగుణద్రవ్యభేదముచే పలుతెఱంగులైన విభావానుభావాదుల యవస్థాస్వరూపములను రసజ్ఞలోకమునకు సులభముగ బోధించి రసానుభవముఁ జేకూర్చుట కుపమాదులు సాధనము లగుచుండును. కవి వివక్షిత మిందు స్వభావోక్తియే యగును. అందుచే నలంకారము లన్నిటికి స్వభావోక్తి బీజ మగుటలో సందియము లేదు.

"కంపాలతికతోడి జలదంబుకై వడి
మెఱుఁగుటొల్లియతోడి మేనివాని"

అని పాడుకొను కవీంద్రుని హృదయముకురమునఁ దొల్తఁ బ్రతిబింబించినది 'మెఱుఁగుటొల్లియతోడి మేని వాని' సొబఁగుకాని, మెఱుపుతోడి మేఘంబు గాదు. ఆప్రతిబింబితాకృతినే యాతఁడు ప్రధానముగా రసజ్ఞలోకమున కెఱుకపఱుపఁ దలఁచినదియు. అందుల కొకపోలిక గొనితేఁగోరి ప్రకృతినొక్కమాఱు సింహావలోకముం గావించి మెఱుపుదీవపొత్తు గల మేఘంబు నేర్చికూర్చి రసజ్ఞులకు స్వప్రతిభైకగోచరమగు మూర్తి నతిసులభముగాఁ బ్రత్యక్షము చేసినాఁడు. ఇం దుపమాలంకారమునకు స్ఫూర్తియున్నను స్వభావోక్తియే యిం దతిసుందరముగ గోచరించుచున్నది. ఇట్లలంకార జాతమునెల్లఁ దఱచిన నీ స్వభావోక్తి దానిలో నంతర్బింబితమై కన్పట్టకమానదు.

మేఘసందేశమున —

"తస్యాః కించిత్కరధృత మివ ప్రాప్తవానీరశాఖం
హృత్వానీలం సలిలవసనం ముక్తరోధోనితంబమ్
ప్రస్థానంతే కథమపి సఖే లంబమానస్య భావి
జ్ఞాతాస్వాదో వివృతజఘనాం కో వి[illegible] సమర్థః"

అని కలదు. సృష్టిం దల్క్రిందసేయఁగల నిసర్గప్రతిభాసంపన్నుఁడగు కవిబ్రహ్మ యొకవిధమగు సృష్టినిర్మాణమునం దృప్తినందఁజాలఁడు. అందులకుఁ దన కావ్యసృష్టియం దత్యద్భుతనూతనదృశ్యములం గల్పించుకొని వినోదించుచుండును. అతని వినోదము సహృదయహృదయాకర్షకమైనది.

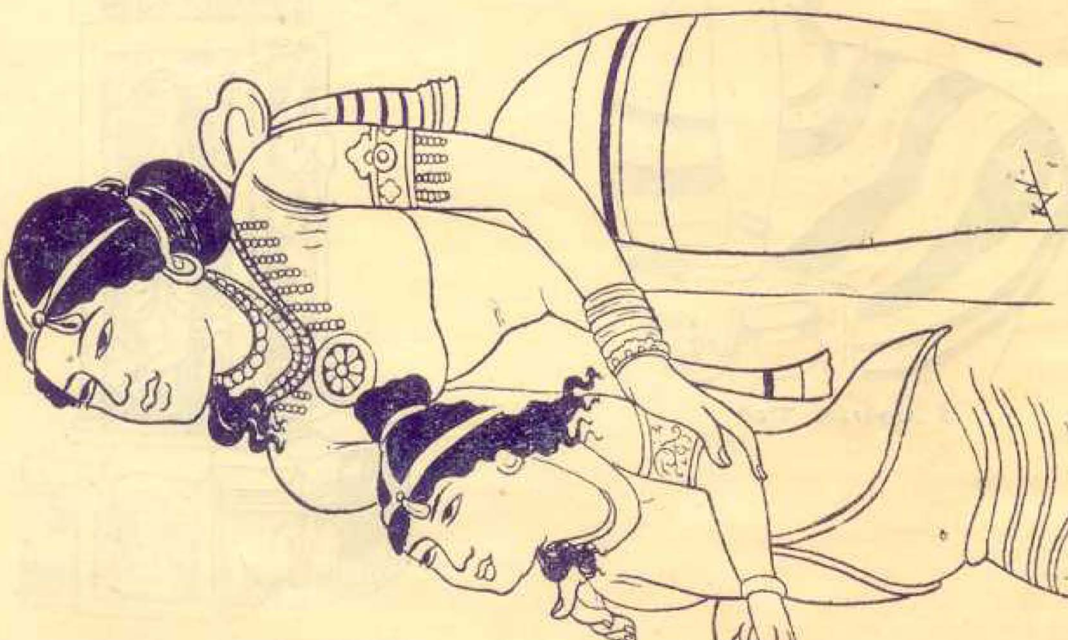
ఈ శ్లోకమున — గట్టు క్రిందకుం దిగిన గంభీరానదియు, నందుఁ జేరిన నల్లనీటిపైకొఱఁగిన వేతసశాఖయు, నందు పైపై నలముకొనిన మేఘంబునుఁ గల యొక మనోహర ప్రకృతిదృశ్యము ప్రత్యక్షీకరింపఁబడినది. భావనాప్రపంచమున లీనుఁడైనపుడు స్వప్రతిభలో గోచరించు నైజస్వరూపమును వెల్లడించుటయే కవియొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము. అగుచో నిది స్వభావోక్తియే యగును. అయిన నిది స్వభావోక్త్యలంకార మనఁజెల్లదు. కవి ప్రతిభ యంతటితో విశ్రమింపలేదు. స్వభావసిద్ధమైన పూర్వదృశ్యము కావ్యసృష్టిలో నొక వింతపరిణామము నొంది నూతనదృశ్యముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇందు

అజంతా చిత్రములు

చిత్రకారుడు: కొ. నరసింహాచార్యులుగారు

౧. బోధిసత్త్వుడు

౨. యశోధరా రాహులులు

3 .అంతఃపుర కాంత

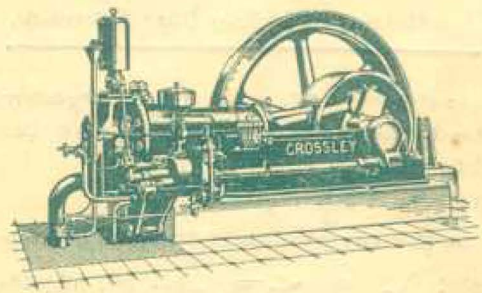
కొరుకొండ దేవాలయములోని రాతిస్తంభము

చిత్రకారుడు : తురగా సుబ్రహ్మణ్యంగారు

నమ్మకమైన

క్రాస్లీ ఇంజన్లు

నానాదేశములందు ప్రసిద్ధిచెందినది.

దృఢమైన నమూనా-క్రమమైన సామగ్రి

మొదటితరగతి పనితనము

సులభము — ఎక్కువకాలము మన్నును — మితవ్యయము

2½ బి. హెచ్. పి. నుండి అంతకు పైన గలవు.

అన్నిరకముల ఫ్యూయల్సును యుపయోగింపవచ్చును,

క్రాస్లీబ్రదర్సు లిమిటెడ్.,

14. బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

ఆంధ్రజిల్లాలకు ఏజంట్లు :—

మెసర్సు పైడా చినవెంకటరమణన్న బ్రదర్సు,

యెక్స్పోర్టర్లు అండ్ యింపోర్టర్లు, కాకినాడ.

౧. ఆంధ్రచిత్రకళాశాల, కాకినాడ. (M. S. N. Charities)
౨. ఆంధ్రమహాసభ, చెన్నపురి 1930. నాటకశాఖ-నటబృందము.

౧. స్త్రీల స్వదేశీలీగు-మైలాపూరు, చెన్నపురి. ౨. శ్రీమతి కొమాండూరు రంగనాయకమ్మగారు.
౩. గాంధి స్పిన్నింగ్ ఆశ్రమము, 29, వెంకటరంగంపిళ్లెవీధి, తిరువల్లిక్కేణి-చెన్నపురి. స్థాపకులు: వ. పురుషోత్తంగారు.

గంభీరానది గంభీరనాయిక యైనది. ఒడ్డుక్రిందనున్న నల్లనీ రామెనితంబమును వీడిన విరహాసూచకమైన నల్లని వలువయైనది. నీటి కొఱఁగిన వేతసశాఖ వస్త్ర నిరోధక మగు నామెహస్తమైనది. మేఘుఁ డామెకు నాయకుఁడయ్యెను. కవిబ్రహ్మయొక్క యీవినూత్నశిల్పనా కౌశలమున శృంగారరస ముద్దీపితమైనది. రూపకార్థాంతరన్యాసాలంకారము లిందు బహిర్వ్యక్తములై ప్రాధాన్యము వహించినవి. అందుచే నూత్నశిల్పమునకుఁ బునాది యని స్వభావోక్తి ననవలసియుండును.

అనుకరణప్రధానములగు దృశ్యకావ్యములయం దీ స్వభావోక్తి మిక్కిలిగఁ గూర్పఁబడును.

కాళిదాసుని శాకుంతలమున :—

"దర్భాంకురేణ చరణః క్షత ఇత్యకాండే
తన్వీ స్థితా కతిచిదేవ పదాని గత్వా
ఆసీ ద్వివృత్తవదనా చ విమోచయంతీ
శాఖాసు వల్కల మసక్త మపి ద్రుమాణామ్."

గీ. చరణమునఁ గ్రుచ్చికొనెఁ గుశాంకురమటంచుఁ
గొన్నియడుఁగులె నడచి యా కొమ్మనిలిచె
తరువు శాఖల వస్త్రంబు దగులకున్నఁ
దీసికొనుదానివలె వెన్కఁ దిరిగిచూచె. (క.వి.)

అని గలదు. శృంగారరసాధిదేవత యిందు సహజస్వరూపమునఁ దాండవించుచున్నది, నాయికయొక్క తాదాత్వికావస్థాస్వరూపము నతిసుందరముగఁ బ్రత్యక్షీకరించుటలో కవిప్రతిభ కిందుఁ బూర్తియైన పని కుదిరినది. అత్యద్భుత సంవిధానముచే నాలంబనవిభావముయొక్క సహజసౌందర్యసామ్రాజ్యము కవివాఙ్నైపుణ్యముచే మెఱుఁగుదీరి యొక్కింత వింతరామణీయకము నెనయ నఖండబ్రహ్మానంద సబ్రహ్మచారియగురసము జాలెత్తినది. సహృదయహృదయములయందలి హార్దాంకురముల కది జీవము.

స్థాయిభావవికాసమునకు నీ స్వభావకథనమే హేతువనుటకు,

"రాజా-సఖే! తపస్విభిః కైశ్చిత్పరిజ్ఞాతోఽస్మి
చింతయ తావత్కేనాపదేశేన సకృదప్యాశ్రమే వసామః"

అను నాయకుని వాక్యము గుర్తు. తరంగితమగు రసప్రవాహమున నుఱ్ఱూతలూగుచున్న యాతని డెందమిచ్చట నిశ్చయస్థానము నధిగమింపఁగలిగినది. 'కుంభగత ప్రదీపకళికాశ్రీ దోఁప నేత్రాగత న్నిర్వృతిఁ జెందుట' యన నిదికదా! కాదేని యేదేని మిషవెట్టియైన నిటనుండు మను నుత్కంఠాసూచకవాక్యము బయల్పడుటెట్లు? ఇది స్వభావోక్తివలనఁ గలిగిన పరిణామము. ఈస్వభావమును నటకుఁడుగూడ సరసముగా ననుకరింపగలిగినా, సామాజికుని భాగ్యవిశేష మేమని చెప్పవలయును. ఇట్లు విభావానుభావాదిసామగ్రిఁ బోషించి సహృదయులఁ జొక్కించు నీ స్వభావోక్త్యలంకారప్రాగల్భ్యమును శృంగారాదినవరసక్రమమున వివరించుటకు తావు చాలదు. కాళిదాసాదుల రచనలయం దీ స్వభావోక్తుల పొందిక లనంతములు.

సగుణారాధకుల కీ యలంకారమునం దభిరుచి మెండు. లక్ష్యముం జూపినఁగాని వ్యాకరణసూత్రార్థ మవగాహన కానివిధమునఁ దా మారాధించు దేవతామూర్తి కనులఁ బొడకట్టినఁ గాని భక్తిరసానుభవము సిద్ధింపదు. భక్తిరసానుభవమునకు మూర్తిసాక్షాత్కారమే పరమావధి కదా! భక్తిరసప్రధానమగు శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమునం దీస్వభావోక్తు లతిసుందరములు ననేకములును.

"అంసాలంబితవామకుండలధరం మందోన్నతభ్రూలతం
కించిత్కుంచితకోమలాధరపుటం సాచిప్రసారేక్షణమ్
ఆలోలాంగుళిపల్లవై ర్మురళికా మాపూరయంతం ముదా
మూలే కల్పతరో స్త్రిభంగిలలితం జానే జగన్మోహనమ్."

ఉ. మూఁపున వామకుండలము
మోవి నొకించుక మోద్పునందముం
జూపెడు నోరచూపు సాగ
నుంబామ నొక్కట నిక్క గన్పడం

క్రేవులు సొక్కఁ గప్పకము
  క్రిందఁ ద్రిభంగిగ నిల్చి యంగుళీ
వ్యాపితవంశపూర్తి యయి
  వర్తిలు మోహనమూర్తిఁ గొల్చెదన్.

అని చిన్నికృష్ణుని సహజసుందరస్వరూపము నత్యంతరసోద్దీపకముగఁ జిత్రించి స్వప్రతిభాగోచరమగు మూర్తి నింతకంటెఁ దెలుపఁజాలనో యనునట్లు, "జగన్మోహనమ్" అను పదముచే స్వసంరంభమున కవధిఁ గల్పించికొనినాఁడు కవిపుంగవుఁడు. ఆంధ్రీకరణము నత్యంత రమణీయముగ నున్నది. "క్రేవులుసొక్క" అను పదము మూలాధికమయ్యు నందముఁ గూర్చినది. ఇందలి స్వరూపము చిత్రకారునకుఁ జక్కనిపనిఁ గల్పింపఁగలదు.

పరమభక్తాగ్రేసరుఁ డగు పోతన మహాకవికి స్వభావోక్తి ప్రియతమము. అతని గ్రంథమునం దతిలలితము లైన స్వభావోక్తు లనేకములు గన్పట్టును.

చూడుఁడు :—

ఒకచెలికాన్పై నొకచేయిఁజాచి వే
  ఱొకచేత లీలాబ్జ మూఁచువానిఁ
గొప్పనకందని కొన్నికుంతలములు
  చెక్కుల నృత్యంబు సేయువాని
గుఱుచచుంగులుపుచ్చి కొమరాఱఁగట్టిన
  పసిఁడివన్నియ గల పటమువాని
నొదలఁ దిరిగిరా నలవడఁ జుట్టిన
  దట్టంపుఁ బింఛెపు దండవాని
రాజితోత్పలకర్ణపూరములవాని
మహిత పల్లవపుష్పదామములవాని
భువనమోహన నటవేష భూతివానిఁ
గనిరి కాంతలు కన్నుల కఱవు దీర.

కనినవారు కాంతలే కాదు; కవియు, మనమును. ఇందా గోపికావల్లభుని సహజస్వరూపము గడుసొంపుగఁ గన్పట్టుచున్నది. కవిహృదయమునం దోఁచుచున్న మూర్తిని సంపూర్ణముగఁ జిత్రించుటకీ పద్యఫలకము చాలనే లేదంటకు "కన్నుల కఱవుదీర" అనుపదమే నిదర్శనము. అదిగాక భువనమోహననటవేషుని మూర్తిం బూర్తిగ నిరూపింప నెవరితరము?

అత్యంతరసోపస్కారకారణమై పండితపామరజన సామాన్యము నానందింపఁ జేయుటలో స్వభావోక్తికి మించిన యలంకార మొండు గానరాదు.

భాగవతమున నీకవి కృష్ణుని శైశవమును వర్ణించుటలో :—

కడుపున దిండుగాఁ గట్టినవలువలో
  లాలితవంశనాళంబుఁ జొనిపి,
విమలశృంగంబును వేత్రదండంబును
  జారిరానీక డా చంక నిఱికి
మీఁగడపెరుఁగున మేళవించినచల్ది
  ముద్ద డాపలిచేత మొనయ నునిచి
చెలరేఁగి కొసరి తెచ్చిన యూఁరుఁగాయల
  వ్రేళ్లసందుల నెల్ల వెలయ నిఱికి
సంగడీలనడుమఁ జక్కనఁ గూర్చుండి
నర్మభాషణముల నగవు నెఱపి
యాగభోక్త కృష్ణుఁ డమరులు వెఱఁగంద
శైశవంబు నెఱపి చల్దిగుడిచె.

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను లీలామానుషస్వరూపమునఁ జిత్రించుటలోఁ గవిచూపిన వాక్నైపుణ్య మవాచ్యము. గొల్లపిల్లలలో నా భగవానుని, నాయిద్దరిలో పాతకులను నైక్యముగావించుట కీకవి కూర్చుకొనిన పరికరము నిరుపమానము. అప్రాకృతతేజోమూర్తి నాలకాఁపరిగఁ జేసి యా మూర్తియొక్క తొల్లిటివేషమును "యాగభోక్త" యను పదముచే గోచరింపఁజేసి రెంటిలో భేదమును గట్టికుట నిల్చి చూపుటచే నీమహాకవిసంవిధాన మత్యాశ్చర్యకరమైనది. అమరులు వెఱఁగందుటయు నందులకేగదా!

ఇట్లు స్వభావోక్తులు కవిప్రతిభనుబట్టి మనోజ్ఞములై కావ్యలక్ష్మి నలంకరించుచుండును. పూర్వాలంకారికుల మతమున నిది ప్రాధాన్యము వహించుటయు నుచితమే యగును. అభిరుచింబట్టి మతభేదము గాని మతభేదముంబట్టి యభిరుచి కాదుగదా!

వ్యాకరణ బాహుళ్యము

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

ఇప్పు డూరనూరను వ్యాకరణములు బయలుదేరు చున్నవి. వానిలోఁ గొన్ని పాఠ్యపుస్తకములు నగుచున్నవి. గ్రంథములును పెద్దవియే. గ్రంథములని బయలుదేరినవాని నెల్లఁ జూడవలయు నను కుతూహలము విద్యార్థుల కుంటయు వింత కాదు.

ఈ వ్యాకరణపు బొత్తుల నెల్లఁ జదివినవారికి 'అతఁ డిన్ని వదలెను. ఇతఁ డిన్ని పూర్తిచేసెను. అతనిపాండిత్య మట్టిది. ఈతని రచనాశక్తి యిట్టిది. దాని కిది మూలము. దీని కది వివరణము' అను నీభేదములు తెలియవచ్చుట తప్ప మఱొకపురుషార్థవిశేషములు తెలియవు. ఈ సులభ వ్యాకరణములును, ఈ పరిమితవ్యాకరణములును, ఈ సంగ్రహవ్యాకరణములును, ఈ భాషానుశాసనములును ప్రాఁతవ్యాకరణములతోఁ జేరి మనకట్టెదుట నుండుటచే నేదే నొకవ్యాకరణమును శిష్టభాషావివరణచణము నేఱు కొని విద్యార్థులచేత కంఠస్థము చేయించవలెను. ఇది 'కొండ త్రవ్వి యెలుకను బట్టుట' యైపోవుచున్నది. ఈ విషయమున, ఇప్పటి యుభయభాషాభూషణపరీక్షలో మొదటి సంవత్సరద్వయమున బాలవ్యాకరణశబ్దమంజరీ శ్రయములను బాఠ్యపుస్తకములను జేసి రెండవ సంవత్సరద్వయమున నన్నయభట్టీయమును, అప్పకవీయమును బాఠ్యపుస్తకములను జేయుటవంటిరీతులను పాఠ్యపుస్తకనిర్ణేతలు మాను కొనవలయును. వ్యాకర్తలు సైతము పూర్వసూత్రకర్తల మార్గములఁ దెలిసికొని లాఘవప్రధానములుగ వ్యాకరణములను సూత్రీకరించి విద్యార్థుల వృథాయాససంగభార మును దగ్గింపవలయును. దీనికై పూర్వులగు నాంధ్రభాషా వ్యాకర్తల ధోరణు లెట్టివో, స్వపాండిత్యప్రకటనకుఁ గాక విద్యార్థిజనోపకృతికై భాషాప్రవేశసౌలభ్యమును బ్రాచీనవైయాకరణుల వ్యాకరణప్రణాళిక లెట్లు సాధించెనో, తెలుపుచు వ్యాకరణబాహుళ్యమును గూర్చి కొంచెము పరిశీలింతము.

విద్యార్థి యనేకజ్ఞానములను సంపాదింపవలసి యున్నాఁడు. అన్నిజ్ఞానములు నొకబాసలో సమకూరుట దుర్లభము. కావునఁ గొన్ని బాసలను విద్యార్థి నేర్చికోవలయును. ప్రస్తుతము మనవిద్యార్థికిఁ గావలసిన జ్ఞానములు సమకూడుటకు సంస్కృతము, తెలుఁగు, ఇంగిలీషు, హిందీ అనుబాసలు నాలుగును తప్పక రావలసి నట్లు చెప్పుచున్నారు. అట్టియెడ నొక్కొక్క బాసలోఁ బూర్ణప్రవేశము కలుగుటకుఁ జాలకాలము పట్టును. అట్టిబాస వచ్చుటకు సాధనము వ్యాకరణము. ఆ వ్యాకరణము కొద్దిగా నుండి బాసకు మార్గదర్శిగా నుండవలెను. వ్యాకరణము లేనిబాస నేర్చుకొనుట యట్టిది. వ్యాకరణము నేర్చుకొనక, నాలుగు సంవత్సరములకు సాధించెడి భాషను వ్యాకరణముతో నేర్చుకొనుచు రెండు సంవత్సరములలో విద్యార్థి పడయఁగలఁడు. విడివిడిగ నూఱు ప్రయోగములనుండి విద్యార్థి సేకరింపఁగల భాషానియమ రహస్యమును చిన్నసూత్ర మొక్కటి కరతలామలకముం జేయఁగలదు. భాషలో నర్థనిర్ణయము సేయుటకును వ్యాకరణ మూఁతగల్గు. కావుననే వేదార్థనిర్ణయసాధనముగ నుండెడి వ్యాకరణమును వేదమునకు రెండవ యంగముగాఁ బెద్దలు పరిగణించిరి. వ్యాకరణ మను పదమునకు వివరించునది యని యర్థము. బాసను వివరించి విద్యార్థికిఁ జూపునది కనుకనే దీని కీపేరు వచ్చినది. ఇంగిలీషుభాష

వ్యాకరణముతోడనే నేర్పఁబడుచున్నది. కావున నది తొందరఁగా బాలురకు వచ్చుచు మాటలాడుటకును వ్రాయుటకును బనికివచ్చుచున్నది. సంస్కృతమును మనము పిల్లలకు వ్యాకరణము లేకుండ నేర్పుచున్నాము. కావుననే పదియేండ్లకుఁ బంచకావ్యములు నాటకములు చదివి యొకవాక్యమయినఁ దప్పులు లేకుండ వ్రాయలేనివారును, ఒకగంటయేని స్వీయవ్యవహారము మాటాడుకో లేనివారునునై యేకవచనమునకు బహువచనము చెప్పలేని విద్యార్థులు కొందఱు తేలుచున్నారు. దీనివలన వ్యాకరణము బాసవచ్చుట కెంతముఖ్యమో తెలియఁబడెడి. కాని యేబాస వ్యాకరణమైనను ఆ బాసలోఁ బ్రవేశము దూఢమగునంతవఱకే నేర్పఁబడును. సంస్కృతమున మాత్రము భాష వచ్చినతర్వాతఁ బ్రారంభింపఁబడి అది ప్రత్యేకశాస్త్రముగ నేర్పఁబడుచున్నది. ఆ సంప్రదాయమును దెలుఁగులోనికిఁ దీసికొనివచ్చి వ్యాకరణపుఁ జిత్రములను బిడ్డలమీఁదఁ దోలింపవలయు నని యహోబలపండితుఁడు కొంత త్రోవ త్రొక్కియున్నాఁడు. ఏ నన్నయభట్టీయమునో పరమప్రమాణముగఁ బాణినీయమును సంస్కృతమునకుఁ బెట్టుకొనినట్లు పెట్టుకొని, ఆసూత్రములచేతనే భూతవర్తమాన కాలములందలి భాష నెల్ల సమర్థింపఁ బూనితిమేని యాంధ్రవ్యాకరణములోఁగూడ భాష్యములును, పరిభాషేందుశేఖరములును, శబ్దేందుశేఖరములును బుట్టవలసియేవచ్చును. ఎప్పుడును బెరుగుచుండెడి వాడుకబాస కావున దీనికిఁ బ్రతిశతాబ్దియందును వ్యాఖ్యానములు వ్రాయవలసి వచ్చుచునే యుండును. కాని యిట్టి వ్యాకరణబాహుళ్యము తెలుఁగుబాసకు మనము కోరు కోఁదగ్గది కాదు. ఈశుష్కవ్యాసంగముతోఁ బరిశ్రాంతులైన విద్యార్థుల కైహికాముష్మికపారమార్థికవిజ్ఞాన సంపాదనలందు విసుపు గలుగుట మనకుఁ గీడుచూపద.

వ్యాకరణలాఘవమునకుఁ బూర్వులు త్రొక్కిన దారులు

1. చిన్నచిన్న సూత్రములతో గొప్పయంశములఁ జెప్పుట.

2. ప్రసిద్ధమగు ప్రాయికభాషకే వ్యాకరణము వ్రాసి విశేషములఁ బ్రయోగజ్ఞానమునఁ దెలిసికొనఁ జనుట.

3. సామాన్యముగ జనులవాడుకలోఁ గల్గినతప్పులనుమాత్రము సవరించుచుఁ జెప్పుట.

4. గొప్పగొప్ప భాషాసంప్రదాయసిద్ధాంతముల నొక్కొక్కమాటతో ధ్వనింపఁజేయుట.

5. ప్రాచీనవ్యాకరణములు చెప్పని యంశములనే వివరించుట.

ప్రాచీనవ్యాకరణనిర్మాతల కెల్ల వ్యాకరణబాహుళ్య మిష్టము లేదనుటకు వారి సూత్రనిర్మాణ మొకసాక్షి. సూత్రముల రచించిన పాణిన్యాచార్యుల వారు మఱింత లాఘవమును గోరి యనువృత్తుల పద్ధతిఁ బెట్టుటంజేసి సూత్రముతో వృత్తి వల్లింపవలసిన యావశ్యకత గల్గి లాఘవమును మించిన గౌరవము వచ్చిపోయినది. సూత్రపాఠ మంతయు నష్టాధ్యాయివలె వల్లించినవారికైనను ముందు సూత్రము స్మృతికిఁ దట్టును గాని వెనుకటిసూత్రము తట్టదు. కాని వెనుకటి సూత్రములనుండియే తెలియుచుఁ దెచ్చుకోవలసి యుండెడి యనువృత్తులు వృత్తి కానిదే స్ఫురించుటలేదు. కావున నత్యంతలాఘవము నపేక్షింపక యేసూత్రమున నాసూత్రపదములతో నన్వయము పూర్తి యగునట్లుండుట వ్యాకరణలాఘవమునకు గొప్పహేతువు. చాలవఱకు నన్నయభట్టారకుని సూత్రము లిట్టివానె యుండును. కొన్ని సూత్రములను స్పష్టప్రతిపత్తికై గౌరవమును సహించి రచించె. 'భూయుడ్ఢయోః' లాఘవాపేక్ష మితిమించి తల పగులఁగొట్టినను అర్థముగాని సూత్రాలు వ్రాసి భాష్యాలకును వ్యాఖ్యానాలకును దారి చూపుట లఘూకరణము కాదుకదా! వ్యాకరణము లఘువుగ నుంటకై నన్నయ త్రొక్కిన త్రోవలలో నిదియు నొకటి.

మఱియు "ప్రాయికనిత్యప్రయోగలక్ష్య" అను మాటలచే సుప్రసిద్ధులగు మహాకవులు పలుచోట్ల వాడె

దుష్ప్రయోగములకే వ్యాకరణము గాని దారితప్పి యెక్కడనో యొక్కచోఁ బ్రమాదికముగఁ గాని జాతీయపదప్రీతితోఁగాని లోకోక్తిలోలతతోఁగాని ధ్వనిపరాయత్తతతోఁ గాని వాడినపదములకు వ్యాకరణము వ్రాయఁబనిలే దనియుఁ జాటుపద్యములలోఁ బ్రాస్తావికపద్యములలో మహాకవులు వాడియున్నను గ్రంథస్థములు కానియట్టి వాని కెల్ల వ్యాకరణ మనావశ్యక మనియు సూచన గన్పట్టెడిని—ప్రాయికము లనఁ దఱచు వాడఁబడినవి నిత్యము లన గ్రంథస్థములై చాలకాలము నిల్చునవి.

కొన్ని శ్రీనాథాదుల చాటువులుకూడ చిరస్థాయితను గాంచినవి. కాని వానిని రచించునపుడు కవి గ్రంథస్థప్రయోగములయెడ నున్నంతటి దోషభీతితో నుండఁడు కాన వానిలోని ప్రయోగాలనుబట్టి వ్యాకరణముల రచించి యాదారిని రహదారిని జేయుట నన్నయ కిష్టము లేదు. కావుననే అథర్వణుఁడు మున్నగువా రిట్టి దిద్దుటకు వీలు కలిగినది. "నః కౌ"అని సూత్రి మున్నది. వెదకఁగా వెదకఁగా "నిసుధేంద్రుబచ్చుకర్ణ, ఉత్సవము కేగు, అండజాధీశ్వరు కొసఁగ, నగుబాటు కోర్చి"అను నిట్టి ప్రయోగాలు కన్పట్టినవి. ఐనను నగాగమసహితములకుఁ బ్రయోగసమృద్ధి గలదు కాని యితరములకు లేదు. ఇట్టి దిద్దుఁబాటులు కొన్ని తరువాతి కవులనాఁటి వాడుకలు మాఱుటచేఁ గలిగినవి. అది సహజమే. వారినాఁడే విరుద్ధములైన ప్రయోగము లుండునెడ వారిప్రాయికనిత్యప్రయోగలక్షణ పక్షపాతమే అట్టియుపేక్షకుఁ గారణమై వ్యాకరణలాఘవమున కుపకరించిన దనుకోవచ్చును.

మఱియు "అద్దంత్యాస్తాలవ్యాశ్చ్వర్ణాక్రస్వాన్యస్మిథస్న వర్ణాశ్చ" అని సూత్రించె. చజలకు 'అఆ ఉఊ ఒఓఔలు కలసినప్పుడు దంత్యత గలుగుచుండ, అకారముతోఁ గూడిన చ జ లు దంత్యము లనెను. ఇ ఈ ఎ ఏ ఐలం గూడి చజలు తాలవ్యము లగుచుండ, ఎ ఏలతోఁ గూడినవే తాలవ్యము లనెను. ఇది తెలియక చెప్పె ననుట హాస్యాస్పదము. ఇట్లు చెప్పుటచేత నీయన రచనాపద్ధతి యొక కొంత తెల్ల మగుచున్నది. జనుల కుచ్చారణమునఁ బొరపా టెక్కడఁగలుగునో అక్కడనే సవరణలుగ వ్యాకరణము వ్రాసెను గాని 'వాఁడు' అను పదములో వకారమున కొకసూత్రము, డాకు మఱొకసూత్రమును వ్రాసినట్లు వ్రాసి ప్రక్రియను పెంచి యుండలేదని దీనిచేఁ దెలియఁబడును. ప్రౌఢవ్యాకృతిలోని సర్వనామప్రక్రియ యిట్టిది. 'జాణ జడ' మొదలైన పదాలను దాలవ్యయుక్తములుగ వాడుట యిప్పటికిని మాయని వాడుకయై యున్నది. మఱియు చేప, జేన, చేద చేట మొదలైనవి A కు సరిపోయెడి యాకారముతో నుచ్చరించుట యిప్పటికిం గలదు. "చెలువులసాకిరి చాయమగఁడు" అను యతి యిట్టిదోషముననే గల్గె. వీని సవరణమాత్రమే చేయ నెంచి కడమయచ్చులను సవరణయావశ్యకము, కాదు వానిపొంతకు నన్నయ పోలేదు. "సర్వత్రాజ్వాత్కార్యం జ్ఞేయం యస్య ద్రుతప్రకృతికేభ్యః" అను సూత్రము సైత మిట్టి సవరణకే యేర్పడిన ట్లున్నది. "అద్యః క్రియాసు" అను సూత్రముచేత నథర్వణాదులవలెఁ బ్రజ యుచ్చారణమును ద్రోసిపుచ్చక ఇతఁడు అతఁడు మొదలైనవానిని యకారాదులగానే తీసికొని వానికి సంధిలో వైరూప్యము రాకుంటకు యకారదృష్టిని నిరసించుచున్నాఁడు. యెతఁడు అనుకొను రోజులలో వచ్చును + యెతఁడు=అను పదములు కలపునప్పుడు వచ్చునెతఁడు అను గ్రాంథికరూపము నిష్పన్న మగున ట్లైవఁడును సంధి చేయఁడు కదా? మీఁదుమిక్కిలి వచ్చున్యెతఁడు అని గ్రామ్యసంధిని గూడఁ జేయునుగదా? అట్టి వైపరీత్యము బాసకు రాకుండఁ బైసూత్రము "సర్వత్రా" అనునది సవరణచేయుచున్నది. ఈ రీతి నన్నయ్యా దగుట తిరమైనచోఁ బరోపకారపరతతప్ప నన్నయయందు స్వపాండిత్య ప్రకటనేచ్ఛ యశేషభాషారూపవివరణాగ్రహద్వారమునఁ గన్పట్టఁబోదు. ఆయన సూత్రములు చేసిన లక్ష్యము లెల్ల నిట్టివే యనుట కిప్పటియుచ్చారణము వీలు కలుగఁజేయుటలేదుగాని యప్పటి యుచ్చారణరీతి శాసన పరిశోధనవలనఁ దేలునేని అప్పటి యుచ్చారణము ననుసరించి యే సూత్రములను సవరణకుఁ జేసెనో ఏసూత్ర

ములను ప్రసిద్ధప్రయోగములకుఁ జేసెనో మనము తెలిసికోఁగలము. అన్నియు సవరణలకుఁ జేసినట్లు లేవు. కనుక నీసూత్రము నట్టిది కా దనుట న్యాయ్యముగ లేదు. చుట్టు, చుట్టాలు, జుట్టు మొదలగువానిని దంత్యములనకుంట కితర కారణము గన్పట్టదు. నిరుడు శ్రీయుతులు జయంతి రామయ్యపంతులుగారు తెలిపిన దుష్టమార్పుల నాలోచించిన భాషపరిణామస్వభావము తెల్లమై అప్పటి యుచ్చారణముల సవరణ చేసి సంస్కరించిన రూపములను శిష్టప్రయోగసాధములను జేయుటకే యీ సూత్రములు చాల నిర్మితము లేమో అని మాత్ర మేల తలంపఁగూడదు? తత్సమభాషకే యెక్కువగ వ్యాకరణము వ్రాసి యాచ్ఛికభాషకుఁ గొలఁదిగ వ్యాకరణము వ్రాయుటకును నన్నయ అపేక్షితగ్రంథనిర్మాణరుచియే కారణ మనుకొనుచున్నాను. నన్నయభారతమునఁ దత్సమములు మూఁడుపాళ్లును,అచ్ఛిక మొక్కపాలును నైయున్నదికదా! అప్పటి గ్రంథములవాడుక యెల్ల నిట్లే శిష్టసమ్మతిం బడయుచున్నట్లు మన మూహించుకొనుట తప్పు కాదు. ఇట్లుండ పాత్రముల వాడుకలలో నెక్కువగ లేని యాచ్ఛికమునకుఁ బ్రక్రియాసమృద్ధితో వ్యాకరణములు నింపుట వ్యాకర్తలకు సంస్కార్యమైన గ్రాంథిక భాష కుపయోగించెడి పని కాదు. కావున నిది వదలి తత్సమవిచారణను ముఖ్యముగఁ జేసెను. ఇయ్యదియు వ్యాకరణము కొద్దిసేయురీతులలో నొకటియే.

మఱియుఁ గొన్నిచోట్ల సూచనలతో గొప్ప వ్యాసము వ్రాయఁదగ్గయంశములను ధ్వనింపఁజేసి "సూచనా త్సూత్రమ్" అను నార్యోక్తిని సార్థకముఁ జేసెను. అట్టివానిలో "ప్రవాహిని దేశ్యా" అను నుడి యొకటి. ప్రవాహమునఁ బ్రాఁతనీరే యెప్పుడు నుండదు. ప్రాఁతది పోవం గ్రొత్తది వచ్చు. అదియుం బోవ మఱొకటి వచ్చు. అట్లే యేకాలమున కయ్యది వాడుకలలో నుండి మహాకవి ప్రయోగములలోఁ జేరుటచే నిర్దోష మనిపించుకొనుచుండునో అట్టి అచ్చ తెలుఁగే మిక్కిలి రసభావాదుల ధ్వనింప జాతీయమై లోకోక్తులై సామెతలై పొలుపారుచుండు. నిజమున కీసూచన ననుసరించియే కవిలోకయాత్ర జరుగుచున్నది. ఏకవి తనకాలములోని క్రొత్త జాతీయభాషను, క్రొత్తలోకోక్తులను వాడుకొని రసభావపోషణము నొనర్పలేదు? ఏకవి గిరి గీచినట్లు రేఖామాత్రమునైన నతిక్రమింపక ప్రాచీనకవిప్రయోగపారాయణముతోనే కాలము గడపియుండె? పొంకె, తొట్టి, మెట్ట వసీకా మొదలైన యిట్టి పదములచేత నేకవి యిప్పుడు ప్రసాదగుణమును, ద్రాక్షాపాకమును జాతీయభాషలో నిమిడింపఁగలఁడు? కాన యిట్లు ఒప్పుకొని కొందఱును, ఒప్పుకొనక కొందఱును సర్వథా కార్యపథమున శిరసావహించు పద్ధతి నొక్కపదముతో "ప్రవాహినీ" సూచించుచు వ్యాకరణము నెంత లఘువు చేసెనో మనము గమనింపవలెను. కేతన యచ్చతెలుఁగుపేఁటుసేత యిట్టి యాశయముతోడనే యనుకోనచ్చు. మఱియు "సంకేతితస్సుప్రసిద్ధ మేవ పదం" అనుచోట ప్రకృతవ్యవహారములోనుండి మహాకవి ప్రయుక్తమైనవే వాడవలెను గాని పొంకెవంటిపదాలు వాడఁగూడ దనుచున్నాఁడు. ప్రసిద్ధము=కవిప్రయుక్తము. ఇట్లనుటచేతనే సంకేతిత మను నర్థము వచ్చె. సంకేతితము గాని దానిని మహాకవులు వాడరుకదా! ఇట్టియెడ సంకేతిత మనుట యెప్పుడును భాష ప్రజలసంకేతమునకు గోచరమై యుండవలె నని యాచార్యాశయమై యుండనోపు. అనఁగా అందఱకును వినుటతోడనే యీపదాని కీయర్థమని నిఘంటువులు తిరుగ వేయకుండను, ఆమ్ములు మురుగ నిఘంటువులు వల్లింపకుండను దెలియవలె నను నాశయముతో ననుకోవలెను. అచ్చతెలుఁగు రామాయణమున తత్సమములను జొరనీని యను గొప్ప నియమముఁ బెట్టుకొనియుఁ దిమ్మకవి యీ సముదాచారపాలనమునకే ప్రసాదమును బోషించె. అథర్వణాచార్యులవారును వ్యాకరణలాఘవమున కొక మంచిదారి చూపిరి. తెలుఁగు వాడుకభాష కాన సంస్కృతమువలె శాఁగిపోవునది కాదు. కాన యెప్పుడును వ్యాకరణములు పుట్టుచుండవలెను. అట్టి వ్యాకరణములలో పూర్వవ్యాకరణోక్తములు పదియేనుపాళ్లును, తమది

యొకపాలుగను వ్యాకర్త లెల్ల వ్రాయుచున్న గ్రంథము లూరక పెరిగిపోవును. అట్లు గాకుండ పూర్వులు చెప్పని దానినే క్రొత్తవ్యాకర్తలు వ్రాయుచుండిన గ్రంథము లఘు వగును. నేర్చుకొనువారికి సౌలభ్యము గలుగు. ఇట్టి పద్ధతిని దాను నిర్మించి, నడచి, మనకుఁ జూపెంచినవాఁ డథర్వణాచార్యుఁడు. నన్నయభట్టీయమున నేవి చెప్పఁ బడలేదో వాని నెల్లఁ బూస గ్రుచ్చి నట్లు చూపుచుఁ బునరుక్తి లేశ మయినఁ దననుడికారము నంటకుండఁ గారికలను వ్రాసి తెల్గును బోషించినతండ్రి యథర్వణ ముని. ఈ కారికలలో నన్నయోక్తముల కనువాదము లుగనుండినవి యన్నియుఁ బ్రక్షిప్తము లని యథర్వణ కారికల యుపోద్ఘాతమున శ్రీవఝ్ఝుల చినసీతారామ స్వామి శాస్త్రిగారు నిరూపించినారు. కాన అథర్వణుఁడు చూపిన లఘువ్యాకరణనిర్మాణరీతి మనము నేర్చుకోఁద గ్గదిగ నున్నది.

వ్యాకరణములు భాషను పాంతముగ నియమింప లేవు

నూతనభావోద్దీపకములగు శబ్దము లెల్లప్పుడును దేశభాషాప్రవాహములఁ బుట్టుచుండును. అట్టిపదములు భాషాసౌభాగ్యవేత్తలగు సహృదయులచేఁ బొత్తములం బ్రవేశపెట్టఁబడి విజ్ఞానుల యామోదములచే గ్రాహ్యము లగు. "సోఽర్థ స్తద్వ్యక్తిసామర్థ్యయోగీ శబ్దశ్చ కశ్చనఅని ధ్వనికర్త. నన్నయ, అథర్వణుఁడు, వెల్లంకితాతంభట్టు, ఎల కూచి బాలసరస్వతి, ముద్దరాజురామన్న, అప్పకవి, అడి దము సూరకవి, కస్తూరిరంగకవి, కూచిమంచితిమ్మకవి, శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారు, చిన్నయసూరి, బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులు మున్నగు ప్రాచీనవైయాకరణు లెన్నెన్నిసూత్రాలు వ్రాసినను భారతములోని ప్రయో గములే నిశ్శేషముగ సాధింపఁబడుటలేదు. ఇతరకవుల క్రొత్తభాషను గూర్చియు నిప్పటి యభినవభాషలను గూర్చియు నేమి చెప్పవలె?

కావున వ్యాకరణములు భాష నంతను నియ మించి చూపుట కేర్పడ వనియు భాషాప్రవేశమునకు దారి చూపునవి యనియుఁ దేలుచున్నది.

చూడుఁడు—

ఇట్టివెల్ల వ్యాకరణముల కక్లేశముగ లొంగకున్నవి.

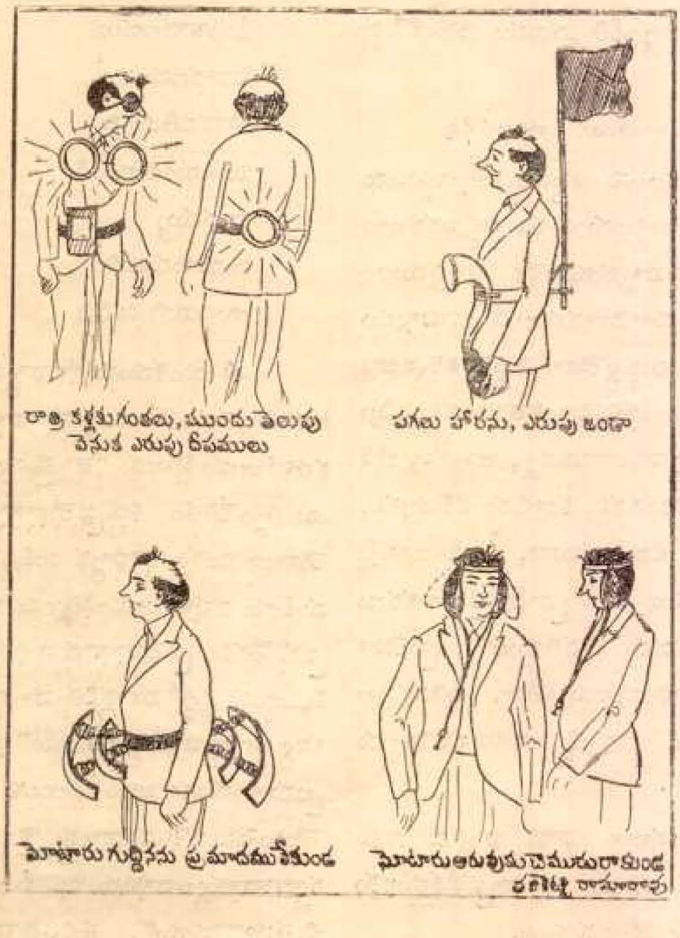
వినంగఁబడియెో	పారిజా.
వేర్వేఱ నిచ్చి	భార. ఆది
అమ్మునినాథవరేణ్యుఁడు	,, ,,
ఉండునంత	
కేకయపతులు నాదిగాయైన	భార. ఉద్యో
రావచ్చు	
సీతలగొట్ట	
కరుణను రాఁబనిచె	భార. ఆ
అయ్యకు విచారము గల్గినయేని	భార. ఉ
నిన్నటంగోలె	భార. ఆది
ఏందులదానవు	
ఏమికారణమున	
నీకారణమున	
రూపవతియట్టె	
నిరాయందయుండి	
రారమ్ము	
మనుమనుమని	
యనియనిమెదేని	కళా.

ఈ యంశమును "పర్యాప్తో మస్మతే తు సంకేతః" అనుసూత్రముతో నన్నయాచార్యుఁడు సూచించె. దీని కహోబలపండితుఁడు "శాస్త్రస్య దిక్ప్రదర్శనార్థత్వాత్. య త్సంకేతితం శిష్టప్రయోగాహూఢం చ పదం, తత్ప్రయోజ్య మిత్యత్రాస్మాక మభినివేశః" అని వివరించెను. మఱియు నహోబలపండితుఁడు స్వయముగఁ గూడ "ఆద్య ప్రకృతేరపి ప్రయోగానుసారిత్వమేవ" అని "బోధయే త్క్యయదు క్లిష్టో మార్గవిత్సహ యాతి కిం, ప్రమాణ మకలం కస్య పూజ్యపాదస్య లక్షణమ్" అను ధనంజయవచనమును బ్రమాణముగఁ జూపి తెలుఁగు ప్రయోగానుసారి యని యేమిచెప్పవలె ననినాఁడు కైముతికన్యాయముగా. అథ ర్వణాచార్యులవారును "భాషేయ మమితా తత్ర దేశ్యా చిత్రస్వభావయుక్, తచ్చిత్రతా తు ద్రష్టవ్యా పూజ్య

పాదసుభాషితై" అనుచో ప్రయోగములవలన నే భాషాస్వభావ మశేషముగఁ దెలియఁబడును గాని వ్యాకరణమువలనఁ గా దని తెల్పెను. వ్యాకరణమును గూడ వ్రాసెఁ గాన బాసకు దిక్ప్రదర్శనము సేయునవి వ్యాకరణము లని యథార్థాశయము వ్యక్తము.

చిన్నయసూరిగారును "శేషంబులును లఘ్వలఘు వులుం దర్శ్యంగల విశేషంబులు నార్యవ్యవహారంబులం దెలియుట శ్రేయంబు" అని శేషఅకారనిర్ణయమునకై కూచిమంచితిమ్మకవి అప్పకవి మున్నగువారు చేసిన యత్తికోలునుసైత మినసడించుచున్నాఁడు. ఇతరు లతివ మున కతురమునకును బ్రక్రియాసూత్రములను వ్రాసిన యాచ్ఛికసర్వనామములకు శబ్దమంజరిగా వ్రాసి చూపిన సూరిగారికి వ్యర్థవ్యాకరణకల్పన మిష్టము కా దని వేఱుగఁ జెప్ప నేల?

పట్టణములలో మోటారుప్రమాదములు లేకుండుటకు కొన్ని సూచనలు

రాత్రి కళ్లకుగంటలు, ముందు తెలుపు వెనుక ఎరుపు దీపములు

పగలు హారను, ఎరుపు జండా

మోటారు గుద్దినను ప్రమాదములేకుండ

మోటారు అరుపులకు చెముడు రాకుండ

తలిశెట్టి రామారావు

మీజీవితము గొప్పగను ఆరోగ్యముగ నుండుటనుగూర్చి మీరు గర్వపడవలదా?

శక్తిగాచే నరములను బుద్ధిని శరీరమును పెంపుచేయుడు. శరీరద్వార ల్యమును, శక్తి క్షీణించుటవలన కల్గు అపాయములను రానీయక కాపాడుటకు మా ఆయుర్వేద రత్న పండిత డాక్టర్ ఎస్. వి. శ్రీరామాచార్యుగారి అంతగొప్పవైద్యశాస్త్రవేత్తలలో కొనియాడబడి నమ్మకముగ శాస్త్రయుక్తముగ తయారుచేయబడినవై [illegible] మూలకు, మెదడుకు బలమిచ్చుటలో యమోఘమైనది.

సి. క. మ. శరీరమందుండి ప్రతిభాగమునకు బలము నిచ్చగల్గి శక్తిగాచే రెండింటి దీర్ఘ వ్యాధులైనను, బలహీనతలైనను కనుచ్చుటలో అసమానమైనది. [illegible] లో బలమునిచ్చి నరములలోను రక్తనాళములలోను పరిశుద్ధమైన నూతనరక్తమును ప్రవహింపజేయును.

"SIDDHA KALPA MAKARADHWAJA"
(REGISTERED)
&
"MAHACHANDANADI TAILAM"
(FOUND BEST BY EVERY TEST)

సిద్ధకల్పమకరధ్వజము సీసా 60 మాత్రలుకలది రు. 10
మహాచందనాది తైలము 12 ఔన్సుల సీసా రు. 5

నోటీ:—

ఫలితాలను పొందుటకు పనుయము.

హెడ్ ఆఫీసు:—289, ఎస్ప్లెనేడ్ బిల్డింగ్సు, చైనా బజారురోడ్డు, పొ. కా. 2 మొదలు 4 దాక.

సిటీ బ్రాంచి:—2-4 మింటురోడ్డు (ఎపాటోపరం టర్ కు ఎదురుగ) పొ. 4 మొదలు 7 వరకు.

ఔషధశాల:—"సీతావిలాస్" నెం. 16 పెటు వార్డ్ రోడ్డు, [illegible] ఉ. 8 నుండి 11.

ప్రత్యేక మందులు—దీర్ఘ వ్యాధులకు ఔషధములు నిర్ణయించబడును. రోగికి ఒక మందు అనుకూలించనిచో మరియొక మందు నిచ్చి వ్యాధిని పూర్తిగ నిర్మూలనచేసి పంపగలము. ఇట్టి మందులు మాద్వారాపుడు ప్రత్యేక [illegible] చేయుబడును స్వయముగగాని, పోస్టుద్వారా గాని పలవహిపొందుడు.

THE MADRAS AYURVEDIC PHARMACY Ltd, P- O. 151, Madras

Phone Nos.—3034 & 2737 Tel. Add. 'KALPAM'.
Manager —V. RAGHUPATHI B.A., B.L.

భారతదేశమును ప్రోత్సహింపుడు

భారత దేశపు తేయాకును కొనుడు

"చాంద్‌మార్కు" "తేయాకు"

భారత దేశపు పెట్టుబడి

భారత దేశపు ఉత్పత్తి

భారత దేశపు పనివారలు

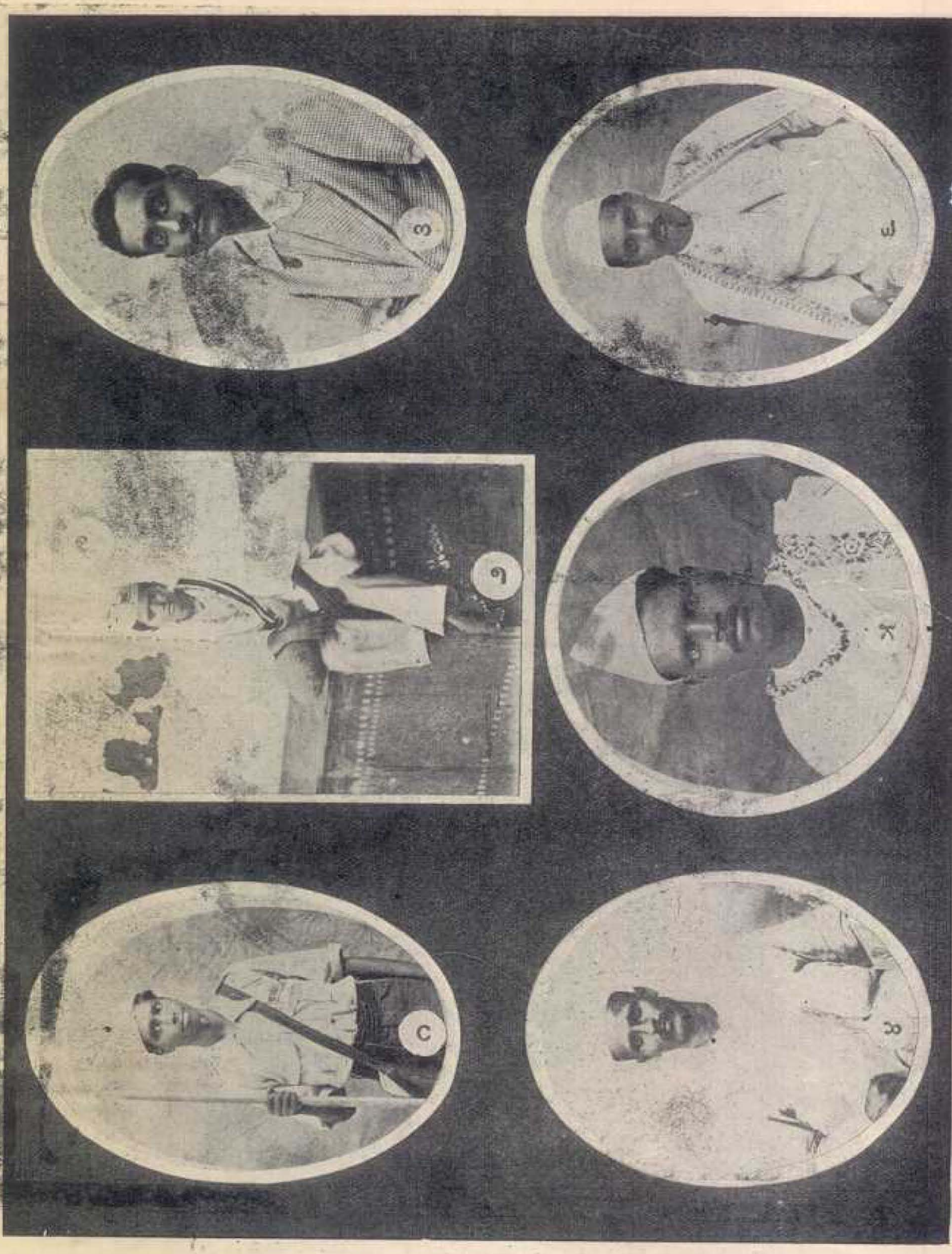
అప్పటముగా భారత దేశీయులచే నిర్వహించబడునది.

బచ్చు శెట్

246, చైనాబజార్ రోడ్ (స్థాపితము 1894) మద్రాసు.

౧. శ్రీమతి వి. లక్ష్మీ అమ్మాళుగారు ([illegible]) ౨. శ్రీమతి కమలాబాయిగారు ([illegible])
౩. శ్రీమతి కృష్ణాబాయిగారు ([illegible]) ౪. శ్రీమతి కమలాబాయిగారు ([illegible])

౧. శ్రీ కే. జనార్దనరావుగారు. ([illegible]) ౨. శ్రీ ఇనటూరి శరభరాజుగారు. ([illegible]) ౩. శ్రీ జవ్వాజి అప్పారావు గుప్తగారు. ([illegible])
౪. శ్రీ కొమ్మారెడ్డి సత్యనారాయణమూర్తిగారు. ([illegible]) ౫. శ్రీ మాణిక్యంగారు. ([illegible]) ౬. శ్రీ జి. రామచంద్రరావుగారు, యం. ఏ. ([illegible])

పాలకురికి సోమనాథకవి; పంచప్రకారగద్య

బండారు తమ్మయ్యగారు

ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయస్వరూపము నెఱుంగఁ గోరు వారికిఁ బాల్కురికి సోమనాథుని కృతుల యొక్క సమీమర్శన మత్యంతావశ్యక మని పలువు రిప్పుడు గుర్తించుచున్నారు. నన్నయభట్టారకునకుఁ బూర్వముండిన యాంధ్రవాఙ్మయము తెఱంగును సోమనాథుని కృతులను బట్టి మనము కొంతవఱ కూహింపవచ్చును. ఆంధ్రభాషలో వృత్తరూపమగు పద్యరచనము నన్నయ్యకుఁ బూర్వ ముండినను లేకున్నను మాత్రాగణబద్ధములగు బహువిధపదరచనములును, గద్యరచనములును నన్నయ్యకుఁ బూర్వము చిరకాలమునుండియే వెలయుచుండినట్లు తలంచు నవకాశములు సోమనాథుని కృతులయందుఁ గానవచ్చును. వెలనాటిచోడుని సభలో మతవివాద మొనర్చుటకయి మల్లికార్జునపండితుఁ డేఁగుతఱి నాతనివెంటఁ బరివార మొనర్చుచు భక్తు లేతెంచు సందర్భమునఁ జెప్పఁబడిన.—

"శ్రుతి పంచగద్యలు రుద్రానిమహిమ
శతకంబు శివతత్త్వసార మాదిగను
గద్యపద్యంబు లాకాంతఁ జదువుచు
హృద్యంబుగా సత్కవీశ్వరుల్ పొగడ
మది నుబ్బి సంసారమాయాస్తవంబు
పదములు తుమ్మెదపదము ల్ప్రభాత
పదములు పర్వతపదము లానంద
పదములు శంకరపదము ల్నివాళి
పదములు తావేశుపదములు గొబ్బి
పదములు వెన్నెలపదములు సంజ
వర్ణన మఱి గణవర్ణనపదము
లర్ణవఘోషణ ఘూర్ణిల్లుచుండఁ
బాడుచు నాడుచుఁ బరమహర్షమునఁ
గూడి సద్భక్తసంకుల మేఁగుదేర"

అను వాక్యములనుబట్టి పంచగద్యలవంటి గద్యకృతులును, తుమ్మెదపదములు ప్రభాతపదములవంటి పదరచనములును జాలఁగాలమునుండియు మన భాషలో నుండియున్నట్టు లూహించుట కెట్టియాటంకము నుండరాదు. మఱియు సోమనాథుఁడు తన గ్రంథములలో "గద్యపద్యకృతులు" అని తఱచుగా నుదాహరించుచుండును.

"ఉరుతరగద్యపద్యోక్తులకంటె
సరసమై పరఁగిన జాను తెనుంగు
చర్చింపఁగా సర్వసామాన్య మగుటఁ
గూర్చెద ద్విపదలు గోర్కె దైవార"
(బసవపురాణము)

"బసవన్న మహిమ శుంభద్భక్తియుక్తిఁ
బసరించితివి గద్య పద్యాదికృతుల"

"ఆరూఢగద్య పద్యాది ప్రబంధ
పూరితసంస్కృతభూయిష్ఠరచన
మానుగా సర్వసామాన్యంబు గామి."

"ఉపమింప గద్యపద్యోదాత్తకృతులు
ద్విపదయు సమము భావింప నెట్లనిన." పం॥ చ॥

అను వాక్యములవలన మన భాషలోఁ బద్యరచనమున కంటె ముందుగా గద్యరచనము వెలసినట్లును, ఆ గద్య కృతులు తరువాత వెలసిన పద్యకృతులవలెనే సంస్కృత పదభూయిష్ఠములుగా నుండియున్నట్లును, సోమనాథుఁడు తోలుదొలుత బసవస్తోత్రములు నిట్టి గద్యపద్యకృతులలో నొనర్చి, యవి సర్వజనసామాన్యములయి తన మతప్రచారమున కంతగా నుపకరింపక పోవుటచేఁ దన ప్రధానగ్రంథము లగు బసవపురాణపండితారాధ్యచరిత్రములను నాంధ్రజనసామాన్యమగు ద్విపదలోఁ గూర్చినట్లును దలంపనగును. మల్లికార్జునపండితుఁడు గూడ నిట్టి గద్యకృతులను గొన్నిటిని గూర్చియుండెను.

"...గద్యపద్యసమితి శివుని మహిమఁ దెల్పినట్టి మల్లికార్జునపండిత య్యగారిఁ దలఁతుననుదినంబు"

(అనుభవసారము)

"ఉక్తప్రసిద్ధి లింగోద్భవు దేవు
గద్యంబు నానొక్క గద్యంబు చెప్పి."

"పాంచభౌతికపంచ పంచేంద్రియ ప్ర
పంచదూరు నతించుఁ బంచగద్యలను." (పం. చ.)

కాని యీగద్యకృతుల స్వరూపస్వభావాదు లెట్టివి? గద్య మన వచన మనునర్థమున మన మిప్పుడు వ్యవహరించుచున్నాము. మన లాక్షణికులుకూడ నిట్లే నిర్వచించినారు.—

"గీ. పరఁగుఁ గవిత గద్యపద్యంబు లనఁ బాద
కల్పనంబు వలదు గద్యమునకు
పాదనియతి నొప్పుఁ బద్యంబు; లవియు వృ
త్తములు జాతు లనఁగ నమరుఁ గృష్ణ!"

"క. కనుఁగొనఁ బాదరహితమై
పనుపడి హరిగద్దెవోలె బహుముఖరచనం
బున మెఱయు గద్య మది దాఁ
దెనుఁగుకృతుల వచన మనఁగ దీపించుఁ గడున్"

అని యనంతుఁడు తనఛందోదర్పణమున గద్యలక్షణమును నిర్వచించి "స్వస్తి సమస్తభువనరక్షాదక్ష శ్రీపుండరీకాక్ష, భుజగపతిసింహాసనారూఢ, సురనికరమకుటకటఘటితసురుచిరమణిగణప్రభావిభాసితపాదపీఠ ......" ఇత్యాదిగా లక్ష్యము నుదాహరించినాఁడు. భీమకవి, అప్పకవి, చిన్నకోటపెద్దన మున్నగువారు గూడ నిట్లే పాదనియతి గలది పద్య మనియు, అది లేనిది గద్య మనియు నిర్వచించినారు. కాని మన సోమనాథుని గద్యకృతు లిందులకుఁ గొంత విలక్షణముగా నున్నవి. అనంతుఁ డుదాహరించిన గద్యములవంటివానినే కాక మాత్రాగణబద్ధము లయి యొకవిధ మయిన పాదనియతి గల లఘురచనములను గూడ నాతఁడు గద్యములుగనే గణించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. (బసవపురాణపండితారాధ్యచరిత్రములలో నాశ్వాసములచివర నీతఁడు వ్రాసిన గద్యలుకూడ వచనములోఁ గాక ద్విపదలోఁ గూర్పఁబడినవి) ఈతని గద్యకృతుల స్వరూపస్వభావాదులను గొంతవఱకుఁ జర్చించుచు "పాలకురికి సోమనాథకవి: గద్యకృతులు" అను వ్యాసము నిదివఱలో ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికలో (సం 15 సం 5, 6.) ప్రకటించి యుపలబ్ధము లయిన యాతని గద్యకృతులను ముందు క్రమముగఁ బ్రకటింతు ననికూడ వ్రాసియుంటిని. బసవపురాణపీఠికలో శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగా రీగద్యకృతుల యాద్యంతములను మచ్చునకుఁ జూపియున్నారు. ఉదాహరణగ్రంథములలోఁ బ్రాచీనమగు నీతని బసవోదాహరణమును శాస్త్రిగారు భారతిలో సమగ్రముగఁ బ్రకటించియున్నారు. సోమనాథుని గద్యకృతులలోఁ బ్రధానమగు పంచప్రకారగద్య నిప్పుడు ప్రకటించుచున్నాను. అయిదు విధములగు గద్యరచనము లిందుండుటచే దీని కీపేరు పెట్టినట్లు తోఁచుచున్నది. మల్లికార్జున పండితుని పంచగద్యలుకూడ నిట్టివే కాఁదగును. అనంతుఁడు చెప్పినట్టు లిట్టి గద్యరచనములు బహుముఖములుగా నుండు నని తోఁచుచున్నది. పాఠకు లీగద్యమును జిత్తగించి తెనుఁగులమున సోమనాథుని గద్యకృతుల స్వరూపస్వభావాదులను గొంతవఱకు గ్రహింతురు గాక!

పంచప్రకారగద్య

శ్లో. స్వస్తి శ్రీప్రమథాన్వయోత్తమశిలా
దశ్రీ మునీంద్రాత్మజః
శ్రీకంఠప్రతిబింబమూర్తి రనఘ
శ్శ్రీనందినాథో విభుః,
తస్యాంశోద్భవ! దండనాథ! బసవ
శ్రీనామధేయ ప్రభో
త్వత్కారుణ్యతరంగితం మయి సదా
నిక్షిప్యతాం వీక్షణమ్.

౧

జయ జయ బసవ— శ్రీమన్మహావృషభేంద్రావతార-సమంచితవీరమాహేశ్వరాచారసార - ప్రమథగణాలంకార-జగత్త్రియాధార-దేవబసవా! (౧)

నిరాకుల నిరర్గళ నిరతిశయ నిజభక్తితాత్పర్య శరణాగత చరణారవింద మకరంద ధారాభిషేక సంగత మంగళాలంకారవిరచితోత్తమాంగ - అనవరత సుఖానుషంగ - జ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్య విభ్రాజిత గుణోత్తుంగ-సకల లోకప్రసారితకీర్తి కాంతాభుజంగ-దేవబసవా! (౨)

అనర్గళ జ్ఞాన దుర్గాంతర్గత మార్గభ్రష్ట నికృష్ట నానాయోని పరిపీడిత జన్మజరామరణ వైదిక వైష్ణవ జైన బౌద్ధ చార్వాక మాయావాది దుష్టమృగ వినర విశసన వినోద వివిధ లుబ్ధకాయమాన వీరమోద్దండ-శివసమయపరిపాలన (ప్రచండ)-అణిమాద్యష్టగుణమణిగణకరండ-ఖండితకందర్పకోదండ-దేవబసవా! (3)

అవికల దనుజ మనుజ దివిజేంద్ర చంద్రోపేంద్ర వాణీంద్ర మునీంద్రాది పశుగణ ప్రమథగణ సంభావనీయాగణ్యపుణ్య -దూరీకృతత్రైగుణ్య - సకలమాహేశ్వరాగ్రగణ్య—చతుర్దశభువనవరేణ్య—దేవ బసవా! (౪)

నివృత సకలేంద్రియప్రచుర నిరతిశయ సముచ్ఛ్రితు మానస పరమసుఖ నివేశ శివ యోగ నిద్రా సమయ సమాగత దౌవారికవిదారిత ప్రత్యాగత జంగమ లింగ సుగతగమనాగమన నిజప్రాణ—వీరమాహేశ్వరాచార సత్క్రియ-అధరీకృతాన్యసమయసంపాదితతర్క-పురాణ_అనవరతాభ్యుదయపరమకల్యాణ-దేవబసవా!(౫)

సమధిగతసామవేదసంజాతసప్తస్వరోద్భూతవిభ్రాజిత దేశిమార్గ సముల్లసిత సాలంకార గానకళాకలాప సముద్దీత నిరూపితోత్తమలింగ నాయక—అభీష్టఫలదాయక-భక్తిభాండాగారసంపద్విధాయక—ప్రణమిత చెన్న బసవ దండనాయక—దేవ బసవా! (౬)

సకల వేదాంతాపాదిత లింగప్రసాద విముఖ మదోన్మత్త నిషాదసంహారకారణ ధారణ ప్రత్యక్ష లలాటేక్షణ—అనుకుక్షీనద్భృత విచక్షణ—సకల జగదవనకళావిచక్షణ—సంచితసద్భక్తిలక్షణ_జంగమావతార సంగమేశ్వర (నిరూపిత)లలాటతట తృతీయేక్షణ—దేవ బసవా! (౭)

అఖర్వ భక్తి నిర్వాహ నిర్వికల్ప నిర్వక్ర క్రియా విక్రమ సంపన్న సముచిత శివార్థప్రాణాభిమాన—మాని తానర్ఘ మణిగణ భాస్వరామూల్య రత్నఖచిత (స్వర్ణ) రజతాలంకారహార భవ్య దివ్యాంబర వరతురగాందోళికా రథాది పరికల్పిత జంగమసపర్యా సమాగత భూతిశాసన రుద్రాక్షమాలికాలంకార సముత్కర ప్రచుర వేష లాంఛన—సన్నిహితవార్తాకఫల లింగ జంగమస్వరూపణ విశ్వాసనికేతన—నిరవధిభక్తి పరితోషిత పురాతన—దురితనికురంబవిదూర నిస్తరంగాంతరంగ నిరాకృత మకరకేతన—దేవ బసవా! (౮)

౨

అపిచ మహామహిమోన్నతవిభవా—భవపాశోత్కర శాతలవిత్రా—విత్రాసిత విజ్జలధరణీశా—ధరణీశ ప్రకరార్చిత చరణా—చరణద్యుతిజిత కోమలపద్మా—పద్మభవప్రముఖామరవినుతా — నుతగాంధర్వసుఖస్ఫురితాంగా—అంగ సంగ వికారవిరహితా—హిత శివయోగానంద సుఖాశ్రమ—ఆశ్రమధర్మా ధర్మవివర్జిత—జితమదవిహ్వలమానుషజన్మా—జన్మ జరామరణాదివిదూరా—దూరనిరాకృత భవసంసర్గా — సర్గస్థితిలయపాలనచరి

తా—చరితార్థాఖిలజంగమభక్తా— భక్తజనాంతఃకరణ నియుక్తా—దేవబసవా!

3

జయ జయ నిరవధినిర్మలగాత్రా—జయ జయ దురితలతాచయదాత్రా — జయ జయ కేవలభక్తి కళత్రా—జయ జయ భావాతీతచరిత్రా—జయ జయ తనుగుణ పరిషదమిత్రా—జయ జయ వివిధేంద్రియ మదశైత్రా—జయ జయ సద్గుణ మణిగణపాత్రా—జయ జయ భవదుఃఖాబ్ధివహిత్రా—జయ జయ వీరాచారాచార్యా—జయ జయ చారు పురాతనచర్యా—జయ జయ నందీశ్వర గాంభీర్యా—జయ జయ వందిత మునిగణవర్యా—జయ జయ నిగమాదితసోదర్యా—జయ జయ సజ్జనహితసత్కార్యా—జయ జయ జగద వనకళాధుర్యా—జయ జయ జంగమభక్తినపర్యా—జయ జయ బిజ్జల నిరసనశౌర్యా—జయ జయ శరణ గణాలంకారా—జయ జయ పరమవ్యోమ విహారా—జయ జయ కారుణ్యామృతపూరా—జయ జయ వీర వ్రతవిస్తారా—జయ జయ పరిహృత జనమందారా—జయ జయ చిత్తజమద సంహారా—జయ జయ సుమహాతత్త్వాధారా—జయ జయ సముదిత లింగకుమారా—జయ జయ భక్తపదాంబుజభృంగా—జయ జయ మంగళ మహిమోత్తుంగా—జయ జయ లింగేంద్రియసర్వాంగా-జయ జయ నవరస నర్తనరంగా-- జయ జయ ధవళిత-కీర్తిభుజంగా—జయ జయ సాక్షాచ్ఛ్రీగురులింగా—దేవ బసవా!!

౪

జయ దురిత పరిహరణ—జయ సుకృత పరిచరణ—జయ నిశ్రితరవికిరణ—జయ సుకవినుతి కలిత—జయ వికచముఖలలిత—జయ వినయనయ మిళిత—జయ విజితభవసదన — జయ సుజనగణ వదన—జయ నిగరణితమదన— జయపరమసుఖసహిత-జయవిషయ........గుణరహిత - జయ వృషభపదమహిత— దేవబసవా!

౫

జయ శివరంజన—జయ భవభంజన—జయ కరుణాకర—జయ పరభీకర—జయ మితభాషణ—జయ శ్రీశపోషణ-జయ గుణరాజిత-జయ గణపూజిత—జయ జయ శ్రీబసవదండనాథ! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః—

శ్లో. బసవస్య కృపామూర్తే స్సోమనాథప్రసాదినః,
అనవద్య మిదం గద్యం నిరంతరజగన్నుతమ్.

పంచప్రకారగద్య సంపూర్ణమ్.

సుబంధువు

శ్రీ అమరవాది హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు, యమ్. ఏ.

గీర్వాణసారస్వతప్రపంచములో సుబంధుమహాకవి ప్రఖ్యాత గద్యప్రబంధకారుడై వెలయుచున్నాడు. సంస్కృతభాషలో రచింపబడిన వచనములలోన కొలుకొల్తది సుబంధుకృతమగు వాసవదత్తయే.

కాళిదాసాదిమహాకవులవలె ఈసుబంధుకవిని గురించియూడ నెక్కువగ దెలియవచ్చుటలేదు. బాణునికి బూర్వమందున్న యేకావ్యకర్తలయొక్కయు కాలనిర్ణయవిషయమున నిదమిత్థమను నిష్కర్షకాధారములు లభించుటలేదు. కావుననే సుబంధుకాలమును నిర్ణయించుట కష్టతర మయిపోయినది.

"సుబంధు" నామము మొట్టమొదట ఋగ్వేదసర్వానుక్రమణికలో గానవచ్చుచున్నది. అందు గోపాయన (లోపాయన) పుత్రుడైన 'సుబంధు' ఋగ్వేద ద్రష్టలలో నొకడని చెప్పబడి యున్నది. వీనను వాసవదత్తారచయితృసంకేతమగు సుబంధుపదమునకును, ఈసుబంధునకును నెట్టిసంబంధము గూడ లేదనియె చెప్ప నొప్పు.

లౌకికవాఙ్మయస్వరూపములో సుబంధుమహాకవిని గురించిన ప్రసక్తి యెక్కువలేదు. ఉన్నవానిలోపల ప్రాచీనతమమై ముఖ్యతమమైనది బాణుని హర్షచరితలో గాంచబడుచున్నది.

" కవీనా మగల ద్దర్పో నూనం వాసవదత్తయా
శక్త్యేవ పాండుపుత్రాణాం గతయా కర్ణగోచరమ్."

—ఉపోద్ఘాతము, శ్లో. ౧౨.

బాణుడు తనరెండవకృతియగు కాదంబరిలో గూడ "ఇయ మతిద్వయీ కథా" అని చెప్పియున్నాడు. "అతిద్వయీ" యనుపదమునకు "వాసవదత్తాబృహత్కథల నతిశయించినది" యని విమర్శకు లర్థము చెప్పుచున్నారు.

బాణునితరువాత అష్టమశతాబ్దపూర్వభాగమున జీవించియుండిన, వాక్పతికవి, తనప్రాకృతకావ్యమగు "గౌడవహో"లో నిట్లు పలికియున్నాడు.

* "భాసమ్మి జలణమిత్తే కంతీదేవే అజస్స రహుఆరే
సోబంధవే అబంధమ్మి హారియందేయ ఆణందో."

1200 A. D. ప్రాంతమువాడైన కవిరాజు తన రాఘవపాండవీయములో—

"సుబంధు ర్బాణభట్టశ్చ కవిరాజ ఇతి త్రయః
వక్రోక్తిమార్గనిపుణా శ్చతుర్థో నోపలభ్యతే."

—౧-౪౧. శ్లో.

అని సుబంధువును ప్రశంసించినాడు. ద్వాదశశతాబ్దిలోనివాడే యగు మంఖకవియొక్క శ్రీకంఠచరితమం దొకశ్లోక మిట్లున్నది.

మేంఠే స్వర్ద్విరదాధిరోహిణి వశం యాతే సుబంధౌ విధేః
శాంతే హంత చ భారవౌ విఘటితే బాణే విషాదస్పృశః,
వాగ్దేవ్యా విరమంతు మంతువిధురా ద్రాగ్దృష్టయ శ్చేష్టతే
శిష్టః కశ్చన స ప్రసాదయతి తాం యద్వాణిసద్వాణిని.

ఇతనికి రెండు శతాబ్దముల తరువాత నున్న శార్ఙ్గధరుడు తన పద్ధతిలో నవమశతాబ్దివాడగు రాజశేఖరుని గూర్చి ప్రశంసించి యున్నాడు. అందొకశ్లోకములో నీరీతి లిఖింపబడియున్నది.

"భాసో రామిలసౌమిలౌ వరరుచిః శ్రీసాహసాంకః కవి
ర్మేంఠో భారవికాళిదాసతరళాః స్కంధః సుబంధుశ్చ యః,
దండీ బాణదివాకరౌ గణపతిః కాంతశ్చ రత్నాకరః
సిద్ధా యస్య సరస్వతీ భగవతీ కే తస్య సర్వేఽపి తే."

సదుక్తికర్ణామృతములోను వల్లభదేవుని సుభాషితావళిలోను, రాజశేఖరకర్తృకముగ నుదాహరింపబడియున్న శ్లోకములో సుబంధుప్రశంస కలదు.

* "సుబంధౌ భక్తి ర్నః క ఇహ రఘుకారే న రమతే
ధృతి ర్దాక్షీపుత్రే హరతి హరిచంద్రోఽపి హృదయమ్,

---

* "జ్వలనమిత్రుడైన భాసునియందును, కాంతిదేవుడైన రఘు(వంశ) కారునియందును, సుబంధుకృతియందును, హరిచంద్రునందును, ఎవరికానందముకలదో" అని శ్లోకార్థము.

* దాక్షీపుత్రుడన పాణినియనియు, రఘుకారుడన రఘువంశకర్త యయిన కాళిదాసనియు గ్రహించునది.

విశుద్ధోక్తి స్ఫూర్తిః ప్రకృతిమధురా భారవిగిరః
తథాప్యంతర్మోదం కమపి భవభూతి ర్వితనుతే."

15 వ శతాబ్దమున నుండిన వేమభూపాలు నాశ్రయించియున్న వామనభట్టబాణుడు తన వీరనారాయణచరితమందు (వేమభూపాల చరితమందు) నొకశ్లోకములో శ్లేషరూపముగ స్తుతినొనరించి యున్నాడు. ఆశ్లోకమిది:

"ప్రతికవిభేదనబాణః కవితాతరుగహనవిహారణమయూరః,
సహృదయలోకసుబంధు ర్జయతి శ్రీభట్టబాణకవిరాజః."

ఇట్టి వింకను గొన్ని గలవు గాని యీ వివరణములలో నెద్దాని యందును సుబంధుపూర్వోత్తరములు విశేషించి తెలియనగునంశ మొక్కటియు లేదు. ఈగ్రంథము లన్నిటికంటె బహుప్రాచీనుడు వాసవదత్తాకారు డనిమాత్రమే వీనివలనను విదిత మగుచున్నది.

16 వ శతాబ్దమువాడైనవాడను బల్లాలకవి తన భోజప్రబంధము నందు నేకాదశ శతాబ్దమున ధారానగరమును బాలించిన భోజరాజుచరిత్రము వర్ణించియున్నాడు. అందులో భోజుని యాస్థాన మయిదు వందల విద్వాంసులచే నలంకరింపబడిన దనియు, వారిలో పదమువ్వురు మాత్రమే ప్రాముఖ్యము వహించిరనియు నందు సుబంధుమహాకవి యొకడనియును రచింపబడియున్నది. భోజప్రబంధముయొక్క ప్రతు లన్నియు బరిశీలించి చూడగా, ఈ విద్వాంసులయొక్క సంఖ్యానిర్ణయములో పరస్పరభేదము గానవచ్చుచున్నది. అట్లుపట నీవాక్యమంత విశ్వాసపాత్రముగ దోచకున్నది.

ఇక సుబంధుకాలనిర్ణయమున కాధారభూతములైన యంశము లేవైనను వాసవదత్తాగ్రంథరాజములో నున్నవేమో పరిశీలింప వలసి యున్నది. ఈగ్రంథములో వాత్స్యాయన కామసూత్రములు, భారతీయ నాట్యశాస్త్రము, శ్రీమద్రామాయణము, మహాభారతహరివంశములు, మొదలైన మహాగ్రంథములేగాక న్యాయ మీమాంసాదర్శనములు, బౌద్ధజైనమతములుకూడ పేర్కొనబడియున్నవి. అయినను, కాలనిర్ణయమున కీవిషయ మంతగా దోడుపడుట లేదు.

వాసవదత్తోపోద్ఘాతములోని పదియవశ్లోక మీసందర్భమున నుపకరించునేమో కనుగొనవలయును. ఆశ్లోక మిది—

"సారసవత్తా విహతా నవకా విలసంతి చరతి నో కంకః,
సరసీవ కీర్తిశేషం గతవతి భువి విక్రమాదిత్యే."

ఇందులో స్తుతింపబడిన విక్రమాదిత్యుడు పూర్వ ముజ్జయినిలో రాజ్యపాలన మొనరించినవాడును, శకపురుషుడను వని తలంపబడు విక్రమార్కుడు కాడనుట మాత్రము స్పష్టము. ఆవ లట్టివాడొక డున్నాడా? అనియే విమర్శకుల సందేహము.

ప్రాచీన భారతదేశచరిత్రలలో, విక్రమాదిత్యబిరుదవిఖ్యాతులగు చక్రవర్తు లిరువు రుండిరని వ్రాయబడియున్నది. మొదటివాడు 374-413 (క్రీస్తుశకము) రాజ్యముచేసిన ద్వితీయచంద్రగుప్త చక్రవర్తి. ద్వితీయుడు యశోధర్మనాముడు. ఈ నృపాలుడు విక్రమాదిత్య బిరుదము వహించి 533 సంవత్సరమున మాళవరాజ్యస్థాపన మొనర్చి 583 సం. వఱకు దానిని పరిపాలించినవాడు. సుబంధుకవి ఈ యశోధర్ముని కాలమువాడే యని యనేకులు పాశ్చాత్యపండితు లభిప్రాయపడుచున్నారు. పై శ్లోక మాధారముచేసికొని, యిట్లు నిర్ధారణము సేయుట కేవల సాహసకార్య మని కొందరు విమర్శకుల తలంపు.

వాసవదత్తకు టీక వ్రాసినవారలలో సుప్రసిద్ధుడైన 'నరసింహవైద్య' యను వాడు గ్రంథకారునిగురించి యిట్లు వలికి యున్నాడు:—

"కవి రయం విక్రమాదిత్యసభ్యః; తస్మిన్ రాజ్ఞి లోకాంతర ప్రాప్తే ఏతన్నిబంధం కృతవాన్." వాసవదత్తయొక్క దక్షిణదేశపు ప్రతిలో సుబంధుకవి "శ్రీ వరరుచిభాగినేయః" అనియున్నది. ఈ వాక్యమునకును, భోజప్రబంధములోని "వరరుచిసుబంధువులు సమకాలికులు" అన్నదానికిని, ఏకవాక్యత సమపట్టుచున్నది. అయినప్పటికిని కాలనిర్ణయసందర్భమున నీయంశము లంత తృప్తికరములు కాజాలవు.

ఈ కవికాలనిర్ణయమునకు శాసనాధారమైన నెక్కడను లభించుటలేదు. క్రీ. శ. 1158 సంవత్సరపువాటిదగు బాలగామియొద్ద లభించిన కన్నడశాసన మొకదానిలో మాత్రము సుబంధునామ ముదాహరింపబడియున్నది*. ఇంతమాత్రమున నిది యెక్కువ ప్రయోజనకారి కాలేదు. ద్వాదశశతాబ్దమునాటికి సుబంధుకీర్తి దక్షిణదేశమందు సైతము విస్తరించినదని మాత్ర మిందువలనను విదితమగుచున్నది.

వాసవదత్త నంతయు బరిశీలింపగా కాలనిర్ణయమున కాధార మొకచోట దొరకుచున్నది. ఒక సందర్భములో సుబంధుమహాకవి,

"బౌద్ధసంగతి మి వాలంకారభూషితాం"

అనియు,

"న్యాయస్థితి మివ ఉద్యోతకరస్వరూపాం"

అనియు వర్ణించియున్నాడు.

ఇందు మొదటిదానిలో బౌద్ధాచార్యుడగు ధర్మకీర్తియొక్క "బౌద్ధసంగత్యలంకార" మను గ్రంథమునకు సూచన కలదని నిరూపింపబడుచున్నది. ఈధర్మకీర్తి, క్రీ. శ. 671-695 సంవత్సరములమధ్య హిందూదేశమున కేతెంచిన 'ఇట్ సింగ్' అను విదేశ

* Vide, Mysore inscriptions (Rice) p. 111, Bangalore 1879

యాత్రికునిచే గొనియాడబడియున్నవాడు. కావున తత్పూర్వకాలికు డగుచున్నాడు.

రెండవ యుపమానములో న్యాయాచార్యుడైన యుద్యోతకరునికి సూచన యున్నదని గుర్తింపబడుచున్నది. ఈ యుద్యోతకరుడు బౌద్ధదిఙ్నాగుని మతమునకు ఖండనరూపమయిన న్యాయవార్తికగ్రంథమును వ్రాసియున్నాడు. దిఙ్నాగాచార్యుడు 520-600 A. D. కాలమువా డనునది నిశ్చితప్రాయమైన విషయము. అట్లగుట నుద్యోతకరుడుగూడ, షష్ఠశతాబ్దాపరభాగమునకంటె ముందు జీవించి యుండడనుట స్ఫుటము.

ఈ పైరెండువిషయముల బరికించినచో సుబంధువుయొక్క కాలము కొంచెమించుమించుగా నిర్ణయింపనగును. అతని జీవిత కాలాద్యంతముల నిర్ణయించుటలో బాణుని హర్షచరిత్ర, ఉద్యోతకరుని న్యాయవార్తికము ప్రమాణము లగుచున్నవి. బాణుడు తన హర్షచరితమును 640 సంవత్సరప్రాంతములలో రచించినట్లు సాధింపబడియుండుటచే తత్పూర్వమే సుబంధువు తన వాసవదత్తను వ్రాసియుండవలయు నను సంగతి సిద్ధించుచున్నది. ఇట్లే యుద్యోతకరుని గూర్చిన ప్రస్తావన గలదు గాన, వాసవదత్త న్యాయవార్తికరచనా కాలానంతరము రచియింపబడి యుండవలయునని నిర్ధారిత మగుచున్నది. కావున సుబంధువు తన వాసవదత్తను, ప్రాయశః, 606-612 సంవత్సరములమధ్య వ్రాసియుండు ననుట న్యాయ్యము.

వీరోద్భవమున కాలము నిర్ణీత మయినను, దేశము నిర్ణయించుట దుస్సాధ్యము. భోజప్రబంధము ననుసరించి భోజుని సభాస్తారుడుగాన సుబంధువు ధారానగరమున [illegible] యంగీకరించుట యుక్తియుక్తముగా దోచుట లేదు.

సుబంధుకవియొక్క జీవితాంశము లేవియు, విశేషముగ మనకు లభింపలేదు. వాసవదత్తలోని యుపోద్ఘాతములో దనను గురించి "సుజనైకబంధు" అని చెప్పుకొని యున్నాడు. కావ్యమునకు వ్యాఖ్యానము జేసిన 'శివరామ' పండితు డీమాటకు "మంచివారలకు హితుడు" అని యర్థము జేసియుండ, పాశ్చాత్యపండితులు "సుజన నామునికి సోదరుడు" అను నర్థము గల్పించియున్నారు. ప్రాకృత వ్యాకరణకర్తయగు వరరుచి కీకవి భాగినేయుడని యొకప్రతీతి గల దని ముందు చెప్పబడియున్నది. కాని యయ్యది విశ్వాసజనకము గాలేదు. కాశ్మీరబ్రాహ్మణు డీకవియని గూడ జనశ్రుతి యొకటి ప్రచారములో నున్నది.

వాసవదత్తగాక యితరగ్రంథము లేవియు సుబంధువు రచించి నట్లు తోపదు. శార్ఙ్గధరపద్ధతి, సుభాషితావళి, పద్యావళి, ఇత్యాది గ్రంథములలో సుబంధుకృతములుగ నుదాహరణము లీయబడియున్న వన్నియు వాసవదత్తనుండియే గైకొనబడియున్నవి. ఇది యిట్లుండ 'థామస్' అను పాశ్చాత్యపండితునిచే మొజహాజ్ కాలమునకు జెందిన 'వేణీదత్త' కవికృతమగు 'పద్యవేణి' యను గ్రంథమున నున్నదనియు, 'సుబంధు' రచితమనియు నీక్రిందిశ్లోకభాగ ముదాహరింపబడు చున్నది.

"అక్షమాలాప వృత్తిజ్ఞా కుశాసన పరిగ్రహా,
బ్రాహ్మీవ దౌర్జనీ సంస ద్వందనీయా సమేఖలా."

కొంతకాలమువఱకు నీశ్లోకము సుబంధువుదే యని యంద రనుకొనిరి గాని యిటీవల విమర్శకుల కృషిచే నియ్యది త్రివిక్రమభట్ట కృతమగు నలచంపూగ్రంథమందలిదిగా నిరూపింపబడినది.*

వాసవదత్త:—పెక్కు ప్రతులలో వాసవదత్త 'ఆఖ్యాయిక' యనియే పేర్కొనబడియున్నది. ఆఖ్యాయిక యనునది గద్య కావ్యములలో నొక భేద మనియు, దాని కుదాహరణము హర్షచరిత మనియును ఆలంకారికులు చెప్పుచున్నారు. బాణకవి యీ సుబంధు కృతి నాఖ్యాయికగనే గ్రహించియున్నాడు. విశ్వనాథకవిరాజు తన సాహిత్య దర్పణములో నాఖ్యాయికా లక్షణ మిట్లు నిర్వచించి నాడు.

"ఆఖ్యాయికా కథావ త్స్యా త్కవే ర్వంశాను కీర్తనం,
అస్యా మన్యకవీనాంచ వృత్తం గద్యం క్వచిత్ క్వచిత్.
కథాంశానాం వ్యవచ్ఛేద ఆశ్వాస ఇతి బధ్యతే,
ఆర్యావక్త్రాపవక్త్రాణాం ఛందసా యేనకేనచిత్.
అన్యాపదేశే నాశ్వాసముఖే భావ్యర్థసూచనమ్."
—6. పరిచ్ఛేదము. 334-335

కథయనునది రెండవభేదము. బాణుని కాదంబరి దీని కుదాహరణము. సాహిత్యదర్పణకారుడు కథాలక్షణ మిట్లు తెల్పి యున్నాడు:

"కథాయాం సరసం వస్తు గద్యైరేవ వినిర్మితం,
క్వచి దత్ర భవే దార్యా క్వచి ద్వక్త్రాపవక్త్రకే,
ఆదౌ పద్యై ర్నమస్కారః ఖలాదే ర్వృత్తకీర్తనమ్."
—6. పరిచ్ఛేదము. 332-333

ఈ లక్షణప్రకార మాలోచించినచో వాసవదత్తను కథగా పరిగణించుటయే న్యాయ్యము. ఏలన, ఆఖ్యాయిక కవసరమగు నుచ్ఛ్వాసము లిందు లేవు. పైగా కథ కవసరమగు "ఆదియందు ఖలాదివృత్త వర్ణన" మిందు గానవచ్చుచున్నది. వాసవదత్తాకాదంబరులకు గల యన్యోన్య సాదృశ్యము వాసవదత్తాహర్షచరితలకు గల పరస్పర భేదమును బురస్కరించుకొని వాసవదత్త ఆఖ్యాయిక కాదనియే నిర్ణయింపబడుచున్నది. కావున కథావిశేషమనుటయే యుక్తము.

* Vide R. Krishnamachariar's introduction to Vasavadatta p. p. 39-40.

అయినను దండి చెప్పినట్లు * "కథాఖ్యాయికే త్యేకజాతిః" యను భావమున సీవాసవదత్తను ఆఖ్యాయిక యనవచ్చును. లేదా కథ యని చెప్పవచ్చును.

సుబంధుకవిత్వము మిక్కిలి ప్రౌఢమై అలంకారాదిశోభితమై యలరారుచున్నది. వాసవదత్తలో కథాసంవిధానమున కంత ప్రాముఖ్య మున్నట్లు తోపదు. ఇతివృత్త మంతయు గుణాఢ్యుని బృహత్కథ ననుసరించి కూర్పబడినది. కథామాత్ర మాధారము జేసికొని సుబంధువు తన రచనాసామర్థ్యము నంతయు విశదీకరించి యున్నాడు. సంస్కృతుల వర్ణింపబట్టిన సుబంధువుయొక్క యత్యద్భుతశక్తి వెల్లడియగుచున్నది. "నదులు, పర్వతములు, నారులదీర్ఘిన సేనావాహిని" ఇత్యాదుల వర్ణనము సంస్కృతసారస్వతమున ననుపమానమైనదై శోభిల్లుచున్నది.

సుబంధుకవి తన ప్రబంధ మంతయు 'గౌడీ' రీతిలోనే రచించియున్నాడు. ఆలంకారికులు గౌడీరీతి కుండవలసినవని నిర్ణయించిన గుణము లన్నియు వాసవదత్తలో నిరూపింప బడియున్నవి. ఆలంకారికు లీక్రిందివిధమున, 'గౌడీ' రీతిని పలువిధముల నిర్వచించి యున్నారు.

"ఓజః ప్రకాశకై ర్వర్ణై ర్బంధ ఆడంబరః పునః
సమాసబహులా గౌడీ......"

అని సాహిత్యదర్పణకారుడు.

"ఓజఃకాంతిమతీ గౌడీయా" †

అని వామనకావ్యాలంకార సూత్రవృత్తి.

"శ్లేషః ప్రసాద స్సమతా మాధుర్యం సుకుమారతా
అర్థవ్యక్తి రుదారత్వ మోజఃకాంతిసమాధయః,
ఇతి వైదర్భమార్గస్య ప్రాణా దశగుణాః స్మృతాః,
ఏషాం విపర్యయః ప్రాయో దృశ్యతే గౌడవర్త్మని."

అని ఆచార్యదండి.

ఇన్ని లక్షణములును వాసవదత్తలో గానవచ్చుచున్నవి. సుబంధువున కలంకారప్రియత్వము మెండు. అలంకారగర్భితము కాని వాక్యమే లేనట్లు తోచుచున్నది. ఈతని యలంకారములలో ముఖ్యమైనవి, శ్లేష, ఉత్ప్రేక్ష, విరోధము, అతిశయోక్తిమొదలైనవి. గీర్వాణవాఙ్మయములోని శ్లేషకవితారచనకు సుబంధువు మొదటివాడన వచ్చును. బాణుడు తన కవితాపద్ధతియం దంతటను సుబంధువును విశేషముగ ననుకరించియే యున్నాడు. ఈతని గ్రంథములో ప్రతిపదమందును శ్లేష యుండనేయున్నది. గ్రంథాంతమున దనను గురించి తానే,

"సరస్వతీదత్తవర ప్రసాద శ్చక్రే సుబంధు స్సుజనైకబంధుః,
ప్రత్యక్షరశ్లేషమయప్రపంచవిన్యాసవైదగ్ధ్యనిధిం ప్రబంధమ్."

అని చెప్పుకొనియున్నాడు.

ఇతనిలో శ్లేష అతిరయి యొకప్పుడు పాఠకుని మనస్సునకు విసుపు గల్గించునట్టిది గూడ యగుచున్నది. కనుకనే రాఘవపాండవీయ కర్తయగు, "కవిరాజు" తను ముగ్గురిని వక్రోక్తిమార్గనిపుణులనుగా ప్రశంసించినాడు.

ఇక నీతని గ్రంథమునుండి కొద్దిగ నలంకారము లుదాహరింపబడుచున్నవి.—

శ్లేష. కుదాహరణము:—

"వానరసేనామివ సుగ్రీవాంగదశోభితాం."

విరోధాభాసః—

"అగ్రహేణాపి కావ్యజీవజ్ఞేన."

ఉత్ప్రేక్ష:—

"దధిసవత్కాలకూపనాకగ్రాస పిండమివ, నిశాయమునా
ఫేనపుంజమివ, మేనకాసఖమార్జనశిలాశకలమివ......"

మాలాదీపకాలంకారము:—

"భుజబంధేన కోదండం, కోదండేన శరాః, శరై రరిశిరః."

రూపకాతిశయోక్తి:—

"విలోచనేందీవర భ్రమరపంక్తిభ్యాం, ముఖమదనమందిర తోరణాభ్యాం, రాగసాగర వేలాభ్యాం, యౌవనవన రక్తకలాసికాభ్యాం, భ్రూలతాభ్యాం, విరాజమానాం" ఇత్యాదులు—

శబ్దాలంకారములలో సుబంధువునకున్న వచ్చినవి యమకానుప్రాసములు:—

యమకము:—

"ఆందోళితకుసుమకేసరే కేశరేణుముషి రతిరసమణీనాం రమణీనాం వికచకుముదాకరే కుదాకరే"

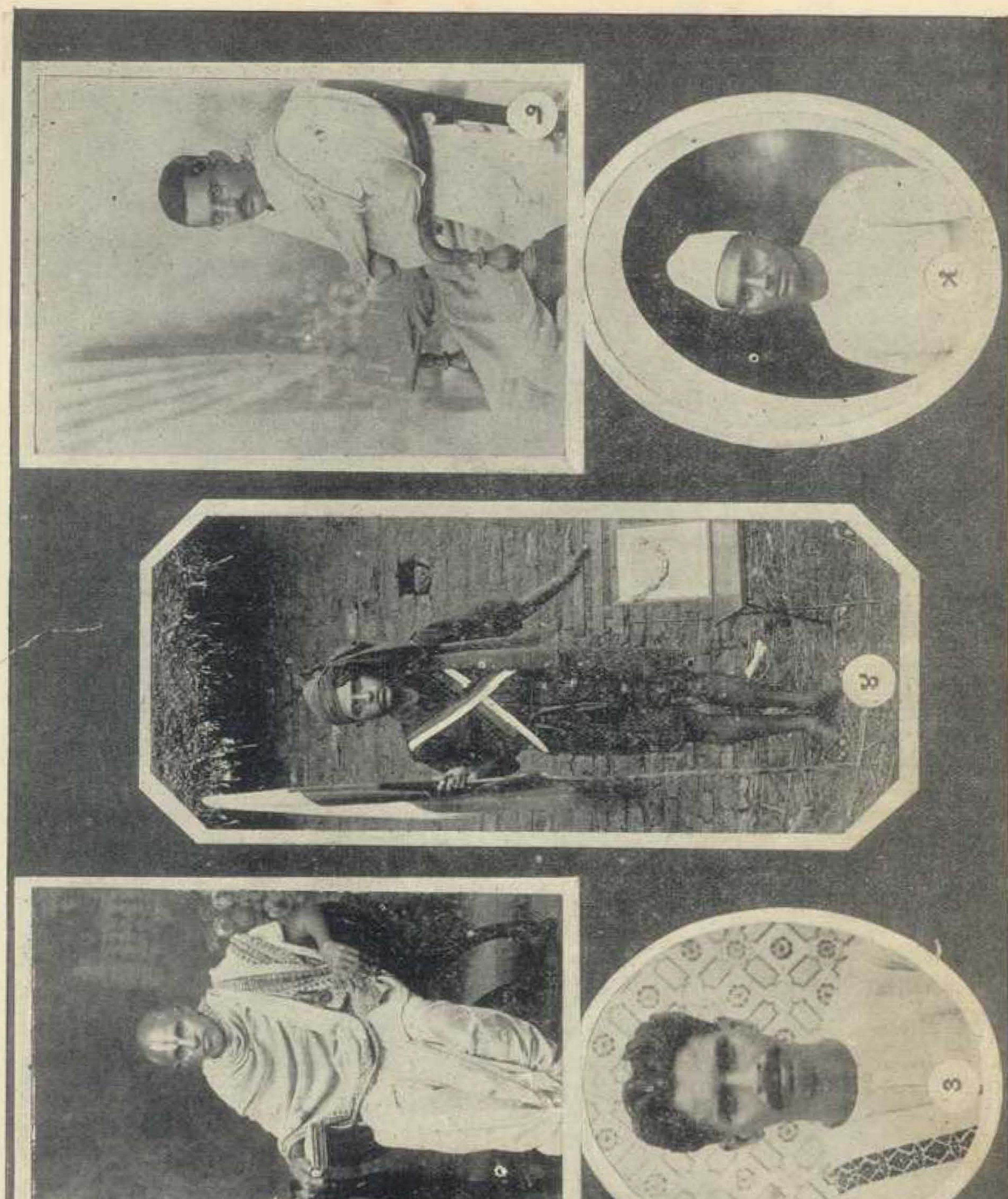
అనుప్రాసము:—

మదకలకలహంససారస రసితోద్భ్రాంతాః కూటవికట పుచ్ఛచ్ఛటా వ్యాఘాత వికచకమలఖండ వినిగళిత మకరందబిందు సందోహసలిలయా......ఉపకూలసంజాత వకవిటపంజపుంజిత కులాయకుక్కుట ఘటఘూత్కార ఘోరతీరయా......"

* "తత్కథాఖ్యాయికే త్యేకాజాతిః సంజ్ఞాద్వయాంకితా"

—కావ్యాదర్శము, ప్రథమపరిచ్ఛేదము.

† "ఓజః కాంతిశ్చ విద్యేతే యస్యాం సా, ఓజఃకాంతిమతీ గౌడీయానామ రీతిః, మాధుర్యసౌకుమార్యయో రభావాత్, సమాసబహులా, అత్యుల్బణపదాచ" అని వామనుని సూత్రార్థవృత్తి (వివరణము.)

౧. శ్రీమాన్ కొమాండూరు గోవిందరాజాచార్యులుగారు. ౨. శ్రీ రావు అచ్యుతయ్యారావుగారు. (కీ)
3. శ్రీ పుసులూరి కోదండరామయ్యగారు (కీ) ౪. శ్రీ చేబియ్యం శ్రీరామమూర్తిగారు (కీ) ౫. శ్రీ వల్లూరి రామమూర్తిశాస్త్రిగారు (కీ)

౧. శ్రీ బులుసు రామశేషగిరిరావుగారు (శి) ౨. శ్రీ వి. యస్. శాస్త్రిగారు (శి) ౩. శ్రీ నా. పి. నటరాజన్ గారు (శి)
౪. శ్రీ పి. చిన్నస్వామయ్యర్ గారు (శి) ౫. శ్రీ యస్. సత్యమూర్తి అయ్యరుగారు (శి)

కట్టడములకు కావలసిన
సామాను లేవైనను మీకు కావలసిన
వివరములకు, ఆర్డరుకు మాకు వ్రాయుడు

ఈ పనులలో మాకు 30 సం॥ల అనుభవము గలదు. గంజాం, విశాఖపట్టణము, గోదావరి, కృష్ణా, నెల్లూరుజిల్లాలలో నిర్మింపబడిన భవనములలో పెక్కింటికి కావలసిన సామానులను మేమే సరఫరా చేసియుంటిమి. డెల్టాభూములలో వ్యవసాయములకు కావలసిన గాజుతూములను మేమే సరఫరాచేసితిమి. అవియింకను మంచిస్థితిలో పనిచేయుచున్నవనగా మాసామానులు అంత శ్రేష్ఠమైనవనియే గదా నిర్ధారణ చేయబడిన అభిప్రాయము.

అనేక గవర్నమెంటు భవనములందును, వ్యాపారసంస్థలయందును, బ్యాంకులందును, క్లబ్బులలోను, దక్షిణహిందూస్థానమున రాజులు, జమీన్దారులు మున్నగువారి స్వగృహములందును, నేలమీద పరచెడు రాళ్లు, కొయ్యపనులు, గోడకు వేయు చిత్రవిచిత్ర రాళ్లు, ఆరోగ్యరక్షణాసంబంధమైన యేర్పాటులు, మొదలగు పనులను వారికిబహుతృప్తికరముగా మేమే నెరవేర్చితిమి.

యదార్థముగా మావద్ద యెప్పుడును శ్రేష్ఠమైనసరకుల నిల్వయుంచెదము. చౌక యగు వస్తువులు వలయువారికి ఆర్డరుమీద తెప్పించి యిచ్చెదము.

మంగుళూరు పెంకులు, నేలమీదపరచెడు చలువరాతి పెంకులు, సిమెంటు, చలవరాయి, యిటుకపెంకులు, సిరామిక్ పెంకులు, గ్లేజుడు పెంకులు (సాదా, తెలుపురంగులు) మున్నగునవి పలువిధము లయినవాటిని మెక్కువగా నిల్వయుంచెదము.

అస్బెస్టాస్ రేకులు, సాదాలేక వంపులుగలవి; లక్ష్మీబ్రాండ్ పోర్టులాండ్ సిమెంటు, వజ్రబ్రాండ్ పోర్టులాండ్ సిమెంటు, వైట్ సిమెంటు అన్నివిధములయిన శానిటరీ సరకులు, మడువవడగిన గేట్లు, రోలరు షట్టర్లు మున్నగునవి గలవు.

మరియు, మోడన్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజన్లు (కోల్డుస్టార్టింగు) ఫుల్ డీసెల్ టైపు; విండ్ మిల్సు, ఎలెక్ట్రిక్ అండ్ మోటారుపంపులు, గూడ గలవు. ఇంగ్లీషుస్టాండర్డు టైపురైటర్లు, పోర్టబుల్ సైజులు గూడ యున్నవి.

ఇంకను, ఫేసిట్ కాల్క్యులేటింగ్ మిషనులుగూడ మావద్ద నున్నవి.

పై వాటిలో మీకేది కావలసినను మాకు వ్రాయుడు.

లక్ష్మీరతన్స్ లిమిటెడ్,

316 తంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

గో ద్ద కా వ రి

చిత్రకారిణి: శ్రీమతి గౌరీదేవిగారు

౧. శ్రీ డాక్టరు బి. సుబ్బరావుగారు.(౯) ౨. శ్రీ డాక్టరు డి. వి. సుబ్బారావుగారు (౯) ౩. శ్రీ ఈ. కృష్ణయ్యరుగారు (౯)
౪. శ్రీ సత్య వీరభద్రరావుగారు (౯) ౫. శ్రీ టంగుటూరు హనుమంతరావుగారు (౯)

౧. శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు బెజవాడలో తమ గృహమున నవరాత్రోత్సవసమయమందు సన్మానించిన పండితబృందము.
౨. హైదరాబాదుఆంధ్రమిత్రమండలి శ్రీ సిరుగూరు జయరావు(ఐ.సి.యస్.)గారిని (క్రిందినుండి రెండవవరుసలో నడుమనున్న వారు) సన్మానించుట.

వెలస్వల్పము! ఫలమధికము!! పరీక్షించదగినది!!!

నారసింహలేహ్యము

దీనియందు బంగారు, వెండిరేకులు, పచ్చకర్పూరము, కుంకుమపువ్వు, పాలామిశ్రి, పన్నీరుమిశ్రి మొదలగు అనేకవిధములగు వస్తువులతో తయారుచేయబడియున్నది. ఇదిమిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని, బలమును కలిగించుటలో అత్యుత్తమమయినది. మేహము, నీర్కావి, నిస్సత్తువ, శుక్లనష్టము, సంసార సౌఖ్య లోపము, మూత్రమువెంట శుక్లము పడుట, మొదలగువాటిని ఖండించును. పటుతరమైన యింద్రియమును పుష్టిపరచును. రక్తమును శుద్ధపరచి వృద్ధిపొందించును. అతిమూత్రమును ఖండించును. వృద్ధులకైనను యౌవనమును బలమును, కాంతిని, సంసారసౌఖ్యమును, మిక్కుటమగు ధాతుపుష్టిని సంతానప్రాప్తిని కలిగించు వరప్రసాదము. అనేక యోగ్యతాపత్రములు వచ్చుచున్నవి. 2 డబ్బీలు తెప్పించి పరీక్షించినవారలు మరలమరల తెప్పించుకొనుటయే దీని ప్రాశస్త్యమునకు ప్రబలసాక్ష్యము. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 తులముల డబ్బీ రు 2—8—0 పోస్టేజి 0—6—0

(నోటు:—ఈ ప్రతి 20 తులముల లేహ్యమునందున్నూ 3-12-0 లు విలువగల ¼ తులం లోహాభ్రకసింధూరముగాని రు 3-0-0 విలువగల అభ్రకసింధూరముగాని కలిపి సేవించినయెడల మేహాదిసమస్తరోగములను శీఘ్రముగా పోగొట్టుటయే గాక మిక్కుటమగు వీర్యవృద్ధిని, బలమును కలిగించుటలో సందియము లేదు.)

లోహాభ్రకసింధూరము సీసా 1-కి రు 3-12-0   అభ్రకసింధూరము సీసా 1-కి 3-0-0

ఒక్కలాభము:—రెండుడబ్బాలలేహ్యము ఏకకాలము తెప్పించుకొనినచో రు 1-కి 0—2—0 కమీషను తగ్గించి పంపెదము. అన్ని ఔషధముల గల మా క్యాటలాగు ఉచితము.

పి. శి ఏ. అండు కంపెనీ, ఆయుర్వేద సమాజం-పెరిదేపి-నెల్లూరుజిల్లా.

గొప్ప జీర్ణశక్తికి

ఆరోగ్యమునకు, గొప్ప జీర్ణశక్తికొరకు పెద్దలు, పిల్లలు, స్త్రీలు, పురుషులు అందరు అజీర్ణపాశుపతమును వాడవలయును. 85 సం॥ అనుభవముతో తయారుచేసిన ఔషధరాజము. 32 మాత్రల సీసా రూ 1 డజను రూ 10-8-0.

అమృతసంజీవి. ప్రతియింటికి ఇది సంజీవని. అన్ని జబ్బులకును ఉపయోగించవచ్చును. సీసా రు 1. డజను రు 10-8-0

ముత్యాల పండ్లపొడి. ప్రతిదినము దీనిని ఉపయోగించిన, పండ్లనొప్పి పిప్పిపండ్లు లేనియెడల దాని రావు పండ్లకు గట్టితనము, తెల్లదనము కలుగజేయును. డబ్బా 0-2-0 డజను 1-4-0

అన్ని పెద్దషాపులలోను దొరకును.

లక్ష్మి అండు కో,

3 ఎ, ఎల్లాగారు చెట్టివీధి, మద్రాసు.

ఏజెన్సీలు:—10 మొదలు 100 రూపాయలవరకు సరుకు తీసుకొనువారికి మంచి కమీషను ఈయబడును. అన్ని చోట్లను ఏజెంట్లు కావలయును.

మద్దూరి బ్రదర్సు రాజమండ్రి.

ఇది యెల్ల దిక్సూత్రోదాహరణము. విశేషముగ నీయవలసి వచ్చినచో గ్రంథవిస్తృతి తప్పదు. ప్రౌఢకవిత, దీర్ఘసమాసములు, జటిలపదములు మొదలైన వుండుటచే, వాసవదత్తలో నన్వయకాఠిన్య ముండకతీరదు.

ఏమిచిత్రమో కాని, గద్యరచనకంటె సుబంధుకవిపద్య రచన రమ్యతరముగ నున్నది. గద్యకావ్యమే యయినను, ఈకృతిలో నొక్కశ్లోకము లుండకపోలేదు. భావవ్యక్తి బ్రకటించుటకు గద్యము కంటె బద్యమే వీలగుచున్నది. స్వభావోక్తిగర్భితముగ నీక్రింది సింహ వర్ణనశ్లోకము మిగుల మనోరంజక మగుచున్నది.

"పశ్చోదంచదవాంచదంచితవపుః
పూర్వార్ధపశ్చార్ధభాక్
స్తబ్ధోత్తానితపృష్ఠనిష్ఠితమనా
గ్భుగ్నాగ్రలాంగూలభృత్
దంష్ట్రాకోటివిశంకటాస్యకుహరః
కుర్వన్ సటా ముత్కటా
ముత్కర్ణః కురుతే క్రమం కరిపతౌ
క్రూరాకృతిః కేసరీ."

సుబంధుమహాకవికి పూర్వమునందు రచితములైన గద్య ప్రబంధము లంతగా లేవు. ఉన్నచో * భట్టారహరిచంద్రకృతమైన గద్యకావ్య మొకటియు, దండికృతకుమారచరిత మొకటియు మాత్రమే కావలయు. ఇందులో మొదటిదానిని గూర్చి నామమాత్ర జ్ఞానము తప్ప వేఱువిషయము మన కెఱుగరాకున్నది. రెండవదియగు దశకుమారచరిత్రకును వాసవదత్తకును, చాలాభేదము కలదు. దండి పదలాలిత్యమునకును, సుబంధుశబ్దకాఠిన్యాదిగుణములకును పోలిక యే లేదు. అయినను ఓజఃకాంతిగుణాంచితమై సర్వాంగసుందర మైన యిట్టి ప్రఖ్యాతగ్రంథమును రచించి సుబంధువు సంస్కృత భాష కసారమైన సేవ గావించెను. శ్లేషకవిత్వమున కుచ్చైస్థాన మిచ్చి పరిపోషించిన వారలలో సుబంధువే మొదటివాడు. ఈతని కావ్యములోని శ్లేషోక్తులను బట్టియే అత్యంతశ్లేషమయములైన రాఘవపాండవీయము, రామచంద్రుని రసికరంజనము మొదలైన ద్వ్యర్థిత్ర్యర్థికావ్యములు రచింపబడినవని విమర్శకుల యభిప్రాయము. † గీర్వాణ వాఙ్మయములో గద్యకావ్యములకు ప్రాముఖ్యము లభించిన దీసుబంధుకృతివలననే. కృతియొక్కటే యయినను అది మహాకావ్యముగా నొనరించి కవిసార్వభౌముడై చిరకీర్తిభూషితుడై సుబంధు మహాకవి ప్రకాశించుచున్నాడు. కనుకనే లక్ష్మణకవి "సూక్తావళి" యను గ్రంథములో నిట్లనుచున్నాడు:

"జీయా ద్గద్యసుధాధున్యాః సుబంధుః ప్రభవాచలః,
యద్భంగా శ్లేష మాసాద్య భంగః కవిభి రాశ్రితః."

* "పదబంధోజ్జ్వలో హారీ కృతవర్ణక్రమస్థితిః, భట్టారహరిచంద్రస్య గద్యబంధో నృపాయతే."—బాణుని హర్షచరిత. ఉపో. ౧౩.

† R. Kristnamachariar గారి ఉపోద్ఘాతము చూచునది. Ep. p. 18.

పాఠకునియొక్క తన్మయత్వము

కవికొండల వేంకటరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

పఠించుచు 'నే నెక్కడ నున్నాను' అని యొకానొక సంప్రశ్నము ప్రశ్నించుకొనునంత పాఠకునకు స్వీయ శక్తి గాక పరశక్తి "నే నెక్కడ నున్నాను" అని మాఱువలుకు చుండునేని యదియె పాఠకుని తన్మయత్వము.

ఇది పాఠకున కెప్పు డబ్బుచున్న దన, ఎప్పుడు పాఠకుడు తనయొక్క దృష్టిపథమును విడిచి, కవియొక్క దృష్టిపథమును విడిచి యంశము యొక్క దృష్టిపథమున నిలుచుండి ఆనానావాక్యములను పఠించుచున్నాడో అప్పు డబ్బుచున్నది.

ఏదో యొకటి కవి లోకవర్తనమందుఁ గనుఁగొను చున్నాడు. అతనుఁగొన్నది పాఠకుఁడు గ్రహింపఁబూను కొనుచున్నాఁడు. కావున ఏదో అన్న అంశమును మనము గుర్తించుటకు సంకల్పము గొనక, వెయ్యిమాఱు లొక పద్యమును బఠించినను, లక్షసారులు వల్లె వేసినను లాభము లేదు. నాల్కచివర పద్దెమాడునదియు, బుఱ్ఱలో వ్యాఖ్యానము ధ్వనించునదియు, కాని హృదయరంగము నందు దీప్తి సున్న. ఆత్మకు వ్యక్తిత్వము హుళక్కి.

ఉదాహరణము: రామాయణాఖ్య తీసికొనుఁడు. రామాయణకథ కవియను వాల్మీకి యొక్క జీవితమును గాదు; పాఠకులమగు మనయొక్క జీవితమును గాదు. అవి చదువులో మనలను మఱచి, వాల్మీకిని మఱచి, శ్రీరాముడు, సీత, అని స్మరించుకొందుమా లేదా? అదియె పరశక్తి; అదియె తన్మయత్వము. ఈ తన్మయత్వమునకు ప్రథమలక్షణము పాఠకుఁడు తనను, వ్రాయసకానిని గూడ మఱచి అంశమునే లక్ష్యముగాఁ గొనుట యందున్నది.

అంశమునే లక్ష్యముగాఁ గొనుట యన, అంశమునకు బాహ్యస్వరూపమైన భావనా? అంశమున కాంతరంగికమగు భావమునా? రెండింటినిం గాదు; తదంశప్రతిపాదితమగుచున్న ధర్మమును లక్ష్యముగాఁ గొనవలెను.

రాను రాను మన వ్యాసమున మన మెచ్చో నున్నాము? తన్మయత్వమునకు లక్ష్యము అంశముచే ప్రతిపాదిత మగుచున్న ధర్మము. ధర్మప్రతిపాదనము సేయని యంశ ముండదు. ప్రతియంశమునకు నొకానొక ధర్మము సహజమర్మమై దాఁగియుండును. దానియందు మనము లక్ష్య ముంచి పఠింపవలయును.

ఉదాహరణము: శ్రీ సీతారాముల నీతిచరిత్రము చదువునప్పుడు రావణాసురుని పదితలలయందుఁ గాని, రాముని కార్ముకమునందుఁగాని లక్ష్య ముంచి, చదువుచు తన్మయుల మగుటచే పరశక్తి గోచరించదు. సీతారాముల చరిత్రమునందలి నైతికవికాసము నెడ లక్ష్యముంచి, భ్రాతృధర్మము, పితృవాక్యపరిపాలనము, ఏకపత్నీవ్రత నైష్ఠికప్రవృత్తి, శరణాగతత్రాణపరాయణత్వము, తొట్టి చరిత్రోదితములగు ధర్మములయెడల లక్ష్యముంచి పఠించిన తన్మయభావము సిద్ధించును.

కావున పాఠకుఁడు తాను చదువు నంశధర్మమును ముందుగ నిర్వచించుకొని దాని వెలుతురున లక్ష్య ముంచి పఠింపఁ దొరఁకొనవలయును. తన్మయుఁడై యందలి నిజానంద మనుభవింపవలె నన్న—

ఏతద్ధర్మము లోకమునందు నాయూహా ననుస రించి రెండు తెఱంగులుగఁ దోఁచునది. (1) విశ్రుతము (2) విస్మృతము.

ఉదాహరణము:—కేవలశ్రుతము గాలివానం దోఁచు. ఈఁటెక వీచి, చెట్లు కదలించి, పెద్దపెద్దవాన చినుకుల మొత్తి రొదసేయుధర్మము అద్దానిది. కేవల స్మృతమునకు ఒకానొక తెల్లని మేఘ మొకానొకప్పుడు దూదిగుట్టవోలె ఆకసమున కొకవైపు నిలిచియుండు, సూర్యకాంతి నపార్యకాంతి నారుచున్నదా అన్నట్లు. ఇట్లుంటి పని ప్రకృతియం దొకదానికి కేవలము విశ్రుతియు, మఱొక్కదానికి కేవలము విస్మృతియు నని గాదు నాయభిప్రాయము. ఒకధర్మము వెలుగుగొల్పు దాని యందు రెండవధర్మము మఱుగుపడి యుండును. తుపాను విసరునప్పుడు దానిచర్య చూచుచున్నాము; వినుచు న్నాము. కాని దాని విరామము ఇంద్రియగోచర మగుటలేదు. అట్లు మేఘ మంతవఱకు చేసిన ప్రయాణము గాని యిఁకపైని చేయఁగల ప్రయాణము గాని మన కగోచరంబు.

కావ్యమునం దట్లు గాదు. రెండు ధర్మములును మిశ్రమములై యుండును. ఒకానొక యంశముయొక్క విశ్రుతధర్మమునందు దానియొక్క విస్మృతిధర్మమును గూడ మేళవించి యంశముయొక్క పరిపూర్ణస్వరూపము మన కగపించువఱకు ఆసక్తి నిలుపును.

ఉదాహరణము:—కొండమీద నిలుకడగ నున్న మేఘమును కాళిదాసు తన మేఘసందేశమున దేశదేశ ములం ద్రిమ్మఱచేసి విశ్రుత మొనరించినాఁడు. విస్మృతి నున్న మేఘమునకు విశ్రుతధర్మ మొసగూర్చినాఁడు. అచ్చో పాఠకుఁడు తన్మయుఁడు కావలెనన్న మేఘము కొండపై నిలుకడ నుంట సాక్షాత్కరించుకొనవలయును; మననము సేయవలయును. తరువాత దానితోపాటు ప్రయాణము సేయునట్లుగ శ్లోకములు పఠింపఁబూనవల యును. మనసచాతుర్యము లేక కేవలము పఠనసంభ్రమ మాత్రుఁ డగునేని పాఠకుఁ డాకావ్యమునందు తన్మయుఁడు గానేరఁడు. అట్లె రెండవపరిస్థితి కుదాహరణము:— తృణావర్తునికథ యున్నది. అందున సుడి గాలి గిఱ్ఱునఁ దిరిగి బాలకృష్ణుని పైకి తీసికొనిపోయెను, అని చదువు చున్నాము. అంతవఱకును చదివి యూఱకొనుటలో అందము పూర్తి కాదు. అంతవఱకు కేవలవిశ్రుతము. ఆసుడిగాలి నడఁగించి మందస్మితుండగుచు క్రిందికిం దిగిన గోపాలునియందు మనము విస్మృతిలోలుర మగుటయం దున్నది సంపూర్ణతన్మయత్వము.

కావున సృష్టియం దొకచో కనిపించనేరని శ్రుత స్మృతములు రెండును సమీకరణము చేయఁబడి కావ్యము నందు మన కొకయంశ మానందము గొల్పుచున్నది. ఆ తెఱంగు ననుసరించి పాఠకుఁడు చదువుటయందును, చది విన దానిని మననము గొనుటయందునుంగూడ తగు శరీర స్వాస్థ్యము, తగునిర్మలమానసము, తగుప్రసన్నతార్ద్రి హృదయము కలిగియున్నంగాని తన్మయత్వ మలవఱచు కొననేరఁడు.

ఒక యాంగ్లేయవిద్యాధికు లొనర్చిన విమర్శనపు పరీక్ష

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు, "విమర్శకాగ్రేసర"

ఆంగ్లేయవిద్యాపద్ధతి మనవారి హృదయక్షేత్రములయందు నాటింపఁ బ్రారంభించినది మొదలుకొని విచిత్రభావోదయము కలుగఁజొచ్చినది. స్వీయానుభవవిరక్తియుఁ బరకీయానుభవానురాగమును హెచ్చఁజొచ్చెను. మనపద్ధతు లన్నియు నిస్సారము లనియు విదేశ పద్ధతులే యభ్యుదయదాయకము లనియుఁ దలంపులు పుట్టినవి. దానితో నడుగడుగునను బరపదాస్యమును మనలో హెచ్చినది. ఆదియందు రాజకీయవిషయమునసే మనవారు పరదాస్యము తప్పక చేసి యభివృద్ధి నొందవలసియున్న దని తలంచుచుండెడివారు. అయ్యది క్రమక్రమముగా నన్ని విషయములలోనికిని బ్రాకినది. భాషావిషయమునను మతవిషయమునను సాంఘికాచారవిషయమునను తక్కిన, సమస్త విషయములందును గూడఁ బశ్చిమమే మనకుఁ బరమావధియై పోయినది. పాశ్చాత్త్యులవలె వేషమువేసినవాఁడే వివేకి, ఆభాషను నేర్చినవాఁడే జ్ఞాని యను తలంపులు ప్రబలుటయే కాక మనదేశవేషభాష లెందుకుం బనికిరానివి యను నూహలు ప్రబలుచున్నవి. పాశ్చాత్త్యవిద్యలు నేర్చినవాఁడే విద్వాంసుఁడుగాని దేశీయవిద్యలు నేర్చినవాఁడు విద్వాంసుఁడుగాఁ డని లోకజ్ఞశిఖామణిగా నెంచఁబడుచువచ్చిన యాంధ్రదేశవిద్యాసాగరుఁడు నుడివియుండెను. గ్రంథాదివిమర్శనవిషయమునను పాశ్చాత్త్యవిద్యాసాంశిత్యాధికత యత్యవసరమను నాశయములు పొడముఁజొచ్చెను.

ఈనడుమ "పెద్దన-నీతిపరుఁ" డను వ్యాసరాజమును వ్రాసి యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక (సంపుటము 19-సంచిక 3) లోఁ బ్రచురించిన మాన్యశ్రీ న్యాపతి కృష్ణారావుపంతులు బి. ఏ., బి. యల్. ఆడ్వొకేటుగారు, తమ వ్యాసపల్లజములోఁ దైయంశమును బుటాపుచేయుచు నిట్లు లిఖించిరి:

"చరిత్రాత్మకవిమర్శనము లిక్కాలమున నవసరము. కవి యొక్క కాలమున విమర్శకుఁడు జీవించి యున్నాఁడనియుంచియే దాని విమర్శింపవలెను. ఇట్టి విమర్శనము ఆంగ్లేయవిద్యాధికులకు తెలియునుగాని తెనుఁగువిద్య నభ్యసించిన వారికి తెలియుట దుష్కరము."

చరిత్రాత్మకమగు విమర్శన నాంగ్లేయవిద్యాధికులకు మాత్రమే తెలియునను టెంత కాదా? ఆంగ్లేయేతరవిద్యాధికులకు నిద్యది యేల తెలియదు? వారికి లోకజ్ఞాన ముండదని శ్రీ కృష్ణారావు పంతులవారి యభిప్రాయమై యుండునేమొ. ఇది యసంగతము. మనవిద్యల నభ్యసించిన సుజ్ఞాన మలవడు ననుటకు సందియ మెంతమాత్రమును లేదు. పాప మాసంగతిని మన పంతులవారును నొక్కమూలనుండి యంగీకరించుచునే యున్నారు. వీరు పెద్దనార్యు నొక గొప్పలోకజ్ఞనిగ భావించుచున్నారు. ఆతఁ డాంగ్లేయ విద్యాధికుఁడు కాఁడు గదా? ఆతనికి లోకజ్ఞత యెట్లు వచ్చిన దన, మనవిద్యల నేర్చుకొనుటచేతనే వచ్చిన దనవలెను. ఇట్లు మనవిద్యల నొకవైపునుండి జ్ఞానదాయకములుగా నంగీకరించుచును గూడ సువిమర్శనము లాంగ్లేయవిద్యాధికులకే సాధ్యము లనుట వింత కాదా?

అది యట్లుండనిండు, విద్యాధికు లైనంతమాత్రమున లాభము లేదనియు లోకజ్ఞత యంతమాత్రముచే నలవడఁజాలదనియుఁ బ్రవరుని గూర్చి ముచ్చటించు సందర్భమున మనపంతులవారు "పుస్తక విద్యయే లోకజ్ఞానము చేకూర్పదని ధ్వని" యని లిఖించియేయుండిరి గదా! న్యాయము చెప్పవలసివచ్చిన, బి.ఏ.,బి.ఎల్. అయినవా రెందఱు తగులోకజ్ఞానము లేనివారై జీవనోపాధికిఁ గావలసినదైన సంపాదించుకొనలేని స్థితిలోఁ బడి నశించుచున్నారుగారు. లోన సహజముగా నిక్కమగు జ్ఞానదీపము లేక మంచిజ్ఞానదీపముగలవారికి మున్నతవిద్య యను వినిర్మలమగు గాజుబుడ్డియైనను నధిక తేజస్సు నెట్లు కలిగింపఁ గలదు? వంటాముదపు దీపముపై విలువగల గాజుబుడ్డిను దెచ్చి పెట్టిన దాని తేజ మధిక మగునె? కావున విద్యాధికతయే-యందులో నాంగ్లేయవిద్యాధికతయే జ్ఞానజ్యోతిని హెచ్చుగాఁ బ్రకాశింపఁజేయఁ గలిగియుండునని తలంచుట యుచితము కాదు. ఆంగ్లేయవిద్య సుజ్ఞానప్రద మనుటకు నా కేవిధమగు నభ్యంతరము లేదు. కాని యదియే యుండవలెఁ దక్కినవిద్యలు పనికిరావని తలంచుట యనుచితము నసత్యము నని నాతలంపు.

మన పూర్వులలోని విమర్శకులును చరిత్రాత్మకవిమర్శనములఁ గావించియే యున్నారు. కవులచరిత్రలు మున్నగువానిలో కీ. శే. కందుకూరి వీరేశలింగముగారు మున్నగువారు చరిత్రాత్మకవిమర్శనములను గావించియున్నారు. ఆవిమర్శనములను నాంగ్లేయవిద్యాధికులును శిరసావహించియున్నారు. వీరేశలింగముగా రాంగ్లేయవిద్యాధికులు గారు కదా? వా రట్లెలచేయఁగలిగిరి? ఇప్పుడు ఒయాలువెనలు మున్న

సారస్వతమును బరిశీలించిచూచిన వీరేశలింగముగారికంటెను నల్పాంగ్లేయపాండిత్యము గలవారు-పెక్కండ్రు, నది లేనివారుగూడఁ జారిత్రాత్మకవిమర్శనమును జేయుచున్నట్లు స్పష్టము కాఁగలదు.

ఇఁకఁ బంతులవారు చారిత్రాత్మకవిషయమునఁ దమ విమర్శనములో నేరీతిగా నడచుకొనిరో ముందుగాఁ బరిశీలించి చూచుకొందము. ఈవిషయమై వీ రీక్రిందినియమమును గావించినారు. "కవి యొక్క కాలమున విమర్శకుఁడు జీవించియున్నాఁడని యెంచి విమర్శింపవలెను." ఇది సరియగు వ్రాఁత కాదు. ఏమన, విమర్శకుఁడు కవికాలమునాఁటివాఁడ ననుకొనుటవలన వచ్చిన లాభ మేదియును లేదు. కవి యేచరిత్రమును వ్రాయునో యాచరిత్రకాలమున నున్నట్లెంచుకొని కావ్యమును వ్రాయవలెను. కాని తా నున్నకాలపరిస్థితులను బట్టి వ్రాయఁదలఁచుకొన్న పూర్వచరిత్రను జిత్రింపరాదు. ఇప్పు డొక్కరు రామాయణగాథను గావ్యముగాఁ జిత్రించుచు నిక్కాలమున లేని రాజసవానరాదులను జిత్రించి తీరవలెనుగదా! భారతాదులను జిత్రించుచో నిప్పుడు లేని నియోగాదులఁ దెలిపితీరవలెనుగదా! కావున విమర్శకుఁడు కవికాలమునాఁటివాఁడ ననుకొనుటవలన లాభ మేమి? కవి వర్ణించిన చరిత్ర యేకాలమునాఁటిదో యాకాలమునాఁటివాఁడ నని విమర్శకుఁ డెంచుకొనవలసియుండు ననుట యుచితము. కావున పైనియమమునఁ దమ విమర్శనము సద్విమర్శన మగునో కాదో పంతులవారు బాగుగా నాలోచించుకొందురుగాక.

కవి యేకాలమునాఁటి చరిత్రమును జిత్రించుచున్నను దనకాలమునాఁటి విశేషములఁ దనకావ్యములో నెక్కించుట తటస్థింపక మానదు గావునఁ గవికాలపరిస్థితులనుగూడ విమర్శకుఁడు పరిశీలింపవలె నందురా, అట్లు చేయవచ్చును గాని కవి తాను స్వతంత్రగ్రంథము వ్రాసినప్పుడు కొంతవఱ కట్లు చేయవచ్చును.

ఒకగ్రంథము ననుసరించి తనగ్రంథమును వ్రాసి మూలగ్రంథములోని యూహాలను వ్యక్తీకరించినప్పు డట్లు చేయరాదు. మూలగ్రంథములో లేని యూహాలను దాను స్వతంత్రించి తనగ్రంథములోఁ బెట్టినచో నవి యాతనికాలపరిస్థితులనుబట్టి యాయంశము లాతనిగ్రంథములోఁ జేరిన వనవచ్చును.

ఇఁక నాంగ్లేయవిద్యాధికులగు మనపంతులవారు వివాదమునం దున్న విమర్శనములోఁ జారిత్రాత్మకవిమర్శన మెట్లు గావించిరో పరిశీలించి చూచుకొందము.

హంసీచక్రవాకీసంవాదప్రశంస

మనుచరిత్రమందున్న హంసీచక్రవాకీసంవాదమును గూర్చి పెక్కులు వ్రాసివ్రాసి పంతులవారు తుద కిట్లు లిఖించిరి: "స్వరోచి పెక్కండ్రభార్యలను పెండ్లాడుట పెద్దనకు రుచింపలేదు. అయ్యది నీతిబాహ్యమని తోఁచెను. అట్టిది లోకమునఁ బ్రచురింపఁగూడదని యెంచెను. లోకమున నట్టికార్యములు జరుగఁగూడదను నాశతో నీసంభాషణ నిర్మించెను. చక్రవాకి స్పష్టముగ స్వరోచి చేసిన పనులను విమర్శించెను. స్వరోచికి సిగ్గు వచ్చెను."

ఇది సరియగు వ్రాఁత కాదు. హంసీచక్రవాకీసంవాదముగాని, అందలి యూహాలుగాని పెద్దన నిర్మించినవే కావు. ఇటఁ బెద్దన చేసిన పని మార్కండేయపురాణములో నున్నకథను, నూహాలను దనమాటలతో మనుచరిత్రమునఁ బెట్టుట. మార్కండేయపురాణమందు హంసీచక్రవాకీసంవాదములో హంసాంగన స్వరోచిచేష్టలఁ బెద్దగాఁ జేసి పలుకఁగాఁ జక్రవాకి "నాన యొకింత లేక తననాథులయొద్దన యొక్క నాతియుం, దాను రమించు నీతఁ డొకధన్యుఁడె యొక్కని కర్థి గూర్తురె, మామగఁ బల్వురంగన" లనెను. స్వరోచి క్రీడాప్రవృత్తిని నిరసించుచు నాతని కంతమంది భార్యలపైఁగాని, వారి కాతనియందుఁగాని యక్కలమైన ప్రేమ యుండఁజేరదనియు నాతని విద్యాసైపుణ్యముచే నా స్త్రీలు దొరకి రనియుఁ బలికెను.

"క. విను కలహంసీ యొక్కని
మన మొక్క తెయందు నొక తె మన మొక్కనియం
దు నిలుచుఁ దిరముగ యది వల
పనఁగాఁ దనుఁ బ్రియము పలువురందుఁ గలుగునే?"

అని చక్రవాకి సంభాషించెను.

ఈరీతిగా మార్కండేయపురాణమందున్న యూహాలను దన మాటలతో వ్యక్తపఱచిన పెద్దనను బెద్దచేసి "స్వరోచి పెక్కండ్రభార్యలను బెండ్లాడుట పెద్దనకు రుచింపలేదు. అయ్యది నీతిబాహ్యమని తోఁచెను. అట్టిది లోకమునఁ బ్రచురింపఁగూడదని యెంచెను. లోకమున నట్టికార్యములు జరుగఁగూడదను నాశతో నీసంభాషణ నిర్మించె" నని వ్రాయుట యుచిత మెట్లగును? పెద్దనార్యుఁడు తాను స్వతంత్రగ్రంథమును వ్రాసి యందు బహుభార్యాత్వాదుల నిరసించువాక్యములఁ బెట్టినచో నాతనికి బహుభార్యాత్వాదులు రుచింపక యట్లు చేసె ననవచ్చును గాని మూలగ్రంథములోని భావములఁ దనమాటలతో వ్యక్తపఱచిన వాని నట్లు తలంపఁదగదు. పెద్దనార్యుఁడు మనుచరిత్రములో స్వతంత్రముగా ననేకవిశేషములఁ దెల్పియున్నాఁడు. అందుల కాతని బొగడఁదగుంగాని యిప్పట్టున నట్లు గావింపఁదగదు.

మృగమృగీసంవాదము

హంసీచక్రవాకీసంవాదమువలెనే యిప్పట్టున మనుచరిత్రములో మృగమృగీసంవాదముగూడఁ గలదు. అదియును మూలమునుండి సంగ్రహించి వ్రాసినదేకాని పెద్దన స్వతంత్రించి వ్రాసినది గాదు. అయినను మనపంతులుగారు దానిసంవాదమును సాధారముగాఁ దీసికొని పెద్దన పెద్దసంఘసంస్కర్త యనియు, నాతనికాలమున "బహుళపాణిగ్రహణ" ముండెడిదేమో యనియు, దాని నాతఁడు తీవ్రముగ ఖండించె ననియు నేమేమో వ్రాసిరి. ఇవంతయుఁ

బూర్వాపరసందర్భములఁ దిన్నఁగఁ జూచుకొనక చరిత్రాత్మకవిమర్శనము వ్రాయుపద్ధతి నెఱుంగక వ్రాసిన యసంగతపు వ్రాఁత. మార్కండేయపురాణములో నున్న :—

"ఆ. ఏ స్వరోచిఁ గా నొకింతయు నే లజ్జ
విడువనట్టి త్రోవ విడుతు విమఁడు
లజ్జ మాకుఁ గడుఁ దొలంగుఁడు తొలఁగుఁడు
విగతలజ్జమతుల వెనుకఁ జనుఁడు.

క. పలువురు లలనలు దనకుం
గలుగుట భోగేచ్ఛధర్మకర్మము లెల్ల
న్బొలిసెను వీనికి ధనములు
లలనావర్గంబు కామలంపటుఁ డగుటన్.

ఆ. ఇట్టి యితనిమాడ్కి నెవ్వఁడు వర్తించు
నతఁడు పుణ్యలోకగతుఁడు గాఁడు
గాన నిట్టివానిఁ గామింపఁ డేను స్వ
రోచి నడుచునట్టి త్రోవ నడువ."

అను పద్యముల ననుసరించి పెద్దనార్యుఁడు పంతులుగా రుదాహరించిన పద్యములను దన మనుచరిత్రములో లిఖించెను. ఇవి యును నాతని స్వతంత్రోహలు గావు. దీనింబట్టి పెద్దనవిషయమై యేమియును వ్రాయుటకు సత్యరతులకు వలనుబడదు.

"పెద్దనకాలమం దట్టి వివాహములు విపరీతముగ జరిగెడి వేమొ" యని యాంగ్లేయవిద్యాధికులగు శ్రీ పంతులుగారు వ్రాయుట చూడ వింతను బుట్టించుచున్నది. అట్టివివాహములు (బహుళభార్యాపాణిగ్రహణములు) మార్కండేయపురాణకాలమున విశేషముగా నుండెడివేమో యనిగాని యంతకంటెను సత్యనిరూపణము చేయుటకై స్వరోచికాలమం దుండెడివేమో యనిగాని చరిత్రాత్మకవిమర్శకులు వ్రాసిన వ్రాయవచ్చునుగాని మన పంతులుగారివలెఁ బెద్దనకాలమం దుండెడివేమో యని తలంచుట కవకాశ మింతయును లేదు.

న్యాయముచే నమితసంఖ్యగల భార్యలఁ బెండ్లియాడుట యుత్తరదేశమునందు హెచ్చుగాఁ గలదు గాని దక్షిణదేశమునందు లేదు.

బహుళభార్యాపాణిగ్రహణనిరసన మొనరించుటకై పెద్దన పైకథలను వ్రాసెనని చెప్పుట కాధార మేమియును గాన్పింపదు. అట్టిసందర్భమును దేనిని మనపంతులుగారు చూపియుండలేదు. మార్కండేయపురాణమందున్న యూహల నున్నవియున్నట్లు పెట్టిన పెద్దనవాక్యములంబట్టి పెద్దనకాలమున బహుభార్యాపాణిగ్రహణ మవిమితముగా నుండెడిదేమో యని యూహించుట సద్విమర్శనము గాదు. పంతులుగారు హూణవిద్యాధికులై చరిత్రాత్మకవిమర్శనము వ్రాయుటలోఁ జూపిన ప్రౌఢత యేమియుఁ గాన్పించుట లేదు. పంతులవారు హంసీచక్రవాకీసంవాదమునుబట్టియును మృగమృగీ సంవాదమునుబట్టియును బెద్దన నీతిపరుఁడని తేలుచున్నదని లిఖించిరి గాని పరికించిచూడ నట్టి యవకాశ మేదియును గాన్పించుట లేదు.

పెద్దనార్యుఁడు ప్రవరపాత్రమును జిత్రించుసందర్భమున నాతనిఁ జాల యోగ్యునిగా వర్ణించెనుగాన దానింబట్టి పెద్దన నీతిపరుఁ డని తేలుచున్నదని యూహించి "ప్రవరునిపాత్రమందు పెద్దన నీతిపరుఁడుగాక మఱియొకండని యెట్లు తెలియవగు" నని పంతులవారు లిఖించిరి.

ప్రవరపాత్రయోగ్యతనుబట్టి

కావ్యమునందలి యోగ్యపాత్రముల యోగ్యతావర్ణనముంబట్టి కవి నీతిపరుఁ డని చెప్పుట సందర్భవిహీనము. చక్కనిబుద్ధిగల కవి యొకనీతిపరునిఁ జిత్రించునపుడు నీతిపరతను జక్కఁగఁ జిత్రించును. అట్లే యవినీతిపరునిఁ జిత్రింపవలసివచ్చినపు డవినీతిలక్షణములను జక్కఁగ వ్యక్తముచేయును. నీతిపరత్వముం జిత్రించుటంబట్టి కవినీతిపరుఁ డని యెంచుచో నవినీతిపరత్వముం జిత్రించుటంబట్టి యాతఁ డవినీతిపరుఁడనికూడ సిద్ధాంతము చేయవలసివచ్చునుగదా! నీతిపరుని నవినీతిపరునిఁగూడఁ బ్రౌఢముగాఁ జిత్రించిన కవిని నీతిపరతయు నవినీతిపరతయు రెండునుగూడఁ గలవాఁడని చెప్పవలసివచ్చును. అది యసంగతము గదా. కాఁబట్టి పాత్రముల నీతిపరత్వావినీతిపరత్వముల వర్ణించినంతమాత్రమునఁ గవిని నీతిపరుఁడని కాని యవినీతిపరుఁడని గాని యెంచరాదు. అట్లెంచుట సద్విమర్శనలక్షణము గాదు.

ప్రవరుఁడు ప్రసిద్ధచారిత్రముగల యుత్తమపురుషుఁడుగాని కవికల్పితపురుషుఁడు గాఁడు. ఈతని చారిత్రము మార్కండేయపురాణమున నత్యుత్తమమైనదిగా వర్ణింపఁబడియున్నది. అట్టి ప్రవరపాత్రము జిత్రింపఁదలఁచిన కవి యెట్టివాఁడైనను వివేకియైనచో నుత్తమపాత్రముగానే చిత్రించి తీఱవలసియుండును గదా! ఇఁక సత్పురుషుఁడగు ప్రవరుని సత్పురుషునిగాఁ జిత్రించినకతమునఁ బెద్దనార్యుని నీతిపరునిగా భావించుట యెట్లు? ఈ చిత్రించుటలోఁ బెద్దనకు స్వాతంత్ర్య మెక్కడిది?

ఈ ప్రవరపాత్రమునుగూర్చి ముచ్చటించుటలో మనపంతుల వారు లోకమున కర్థముగాని తత్త్వములు కొన్ని వ్రాసిరి. "బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదములు పెద్దనయొక్క వేదాంతవిస్మయమును దెలుపుచున్నది" అని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఆవేదాంతవిస్మయ మేదో తెలిపిన బాగుగ నుండును. ఇప్పట్టున పంతులవారు వ్రాసిన యపూర్వసిద్ధాంతములు కొన్ని గలవు. విదేశవిద్యయే లోకజ్ఞానమునకు మూలమను నపూర్వపండితులు చేయుసిద్ధాంతములును నపూర్వములే యగునుగదా! వానినన్నిటిని జర్చించుటనవసరము. ప్రవరపాత్రమును జిత్రించుటలోఁ బెద్దన నీతిపరుఁ డని తేలుచున్నదనుట యసంగత మని తెలుపుటయే చాలును. మనపంతులుగారును బ్రవరునిఁ బెద్దధీరునిగా నెత్తుకొని తుద కమాయకబ్రాహ్మణత్వమునుండి లోకజ్ఞానశూన్యత్వ

ములోనికి దింపివారు. జ్ఞానశూన్యులను ధీరు లనుటకుఁ గాని శూరు లనుటకుఁ గాని నీతిసారు లనుటకుఁగాని యవకాశ ముండదుగదా!

నీతులఁ బఠించినంతమాత్రమున నీతిమంతు లగుదురా?

పెద్దనను నీతిపరుఁ డనుటకై యొక నొకయుక్తిని మన పంతులవారు చూపిరి. మనుచరిత్రములో సాంద్రకవితాపితామహుఁడు రచించిన—

"ఉ. ఎవ్వఁడు మీఁ దెఱుంగక యథేచ్ఛ సుఖైకరతిం జరింపఁగా
నవ్వల వంశహాని వ్రతహాని యశోధనహాని పుట్టుఁ దా
నవ్వేఁడ గమ్యునమ్యపకు వయ్యూనిచేకి చెనఁగ జగంబునన్
నవ్వగఁ బాలు రౌరవమునన్ బడుఁ బోలును నిందపాలునై."

అనుపద్యము నిచ్చి యిట్టి నీతులఁ బ్రయుక్తించుచున్న దనియు నందుచేఁ బెద్దన నీతిపరుఁడై యుండవలె ననియుఁ జెప్పి వ్రాసిరి. కాని పాపము శ్రీపంతులవారు ప్రకరణ మేదియో చూచుకొనలేదు. ప్రకరణమును చూచుకొనకుండ నిచ్చవచ్చినట్లు వ్రాసివేసిరి. మఱియును ప్రకరణాదులఁ జూచుకొనకుండ భావము తెల్పరా దను బోధను బరుల కీక్రిందరీతిని గావించియుండిరి.

"ఒక వ్యక్తి ఒకకావ్యమును విమర్శించునప్పుడు కావ్యమునందను విశాలప్పష్టతతో జూచి యందుండు పాత్రల పోషణ, యౌచిత్యమును పాటించి శిల్పప్రకటనసమయముల నవలోకించి, ప్రకరణము సరిచూచి, పాత్రల యవలోకనవిస్తారముల నిశ్చయించి, కవిహృదయమును, నీతిని వెల్లడిచేయవలెను."

ఈబోధను స్వవిషయమున నింతకయు వీరు వినియోగించుకొనలేదు. పైపద్యమునందుఁ జక్కని నీతు లున్నమాట నిజము. కాని యవ్వి లోకవంచనార్థమై యొకవంచకుఁడు పలికిన పలుకులు. పెద్దన యీనీతులఁ బెద్దమోసగాఁడగు కలియను పరమనీచగంధర్వునిచేఁ బలికించెను. వాఁడు నీచమగు నింద్రియలోలత్వమునకు దాసుఁడై యున్నవాఁడు. గంధర్వజాతియే నీచమగు కైకరతి గలదని పెద్దన మనుచరిత్రములో స్పష్టము చేసెను. అట్టి గంధర్వజాతిలోఁ జేరిన యీ కలిగాఁడు మొదట వరూథినిని గామించి యామెచేఁ ద్రోసివేయఁబడియును గూడ నామె నేమాయోపాయముచేతనైనఁ బొందవలె నని నిశ్చయించుకొని యింతలో వరూథిని ప్రవరునియందు మోహము పెట్టుకొని తద్విరహతాపపీడితయై యుండుటం గని వాని వేషమును దాను దాల్చి యామెకుఁ దనయందు మనస్సు లేకున్నను వంచనపూర్వకముగా నామెను గూడెను. ఇది పరమదుష్టమైనపని. ఈకలిగాఁడు చేసినపని బలాత్కారసంభోగ (Rape) మనియు శిక్షాస్మృతిచే దండనీయ మనియుఁ బెద్దనార్యుని స్థలాస్థల విచారము చేయకుండ వర్ణించుటయే ముఖ్యకర్తవ్యముగాఁ బెట్టుకొనిన యాంగ్లేయవిద్యాధికులగు శ్రీ వన్నెటి రామచంద్రరావు పంతులు బి. ఏ. గారు కూడ లిఖించియుండిరి. ఇట్టి పరమనీచగంధర్వుఁడు వరూథినిని మోసముచేసి కూడినవాఁడయ్యును, సత్యము తెలిసిన నామె శపించునేమో యని భీతి బాధింప నామెనుగూడి ప్రవరుఁ డనుభ్రమచేఁ దనకు వశ మైనయామె నుండి తప్పించుకొని పోవుటకై నిశ్చయించుకొని పైనీతులఁ దనమోసపుకృత్యమునకు నుపోద్ఘాతముగాఁ బలికెను. ఈపలికినవాఁడు నీతియం దాదరముగలవాఁ డెంతమాత్రమును గాఁడు. ఇట్టివాని నోటనుండి వచ్చిననీతివాక్యములంబట్టి నీతులఁ బఠించువా రెల్లరును నీతిపరులు గారనియు లోకవంచకులు నిక్కమైన నీతిపరులకంటె హెచ్చుగా నీతులను గూర్చి యుపన్యాసముల నిత్తురనియు గ్రహించుకొనవలెను. కావున పై నీతివాక్యములనుబట్టి పెద్దన నీతిపరుఁ డని తెలుపుటకవకాశ మింతయును లేదు.

కఠినముగాఁ బంతులవారు మనుచరిత్రమునుండి యెంచిన నీతి వాక్యములనియు సాధారణమాత్రములైనవిగాని నిక్కమైన నీతులైనవి గావు.

ఇఁకఁ బెద్దన గావించిన నీతివిరుద్ధపోకల మనపంతులవారు నీతి సంగములు గావింపఁ బాటుపడిన గమనిక లెట్లున్నవో కనుఁగొందము.

తరుణియు ననన్యకాంతయు నగు మదవతికోర్కె దీర్పకుండుట తప్పనుట

వరూథినియను పచ్చిలంజ ఘనవ్రతియగు ప్రవరనామక విప్రవరేణ్యుని పైఁ గనువెట్టఁ బెట్టుకొని యాతని పైఁబడి తనమోహము దీర్పుమని వేఁడ నా మహానీయుఁడు కామపరవశుఁడుగాక నేను వ్రతనిష్ఠగలవాఁడ ననియు ధర్మమునప్పి పరస్త్రీవైన నిన్నుఁ గూడఁ జాల ననియుఁ జెప్పి వరూథినిని నావలకుఁ ద్రోసివైచి తనయింటికిఁ జానుజనియె. వరూథినిమాత్ర మాతనియందలి మోహమును విడువఁజాలక విరహతాపముపాలై యుండుటచేఁ జూర్యుఁ డస్తమై గ్రుంకుచుండె. అట్టి సూర్యుని వర్ణించుచు మనపెద్దనార్యుఁడు, తరుణియు, ననన్యకాంతయు నగు వరూథినిని విరహతాపము పాలుచేసి క్రూరుఁడై ప్రవరుఁడను మహీసురాధముఁ డరిగెనను కోపమున సూర్యుఁ డాతనినిపై రోషభీషణ స్ఫురణ వహించెనో యనునట్లుగా నెఱ్ఱబారెనని పలికె. దీనింబట్టి యనన్యకాంతయగు తరుణి తన్ను గామించి యింద్రియసుఖము దీర్పుమని కోరినప్పు డామెకోరికను దప్పక నెట్టి వ్రతనిష్ఠాపరుఁడైనను దీర్పవలసినదే యనియు నట్లు దీర్పక యామెను గానుబాసుకులోను గావించుట యన్నమును క్రూరము సహంకారయుతమునగు కృత్యమనియు భావము తేలుచున్నది. కావున నీపద్యము వలన నీతికి హాని కలుగుచున్న దని నే నిదివఱకు వ్రాసియుంటిని. పెద్దన యిచటఁ బెద్దదోషమునా లైనను నాతనిదోషమును దోషమని యొప్పక కొంచెము విద్వాంసు లాతని సమర్థింపఁ బోవుచు వ్యాసములు వ్రాసియుండిరి. వానికన్నిటికిని సమాధానము నే నిదివఱకే చెప్పియున్నాను. వానిని బాగుగాఁ జూచుకొనిన పంతులవారు మరల

నిర్విషయమై ప్రశంసింప నవసరమే లేకయుండును. అయినను నట్లు చూచుకొనక యిదివఱకు ఖండితమైన వాదమునే మరలఁ దెచ్చిపెట్టిరి. అనాలోచనపూర్వకముగాఁ బ్రతివిమర్శకులు గావించుచున్న ప్రతివాదములవలన విషయము చర్వితచర్వణ మగుచున్నది. అయినను మన పంతులవారు తమ యాంగ్లేయవిద్యాధికతం బట్టి విమర్శనపద్ధతికి నూతన తేజము కల్పించితి మని తెల్పుచున్నారు. కావున నింకఁ దానిని బరిశీలించుచున్నాఁడను.

ఒకవనిత కామాంధురాలై తనకు సంబంధములేని యొకానొకపురుషునిఁ దనకామము దీర్పఁగోరి యాతఁ డందుల కంగీకరింపక పోవుటచే విరహముపాలై యుండుటఁగని యెవ్వనికైన జాలిపుట్టునఁట. ఇంతకంటె వింత యుండఁగలదా?

వరూధిని జారకామినియు, మంచిచెడ్డ లాలోచింపక ప్రతియువ ప్రవరునిఁ గామించుట తప్పనియు, ధర్మతత్త్వజ్ఞుఁడగు ప్రవరుఁడు నిష్కళంకచారిత్రము గలవాఁడనియుఁ దన నీతివర్తనమును బరీక్షించి యొడ్డు రగ్గొట్టఁగల సమయము వరూధినీనామకాప్సరోంగనాబాహుప్రాకారితాలింగనముచేఁ గలిగినను దానికి చలుఁడుగాక ధర్మవిజయ మొందిన ధీరునిగాను నంగీకరించిన మనపంతులవారు ప్రవరుఁ డొల్లమిచే విరహతాపమునొందిన వరూధినిం గనఁ జాలిపుట్టుననియు, నామె విరహమునకుఁ గారణభూతుఁ డనుకొనుటచేఁ బ్రవరునిఁ గనఁ గోపోద్రేక ముదయించి యక్షముఁడని తిట్టఁ దలఁపులు పుట్టుననియు వ్రాయసాహసించుట యసంగతముగాదా? స్త్రీ (వరూధిని) యవస్థను లెక్కలోనికిఁ దీసికొనుట, పురుషుని (ప్రవరుని) యవస్థను లెక్కలోనికిఁ దీసికొనకుండుట యాంగ్లేయోన్నతవిద్యాప్రభావము గాఁబోలు! కానిండు. కామించిన కామిని జారకామినియనియుఁ గామింపఁబడిన పురుషుఁడు వ్రతనిష్ఠాపరుఁడనియు, విరాగియనియు నెఱింగియున్నవారుగూడ జాలిపడుదురా? అట్లయిన, ప్రవరుఁడు చేసినపని తప్పయని పంతులవారి యభిప్రాయము గాఁబోలు! పెద్దన వేశ్యమాటయే చేర్చలేదనియు, తరుణి, అనన్యకాంత యీ రెండు నామవిశేషణములనే చెప్పెననియుఁ గావునఁ బ్రవరనామక మునిశ్రేష్ఠుఁడు "క్రూరత్వమును, నైచ్యమును, అహంకారమును గలవాఁడని వ్రాసె" ననియు మన యాంగ్లేయవిద్యాధికులు లిఖించిరి.

ఇట ననన్యకాంత యన నేమి? వేశ్య యనుతలంపుగాక మఱేమగును? అట్లు కాదనియు వివాహములేని కన్యయనియు నర్థము చెప్పుదురా? అప్పుడుమాత్రము పెద్దన వ్రాసినది నీతిబాహ్యముగాదా? తరుణియగు నొకకన్యక యేపురుషునైనఁ గామించిన నాతఁ డామె కామమును దీర్పవలసియుండునా? అట్లుచేయుట యవినీతికి మూలము గాదా? పెక్కేల, ఈసందర్భమునఁగల 'అనన్యకాంత' యను పదము తరుణియొక్క వేశ్యాత్వమును సూచించుచునే యున్నది. వరూధిని యొకనిభార్య కాని యౌవనవతియనియు, నామె సామాన్యయనియుఁ గాన నామెనుగూడుట తప్పుకాదనియుఁ జెప్పుట కాకుండుటయేకాక కూడకుండుటయే తప్పనియుఁ బెద్దన తాత్పర్యమని ప్రకరణముంబట్టి యాపద్యముం జదివిన బాలుఁడైనను గ్రహించుకొన వచ్చును. ప్రకరణముం బట్టి యర్థము చేసికొనవలెనని కదా మన పంతులవారే వ్రాసియున్నారు? దీనికిఁ జరిత్రాత్మకవిమర్శనముగూడఁ దోడగుచున్నది.

చరిత్రాత్మకవిమర్శనము

చరిత్రాత్మకవిమర్శనమునందు నైపుణ్య ముండవలెనని వ్రాసిన పంతులవారు దాని నిట వినియోగించిన బాగుగనుండి యుండును. పెద్దనార్యుఁడు కృష్ణదేవరాయని యాస్థానమునం దుండిన వాఁడు. పరికించిచూడ రాయలకాలమున వేశ్యను గూడుట గౌరవముగా నెంచఁబడుచుండెడి దని తోఁచెడిని. ఏమన, కృష్ణదేవరాయలు చిన్నాదేవియను వేశ్యను మొదట నుంచుకొని తరువాత నామెను భార్యనుగా స్వీకరించెనని చరిత్రములు ఘోషించుచున్నవి. ఈవిషయమై కీర్తిశేషులైన కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావు పంతులవారి హిందూదేశకథాసంగ్రహములో ద్వితీయభాగమందు నిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది: "చిన్నాదేవి యొకవేశ్యాంగన యనియు, కృష్ణరాయలు రాజగుటకు పూర్వ మీమెయెడ ననురాగముగలవాఁడై 'నేను రాజనగుదునేని నిన్ను వివాహమాడి పట్టపురాణిని చేయుదు'నని మాటయిచ్చి తాను రాజ్యమునకు రాఁగానే యామెను వివాహమాడెననియు నన్నిజ్ వ్రాసియున్నాఁడు."

చిన్నాదేవి యెవరియాఁడుపడుచో తెలియుటలేదు. ఆమె వేశ్యయగుటచేతనే కాఁబోలు నీసంగతి తెలియవచ్చుట లేదు.

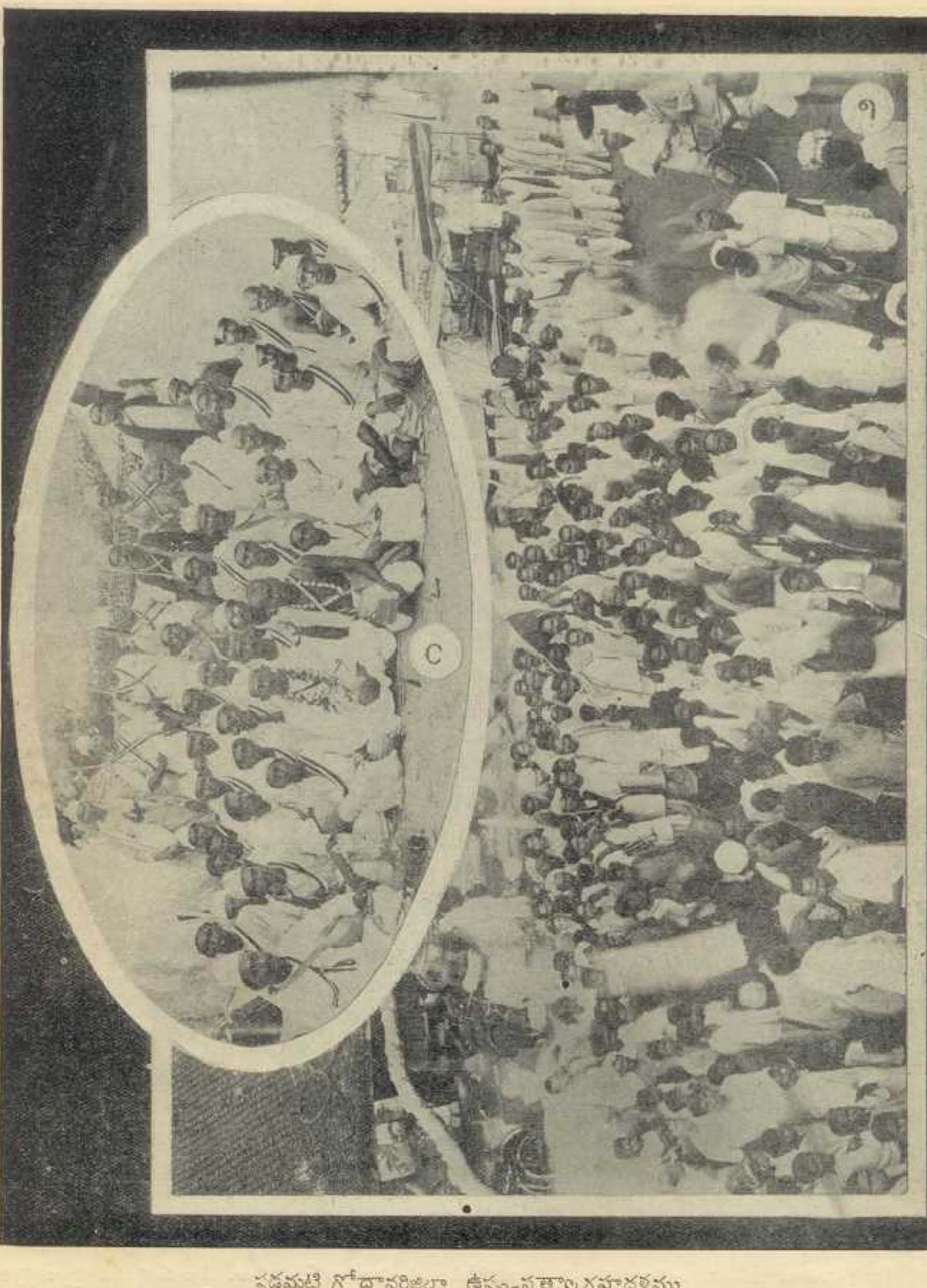
కవులు మున్నగువారు చిన్నాదేవిని రాయలదేవేరిగా వర్ణించుటకు వెనుదీయలేదు. ఇంక రాయలసభలో నున్న కవులసంగతి నాలోచించి చూచినను వేశ్యాప్రియత్వము గౌరవదాయకముగానే భావింపఁబడుచుండెడి దని తోఁచెడిని. రాయల యాస్థానకవియగు ధూర్జటిం గూర్చి యీక్రింది పద్యము రాయలసభలోనే కావింపఁబడినట్లు వాడుకగలదు.

" చ. స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటి పల్కుల కెట్లు గల్గె నీ
యతులితమాధురీమహిమ హా తెలిసెఁ భువనైకమోహనో
ద్ధతసుకుమారవారవనితాజనతాపహారి సం
తతమధురాధరోదితసుధారసధారలు గ్రోలఁగాఁ జుమీ."

వేశ్యాధరపానము చేయుటచే ధూర్జటికవి కవిత్వమునందు మాధుర్యము గలిగెనని రాయలసభలో నొక యొన్నిక పలుకులు వెడలినవి. ఇదియొక పెద్దయొన్నిక యనియుఁ దమ తాతఖ్యాతిని చెల్లడించునది యనియుఁ దెలుపుచు కుమారధూర్జటికవి తమ తాతనుగూర్చి "స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి" యను పద్యము పుట్టినదని గొప్పగాఁ దన కావ్యములో వ్రాసికొని యున్నాఁడు. తన యాస్థానకవిశేఖరుఁడగు పెద్దనయుఁ దన కావ్యమునకు వేశ్యను కథానాయికనుగాఁ

౧.(ఎ) శ్రీ డాక్టరు పాలకోడేటి గురుమూర్తిగారు(శ) (బి) శ్రీ పాలకోడేటి సూర్యప్రకాశరావుగారు(శ) ౨. శ్రీ నాళం కృష్ణమూర్తిగారు(శ) 3. శ్రీ పామువేదం సత్యనారాయణమూర్తిగారు(శ) ౪. శ్రీ దేబనేని సూర్యనారాయణచౌదరిగారు(శ) ౫. శ్రీడాక్టరు ముల్పూరి రంగయ్యచౌదరిగారు(శ)

పడమటి గోదావరిజిల్లా ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము

౧. నాయకులు: శ్రీ దండు నారాయణరాజుగారు.   ౨. నాయకులు: శ్రీ చిక్కాల వెంకటరత్నం చౌదరిగారు.

దీసికొని యామెను గూడినవానిని సంగభిద విద్యాపారగునిగాను, నామెను దిరస్కరించినవానిని అరసికునిగాను జిత్రించినాఁడు.

రాయలకాలములో నాతని ముఖ్యపట్టణమగు విజయనగరము లోని వేశ్యావాటికం గూర్చి శ్రీకందూరు ఈశ్వర దత్తుగారు వ్రాసిన "శీర్ణ విజయనగరచరిత్రము" న నిట్లు లిఖింపఁబడినది. "వేశ్యావాటికను గూర్చి యొకమాట మాత్రము చెప్పకతప్పదు. టంకసాల వెనుక నించు మించుగా నిరువది గజముల వెడల్పును, మూడువందల గజముల పొడవునుగల యొకవీథి గలదు. ఆవీథి కిరుప్రక్కలను చక్కని భూపాల రెండ్లతో నిండిన యుంకెట వాకిళ్లుగల శోభనగృహములు బారులు తీర్చియున్నవి. ఆ ప్రాంగణములందు జంద్రకాంతశిలానిర్మితములైన వేదికలు వరుసగా గలవు. ఆ వేదికలకు వెనుక మేడ గోడలపై సింహములు, పులులు, చిరుత పులులు, ఏనుఁగులు మొదలగు వన్యమృగములు అనేకములు జీవములతో నున్నట్లుగా చిత్రింపఁబడినవి. అపరాహ్ణమున ఎండ వేడిమి యించుక తగ్గుచుండ వారవిలాసినులు చక్కఁగా నలంకరింపఁ బడిన తమ యిండ్ల ప్రాంగణములందున్న చంద్రకాంత శిలా వేదికలపై తివాసుల మీఁదను, కుర్చీల మీఁదను, సోఫాల మీఁదను, ...చేఁజనముతో సుఖోపవిష్టలై యుందురు. ప్రతి వారవిలాసినియు, నొడలంతయు, వరరత్న ఖచితసువర్ణాభరణములతో, మంచి ముత్తెముల హారములతో గన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పు చక్కదనముతో, రంగుచీరల గట్టుకొని నా దువారల హృదయములను జూఱ గొనుచుందురు. ఒక్కొక్క పడుపుటింటికి ఇద్దఱు ముగ్గురు దాసీలు. వారు తమ యజమానులకడ నిలువఁబడి మార్గమునబోవు విటకాండ్రను ......బ్రయత్నించు చుందురు.—...తెలయాండ్ర పొత్తును గూడి సుఖింప గోరువాడు ఈ వీథినిబోయి తన యిచ్చవచ్చిన తరుణిని బడయవచ్చును"—ఈ వాక్యములను అబ్దుల్ రజా కమచరిత్రకారుని గ్రంథమునుండి ఈశ్వరదత్తుగారు ఆంధ్రీకరించిరి.

పైవేశ్యావాటిక వంటి వాటికలు పెక్కులు విజయనగరమున నుండెడి వట. పెక్కుల, ఆవాటికలయం దుండెడి వేశ్యల సంఖ్య సంద్రెండువేలని చరిత్రములవలనఁ దెలియవచ్చు చున్నది.

వీరాగ్రేసరుఁడై శత్రువాహిని మెంపరించి నిరంకుశప్రతిభతో పృథ్వి నేలిన రాయలమి శృంగారప్రియుఁడును, భోగపరాయణుఁడును గూడ నగుటచే నాతని కాలములో భోగకామిను లున్నతస్థితినంది యుండుట వింతగాదు. ఆతనికాలములో వేశ్యాప్రియత్వము గౌరవావహముగా నుండెడిదని యితనిచే రచియింపఁబడిన యాముక్తమాల్యద వలనఁగూడ బోధపడఁగలదు. ఇతఁ డెద్దనార్యునితో యాతఁడును భోగపరాయణుఁడును శృంగారకవియే. ఆతఁడు శృంగారప్రియుఁ డగు రాజసంస్తుం గవి యని యాతేఁడ్ నరించిన "నిరుపమాతిస్థలంబు" అను పద్యమే చెప్పుచున్నది. ఇట్టి పరిస్థితులతోఁ గూడియున్న శృంగారకవియు బహిరంగముగా వేశ్యాప్రియత్వముఁ జూపిన శ్రీనాథుని యనుయాయియును నగు పెద్దనార్యుఁడు వేశ్యను దృణీకరింప రాదనియు నట్లుచేసినవాఁడు రసవిహీనుఁడు, క్రూరుఁడు, అధముఁడు ననియు వ్రాయుట వింతకానేరదు. ఇట్టి శృంగారప్రియత్వము హెచ్చిన నీతి కొంత సడలుటను సంగతియుఁ బ్రొత్తదిగాదు.

మన పండితులవారు తమ నుపవిమర్శనములో "ఒక్కొక పద్యము వలన వ్యక్తుల యభిప్రాయములను నిర్ణయించుట సరికాదు. కావ్య మంతయు పరిశీలించినచోఁ గర్తయభిప్రాయము లెటు లున్నవో గ్రహింపవచ్చును." అని లిఖించిరి.

పైపద్యమునందు నీతి సడలియున్నదని వ్రాసినవారలు కావ్యము నంతను బరిశీలించియే యాభావమును దెల్పిరి. కావ్యమునందలి యితర భాగములు తఱుగే, నవవ్య కాంతయను పద్యమునందలి భావమును ఖండించి వేయుట లేదు. ఆపద్యము అనన్యకాంతయగు వేశ్యను గూడుట తప్పుకాదనియు, వేశ్యావలపును దీర్చకుండుట రసికత్వము గాదనియు సిద్ధాంతీకరించు చున్నది. ఆంధ్రదేశవిద్యాసాగరులవారు కావ్యమునందు నీతిబోధకములగు పద్యములు వేలున్నను దుర్నీతిని బోధించు పద్య మొక్కటి యుం డుడుచో నాకావ్యమంతయు దుష్టకావ్యమై పోవుననియు మంచి పద్యములు కలిగించు లాభముకంటెఁ జెడ్డపద్యము కలిగించు నష్టమే హెచ్చగుననియు నొక్కి వ్రాసియున్నారు. అదిగాక పెద్దనార్యుఁడీ పద్యముద్వారముగా మాత్రమే నీతికి భంగకరమగు విషయమును బోధించి యుండలేదు. గ్రంథమునం దంతటను బచ్చి శృంగారమును విశేషముగా వర్ణించి యున్నాఁడు.

(1) కర్మఠుఁడు విరాగియు నగు ప్రవరునికి బిళ్లల మొలత్రాడు మున్నగు నగలను, అరుణాంశుకోత్తరీయాదుల వలెవాటును, రాకట్టులను, జెడ్డగట్టుముళ్లను బెట్టి వరూథినికడకుఁ దీసికొని పోయినాఁడు.

(2) హిమగిరిపై జితేంద్రియునకు సప్తభార్యలనిమిత్తమై వీరిచేఁ గ్రుఁడువిరహతాపము పాలైనచోటు మున్నగువానినిఁ జూపినాఁడు.

(3) తన్ను వలచి పైఁబడిన దివ్యసుందరమూర్తియగు వరూథినిని గూడ లక్ష్యము సేయక ధర్మమునందు స్థిరబుద్ధిగలవాఁడై యామెను ద్రోసిపుచ్చి తనపై రాగ్యమును వెల్లడించిన ధీరుఁడగు ప్రవరుని బేలయని, గోలయని, యరసికుఁడని, క్రూరుఁడని, యధముఁడని నిందించినాఁడు.

(4) తనయందు వలపులేని వరూథినిని మోసముచేసి కూడిన కలియను గంధర్వాధముని సంగభిదవిద్యాపారగుఁ డని, దియచ్చర ప్రవరుఁ డని స్తుతించినాఁడు.

(5) తనసాచ్చెలుల బోధలు నివారితములు గాకుండఁ దానెట్లు భోగముల ననుభవింపఁ గలనని మనోరమ పెండ్లికిముందే పలికిన పలుకులను దీసికొనిపోయి ధర్త పడకగదిలో సంభోగించుటకు సిద్ధపడు తలయందుఁ బెట్టిన నాలోక్కలు జరిగెనేఱుఁగని యానవోధచే నప్పుడు బెట్టించినాఁడు.

(6) వేశ్యను గూడుట పరవనితను గూడుటయే యనియుఁ, బాపదాయక మనియు మూలము చెప్పుచుండఁగా నాభావము తీసి పాఱవేసినాఁడు.

(7) స్వరోచి భోగముల ననుభవించి యనుభవించి తుదకు విరాగియై తపస్సొనరించి యుత్తమలోకమునకుఁ బోయినట్లు మూలము నందుఁ జెప్పఁబడి యుండఁగా నాభావమును దీసి పాఱవేసినాఁడు.

(8) వేటల రెండింటి వర్ణనము సవిస్తరముగాఁ బెట్టినాఁడు.

ఇట్టి వివేకము లుండుటచేఁ బెద్దనార్యుఁడు సచ్చి శృంగారమును హెచ్చుగా వర్ణించి తుదకు రసాభాసమును గూడఁ బుట్టించినాఁ డని యును దెలుపవలసి వచ్చినది. మన పంతులవారు రస్కిదారులు వ్రాసిన విమర్శనము సరిగాఁ జూచుకొనలేదు. ఏసంవత్సరమునకో వ్రాసిన విమర్శనములో నేకదేశమును మాత్రమును జూచి యదియే సంపూర్ణ విమర్శనముగా భావించి సర్వోత్తరఖండనములఁ గావించినారు. గ్రంథమునంతను జూచుకొనవలెననియుఁ బ్రకరణసందర్భమును బరిశీలింప వలెననియుఁ బరులకు హితోపదేశము చేసిన మన పంతులవారు తమ యుపదేశమును దామే యతిక్రమించిరి.

"అస్తమించుచున్న సూర్యునకు జూపఱ పాత్రనిచ్చి భావము ప్రకటించిన మాత్రమునసే కవినిర్దేశ మిది యని యన జెల్లదు" యని మఱియొక వాక్యమును బంతులవారు లిఖించిరి. కవి తనభావ ముల ననేకవిధములఁగాఁ బ్రకటించును. ఒకప్పుడు తనభావమును బాత్రముల నోటఁ బలికించును. అప్పుడుకూడ నాభావము కవి దని యెంచ ప్రాజ్ఞులు తనభావమును దనమాటలతోఁ జెప్పినప్పు డయ్యది యాతనిభావ మని గ్రహించుట కేమి యభ్యంతర ముండును? తరుణీప నన్యకాంత యను పద్యమందలి భావము పెద్దనార్యునిది గాక మఱె వ్వరి దగును? అది మూలమునందుఁ గూడ లేదే! కవి స్వయముగఁ దెచ్చిపెట్టినాఁడే! కాన నిప్పట్టున నది పెద్దనార్యునిభావ మనుటకు సందేహింప నవసరము లేదు.

నాథునిచేఁ గోర్కెఁ దీర్పించుకొనుటకు సంభోగకాలమే మంచితఱి యనుట

(1) తన చెచ్చెలుల రోగబాధల నివారించినఁ గాని తాను బెండ్లి భోగముల ననుభవింపఁ జాలనని పెండ్లికిఁ బూర్వమునందే జనకుని కడను, కాఁబోవు నాథునికడను మనోరమ తెల్పుట గర్భాధానపు గదిలో నాథుఁడు కవియ మంకించుసమయమునకుఁ బెద్దనచే మార్పఁ బడినది. ఈమార్పు కడు రసవంతమనియుఁ బెండ్లి కాఁతురను మనోరమ పెండ్లికొడుకగు స్వరోచితోఁ దన తండ్రియెదుర మాటలాడినదనుట యొప్పదని తలఁచి గర్భాధానపుగదిలోఁ బెట్టినాఁ డనియు శ్రీ॥ శ్రీ॥ వేదమ్మూర్తులు శ్లోయ్యగారు లిఖించిరి. వేదమ్మూర్తుల శ్లోయ్యగారు చెప్పి నది సరికాదనియు మనోరమ తన చెలికత్తెలు వనటం గుందుచుండఁ దాను భోగముల ననుభవింపఁ జాలనని పెండ్లికొడుకుతోఁ బలుకక తన

నియుఁ దన తండ్రితో ముచ్చటించెననియు నట్లు తండ్రితో సంభా షించుటకు సిగ్గుపడ నవసరము లేదనియు గర్భాధానపు గదిలో నాథుఁడు పాన్పునఁ జేర్చి కౌఁగిలించుకొని ముద్దిడి మోహోద్రేకము నందిక వియఁ బిమకించుచున్న సమయమున నదియే తన యభీష్టమును బ్రియునిచేఁ దీర్పించుకొనుటకుఁ దగుతఱి యని భావించి సంభోగము సరికట్టెనుట సహోదరయుఁ గులసతియు నగు మనోరమకుఁ దగదనియు నద్యాపి వేశ్యాకృత్యము లనియు నేను నాకవిమర్శనములో వ్రాసితిని. ఇందులకుఁ దగు కారణముల విపులముగాఁ జూపితిని. కాని వానిని సరిగఁ జూచుకొనక యాక్రందికీతినిఁ బెద్దనార్యుని సమర్థింపఁ బం తులవారు యత్నించిరి. "మనోరమ కిది యొక్కటే తన చెలికత్తెలు కుయ భాషలనుఁ గృశించు చుండెనని విచారముగ నుండెను" అని పంతుల వారి వాదము. ఈ వ్రాఁత కాధారము మనుచరిత్రములోఁ గానరాదు సరికదా పైఁగా నామె వివాహాదికాలములయందు మహోత్సాహమును జూపినట్లుగాఁ బెద్దన వ్రాసియుండె. ఆసంగతుల నన్నిటిని నే నిదివఱకే లిఖించి యున్నాను.

(2) "ఈ వివాహమునకుఁ బూర్వమే తన చెలికత్తెలఁ గూర్చి తండ్రికైనఁ, భర్తకైనఁ జెప్పుట కవకాశము చిక్కలేదు." అని పంతులవారి వాదము. ఇది సరికాదు. ఆమె కాఁబోవు నాథుం డెదుట నుండఁగా వివాహమునకుఁ బూర్వమే తన చెచ్చెలు లిడుములఁ గుడుచు చుండఁ దాను వివాహాదిభోగము లనుభవించుటకుఁ దనమనస్సున కంగీ కారముగా లేదని తండ్రితోఁ జెప్పినది. ఇది చరిత్రాంశము. మనోరమ చరిత్రమును దెలుపునది మార్కండేయపురాణము. అం దామె తన మనోగతదుఃఖమును వివాహమునకు ముందే తెలిపినట్టు స్పష్టముగ నుడువఁ బడియున్నది. అట్టి సమయమునఁ దెలుపుట సహజమే యని నే నకేశోదాహరణము లిచ్చి ఋజువుచేసి యున్నాను. పెద్దన జరిగిన యథార్థాంశమునకు విరుద్ధముగఁ దాను గల్పించిపెట్టిన కల్పనమువలన నెక్కుమగు చరిత్రాంశ మసత్యమై పోనేరదు. చరిత్రాత్మకవిమర్శనము చేయు పండితులు మన పంతులవారు వ్రాసినదాని నంగీకరింపఁజాలరు.

(3) "తన యభీష్టమును నెఱవేర్చినఁగాని తాను వివాహ మాడ నని తెల్పుటగాని తన వివాహమునకు చెచ్చెలుల రోగనివారణము ప్రతిఫలముగ నుండుటగాని యాసమయమున నిందీవరాక్షునకు మనో రమపై నిరసనభావము కలిగియుండెడిది. కారణము కృతజ్ఞతకు మఱియొక ఫలమును గూడఁ గోరుట." అని పంతులవారి వాదము. ఇది యు నసంగతమే. వివాహమునకె గర్భాధానమును దంపతుల కానంద దాయకమగు శుభకార్యము. మొదటి సమయముకంటె రెండవ సమ యము నాయిక కెక్కుడు సిగ్గును గలిగించును. తన యభీష్టమును నెఱవేర్చినఁగాని తాను వివాహమాడ నొల్లననిగాని, తన వివాహము నకు చెచ్చెలుల రోగనివారణము ప్రతిఫలముగ నుండుటగాని, యాస మయమున నిందీవరాక్షునకు మనోరమపై నిరసనభావము కలిగియుం డెడినోఁ దన యభీష్టమును నెఱవేర్చినఁగాని తాను గర్భాధానము నొల్లననికాని, తన గర్భాధానము చెచ్చెలుల రోగనివారణమునకుఁ

ప్రతి ఫలముగ నుంచుటగాని, యాసమయమున నిందీవరాక్షునకు మనోరమపై నిరసనభావము మఱింత హెచ్చుచేయదా? ఏమన నలుగురిలోఁ దన మనోగత భావమును దెలుపుటకు సిగ్గుపడినను నిద్ద ఱును గదిలోనికిఁ జేరిన తరువాతనయిన నాథుఁడు తన్ను సమీపిం చినప్పుడు దెల్పవచ్చును. అప్పుడు దెల్పలేదు. అతఁడామెను బుజ్జ గించి సెజ్జఁ జేర్చునప్పుడైనఁ జెప్పలేదు. ముద్దిడుకొనినప్పుడు గాని, కౌఁగిలించు కొనినప్పుడు గాని చెప్పలేదు. అతఁడు శృంగారచేష్ట లాచరించి రమించి ప్రార్థనము చేసినవేళ నెుంది కవియఁ దమకింప నత్తఱిఁ దనకోర్కినిం దెల్పుటకుఁ దగినయదనని యెంచి యేడ్వ మొదలి డెను. దానిచేమి సంతోషసమయమున నేడ్చుచున్నావని నాథుఁడు చింతపడి యడిగెను. అప్పుడామె మెల్లగ,

ఉ. అక్కట నాయెడ న్నిగుల నక్కఱ గల్గి చరించు చెచ్చెలుల్
చిక్కి మునీంద్రశాపవహ్నిఁ జెందిన దుర్దమరోగబాధలం
బొక్కుచునున్నవారు వనభూములఁ దద్దశ మాన్పవేని నా
కెక్కడిసౌఖ్య"

మని నుడివె. మనోరమదైన యీచర్య స్వరోచికి నిరసనభావము పుట్టింపదా? ఇట్టి యనుచితచర్యయే నిరసనభావము పుట్టింప నప్పుడు మెంపటిదెట్లు పుట్టించును? మనోరమ సంభోగసమయమునఁ గొన కాలమునందుఁ దన సంభోగేచ్ఛకు నాతంకము గలిగించినను స్వరోచి మఱియొకలాగున నెంచికొనక తన యభిలాషమునంతను నడంచుకొని యారాత్రియే భార్యతోఁగూడ చిరియాలఁజేరంబోని యరణ్యములలో నికిఁబోయి సఖులంగని పిమ్మట నోషధుల వెదకి తెచ్చి మాత్రలు కట్టి యిచ్చి రోగనివారణ మొనరించెనట. ఇది యసంగతము, నసంభవ మునై యున్నదని పంతులవారు తెలిసికొనవలయును.

(4) "తన రాక్షసాకారము బోగొట్టిన స్వరోచి నభినందించుచు వాని శుభకార్యము నామోదించి సందనపూర్వకముగఁ గానుక లర్పిం చుచోఁ దన కన్యనేయిచ్చి కొండొక యభీష్టము దెలిపుచ్చుట యౌచిత్యమును బాటింపదు" అని పంతులవారి వాదము. ఇదియును సందర్భరహితమే. ఇందీవరాక్షుఁడు మనోరమను స్వరోచి కిచ్చి వివా హము చేయుదునని చెప్పినదానికి మనోరమ యాతంకము గలిగింప లేదు. అందులకుఁ దనకుఁగల పరిపూర్ణాంగీకారము వినయభక్తులు మీఱఁ దెల్పినది. మనస్సు దుఃఖితమై యున్నది గావున చెచ్చెలుల బాధలు తొలంగునంతకు భోగేచ్ఛ కలుగుటలేదని తెలిపినది. మనోర మకుఁ దనతండ్రియుఁ గాఁబోవునాథుఁడును నాయుర్వేదపారంగతు లని తెలియును. కావున దుఃఖనివారణోపాయమును వా రాలోచించు టకై తన మనోగతదుఃఖమును జెల్లడించినది. అది యౌచిత్యభంగ మును గలిగింపదు. అట్లు కలుగలేదు. అదియే యౌచిత్యభంగమును గలి గించునో గర్భాధానపుగదిలో నాథుఁడు మహోత్సాహముతో సంభో గింప నుద్దేశించియున్న సమయమున నాయుత్సాహమునకు భంగము గలిగించి యారాత్రియే యొప్పుటనో అడవియందున్న చెలికత్తియల బాధలు తొలఁగించునంతకు సంభోగము నొల్లఁజాలదనుట యెంతకుఁ దగు నౌచిత్యమును గలిగింపదా? తండ్రి తలపెట్టిన వివాహమునకు, వివాహవిషయములోఁ దండ్రిచేసిన యేర్పాటునకు మాఱుపల్కరా దని తన మనోగతదుఃఖము నణఁచుకొనిన మనోరమ గర్భాధాన విషయములో నాథుఁడుంచేసిన యేర్పాటునకు మాఱుపలుకరాదని యెంచి భర్తయభీష్టమును దీర్చినపిమ్మట తన మనోగతాభిప్రాయము లను దెలియఁజేయుట సహజమునునగదా! మనోరమ యట్లుచేయలేదు గావున నది యసహజము, ననుచితము, నసహ్యకరము నగుచున్నది.

(5) "ఆ మెకు సౌఖ్యము హెచ్చుగ నున్న సమయములయందెల్లఁ దన చెలులబాధలు జ్ఞప్తికివచ్చుచుండెను." అని పంతులగారి వాదము. ఇది నిర్మూలము. ఆమెకు వివాహోదయమహోత్సాహసమయములం దెప్పు డును చెచ్చెలుల బాధలు జ్ఞప్తికివచ్చినట్లు పెద్దన మనుచరిత్రమువలనఁ గాన్పింపదు సరికదా, మహోత్సాహముతో నామె యాసమయము నందు సంచరించినట్లుగూడ నాగ్రంథమువలన బోధపడుచున్నది.

(6) "రంగము మొత్తమును విచారించి, సందర్భముల నిరీ క్షించి మనోరమ యుద్దేశ్యమును గ్రహింపవలెగాని 'సమర్థుండగు పతిని చే నది తీర్చుకొనఁగలదిరా' యను వాక్యములందు వేశ్యాపర ముగ నర్థము చేయుదుగనే!" అని పంతులుగారి వాదము. రంగము మొత్తమును విచారించుటచేతనే మనోరమయుద్దేశము వేశ్యలక్షణ ములవలంబించుట యని సత్యరతి యున్నవారికి బోధపడఁగలదు. వివాహ సమయమున భర్తమాపుల కెమరెక్కు మోహాంకురోత్పన్న జూచి మహోత్సాహముతోఁ దలఁబ్రాలుపోసి వివాహకృత్యములెల్ల నానం దముతోఁ గొనసాగించి గర్భాధానపుగృహకృత్యములలోఁ జుంబనాలింగ నాదిశృంగారచేష్టలకు నేనికిని నాతంకము గలుగనీయక యొక్క సం భోగసమయమునందుమాత్రము తనకోర్కి మురుడుగాఁ దీర్చుకొను టకై జాలినిబుట్టించు నాతంకములఁ గల్పించుట వెలయాండ్ర జిత్తవృత్తి తనముగాక మఱియేమగును? ఈ సందర్భముల నేవిని సరిగఁ జూడు కొనక పంతులవారు వ్రాసిన వ్రాత నిస్సారమును నసత్యదూరము నగుచున్నది. మఱియు "గర్భాధానపుగదిలో గ్రహింపవలసిన ముఖ్య విషయము చెచ్చెలుల రోగము నివారించుటయకాని సంభోగము సరి గట్టుటగాదు." అని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఇది యాపాతరమణీయము. గర్భాధానపుగదిలో సంభోగము సరికట్టుట ముఖ్యవిషయమని యెవ్వ రును దలఁపలేదు. అది ముఖ్యవిషయమైన కానియేలేదు. అందు ముఖ్యమైనది గర్భాధానమని ప్రాజ్ఞులగువారికి వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱ లేదు. దానికి చెచ్చెలులబాధలు నివారించుకొనవలెనను మనోరమో ద్దేశ మాతంకము గలిగించినది. అది వేశ్యాకృత్యమువంటి కృత్యమని పంతులవారు గ్రహించుకొనవలెను.

మనుచరిత్రమునందలి కథానాయిక యెవరు?

మనుచరిత్రమునందలి కథానాయిక వరూథిని యని నేను దెల్పి నట్లు పంతులవారు లిఖించిరి. అట్లు నే నెక్కడను చెప్పియుండ

లేదు. పలువురు విమర్శకు లట్లు వ్రాసియుండిరి. ఆయూహనే నేనును చెప్పితిని. దానికేమి? ఇంక నస్మదాదులయూహనుగూర్చి పంతుల వారేమి వ్రాసిరో కనుగొందము. పాపము! పంతులవారు కావ్య కథానాయికగా వేశ్య యుండఁగూడదని యంగీకరించిరి. కాని మను చరిత్రమందలి కథానాయిక వేశ్యగాదనిరి. అందు కథానాయిక యెవ రనివారడుగఁ గథానాయికయే లేదనిరి. ఇది పెద్దవింత. మనుచరిత్రము సంభోగశృంగారరసప్రధాన మగు మహాప్రబంధము. అందు నాయిక లేదనుట కథ లేదనుటయే యగును. అందలి నాయిక పలువురు పండితులు దలంచుచున్నట్లుగాఁ బెద్దనచే వరూథినిగాఁ దీసికొనఁబడినది. కావుననే శృంగారరసవిజృంభణమును నామెకథలోఁ గవి పెట్టియుండెను. ఆ వృత్తాంతము మొదటి మూఁడాశ్వాసములలో మాత్రమే కలదనియుఁ దరువాత లేదనియుఁ గాన నామె కథానాయిక గాఁజాల దనియుఁ బంతులవారు లిఖించిరి. ఇది గ్రంథమును సరిగ చూడకపోవక వ్రాసిన వ్రాఁత. వరూథిని స్వరోచిని గనినవృత్తాంతము నాల్గవ యాశ్వాసమునందే కనఁబడుచున్నది. అందుండి చదువరుల యుపయోగార్థమై యొక పద్యము నుదాహరించెదను.

"ఉ. లేఖం బబ్జభవాండగేహమునకున్ దీపాంకురచ్ఛాయమై
రాజిల్లన్ గ్రహతారకంబు రవి లేఁజెంబోని లగ్నంబునన్
రాజీవాక్షి కుమారుఁ గాంచె సుమకోరాజన్యమూర్తిన్ జనుల్
జేజేపెట్ట ప్రసూనవర్ష మమరశ్రేణుల్ ప్రవర్షింపఁగన్."

ఇందలి రాజీవాక్షి వరూథినియే. ఇది నాల్గవయాశ్వాసములో నాల్గవ పద్యము.

"ఒక కావ్యమునందు కథానాయికపాత్ర యాదినుండి యంతము వఱకు పోషింపఁబడవలెను," అని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఇది సరికాదు. కథానాయిక మొదటినుండి తుదివఱకును చిత్రింపఁబడ నవసరము లేదు. కాళిదాసాదిమహాకవికృతకుమారసంభవాదిప్రబంధరాజములలో నాయిక తుదివఱకును చిత్రింపఁబడి యుండలేదు. షేక్స్పియర్ మహాకవి వ్రాసిన కింగ్‌లియర్ అను నాటకమునందు నాయిక యగు కార్డీలియా యన్ని యంకములందును గలదా? ఇట్టి వనేకములు గలవు. "కావ్యమునందు రెండుకథ లుండుటవలన రెండు నాయకుఁ డుండుటకు వీలు లేదు" అని పంతులుగారు వ్రాసిరి. రెండు కథ లుండిన నిద్దఱునాయిక లుండుట కభ్యంతరము లేదుకదా? కావున మొదటికథకు వరూథిని కథానాయికగాఁ జెప్పితిమనవలయును. "ఉత్తరకథ పూర్వకథయొక్క ఫలితము కానేర" దని పంతులుగారు వ్రాసిరి. ఇదియును సత్యము గాదు. ఉత్తరకథ పూర్వకథయొక్క ఫలితమే. పూర్వకథలోని నాయికయగు వరూథిని యొక్క పుత్రుఁడగు స్వరోచికథయు, మనువగు స్వారోచిమనుని కథయుఁ జెప్పఁబడినవి. పూర్వకథ లేకున్న నుత్తరకథ లేనేలేదు. కావున నిదివఱకుఁ బండితులు దలఁచుచున్నరీతిగా వరూథిని యను వేశ్య మనుచరిత్రమందుఁ గథానాయికగా నున్నదని చెప్పక తప్పదు.

పెద్దన నీతిపరత్వము

ఇక నీ కడయంశమునుగూర్చి కొంతముచ్చటించి యీ ప్రతివిమర్శనము నింతటితోఁ గట్టిపెట్టుచున్నాము. పంతులవారు తమ వ్యాసమునకుఁ బెద్దన నీతిపరుఁడను శీర్షికను బెట్టియుండిరి. నీతుల యందాదరము కలవాఁడేయని బుజువుచేయ నేమేమో వ్రాసిరి. అది యంతయు వృథాశ్రమ. ఏమనఁ బెద్దనార్యుఁడు నీతులయందు నాదరము లేనివాఁడని యెవ్వరును వ్రాసియుండలేదు. అస్మదాదులును పెద్దనార్యుఁడు బహునీతులనుగూర్చి చక్కఁగా వ్రాసినాఁడని తెలుపుటయేకాక యందుకుఁదగు నుదాహరణములను విపులముగా నిచ్చియున్నాము. పంతులవారు తమ కారేఁడు వ్యక్తపఱచిన నీతులేవో చూపలేకపోయిరి. నేను వ్రాసియున్న వ్యాసములను జూచినఁ బెద్దన బహునీతులంగూర్చి జూపిన యాదరభావము బాగుగ స్పష్టము కాఁగలదు.

పెద్దనార్యుని పచ్చి-శృంగారప్రియత్వము గ్రంథముయొక్క యుత్తమత్వమునకు హానిని గలిగించినదని యస్మదాదులము వ్రాసితిమి. ఈతఁడు గ్రంథమునఁ జూపినది రసజ్ఞులు మెచ్చుకొనఁదగని పచ్చి-శృంగారమని యాంగ్లేయవిద్యాధికులై విద్యావినోదవిరుదాంకితులై చెన్నపురియున్నతన్యాయస్థానన్యాయవాదులై ఇటీవల కీర్తిశేషులైన పనప్పాకం అనంతాచార్యులవారును నిట్లు వ్రాసిరి:

"He has treated us to the common-places of human affairs and to the physical effects of the sort of love which coarser minds gloat over and which we want no poet describe to the world."

కాన నస్మత్పక్షము సురక్షితమే. పూర్వమహాకవుల మహాకావ్యములందలి సుగుణనిరూపణమును విద్యార్థుల హితార్థమై యస్మదాదులము చేయుచున్నామేకాని యామహాకవుల నిందించుటకుఁ గాదని పంతులవారివంటివారు తెలిసికొని తమ లేఖినిని యిక దిద్దుకొందురుగాక.

పంతులవారు నా వ్యాసముల సరిగఁ జూచుకొనక యెవ్వరినో యొక్కపోటుమన్న యొకయంశమును మాత్రము దీసికొని భ్రమకులోనై యొకయాకాశహర్మ్యమును నిర్మించిరి. ఇతరత్రమందైనఁ దాము విమర్శింపఁదలఁచుకొనిన విషయమును బాగుగఁ జదివి చూచుకొని యాంగ్లేయోన్నతవిద్యయందుఁ దమకుఁగల ప్రజ్ఞను జూపుచు చరిత్రాత్మకవిమర్శనముల సరసముగ వ్రాసి యాంధ్రలోకమునకు మహోపకారము చేయుదురుగాక!

ఉ. భాసురభానుదీప్తి పడిఁ బద్మగతస్థపదార్థమందునన్
భాసితనీరపంకముల భక్తత దేర్పడు చుండునట్లుగా
వాసిగ సూరిరాడ్విహితతథ్యవిమర్శనసూక్తిగంబుగా
దోసములున్ గుణంబులును దోఁపవలెన్ గృతిలోని పొప్పుగన్.

ప్రయోగవిశేషవివరణము-నిర్వచనోత్తర రామాయణము

విద్వాన్, దువ్వూరి వెంకటరమణ శాస్త్రిగారు

ఆంధ్రవాఙ్మయమునఁ బ్రాచీనకవుల ప్రయోగవిశేషములఁ దెలిసికొనఁగోరుట భాషాస్వరూపజిజ్ఞాసువులకు సహజంబు. అవిశేషములకు సాకల్యముగ నిర్దేశించుట లాక్షణికుల కర్తవ్యమయ్యును వాంధ్రలాక్షణికులు వానినెల్ల సమగ్రముగఁ బరిశీలింపకయుఁ, బరిశీలించినను దిక్ప్రదర్శనముగ నిరూపించుటయుఁ దియు వ్యాకరణములు రచించినవారగుటచే వీనివలన సిద్ధింపవలసిన ప్రయోజనము సాకల్యముగ సిద్ధింపదయ్యెను. ఇంతియగాక యివి సమగ్రములను భ్రాంతిచే వీనిలో నిరూపింపఁబడని వెల్ల నసాధువే యను నొకయభిప్రాయము దేశమునఁ గొంతవఱకు వాటుకొనియుండుటంబట్టి యీయసమగ్రవ్యాకరణములవలన భాషాస్వరూపనిర్ణయమునఁ గొంతయనర్థమును గూడ సంభవించుచున్నది. మఱియు వాంధ్రలాక్షణికులలోఁ బెక్కుమంది తమలక్షణములకుఁ బ్రమాణము లగు కవిప్రయోగముల నిర్దేశింపకుండుటచేఁ గొన్ని లక్షణముల ప్రామాణ్యము గొండొకచో శంకింపఁదగి యుండుటయుం గలదు. ఈయనర్థములు గొంతవఱకుఁ దొలంగుటకుఁ బ్రాచీనమహాకవుల ప్రయోగములఁ బరిశీలించి వెలువరించుట భాషాసేవకుల కర్తవ్యము.

తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణమందలి కొన్ని ప్రయోగవిశేషములు లాక్షణికులచే సంగ్రహింపఁబడినవి. మఱి కొన్నిటిని సాధింపఁగల సూత్రము లున్నను వాని కివ్వివి ప్రమాణములుగఁ జూపఁబడి యుండలేదు. కొన్ని సర్వథా యుపేక్షింపఁబడినవి. కొన్నిటి విషయమున లాక్షణికులకు మతభేదము లేర్పడినవి. వానిలోఁ బ్రధానము లని నాకుఁ దోఁచిన ప్రయోగవిశేషముల నిట వివరింపఁబూనితిని.

(1)

> "......కవితావిలాసపరిస్ఫురమహనీయుఁడైన
> నను...రాఁ బనిచి..." (నిర్వ. 1–2.)

ఆంధ్రశబ్దచింతామణిలో "అస్మదుస్మద్భ్యాం వ్యాదేకత్వ ఇతో నిత్యశకేషాం చుస్వర్తో త్తమమధ్యమయోః। బహుషు న మధ్యమన దుతో చ్ఛ సర్వేషు" అను సూత్రములచే నస్మద్యుష్మచ్ఛబ్దవిశేషణములకు 'ని, వి, ను, వు, ము, రు' అను నాగమములు నిత్యముగా విధింపఁబడినవి. వికృతివివేకమున 'ఇతో ఒస్మద్యుష్మచ్ఛబ్దా త్స్యాద్వా కశ్చి నిర్విశేష్యా క్వచిత్' అని 'ని, వి' యను రెంటికిమాత్రము వైకల్పికత్వము విధింపఁబడెను. ఈ రెండు గ్రంథముల సాధారణముగఁ గాని యహోబలపండితుఁ డితరాగమములు నిత్యము లని తలంచి 'హాంసు భూవరునకుఁ గోడ లైతి నిత్యాదిసంచరం త్వసాకర మేవా' యనియు, 'కోవిదులు గారు, ఇతి కవితాపితామహో క్త్యస్మదైన' యని యుఁ బ్రాచీనాగ్రగణ్యుల ప్రయోగముల నింపుమిందుగా నిరసించియుండెను. ఆతఁడు భూనుకొన్నచో నే నకారమునకో యర్థము గల్పించి పయిప్రయోగముల సాధించుటకు మార్గ మిట లేకపోలేదు. ఆమార్గ మీతనికిఁ దోఁచదయుఁ గాదు. ఎందుల కుపేక్షించెనో! కూచిమంచి తిమ్మకవి యిట్టిప్రయోగములఁ బరికించి తన సర్వలక్షణసారసంగ్రహమున,

> "యుష్మదస్మత్పదంబులం దొనర ఘనుఁడ
> వై నవీవును నధిపుఁడ నైన నేను
> నవెడుచో ఘనుఁ డైన నీ వధిపుఁ డైన
> నే ననంగ వుమల్ వాయు నీలకంఠ."
>
> (సర్వ-1-ఆ-సంధి-162)

అని 'వు, ను'ల వైకల్పికతను నిరూపించి తిక్కనాది మహాకవుల ప్రయోగములఁ బెక్కిటి నుదాహరించియుండెను. కాని,

> "యుష్మదర్థంబు బహువచనోక్తిఁ బలుకు
> నవుడు ఘనులు ప్రసిద్ధులు ననుపదముల
> కలర ఘనులరు కదుఁ బ్రసిద్ధులరు నీర
> నంగఁ జనుఁ గార్యములయం దనంగమదన."
>
> (సర్వ-1 ఆ-సంధి-162)

అని యుష్మద్విషయకముగ వేఱొక లక్షణపద్యము వ్రాసి బహువచనాంతోదాహరణము లన్నిటిని నాగమసహితంబులనే చూపియుండుటచే నీతఁడుగూడ నీయాగమములు యుష్మద్బహువచనమున నిత్యము లనియే తలంచినట్లు తోఁచెడిని. ఇదంతయుఁ బరిశీలించి యింకను లక్ష్యశోధనము గావించి చిన్నయసూరి "ప్రథమాంతంబు లగు యుష్మదస్మద్విశేషణంబుల కేకత్వంబున వుములును, బహుత్వంబున రులును నంతాగమంబులు ప్రాయికంబుగా నగు" (బాల-కారక-38) నని సకలప్రయోగసమ్మతంబుగఁ బ్రాయికత్వమును విధించి యన్నివచనములందును గొన్నియెడల నివి రాకుంటయుం గల

దని సూచించి కొన్ని యుదాహరణములఁ జూపియుండెను. కాని బహువచనోదాహరణముల నాగమరహితంబు లగువానిని తిమ్మకవి సంగ్రహింపకుండుటచే నట్టివాని నెల్లఁ జూపుట మిక్కిలి యావశ్యక మయ్యెను యుష్మద్బహువచనమునకు మాత్రము 'మీరలు పెద్దలు' అనుదానిని జూపి యస్మద్బహువచనోదాహరణము వేల మానకుండెనో! దానికి..."మేము మువ్వురము మన్ననల్ వడయంగాఁదగు నట్టివారము..."(భార-ఉద్యో-౨-౨౭౨)అను సోమయాజుల ప్రయోగమే కలదు. దీనింగూడ సూరి చూపియుండిన మఱింత సమంజసముగా నుండెడిది. ఈసందర్భమునఁ ద్రిలింగలక్షణశేషకర్త యయినను "తచ్ఛబ్దాంతములకు ధాతుజవిశేషణంబులవలెఁ నరు మాపట్టును" (ప్రాథవ్యా-కారక-౨౬) అని సూత్రించి 'మీ రలేనిగిరుల్ చూచినారు' అను మనుచరిత్ర ప్రయోగము నుదాహరించి యుష్మద్బహువచనవిషయకమగు సూరిగారి ప్రాయికత్వమును వివరించెనేకాని పయిని జూపిన యస్మద్బహువచనోదాహృతిని సంగ్రహింపఁడాయెను. మఱియు నీతని యీ క్రొత్తలక్షణమునకు విరుద్ధ మయినప్రయోగము భారతమునఁ గానవచ్చెడిని.

క. "నరుఁడును నీవును మద్రే
శ్వరుఁడును గర్ణుండుఁ గృపుఁడు బాహ్లికుఁడు ననన్
నర యేలింపఁగ నున్నా
రరు నీకుం దుసా సంగరములోఁ గల్గఁగన్."

(భార-ద్రోణ-౫-౧౧౧.)

పయి పద్యమున 'ఉన్నారరు' అనునది తచ్ఛబ్దాంతధాతుజవిశేషణ మనకతీఱదు గదా! ఇట్టిప్రయోగముల నాధారముగఁ గొనియే తిమ్మకవి,

"విన్నారరు కన్నారరు
మన్నారరు నమ్ముఁ బలుకఁ నొప్పం గృతులన్."

(సర్వ-1-సంధి-142.)

అని విశదీకరించెను. పయిని జూపినరీతిని తిక్కనాదిమహాకవుల ప్రయోగము లీయాగమములు సార్వత్రికములు, నిత్యములు గావని సాధించుచుండ నిట్టియెడ లాక్షణికుల కిన్ని మతభేదము లెందులకో? ప్రాచీనతాళపత్రగ్రంథములందలి పాఠభేదములు వీరి నిట్లు భిన్నమార్గములఁ ద్రొక్కించియుండునేమో! ఎట్లయినఁ గానిండు. ఈయాగమములు ప్రాయికము లగుటయే ప్రాచీనప్రయోగతత్త్వము.

(2)

"మఘవిద్యాప్రియుఁడై దివౌకసుల సమ్మానింపఁ బ్రఖ్యాతి బా
హుళ్యాలోకము మాన్ప దిగ్విజయలీలోత్సాహియై సజ్జనా
ళఘుకార్యంబులు దీర్పఁ బైదికవిధిశ్లాఘాపరస్వాంతుఁడై
రఘుభూపాలకుఁ జెప్ప నొప్పదె జగత్త్రాణప్రవీణాత్మకున్."

(నిర్వ-౧-౨౨.)

'యజ్ఞస్సవోఽధ్వరో యాగ స్సప్తతన్తు ర్మఖః క్రతుః' (నామలింగానుశాసనము) అను నీయజ్ఞపర్యాయములలోని మఖశబ్దము ఖకారఘటితముగ సంస్కృతమునఁ బ్రసిద్ధము. భానోజిదీక్షితీయము నన్నను నామలింగానుశాసనవ్యాఖ్యలుగూడ దీనిని ఖకారఘటితము గనే సాధించుచున్నవి. ఇంద్రవాచకమగు 'మఘవాన్' అను దాని లోని మఘశబ్దము యజ్ఞార్థకము గా దనియు సూచించుచున్నవి. ఆప్టేనిఘంటువునఁగూడ నియ్యది ఖకారయుక్తముగనే కానవచ్చును. ఘకారయుక్తముగఁ గానరాదు. శబ్దరత్నాకరమున మఖ, మఘ యను శబ్దములు రెండును చేర్పఁబడినవి. రెంటికిని యజ్ఞార్థకత్వము నిరూపింపఁబడినది. ఒకదానికిని బ్రయోగము చూపఁబడియుండలేదు. ప్రసిద్ధమగు మఖశబ్దమునకుఁ జూప నక్కఱ లేకున్నను విశేషరూపమగు మఘశబ్దమునకుఁ బ్రయోగము చూపుట యావశ్యకము. ఈశబ్దము ఘకారఘటితమై యజ్ఞార్థక మగుటకుఁ బయిపద్యములోఁ బ్రాఘనిబద్ధమగు ప్రయోగ మాధారముగ గ్రహింపఁదగును.

(3)

ఇంద్రజిచ్ఛబ్దమునకు, 'ఇంద్రజిత్తు, ఇంద్రజిత్తుండు, ఇంద్రజి' అను తత్సమరూపముల సాంప్రదాయలాక్షణికులు సాధించియుండిరి. అందు 'ఇంద్రజి' అనునది యాధునికవ్యవహారమూలము. ప్రాచీనభాషలో నైన నీరూప మిట్లుండునా యని కొందఱు సంశయించుచుండిరి వికారము కాని కేర్పడినది. అద్దాని క్రింది ప్రయోగము లరయఁదగును.

౧ "ఇంద్రజి నవిలోఁ జంపి" (నిర్వ-౧-౭౧)

౨ "ఇంద్రజిచావు విలంప" (నిర్వ-౨-౧౩)

౩ "పిదప నింద్రజి యనుపేరుఁ
బెంపుఁ బడసె" (నిర్వ-౪-౧౭.)

(4)

"అక్కల కన్యకార్వి మిటు లాఱడివోవ సకారణంబ నీ
కెక్కడిమోలు వచ్చె నిది యెట్లొకొ నెమ్మెయిఁ బుట్టె..."

(నిర్వ-౨-౨౪)

అక్కయను సంబోధనాంతమునకు 'అల' యనుశబ్ద మిటు వచ్చి ప్రయుక్తమయినదని త్రిలింగలక్షణశేషకర్త సంగ్రహించెను.(ప్రాథ-శబ్ద-౧౫)ఈయన ప్రయోగము తెలుపు గానరాకుంటచేనిట 'అక్కట' యనునది కవిప్రయుక్తమయి యుండునేమోయని కొందఱు తలంతురు.

(5)

"పటు తెంచి కదియఁబడి రే
ద్రోణ శ్రేణిన బోయు దాఁటి తిరిగ గరుడి..."

(నిర్వ-౩-౨౬.)

అని 'తాఁకి' యనఁగాఁ దాఁకుటచే నని యర్థము. కావుననే 'ఇ' ప్రత్యయమునకు హేత్వర్థకత్వమును గల దని ప్రౌఢవ్యాకరణ కర్త యీలక్ష్యముతోపాటుగ మఱికొన్ని ప్రామాణికలక్ష్యములఁ జూపియుండెను. (ప్రౌఢ-క్రి-౧౫) 'జ్వరము వచ్చి యతండు రాఁడాయె' నిత్యాదివాక్యములలో నధునాతనవ్యవహారమునఁగూడ నీహేత్వర్థము రూఢమై యున్నది. సంస్కృతభాషయందును
"స్మరతాని చ తాని తే రహః స్మర! సంస్మృత్య న శాన్తిరస్తి మే"
(కుమారసంభవము-౪-౧౨)

"శ్రీశైలశిఖరం దృష్ట్వా పునర్జన్మ న విద్యతే"
"స్నా మహేత్య తు కౌంతేయ! పునర్జన్మ న విద్యతే"

మున్నగు కాళిదాసాదిమహాకవిప్రయోగములలో 'క్త్వా' ప్రత్యయమునకు హేత్వర్థము స్పష్టముగా భాసిల్లుచుండును. కొన్ని యెడలఁ గేవలార్థమును స్ఫురించుచుండును. మఱియుఁ బైని జూపిన సంస్కృతవాక్యములలో 'క్త్వా'ప్రత్యయాంతస్థలముల నుండవలసిన సమానకర్తృకతానియమమునకు భంగము వాటిల్లినది. కాని యిట్టియెడ 'సతి' పదముల నధ్యాహరించికొని నియమభంగము లే దని శాబ్దికులు సమర్థింతురు. ఇట్టి నియమములఁ గొన్నిటిని పాటింపక మహాకవులు నిరంకుశులై ప్రయోగించియుందు రని కొందఱు తలంతురు. అది యటుండ నిండు. త్రిలింగలక్షణశేషకర్త క్రొత్తగ నిరూపించిన హేత్వర్థమే కాక 'ఇ' ప్రత్యయమునకు మఱికొన్ని యర్థములు గలవు. "వాఁడు వచ్చి యొక్కపక్షమైనది" మున్నగుచోట్ల 'వచ్చుట మొదలుకొని' యని కాని 'వచ్చినపిమ్మట' నని కాని యర్థము చెప్పవలసియుండును. ఈయర్థ మాధునికవ్యవహారమున నేకాక ప్రాచీనకవిప్రయోగము లందును నుపలబ్ధమగును. క్రిందివాక్యముఁ బరిశీలింపుఁడు.

"......ఇచటి కిమ్మునివరేణ్యఁ
జైకేర వారకొని యున్ని యోనాళ్లయ్యె నీ చేసి దద్దితి నెలుఁగఁ జెప్పుమ"
(కళాపూర్ణోదయము-౫-౩౫)

ఈవాక్యమున బాలవ్యాకరణమున విధింపఁబడిన సమానక్రియత్వముగాని, ప్రౌఢవ్యాకరణమున విధింపఁబడిన హేత్వర్థకత్వము గాని లేకుండుట స్పష్టము.—మఱియుఁ 'ఇట్టి కష్ట మనుభవించి యెఱుంగను' మున్నగు వాక్యములలో 'ఇ' ప్రత్యయము భావార్థక (అనుభవించుట) మగుచుండును.

"...కదన్ విచిత్రము ద్వారకాపురి వాయ నీ
కిప్పు పుట్టుట యెన్నఁడున్ మఱి యిట్టు లేఁగి యెఱుంగ ఫి..
వచ్చెలుల్ మణిగేహముల్ సిరులిట్లు యున్నవి యేకదా."
(కళాపూర్ణోదయము-౩-౧౫౯)

ఇట 'ఏఁగి' యనుచో భావార్థము (ఏఁగుట) స్ఫురించి సమన్వయమున కనుకూలించెడిని. ఇట్టి వింకను ప్రాచీనాధునాతనవ్యవహారములందుఁ బరిశీలింపఁదగును.

(6)

"ఈలోకంబున నరసితి
మే లెల్లెడ వరునిఁ గాన మేదిని కరుగం
జాలక యున్నను బోవదు
బాలికఁ గాని పోవలయుఁ బరిణయమునకున్"
(నిర్వ-3-౪౫.)

'ఈ (పాతాళ) లోకమున నెల్లెడ నరసితిని. మేలువరుని గానను' అని యిట నన్వయము. ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త 'విశేషణంబులు గొన్ని వ్యవహితంబులు నగు' (శబ్ద-౧౧) నని సూత్రించి దీని వాక్యానినే యుదాహరణముగఁ జూపియుండెను. ఆయుదాహరణమునఁ బాఠ మించుక మార్పుతో 'ఈలోకంబున నరసితి మే లెల్లెడ గాన వరుని' అని యున్నది. తాను నిరూపించిన వ్యవహితత్వమునకు మఱింత యనువుపడునట్లు బహుపదవ్యవధానముగల యీపాఠ మీతని కేతాళపత్రగ్రంథమున లభించెనో? ఇచటి యీపాఠభేదమునుబట్టి వ్యవధానమే లేని యీలోకపాఠ మేదేని తాళపత్రములలో లభించునేమో యనియుఁ గొంద ఱిట సంశయింతురు.

(7)

"...ప్రియం బంతంతకున్ జేర్చు న
ట్లుగ నీయన్వయనామధేయములు వింటిం జెప్పు నా కేర్పడన్"
(నిర్వ-౪-౭)

'గికుటులు పరంబు లగునపు డాన్యాదుల సుస్థానంబున నున్నయు నుండుమూలాపంబును విభాష నగు' (క్రి-౫౧) 'ఇట బిందుపూర్వదికారములకు నిత్యవైకల్పికంబులై టడ లగు' (క్రి-౫౯) అను బాలవ్యాకరణసూత్రములచే వినుధాతువునకుఁ దద్ధర్మ్యర్థకోత్తమ పురుషైకవచనంబున 'విందును, విండ్రును, వినుదును' అనురూపములు సిద్ధించును. వీనిలో 'విందును' అను దకారఘటితరూపమునకుఁ బ్రయోగము క్వాచిత్కము. పయిపద్యమున 'విండున్' అనునది దకారము విశేషమున సంఘటితమై యుండుటచే దీనిని బ్రమాణముగఁ గైకొనఁదగును. ఇట్టి దకారయుక్తరూపములు తెలుగుభాషలో మెండుగాఁ గానవచ్చును. క్రింది భారతప్రయోగము లరయుఁడు:—

౧ "ఎందఱు వాన కోర్చి తనయిల్లు ప్రవాసపుఁబోటు నాకె
కొందు వలంగుదున్..."
(భార-విరా-౧-౧౩౫)

౨ "గాండీవమున్న నాహావ
గాండీవ్యముఁ దలఁప కెఱిని ఖండించుమన మా
ర్కొందు నని యొక్కఁడు దలఁచుట.
................................"(భార-ఉద్యో-౧-౫౩౭)

3 "పాండవులం బాంచాలుర
....
......పేరుఁ జెంపం
గండు స్నే నొండు లేక కార్యము దలఁపన్"

(భార-సౌప్తిక-౧-౫౭)

4 "..............మాచి
కొండె పెల్లపనులు రండు లేక"

(భార-మౌసల ౧౬౩)

(8)

"...రాక్షసవంశవరుండు విచ్ఛిన్నై
లాసమునోలెఁ బ్రాంశుసౌధం బగు నాత్మనికేతరత్నమున్"

(నిర్వ-౪-౧౯)

గృహపర్యాయముగ 'నికేతన' శబ్దము ప్రసిద్ధమై యున్నది. తత్పర్యాయముగ 'నికేత' శబ్దమును సంస్కృతభాషలోఁ గలదు.

"శతనోకర్ణనికేత మీశ్వరమ్"

(రఘువం-౮-౩౩)

"అభ్యాత వాల్మీకి నికేతమార్గః"

(రఘువం-౧౪-౫౮)

"శిలాశయాం తా మనికేతవాసినీమ్"

(కుమారసం-౫-౨౫)

మున్నగు ప్రయోగములు లరయఁదగును. ప్రకృతపద్యమునఁ దిక్కన 'నికేత' శబ్దమును బ్రయోగించియుండెను. ఈపదము శబ్దరత్నాకరమునఁ జేర్పఁబడవలయు. ఆంధ్రగ్రంథములలోఁ గానరాని సంస్కృతపదముల నెన్నిటినో పేర్కొని యాంధ్రకవులు ప్రయోగించిన యిట్టి సంస్కృతపదములను ఉపేక్షించుట యాంధ్రనిఘంటువుల కుచితముగాదు.

(9)

"అది యెండలు గాఁగ బిష్ణని
మది నిల్పి యతండు వాఁడు మగఁడు వని యి
ట్లు దపంబు సేయుచుండును
................................" (నిర్వ-౫-౭)

చింతామణిలో 'న వికృతిశబ్దా త్పరత స్సంస్కృతికానాం క్వచిత్ గసడదవాః' అని తెలుఁగు శబ్దము మీఁది సాంస్కృతికపదములకు గసడదవాదేశము నిషిద్ధమైనది. ఇటు వహోబలపండితుఁడు,

"పరుషా వా స్వరూపేణ ప్రథమాన్తోపరి స్థితాః
కాశా సంబోధనే చాఽపి వ్యాప్యే కర్మధారయే
ఆచేతనార్థకే శబ్దే ఇతి శృఙ్గారభూషణః"

అను నథర్వణకారికలఁ జూచి 'సంస్కృతాసంస్కృతసాధారణ్యేన అర్థవిశేషే వికల్ప ఉక్తః ... నినఁ గొనియాడి శబ్ద మవుడు తాపస మందార, తాపసమందారః' యని వ్యాఖ్య చేసియుండెను. దీనింబట్టి యీ యర్థవిశేషములందుఁ దెలుఁగుమీఁది సాంస్కృతికములకుఁగూడ వికల్పముగ నాదేశము రాఁదగు నని యీతఁడు దలంచినట్లు తోఁచెడిని. అథర్వణకారిక చింతామణిచే 'గసడదవాస్స్యుః ప్రథమాన్తాత్' అని నిత్యముగ విధింపఁబడిన యాదేశమును వికల్పించుచున్నదా లేక 'నవికృతిశబ్దాత్' అని నిషిద్ధమయిన యాదేశము నంగీకరించుచున్నదా యనువిషయము మూలపర్యాలోచనచే వేఱుగాఁ జర్చింపఁదగినది. కేతన యాంధ్రభాషాభూషణమున వికృతిశబ్దముల మీఁది సాంస్కృతికముల కీయాదేశమును నిషేధించినట్లగపడదు. మఱియు వారఁడు విజ్ఞానేశ్వరీయమున,

'భూవల్లభు శేడవిధుని
దైవతమును బట్టినతఁడు దండువు పేరన్
సేవనముల గనివింబని
దేవేగ మై యనుగనలయు విధానంబతముగన్'

(ప్రాయశ్చిత్తకాండ)

అని ప్రయోగించియుండుటచే నీసంధి యాతనికి సమ్మతి మనుటకును వీలు గలదు. అప్పకవి

"పరమాత్మ ప్రథమావిభక్తులమీఁదను దత్సమాంధ్రశబ్దముల మీఁదఁ గల సంస్కృతపదాదిగతపరుషంబు లెల్లెడ నిజరూపములే చెడక నిలుచు.................................."

(అప్ప-౫-౧౬౩)

అని యీసంధిని నిషేధించియుండెను. తిమ్మకవి సర్వలక్షణసార సంగ్రహమున 'న వికృతిశబ్దాత్' అను శబ్దశాసనసూత్రమునకు విరుద్ధములగు ప్రయోగములను నిర్వచనోత్తరరామాయణ (ప్రస్తుతప్రయోగమే) కాశీఖండవసుచరిత్రములలోనివానిని జూపి యీసంధి నంగీకరించెను. ఆంధ్రకౌముదిలో 'న వికృతిపదా దాద్యావామ్' అని దీనికి నిషేధము గలదు. చిన్నయసూరియు దీని నిషేధించెను. త్రిలింగలక్షణశేషకర్త 'శబ్దనిర్ణయులు తెనుఁగులమీఁది సాంస్కృతికశతపలకు గడదలు గానంబడియెడి' నని దీని నంగీకరించెను. తిక్కన, కేతన, పాల్కురికి సోమనాథుఁడు, శ్రీనాథుఁడు, రామరాజభూషణుఁడు మున్నగు సర్వలాక్షణికసమ్మతులగు ప్రామాణికులు పలువురు ప్రయోగించిన యీసంధిని వ్యావికల్పముగ నంగీకరించుటయే సమంజసము.

(10)

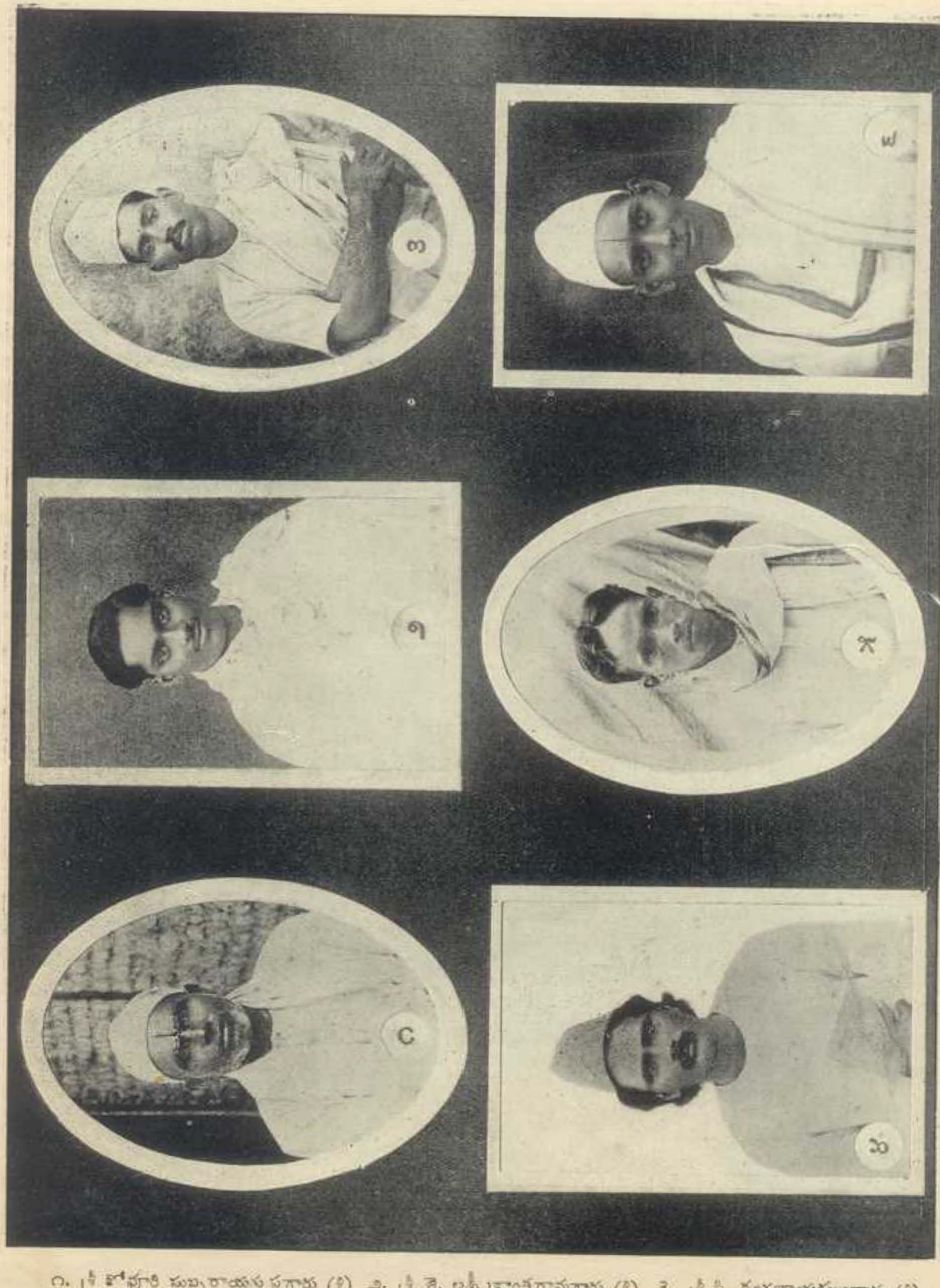
"..ఏ
శ్వపతి యహీనబాహుబలసారుఁడు మఖుకైటభారికై
శిల్పసమున్నతెల్లఁ బ్రదర్శించె చారయ ద్వష్టఁ దమానవీయుఁడై"

(నిర్వ-౫-౧౫)

ఇటు విశేష్యము ద్వితీయాంతముగను, విశేషణము ప్రథమాంతముగను బ్రయుక్తములగుట విశేషము.

౧. శ్రీ జి. నరసింహారావుగారు(ఠ) ౨. శ్రీ కిషన్లూ ప్రాణ్ణానందశర్మగారు(ఠ) 3. శ్రీ తిరుమీకుల వెంకటేశ్వరులుగారు(ఠ) ౪. శ్రీ కర్లపాలెం కృష్ణ రావుగారు(ఠ) ౫. శ్రీ వై. రంగనాయకులుగారు (ఠ) ౬. శ్రీ అవనిగడ్డ శేషయ్యగారు(ఠ) ౭. శ్రీ ధారా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రీగారు(ఠ)

౧. శ్రీ కోపూరి సుబ్బరాయగుప్తగారు (కీ) ౨. శ్రీ కె. లక్ష్మీకాంతరావుగారు (కీ) ౩. శ్రీ పి. రంగనాయకులుగారు (కీ)
౪. శ్రీ మొవ్వా ఆదినారాయణ చౌదరిగారు (కీ) ౫. శ్రీ కే. వి. సుబ్బారావుగారు (కీ) ౬. శ్రీ మద్ది వేంకటరంగయ్యగారు (కీ)

చింతామణి 'షష్ఠీవిశేషణానాం ప్రథమా స్యాత్' అని షష్ఠ్యంతవిశేషణములకు మాత్రము ప్రథమను విధించుచున్నది. 'విభాషయా కునన్తం స్యాత్ తత్ర షష్ఠీవిశేషణమ్ । స్యాద్యర్థస్యా ధాతౌ ను త్వేనస్య నిఖిలం భవేత్' అను అథర్వణకారిక భిన్నార్థవ్యవధానమున విశేషణముల విభక్తు లన్నిటికిని ప్రథమను విధించెడిని. కవిసంశయవిచ్ఛేదమున

"అను వచుక్రియతోఁ జాసియుఁ
దగఁ జెప్ప విభక్తులం బ్రథమఁ జెందును భ
క్తగణనయమాన......"

(కవిసం-౧-౪౩)

అని మూలకవి యనుధాతువ్యవధానము లేకున్నను విశేషణవిభక్తు లన్నిటికిని ప్రథమ యగు నని నిర్ణయించెను.

"........నృపవ
రో[illegible]యుఁ డర్జునుతోఁనను..."

(భార-ఆది-౬-౨౬)

"మాతండ్రి పరాశరసుతుఁ
చేతం బడసితి ననుజ్ఞ..."

(భార-ఆశ్రమ-౧-౧౭)

అను నన్నయతిక్కనల ప్రయోగములు పయినిర్ణయమున కాధారములు. తిమ్మకవి యావిషయమునఁ జింతామణి ననుసరించెను. (సర్వ-౧-కథ క్తి-౪౪.) చిన్నయసూరి యథర్వణాచార్యుల ననువర్తించెను. (బాల-కారక-౨౭, ౨౮) ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త ద్వితీయాదు లన్నిటికిని ప్రథమ యగు నని (ప్రౌఢ-కారక-౨౨) సూత్రించి ద్వితీయా తృతీయలకుఁ బ్రథమ వచ్చిన యుదాహరణములం జూపియుండెను. మఱియు నిట 'షష్ఠీవిశేషణానామ్' అను చింతామణిసూత్రము నందలి బహువచనముచలనఁ బ్రయోగబాహుళ్యము సూచిత మగు చున్న దని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసియుండ నాబహువచనమే ద్వితీయాదులకుంగూడఁ బ్రథమను సాధించుచున్న దని సూత్రసార స్యము నుద్ఘాటించియుండెను. అహోబలపండితునకు షష్ఠీతరంబుల ప్రథమ సాధువు గాదను నాగ్రహ ముండుటంబట్టియే 'అద్యుఁడు హిరణ్యగర్భునం దంతకంబె నిత్యాదికవితావితామహుడ్య క్తిస్తు నిరూప్త్యైబా' యని నిరాకరించియుండెను. ఈతఁడు నిరాకరించిన యాప్రయోగమును ద్విలింగలక్షణశేషకర్త సుర్తింపక కావలయును వచనమాత్రమున కావశ్యకము దీనిని లక్ష్యముగాఁ గైకొనఁడయ్యె.

(11)

"వెలి నిట్లంబుధినాగనందనులు దోర్వీర్యంబు పాలించి"

(నిర్వ-౫-౭౭)

'ప్రాయస్తు స్యాత్తి క్కమాదికస్యైతః' అను చింతామణి సూత్రము నందలి ప్రాయోగ్రహణముచే నిత్యసంధి క్త్వార్థకస్థలములఁ బ్రవర్తింపదని యహోబలపండితుఁడు వివరించెను. అథర్వణాచార్యుఁడు 'క్త్వార్థతో న భవే త్సదా' యని క్త్వార్థకసంధిని సర్వథా నిషేధించెను. అప్పకవి

"వారిజాతనేత్ర క్త్వాప్రత్యయాంతార్థ
ములు చదించు చెలఁగు పలుకులకును
దైస్వరంబు లుండుపట్టులఁ బ్రకృతిభా
వంబు గాని సంధి వాటపడదు"

(అప్పక-౫-౭౨)

అని యాసంధిని నిషేధించెను. కాని యూతవికవితలో

"...వివదుర్గయుగ్మపుచర్యౌ మద్దాదురా కాసిక
రైజేఁ గిట్టంబుగఁ బోలు ద్రావుమివచే..."

(అప్పక-౪-౩౨౩)

అని క్త్వార్థకసంధి గోచరించుచున్నది. కవిసంశయవిచ్ఛేదకారుఁడు 'ఇడఁగ నచ్చులట్టపట్టపై నిత్యసంధి' (కవిసం-౧-౧౫) అని యాసంధి నంగీకరించి పెక్కులక్ష్యములఁ జూపియుండెను. వానిలోఁ గొన్ని భారతప్రయోగములును గలవు. కాని వాని కన్నిటికిఁ బాఠాంతరములు గానవచ్చెడిని. చిన్నయసూరి యాసంధిని స్పష్టముగ నిషేధించెను. ప్రౌఢవ్యాకరణమున నియ్యది యంగీకరింపఁబడెను. ఈసంధి నంగీకరించినవా రెల్లరును నీప్రకృతనిర్వచనోత్తర రామాయణపద్యమును 'వెలిచి ట్లంబుధినాగనందనుల నమార్భుతో' నుదాహరించియుండిరి. ఇం దేపాఠము తిక్కనకు సమ్మతమో నిర్ణయింప నాధారము లేదు. తాళపత్రములఁ బరిశీలించినను నీపాఠవిషయము తేలంగదు.

(12)

"రాహుబుద్ధ నన్నత్తుం
దై పెంకింపక కడంగ యాతం డింతిల్
నేపెఁగచె చెడితి రిప్పలి
విూసల మయ్యల లూఁగి మెయిమెయిఁ గోరుల్"

(నిర్వ-౬-౧౧)

ఇట 'పెంకింపక' యను పదము సకారప్రాసమున నిబద్ధమయి యున్నది. దీనిని దుష్టముగ నంగీకరింపవలయును. 'శంకించు' అను నది దీనిప్రకృతి. శప్రాసము తిక్కనకు సమ్మతము గాకుండుటచే దీనిని సకారయుక్తముగనే యాతఁడు ప్రయోగించె ననుట నిర్వివాదము. ఇది సకారయుక్తముగ శబ్దరత్నాకరమునఁ జూపఁబడియుండవలసినది.

మఱియు నీపద్యమున 'విూసములను దాని కువిశ్వరము లోపించి 'విూసలు' అనుట తెలుఁగువిశేషము.

(13)

"అదరి మెయి నిక్కడిక్కడ బడఁ దిరిగిన" (నిర్వ-౬-౧౨౧)

"ఇట్లు కమలమంద యిక్కడిక్కడ బడ" (నిర్వ-౭-౬౪)

"అనుమానముతోడ నిక్కడిక్కడ బడెదన్" (నిర్వ-౭-౧౦౦)

పయిపద్యములలో 'ఇక్కడిక్కడ' అనునెడ 'ఇక్కడన్ + అక్కడన్' అని పదముల విభజించినచో సంధి గుర్తు టమగును. 'సంధిస్తు ద్రుతపూర్వస్య ప్రాయశో న భవే దతః' అని యథర్వణుఁడును 'ఇకారాదులకుఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికంబులకు సంధి లే' దని చిన్నయసూరియు స్పష్టపఱచిరి. విభక్తిలోపంబు గలుగుట కిట ప్రామాణికంబును లేదు. కావున నిద్యోతక సప్తమ్యర్థమునఁ బ్రయోగము వచ్చిన ట్లూహింపవలయును. ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త జనంబులకు సప్తమ్యర్థమునఁ బ్రయోగము విధించి (ప్రౌ-కార-౩౦) యితరగ్రంథముల నుండి ప్రయోగములఁ జూపియుండెను. ఆవిధానమున కీప్రయోగములను బ్రమాణములు గానోపును.

(14)

"..........పయోజనాతిసం
తోషమున వాకలోకపతి దోర్విదితోపు విడెన్..."

(నిర్వ-౮-౧౪)

సంతోషశబ్దమునుండి సంతోసము, సంతోసము, సంతసము నని మూఁడురూపము లేర్పడినవి. కవిసంశయవిచ్ఛేదమున,

"కరఁగ సంతోషశబ్దతద్భవము సేయఁ
జనును సంతోసమును సంతసం బటంచు
నిరుదెఱంగులఁ బలుకంగ నెల్లకృతుల
.................................."

అని రెండే రూపములు సంగ్రహింపఁబడినవి. "తారాటాదులం బ్రథమేతరదీర్ఘంబునకు హ్రస్వంబు విభాష నగు" (బాల-ప్రకీ-౧౧) నను సూత్రమున తారాటాదిగణమున 'సంతోసము' అనుదానిం జేర్చి 'సంతోసము' అనుదానిని సూరి సాధించియుండెను. శబ్దరత్నాకరకర్త పయిరూపములు మూఁటిని జేర్కొనియు సంతోసమనురూపమునకు విధిగాఁ జూపవలసిన ప్రయోగ మొక్కటియుం జూపఁడయ్యె. దాని కీప్రస్తుతప్రయోగము ప్రమాణముగ గ్రహింపఁదగును.

(15)

"...మడిచి పరవ గొనక మఱచి యున్న
యొడను గాని దినములకున్"

(నిర్వ-౮-౬౩)

"అక్కటాదుల ద్విత్తక లోపంబు విభాష నగు" (బాల-ప్రకీ-౭) ననుసూత్రమున నక్కటాదులలో, 'అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని' యను శబ్దములఁ జతించి, 'అని, ఇని, ఎని, కొని' యను రూపాంతరములను జిన్నయసూరి సమ్మతించియుండెను. శబ్దరత్నాకరమున నీరూపాంతరము లన్నియుఁ జేర్కొనఁబడినవి. కాని యిట్టి విశేషరూపములకే ప్రయోగప్రదర్శన మత్యావశ్యకమై యుండ, 'అని' యనుదానికిఁ దక్క శేషించినవానికిఁ బ్రయోగములు నిర్దేశింపఁబడవయ్యె. అందు, 'కొని' యనుదానికిఁ బ్రస్తుతప్రయోగమును నేకరింపవలయును.

(16)

"...రామధరణీపతి తి
న్ననినవ్వు మెఱయ నారని
వినితిమి యిఁక నొకటి వినఁగ వేడుక యనుచున్"

(నిర్వ-౮-౯౫)

బాలవ్యాకరణముచే (క్రి-౨౮, ౨౯) వినుధాతువునకు భూతార్థకోత్తమపురుషబహువచనంబున వింటిమి, వినితిమి యను రూపము లేర్పడును. అందు వినితిమి యనుదాని ప్రయోగ మరుదుగ నుండును. ప్రాసస్థాననిబద్ధ మగు ప్రస్తుతప్రయోగము దానికిఁ బ్రమాణ మగును.

(17)

"ఆతని రక్షణంబున మహర్షిశమంబు దగ సౌంధావహమై
దేశతరుపండు లొప్పు నవి యేఱి వనంబునఁ దెచ్చి యిచ్చుచున్
................................" (నిర్వ-౮-౧౦౧)

ఇందలి తరుపండు లనునవి కేవలసంస్కృతమునకును నాచ్ఛికమునకును సమాసము గలిగిన దని కొందఱు భ్రమింతురు. కాని యిది యట్టిసమాసము గాదు. తరుయొక్క యను తత్సమశబ్దము పండు లను దానితో నిట సమసించినది. తరువుయొక్క మున్నగువానిలో వుగర్ణము లేకుండఁ దరుయొక్క మున్నగు ప్రయోగములు భారతకాలమునుండి నేఁటిదినమునకుఁ బెక్కులు గానవగును. వికృతివివేకము (అజంత-౩౪) కావ్యాలంకారచూడామణి (౯-౧౦౮) సర్వలక్షణసారసంగ్రహము (౧-విభక్తి-౭౩) బాలవ్యాకరణము (తత్స-౪౯) మున్నగు పెక్కులక్షణగ్రంథము లిట్టి వుగర్ణరహితరూపముల సాధించుచునే యున్నవి.

(18)

"సమ్మానమున నిజకులము గ్రు
వమ్మఁగ సత్పుత్రులఁ బడయవలె నని తలఁచెన్"

(నిర్వ-౭-౭౩)

'వలయుచున్' అను దానిరూపాంతరమగు 'వలెన్' అను దానిని, దీని వ్యతిరేకరూప మగు 'వలదు' అనుదానిని లాక్షణికులు సాధించిన ట్లగపడదు. క్రియాపదప్రక్రియను వివరించిన చిన్నయసూరి భారత కాలమునుండియుఁ బ్రసిద్ధములగు నీరూపముల ముఖ్యముగ సాధింప [వల]సియుండెను. 'వలెన్' అనునది 'వలయున్' అనుదాని కాదేశ మని [సూ]చించిన శబ్దరత్నాకరకర్త రవ త్రిలింగలక్షణశేషమున దీని [ప్ర]క్రియ నెందుకొ పరామర్శించినను సమంజసముగా నుండెడిది.

(19)

"తొమ్మనూటమీఁదఁ గొంబదితొమ్మిది (౯౯౯)
వర్షములకు వెంటె వశునపట్టి"

(సర్గ-౮-౧౩౭)

తొమ్మిదినూఱులమీఁద ననుటకుఁ దొమ్మనూటమీఁద ననుట వింతప్రయోగము. సంఖ్యావాచకశబ్దప్రక్రియను సాకల్యముగ చేయాంధ్రలాక్షణికుఁడును జూపియుండలేదు.

(20)

"..వా
ర్ష్మనుల యాశ్రమంబునసమీపమునన్ మునికృత్యనిశ్చయం
బాశమలాక్షీకిం దెలుపు మన్న నృపాలకు నాజ్ఞనేఁతిన్"

(సర్గ-౯-౧౨౫)

ఇటు 'ఆశ్రమంబున సమీపమునన్' అనుచో షష్ఠీతత్పురుషంబున నగాగమము వచ్చినది. ఈయాగమంబును ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త సమాసపరిచ్ఛేదారంభమున విధించి భారతాదులనుండి ప్రయోగములఁ జూపియుండెను. ఇంకను నిర్వచనోత్తరరామాయణప్రయోగములు మఱికొన్నిటిని కొన్నిలక్షణములకుఁగా లాక్షణికులు గైకొనియుండిరి. వాని నన్నిటిం బరామర్శించుట యిట మనకుఁ బ్రసక్తము గాదు. నాయీవ్యాసము నుపక్రమణమున నిరూపించినరీతి నీగ్రంథమున ముఖ్యము లని నాకుఁ దోచిన ప్రయోగవిశేషములమాత్రము వివరించి యీవ్యాసము నింతటితో నుపసంహరింపఁదలంచితిని.

ఆంధ్రభారత కవితా విమర్శనము

(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౨-వ గ్రంథము) క్రౌను ౪౨౦ ఫుటలు. వెల రు. ౨-౦-౦.

గ్రంథకర్త: కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, యం.ఏ. ప్రకాశకులు: ఆంధ్రగ్రంథమాల; ౭,తంబుశెట్టివీథి, చెన్నపురి.

ఈ గ్రంథమునందు విమర్శింపబడిన క్రిందివిషయములే దీని ప్రశస్తినిచాటును.

ఆంధ్రవాఙ్మయము ; భారతము:—విమర్శనపద్ధతులు ఆంధ్రవాఙ్మయయుగములు ప్రాచీన దేశకాలపరిస్థితులు, చాళుక్యులకాలమున నాంధ్రభాషాస్థితి, అహదనకరశాసనములోని తెలుఁగుభాగము, చాళుక్యభీమరాజ దీర్ఘాసి యుద్ధమల్లాది శాసనములు, శిష్టభాష, జానుదెనుఁగు, భారతరచన-ఛందస్సామగ్రి, ప్రాచీనభాషాస్వరూపము-జన్యభాషలు.

మతస్థితి—వాఙ్మయము:—భారతరచన-అవతారికలు, నన్నయవైదికదృష్టికి నిదర్శనములు, నన్నయతరువాతి కాలస్థితి, అరణ్యపర్వశేషపూరణప్రశంస, అరణ్యపర్వశేషమునందలి తిక్కన యనుకరణములు. తిక్కన భారతరచన, అద్వైతభావము, యవతారికలు, కవితావేశము.

భారతాంధ్రీకరణము—తిక్కన:—విరాటపర్వకథ, అందలివస్త్వైక్యము, పాండవప్రవేశము, శమీవృక్షముపై నాయుధనిక్షేపణము, బృహన్నలసారథిగాఁగుదురుకొనుట, విరటునికొలువు-భీముఁడు, కీచకవధ తదనంతరవిశేషములు.

తిక్కనార్యుని కళావైభవము:—విరాటపర్వము—ప్రబంధలక్షణములు, మూలకథపై తిక్కన వేసినయాంధ్రతాముద్ర, తిక్కనార్యునివర్ణనలు, ప్రకృతివర్ణనలు, తిక్కనమనోవృత్తివివరణశక్తి, నాటకకళాచాతుర్యము, తిక్కనశృంగారవర్ణనలు, రసపోషణరీతులు, నాటకరీతులు, తిక్కనార్యుని భాషాశైలులు, పూర్వోత్తరసందర్భముల పొందిక, ఉపమాలంకారప్రయోగము, సందర్భానుకూలముగ భావమును స్ఫురింపఁజేయు పదరచన, జాతీయప్రయోగనైపుణ్యము, అర్థముమారిన ధాతువులు, పదజాలము, కారకవిశేషములు, ఉపసంహారము.

ఆంధ్రవాఙ్మయవికాసతత్త్వము-ఆంధ్రభారత కావ్యోత్పత్తి

కందూరు ఈశ్వరదత్తుగారు బి. ఏ.,

ఏమానవుఁడైనను తన స్వీయచరిత్రను వ్రాయఁబూనుకొనినచోఁ జనకష్టసుఖముల, కలిమిలేముల, గుణావగుణముల నెట్లు ప్రాపఁ గ్రుచ్చినట్లు నక్కాణించునో, యాతీరునే సారస్వతమును ఆయా యుగముల రాజకీయపరిస్థితుల, మతావలంబనముల, సాంఘికాచారముల మానవమనోవృత్తుల నన్నింటిని బరిస్ఫుటము గావించును. ఆయా కాలముల సారస్వతము ఆయాకాలముల స్వీయచరిత్రమని మా మనవి.

ఒకజాతి వాఙ్మయస్వరూపపరిణామతత్త్వనిరూపమున కా దేశపు రాజకీయమతసాంఘికార్థికపరిస్థితులను, నాగరికాభివృద్ధిని కావ్యనిర్మాణసమయములను జక్కఁగా పరిశీలింపవలెను. అట్టి స్థితిగతు లెప్పు డొకరీతిగ నుండనేరవు. కాలచక్రము త్రిరుగుచుఁ జరుగుచుండును. వాఙ్మయోత్పత్తిపరిణామములు తత్కాలపరిస్థితుల నాశ్రయించియుండును.

కృతికి విచ్ఛేదము లేదు

సామ్రాజ్యములు సమసిపోవచ్చును. మతవిరూపలనము సంక్షోభములు గావింపవచ్చును. సాంఘికవిప్లవములు సంభవింపవచ్చును. కాని కవిలేఖినికడ్డు లేదు. కవియుఁ గృతియుఁ గల్పాంతమునంతవు నివసింతురు. ఈవిషయమై పినవీరభద్రకవి జైమినిభారతము ప్రథమాశ్వాసములో మనోహరముగా నిట్లభివర్ణించెను:

ఉ. ఆదియుగ ప్రపంచతు యందును నొక్కొకకాలమందు వి
చ్ఛేదము గల్గు నాఁటికిఁ జెప్ప విపర్యయ మేయుగంబున
న్లేదు కవిత్వసంతతికి నిక్కము తక్కువితో విలాసముల్
జాగుల కిష్టదైవము ప్రసాదము నా పాలికై రచించునన్.

ఇంకొక విశేషము: ఒక మానవుని రూపశీలములు తన జాతి శీల మతముల ననుసరించియు, విద్యను బట్టియును గాక, అన్యజాతి మతస్థులసంపర్కమువల్లను, మనము నిర్ణయింప వలసియున్నది. అట్లే దేశముయొక్క సారస్వతము ఆదేశచరిత్ర ననుసరించియేగాక, విషయాంతరదేశసంపర్కముచేఁ గల్గిన మంచిచెడ్డల నాశ్రయించియుండును.

పైకారణముల నాదృష్టమునఁ నుంచుకొని ప్రస్తుతకావ్యమైన భారతోత్పత్తికిఁ గారణములైన పరిస్థితులను సమగ్రముగాఁ బరిశీలింతము. ఆకాలమునాఁటి రాజకీయమతసాంఘికపరిస్థితు లేవి?

కృతికర్త నన్నయ. కృతిభర్త చాళుక్యభూపాలుఁడైన రాజరాజు. ఆంధ్రరాజ్యలక్ష్మి పూర్వచాళుక్యరాజేంద్రుల భుజముల నాశ్రయించియుండెను. క్రీ. శ. 978 సంవత్సరప్రాంతముల రెండవ అమ్మరాజవిజయాదిత్యుని త్రోసిరాజని, బాదపమహారాజు వేంగీ రాజ్యము నాక్రమించుకొని, యిరువదియేండ్లు పరిపాలించెను. అమ్మరాజసోదరుఁడైన దానార్ణవుఁడు బాదపునిచేతనుండి వేంగీరాజ్యమును గైవసము చేసికొనఁ బ్రయత్నించెను గాని విఫలమనోరథుఁ డయ్యెను. దానార్ణవుని కిరువురు నందనులు. అందు ప్రథముఁడు మొదటి శక్తివర్మ. రెండవవాఁడు విమలాదిత్యుఁడు. శక్తివర్మ పశ్చిమచాళుక్య నృపాలుఁడైన తైలపదేవుని కుమారుఁడగు సత్యాశ్రయుని సహాయముతో నిజదేశముపై క్రీ. శ. 999 సంవత్సరప్రాంతముల దండువిడలి, బాదపుని సంహరించి స్వరాజ్యమును దన భుజాబలదర్పముచే సంపాదించుకొనెను. కాని శక్తివర్మకు కష్టపరంపరల కోర్చి సంపాదించుకొనిన పైతృకరాజ్యమును నిలుపఁజెట్టుకొనుటకుఁ బలప్రాణము తోఁకకు వచ్చెను. సామంతనాయకులు రాజద్రోహులై చెలరేఁగుటచే శక్తివర్మ తన దండనాయకుఁడైన దాశిభీముని సహాయముతో విప్లవకారుల నణఁచివైచి దేశ మరాజకము గాకుండఁగ నిలిపెను. శక్తివర్మ పుత్త్రహీనుఁడై క్రీ. శ. 1011 సంవత్సరప్రాంతముల స్వర్గస్థుఁడు కాఁగా నతని సోదరుఁడైన విమలాదిత్యుఁడు రాజ్యాధిపతుఁడయ్యెను.

విమలాదిత్యుఁడె భారతకృతిపతియైన రాజరాజనరేంద్రు. ఇతఁడు తన మంత్రిశిఖామణియైన నన్నెపెద్దన సహాయముతో రాజ్యమునందు శాంతి నెలకొల్పి దేశమును బదునొకండేండ్లు పరిపాలించెను. ఇతఁడు మమ్మడిభీమునిగుదాంకుఁడు. మొదట శైవమతావలంబకుఁడు. తర్వాత జైనమతమును స్వీకరించెను. ఇతని భార్య చామేకాంబ జైనమతస్థురాలు. ఆకాలమున విశాఖపట్టణములోని రామతీర్థము జైనమతనిలయము. ఇచ్చట విమలాదిత్యుని జైనగురువైన త్రైలోక్య

యోగి సిద్ధాంతదేవుఁ డధిష్ఠించుచుండెను. ఆజైనమునకు మహారాజ యాత్ర గావించి, ఆమఠమునకు భూరిదానములఁ జేసెను. విమలాదిత్యుఁడు రాజరాజచోడుని కుమార్తెయైన కుందవాంబను పెండ్లాడెను. విమలాదిత్యుఁడు క్రీ. శ. 1022 సంవత్సరమునఁ గీర్తిశేషుఁ డయ్యెను.

తండ్రిమరణానంతరము రాజరాజు సింహాసనస్థుఁ డయ్యెను. ఇతఁడు విమలాదిత్యునకు కుందవాంబయందు జనించిన కుమారుఁడు. విమలాదిత్యుని రాజ్యారంభమునకే పూర్వచాళుక్యుల కష్టములు గట్టెక్కెను. చోళులతో సంబంధబాంధవ్యములు గలసెను. రాజ్యమునందు శాంతి నెలకొల్పఁబడుటచే ప్రజలు సౌఖ్యమును గాంచుచుండిరి. రాజరాజు తన మేనమామయగు రాజేంద్రచోడుని కుమార్తెయగు అమ్మంగదేవిని వివాహ మాడెను. చోళచాళుక్యబాంధవ్యమువలన పూర్వచాళుక్యరాజ్యమునకు దక్షిణదిశనుండి యేమాత్రము వొత్తిడి లేకపోవుటయేగాక చోళమైత్రి పూర్వచాళుక్యరాజ్యప్రశాంతికి కారణభూత మగుచుండెను. ఆకాలముననే తూర్పుగాంగవంశజుఁడగు వజ్రహస్తుఁడు పూర్వచాళుక్యరాజ్యమున కుత్తరమున నున్న కళింగ రాజ్యమును బహుసమర్థుఁడై పాలించుచుండెను.

బ్రాహ్మణమతోద్ధారణము

రాజరాజు పూర్వచాళుక్యనృపశిఖామణి. ఈ పూర్వచాళుక్యకులమత మేది? ఆకాలమున నాంధ్రదేశమునఁ బ్రబలియుండిన మత మేది? ఆంధ్రదేశము జైనబౌద్ధమతముల కాలవాలమై బౌద్ధమఠాలయములతోను, జైనమఠములతోను నిండియుండెను. ఆంధ్రదేశమున అమరావతి, విజయవాటిక, రామతీర్థము కుమరములకు కేంద్రస్థానములు. పూర్వచాళుక్యనృపాలురు జైనమతావలంబులై, జైనగురువుల నాదరించి, జైనమఠములకు దానముల గావించి జైనమతోద్ధారకులైరి. విమలాదిత్యుని జైనమతాభిమాన విధమును తెలిసియుంటిమి. పూర్వచాళుక్యరాజ్యారంభమున బౌద్ధజైనమతప్రాబల్యముచే వార్యమతము క్షీణించి, వైదికమతము ఆంధ్రభూమండలమున నంతరించిపోవు స్థితికి వచ్చెను. అట్టితఱి కుమారిలభట్టు జైనమతవిధ్వంసనము గావించి వైదికమతోద్ధరణమును గావించెను. రాజరాజకాలమునాటికి తెలుగుదేశమున వైదికమతము వ్యాప్తి చెందెను. చాళుక్యులు మొదటినుండియు బ్రాహ్మణభక్తులుగ నుండిరి. వీరి శాసనములలో పరమమాహేశ్వరుల మనియు, పరమభట్టారకుల మనియు, పరమబ్రహ్మణ్యుల మనియు వీరు చెప్పుకొనిరి. ఈ పరమబ్రహ్మణ్యబిరుదము పూర్వచాళుక్యనృపాలురగు విష్ణువర్ధనవిజయాదిత్యకీర్తివర్మవిమలాదిత్యరాజరాజులకుఁ గలదు.

రాజరాజు బ్రాహ్మణమతాభిమానము

నన్నయభట్టు రాజరాజనుగూర్చి చెప్పిన సంబోధనవిరుదావళిలో నీరాజన్యుని బ్రాహ్మణమతాభిమానము తెలియఁగనగును.

క. విమలాదిత్యతనూజుఁడు
విమలవిచారుఁడుఁ గుమారవిద్యాధరుఁడు
త్తమచాళుక్యుఁడు వివిధా
గమవిహితక్రియుఁడు కుహనకరుఁ ధురకాంతిన్.

సీ. ....
బలిమి నీయని భూమిపాలయపతుల
నుక్కడఁగించుచు నొక్కల దనయాజ్ఞ
వెలిఁగించుచు విప్రకులముకల్లఁ
బ్రోచుచు శరణన్నఁ గాచుచు భీతుల
నగ్రజన్ములకు ననుగ్రహమున

ఆ. జాగుతరాగ్రహారము లిచ్చుచు
దేవభోగముల మహావిభూతిఁ
దనరఁ జేయుచు చిట్టి మనుమార్గుఁడను విష్ణు
వర్ధనుండు వంశవర్ధనుండు.

మ. ఇవి యేమునఁ బలికెంబు నాయెడఁ గరం బిష్టంబులై యుండుఁ గా
యవు భూదేవకులాగ్రతర్పణమహీయప్రీతియున్ భారత
శ్రవణాసక్తియుఁ భారతీపతిపదాబ్జధ్యానపూజామహో
త్సవమున్ సంతతదానశీలతయు శశ్వత్స్వాధ్యాపాంగత్వమున్.

క. అనికుత్రచరిత్రగ
రాదేవాంశపరంపరావర్ధిత ని
త్యోదయుసత్యోదరవిమ
లాదిత్యతనూజ విక్రమాదిత్యనిభా!

క. శ్రీనాథమూర్తి వినుధ ని
ధానమహోదానవిప్రదిక్కంజనర జేఁ
గీవాణపార్ధనిధి యుతి
మానమహార్ఘ్య, మహేంద్రమహిమాతిశయా!

వర్ణాశ్రమోద్ధరణము

అట్టి బ్రాహ్మణప్రియుఁడును, బ్రాహ్మణమతాభిమానియు వర్ణాశ్రమోద్ధారణతత్పరుఁ డౌటకు లేశమైనను సందేహము లేదు గదా? అందువల్లనే రాజరాజు నిట్లభివర్ణింపఁబడెను:

ఉ. ఆశ్రితపోషణంబున వసంతవిలాసమునన్ మనీషిత
వ్యాశ్రమతత్త్వవిత్త్వమున దానగుణాభిరతిన్ సమస్తవ
ర్ణాశ్రమధర్మరక్షణమహామహిమన్ మహిఁ బోల్ప నొప్పు సర్వలో
కాశ్రయుఁ డాదిరాజవిభుఁ డెక్కలంకచరిత్రసంపదన్.

భారతకావ్యోత్పత్తిక్రమము

వైదికమతోద్ధరణమును, వర్ణాశ్రమధర్మపరిరక్షణము నెట్లు ప్రవర్ధమానము లగును? జైనమతప్రవిష్టు లగు ప్రజలకు ప్రబోధ మొ

ట్లునియుంచును! ఆకాలమున జైనమతాచార్యులు ప్రాకృతభాషలో ప్రజలకు మతమును బోధించుచుండిరి. అన్యమత మన్యభాషయందు బోధించినచో మతవ్యాప్తి కానరాదు కొట్లు? ఈమతప్రచారము నరికట్టి, ప్రతిఘటించు మార్గము రాజరాజ గ్రహించెను. స్వమత మును స్వభాషయందె బోధింపవలెను. రాజరాజ అభిమతము భారతాంధ్రీకరణమూలమున నే యగును.

ఏలనన—భారతప్రశస్తి నన్నయభట్టు వర్ణించిన విధమును జూడుఁడు:

"వేదవ్యాసుండను విజితపాపమహత్త్వంబునం జేసి బ్రహ్మచేత సమజ్ఞానుండై, యష్టాదశపురాణంబులును, ధర్మశాస్త్రార్థతత్త్వంబులును, చతుర్వేదవేదాంతాభిప్రాయములును, చతుర్వర్గానుబంధబంధురకథేతి హాసంబులును, చతుర్వర్ణమహర్షి రాజవంశచరితంబులును, చతురాశ్రమధర్మక్రమంబులును, చతుర్ముఖప్రముఖనిఖిలసురమునిగణపూజితుం డైన శ్రీకృష్ణుని మహత్త్వంబును, పాండవాదిభారతవీరుల మహానుభావం బులును, దివ విమలజ్ఞానమయం బైన వాగ్దర్పణంబునం దేర్పడ నిలుచుచుండ,

సీ. ధర్మతత్త్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రంబని
యధ్యాత్మవిదులు వేదాంతమనియు,
నీతివిచక్షణుల్ నీతిశాస్త్రంబని
కవివృషభులు మహాకావ్యమనియు
లాక్షణికులు సర్వలక్షణసంగ్రహ మని
యైతిహాసికు లితిహాసమనియుఁ
బరమపౌరాణికుల్ బహుపురాణసము
చ్చయంబని మహిఁ గొనియాడుచుండ

ఆ. వివిధవేదతత్త్వవేది, వేదవ్యాసుఁ
డాదిముని, పరాశరాత్మజుండు
విష్ణుసన్నిభుండు విశ్వజనీనమై
పరఁగుచుండఁ జేసె భారతంబు."

అట్టి భారతాంధ్రీకరణమె రాజరాజమనోభీష్ట మై యొప్పెను. అదియునుఁగాక భారతశ్రవణాసక్తిలోలుఁడు మన రాజరాజు.

ఉ. విమలమతిం బురాణములు వింటి ననేకము లర్థధర్మశా
స్త్రముల తెఱంగెఱింగితి ముదాత్తరసాన్వితకావ్యనాటక
క్రమముల పెక్కు చూచితి జగత్పతిపూజ్యము లైన యీశ్వరా
గమములయందు నిల్పితిఁ బ్రకాశముగా హృదయంబు భక్తితోన్.

వ. అయినను నాకు ననవరతంబును శ్రీమహాభారతమునందలి యభిప్రా
యంబు దిన దినమున పెద్దయై యుండు.

మ. ఇది యేనుం బఠితంబునాయెడ గరం బిష్టంబులై యుండు, నా
యువు భూదేవకులాభివర్ధన మహీయఃప్రీతియుం భారత
శ్రవణాసక్తియుఁ బార్వతీపతిపదాబ్జధ్యానపూజామహో
త్సవముం బంతిరత్నావళితయు శశ్వత్సుఖాపాంగత్వముల్.

ఉ. అమలసువర్ణశృంగఖురమై కపిలంబగు గోశతంబు వే
దమబహువేదవిప్రులకు దానముచేసినఁ బుణ్యలంబు త
త్సమము సమస్తభారతకథాశ్రవణాశ్రితిక్ మదీయచి
త్తము ననిశంబు భారతకథాశ్రవణప్రవణంబు గావునన్.

వంశకర్తల మహిమాతిశయము

రాజనరేంద్రుని తండ్రియగు విమలాదిత్యునకుఁ బూర్వులు వేంగీమండలమును బాలించిన ప్రాచ్యచాళుక్యప్రభువు లెవ్వరును దాము శీతాంశువంశీయులమని చెప్పుకొనకున్నను, విమలాదిత్యునినుండి పూర్వ చాళుక్యనరపతులు తమ శాసనములందు చంద్రవంశజులమని వ్రాయించు కొనిరి. 'ముసలివైష్ణవుని నామములు పెద్దయునట్లు' ఈనూతనసాంప్ర దాయమును నిలుపఁబెట్టుకొనఁ దలఁచిన వీరికి తద్వంశకర్తలును, చంద్రవంశోద్భవులు నగు పాండుభూపతుల యుదంతము తెలియఁగించు భారతము గౌరవభాజన మయ్యెను. అందుచేఁ గాఁబోలుఁ రాజరాజ నన్నయభట్టు నుద్దేశించి యిట్లుపలికెను:

ఉ. హిమకరుదొట్టి పూరు భరతాదికురుప్రభుపాండుభూపతుల్
క్రమమున వంశకర్త లనఁగా మహి నొప్పిన యస్మదీయవం
శమునఁ బ్రసిద్ధులై విమలసద్గుణశోభితులైన పాండవో
త్తముల చరిత్ర నాకు సతతంబు వినంగ నభీష్ట మెంతయున్.

అట్టి భారతాంధ్రీకరణము శుభ్రాంశువంశోద్భవచాళుక్యకుల సంజాతుఁడైన నరపతికి హర్షదాయకముగదా!

ఆకాలమున భారతపురాణప్రశస్తి

స్వకులగృహాభిమానము మాదిమూర్తులకు త్రిమూర్తులకే యుండె ననఁగా సామాన్యులగు మానవులకుండె నన్నచో నబ్బుర మేల? శంక రుఁడు హిమాలయమున వసించెను. విష్ణుమూర్తి పాలసముద్రమున నిల్లు కట్టుకొనెను. చాళుక్యనరేంద్రులు చోళభూపాలురతో బాంధవ్య మును గల్పుకొన్నతర్వాత చాళుక్యులకు అత్తయింటివారిన గౌరవము మెండయ్యెను. విమలాదిత్యుఁడు కుందవాంబను వివాహమాడి, తన కుమారుఁడును, భారతకృతిపతియు నైన రాజరాజునకు మామగారైన రాజరాజ కేరిడెను. రాజరాజు తన మేనమామయైన రాజేంద్ర చోళుని కుమార్తెను పరిణయమై, తనకుమారునకు మాతామహుఁడైన రాజేంద్రచోళుని నామము నిడెను. రాజరాజునకు మేనమామల సాంప్ర దాయ మబ్బెను. అతనికాలమున చోళమండలమున నుండెడి దేవాల యాలలో మహాభారతమును పారాయణగ్రంథముగ నుంచెడివారు. అదియుఁ గాక చాళుక్యాన్వయులె మహాభారతగ్రంథమునం దధికాదరణము గలవారైనట్లు చరిత్రవల్ల తెలియుచున్నది. తల్లియగు అమ్మంగదేవికి భారతకథాశ్రవణమునిన నిష్టమై యుండెనో ఏమో. ఆమె పుట్టినింటివారి

రాజ్యమున నభిమానింపఁబడిన గ్రంథరాజమగుటచే- ఆరవసంపర్కము వల్ల రాజరాజు మాతృభాషను మఱచిపోక మాతృదేశోద్ధారకుఁడై, ఆంధ్రసారస్వతాభ్యుదయమునకుఁ గారణభూతుఁ డయ్యెను. మన మెల్లరము ధన్యులము. ఎందులకా? ద్రావిడసంపర్కముచే చెడిపోవుచున్న యిప్పటి తెలుఁగువారికి తెలియదా?

ప్రజల మనోభీష్టము

సంస్కృతమహాభారతమును చదివి బోధపఱచుకొనలేని సామాన్యజనులకు మాతృభాషయైన యాంధ్రమునం దామహాకావ్యము నన్నయతిక్కనలు తెనుఁగుఁజేసి, ప్రజలను కృతార్థులఁ గావించిరని మడికిసింగన్నయు, సెట్టి ప్రెగ్గడయు వ్రాసిరి:

ఉ. భారతవేదవాక్యరసభారము లజ్ఞు తెలుంగ లేక ని
ష్కారమునన్ మునుంగ తిరుగంబడముఁజూచి తెనుంగుభాష జేర
పార రచించి యందఱఁ గృతార్థులఁజేసిన పుణ్యమూర్తులన్
పారమతిన్ భజింతు ననిశంబును నన్నయతిక్కనార్యులన్.

ఉ. భాసురభారతార్థముల భంగుల నిక్క మెఱుంగనేరమిన్
గాసటబీసటై చదివి గాసిల ద్రవ్వ తెనుంగువారికిన్
వ్యాసమునిప్రణీతపరమార్థము తెల్లఁగఁజేసినట్టి య
బ్జాసనకల్పులన్ దలఁతు నార్యుల నన్నయతిక్కనార్యులన్.

చాళుక్యనృపాలుర కావ్యగీతిప్రియత్వము

రాజరాజునకుఁ బూర్వము వేంగీదేశమును పాలించిన చాళుక్య మనుజాధిపులు తమశాసనములందు విద్యాకల్పతరులనియు, కవిగాయక కల్పతరులనియు వక్కాణింపఁబడిరి. నన్నయభట్టు రాజనరేంద్రుని విద్యాపోషకత్వమును, శైవత్వమును వివిధరీతుల వర్ణించెను.

క. శ్రీనిరతావల్లభ వేఁ
గీవిషయాధీశ కావ్యగీతిప్రియ నా
నావనినాథకిరీట
శ్రీవిలసద్రత్న సంఘటితపదకమలా!

క. రాజమహేంద్రకవీంద్రప
పూజసురక్ష్మాజ రాజమార్తాండ ధరి
త్రీజనసుత చారిత్రవి
రాజితగుణరత్న రాజరాజనరేంద్రా! etc.

అన్యభాషలలో భారతానువాదము

సంస్కృతభారతము ఇదివఱకే కన్నడభాషలో భాషాంతరీకరింపఁబడియుండెను. రాజనరేంద్రునకుఁ బూర్వము వేంగీమండల నాయకుఁడగు అరికేసరినృపాలుఁడు విక్రమార్జునవిజయమను పేర కన్నడభారతగ్రంథమును గృతినందెను. తత్కృతికర్త యరికేసరి సేనానియగు పంపాకయనువాఁడు ఈవిషయ మెఱింగినవాఁడగుటచేఁ గాఁబోలు

క. బహుభాషల బహువిధముల
బహుజనములవలన వినుచు భారతబద్ధ
స్పృహులగువారికి నెప్పుడు
బహుయాగంబుల ఫలంబు పరమార్థముగన్.

అని రాజరాజు మహాభారతమున వక్కాణించెను.

పైని వివరింపఁబడిన కారణముల ననుసరించి ఆంధ్రమహాజనులకు ప్రథమాంధ్రకావ్యమైన మహాభారతము లభించెను.

కల్పసూత్రములు

శ్రీ. కై. కోటేశ్వరదీక్షితులుగారు

'కల్పశక్తే=సమర్థశక్తే యాగప్రయోగో అనేనేతికల్పః' అను వ్యుత్పత్తిచేత కల్పశబ్దము నిష్పన్నమగుచున్నది. 'శిక్షా వ్యాకరణం ఛందః' ఇత్యాదివేదాంగము లాఱింటిలో కల్పసూత్రము ఆఱవ వేదాంగముగానున్నది. అట్టి వేదాంగమగు కల్పసూత్రజాతమునుగూర్చి యొకింత వ్రాయుచున్నాము.

ద్విజాతు లందఱు తాము నిత్యము చేయుచున్న మతాచార విధులందు తామే వేదమునకు, సూత్రమునకు, గోత్రమునకు చేరి యున్నారో, ఆగోత్రమునకు మూలపురుషు లెవ్వరో ఈ విషయమును సంస్మరించుచు నేయున్నారు:— "చతుస్సాగరపర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు; కాశ్యప, ఆవత్సార, నైధ్రువ, త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్వితకాశ్యపసగోత్రః, యజుర్వేదీ, తైత్తిరీయశాఖాధ్యాయీ, ఆపస్తంబసూత్రః, నారాయణశర్మా అహంభో అభివాదయే" అని చెప్పుచుందురు. గోత్రప్రవరశాఖాసూత్రనామములను తమకు సంబంధించినవి చెప్పుకొందురు. కనుక తమతమ గోత్రశాఖాసూత్రములను గూర్చి తెలిసికొనుట ద్విజు లందఱకు అత్యావశ్యకమని వేఱుగ చెప్ప నక్కఱలేదు.

భరతఖండమునందుగల ద్విజాతులందఱు ఋగ్యజుస్సామాథర్వ ములను నాలుగువేదములకు సంబంధించియున్నారు. అనగా ద్విజాతు లని చెప్పబడువా రందఱు పై నాల్గువేదములలో ఏదో ఒక్కవేదమును లోకమునందు ఆదిలో పఠనపాఠనములతో ప్రచారమొనర్చిన మహర్షి యొక్కవంశమునకు సంబంధించినవారని భావము. ఇచట వంశమను నది మాతాపితృసంబంధముగా ఉండితీరవలయు ననునియమము లేదు. గురుశిష్యసంబంధముగా కూడ నుండవచ్చును. అపారమయిన విద్యా సముద్రమును ఒక్కపురుషు డవగాహ మొనర్చుట యశక్యమను విష యము నెఱింగిన మహర్షులు అపారమయిన వైదికవిజ్ఞానమంతయు లోకమునందు పఠనపాఠనములతో వ్యాప్తిచెందవలయునను సదూ హతో కొందఱను ఋగ్వేదాధ్యాయులుగను, కొందఱను యజుర్వేదా ధ్యాయులుగను, కొందఱను సామవేదాధ్యాయులుగను, కొందఱను అథర్వవేదాధ్యాయులుగను ఆదియందు నిర్ణయించి ఆయావేదమును చదువవలసినవారి సంతతికి చేరినవారలు ఆదియందు తాము చదువ వలసిన వేదమును పూర్తిగ పఠించినతరువాతనే ఇతరవేదముల పఠించ వలయుననియు, తమవేదమును పఠింపక ఇతరవేదముల పఠించినయెడల అతడు శాఖారండుడు అని పిలువబడి సర్వధర్మకర్మలయందు బహి ష్కృతు డగుననియు కఠినముగ శాసించిరి. ఇట్టి కఠినశాసనములవల్లనే ఆర్థికముగ ఇహలోకమున లాభము లేకపోయినను అవికలముగ పఠన పాఠనములందు దేశభేదముగాని, భాషాభేదముగాని లేక భరతఖండమను నందంతట నాల్గువేదములకు వ్యాప్తి నేటివఱకు గనంబడుచున్నది.

ఒక్కొకశాఖకు సాధారణముగ ఒక్కొకకల్పసూత్రము ఏర్పడి యున్నటుల తోచుచున్నది. ఈ కల్పసూత్రములందు స్మార్తవిభాగము, శ్రౌతవిభాగము, ధర్మవిభాగము అని మూడువిభాగము లున్న టుల తెలియవచ్చుచున్నది. స్మార్తవిభాగమునకు గృహ్యసూత్ర మనియు, శ్రౌతవిభాగమునకు శ్రౌతసూత్రమనియు, ధర్మవిభాగ మునకు ధర్మసూత్రమనియు వ్యవహారము విశేషించియున్నది. వివాహ మయినపిదప పత్నీసహితుడయిన గృహస్థుడు ఔపాసనాదిక్రియ లను కొన్నిటిని వివాహాగ్నియం దవశ్యము చేసితీరవలయును. గృహ్య సూత్రమునందు చెప్పిన క్రియలలో కొన్ని ప్రతిదినము చేయవలసి నవియు, కొన్ని అమావాస్యాదికములను ఆయాతిథులందు చేయవలసి నవియు గలవు. గృహ్యసూత్రవిహితములగు క్రియలన్నియు ఒక్క గృహ్యాగ్నియందే చేయదగినవి కనుక ఆయగ్నియందు చేయదగిన వైదికవిధులం దుపయోగింపబడుచున్న మంత్రసమూహమునకు 'ఏకాగ్నికాండ' యను సార్థకనామము సుప్రసిద్ధము.

ఋగ్వేదమునకు ౨౧ శాఖలును, యజుర్వేదమునకు ౧౦౧ శాఖ లును, సామవేదమునకు ౧౦౦౦ శాఖలును, అథర్వవేదమునకు ౯ శాఖ లును గలవని వ్యాకరణ మహాభాష్యమున పతంజలి వ్రాసియున్నాడు. ఆప్రకార మిప్పుడు ఆయావేదములయొక్క శాఖలన్నియు ప్రచారమం దందు లేవు. ప్రచారమునందుగల శాఖలకు సంబంధించినంతవఱకు కల్ప సూత్రములను గూర్చి యిచ్చట వివరించుచున్నారము.

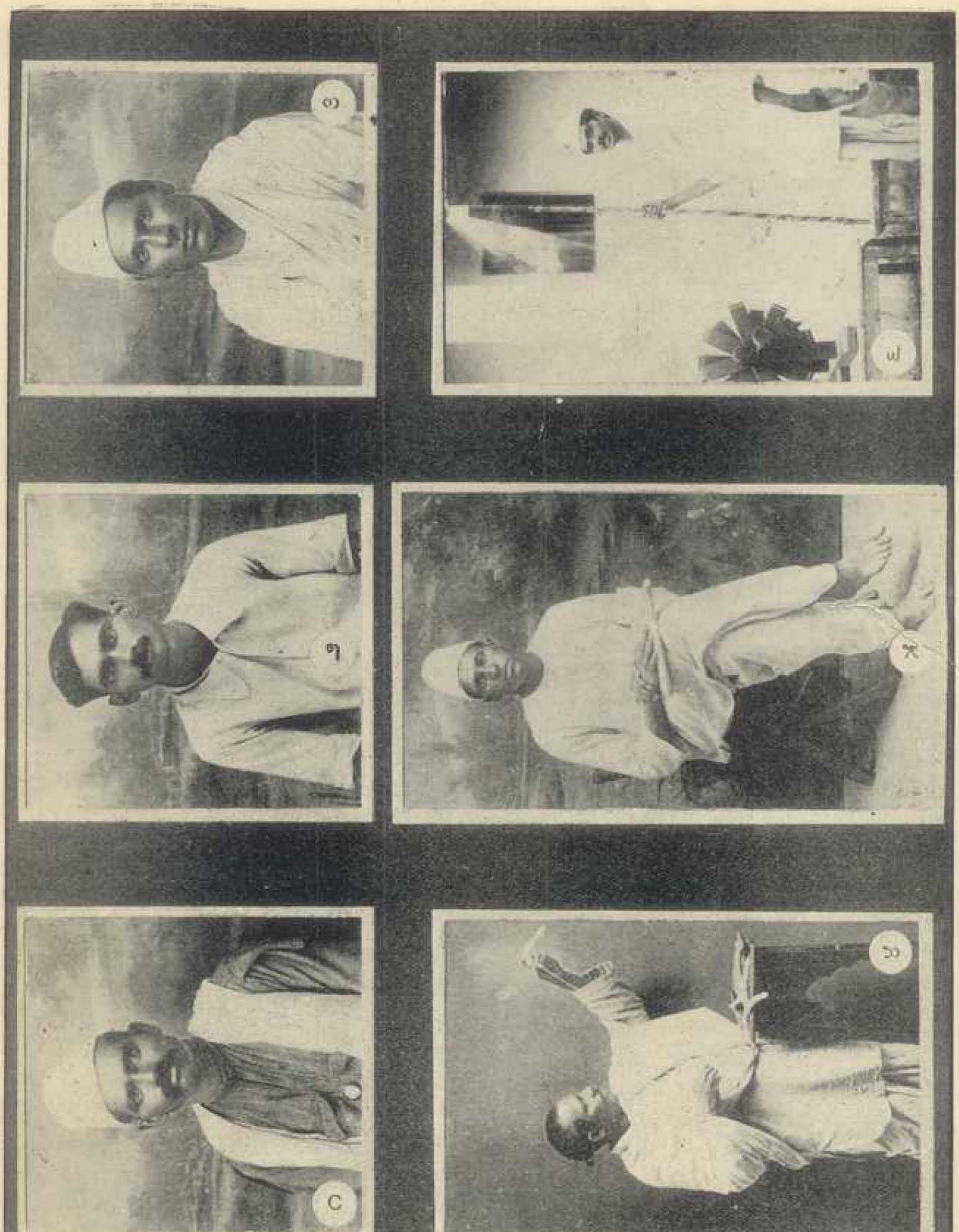
౧. ఋగ్వేదకల్పసూత్రములు

౧. ఆశ్వలాయనకల్పసూత్రము.

ఋగ్వేదమునకుచేరిన ఆశ్వలాయనసూత్రము ననుసరించుచున్న బ్రాహ్మణులు పంచగౌడులలోను పంచద్రావిడులలోను అధికసంఖ్యా

౧. శ్రీ గరిగిపాటి వెంకటరంగయ్యగారు (శి) ౨. శ్రీ బోయిన వెంకన్నగారు (శి) ౩. శ్రీ మానేపల్లి మల్లికార్జునుడుగారు (శి)
౪. శ్రీ పసల కృష్ణమూర్తిగారు (శి) ౫. శ్రీ దండు గంగరాజుగారు (శి) ౬. శ్రీ విశాల వీరభద్రరావుగారు (శి)

౧. శ్రీ గాదిరాజు వెంకటేశ్వరరావుగారు (శి) ౨. శ్రీ సిరిపురపు వీరభద్రరావుగారు (శి) 3. శ్రీ డాక్టరు శివలెంక మల్లికార్జునరావుగారు (శి)
౪. శ్రీ కోట నాగభూషణంగారు (శి) ౫. శ్రీ కాకాని వెంకటరత్నంగారు (శి) ౬. శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు (శి)

కులు గలరు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో వెలనాడు, వేగినాడు, తెలగాణ్యము మున్నగు అంతర్విభాగములందున్నూ ఋగ్వేదమునకుచేరిన ఆశ్వలాయనసూత్రము ననుసరించువార లున్నారు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో కరణకమ్మలు, నందవరీకులు అను తెగలవారు కేవలము ఆశ్వలాయనసూత్రమునకు సంబంధించినవారే. ఈకల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములుమాత్రము నాగరాక్షరములందు వ్యాఖ్యాసహితముగ ముద్రితములయి యున్నవి. ఆశ్వలాయనధర్మసూత్రము మాత్రము లభించుట లేదు. ఉన్నట్లుగూడ ప్రాచీననిబంధనగ్రంథములం దెచటను స్మరింపబడియుండ లేదు.

ఆశ్వలాయనగృహ్యసూత్రమునకు హరదత్తాచార్యకృతమగు 'అనావిల' యను వ్యాఖ్యయు, గార్గ్యనారాయణకృతమగు వృత్తియు, శ్రౌతసూత్రమునకు నారాయణకృతవృత్తియు నాగరాక్షరములందు ముద్రితము లయియున్నవి. ఇదిగాక ఈగృహ్యసూత్రమునకు జయంతస్వామి, ఆనందరాయవాజపేయ, దేవస్వామి, విష్ణుగూఢస్వామి మున్నగువారిచేత వ్రాయబడిన వ్యాఖ్యానగ్రంథములు గలవు. కుమారిలస్వామి, రఘునాథదీక్షితులు, గోపాలసుధీ మున్నగువా రొనర్చిన గృహ్యసూత్రకారికలు, తిరుమలయజ్వ, నరసింహభట్టు మున్నగువారిచేత సంకలితములయిన ప్రయోగగ్రంథములు అనేకములు గలవు. 'లఘుఆశ్వలాయనస్మృతి' అను పేరుతో శ్లోకరూపముగనున్న ధర్మశాస్త్ర గ్రంథమొకటి ఆనందాశ్రమగ్రంథమాలికయందు ప్రకటితమయి యున్నది. ఇదిగాక దాదాపు ౨౦౦౦ శ్లోకములు గల 'ఆశ్వలాయనస్మృతి' యను వ్రాతకాపీ బొంబాయియూనివర్సిటీలైబ్రరిలో గలదని తెలియవచ్చుచున్నది.

౨. శాంఖాయనగృహ్యసూత్రము ౨.

(కౌషీతకీగృహ్యసూత్రము)

ఈ పేరుతో ఒక గృహ్యసూత్రగ్రంథము, శ్రౌతసూత్రగ్రంథము ముద్రితమయి యున్నది. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రద్రావిడదేశములందుగల బ్రాహ్మణశాఖలందు గనంబడుట లేదు. మరియొక బ్రాహ్మణులందున్నూ, ఉత్తరహిందూస్థానమునందున్నూ గలరని తెలియవచ్చుచున్నది. ఈసూత్రమునకే కౌషీతకీగృహ్యసూత్రమనియు నామాంతరము గలదు. శ్రౌతసూత్రమునకు శాంఖాయనశ్రౌతసూత్రమనియే ప్రసిద్ధిగాని కౌషీతకీశ్రౌతసూత్ర మను ప్రసిద్ధి లేదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు బ్రహ్మదత్తకృతభాష్యము, దయాశంకరరఘునాథరామచంద్రాదులచేత రచింపబడిన వ్యాఖ్యలు, కృష్ణాకీ ద్వివేదికృతగృహ్యసూత్రపద్ధతి మున్నగు గ్రంథములు గలవు. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణు లత్యల్పసంఖ్య గలవారగుటచేత కాబోలు, ఈగృహ్యసూత్రమునకు సంబంధించిన వ్యాఖ్యానాదిగ్రంథములలో నొక్కటియును ముద్రితము కాలేదు. ఆనర్తకృతశాంఖాయనశ్రౌతసూత్రవ్యాఖ్యమాత్రము ఏషియాటిక్కుసొసైటీవారిచేత ముద్రితమయి యున్నది.

ఋగ్వేదకల్పసూత్రములు సమాప్తము.

---

౨. యజుర్వేదకల్పసూత్రములు.

యజుర్వేదము కృష్ణమనియు, శుక్లమనియు ద్వివిధముగా గలదు. అందు కృష్ణయజుర్వేదకల్పసూత్రములను గురించి ప్రథమమున వ్రాయుచున్నాడను. కృష్ణయజుర్వేదశాఖలలో తైత్తిరీయశాఖ, మైత్రాయణీయశాఖ, చరకశాఖ అను మూడుశాఖలు, తత్సూత్రములు మాత్రమే వ్యవహారమునం దున్నట్లుల తెలియవచ్చుచుండుటచేత ఆశాఖలకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములను క్రమముగ పేర్కొనుచున్నాడను.

౨. అ. తైత్తిరీయశాఖాకల్పసూత్రములు.

3. ఆపస్తంబకల్పసూత్రము ౧.

ఈయాపస్తంబకల్పసూత్రము తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన ఆరు సూత్రములలో నొకటి. ఈకల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతధర్మవిభాగములు మూడున్నూ సభాష్యములుగ ముద్రితములయి లభించుచున్నవి. భరతఖండమునం దన్నివైపుల నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ఆంధ్రద్రావిడబ్రాహ్మణులలో అత్యధికసంఖ్యాకులు ఆపస్తంబసూత్రము ననుసరించుచున్నారు. ఆపస్తంబసూత్రమునకు కపర్దికృతభాష్యము, హరదత్త, రుద్రదత్త, ధూర్తస్వామి, గోపాలయజ్వ మున్నగువార లొనర్చిన వ్యాఖ్యలు, కపర్ది, సుదర్శనాచార్యుడు మున్నగు వార లొనర్చిన కారికలు, రంగాభట్టు, బప్పనభట్టు మున్నగువారలు సంకలితమొనర్చిన ప్రయోగగ్రంథములు అత్యధికసంఖ్యగలవి లభించుచున్నవి. గృహ్యధర్మసూత్రములు ఆంధ్ర, ద్రావిడ, నాగరాక్షరములందుకూడ ముద్రితములయి యున్నవి. శ్రౌతసూత్రము సవ్యాఖ్యగ చాలరోజుల క్రిందట నాగరాక్షరములందే ముద్రితమయియుండెను గాని ఇప్పు డాగ్రంథము లభింపదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు విద్యారణ్యకృతవ్యాఖ్యకూడ యొకటి యున్నట్లుల తెలియవచ్చుచున్నదిగాని ఆగ్రంథ మింతవఱకు నాకు లభింప లేదు.

౪. సత్యాషాఢహిరణ్యకేశీయకల్పసూత్రము ౨.

ఈసూత్రము తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నొకటి. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రులలో లేరు. ద్రావిడకేరళబ్రాహ్మణులలో నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ద్రావిడబ్రాహ్మణులలో నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులకు "[illegible]యర్లు" అని వ్యవహారము గలదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులలో పలువురు పునహానగరమునను, తత్సమీపమహారాష్ట్ర

దేశమునందును గలరు. వారిలో అధికసంఖ్యాకులు మహారాష్ట్రులు. సవ్యాఖ్యానముగ ఈ సూత్రమునకు సంబంధించిన గృహ్య ధర్మ శ్రౌతవిభాగములు పూనాలో ఆనందాశ్రమగ్రంథమాలాధిపతుల చేత ఇప్పుడే ముద్రితములయి యున్నవి. ఈధర్మసూత్రమునందు గల గ్రంథమంతయు అచ్చటచ్చట కొంచెము భేదముతో ఆపస్తంబసూత్రమునకు సరిపోవుచున్నది. ఈసూత్రమునందు వివాహయోగ్యయగు కన్యక "నగ్నిక"గా ఉండవలయునని చెప్పబడినది. మహాదేవుడు, వాంఛేశ్వరుడు, గోపీనాథభట్టు, మాతృదత్తుడు మున్నగు వారలు చేసిన కల్పసూత్రవ్యాఖ్యలు కొంతకొంతవఱకు అచ్చటచ్చట లభించుచున్నవి. ఒక్కరే చేసిన సమగ్రకల్పసూత్రవ్యాఖ్యానము లభింపనందు వలన ఆయాభాగములకు లభించినంతవఱకు చేర్చి సమగ్రముగ వ్యాఖ్యా సహితముగ నీకల్పసూత్ర గ్రంథము నాగరాక్షరములందు ముద్రింప బడినది.

౫. బోధాయనకల్పసూత్రము ౩.

ఈసూత్రముకూడ తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నొకటియే. గృహ్యధర్మశ్రౌతవిభాగములు మూడున్ను లభించుచున్నవి. ద్రావిడులలోను, కర్ణాటకులలోను ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ఆంధ్రదేశమునందు ఆదిశైవులనియు, శివద్విజులనియు అచ్చటచ్చట గనంబడుచున్న బ్రాహ్మణశాఖాబ్రాహ్మణులలో పలువురు తా మీసూత్రమునకు చెందినవార మని చెప్పుకొనుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమునందుగల ఇతరబ్రాహ్మణశాఖలలో నీసూత్రము ననుసరించువారు గనంబడుటలేదు. సర్వవేదవ్యాఖ్యాతలును, మహర్షికల్పులును అగు శ్రీమత్సాయణమాధవాచార్యులు ఈ బోధాయనసూత్రీయు లగు బ్రాహ్మణులే. ఈ కల్పసూత్రగ్రంథము ఇతరకల్పసూత్రగ్రంథములకంటె చాల పెద్దదిగ తోచుచున్నది. నాగరాక్షరములందు మైసూరుగవర్న్మెంటువారు గృహ్యధర్మవిభాగములను మూలమాత్రమే ప్రకటించియున్నారు. శ్రౌతసూత్రము ఏషియాటిక్ సొసైటీవారిచేత ముద్రింపబడుచున్నది. గోవిందస్వామి, అష్టావక్ర, శిష్ట మున్నగువారు రచించిన సూత్రవ్యాఖ్యలు, కేశవస్వామి, కనకసభాపతి మున్నగువారు రచించిన గృహ్యకారికలు, ప్రయోగపద్ధతులు మున్నగునవి కలవుకాని అవియన్నియు అముద్రితములు. ఆపస్తంబ, హిరణ్యకేశీయగృహ్యసూత్రములందు చెప్పిన విషయములకంటె అధికవిషయము లీసూత్రమునందు చెప్పబడియున్నవి. 'అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యం' అను అభ్యనుజ్ఞ ననుసరించి ఆపస్తంబాదిసూత్రముల ననుసరించు బ్రాహ్మణులు తమతమసూత్రములందు చెప్పబడని స్మార్తకర్మల విషయమయి బోధాయనసూత్రమునందు చెప్పబడిన వాని నాచరించుచున్నారు. ఉపనయనమునందు నాల్గవనాడు చేయునట్టి పాలాశకర్మయున్ను, వివాహమునందు అయిదవ నాడు చేయునట్టి 'నాకబలీకర్మ'యున్ను బోధాయనసూత్రమునకు సంబంధించినవియే.

ఇట్లే అంకురార్పణము, మహావ్యాసాభిషేకము, మృత్తికాస్నానవిధి మున్నగునవికూడ బోధాయనసూత్రప్రతిపాదితములే యని వైదికులు తలంచుచున్నారు. బోధాయనధర్మశాస్త్ర మను పేర శ్లోకబద్ధమయిన ధర్మశాస్త్రగ్రంథముకూడ ఒక్కటి లభించుచున్నది.

౬. భారద్వాజకల్పసూత్రము ౪.

ఈసూత్రముకూడ తైత్తిరీయశాఖకు చేరినదే. ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యవిభాగము మూలమాత్రము ముద్రితమయియున్నది. శ్రౌతవిభాగము ముద్రితముకాలేదు. తాడాకు గల వ్రాతప్రతులవలన అచ్చటచ్చట లైబ్రరీలలో శ్రౌతసూత్రము లభించునట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ధర్మసూత్రమాత్రము ఇంతవఱకు లభించలేదు. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ద్రావిడబ్రాహ్మణులం దొకటి రెండుచోట్ల అల్పసంఖ్యాకు లున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ సూత్రమునకు కపర్దిస్వామి, భాస్కరుడు, హరిహరుడు భాష్యముల నొనర్చినట్లున్ను, భట్టరంగ డను వారొకడు ప్రయోగవృత్తి రచించినట్లున్ను తెలియవచ్చుచున్నది. ఇదిగాక 'భారద్వాజస్మృతి' యను పేరుగల ఒకశ్లోకబద్ధమగు ధర్మశాస్త్రగ్రంథముకూడ గలదని తెలియవచ్చుచున్నది.

౭. వైఖానసకల్పసూత్రము ౫.

ఈ సూత్రముకూడ తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నొకటియే. గృహ్యధర్మశ్రౌతవిభాగములు మూడున్ను లభించుచున్నవి. గృహ్యధర్మవిభాగములుమాత్రము ముద్రితములు. శ్రౌతసూత్రము అముద్రితము. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులను వైఖానసవైష్ణవులని యందురు. ఆంధ్రద్రావిడ కర్ణాటకదేశములందే ఈ సూత్రము ననుసరించువారు గలరు. మహారాష్ట్రులందుగాని, ఇతరదేశములందుగాని ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు లేరు. స్మార్తబ్రాహ్మణులలోగాని మధ్వబ్రాహ్మణులలోగాని యీసూత్రము ననుసరించువారు ఆంధ్రద్రావిడకర్ణాటక బ్రాహ్మణులలో కూడ లేరు. ఈకల్పసూత్రమునకు నృసింహకృత ప్రయోగదర్పణగ్రంథము గలదు. శ్రీనివాసదీక్షితీయవ్యాఖ్యానము కూడ లభించుచున్నది. ఈవైఖానసగృహ్యసూత్రమునందు ఇతర సూత్రములవలె సూత్రాంతరసహాయ మక్కరలేదనియు, సకలవిషయములను తమసూత్రకారుడే చెప్పియున్నాడనియు, ఇతరసూత్రములకంటె ఇదియే ఈసూత్రమునందుగల విశేషము అనియు తత్సూత్రానుసారులు సగౌరవముగ చెప్పుకొందురు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు సంబంధించిన మంత్రము లన్నియు "వైఖానసమంత్రప్రశ్నాష్టకము" అను పేరుతో ఆంధ్రాక్షరములతో ముద్రితమయియున్నది. ఈ గృహ్యసూత్రమునందు బ్రాహ్మ, దైవ, ఆర్ష, ప్రాజాపత్య, గాంధర్వ, రాక్షస, ఆసుర, పైశాచములను అష్టవిధవివాహలక్షణములు చెప్పబడినవి. వీనిలో బ్రాహ్మణునకు దానపూర్వకములగు బ్రాహ్మ, దైవ,

ఆర్ష, ప్రాజాపత్యవివాహములే శస్తములనియు, గాంధర్వ, రాక్షస, పైశాచ, ఆసురములను నాలుగువివాహములు నింద్యములుకావున తగవనియు చెప్పబడియున్నది. బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యజాతులవారు నగ్నికయను కన్యనుగాని, గౌరియనుకన్యను గాని పెండ్లాడవలయు ననియు నగ్నికయనగా ౮, ౯, ౧౦ సం॥ వయస్సుగల పిల్ల యనియు, గౌరియనగా ౧౦ మొదలుకొని ౧౨ సం॥ లోపల వయస్సుకలిగి ఋతుమతికాని పిల్ల యనియు నిర్ణయింపబడినది. ప్రథమఋతుస్నానము చేసినవెంటనే మొట్టమొదట భర్తను సంసర్గించవలయుననీ, ఈగృహ్యసూత్రమునందు ప్రతిపాదింపబడియున్నది. ఈ కల్పసూత్రమునకు శ్రీనివాసదీక్షితీయ వ్యాఖ్యయు, నృసింహవాజపేయికృతమగుసర్వాంగసువ్యాఖ్యయుగలవు.

౮. వాధూలకల్పసూత్రము ౭.

ఇదియు తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రమే. ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగము లిప్పుడే లభించినవి. కాని ఆవ్రాతప్రతి నానాగంపరనోశముగా నున్నది. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు కేరళదేశమునం దేసూాలలో ఒకరిద్దఱు గలరట. బౌధాయనసూత్రముతో చాలవిషయములం దీసూత్రము పోలియుండు నట. ప్రత్యంతరము లభించలేదు. "వాధూలస్మృతి"యను శ్లోకబద్ధ ధర్మశాస్త్రగ్రంథముకూడ ఒక్కటి లభించుచున్నది.

ఈరెండును తైత్తిరీయశాఖాసూత్రములు.

౨. ఆ. మైత్రాయణీయశాఖాసూత్రములు

౯. మానవకల్పసూత్రము ౧.

మైత్రాయణీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నిది యొకటి. ఈ కల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములు మాత్ర మిప్పుడు లభించుచున్నవి. ధర్మవిభాగముకూడ ఉండియుండవలయుననియు ఇప్పుడు శ్లోకరూపమున మనకు లభించుచున్న మనుస్మృతికి ఆ మానవధర్మసూత్రము మూలముగా నుండియుండుననియు కొందఱు విద్వాంసులు తలంచుచున్నారు. ఈ మైత్రాయణశాఖా సంహిత ముద్రితమయి యున్నది. అష్టావక్రవ్యాఖ్యాసహితముగ మానవగృహ్యసూత్రము బరోడాయందు ముద్రితమయి యున్నది. శ్రౌతసూత్రముకూడ మూలమమాత్రము ముద్రితమయి యున్నది. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు బొంబాయిరాజధానిలో నాసిక యందున్నూ గుజరాతుదేశమునందున్నూ గలరు. ఈ గృహ్యసూత్రము నందు "నగ్నికా"యనుకన్య వివాహయోగ్యయని చెప్పబడియున్నది. ఈమైత్రాయణీసంహిత ముద్రితమయి లభించుచున్నది.

౧౦. వారాహకల్పసూత్రము ౨.

ఇదియు మైత్రాయణీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రమే. గృహ్యవిభాగముమాత్రమే ముద్రితమయియున్నది. శ్రౌతవిభాగము కూడ లభించునట్లు తోచెడిని. ధర్మసూత్రవిభాగముమాత్రము లభించునట్లు తోచదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రద్రావిడకర్ణాటాదిదేశములం దెచ్చటను గనంబడుటలేదు. బహుశః గూర్జరదేశమునం దుండవచ్చునని ఊహింపవలసియున్నది. ఈ గృహ్యసూత్రమునందు వివాహయోగ్యయగు కన్యక "అనగ్నిక"గా నుండవలయునని చెప్పబడినది.

ఈ రెండు మైత్రాయణీయశాఖాసూత్రములు.

౨. ఇ. చరకశాఖాసూత్రములు

౧౧. కాఠకకల్పసూత్రము ౧.

ఇది చరకాన్వయద్వాదశశాఖలలో నొకటియగు కాఠకశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రము. దీనికే లౌగాక్షిసూత్ర మనియు పిలిచెదరు. ఈకల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యవిభాగము సవ్యాఖ్యాకముగా దయానందగ్రంథమాలికయందు లాహోరులో ముద్రితమయి యున్నది. శ్రౌతవిభాగము లభించవచ్చునని తోచుచున్నది. కాని యింతవఱకు లభించలేదు. ధర్మసూత్రవిభాగ మున్నది లేనిది తెలియవచ్చుటలేదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు కాశ్మీరమునం దున్నారట. ఆంధ్రద్రావిడకర్ణాటదేశములం దెచ్చటను గనంబడుటలేదు. ఈ సూత్రమునకు దేవపాలుని, ఆదిత్యదర్శనుని, బ్రాహ్మణబలుని అనువారలొనర్చిన వ్యాఖ్యానములు, గంగాధరుని సంకలన మొనర్చిన కాఠకాహ్నికము, కాఠకగృహ్యపంచిక, కాఠకగృహ్యపరిశిష్టము మున్నగుగ్రంథములు గలవు. ఈ కాఠకగృహ్యసూత్రము లౌగాక్షిసూత్ర మనియే తెలియవచ్చుచున్నది. నిబంధనగ్రంథములం దచ్చటచ్చట లౌగాక్షిస్మృతియను పేరుతో ఆశౌచసంస్కారాదివిషయము లందు శ్లోకరూపప్రమాణవచనములు కొన్ని లభించుచున్నవి. ఈ కాఠకసంహిత నాగరాక్షరములందు ముద్రితమయి లభించుచున్నది.

ఈమూడుశాఖలు కృష్ణయజుర్వేదమునకుసంబంధించినవి.

౨. ఈ. శుక్లయజుర్వేదకల్పసూత్రములు

౧౨. కాత్యాయనకల్పసూత్రము. ౧.

కాత్యాయనకల్పసూత్రము శుక్లయజుర్వేదశాఖకు సంబంధించినది. దీనికే కాతీయసూత్రమనియు, పారస్కరసూత్రమనియు నామాంతరములుకూడ గలవు. శుక్లయజుర్వేదశాఖలయొక్క ౧౫ శాఖలలో కాణ్వమాధ్యందినము లను రెండుశాఖలుమాత్రము నేడు ప్రచారమునం దున్నవి. ఈ శాఖాద్వయముయొక్క సంహితాబ్రాహ్మణగ్రంథములు రెండున్నూ కాణ్వసంహితయనియు, కాణ్వశతపథబ్రాహ్మణమనియు, మాధ్యందినసంహిత, మాధ్యందినశతపథబ్రాహ్మణమనియు వ్యవహారమునం దున్నవి. ఈ కాణ్వమాధ్యందినశాఖలు రెంటికిన్నీ కల్పసూత్రముమాత్రము కాత్యాయనసూత్రము ఒక్కటియే.

ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములు ముద్రితములయి సర్వత్ర లభించుచున్నవి. ధర్మసూత్రవిభాగముమాత్రము లభించుటలేదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు పంచగౌడులందున్ను పంచద్రావిడులందున్ను భరతఖండమునం దంతట గలరు. ఆంధ్రద్రావిడదేశములం దీసూత్రము ననుసరించువారిని ప్రథమశాఖీయు లనియు వ్యవహరింతురు. ఈసూత్రమునకు కామదేవుడు, హరిహరుడు, కర్కుడు, ధూర్తస్వామి ర్యజ్ఞుడు మున్నగువార లొనర్చిన వ్యాఖ్యానము లసంఖ్యాకములు గలవు. అట్లే గృహ్యపద్ధతులు, పరిశిష్టములు, గృహ్యకారికలు మున్నగునవికూడ చాలగలవు. కాత్యాయనస్మృతి యనియు, వృద్ధకాత్యాయనస్మృతియనియు శ్లోకబద్ధధర్మశాస్త్ర గ్రంథములు లభించుచున్నవి.

యజుర్వేద కల్పసూత్రములు సమాప్తము

---

౩. సామవేదకల్పసూత్రములు

అ. రాణాయనీయశాఖ

౧౩. ద్రాహ్యాయణకల్పసూత్రము ౧.

సామవేదముయొక్క ౧౦౦౦ శాఖలలో ఇప్పుడు ప్రచారమునందు రాణాయనీయ, కౌథుమ, జైమిని అను మూడు శాఖలు మాత్రమే కలవు. ఈ మూడు శాఖలలో రాణాయనీయశాఖకు సంబంధించినది ద్రాహ్యాయణకల్పసూత్రము. ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములు లభించినవి. ముద్రితములయి ప్రచారమునం దున్నవి. ద్రాహ్యాయణగృహ్యసూత్రమునకు ఖాదిరగృహ్యసూత్రమనియు, గౌతమగృహ్యసూత్రమనియు నామాంతరము లున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. గౌతమపితృమేధసూత్రమని యొక గ్రంథము ముద్రితమయియున్నది. కాని ఆ గ్రంథము నాకు లభించలేదు. ముద్రితమయిన ద్రాహ్యాయణశ్రౌతము సమగ్రగ్రంథము కాదని తెలియవచ్చుచున్నది. ఈకల్పసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు భరతఖండమునం దంతట పంచద్రావిడులందును, పంచగౌడులందును గలరు. ద్రాహ్యాయణధర్మసూత్రము లభించలేదు. గౌతమ ధర్మసూత్రమను పేర నొక ధర్మశాస్త్రము సూత్రనిబద్ధము ప్రచారమునం దున్నది. హరదత్తాచార్యుడు, మస్కరియనువారు వ్యాఖ్యానము కూడ నొనర్చిరి. ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసమన్వితముగ మామిత్రులు కావ్యవ్యాకరణతీర్థ, పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రిలవారు గౌతమ ధర్మసూత్రమును హరదత్తవ్యాఖ్యతో ఆంధ్రాక్షరములతో ముద్రించియున్నారు. ఇది యీ కల్పసూత్రము ననుసరించునని తోచుచున్నది. రుద్రస్కందుడు, శ్రీనివాసుడు మున్నగువారు ద్రాహ్యాయణ గృహ్యసూత్రవ్యాఖ్యాతలు. బాలాగ్నిహోత్రియను నాతడు గృహ్యకారికలను, వినతోపంసనుడను నాతడు గృహ్యసూత్రప్రయోగము నొనర్చిరి. ఆంధ్రద్రావిడ దేశములం దీశాఖయే వ్యాప్తియందున్నది.

ఆ. కౌథుమశాఖ

౧౪. గోభిలకల్పసూత్రము ౧.

గోభిలకల్పసూత్రము సామశాఖీయశాఖకౌథుమశాఖకు సంబంధించినది. లాట్యాయనశ్రౌతసూత్రమను పేరనున్న సూత్రగ్రంథమున్ను, గోభిలగృహ్యసూత్రమను పేరనున్న గ్రంథమున్ను కౌథుమశాఖకు సంబంధించినవని చెప్పుచున్నారు. ఈవిషయమయి ఇంకా విచారించవలసియున్నది. ఈ సూత్రము ననుసరించువారు విశేషించి గుజరాతునందును, ఉత్తరహిందూస్థానమునందును గలరు. ద్రావిడదేశమునందుకూడ అచ్చటచ్చట కొందఱుగలరని తెలియవచ్చుచున్నది. భట్టనారాయణుడు, యశోధరుడు, మహేశచంద్రుడు మున్నగువారు పలువురీసూత్రమునకు వ్యాఖ్యాన మొనర్చిరి. సాయణాచార్యులుకూడ యీ గృహ్యసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానమొనర్చినటులు తెలియవచ్చుచున్నది. గోభిలసంధ్యాసూత్రము, శ్రాద్ధసూత్రము మున్నగు సూత్రగ్రంథములుకూడ గలవు. గృహ్యకారికలు, గృహ్యపద్ధతులు, గృహ్యప్రయోగములు మున్నగునవికూడ చాల గలవు. గోభిలస్మృతియను గ్రంథముకూడ గలదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునందు "నగ్నిక"యగు కన్యకను వివాహమాడుట శ్రేష్ఠమని చెప్పబడియున్నది. ఈ సూత్రము సవ్యాఖ్యగ ముద్రితమయి యున్నది.

ఇ. జైమినిశాఖ

౧౫. జైమినీయకల్పసూత్రము ౧.

ఇది సామవేదజైమినీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రము. ఈసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములుమాత్రము లభించుచున్నవి. ఈసూత్రము ననుసరించువారు ద్రావిడకర్ణాటకకేరళబ్రాహ్మణులందు అత్యల్పసంఖ్యాకు లచ్చటచ్చట గనంబడుచున్నారు. శ్రీనివాసకృతవ్యాఖ్యతోడ ఈగృహ్యసూత్రము ముద్రితమయియున్నది. శ్రౌతసూత్రమునందు కొంతభాగముమాత్రమే ముద్రితమయియున్నది. ఈ జైమినీయ సామశాఖాసంహిత, బ్రాహ్మణ, ఉపనిషద్భాగములుకూడ రోమనులిపిలో విదేశమునందు ముద్రితములయియున్నవి. ఉపనిషద్బ్రాహ్మణ మొకటిమాత్రము నాగరాక్షరములతో లాహోరునందు సంస్కృతగ్రంథమాలాధిపతులచేత ముద్రింపబడినది. ఈగృహ్యసూత్రమునందు వివాహయోగ్యయగు కన్యక 'అనగ్నిక'గా నుండవలయునని చెప్పబడియున్నది.

సామసూత్రములు సమాప్తము

---

౪. అథర్వణవేదకల్పసూత్రములు

౧౬. కౌశికకల్పసూత్రము ౧.

అథర్వణవేదముయొక్క తొమ్మిది శాఖలలో ఒక్కశౌనకశాఖమాత్రము ఇప్పుడు కనంబడుచున్నది. అథర్వణవేద మనునది

కేవలము భూతోచ్చాటనమారణాదిప్రయోగములను మాత్రము తెలిపెడి మంత్రశాస్త్రమనియు, ఇతరవేదములవలె దాని ననుసరించి గృహ్యక్రియల నాచరించు బ్రాహ్మణులు లేరనియు, ఆవేదము ఇప్పుడు నామమాత్రశేషముగ నున్నదనియు తలంచువారలుకూడ మనలో కొందఱు గలరు. అది వట్టిభ్రమ. ఇతరవేదములవలెనే ఈ వేదముకూడ ననుసరించు బ్రాహ్మణులు కలరు. ఏతద్వేదశాఖాసూత్రమునకు కౌశికసూత్రమనియు, బ్రాహ్మణమునకు గోపథబ్రాహ్మణమనియు ప్రసిద్ధి. ఈ వేదము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గుజరాతునందును, కాశ్మీరమునందును గలరు. కాశీక్షేత్రమునందుకూడ నీయథర్వణశాఖీయబ్రాహ్మణులను రెండుమూడుకుటుంబములవారిని మేము చూచియున్నాము. ఆంధ్రదేశమునందు లభించిన దానశాసనలేఖలలో అథర్వవేదీయులయిన బ్రాహ్మణులకు కొందఱకు దాన మొసఁగినటులు చదివినటులు జ్ఞాపకమున్నది. కాని ఎచ్చట చూచినాడనో చక్కగా స్మరణమునకు రాలేదు. బహుశః ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికయం దుండవచ్చునని ఊహించెదను. సాయణభాష్యముతోడ అథర్వవేదమును సమగ్రముగ బొంబాయిగవర్నమెంటువారు ముద్రించియున్నారు. దారిలకేశవాదికృతవ్యాఖ్యానముతోడ నీకౌశికసూత్రము ముద్రితమయియున్నది. ఇతరకల్పసూత్రములందున్న దర్శపూర్ణమాసాదివిధు లీకల్పసూత్రమున విశేషించి లేవు. గృహ్యకర్మలు, ఆభిచారికకర్మలు, వృద్ధికర్మలు మున్నగునవియే ఇందు విశేషించిగలవు. గృహ్యప్రయోగకారికాగ్రంథములు కూడ గలవు. శౌనకస్మృతియను పేర ధర్మశాస్త్రము కూడ ఒకటి గలదు.

వైతానసూత్ర మనుపేరు గల అథర్వవేదీయసూత్రగ్రంథ మొకటి యున్నటులు తెలియవచ్చుచున్నది గాని ఆ గ్రంథము మాకు లభించలేదు.

కల్పసూత్రముల సామాన్యవిచారము.

వేదములు యజ్ఞయాగాదిసత్క్రియలు లోకమునందు ప్రచార మొనర్చుటకు ఏర్పడినవని భారతీయమహర్షుల యభిప్రాయము. ఆవిషయమును చక్కగా నిరూపించుటకే యజ్ఞకల్పసూత్రము లేర్పడినవి. అధ్వర్యుడు, హోత, ఉద్గాత బ్రహ్మ యను నలుగురు ఋత్విక్కులు యజ్ఞకార్యముల నిర్వహింతురు. వీరిలో బ్రహ్మ అందరిని కనిపెట్టి యుండును. అధ్వర్యుడొనర్పవలసిన క్రియాజాతముమాత్రమే ప్రధానముగ యజుర్వేదకల్పసూత్రములందు తెలుపబడియుండును. హోతయను ఋత్విక్కు చేయవలసిన క్రియాజాతముమాత్రమే ఋగ్వేదీయకల్పసూత్రములందు వివరింపబడియుండును. ఉద్గాతయను ఋత్విక్కు చేయవలసిన సామగానాదిక్రియాజాతముమాత్రమే సామవేదీయకల్పసూత్రములందు వివరింపబడియుండును.

యజుర్వేదీయకల్పసూత్రముల గమనికను పరిశీలింపగా కల్పసూత్రములందు ప్రథమమున దర్శపూర్ణమాసేష్టులను శ్రౌతక్రియలతో కల్పసూత్రగ్రంథము ప్రారంభమయి హవిర్యజ్ఞములు, సోమసంస్థలు, అగ్నిచయనము, రాజసూయాశ్వమేధాదివిశేషక్రతువులను చెప్పిన పిదప గృహ్యకర్మలను, ధర్మసూత్రములను చెప్పుట పరిపాటిగా నున్నది. ఋక్సామవేదీయకల్పసూత్రగ్రంథముల కీసామాన్యలక్షణము పరిపోవుట లేదు. సమగ్రగ్రంథభాగము లభింపకపోవుటచేత అవిషయమునుగూర్చి 'ఇదమిత్థ' మని నిర్ణయింప శక్యముగాకయున్నది.

బ్రాహ్మణులు తా మాచరించుచున్న శ్రౌతస్మార్తక్రియలం దవశ్యము పఠించుచున్న ప్రవరర్షిసంస్మరణమునుగూర్చిన విషయము ఋగ్యజుర్వేదకల్పసూత్రములందు అన్నిటియందు 'ప్రవరాధ్యాయ' మనుపేర పఠింపబడియున్నది. ఔద్గాత్రసూత్రములందు (అనగా సామవేదకల్పసూత్రములందు) కూడ గలదని తెలియవచ్చుచున్నది కాని సమగ్రసామకల్పసూత్రగ్రంథములను సందర్శించు భాగ్యము లభించియుండనందున ఇంతకంటె విశేషించి చెప్పజాలము.

లభించని గృహ్యసూత్రములు

ప్రాచీనులగు వ్యాఖ్యాతలు తమ గ్రంథములం దుదాహరించినట్టియు ఇప్పుడు గ్రంథరూపమున లభించనట్టియు కొన్ని గృహ్యసూత్రములు గలవు. వాని నామములమాత్ర మిట నుదాహరించుచున్నాము:—

౧. శాండిల్యగృహ్యసూత్రము:—ఈగృహ్యసూత్రమును ఆపస్తంబశ్రౌతసూత్రవ్యాఖ్యాతయగు రుద్రదత్తుడు ౯. ౧౧. ౨౧. సూత్రము వ్యాఖ్యానమునం దుదాహరించియున్నాడు.

౨. కాత్యాయనకల్పసూత్రము:—ఈకల్పసూత్రము మహాదేవకృతసత్యాషాఢశ్రౌతసూత్రవ్యాఖ్యయందున్న ౬. ౫. గోపీనాథవ్యాఖ్య ౧౦. ౧౦. యందున్న, ఖాదిరగృహ్యవ్యాఖ్యయందున్న ప్రమాణముగ గైకొనబడినది. హారిద్రప్రాయశ్చిత్తవిషయమై కాత్యాయనసూత్రమను పేర హారిద్రానుక్రమణికయందు చాలవచనములు ప్రమాణములుగా నుదాహరింపబడియున్నవి. ఇతరగ్రంథములందు కూడ కాత్యాయనకల్పసూత్రము ప్రమాణముగ గైకొనబడినది.

౩. జాబాలిగృహ్యము:—యజుర్వేదీయశాఖకు సంబంధించిన గృహ్యసూత్రముగా నుండవచ్చును. మస్కరికృతగౌతమధర్మసూత్రవ్యాఖ్యయందు రెండుతావుల నీగృహ్యసూత్రవచనము లుదాహరింపబడినవి.

౪. పైంగిగృహ్యసూత్రము:—పైంగికల్ప మనుపేరు పాతంజలవ్యాకరణమహాభాష్యము (పా. సూ. ౪. ౨. ౬౬) నందు స్మరింపబడినది. గౌతమధర్మసూత్రమస్కరిభాష్యమునందు రెండుతావుల నీ గృహ్యసూత్రవాక్యము లుదాహరింపబడినవి.

౫. వైజావాపగృహ్యసూత్రము :— యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి ౧. ౨౭౫. శ్లోక. అపరార్కవ్యాఖ్యయందు వైజావాపగృహ్యసూత్రమునుండి వినాయకశాంతికి సంబంధించిన ప్రమాణవచనము లుదాహరింపబడినవి. కుమారిలభట్టుకూడ తంత్రవార్తికమునందు ౧-౩. ౧౧. పూర్వమీమాంసాసూత్రవ్యాఖ్యయం దీగృహ్యమును స్మరించెను.

౬. అథర్వణగృహ్యసూత్రము :—౧౮ అధ్యాయములు, ౧౪౧ కండికలు కలిగియున్నది. ఈ గ్రంథాంతమునందు అనధ్యాయతిథులను గూర్చి చెప్పబడియున్నది. బొంబాయి యూనివర్సిటీ లయిబ్రరీ యందు వ్రాతకాపి యున్నటుల తెలియవచ్చుచున్నది. నీలకంఠకృత నీతిమయూఖమునం దీగృహ్యసూత్రమునుండి ప్రమాణవచన ముదాహృత మయినది.

౭. శౌనకగృహ్యసూత్రము :—యాజ్ఞవల్క్యస్మృతివ్యాఖ్య యందు విశ్వరూపునన్నూ, అపరార్కవ్యాఖ్యయందున్నూ, హేమాద్రికృతచతుర్వర్గచింతామణియందున్నూ యీగృహ్యసూత్రము స్మరింపబడినది. ఈగృహ్యపరిశిష్టముకూడ అపరార్కమునందు స్మరింపబడినది. ఋగ్వేదశాఖలలో నిదియొకశాఖకుచేరినసూత్రము కానోపును. శౌనకోక్తబృహత్కారిక యనుపేర ఋగ్వేదసూక్తములయొక్క వినియోగాదికమును తెలుపు ౨౦ అధ్యాయముల గ్రంథము పూనా దక్కను కాలేజి లయిబ్రరీయందు గలదు. ఇండియాయందు ముద్రితమయిన ఋగ్వేదభాష్యమునందుకూడ ఆదియందు యీ శౌనకకారికలు కొన్ని చేర్చబడియున్నవి.

౮. పరాశరగృహ్యసూత్రము :—ఈపేరుతో నొక గృహ్యసూత్ర మున్నటులు మానవగృహ్యసూత్రోపోద్ఘాతమునగలదు. టికనీరు పుస్తకసూచియందు 'పరాశరగృహ్యసూత్ర' మనుపేర నొకగ్రంథనామము గనంబడుచున్నది. తంత్రవార్తికము (పూర్వమీమాంసాసూత్రభాష్యమునకు కుమారిలకృతవ్యాఖ్యానరూపగ్రంథము) నందు వేదశాఖావిభాగనామములందు "పరాశరబ్రాహ్మణము" అను పేరు గనంబడుచున్నది. ఈ గృహ్యసూత్రము బహుశః ఆ పరాశరశాఖకు చేరినదయియుండవలయును.

౯. శార్దూలగృహ్యసూత్రము:—ఈ గృహ్యసూత్రము బహుశః సామవేదమునకు సంబంధించియుండునని తోచుచున్నది.

౧౦. శ్వేతాశ్వతర గృహ్యసూత్రము:— శైవప్రచారిణీ పత్రికాసంపాదకులు తమకడ "శ్వేతాశ్వతర" గృహ్యసూత్ర మను గ్రంథము అసమగ్రముగ గలదని చెప్పిరిగాని నేనాగ్రంథమును స్వయముగా చూడలేదు.

౧౧. నిదానసూత్రము:—ఈపేర సామవేదమునకు సంబంధించిన సూత్రగ్రంథ మొకటి గలదు. ఫుల్లసూత్రమని మఱొకసూత్రగ్రంథముకూడ లభించుచున్నది. అయినను నీరెండుసూత్రగ్రంథములు గృహ్యసూత్రముగాని, శ్రౌతసూత్రములుగాని కావని మావిశ్వాసము.

యజుశ్శాఖలలో కపిష్ఠలకఠసంహితయని యొకసంహితయు, అథర్వశాఖలలో పిప్పలాదశాఖయగు నొకటియు వ్రాతప్రతులు క్రొత్తగా లభించినటులు తోచుచున్నది. అట్టి యపూర్వగ్రంథము లందుబాటులో లేనందువలన వానినిగూర్చి వ్రాయుట కవకాశము లేదు.

వసిష్ఠవిష్ణుహారీతశంఖలిఖితధర్మసూత్రము లాదియందుండె ననియూ, ఇప్పుడు గనంబడుచున్న వసిష్ఠవిష్ణుహారీతశంఖలిఖిత స్మృతిగ్రంథములు ఆసూత్రగ్రంథములయొక్క అవశిష్టాంశములనియు కొందఱు తలంతురు. ఈ పేరుగల కల్పసూత్రములుకూడ నుండియుండు నని వారియూహ.

ఉపసంహారము.

కల్పసూత్రములనుగూర్చి యిచట తెలిపిన అంశమంతయు ఆయాదేశములందు ప్రచారములోనున్న కల్పసూత్రగ్రంథములను లభించినంతవఱకు స్వయముగ చూచియు, తత్తచ్ఛాఖీయబ్రాహ్మణులను లభించినంతవఱకు విచారించియు వ్రాసియున్నాను. శైవ్యవాగీయ వర్ణాశ్రమాచారకాండయందున్నూ, స్మృతిరత్నాకరమందున్నూ కల్పసూత్రములనుగూర్చి యిట్లు చెప్పబడియున్నది:-

అగ్నివైశ్యసూత్రే-వాక్యం:—అథాష్ట సూత్రకర్తా వ్యాఖ్యాస్యామో, ౧. బోధాయనం, ౨. ఆపస్తంబం, ౩, సత్యాషాఢం, ౪. ద్రాహ్యాయణం, ౫. అగస్త్యం, ౬. శాండిల్యం, ౭. ఆశ్వలాయనం, ౮. శాంభవీయం, ౯. కాత్యాయన మితి నవాని పూర్వసూత్రాణి;

౧. వైఖానసీయం, ౨. శౌనకీయం, ౩. భారద్వాజం, ౪. అగ్నివైశ్యం, ౫. జైమినీయం, ౬. వాధూలం, ౭. మాధ్యందినం, ౮. కౌండిన్యం, ౯. కౌషీతక మితి నవా స్యపరసూత్రాణి;

అష్టాదశసంఖ్యాతా శ్శ్రౌతసంస్కారా ఇతి.

అని గలదు. ఇందుగల పూర్వసూత్రములు, అపరసూత్రము లనుపదము లనుగల వాస్తవార్థ మేమో బోధపడుటలేదు. ఈ ౧౮ సూత్రములలో వ్యవహారమునం దున్న యజుర్వేదీయములగు మానవ, వారాహ, కాఠక సూత్రములున్నూ, అథర్వవేదీయకౌశికసూత్రమున్నూ ఏలకో పరిగ్రహింపబడలేదు. తెలిసినంతవఱకు పఠనపాఠనాదిప్రచారములలో లేని అగస్త్య, శాండిల్య, శాంభవీయములను మూడు సూత్రములు పూర్వసూత్రములందున్నూ, శౌనక, అగ్నివైశ్య, మాధ్యందిన, కౌండిన్యములను నాలుగు సూత్రములు అపరసూత్రములందున్నూ చెప్పబడియున్నవి. ప్రచారమునందున్న సూత్రములను వదలుటకును, ప్రచారమునందు లేనిసూత్రములను పరిగ్రహించుటకును గలకారణము

దుష్ప్రాప్యమయియున్నది. కల్పసూత్రములకు సంబంధించిన గ్రంథములలో అధికభాగము ముద్రితములే అయియుండలేదు. ముద్రితములయిన గ్రంథములుకూడ విదేశములందు ముద్రింపబడియుండుటచేత సామాన్యజనులు భరించరానంత మూల్యముతో నున్నవి. ప్రాచీనమగు వైదికవాఙ్మయమును సంరక్షించుట యనగా మనయొక్క ప్రాచీన నాగరికతను కాపాడుకొనుటయే యగునని వేఱుగ చెప్పనక్కఱలేదు. పరిపాలకులు విదేశీయులగుటచేత వైదికవాఙ్మయవ్యాప్తి యింతకంటె విశేషించి వారు ప్రోత్సాహము నొసంగజాలరు. మతాచార ధర్మసంరక్షణమునకున్నూ, తద్ధర్మబోధకున్నూ శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యులవారిచే సంస్థాపింపబడిన జగద్గురుపీఠముల నలంకరించు చున్న పీఠాధిపతులున్నూ శ్రీమంతులున్నూ అవకాశము ననుసరించి గ్రంథములను ప్రకటించుటయో, లేక చక్కగా సంస్కరించి, వ్రాయించి ప్రధానపట్టణములందైనను గ్రంథభాండాగారములందు అందఱకు పరిశీలనార్థము లభించునటుల సదుపాయమును చేయుటయో తమ యావశ్యకకృత్యముగా నెంచెదరుగాక! ఇట్టి జ్ఞానయజ్ఞము యజ్ఞములన్నిఁటికి మూలభూతమగుటచేత శ్రేష్ఠతమమనియు శ్రుతిస్మృతిధర్మపరిపాలకుడగు భగవాను డిట్టియువారాశయమును జగద్గురుపీఠాధిపకార్యనిర్వాహకులకును, శ్రీమంతులకును కలుగజేసి వైదికవాఙ్మయ ముద్ధరించెడి భాగ్యమెల్లరకు లభించునటుల చేయుదురుగాకయనియు పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విషయాంతరమునందు లేఖినిని వినియోగించుచున్నాము.

"లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు"

కవి

చోటు లేదు

దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు

౧

వెనుక ముందులు పరయక వెట్టివెట్టి
గాథలను నమ్మి కాలమ్ము గడచిపోయె
నల్లనివి నీళ్లు తెల్లని వెల్లపాలు
ననుకొను నమాయకత్వమందు దయదలఁగె.

౨

ఆదరము తగ్గె దంభమాహాత్మ్యమును ను
పక్షపాతపు రచనల పస నశించె
రసికులకు మీ చరిత్రల విసువుదోఁచె
పరువుగా నింతటఁ బ్రబంధపురుషులార!
కదలిపొండెల్లనైనను, కవికుమారు
లొసఁగుచున్నారు మీకుఁ దలోదకముల
నింత కక్కుడు వచియింపనేల? మీకు
నేటి కావ్యప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౩

అకట! వినకలి మోహమ్మునందఁ గ్రుంగి
విరహిజనులకుఁ దప్పని విధియటంచు
మలయపవనుని దిట్టి, కోకిలముఁ దిట్టి
చందమామను నిందించి, శారికలను
కీరములఁ బత్ప్రదంబుల దూఱి, యంత
శాస్త్రమును బట్టి శిశిరోపచారములను
కొంతవడ కుండఁ జేయించుకొనుటయందు
ఒక్కబడిలోనఁ దీరిన యక్కలార!
వలపు మేలుపులు నెఱుఁగని వనితలార!
ప్రణయసత్త్వంబు నెఱుఁగని పతులార!
అందచందము లెఱుఁగని యబలలార!
ఉచిత మనుచిత మెఱుఁగని యో ప్రబంధ
నాయికామణులార! మీ సోయగములు
నడవడులు లోకమున కిప్పు నచ్చవయ్యె,
నయ్యొ మీ వర్గమున కెల్ల సంకటములు
నెమ్మదిగ లేచి సాగిపొండమ్మ, మీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౪

నిమ్న జాతుల కీవలె నేటిసకల
నాయకత్వము, మహిమను, నాయికతయుఁ
గాన తొలఁగుడు మీరు కులీనులార!
అట్లు చూచెద రేమిటి కయ్య? మీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౫

పుష్పలావికలార! మీ పున్నమాయెఁ
దరలి పొండమ్మ, మీ చమత్కారములకు
వలచి, మీ పూలమాలలు విలుచు రసికు
లేరు నీ నేటి కాలాన లేరు, మీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౬

జాతివైరాన మిగుల మత్సరముఁ గొన్న
అశ్వ్యలును మియ్యాలను విద్య వందు
నేకజాతియులైన మీ కేటి పగలు? [మండ
శకలశేషము! శేషంబు సఖ్యమునసి
హాయిగా నుండు, మట్లు కాదనిన నీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౭

పలుకుబడి చక్కఁగాఁ గల వర్ణనలకె
తొలఁగెఁ దొల్లిటిసుస్థితి, తొలుతనుండి

పలుకుబడి సుంతయునులేక, వారి వీరి
యండఁ బడియుండు నిన్ను నెవ్వండు నేఁడు
లెక్క-వెట్టెడు-నరసున్న! లెమ్ము నీకు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౮

ఎల్ల వర్ణమ్ములును మైత్రినెనసి కలసి
మనుటె యభివృద్ధికగుమంచిమార్గమనుచు
ప్రభులు పండితులును నొక్కి-పలుకుచుండి
రెవ్వఁడిఁక మీనియమముల నెంచి, మీకు
భిక్షనిడువాఁడు, యతులార! వెనుకముందు
లాడెదరదేల! వెడలిపొండయ్య, మీకు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౯

ఎచట వలసిన నచ్చటనే లభించు
పచ్చికబయళ్లు, సెలయేళ్లు, పల్లెటూళ్లు
కావలసినన్ని, మాకెప్డుఁ గానరాని
నందనంబ! సురాపగ! నాకపురమ!
వలదు మీజోలి మాకింక వలదు, మీకు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౦

వ్యాకృతీ! ఇఁక నీదు నిరంకుశాధి
కారమంతయు నొకమూలఁ గట్టి పెట్టి
అణఁగిమణఁగి ప్రవర్తింపు మమ్మ కవుల
కన్నునన్నుల నెఱిఁగి; కాకున్న నీకు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౧

వస్తురూపంబుఁ జెడఁగొట్టి వాస్తవమున
కన్యథాత్వంబుఁ గల్పించు నట్టి వట్టి
మోటుదనపు టలంకృతుల్ దాఁటవలయు
నిందు మోమోటమించుక యేని లేదు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౨

ఆగ్రహింపకుఁడోయి! యిట్లంటిననుచు
తరుణమును బట్టి, లోకవృత్తంబునరసి
పాడిమెయిఁ గావ్యసంబంధబాంధవమున
హితవు చెప్పితిఁగాని యొండేమిగాదు.

ని రా శ

అప్పల వీరవెంకటజోగయ్యశాస్త్రిగారు

ఓయెడారి, ప్రచండదినేశకిరణ
జాలసంతప్తకూటస్థసైకతంబు
కలితవాయుప్రసారసంచలితమాన
భూరిసికతాతరంగసంచారయుతము-

* * * *

ప్రళయకాలమహాభీలపటువినీల
పుష్కలావృతమేఘముల్ పొంగికురిసి

చనిననిచోట్ల నిసుమంత జలముదొరక
దకట! యేమని భావించి యరిగితీవు ?

* * * *

పాంథ! యేమిటఁ దీరని ప్రబలతృష్ణ
నిన్ను వేధింప నచ్చోట నున్న విజల
కూపమీక్షించి చనిచూచి పాపమంత
భగ్నహృదయంబుతో నట బాసినావు

కానిత్యపథీరిసను నిన్ను తానువిడని
ప్రబలసందేహ మొక్కటి పాదుకొనియె
'సరయునిర్మలపానీయాతి పరిసరముల
నెటులఁదలయెత్తెపచ్చికయిట్టులనుచు'

*　*　*　*

భవద్భుజాభిలమూర్చితపాంథవితతి-
సలిలతృష్ణాతిరేకసంజనితహృదయ
తాపమున వేగి యటకేగి కూపమందు
జలముఁ గానంగలేకవిషాదమంది.

అంత విఫలమనోరథులై నిరాశ
నేడ్చిపోయినవారి కన్నీటివలన
యీమహాసైకతస్థలి నెలమిఁ బాఱ
పెరిగె నీచిన్నికసవది యెఱుఁగవేమొ?

భక్తుఁ డెవఁడు?

గున్నేపల్లి అప్పయలింగము గారు

ఆది శరద్రాత్రి జగమెల్ల నలముకొన్న
సాంద్రతరచంద్రికలు గవాక్షములనుండి
మురుపుసూపెడు మందిరాంతరమునందు
మృదులతల్పమ్మునను నేను మేనువాల్చి
కనులుమూయఁగ నంతలోఁ గాననయ్యె
స్వచ్ఛమల్లికాగుచ్ఛసంపచ్ఛ్యయమ్ముఁ
జూఱగొనినట్టి మైఛాయసొబగుతోడ
దేవకన్యకయొకర్తు; కన్నెఱచి చూడ
నౌర! నాప్రోలనామెయొయ్యారమెసయ
స్వర్ణపత్రాళినెద్దియో వ్రాయుచున్న
సరణిగన్పట్టె; నపుడు హస్తములుమోడ్చి
దేవి! నీలేఖనంబేమొ తెలుపుమనినఁ
బరమపావనులగు దైవభక్తిపరుల
నామములటంచుఁ బలికె; నానందమంది
యందునాపేరుకలదేమొయరయుమనుచు
నభిలషించితి, లేదులేదనియె నామె
విన్నదనమింతయును నాత్మవెడలనీక
విశ్వమానవసేవయే విధియటంచు
నెంచివర్తించు నాపేరు నిందుఁ జేర్చి
కృపవహింపవె! యనుచుఁ బ్రార్థింప; నామె
చిఱునగవెలర్ప; నట్టులేచేర్తునంచు
నింపుమెంపారఁ బలికియదృశ్యయయ్యె.
మఱునటినిశీథిని నట్లవెఱఁగుదోఁపఁ
బాండురద్యుతులొలయ నాభాసురాంగి
దర్శనమొసంగి హేమపత్రములఁ బరఁగు
గ్రంథరాజమ్ముఁజూపఁ దద్గ్రంథమునను
భగవదర్చనమహితులై వఱలుభక్త
వరులనామముల్ గంటి; నప్పరమభక్త
సమితి నాపేరెయగ్రభాగమున మెఱయ
డెందమున లేని యానందమొందె, నంతఁ
గనులుమిఱుమిట్లుగొల్పుక్రొక్కారుమెఱుఁగు
కాంతులొక్కటఁబర్వ; నాకాంతులందు
లీనమై యామె యును దిరోధానమందె.
దేవునికి నెల్లగతుల సంతృప్తినించు
పావనంబైన మానవసేవకంటె
నరయఁదగు భక్తిమార్గమెందైనఁగలదె!

సానుభూతి

దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు

ఎటు పల్కించిన నట్లె పల్కెదవు నీవెల్లప్పుడుం గూడ ను
త్కటహర్షంబును గోల్పి పాలకున కేతాదృఙ్మహాదాస్యలం
పటచిత్తంబును గాంచి సోదరులు నీపై ద్వేషభావమ్ముఁ బూ
నుట నైనన్ గమనింపఁ బోవుకద! గంతుల్వైచుచున్ గీరమా!

చదివెద వేటి కీచదువు సార్థకమా నొకో! అర్థహీనమై
పొదలెడు నీ ప్రసంగమును బూర్ణముగా విని సంతసంబు నె
మ్మది నెవఁ డందఁగాఁగలఁడు? మంజులగాన రసాభిషేక సం
పద చెలువొందు కోయిలల పాటియె నీవును, సిగ్గులేదొకో?

భ్రమ జనియింప స్వేచ్ఛ నెడఁబాసి పరాన్నముల న్భుజించి య
న్యమలినభాషలం జదివి యంతటఁ బోవక స్వచ్ఛమైన జా
తిమతముల న్గడంకజలధిన్ బడఁద్రోసితివేల యిట్లు శి
క్షము నెగురంగనై చెదవు? చక్కనిదాన నటన్న గర్వమా?

ఒకనాఁ డేనియుఁ బూర్వవైభవము నీయూహాప్రపంచంబునన్
బ్రకటంబై కనవచ్చునే? తుదకు దుర్యోగంబు సిద్ధించె నా
కకటా! యంచు విచారముం బడసి స్వేచ్ఛానందసామ్రాజ్యమం
దొకమాటేనిఁ జరింప నెంచెదవె యుత్సాహ మింపొందఁగన్?

ఎదఁ గారుణ్యము దాల్చి భుక్తియిడు నాకేవేళ, కావేళ సం
పదకున్ దానొనరించె, స్వర్ణమయమా పట్టం బిదే కంఠసీ
మఁ దగుల్పంబడె, గద్దెపై నునిచి సమ్మానించెనా పోషకుం;
డిదియే సౌఖ్యముగాఁగ నున్నయది పోనిమ్మందువే కీరమా?

లోటు వహింపఁబోక ద్విజలోకములోఁ దలవంపు లేక స్వే
చ్ఛాటన మాచరింపుచు మహామహు దేవుని గొల్చు జాతికిన్
జేటును గూర్చు దుర్మతుల చేతికళంకిత మైన బిచ్చపుం
గూటికి నెట్లు పాల్పడెనొకో భవదీయమనంబు కీరమా!

తొక్కలు రావు పోవుటకు రేపును మాపిటు లే వసింపుచో
నక్కట దీఱుచుండె జఠరాగ్నికి బాధ్యత తప్పిపోవు ని

మ్మక్కటి వీడలే ననెదవా? తలవంచి నమస్కరింపుచున్
బ్రాకృతకర్మరీతి నొకపట్టున నీకును స్వేచ్ఛయబ్బునో.

ఊరక సంతసించెదవదౌరా! ననుఁ బ్రోచుచునుండెఁగాదె మా
ద్గారభయంబునుండి యని శక్తిహరించినవార లెవ్వరో
కీరమ! మాయఁజేసి పరికింపుము స్వేచ్ఛయె నీకు నున్న నీ
తీరునఁ జేజిచూడఁ గలదే రిపువర్గము నీ మొగమ్మునన్?

ఉదయించె లోకమాన్యుండైన సూర్యుండు జగతి నజ్ఞానంబు నమసిపోవ
తన మహత్తరశక్తి దాఁచి మెల్లఁగ లేపుచుండెను గంధవహుండు జనుల
నదె! నిశాకరు మోమునందలి హాసము తొలఁగి వైవర్ణ్యంబు చెందుచుండె
ముదము సంధిలఁగ మార్మ్రోయుచున్నవి ప్రాభాతమంగళధ్వనులు నవిగో!
బారులైపోవుచుండి యీశ్వరునిమహిమ - శారికాదిద్విజంబులు చదువుచుండెఁ
జూచి సంతసింపఁగ రాదె? కీరమనుచు - నట్టులార్చెదవేల క్రోధాగ్నియురల?

పాప మీదాస్యమున కలవాటుపడితి - వెన్నిదినములనుండియొ యిప్పు డిట్లు
నిన్ను దూషింపఁగా నేల నీకు మొదట - నిట్టి దురవస్థ దెచ్చిన యీశుని విడిచి?

దిగులు పుట్టుచునుండె నీ మొగముగనిన - సానుభూతియె యిట్లు నీదీనవస్థ
నాడిపోయెఁగఁ బలికొల్పె సంతసాని - ద్వేషభావమ్ము లేదు కోపింపవలదు.

స్నాతక బ్రహ్మచారి

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

శ్రీకరంబైనట్టి లోకకళ్యాణంబు వాంఛనీయము నాకు వల్లభంబు
సచ్చిదానందసాక్షాత్కారసారంబు కాంక్షణీయము నాకు గమ్యపదము
లోకసంగ్రహశుభాలోకకర్మపథంబు సాధనీయము నాకు సమ్మతంబు
సారసారస్వతాచారప్రచారంబు రక్షణీయము నాకు రమ్యతమము
స్వార్థమింక నేనివలయు సర్వార్థసిద్ధి - నిర్మల జ్ఞానదీపికాధర్మమనుచు
పాఠశాలలోనుండి బయలుదేఱు - పావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

అనిలబంధనము ప్రాణాయామములచేత దేహబలంబు వర్ధిల్లఁజేయ
జపతపంబులు మానసము శుద్ధిసేయుచు ప్రతిభాప్రవాహ వైభవముఁ బెంప
గురుపదశుశ్రూషగురుతరశ్రద్ధతో భక్తివిశ్వాసముల్ ప్రబలఁ జేయ
ఆహారనియతి సదాచారనిష్ఠతో సత్త్వసంశుద్ధిని సంతరింప
వాఙ్నియతి వాగ్విశుద్ధి సంపద ఘటింప - వృద్ధిగాంచిన త్రికరణశుద్ధితోడ
గురుకులంబుననుండి వీడ్కోలు వడయుఁ - బావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

భగవన్మయంబు ప్రపంచమంచు చెతఁగించి పాపదూరునిఁజేయు భక్తితోడ
కరతలామలకంబుగా సత్యమెల్లఁ దెల్పఁగల ఋతంభరప్రజ్ఞతోడ
సద్ధర్మనిష్ఠకై సర్వసన్న్యాసంబు సలుపఁగల్గు విరక్తి శక్తితోడ
సత్కార్య నిర్వాహ సాహసలక్ష్మిని సమకూర్పఁగల మంచి శ్రద్ధతోడ
ఆప్తవాక్యవిశ్వాససంతృప్తితోడ - యోగ్యకాఠిన్యమార్దవయుక్తితోడ
నేఁగుదెంచెడి నాచార్య గృహమునుండి - పావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

భక్తిలేకున్నఁ బ్రపంచమంతయుఁ దనతో సమానం బంచుఁ దోఁచుటెట్లు
జ్ఞానంబులేకున్నఁ గామనాశనముతో స్వార్థపరత్వంబు సమయుటెట్లు
వైరాగ్యసంపద వర్ధిల్లకున్నచో ధర్మరక్షణ చణ త్యాగమెట్లు
శ్రద్ధా సమేత విశ్వాసంబు లేకున్న సత్కార్యనీతిఁ ప్రశాంతియెట్లు
జ్ఞానవైరాగ్యభక్తివిశ్వాసములను - సంతరింపవలయు బ్రహ్మచారులనుచు
గురుకులనివాసమునుమాని యరుగుఁదెంచు - పావనగుణుండు స్నాతకబ్రహ్మచారి.

పాపసంసర్గంబు పరిహరణీయంబు కష్టనివారణకష్టమేల?
ధర్మసంపాదన తప్పనిసరిగాని గొప్పఁదనంబులఁ గోరనేల?
మోక్షైకసీతను రక్షింపవలెఁగాని మెప్పులకై పడుత్రిప్పలేల?
ఆత్మనుగాంచి యాహ్లాదింపవలెఁగాని దేహవిక్రియకు భీతిల్లనేల?
భగవదారాధనంబు ప్రపంచసేవ - వ్రతముగావలెఁగాని స్వార్థరుచియేల?
అనుచు విద్యాలయమునుండి యరుగుఁదెంచుఁ - బావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

సంపూర్ణం

దేశమా? ప్రాణమా?

ముద్దా విశ్వనాథంగారు

పాత్రల వివరణము

ఆల్ఫ్రెడ్—ఇంగ్లాండు దేశపురాజు.

ఎల్లా—ఆల్ఫ్రెడ్ తాలూకు ఉద్యోగి.

గుబ్బా—ఒక జానపదుడు.

గేండలిన్—గుబ్బాభార్య.

రంగము: అథెల్నీ ద్వీపము

ఆల్ఫ్రెడ్—ఈ విజనప్రదేశ మెల్ల ఎంత నిశ్చలముగను, నిశ్శబ్దముగను కన్పట్టుచున్నది! నిర్మలోదకప్రవాహము లెంత వినయవిధేయలతో పాఱుచున్నవి! ఇం దావరించియున్న దట్టమగు చెట్టిపొదలు శత్రువులకు నన్నుఁ గనఁబడనీయవుగదా! క్రూరులగు 'డేను' లీ నిముషమువఱకీ నిర్జనారణ్యములఁ జొరరైరి. వారిక నన్ను వెంబడింపలేరని నాకు ధైర్యమున్నది. ఇప్పటి మట్టునకు నే సురక్షితుఁడ ననియే నమ్ముచుంటిని.

ఇచట నొకపిట్టయు నగపడకున్నదే! ఆఁకలిచే ప్రాణములు కోల్పోవవలసి వచ్చునేమొ! ఓహో! భయములేదు, సన్నని నాటుదారి జాడ తెలియవచ్చుచున్నది. అదిగో, ఆ చెట్లనడుమ కొంచెము పొగకూడఁ జూపట్టుచున్నది. మెల్లగసాగి, ఈపుటను నక్కడఁ జేర్చెదను.

రంగము: కుటీరము

గేండలిన్లోపలనుండును—గుబ్బా బయటికి వచ్చును.

ఆ—అయ్యా! నమస్కారము. ఒక్క బీదబాటసారి కించుక ఆతిథ్యమొసంగ నిచ్చగింతురా?

గు—ఓ! ఈరోజులలో లక్షలు, కోట్లును, అతిథులు! మీరెల్లరను సత్కరించినచో, ఇల్లు నట్టేటఁ గట్టుకొనవలసినదే. సరే, రమ్ము, నాభార్య యేమనునో చూతము! (గేండలిన్నుతో)

ప్రేయసీ! నేఁడు చచ్చి సున్నమైతిని. దినమంతయు కలపకొట్టుటయే;ఒడలు చితుకఁ గొట్టినట్లైనది.

[స్వ]—

పరమేశ్వరా! ఎందుల కెత్తించితివిరా ఈజన్మము, తండ్రీ!

గేం—అదిగో, అశనమునకు తయారు, అయ్యగారు; ఇంకను అమరలేదండి. దానమ్మకడుపు బంగారము గాను! ప్రొద్దుకునుకనేలేదు, అప్పుడే ఆఁకలి పొడుచుకొని వచ్చినదా? కానంతసేపుండుఁడు. [ప్రక్కకు చూచి]—

మీ కూడ నున్న వా రెవ్వరు?

ఆ—అమ్మా! నే నొక పథికుఁడను. ఆతిథ్యమర్థించి వచ్చితిని.

గేం—(కోపముతో)—

అమ్మకాదు, బొమ్మ! అతిథుల నెంతమాత్రము నమ్మవలసిన కాలముకాదిది; నమ్మవలసిన యావశ్యకతయునులేదు. పరదేశస్థులు దండెత్తివచ్చి నప్పటినుండియు ఉల్లాసవంతమగు ఈయింగ్లాండు మాసిపోయినది.

* "జాన్సాల్ బడ్జెటు" నుండి.

ఆ—నేను మీకు క్రొత్తవాఁడనుగాని, ఆంగ్లేయ దేశమునకు పరాయివాఁడనుగాను. నేను అసలైన ఆంగ్లేయుఁడను.

గేం—మఱి, పసువులను దొంగిలించి, ఇండ్లు తగులఁబెట్టి, మనుజులను మారణము చేయుచున్నారే, ఆనీచులు—దుష్టడేనులు—వారలను నీవు ద్వేషింతువా?

ఆ—వారిపేరు వినిన నాకు పరమాసహ్యము.

గేం—నిశ్చయముగనే? (గుబ్బావంకకుఁదిరిగి)—

అబ్బే! ఇతఁడు మనఃపూర్తిగఁ జెప్పినట్లు కనఁబడదు.

ఆ—త్రికరణశుద్ధిగఁ జెప్పుచున్నాను. ముమ్మాటికిని వారు నాకు పరమశత్రువులు; నామాటనమ్ము, తల్లీ!

గు—చేతిలో చేయి వేసినఁగాని విశ్వసింపఁజాలను.

ఆ—క్రిందటిసారి జరిగిన యుద్ధములో నేను ఆల్ఫ్రెడ్ గారితో నుంటిని.

గేం—ఆల్ఫ్రెడ్ మహారాజునొద్దనా? పరమేశ్వరుఁడాయనను రక్షించుఁగాక!

గు—మా ఆల్ఫ్రెడ్ భూపాలవతంసముయొక్క గతి యేమైనదో తెలిసినదా?

ఆ—అయినచో, అతఁడు మీకు ప్రేమాస్పదుఁ డన్నమాటయే!

గు— సంశయమా? మాబోఁటి బీదల కెంత భక్తియను రాగముండవలెనో, అంతయు మారాజుపై మాకున్నది. "మాప్రభునకు విజయ మగుఁగాక! ఆ క్రూరములైన డేనుతోఁడేళ్లు త్వరలో నంత మొందుదురుగాక! అని మేము భగవంతుని ప్రార్థింపని క్షణము లేదు; కాని, దైవసంకల్పము వేఱుగ నున్నట్లు కాన్పించుచున్నది.

ఆ— ఆల్ఫ్రెడ్‌పై మీకంటె నాకుఁగల ప్రేమానుబంధము మిక్కుటము.

గు— కాని, ఆయననుగుఱించి ఏమియు తెలియలేదా?

ఆ— భూలోకము వదలెనేమో యను వదంతులు ప్రబలియున్నవి.

గు—ఎంతటి దుష్కాలము ప్రాప్తించినది! ఇంకికను ఆజగన్నాటక సూత్రధారుని యనుగ్రహమునకై వేచియుండుట దక్క మనము చేయఁగల దేమున్నది? రమ్ము, మాతోపాటు కొంచెము రొట్టెతిందువుగాని, మిక్కిలి యాఁకలితో నున్నట్లున్నావు, పాపము!

గేం—సరే, మాతోవచ్చి సత్కారముఁ బొందుము. రాజోపచారములు జరుపుదుము.

(భర్తతో)—

ప్రాణేశా! మనము వీని నాదరింప కున్నచో రౌరవాదినరకములఁ బడిపోదుము. సత్కరించుట నాకిష్టముగనే యున్నది, కాని యుదరపోషణమునకై యీతఁడేల శ్రమపడఁగూడదు? పని చేతనైనవాఁడుగఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు; పెక్కువలె నున్నాఁడు.

గు—నిజమే.

(అతనితో)

మిత్రమా! నీ వేపని చేయఁగలవు?

ఆ—మీరు నాకేకార్యము నియమించినను, నెఱవేర్ప సిద్ధముగా నున్నాను. నారొట్టె నేను స్వయంకృషిచే సంపాదించుకొనుట నాయభిలాష.

గు—ఈకట్టెలు చక్కఁగ మోపులు కట్టుము, చూతము.

ఆ—నాకలవాటు లేదు. సరిగ కట్టలేనేమోయని సంశయము పొడముచున్నది.

గు—పోనిమ్ము, పసువులసాల కామూల కమ్మ లెగిరిపోయినవి. నేయఁగలవా?

ఆ—నేత చేతఁగాదు, బాబూ!

గేం—బుట్ట లల్లఁగలఁడేమో కనుఁగొనుఁడు. అవసరముగ నున్నవి.

ఆ—ఈ పని యెన్నఁడును నేరిచి యుండలేదు.

గు—సరే, గడ్డి మేటి వేయఁగలవా?

ఆ—ఊహుఁ.

గు—ఇదేటి వింతమనుజుఁడు! అంగబలమున్నను, ఏపనియుఁ జేయనేరఁడు. కానిమ్ము, పొయిలో పుల్లలు వేయుట, బల్లలు తుడుచుటయు నైనను చేతఁగాదా?

గేం—నేను పాలుపిదుకుకొని వచ్చెదను. ఈ లోపల నీతనిని రొట్టెలు తిరుగవేయుచుండుమని చెప్పుఁడు.

గుం—తిండిసంగతి యింతలోమాట కాదు గనుక, నేను పోయి కొంతసేపు కట్టెలు కొట్టెదను.

గేం—అయ్యా! రొట్టెలు మాఁడనీయకుము; చప్పు చప్పున తిరుగవేయుచుండవలెను.

ఆ—ఆజ్ఞ శిరసావహింతును.

ఆల్ఫ్రెడ్

[స్వ]—

నామట్టున కేమి, ఎటు లయిన నోర్చుకొందును; కాని ప్రాణతుల్యమగు నా ఇంగ్లాండు—అయ్యో! రక్తపాతపీడిత మగుచున్న నా దేశమా!——నీ కొఱకే ఈహృదయము దుర్భరపరితాపము నందుచున్నది! 'అంబరు'నది మొదలు 'టెమ్సు'వఱకు ఒకటే రక్తప్రవాహము! తుత్తునియలైన నా యోధుల మృతకళేబరములు!—అయ్యయ్యో! నా ప్రియమైన బిడ్డలు చిత్రవధ నొందిరి; మఱికొందఱు చెప్పరాని దూషణములతో ఇండ్లనుండి తఱుమఁబడిరి; పలువిధముల నవమానింపఁబడిరి. ఈశ్వరునిచే కాపరిగ నియమింపఁబడిన నేను—నిస్సహాయుఁడనై, దిక్కులేని నామందను రక్షింపఁజాలక, "కబళింపుఁడు, మ్రింగుఁడు" అని చేతులార శత్రు మృగములనోటి కందించితిని! కరుణాసాగరా! జగద్రక్షకా! ఈ దేశమును డేనుల బారినుండి రక్షించుటకు నేనసమర్థుఁడనైతినేని, విజయిగా పోరుటకు మఱొకశూరుని లేవఁదీయుము. నేను ఊరు పేరులేక ఈ నీచస్థితిలోనే శేషజీవితము గడపుకొందును. ఇంగ్లాండు సుఖముగ నున్నచో, నాకదియే మనశ్శాంతికరము. ఓహోహో! కఱకు దాత లుభయులు నిటు వచ్చుచున్నారు కాఁబోలు!

ప్రవేశము—

గుబ్బా—గేండలిను

గేం—కాసంత ఈ కడవ దింపుఁడు. ఈ పాలును రొట్టెయు మిళితము చేసిన నెంతయో రుచిగనుండును!

కాని,—ఇదేమి, దురంతము! రొట్టెలు మాఁడి తగులఁబడినట్టున్నవి; చెప్పులవలె కారునలుపు గట్టినవి; ఒక్కసారియైనను తిరుగవేసిన పాపమునఁ బోలేదు గదర, మొద్దా! శనివలె దాపరించితివి; ఒడలు కదలుపలేని సోమఱిపోతవు!—

ఆ—అమ్మా! నిశ్చయమే, నాది తప్పే; మిక్కిలి వగచుచున్నాను. ఇఁక నీవేమనినను సార్థకముకాదు. నేను చింతానిమగ్నుఁడనై యుంటిని; క్షమింపుము.

గు—సఖీ! యిటురమ్ము. అతనిని మఱేమియు తిట్టవలదు, ఊరకుండు. ప్రేమరసతరంగములలో విహరించుచున్నదేమో, అతనిమనస్సు! నేను నిన్ను మోహించుచుండిన నాఁటి తీయని తలఁపులు జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి.—

గేం—ఊహూ, జ్ఞప్తిలో నున్నవా?

గు—ఆ! ఎంతకాలమైనది! మాయమ్మ మజ్జిగ చేయుచున్నపుడు—

గేం—సరి, సరి! ఊరకుండుఁడు! మఱియు చిన్నతనము వచ్చుచున్నది. ఈ ప్రసంగము కట్టిపెట్టి భోజనము సంగతి చూడుఁడు.

ఆ—క్షీరము లెంత మధురముగ నున్నవి, తల్లీ! ఓహో! నిశ్చయముగ విందు చేసినావు.

గు—కడుపునిండ భుజింపుము, మిత్రమా!

[గేండలినతో]—ఈతనికి బస ఎక్కడ ఏర్పాటు చేయుదము?

బుధ లాలనము

చిత్రకారుడు: శ్రీ అనప్పిండి [illegible]గారు, బెజవాడ.

మీ జీవితమును

సౌత్ ఇండియన్ జనరల్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్, తో

భీమా చేసికొనుడు.

హెడ్ ఆఫీస్:— తపాలాపెట్టె 76, మద్రాసు.

ప్రతియొక్కరి అవసరములకును, ప్రతివారికి వీలగునట్లును యుండే పద్ధతులన్నియు మా కంపెనీలో గలవు. మా కంపెనీ ఏజన్సీ తీసికొనినచో, మీకు మంచి రాబడి గలదు, మాకు వ్రాసినను లేక స్వయముగా వచ్చినను, అన్ని విషయములు మీకు సుబోధకము లగును.

కె. సి. పాండలే & కో.,
మేనేజింగ్ ఏజంట్లు.

ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాదిసంచిక, వత్సరమునకొకసారియే వెలువడును. కాని, గృహము నిర్మించవలెనంటే, యే కొలదిమందికో మాత్రమే యగును. అదియూ, కొకరికి జీవితమున కొక్కసారియే.

కాషర్ బెర్లు అస్యూరన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్ పూర్తిగా స్వదేశీయమైన సంస్థ. అందు, మంచిపలుకుబడిగల డైరక్టరులు గలరు. వారి పేరివాలకై ప్రత్యేకత చెప్పవలసి కాదు.

ఈకంపెనీవారి ప్రతిపాలసీదారుడును గృహమును నిర్మించుకొనుటకు యీకంపెనీ సహాయముచేయ నిశ్చయించినది. మీ జీవితము నిందు భీమాచేసికొని, ప్రీమియములు చెల్లించుటే మీపని.

అన్ని సదుపాయములు గలవు. శాశ్వతాభివృద్ధిగల వసతులు.
తక్కువ ప్రీమియములు. డబుల్ ఇన్డెమ్నిటీ.
గృహనిర్మాణమునకు ప్రత్యేక సదుపాయములు.
రాజధానియందంతటను ఏజంట్లు కావలెను.
వివరములు, షరతులు మున్నగువాటికి వ్రాయుడు.

Provincial Organiser,
Mylapore Madras.
ప్రావిన్షియల్ ఆర్గనైజర్,
మైలాపూర్, మద్రాసు.
ఫోన్ నెం 8062 రు

ఇండియా ప్రావిడెంట్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

భారతదేశమందు పురాతనమైనట్టియు, గొప్పదైనట్టియు, ప్రావిడెంటు కంపెనీ ఇదియే.

దివ్యమైన బోనస్: ప్రీమియములో నాల్గవవంతు బోనస్సుగా తిరిగియిచ్చివేయబడుచున్నది.

మూలధనము దాదాపు రు 5½ లక్షలు.

బీదల జీవితములను భీమాచేసికొనుటకు భద్రమైన ఆఫీసు. ప్రీమియం నెల 1-కి రు 1-0-0 లేక 0-8-0 చదువుకుగలవారును, నమ్మకమైనవారును ధారాళమైన ప్రతిఫలముపై పనిచేయుటకు ఏజంట్లు కావలెను.
వెంటనే ఈదిగువ విలాసమునకు వ్రాయవలెను.

THE SECRETARY,
29, Grey Street, CALCUTTA.

ప్రసిద్ధి గల నగల వర్తకులు

నమ్మకమునకును, పనితనమునకును, ప్రఖ్యాతిగాంచినవారు

DIAMONDS

JEWELLERY

A view of the show rooms of Messrs Bapalal & Co., Madras

వజ్రములు

మావద్ద వజ్రములు విశేషముగా నుండుటవలన, ఎవరికి ఏమాదిరి కావలసినను బాగుగా పరీక్షించి, ఇష్టమైనదాని నేరుకొనవచ్చును. మేలు రకపురాళ్లని సాధ్యమయినంత తక్కువ ధరలకు ఇయ్యవచ్చును. ఎందుకనగా, మేము రొక్కపు బేరమునకు నేరుగా ఖరీదును చెల్లించెదము. అందువల్ల ఏజంటు లేక కమీషను దారు లాభములుగాని ఖరుమానములుగాని యుండుటకు వీలు లేదు.

చిత్రవస్తువులు

మా చిత్రవస్తువులు బంగారములోను, వెండిలోను అతి సొగసైన నమూనాలు సిద్ధపరుపబడుచున్నవి. స్వచ్ఛమైన లోహమును పనివారల పని నైపుణ్యమును, మాకు పెట్టిన పేర్లు. మా చిత్రవస్తువు లెందరి గృహములనో అలంకరించినవి. అయినప్పటికిని కల్తీ లేని, వెండికిని వరకు బంగారమునకును ప్రూఫ్ ఇచ్చెదము.

బాపాలాల్ & కో

వజ్రముల వ్యాపారులు, నగలను చేయువారు, చైనాబజారు, మద్రాసు.

టెలిఫోను నెం 2696 రు. టెల్గ్రాం నెక్ లేస్

ప్రసిద్ధి గల నగల వర్తకులు

నమ్మకమునకును, పనితనమునకును, ప్రఖ్యాతిగాంచినవారు

DIAMONDS

JEWELLERY

A view of the show rooms of Messrs. Bapalal & Co., Madras

వజ్రములు

మావద్ద వజ్రములు విశేషముగా నుంచుటవలన, దొరకి కేమాదిరి కావలసినను బాగుగా పరిశీలించి, తమకిష్టమగుదాని చేయుకొనవచ్చును. మేలు రకములగుదాని సాధ్యమయినంత తక్కువ ధరలకు బడయవచ్చును. ఎందుకనగా, మేము రొక్కపు బేరమునకు నేరుగా ఘనులను తెప్పించెదము. అందువల్ల ఏజంటు లేక కమీషనుదారు లాభములుగాని దిరుమానములుగాని యందు కలియుట లేదు.

చిత్రవస్తువులు

మా చిత్రవస్తువులు బంగారములోను, వెండిలోను అతి సొగసైన నమూనాలు సిద్ధపరుపబడుచున్నవి. స్వచ్ఛమైన లోహమును పనివారల పని నైపుణ్యమును, మాకు పెట్టిన పేర్లు. మా చిత్రవస్తువు లెందరి గృహములనో అలంకరించినవి. అయినప్పటికిని కల్తీ లేని, వెండికిని మేరకు బంగారమునకును ఖ్యాతి నిచ్చెనవి.

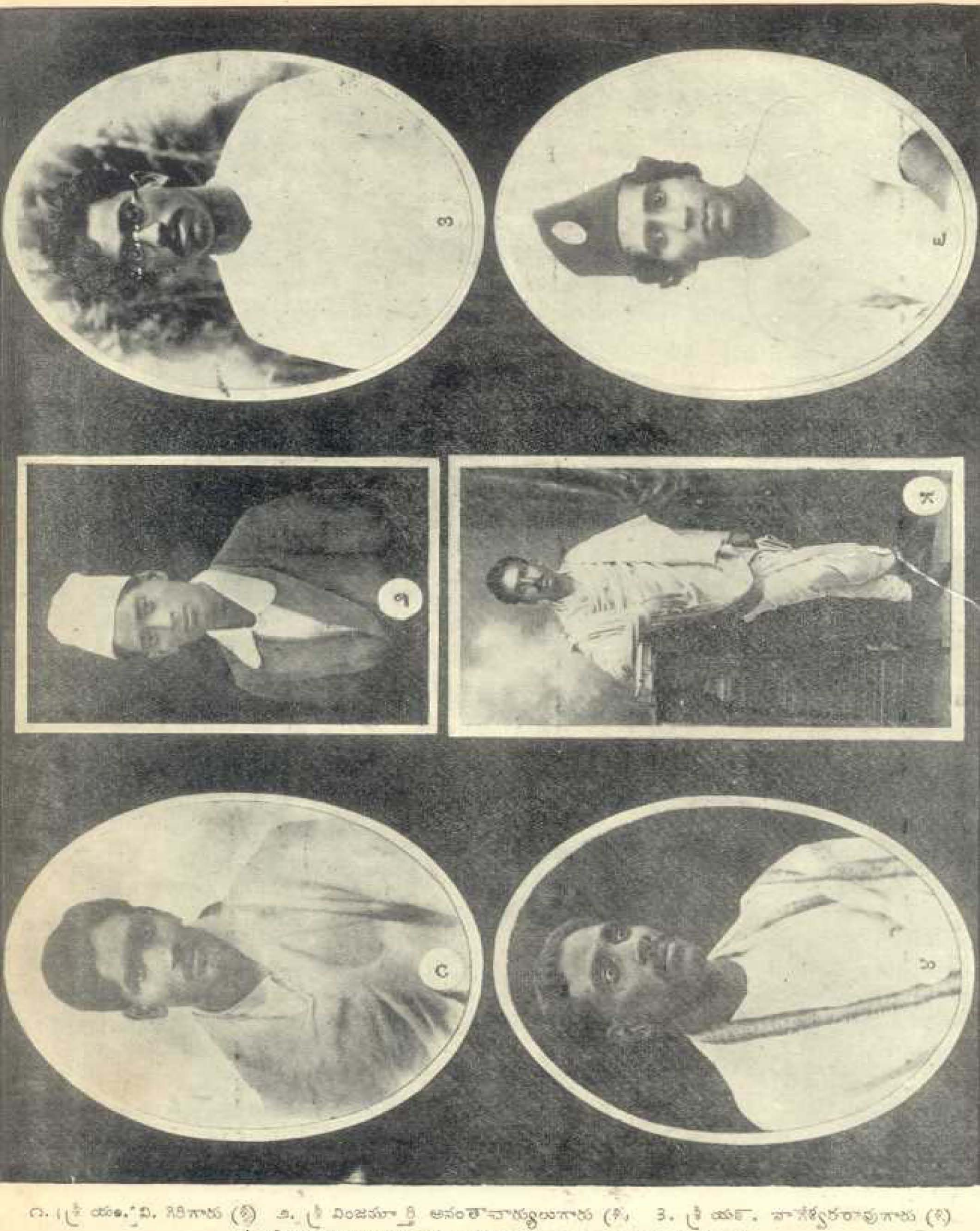
బాపాలాల్ & కో

వజ్రముల వ్యాపారులు, నగలను చేయువారు, చైనాబజారు, మద్రాసు.

టెలిఫోను నెం. 2696 రు. టెలిగ్రాం నెక్ లేస్

౧. శ్రీ. మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర్మగారు (శి) ౨. (ఏ) శ్రీ తూములూరు సత్యనారాయణగారు (శి)
(బి) శ్రీ అనంతాపురపు శేషగిరిరావుగారు (శి) (సి) శ్రీ తూములూరి శేషగిరి శర్మగారు (శి) ౩. శ్రీ. మారంపూడి హరిరావుగారు (శి)
౪. శ్రీ దంతులూరు నారాయణరాజుగారు (శి) ౫. శ్రీ గరికిపాటి మల్లావధానిగారు (శి) ౬. శ్రీ మల్లాది యజ్ఞనారాయణగారు (శి)
౭. శ్రీరాములు గుప్తగారు (శి) ౮. (ఏ) శ్రీ వంక మారిశాస్త్రిగారు (శి) ౯. శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్యగారు (శి)

౧. శ్రీ యం. వి. గిరిగారు (కీ) ౨. శ్రీ వింజమూరి అనంతాచార్యులుగారు (కీ) ౩. శ్రీ యస్. నాగేశ్వరరావుగారు (కీ)
౪. శ్రీ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు, కొద్దవాత్రయబ్రహ్మ (కీ)
౫. శ్రీ వి. రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు (కీ) ౬. శ్రీ కాసుమాను నరసింహారావుగారు (కీ)

గేం—మీకు తెలియని దేమున్నది? చావడిలో నింకను క్రొత్తగడ్డి యున్నట్లున్నది.

ఆ—[స్వ]—

నాకు రాజభోగములేల? నేనును నా సిపాయీల వలెనే కడ నింతును కదా! ఎందఱు యోధులు కటికి నేలపై శాశ్వతముగ పవ్వళించి యున్నారో కదా!

గేం—ఏ మావచ్చెడు? గుఱ్ఱపు కదము వలె నున్నది. సంగతి తెలిసికొని రండు.

ఆ—పాపము శమించుచుగాక! నన్ను గుఱించి ఈ బీద కుటుంబులు కూడ మడియవలసిన గతి వచ్చినది కాంబోలును! నేనాయరణ్యములోనే ప్రాణత్యాగము కావించుకొనక పోయితినిగదా!

గేం—దయాసముద్రా! మావంతునకు వచ్చినవా, కత్తి వ్రేటులు!

గు—అయ్యో! ఇఁక నేమున్నది? డేనులు! డేనులు వచ్చిపడిరి! బాబూ! మమ్ములను చంపకుఁడు!!

ప్రవేశము—ఎల్లా

ఎ—[మోఁకరించి]—

ఓ నాప్రభూ! నారాజా! తండ్రీ! నిన్నుఁగన్గొను భాగ్య మబ్బినది; ధన్యుఁడను.

ఆ—[కౌఁగిలించుకొని]—

నా ఎల్లాయే! ధీరుఁడగు నామెల్లాయేనా!!

ఎ—రాజోత్తమా! శుభసందేశము గొని వచ్చితి. 'కిన్విల్' కోటలో బంధింపఁబడిన మనసైన్యము గట్టి పట్టుదలతో నీవలఁ బడి, అచ్చటిడేనులను చెండాడినది. భయంకరమూర్తియగు వారి నాయకుఁడు—హుబ్బా—కొనయూపిరితో పడియున్నాఁడు.

ఆ—అట్టిపని సంభావ్యమా! ఇంకను నేను రాజనగుండఁ దగుదునా?

ఎ—ప్రఖ్యాతవీరపురుషుఁడగు వారి నాయకశిఖామణి కూలిపోయినతోడనే వారి సైనికులు దిగులుచెంది చెల్లాచెదరైరి. ఈ తరుణమున మనవారల నడపించుటకై ఎలుగెత్తి నీ నామస్మరణ మొనరించుచున్నారు. ఇదిగో, ఈ యుత్తరములో మిగిలిన వివరము లున్నవి. [ఒక లేఖ నిచ్చును.]

గ—[ప్రక్కను]—

అయ్యో! మనగతి యేమికానున్నదో కద! నీకు నోటిశుద్ధి లేదు. ఎట్లు తూలనాడి వదరితివి!

గేం—ఇఁకేమున్నది? మనకు చావు మూఁడిన దనుట నిశ్చయము. ఇంతకును, ఆయన ప్రభువని కలగంటినా యేమి?

గు—ఈ మాత్రము కనిపట్టలేక పోయితివి, ఎందుల కూరక ప్రేలుట? ఆయన కేపనియుఁ చేతఁగాకుండుటయే గొప్పవాఁడనుటకు తార్కాణము.

ఆ—[ముందునకువచ్చి]—[స్వ]—

దేవా! ఇదంతయు నీకృపకద! నేఁడెట్టి సువార్త తెలియవచ్చినది! నిస్పృహాదేవత నెలకొనియున్న ఈ విషమపరిస్థితులలో 'ఆశ' యను వెలుఁగు ప్రసాదించితివి!

మిత్రమా!—

తిరిగి నేను సేనలో మెఱయుదునా? ధీరులగు నా యాంగ్లేయులను నడపింతునా? విజయము నడయుదునా? మరల నా మిత్రులు తల లెత్తుదురా?

ఎ—రాజా! నీకువలెనే అడవులలోను, గుహాలలోను, తల దాఁచుకొనుచు, ఇంటింటికిఁ దిరుగవలసివచ్చిన యోధులు పలువు రున్నారు. నీవు సజీవుఁడవై తిరిగి సేనాధిపత్యము వహించితి వనువార్త తెలిసినక్షణము, అధైర్యము వీడి మరల ముందునకు వచ్చి, నీయాజ్ఞను శిరసావహింతురు.

ఆ—సరే, వారినందఱను కలసికొన మిక్కిలి తహతహపడుచున్నాను. ఈ పట్టుననే నాప్రజలు కనిపెట్టుకొన వలయు, తరుణము మించనీయఁ గూడదు.

గుణ్యా—గేండలిను
(రాజపాదములపైఁబడి)—

మహాప్రభూ!—

గేం—మాశిరములు ఖండించెదవు కాఁబోలును, ప్రభువతంసమా! రాజా! ప్రమాణపూర్వకముగఁ జెప్పుచున్నాను, నీవు మాప్రభువని తెలియనైతిని, తండ్రీ!

గు—అమాయికురాలైన నాభార్యను క్షమింపఁడా, రాజమౌళీ! పాపము! ఆమెకు నోటితొందరయే కాని, దురుద్దేశము లేదు.

ఆ—సదయహృదయులగు దంపతులారా! క్షమించితిని. క్షమించుటయే కాదు, వందనము లర్పించుచున్నాను. నేను తిరిగి ఇంగ్లాండు దేశపు సింహాసన మధిష్ఠించు సంతతి యదృష్టమే కల్గుచో, మీరొసంగిన యాతిథ్యమునకు యథోచితముగ మిమ్ముల బహూకరించుటయే నా మొదటికర్తవ్యము. మిమ్ములఁ గాపాడుటకే నే నిప్పుడు పోవుచుంటిని.

విశ్వాసపాత్రుఁడవగు నా ఎల్లా! రమ్ము, ఆయుధపాణివి గమ్ము! మఱొక్కసారి డేనులను డీకొనుటకీయాత్మ తపించుచున్నది. పంచభూతములు సాక్షులుగ నేనిదే శపథముఁ బూనుచున్నాఁడ, వినుము—
"నా దేశమునకు శాంతియైన చేకూరవలెను, లేక రణరంగమున నే నసువులనైనఁ బాయవలెను; అంతవఱకు ఈనాఖడ్గము ఒఱలోనికిఁ బోదు."

దేవుని మహిమ

విద్వాన్, గరిమెళ్ల సోమన్నగారు, యం. ఏ., యల్. టి.

అతియదీప్తుల ననిశము వ్రేలెడి
లక్షలు కోటులు నక్షత్రంబులు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!
    భావము నవ్విభుపయి నిడి చనుమా.

నేలయు నీరును ని ప్పనిలంబును
నింగియు లోనగు నిఖిలజగంబును
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

సర్వప్రాణుల చైతన్యదుఁ డయి
ఉర్విని దనుపుచు నోపెడి సూర్యుఁడు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

చంద్రునితోడను సరిగా నెగయుచు
సంద్ర మపారము సతతతరంగము
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

చుక్కలఁ జరుగుచుఁ జుట్టుచు భూమిని
చక్కని చంద్రుఁడు చల్లఁగ వెలుఁగుచు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

పర్వతపంక్తుల వనముల నదులం
బర్వ చరాచరవాసం బగుధర
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

నవరత్నంబులు నానాశిలలును
వివిధస్థలజలవిభవాస్పదములు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

వేలకుల తృణవృక్షలతాదులు
కాలక్రమమునఁ గాయుచుఁ దనుపుచు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

కీటమృగాదులు క్రిములుం బక్షులు
కోటిశతంబులు కూటికిఁ దిరుగుచు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

రేయుంబవళులు ఋతువులు నేండ్లును
సాయంప్రాతస్సంధ్యలు మాఱుచు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

వృక్షాగ్రంబుల విహరించుచుఁ దమి
పక్షుల కులములు పాడుచు నాడుచు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

పూవిడ తేనెను పుప్పొడి పుర్విడ
స్థావరజంగమసహవాసంబులు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

చెట్టున గూఁటిని చెన్నుగఁ దీర్చుచు
పిట్టలు గ్రుడ్డులు పెట్టి పొదుగుచును
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

పక్షులు మింటను పంక్తులు దీర్చుచు
శిక్షగఁ బాఱుచుఁ జెలిమినిఁ జూపుచు
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

నీ రాకసమున నిల్చుచు వానగ
ధారణిఁ గురియుచుఁ దనుపుచు జీవుల
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

అనుదిన మెల్లెడ ప్రాణులు చచ్చుట
గనుచుం స్థిరసంకల్పముఁ గొను ప్రజ
    దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

నరసింహ ప్రాదుర్భావము

మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

వ. తొల్లి కృతయుగాది నాదిపురుషుండు దైత్యరాజ్యంబునకు యువరాజుగా నియమించిన హిరణ్యకశిపుఁడు తన యన్నయగు హిరణ్యాక్షుని యనంతరము సకలదైత్యసార్వభౌముఁడై యేలుచుఁ దన రాజ్యం బప్రతిహతంబు గావింపఁ దలపోసి యాధిపత్యం బమాత్యుల యందుంచి తపం బాచరింప నుత్సాహంబున బురంబు వెలువడి యొకపుణ్యనదిం జేరి—

పదియు నొకండు వే లయిదువందలు నేండ్లు నదీజలంబునం
గదలక యుండి యాకమలగర్భునిఁగూరిచి లోక మెల్లఁ బె
ల్లదరఁ దపంబు చేయఁగ మహావ్రతనిష్ఠఁ బితామహుండు స
మ్మద మొదవంగ సర్వసురమండలి పేరిమి వెంబడింపఁగన్.

మదకలహంసఁ బూన్చిన విమానము నెక్కి బిఱాన వచ్చి యా
నదికడ డిగ్గి యో దనుజనాయక! నీదు తపంబు నాకు స
మ్మద మొనరించెఁ జాలు నిఁక మాను తపోవ్రతనిష్ఠ, దెల్పు నీ
యెదఁగలకోర్కి యీక్షణమ యిచ్చెద నన్న నిశాచరేంద్రుఁడున్.

పరమానందముతో నది-దరికిం జనుదెంచి భక్తితాత్పర్యములం
గరములు శిరమున మోడిచి-పరమేష్ఠికి మ్రొక్కి యిట్లు పల్కె నణఁకువన్.

సురసిద్ధసాధ్యరక్షోనాగగంధర్వమానవాదులచేత మడియకుండ
బహువిధశస్త్రాస్త్రబాణకృపాణాదిపాదపాదుల మృతిఁ బడయకుండ
నార్ష శాపంబుల నార్ద్రశుష్కపదార్థజాతఘాతంబులఁ జావకుండ
స్వర్గాంతరిక్షభూపాతాళముల దినరాత్రిసంధ్యలఁ జావు రాకయుండ
వర మొసంగుము మఱియును బంచభూత-లోకపాలరవీందుసుశ్లోకశక్తి
నాకుఁ గలుగంగ, రణభూమి నన్నుఁ జేరఁ-బరమదివ్యాస్త్రములు కూర్మివరములిమ్ము.

అని యర్థించిన నిచ్చితి-నని పల్కి విరించి యరిగె హంసవిమానం
బున నిజలోకంబున కా-య్యన, దేవత లంత నజుని కని రిబ్భంగిన్.

అంబుజగర్భ! నీ విడినయట్టి వరంబుల వాఁడు మమ్ము లో
కంబుల నెల్ల నుక్కణఁచుఁ గావున వానిని జంపఁగా నుపా
యంబు తలంపు మన్న, నతఁ డో నిది నిక్కమ కాని వాఁ డవ
శ్యంబును బొందు నీఫలము సల్పినయట్టితపంబు పేరిమిన్.

వెల స్వల్పము! ఫల మధికము!!

ప్రతాపకస్తూరిమాత్రలు

దీనియందు కస్తూరి, గోరోజనం, కుంకుమపువ్వు, పచ్చకర్పూరము మొదలగునవిచేర్చి తయారుచేయబడినవి. మిక్కిలి ఘాటుగలిగి సువాసనగా నుండును. తాంబూలములో గాని, విడిగా గాని 1-2 మాత్రలను పుచ్చుకొనిన మిక్కిలి రుచికరముగా నుండుటయేగాక అజీర్ణము, వాయువు, జలుబు, జ్వరము, దగ్గు, ఉబ్బసము, సన్నిపాతములు, మాంద్యములు, చిన్నబిడ్డలరోగము, కలరా, ప్లేగు, జలదోషము మొదలగు అనేకవ్యాధులను ఖండించి బలమును, ఆరోగ్యమును కలిగించుటలో అత్యుత్తమమైనవి. బిడ్డలకు యీమాత్రలను అప్పుడప్పుడు వాడుచుండిన వాయువు, అజీర్ణమును, చేరనీయక చక్కగా పోషించుచుండును. అనేక యోగ్యతాపత్రములు గలవు. ఇప్పుడు బజారులో విక్రయింపబడుచుండు చౌకరకము మాత్రలుగాక శ్రేష్ఠమయిన వగుటచే ప్రతివారును వీటినేకొని యుపయోగించుచున్నారు. మీరు బజారులలో కొనునప్పుడు ప్రతాపకస్తూరిమాత్రలే కావలయునని కోరుడు. వారివద్దలేనిచో మాకు వ్రాసిన శ్రేష్ఠమైన మాత్రల సీసాలను ఈ క్రిందిధరల ప్రకారం పంపుదుము. 270 మాత్రలసీసా 1-కి 0—4—0 డజను సీసాలు, 2—8—0. 3 డజనులు (36 సీసాలు) 6—9—0 లు. పోస్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం-పెరిదేపి-నెల్లూరుజిల్లా.

రాజమోహన హేరాయిలు

ప్రపంచమందలి తలనూనె లన్నిటిలో యుత్తమమయినదని

అనుభవజ్ఞులు గ్రహించుచున్నారు.

ఇది మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయిన పుష్పరసములు, అత్తర్లు, సెంట్లు, మొదలగు వాటిచే తయారు చేయబడినది. ఆనందజనకమగు పరిమళము, శాశ్వతమయిన సువాసనగలది. తలకు రాచుకొను యీకాలపు నూనె లన్నిటిలో ఉత్తమ మయినదని చెప్పక తప్పదు. దీనిని రాచుకొని దువ్వుకొనుటచే మెదడునకు చల్లదనమును, బుద్ధికివికాసమును, గలిగించుటయే గాక, అకాలముగా వెంట్రుకలు నెరయుట, చుండు, శిరోవేదిమి, మాడుపోటు, మొదలగు వాటిని పోగొట్టి వెంట్రుకలను పట్టు పింఛమువలె మృదువుపరచి విస్తారముగా వల్లపరచి వృద్ధినొందించును. గొప్ప గొప్పవారందఱు విస్తారముగా దీనినే వాడుచున్నారు. స్త్రీలు మిగుల ప్రేమింతురు.

సీసా 1-కి రు 1—0—0   3 సీసాలు రు 2—10—0

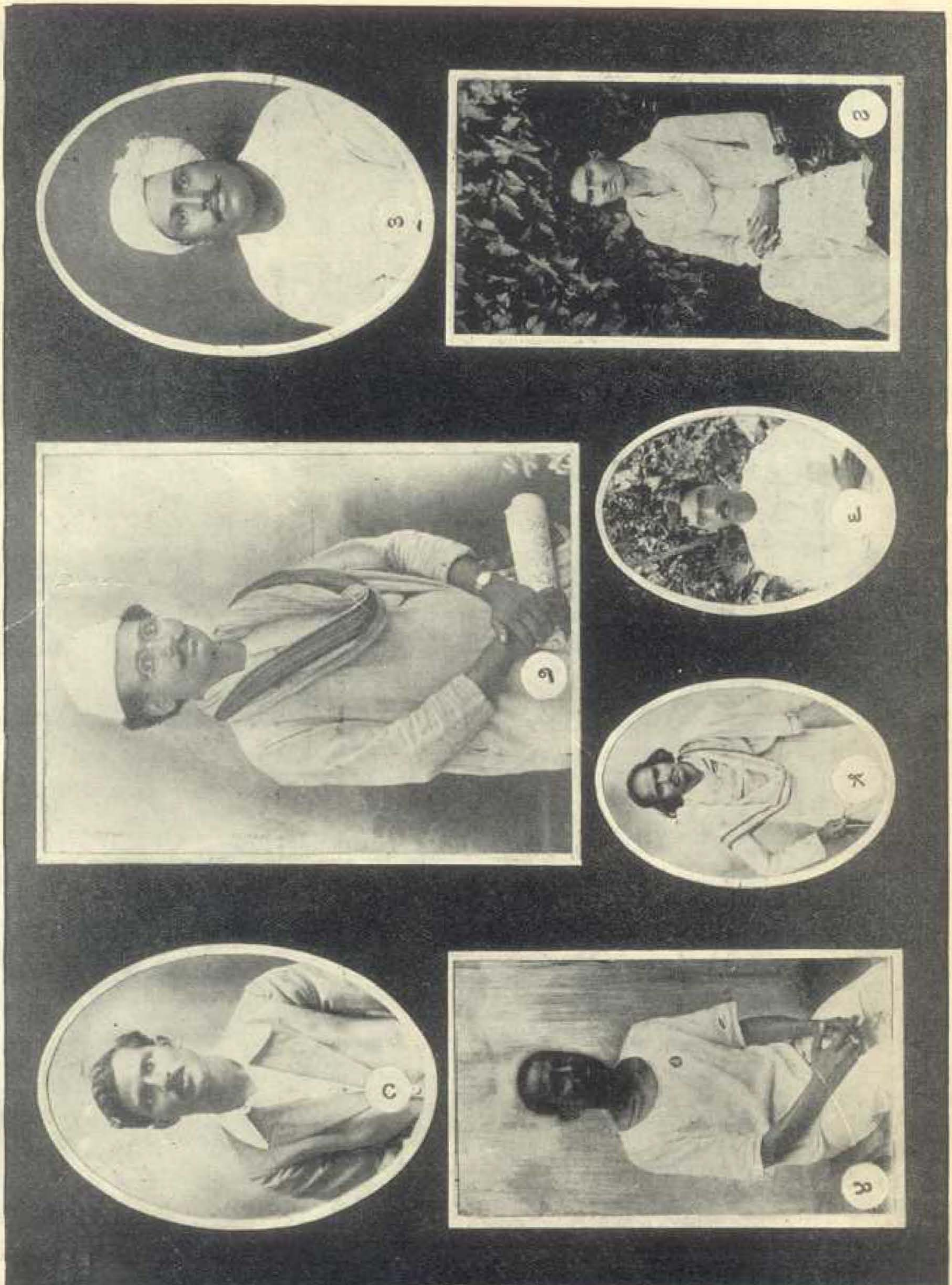
భృంగామలకతైలము

దీనితో తల అంటుకొనిన అత్యుష్ణము, మాడుపోటు, తలనొప్పులు-పార్శ్వపునొప్పులు-ఎండవేడిమి-మొదలగునవి హరించి మెదడుకు చల్లదనము నిచ్చును. 8 ఔన్సుల సీసా 1-కి రు 1—4—0   4 ఔన్సుల సీసా 1-కి రు 0—12—0

శ్రేష్ఠమయిన అత్తర్లు:—రోజ్ - మల్లె - నార్సిసస్ - మస్కు - మొదలగు అత్తర్లు డ్రాము సీసా 1-కి రు 0—8—0

వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము   అరడ్రాము 0—5—0   పావుడ్రాము 0—3—0

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం-పెరిదేపి-నెల్లూరుజిల్లా.

(౬) ౧. శ్రీ కోలపల్లి లక్ష్మయ్యోపాధ్యాయులుగారు. ౨. శ్రీ వల్లభనేని రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు. ౩. శ్రీ కే. వి. సుబ్బారావుగారు.
౪. శ్రీ కోక నాగేంద్రరావుగారు. ౫. శ్రీ అన్నవరపు సుబ్బారావుగారు. ౬. శ్రీ డాక్టరు జి. యస్. శర్మగారు. ౭. శ్రీ మల్లెల శ్రీరామమూర్తిగారు.

(౯) ౧. శ్రీ పొణకుపాటి వెంకటనాగభూషణంగారు. ౨. శ్రీ కామారి రామానందచౌదరిగారు. ౩. శ్రీ అన్నె అంజయ్యచౌదరిగారు.
౪. శ్రీ వేమూరి లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు. ౫. శ్రీ మకం బాలసుబ్రహ్మణ్యగుప్తగారు. ౬. శ్రీ రాయప్రోలు సత్యనారాయణగారు.

సవరించినతపముఫలం-బవసానము నొందుపిదప నాతని వెన్నుం
డవసానము నొందింపఁగ-నవతారం బెత్తె ననఁగ నమరులు వేడ్కన్.

జలజగర్భుని బొగడుచుఁ జనిరి యిండ్ల-కంత నక్కడ వరలబ్ధి కాత్మ నలరి
కఠినమానసుఁడు హిరణ్యకశిపుఁ డుగ్ర-బాహుదర్పంబు మెఱయంగ బయలుదేఱి.
పుడమిఁ గల్గిన పురంబులఁ గొల్లగొట్టించి పల్లెండ్లఁ జీకించి పల్లియలను
గాల్పించి యాశ్రమగతులైన విప్రులు పచరించుకర్మముల్ పాడుచేసి
పాతాళమున కేగి పాపజేని జయించి యంత నాకపురంబు నాక్రమించి
యమరుల యజ్ఞభాగములను దప్పించి యిప్పించి దనుజుల కింద్రపదవి
నాఁచికొని దైత్యవీరుల నందు నిలిపి-విబుధులను గొట్టి గృహములు వెడలఁగొట్టి
నిజపురంబున కరుదెంచె నిఖిలలోక-విజయభేరీనినాదముల్ విన్ను ముట్ట.
అప్పు డా దైత్యనాయకుఁ డమరులందు-బందెగొనిపోఁగ మిగిలినవారు దేవ
గురుఁడు ముందఱ నడవ వైకుంఠమునకుఁ-బోయి వైకుంఠు దర్శించి మొఱ్ఱలిడుచు.

దేవర! నీదుపాదములె దిక్కుగ నమ్మినమాకు నాకమం
దేవెత కల్గఁబో దనుచు నెన్నతి మింతకుఁ గాని సర్వ సౌ
ఖ్యావహమైన యాపురమునందు వసించెనీ భాగ్యరేఖలన్
మావదనంబులం దుడిచె మత్తుఁడు దైత్యవిభుండు నేఁటితో.

బోరన నాహిరణ్యకశిపుం డరుదెంచిన దాడిబేఁడి యే
తీరున నోర్చి యెట్లు కడతేఱకయుంటిమొ చెప్పఁజాల మ
మ్మారి మసంగిన ట్లతఁడు మాపయి వచ్చుటలోఁ దలంచినన్
గారుణికోత్తమా! యిపుడు కంపము పుట్టెడు మామనంబులన్.

సురభటు లాయుధాళిఁ గొని చుట్టును గావలియుండ దిక్పతుల్
గురుఁడును నీకదీపతియుఁ గొల్వన మంతన మున్నయంత వే
పరుగున వచ్చి యొక్కఁ-కనిఁ బాదతలంబునఁ దన్ని యాసురే
శ్వరుమెడపట్టి యీడ్చె దనుజప్రభుఁ డయ్యది యాదిగా నటన్.

పాలనలేని దీనులకుఁ బట్టినదుర్గతి పట్టె యప్పది
క్కాలకు లష్టకష్టములపాల్పడి దన్యుల కష్టపాటు లిం
కేల వచింప? దేవతల కెల్ల శిరోమణి యాసురేంద్రుఁ డా
పాలసు బారికిం బడినపాటులు నోట వచించునట్టివే?

సురపురి కెట్టిచేటు మును చూడఁగ లే దిఁకఁ జూడఁబోము మ
త్సరమున వచ్చు నయ్యసురదాడికిఁ దాళఁగలేక వేల్పులె
వ్వరికిని వారలై యమరభావము నెంచక జీవితాశఁ గా
తరు లయి పాఱిపోయిరి యథాయథలై సుతదారదూరులై.

సురతాపసస్నానశుచులైన మిన్నేటి రేవు లన్నియుఁ జాకిరేవులయ్యె
స్నాతానులిప్తనిష్ఠాగరిష్ఠార్ఘసోపానముల్ చేపలబండలయ్యె
బ్రహ్మవేత్తలకు నావాసంబులగు తీర్థశాలలు గుఱ్ఱాలసాలలయ్యె
నగ్నికుండంబు లాయశ్వంబులకుఁ బెట్టు గుగ్గిళ్లు నుడికించు గుంటలయ్యె
కల్పతరుసుందరానందకందనందనంబు దైత్యులచేతుల నల్లియయ్యెఁ
జెప్పెడి దిఁకేమి ? సురపురి చెన్నుదొఱఁగి-పాడుపడిపోయినట్లుండెఁ బరమపురుష!

సురవారాంగన లాతని-పరవుడు లై రమరభటులు బానిసలై రీ
శ్వర ! యొక్క- నమస్కారము-సురపురి కిందుంచి మమ్ముఁ జూడుము కరుణన్.

వ. అని పలు తెఱంగులఁ గుయ్యిడుచుఁ దమపడినపాట్లెల్ల విన్నవింప నప్పరమాత్ముండు నిజకృపాపాంగవీక్షాసుధారసధారల వారి హృదయాగ్నిఁ జల్లార్చి మీ కభయం బొసంగితి నే నిదె బయలువెడలి యీమదోన్మత్తుని సకలబలంబులతోఁ బరిమార్చి మీ యభిమతంబు సమకూర్చెద మీరు నాకంబున కరిగి సుఖం బుండుఁ డని వారిం బనిచి—

అరిగి హిమాలయంబునకు నప్పుడ తాను సురారిపొందున
న్వరములు వేఱు చేయు నదుపాయము నాత్మఁ దలంచి కోటిభా
స్కరశతకోటిపావకులకన్నను మి న్నయి తేజరిల్లు సుం
దరనరసింహరూపమును దాలిచి యాఖలుప్రోలి తెన్ననన్.

పరమోంకారసహాయుఁడై చని పురోభాగంబునం గాంచె నం
బరవీథీవలమాన కేతుశిఖరప్రాసాద మేరుక్షమా
ధరపాదాయితదుర్గమావరణమధ్యప్రోన్నతాట్టాలకో
పరిసంచారిభటాళిరక్షితము దేవద్వేషిదుర్గం బటన్.

ఆకోటలోపల నర్క-చంద్రోపలధర్మ్యసంఘటితంబు పంచయోజ
నోన్నతంబును శతయోజనవిస్తీర్ణ మధ్యర్ధశతయోజనాయతంబు
కామచారము విశ్వకర్మనిర్మితమును గాంచనద్వారకుడ్యాంచితంబు
కనకరత్నాసందికాస్థిత దేవగంధర్వదానవదైత్యనరగణంబు.

రత్నమయసాలభంజికాలంకృతంబు-వివిధపుష్పలతాతరువేష్టితంబు
సకలలోకైకరామణీయకపదంబు-నైన యాస్థానమండపం బరసి యందు.

గంధర్వులు విపంచికాశ్రుతి మేళగించినపాట వీనులఁ దనుపుచుండ
నూర్వశీరంభాతిలోత్తమాదులు నృత్యకళఁ గన్నులకు హాయి గొలుపుచుండ
బందీకృతామరపంకజనేత్రలు వింజామరంబులు వీచుచుండ
సురయక్షకిన్నరాసురవందిమాగధుల్ సంస్తుతిపాఠముల్ చదువుచుండ
హైమసింహాసనాసీనుఁ డైనయట్టి-కవచకుండలరమణీయగాత్రు దివ్య
రత్నమకుటాభిరాము హిరణ్యకశిపుఁ-గాంచి యాతనిమ్రోల సాక్షాత్కరించె.

ముందఱవచ్చి నిల్చిన సమున్నతవక్షము శంఖచంద్రికా
కుందనిభాంగము జ్వలితకుంచితదీర్ఘసటంబు లైన యా
సుందరనారసింహమును జూచి నిశాచరరాజు నిక్క మే
నెందును జూడలేదు మును పిట్టిమృగం బని విస్మయంపడెన్.

కనుఁగొన శాంతమై నివురుగప్పిన నిప్పయి, లోఁ దలంపఁగా
ననితరవార్యమైన విలయాంతకతేజము నై చెలంగు నా
ఘననరసింహరూపమును గాంచి సభాసదు లైన దైత్యులున్
మనము గలంగ జేనివదనంబునఁ జూడ్కి నిగిడ్చి రత్తఱిన్.

నరసింహాకృతి వచ్చిన-పరమేశ్వరుతత్త్వ మరసి భయసంభ్రమసం
భరితుండై ప్రహ్లాదుఁడు-హిరణ్యకశిపుఁ దండ్రిఁ జూచి యిట్లని పలికెన్.

దనుజవరేణ్య! నీవు పెడదారిని బోయి విచిత్రజంతుభా
వనఁ గనుచున్న యీ పరమపావనమూర్తి సమస్తదైత్యమ
ర్దనము తలంచి యిట్టు లవతారము నెత్తిన విష్ణుమూర్తి నా
మనమునఁ దట్టుచున్న దనుమానము మానుము నీకుఁ జూపెదన్.

ఈమహనీయరూపమున నెల్ల నదీనదసింధుశైలభూ
వ్యోమరసాతలంబులు తపోధనమానవదానవామర
స్తోమము తారకాగ్నిశశిసూర్యసమీరదిశావితానసా
నామృగపక్షికీటకగణంబులు గానఁగవచ్చుఁ జూడుమీ!

ఎల్లదైత్యులతోఁ గూడి యీవు నిలిచి-నోటఁ గన్పట్టుచున్నావు, నానటిమీఁద
వెలయుచున్నారు శూలియు నలువ యింక-సందియం బేల? సచ్చిదానందుఁ డితఁడు.

[ఆంధ్రభవిష్యపర్వములోనిది.]

సాటిలేని ముద్దు

వెదురుమూడి వెంకటకృష్ణారావు గారు

జాతిముత్యము ముద్దు, వజ్రమణి ముద్దు
మల్లెలవి ముద్దు మఱి చందమామ ముద్దు
వసుధ నికసాటిలేని మువ్వంపుముద్దు
ప్రేయసీప్రియుల్ రచియించు తీయముద్దు.

ఏది ప్రేమ?

దూటుకూరు సత్యనారాయణరావు బహద్దరుగారు, జమీందారు

౧

"మీకేం తెలుసే? పసికట్టాళ్లు. మీకు ప్రేమంటే ఏకటి తెలుసా?"

ముసలమ్మ సణుక్కుంది.

"ఏం తెలియందే యింతకాలము గడిచిందా? ఈనాటికి మీరు కలిగి సంఘము, ఆచారాలు మంట్లో గలుపుతున్నారు."

"కాలం గడవటానికేం లేకేం? అది అనంతమైంది. అది మీకోసం గడవలేదు. దాని స్వభావమది. అంతమాత్రం చేత—అయితే మీకా రోజుల్లో చదువు......"అని చిరునవ్వుతో యేమో చెప్ప బోతుంది మాధురి.

"ఆ! ఈచదువు లొచ్చే ముఖ్యంగా యింత చేసినై. ఊరక వుండి యేమిచేస్తావని మీనాన్న స్కూలులో వేశాడు. అంతకుముందు నీ వీకంటవాడా లెక్కడిది? చదువేమోకాని నీయీడుకు నీవు ప్రేమ, గీమ అంటూ అప్పుడే మొదలెట్టావు. నామటుకు నేను మీ నాన్న పుట్టేనాటికి మీ తాతయ్యను కన్నెత్తిచూడలేదు. పలకరించలేదు."

"తాతయ్యా? ఆయన.....చేలు...ఎడ్లు..............." మాధురి కూలికూలి నవ్వటం మొదలెట్టింది. గొంతు సవరించుకొని ఏమో చెప్పబోయి మళ్లీ నవ్వింది.

ముసలమ్మకు కోపం పైబడివచ్చింది. అయితే చిన్నతనంనుంచి పెంచిన ప్రేమవల్ల అప్రసంగా లేమీ లెక్కచేయలేదు. మాధురికి పదిహేనేండ్లు దాటినై. తెనుగులో చాలాపరిచయం సంపాదించింది. ఇంగ్లీషుకూడా తెలుసు. ఆమె మాట్లాడుతూంటే యెంతో విమర్శనా దృష్టి కనుబడుతుంది. న్యాయంముందు సంఘాన్ని, ఆచారాల్ని గమనించదు. ఎప్పుడూ నూతనాభిప్రాయాలు, నూతనమైన మార్గాలు, సత్యాన్వేషణపిపాస ఆమెను ఆవరించివుంటయి. ఉదయం యేడుగంటలు కొట్టారు. కాఫీ తీసుకుంటేనేకాని సుదర్శనంస్కూలుకు పోడు. అతనిప్పుడు ఇంటర్మీడియేట్ చదువుతున్నాడు. ప్రపంచవ్యవహారాల గొడవ నచ్చిందంటే అవ్వాళ స్కూలుకు సెలవే. ఎదుటివాడు వోపికష్టుడైతే యెండాకాలపు సెలవులుకూడ అప్పుడే వస్తయి. శ్యామల్ను కమ్మని ఉదయానేకే కబురంపాడు. అతడు వస్తాడనే నిరీక్షణలో ఈరోజు కాఫీకి పొద్దెక్కింది.

"అన్నాయి! కాఫీ రేనా?"

మధురంగా లోపల్నించి వినపడ్డది. ఆమె మాధురి.

"కొంచెముండు; శ్యామల్ వస్తాడు, అంతా ఒక్కసారే"అన్నాడు సుదర్శనం.

శ్యామల్ క్రొత్తగా డాక్టరీప్రాక్టీసు ప్రారంభించాడు. కొంచెం కలిగినవాడు. వివేకంకూడా వుంది. కేవలం ప్రజోపయోగమే ఉద్దేశించి ఈపని చేస్తున్నాడు. ఇచ్చినా, యివ్వకపోయినా బాధలేదు. వీళ్లందరిది ఒకటేవూరు. సుదర్శనమంటే శ్యామల్కు చాలా అభిమానం. ఐతే సుదర్శనం సంస్కర్త. అప్పుడప్పుడు వివాదపడే అభ్యాసం వారికుంది. దాని పర్యవసాన మెట్లా మారినా వారి మైత్రిత్వానికిమాత్ర మేంబాధ లేదు.

"డియర్ సుదర్శనం!"

"అదుగో వచ్చాడు. నీకేం అభ్యంతరం? రావచ్చు" అన్నాడు ఆతురతతో సుదర్శనం.

ఒకగదిలో గుండ్రటిబల్ల ఒకటి వేసుంది. దానిచుట్టూ దంతపు పనిచేసిన కుర్చీలు. సిల్కుకర్టెన్ ఒకటి ద్వారమునకు పక్కగా వ్రేలబడి వుంది. శ్యామల్ వచ్చాడు లోపలికి.

శ్యా—ఇవ్వాళ సెలవే ననుకుంటా

సు—చదువుల్లోకన్నా మిత్రులన్ను కలుసుకోటంలో చాలా వుపయోగం కనపడేనాకు సెలవులె అమూల్యంగా ఉన్నయి.

శ్యా—ఏం కబుర్లు?

'మాట్లాడుదాం' అన్నాడు సుదర్శనం.

మాధురి ఫలహారాలుతెచ్చి బల్లమీద పెట్టింది. కప్పుల్లో కాఫీ ఆరుతోంది.

"మధూ! నువ్వుకూడా కూర్చో" సుదర్శనం అన్నాడు. అంతా కలిసి ఫలహారాలుచేసి కాఫీ తీసుకుంటున్నారు. డాక్టరుకు సుదర్శ

నంలో కలిగిన యీమార్పు, సంస్కరణాభిలాష చాలా ఆనందం గొలిపినై. సుదర్శనంకోసం వచ్చినప్పుడొకసారి శ్యామల్ మాధురిని చూశాడు. కాని మాట్లాడలేదు. ఆమె చాలా చదువుకుందని, ముద్దుగా గీతాల్లుతుందని విన్నాడు. కాని అవకాశమే చిక్కలేదు ప్రసంగానికి. లక్ష్మీదేవిలా ప్రసన్నమైన ఆకండ్లు ఏ అవ్యక్తప్రపంచయాత్రో చేస్తున్నట్లు కనబడుతై. ఆముంగురులకు మొహంమీద వ్రాలుతూవుండటమే ఒకఆట. కాఫీ రుచ్యంగానే వుంది. కాని ఎఱ్ఱగా పలుచగా వున్న ఆమె పెదవులకు వేడిగా తగుల్తావుంటె శ్యామల్ హృదయం కొట్టుకుంది. వైవాసిల్కు రవికలోనుండి దీర్ఘములైన ఆమె బాహువుల సౌష్టవం, మెరుగు,ఒక్కటా, ఆమెశరీర మంతా గులాబితోటల్లే వుంది. కప్పు క్రిందపెట్టింది. గాజులు చేతుల్లో పడ్డై. ఇదేమాస్తావుంటె సుదర్శన మేమన్నా అనుకొంటా డేమోనని బలంగా దృష్టి సుదర్శనంవైపు తిప్పాడు.

సు—శ్యామల్! ఏమని నిన్న సనాతనధర్మసభవారు తీర్మానించారు?

"విధవావివాహాలు నిషేధాలు. అట్లా చేసుకున్నవాళ్లెల్లా సంఘంలోంచి బహిష్కరించా"లని.

"ఇంతేనా?"

"ఇంకా చాలా వున్నై. ముఖ్యవిషయంమాత్ర మిదే."

మాధురి పెదవులపై మందహాసం తొలుకాడింది. కాని కళ్లల్లో కెంపుజీరలు తేలినై.

"మేంగూడా వినొచ్చా!" అన్నది మాధురి.

శ్యామల్ నవ్వుకండ్లతో "తప్పకుండా" అన్నాడు.

"నీ అభిప్రాయమేమిటి శ్యామల్?"

"నాఅభిప్రాయమే అడుగుతే వాండ్లంతా మనుష్యులు కారంటా. కనక నీకభ్యంతరముంటే చెప్పు. బాగుంటుంది."

"తొందరపడకు. వాండ్ల తీర్మానానికి గూడా అర్థం వుంటుంది. స్త్రీలోకాన్ని పవిత్రవంతం చేయాలని ఈవిధంగా చేసియుంటారు."

"బలవంతంగానా?" అన్నది మాధురి ఈర్ష్యతో. శ్యామల్ మాధురివేపు తిరిగి "లేదు, వారిస్వాతంత్ర్యం అట్లా వుపయోగించుకున్నారు." అన్నాడు.

సు—భర్త గతింపగా నిరాలంబమైన జీవనం, తమ దౌర్భాగ్యత, శక్తివల్లనే గడుపుకొనుట వారిజాతి గర్వింపవలసిన విషయం కాదా?

మాధు—అట్లా అనటానికన్నా పురుషులు తమ వుపయోగం కోసం ఇంత మహాకార్యం చేస్తున్నారంటే విచారపోతుందేం?

"అది మాకవమానం కాదు!" శ్యామల్ మెల్లగా అన్నాడు.

మాధు—అవమానంరాకుండా అపకారం చేశామనా! అది చాలా దుస్సాధ్యమైన పని.

శ్యామల్—ఈ ఆచారం ఎప్పుడో భిక్షుక్షుల అంబ వేధించుకు తిన్నరోజుల్లో బహుశా పుట్టివుంటుంది. సంఘంలోనుంచి బహిష్కారం కూడానా! దేశకాలముల ననుసరించి నీతిస్వాతంత్ర్యాలు నశించకుండేకొఱకు ఒకసంఘమని, నియమమని పెట్టారు. కాని జాతిపురోవృద్ధి, స్వేచ్ఛ, ఆనందాలు వేరులో పెకల్చి శాశ్వతఘోరదుఃఖాగ్నిలో త్రోల్చటానికి గాదు. ఇట్లాచేయటాని కేప్రత్యేకవ్యక్తులకును రాగి రేకులమీద ఎవ్వరు చెక్కించి యివ్వలేదు.

మాధురి ప్రతిరక్తనాళంలోనుంచి స్వేచ్ఛానందాలు పొంగులెత్తినై. "సనాతనధర్మప్రచారం చాలా తగ్గింది మనదేశంలో. కాని వాండ్లల్లో పట్టుదలమాత్రం తగ్గలేదు. వయస్సుతోగూడా పెరుగుతూంది వాండ్లకు. మధూ! మీ అభిప్రాయాల్లో మీకు విశ్వాస ముండవచ్చు. కానివారినెట్లు తప్పంటావు?"అన్నాడు ఆలోచనతో సుదర్శనం.

శ్యామల్—ఎందుకనగూడదు? వారికి విశ్వాస ముండవచ్చు. ఒకవిషయాన్ని న్యాయానికి వదుల్తే సాధారణంగా అందరికీ ఒకరీతి తోస్తుంది.

సు—స్త్రీల వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం అరికట్టడం పాపమనే తోస్తుంద నాకూను. ఆబాధ్యత వారికే వదుల్తే బాగుండేది. ఇట్లా బహిష్కారరూపమైన శాసనంచేయడంమాత్రం వారి నిరంకుశత్వం, అనాగరికత వెల్లడిస్తుంది.

'మధూ!' అని ముసలమ్మ పిలిచింది.

మాధు—చదువుకోటానిక్కూడా ఒకనిషేధం వుండేది వెనక. ఇప్పటికి చాలామంది అమలులో పెట్టుతూనే వున్నారు కొంతమంది పెద్దకుటుంబాలవారు.

సుదర్శనం ఆమాటకు సమ్మతించలేదు. "అది నే నెప్పుడు ఒప్పుకోను" అన్నాడు.

"చదువుకున్న భార్యరావాల్నని నీకోరిక లే! అందుకోసం నువొప్పుకోవు" అన్నాడు శ్యామల్.

'మధూ!' మళ్లీ పిలుపు.

'ఇదేం గొడవా'అంటూ లేచిపోయింది. చెప్పులు కాళ్లలో తొక్కుంది. శ్యామల్, సుదర్శనం ఏదో మాట్లాడుకున్నారు. 'ఆఫీసుకు వేళైంది. మళ్లీ సావకాశంగా మాట్లాడుకుందాం. సాయంత్రము పార్కుదగ్గర కలు'అనిచెప్పి శ్యామల్ వెళ్లాడు ఆలోచనతో.

౨

శ్యామల్ వ్యక్తిత్వం, రూపం చూసినదగ్గరనుంచి మాధురికి అతనిపై ఒకవిధమైన ప్రేమ, అభిమానం మొలకెత్తి పెరుగుతున్నయి.

వివాహంయొక్క అర్థం తెలియందే మాధురి పెండ్లిచేసుకోటం పాప మనుకుంది. పెండ్లి అనే పేరుతో లోకంలో చాలా కార్యాలు జరుగుతున్నై. వివేకంలేకుండా పెరిగిన పెద్దవాండ్ల చేతుల్లో తరతరాల్నుంచి ఈ మహాయుధమే వివాహవిధిని శాసిస్తోంది. అభిప్రాయం మంచిదైనా ఆచరణలోని కొచ్చేసరికి చాలా విపరీతరూపం దాలుస్తోంది. దైన్యమైపోయిన మానవజాతిని చూచి ఒక్క అశ్రువైనా విడిచే సంస్కర్త లేడు. పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతంగల సర్వభూతాల్లో మహావిద్యుత్ప్రవాహంలాగు అనుక్షణం కదుల్తూన్న ప్రేమయొక్క సూత్రంగా వివాహం నిశ్చయింపబడ్డది. అది రానురాను సంకుచితమై అవసరంకోరకు స్వార్థపరంగా ఉపయోగించుకునేరీతిగా దిగింది. ఈ అభిప్రాయం మాధురిమస్తిష్కంలో కదిలేవరకు 'మానవప్రపంచ మెంత కృత్రిమమైపోయింది. ప్రేమలేని యీలోకం పాడుపడ్డది' అని ఒక్క నిశ్వాసం విడిచింది. ఇంతలో ఏదో చప్పుడైంది. క్రింద ఏవో ఏరి తింటూన్న చిన్నపక్షి నకిలీ చెట్టుమీద కెగిరింది. వదులుగా ముడి వేసుకున్న జుట్టు పక్షికాలుతగిలి చంపమీద పడ్డది.

'మీ జీవితమె ధన్యమైంది' దాన్ని చూస్తు అన్నది. విశ్వవ్యాపకమైన ప్రేమ అప్పుడామె కళ్లల్లో నిండివుంది. శ్యామల్ కు మాధురితో పరిచయం, చనువు ఎక్కువైంది. ఇంచుమించుగా యిరువురి అభిప్రాయాలు ఒక్కటేనని చెప్పాలి. అవకాశం కలిగినప్పుడల్లా ఒకరినొకరు కలవడం, ఏదోగోష్ఠితో ప్రొద్దులు పుచ్చడం మామూలయింది. ఆవూళ్లో వున్న మిత్రులందరిలో శ్యామలే చాలావివేకం, ఉత్సాహం గలవాడని మాధురినమ్మకం. తరుచు శ్యామల్ ను సందర్శించడం మాధురికి చాలాయిష్టం. ఇలా వివాహంలేకుండా చనువుల్లో తేల్తూవుంటే ఆవూళ్లో అందరికీ బాగానేవుంది. లోకం వెర్రిది. పాపం! వాండ్ల క్రూరమైన విమర్శనలకు గురికాకుండా తప్పలేదు. మేరువుసంటి ధైర్యంతో తన్ను ద్వేషించేవాళ్ళనుకూడా ప్రేమిస్తూ, జీవితమంతా సౌందర్యానందాల నిలయంగా చేసుకుంటూన్నది మాధురి. స్వార్థపరమై, కామోన్మత్తమై, దురాశాద్వేషయుతమైయున్న లోకదృష్టి ప్రేమస్వరూపాన్ని ఎట్లా చూస్తుంది? నిరాడంబరమును, ప్రేమపూరితమును ఐన హృదయాన్ని చూడాలంటే ఈదృష్టి చాలదు. దివ్యదృష్టి కావాలి.

శ్యామల్ కొన్ని క్రీపరు తీగలుతెచ్చి వెనగ్గా నిల్చొని మాధురి జుట్లో చుట్టాడు. ఆమెయేదో ఆలోచిస్తోంది.

శ్యామల్ తెలియనట్లే ముందుకు వచ్చాడు. "నీ ఆలోచన నాకు తెలుసు. తీగలుచుట్టుకున్న ఆజుట్లో ఏపువ్వు పెట్టుకుందామని కదూ! నేచెప్పనా?"

మాధురి ఆశ్చర్యంతో మందహాసంచేస్తూ నుదిటిదువ్వుకుంది.

మా—ఇట్లా చెయ్యడం తప్పుకాదు?

శ్యా—పూలేమి తురమకుండా వదిలెయ్యడమా?

మా—కోమలంగా పెరిగి అల్లుకుంటూన్న తీగ తెంపి చుట్టటే దానికోథ తగ్గదే?

శ్యా—లేదు. ఎక్కువైంది. అంతకుమునుపు దాని అందం సహజంగానే వుంది. ఇప్పుడిదో మేఘాల్లోంచి లతలు ప్రాకులాడుతూన్నట్టుంది. ఇది విచిత్రమైన ఒక అపూర్వసృష్టి. నీముడి మేఘశకలంలా వుంది. ప్రేమతో పర్కించి పెంచుకున్న లతాపాకమాధుర్యం చూసి మేఘము ముద్దెట్టుకుంటున్నట్టుంది.

మా—డాక్టరుకు రసవివేకంకూడానా?

శ్యా—మీకవిత్వంలో ఊహించి రసాన్ని చిత్రిస్తారు.

డాక్టరు కొత్తమార్గం కనిపెడదామని కోసిచూస్తున్నాడు.

మాధురి నవ్వు ఆపలేకపోయింది. పెదిమలు దాటిపోయింది నవ్వు. ఆమె సన్ననిచెంపలు కొంచెం కదులాడినై.

"ఓరి పిండ్లబండతనం, ఊహించలేకపోతే కోసి పాడుచేస్తారా? పిండ్ల కొత్తమార్గం ఎవరన్న నేర్చుకుంటారేమో? శ్యామల్! నువ్వా వృత్తి మాను. నాకేం బావుల్లేదు.

"నువ్వు చెప్పింతరువాతనా యింకా. మధూ! నువు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?"

"నీకు తెలీటం లేదు?"

"నువు చెప్పు"

"నేనెందుకు చెప్పాలి?

శ్యామల్ దీనంగా చూరుకున్నాడు.

"నీవు నన్ను గాఢంగా ప్రేమిస్తే నేను నిన్ను ప్రేమించినట్టు కాదూ శ్యామల్!"

"ఎట్లా, నీ కావుద్దేశమే లేకపోతే?"

"లేకపోతే నాదురదృష్టం. నీకేం లోపం?"

ఈమాటతో శ్యామల్ పూర్తిగా క్రుంగిపోయినాడు. నిరాశ, నిస్పృహా అంతా ఆవరించినై. దీర్ఘనిశ్వాసం ఒకటివిడిచి లేచాడు.

"శ్యామల్! వెళతావా యేం?" అన్నది మాధురి.

"ఇవ్వాళ చాలా అస్వస్థతగా వుంది యింటికెళ్తాను. వెళతా"

మాధురి ఎదురుగావచ్చి రెండుచేతులు భుజంమీద వేసి నిలుచుంది. శ్యామల్ కండ్లల్లో చూస్తోంది.

"కోపం వచ్చిందా?"

"లేదు"

"అప్పుడే యేం పోకపోతే"

"సుదర్శన చేసుకొన్నా అనుకుంటాడు మనం ఇట్లావుంటే"

చేతులు తీసింది.

"రేపు వస్తా చదువుకుందాం" అమితమైన ఉత్సాహంతో, ప్రేమతో అన్నది మాధురి.

శ్యామల్ ధైర్యం తెచ్చుకున్నాడు. ఎంతో నిగూఢమై అగాధంగావున్న ఆమె ప్రేమ అర్థమే కావటంలేదు. రెండునిమిషాలాలోచిస్తూ నిలుచున్నాడు."

"నవ్వు రావూడదు ?

"సరే" అన్నది.

3

పార్కులోకి సాయంత్రము చాలామంది వచ్చారు. ఏమో ఆటలు, ప్రసంగాలు; పార్కంతా కోలాహలంగా వుంది. జలయంత్రందుట్టూ కొంతమంది పల్లెవాండ్లు మూగి ఆవిచిత్రం చూశిపోతూన్నారు. ఎవరో వ్రాసుకుంటున్నాడుకుర్రాడు ఒడ్డుమీద. నీటికుండలో తిరిగే బాతోటి రెక్కలార్చింది. కాయితాలు తడిసినై. లేచిపోయినాడు. పారసీకపు స్త్రీ అల్లె వుంది ఒక ఆవిడ. మీసాలు కొరుక్కుపోయిన బట్టతల క్రాపింగు జెంటిల్ మెన్ చెవులో ఏమో చెపుతూ లైబ్రరీ కేసి పోతున్నాడు.

ఈగొడ చేమీపట్టలేదు సుదర్శనానికి. ఏదో ఆలోచిస్తూ పత్రిక మీద కూచున్నాడు. ఎత్తులపై యెత్తులు వేస్తున్నాడు శ్యామల్.

"నీమాటలు నాకేం అర్థంకావటంలేదు. ఒక ప్రియురాలుంటుంది. ఆమెను గాఢంగా ప్రేమిస్తాము. మనోవాక్కాయాలతో ప్రేమిస్తాము. ఈవృష్టి ఒకప్పుడు మారిపోతే ఏమంటారు?" అన్నాడు సుదర్శనం.

"ఏమంటారు, దాన్నిగూడా ప్రేమే అంటారు"

"కాదు. బుద్ధి వ్యభిచరించిం దంటారు"

"శ్యామల్! ఉండు నే వస్తున్నా" అంటూ మాధురి లైబ్రరీలోనుంచి సుదర్శనం శ్యామల్ మాట్లాడుకునే చోటుకే వచ్చింది. ఆమె తెల్లనిదుస్తులు ధరించుకొనుంది. చేతిలో ఒకపుస్తకం వుంది. అది "ఆర్యుల వివాహాలు-వారి నాగరికత" అనే పుస్తకం.

శ్యా—ఏమో అన్నావు సుదర్శనం ?

సు—బుద్ధి వ్యభిచరించిం దంటారు.

శ్యా—అంటే.

సు—ఒకచోట నిశ్చితమైన ప్రేమ శాశ్వతంగా నుండకుండా ఇంకొకరిపై ప్రసరించటం.

శ్యా—అది స్వభావం

నీ వింకా అర్థమయ్యేట్టు మాట్లాట్టంలేదు. అన్నాయ! నే చెపుతా విను. ప్రేమతత్వం చాలా విశాలమైంది. ఈ విశ్వమంతా ప్రేమమయమే. ఇందు ప్రేమించగూడని వస్తువే లేదు. ప్రేమలో సర్వపాపాలు నశించిపోతై. ఒకదేశము నింకొకదేశము, ఒకజాతి నింకొకజాతి, ఒకవ్యక్తి నింకొకవ్యక్తి, ఒకమనుష్యు డొకజంతువును, ఒకజంతు వొకవృక్షమును, ప్రేమించుతూ ఇట్లా సర్వం ప్రేమయొక్క ఆధారంచేత నే సృష్టివ్యాపారం నిరంతరాయంగా జరుగుతున్నదని తెలుపుతున్నయి. అది ఒక నియమంలో బంధింపబడి వుండేదికాదు. దాని నెవ్వరు అరికట్టలేరు. దాని కత్యంతదృఢతరమైన పక్షములున్నై. కొండగుహల్లోనుంచి, కీచూరబంధురమైన సముద్రగర్భములోనుంచి, ఎంత దాచినా పెకల్చుకొని ప్రేమ స్వేచ్ఛావిహారం చేస్తుంది.

సుద—దానికి నీతితో సంబంధమే లేదా?

మాధు—నీతం కేం?

సుదర్శనం తీక్ష్ణంగా చూశాడు. ఇది నానాటికి వృద్ధిఅయితూన్న యవ్వనోద్వేగంవల్ల హిందూపావిత్ర్యాన్ని నాశనంచేసే ఆలోచనలు చేస్తున్నది. ప్రేమకు ఈవిరుద్ధవ్యాఖ్యానా లేంటి? చదువుకుంటె మంచిజ్ఞానం వస్తుంది. దేశంయొక్క అభ్యుదయంకోసం కృషిచేస్తుంది అని అనుకొన్నాను. తరువాత తన మనోవాక్కాయాల కర్హుడైన వరుణ్ణి ప్రేమిస్తుం దనుకొన్నాను. స్వాతంత్ర్యం స్త్రీలకిందు కొంత వచ్చినా రెవరు, ఇక చేశేదేముంది? అని విచారించటం మొదలెట్టాడు.

శ్యామల్ ముందుకు వచ్చాడు. 'నేచెపుతా' అన్నది మాధురి. "కొంచెం అభిప్రాయంలో భేదం. జాగ్రత్తగా గమనించు. రాగద్వేషవిరహితమై, సర్వవిశ్వశాంతియే ఆశయంగా వుండే ప్రేమతత్వానికి నీతి యేమిటి? అది అంతా నీతికాదా?"

"మధూ! ఆస్వేచ్ఛ ఇష్టంవచ్చిన ట్లల్లా ఉపయోగించుకునే వాండ్లు ఆయనమాట్లాడిన నీతికి అర్థంచెప్పాలి, నువ్వుకాదు" అన్నాడు శ్యామల్.

గంభీరమైన సుదర్శనం హృదయంలో పెద్దసంక్షోభం ఆరంభమైంది. అగాధమై, అగమ్యమై యున్న మాధురిప్రేమతత్వంలో అతనితల తిరిగిపోయింది. ఆమెమాటలే అతని కర్థంకాలేదు. తా ననుకొన్నరీతిగా మాధురిప్రేమతత్వ మంత సంకుచితమైనది కాదు అని అతనికి తోచింది. సుదర్శనం తనతో పాటు సంఘాన్నిగూడా తయారుచేయా లంటాడు. అందాకా వ్యక్తిముం దంజ వేయగూడదని, దానివలన ఏమీ కలుగదని అతనిమతం. ఎంతో సంస్కారం కావలెనంటుంది అతని హృదయం. కాని అతని అభిప్రాయాలు అత ననుకొనే మార్పులకేమీసహాయం శెయ్య లేకుండా వున్నయి. అసలది మార్గమున్నూ కాదు. ఆలోచనతో సుదర్శనం లేచాడు. "మీ రనే తత్వం న్యాయంగా వున్నట్టు నాహృదయం నప్పుకోటంలేదు. అయినా, నావిధాన మేంటో తెలపటానికి ప్రయత్నిస్తా" అంటూ సాగిపోయినాడు,

పగలల్లా ఎండకేడెక్కిన కాగిపోయిన నేలమీదనుంచి వచ్చే గాలి నీళ్ళకుండీలోపడి చల్లనై ఆపచ్చిక పైన వీచేసరికి మరింత చల్లగా కొట్టింది. లిల్లీ పూలు వికసిస్తున్నాయి. మాధురి ఆపూలకేసి పోతూంది. చురుకుగా, గర్వంగా పోతూన్న ఆగమనంలో సమీరుడు అడ్డపడి దుస్తులు అల్లకల్లోలం చేస్తుంటే శ్యామల్ కు కోపంవచ్చింది. పార్కులోంచి అంతా వెళ్ళిపోయినారు. కొంతదూరంవరకు మాధురి వెనక్కుచూసింది. శ్యామల్ యథాస్థానంలోనే వున్నాడు.

"వస్తా, అక్కడనే వుండు శ్యామల్!" అన్నది.

శ్యామల్ పరధ్యానంగా తలయూపాడు. శ్యామల్ ప్రేమలో రాగ మున్నది. అసలు అనురాగంలేంది ప్రేమ యేమిటి? ప్రేమే ప్రధానమైన కామంగూడా ప్రేమలో కలసివుంటుంది. కామంలేకపోతే ప్రేమ అనేదే వుండదు. కోరికలేనివాండ్లు ప్రేమించడ మెందుకు? కనక తప్పకుండా ప్రేమలో కామ ముంది. ప్రేమంటే ఆపేకింకా అర్థమం లేదు" అనుకుంటూవున్నాడు.

౪

శ్యామల్ యింటివద్దలేడు. ఆప్రాంతాలకల్లా ప్రశస్తమైన డాక్టరు. దగ్గరపల్లెలో ఎవరికో చాలా జబ్బుగా ఉందని తీసుకెళ్లారు. తే వుదయానికిగ్గాని రాడు. ఆయనయిల్లు పెద్దభవనంకాదు. కాని కొద్దిలో చాలాఅందంగా, వీలుగా తయారుచేయించుకొన్నాడు. స్నానానికి, ఆఫీసుకు, చదువుకోటానికి ప్రత్యేకంగా గదులున్నాయి. స్నేహితు లెవరితోనైన మాట్లాట్టానికి, కులాసాగా తిరగటానికి దక్షిణపువైపు వరాండాముందు మంచిది ఆగ్రాప్రాంతాలనుంచి తెప్పించిన క్రోటన్సు, చైనాబాక్సులా, వైట్ క్వీను, పారిజాతం, అన్నీ వున్నాయి. మధురమైన ప్రకృతిసందేశం రసోపాసకులకే వినిపిస్తుంది.

సుదర్శనం తరచు శ్యామల్ యింటికి వస్తూవుంటాడు. అతని కిప్పుడు క్రిస్టమసు శలవులు. శలవల్లో అతని కేం చదువుకోటం అభ్యాసంలేదు. సూక్ష్మగ్రాహిగనక చదవకున్నా క్లాసుల్లో సరిగ్గా మార్కులు వస్తూనేవుండేవి. శ్యామల్ ఉన్నాడేమోనని తిన్నగా అక్కడికి ప్రయాణమైనాడు. తలుపులు తీసే ఉన్నాయి. ఎవరో దాసి మనిషి పని చూసుకుంటోంది.

"డాక్టరుగా రున్నారా?" అని అడిగాడు.

"లేరు, లోపలికిరా. సుదర్శనమా వచ్చింది" అంటూ కోమల తువ్వాల మడుస్తూన్న విధంగానేలేచి రెండడుగు లేసింది. ఆమె అప్పుడే అభ్యంజనం చేసింది. పసరుపోయిన ఆకండ్లు కొంచెం ఎరుపుగావుండటంమూస్తే, నిద్రలేక ప్రియుడి బాహువుల్లో గడిపిన పరిక్రాంత సౌందర్యం తొలుకుతూన్నట్టుంది.

"మాధురి రావటంలేదు మాయింటికి?"

"నేనచ్చా కానా?"

"మీ డాక్టరుగారికోసం వచ్చావాయ"

"జబ్బులొచ్చేవాండ్లకు డాక్టరుగాని నాకూ డాక్టరే? సర్లేగాని, ఏన్నాళ్లలుతా మీకువ్వాల?"

"వివాహాలన్నీ కట్టుబడేలోగా కాకపోతుందా?"

"అయితే అతనకే మాటలకేమైన అర్థముంది? ప్రేమ చంచలమైందే అంటావా?"

"వారు పురుషులు, స్వతంత్రులు"

"కోమలా! నువ్వు పూర్వకాలందానివి. నీకేం తెలియదు. ప్రస్తుత స్థితినిబట్టి మార్పు అవసరమైనా, సంఘాన్నే వేరుతో పెకిల్చే అభిప్రాయాల్లో న్యాయంలేదు. అది క్రమంగా రావాలి."

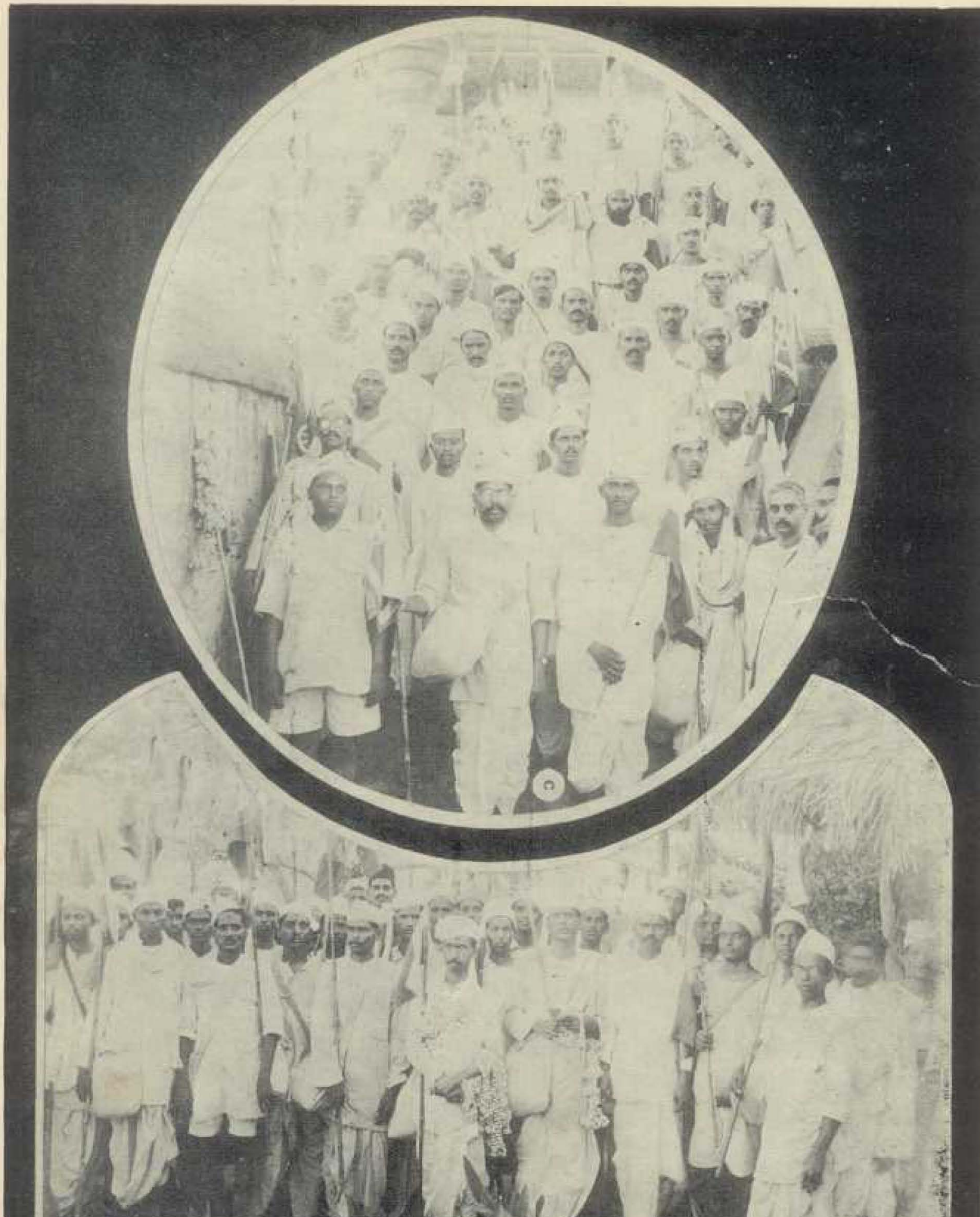
సుదర్శనం కోమలను డాక్టరుకన్నా ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నాడు. కోమల ప్రవర్తన, మాటలు అన్నీ అతని కిష్టం. ఎక్కువ అంత పొడకాకున్న, సమున్నతమైన ఆకారం, కొంచెం చామనచాయ వంను, ఆకండ్లు, వంపులు, ఆమె ఆరోగ్యాన్ని తెలుపుతున్నై. భారమైన ఆమెజుట్టు, మెరిసే కండ్లు, సాత్విక తేజస్సు అతనికి చాలా యిష్టం. గంభీరమైన ఆమెవక్షస్థలముపైన అతని హృదయం మెన్ని సార్లో కలలు కన్నది. మారులోంచి బల్లి నకటి ఆమెభుజంమీద దూకింది. తువ్వాల అక్కడ పడేసి లేచింది. తొందరగా పోయి సుదర్శనం బాన్ని దులిపాడు. బల్లి క్రిందపడి పరుగెత్తిపోయింది. కోమల సుదర్శనంవేపు తీక్ష్ణంగా చూసింది. ఆకళ్లల్లో లజ్జానుభావాలు పొంగులెత్తినై. అక్కడనుంచిలేచి యింట్లోకి పోయింది. సుదర్శనం భయావేశంలో కంపించిపోయినాడు. ఏమీ మాట్లాడ్లేదు. ఒకఅడుగుకూడా ముందుకువేయలేదు. మెల్లగాలేచి వరాండావాటి యింటికి బయలుదేరాడు.

"ఆమె యిట్లా చూస్తుందా? ఆనేత్రా లంత ప్రూరంగా మారినయేం? కదుల్తూ మోహానంగావుండే ఆకళ్లల్లో ఎంతగాంభీర్యం నిండుకొన్నది? సుదర్శనంజీవితం యికవృథాకావలసిందేనా? సౌఖ్యమేలేదా? ఆశావిశాలమైన యీహృదయం విస్మృతిపథంలో పడిపోయింది. సరే, ఈసంగతి ఆమె శ్యామల్ తో చెపుతుందేమో! ఎంతో చనవుగా తిరుగుతూవున్న నేను మిత్రుడి కెంతద్రోహం చేశాను? ఎంత మిత్రుణ్ణైనా శ్యామల్ నన్ను క్షమిస్తాడా? నిరాశావాతుణ్ణై పోటమేకాకుండా అంతులేని అవమానంతో నశించిపోవాలి సొచ్చింది. నాప్రవర్తనాన్ని గురించి ఎంతో తృప్తి వహించే మాధురి ఏమనుకుంటుంది?" ఇట్లా వితర్కించుకుంటూ సుదర్శనం తనమాల్లో చెందో అంతస్థుమీద గదిలో ఘోరంగా ఊపిరివిడుస్తున్నాడు. ఒళ్లంతా చే దెక్కింది.

మర్నాడు ఉదయానికి డాక్టరు యింటికి వచ్చాడు. ముందుగా వస్తున్నానని శ్యామల్ మనిషిని పంపాడు. కోమల వంటచేసుకొని

పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము - బెజవాడ
౧. నాయకుడు: శ్రీ అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావుగారు.

పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము

౧. మొదటిదళము బెజవాడనుండి బయలుదేరుట. నాయకుడు: శ్రీ గంపలగూడెం కుమారరాజాగారు.

౨. రెండవదళము బెజవాడనుండి బందరుకు బయలుదేరుట. నాయకుడు: శ్రీ డాక్టరు వి. హనుమంతరావుగారు.

సిద్ధంగా వుంది. శ్యామల్ భోజనంచేస్తూ—, "మాధురి, సుదర్శనం ఊళ్లోనే వున్నారా?" అన్నాడు. "ఉన్నా"రన్నది కోమల. సుదర్శనంమాట మళ్లీ జ్ఞాపక మొచ్చింది కోమలకు. కళ్లలో నీళ్లు తిరిగినై. 'నేను చాలా ఘోరంగా అతన్నాదరించాను. బల్లిపాటుకు నేను భయపడుతుంటే దులిపాడు. అదివక పెద్దతప్పా? ఇంట్లో తల్లి మళ్లీ వచ్చేవరకు అత నక్కడ లేడు. నన్నెట్లా అర్థంచేశాడో! అతని మాధురికి కాదు; నాకు సోదరుడు. అటువంటి చనవుతో యిన్నాళ్లనుంచి మాయింటికొచ్చేవాణ్ణి ఎన్నటికీ తిరిగిచూడరానంత అన్యాయంగా ప్రవర్తించాను.' తాను చేసిన అన్యాయాన్నిగురించి చాలా పశ్చాత్తాపపడుతోందికోమల. ఎట్లాగైనా అతన్ని ప్రసన్నంచేసుకోవాలి. తన అపరాధం మరచిపొమ్మని కోరాలె. ఈసంగతి భర్తతో ఏమనిచెప్తుంది? అట్లా చెప్పొచ్చునా? ఈ మనోభారం, వ్యాకులత ఎట్లా తీరుతుంది? పదిరోజులైంది. సుదర్శనం రావటమే లేదు శ్యామల్ యింటివైపు. ఇంటర్ మీడియేటు పరీక్ష దగ్గరికొచ్చింది. ఇంట్లో ఏమీ స్వాస్థ్యం లేదు. పుస్తకాలమీదికి దృష్టి పారించటంలేదు. కోమల భర్త వ్రాసుకొంటూంటే వెళ్లి దగ్గర కూర్చుంది ఏమో చెప్పాలని.

శ్యా—అవతలికి పో.

కో—ఇదేమిటి ఇవ్వాళ?

శ్యా—ఏమీ లేదు, కొంచె మాగిరా.

కో—మీాయిష్టం వచ్చినప్పుడా?

శ్యా—(విసుగుతో) ఔను.

కో—(మందహాసముచేస్తూ) ఎందాక?

శ్యా—నాకు.. చెప్పుతుంటే.

కో—ఇదేదో కొత్తపద్ధతిలా వుంది—ఆ కేసు నయంలే?

శ్యామల్ కాగితం బల్లమీద పాకేసి విసుగుతో "నువు పోయి నయంచెయ్యి" అన్నాడు.

"బాగానే వుంది" అని నవ్వుతో కోమల యింట్లోకి పోయింది. ఏదో వుత్తరం వ్రాసి మడిచి కవర్లో పెట్టి బంట్రోతునుపిలిచి మాధురికిచ్చి రమ్మని పంపాడు. తానుకూడా లోపలికి పోయినాడు. దక్షిణపు వరాండాలో సుదర్శనంకూచున్నచోటనే కూచోని, కోమల అతని చదువు, ప్రవర్తన, తలుచుకొని తన అవివేకాన్ని నిందించుకుంటూ విచారపడుతూన్నది. కోమల ముగ్ధ. తనజీవితంలో ఎన్నడు శ్యామల్ తప్ప ఇతరవ్యక్తిని ప్రేమించలేదు. చిన్నతనంనుంచి శ్యామల్ తో ఆడుకొని, ఒకచోట తిని పెరిగింది. శ్యామల్ తల్లి మేనరికమని, తల్లి లేనిదని తన యింట్లోనే వుంచుకొని కొడుక్కన్నా యెక్కువ గారాబంగా పెంచింది. ఆమెవున్నన్నాళ్లు అది అత్తవారిల్లనే స్పృహే లేకుండా తిరిగింది. కోమల భర్తకూడా చాలా అనురాగంగా కోరిన దెల్లాతెస్తూ క్రమంగా డాక్టరీపాసయి మంచిపలుకుబడి, వివేకం సంపాదించి, కోమలను చాలా గౌరవంగా, ప్రాణతుల్యంగా చూస్తూవుండేవాడు. శ్యామలునితల్లి పోయిన మార్చి నెలలో కాలంచేసింది. అప్పటినుంచి కోమలయే యింటివ్యవహారాలన్నీ తానే స్వయంగా చూసుకుంటూ జాగ్రత్తగా భర్తయే దైవంగా నడుచుకుంటూన్నది.

ప్రేమ చంచలమైంది కాదని, ఒకచోట నిశ్చితమై ఏకాగ్రమై వస్తే అది క్రమంగా వృద్ధిపొందుతుంది గాని శాశ్వతమై, క్షణికమై మెరిపించే తాత్కాలికక్షాలికవాట్యం ప్రేమను చలింపచేయలేదని ఆమె నమ్మకం. ఎందరో నవమన్మథాకారులు, విజ్ఞానవంతులు, ఆమె దృష్టిలో సోదరులుగా మన్నింపబడ్డారు. అట్టి వారిని చూచినప్పుడల్లా భర్తమీాద ప్రేమ, భక్తి, మరింత ఉద్రేకితమయ్యేవి. ఎందుకంటె ప్రపంచములోని అద్భుతత్వమంతా అతనిలో ఉపాసిస్తున్నది. శ్యామల్ ఇంతలోనే వచ్చాడు. కోమల లేచినిలుచుంది. నిష్కల్మషమైన ఆమెశరీరంకేసి చూస్తున్నాడు. ఆమె ఏమీమాట్లాడలేదు. శ్యామల్ కూడా మాట్లాడవద్దనే అనుకున్నాడు. అయిదునిమిషా లయ్యేవఱకు ఆగలేక పోయినాడు. ఏసమయంలో ఎట్లా ప్రేమించాలో శ్యామల్ కు బాగాతెలుసు. అందులో కోమల తన ఆబాల్య కృతజ్ఞతకు పాత్రమైన ప్రవర్తన గలది. తన్ను మహాభోగినిగా చేసిన విధేయురాలు. ఆమె యేస్థితిలోవున్నా శ్యామల్ కు ప్రేమార్హయే.

శ్యా—ఏంవచ్చావిందాక?

కో—పనిలేక.

శ్యా—అనుకుంటే యింతే.

కో—అసలు మీకు ప్రేమతెలీదు.

శ్యా—ఓహో! నీకున్నూ యీప్రేమతత్వంబోధన ఆవేశించింది? ఏదో రాసుకుంటూంటె ఆమాట లేంటి?

కో—ఏదో చెప్పదామని వస్తే 'అవతలికిపో' అనొచ్చు.

శ్యామల్ బలిష్ఠంగావున్న ఆమె బాహువుదగ్గర శిరస్సుంచి "చెప్పుమా చంపక" అన్నాడు.

కోమల భర్త కళ్లల్లోకి చూస్తూ

"సుదర్శనం సుస్తీగా ఉన్నాట్ట. తెలిసిందా?" అన్నది.

శ్యా—ఇవ్వాళనేగా రావటం. పోదా మనుకొన్నా. వెళ్ల లేదు.

కో—అతనికి పరీక్షలు దగ్గరకొచ్చినై పాపం!

"ఇదేనా నువుచెప్తానని వచ్చింది?" అన్నాడు శ్యామల్.

"వెళ్లి చూసి మందిచ్చిరండి"

శ్యామల్ కండ్లల్లో రేఖలు ఎఱ్ఱనయినై. 'ఈమె యిట్లాచెప్తుం దేం? తనకేం సంబంధం' అని కోపంతో లేచిపోయినాడు.

౫

అప్పుడే వానకురిసి వెలిసింది. పొగడచెట్టుక్రిందుగా పోయేవాగు జాలులో ఇందాకా పొంగువారిన ప్రవాహం ఆగిపోయింది. అది తొలకరించిన మొదటివాన. తెల్లని ఆ ఇసుక అంతా, జాలులో కెరటం గాలు చిత్రించుకుంది. భూమిలోనుంచి బయలుదేరే కమ్మనివాసనలో వానదెబ్బకు రాలిపోయిన గులాబీరేకుల్లోంచి లేగే మాధుర్యం ప్రకృతి గాంభీర్యం ప్రస్ఫుటంచేసింది. మెల్లగా గాలివీచినప్పుడల్లా అశోకంలో నుంచి బిందువులు రాలుతున్నాయి. ఆకాశం నెమ్మదిగా ఉరిమింది. కాని అది వానకోసం కాదు. శ్యాములుడు నిర్వేదంతో ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచాడు. "మధూ! మనోహరమైన ఈదృశ్యం వర్షంవల్ల ఎంత బీభత్సమైంది. పాపం ప్రయాసపడిరావుగాదా!" అనుకుంటూ లేచాడు. మేఘాలన్నీ విడిపోయినై. ఒక్క మేఘశకలంమాత్రం అంతులేకుండా పరుగెత్తుతోంది. జాబిల్లి పరుగెత్తిపోయ్యే మేఘంలోంచి తొంగిచూశాడు. వనమంతా ఆనందమయమై పోయింది. చెట్లమీద నీటిబిందువులపైన వెన్నెలకాంతిపడి వనమంతా ముత్యాలతోరణాలుగట్టి యలంకరించినట్లైంది.

ఎవరో తొట్రుపాటుతో వస్తున్నారు. ఆమెశరీరంతా తడిసింది పాపం! తలపైని నీలపు ముసుగు. ఆముఖంమీద చంద్రకిరణాలు ప్రసరిస్తూవుంటే కండ్లు తళతళ మెరిసినై. ఆమెమొహంమీద సన్ననినీటి బొట్లు అక్కడక్కడ యింకా ఆరనేలేదు. తల అంతగా చెదరలేదు. కాని ముంగురులు కొన్ని వానకు తడిసి అతుక్కుంటె గాలికి కొన్ని లేగి కొట్టుకొంటున్నవి.

బలిష్ఠమైమెరిసే ఆమెశరీరసౌష్ఠవం ప్రకృతిశోభను మరపించింది. శ్యామల్ పొగడచెట్టు క్రిందికొచ్చేటప్పటికి ఆమె వెనగ్గా ఆగి పోయింది. అనుక్షణం నిరీక్షించే శ్యామల్‌కు మాధురి వచ్చిందేమోననిపించింది. వెనక్కి తిరిగాడు. హృదయం పొంగివచ్చింది.

పొగడచెట్టునుంచి పూలు రాలినై. "మధూ! మధూ! నాకోర కెంత బాధ!" అన్నాడు.

"నీకోసంగాదు, అందరికోసం" అన్నది. కండ్లవెంట జలజలా నీళ్లు కారినై.

శ్యామల్ ఉద్వేగంతో మాధురిని దగ్గరకు తీసుకొని "అయ్యో! బట్టలన్నీ తడిసినై. ఏమిటి అట్లా అయ్యావు!" అని ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించాడు.

మాధురి వస్తుందనే ఆతోట్లో డాబాకింద రెండుపక్కలు సిద్ధంచేయించాడు. రెండువేపుల కిటికీల్లోంచి చల్లటిగాలి వీస్తోంది. ఆతోట్లో అప్పుడప్పుడు సమావేశం అవుతూ, ఇష్టాగోష్ఠిగా పొద్దులు పుచ్చుకుంటూ, చదువుకుంటూ వుంటారు. వాండ్ల బట్టలు, పుస్తకాలు అన్నీ ఆరామంలో పక్కనే వుంటయి.

మాధురితండ్రి తహసీల్దారుపనిలో వుండేటప్పుడే తోట చవుకగా అమ్మకాని కొంత తీసుకున్నాడు. ఆయన దానిమీది ఆదాయంకూడా తీసేవాడు. కాని సుదర్శనం ఆవ్యవహారాలు చూస్తున్న దగ్గరనుంచి ఆదాయంకోసం పెనగులాడక అంతా మాధురివిలాసం కోసమే దాన్ని వదిలేశాడు.

శ్యా—ముందు లోపలి కెళ్లి బట్టలేసుకో, మాట్లాడుదాం.

మాధురిలోపలికి పోయి బట్టలు వేసుకుంది. తెల్లని చీర, జరీపని చేసిన వదులైన చైనా సిల్కు రవిక. మాలతీపూలు జారిపోతున్నాయి ఆజుట్లోంచి. ఆమె బయటికి వచ్చింది.

"సుదర్శన మేమన్నా అన్నాడా?"

ఆమె మాట్లాడ్లేదు. నిశ్వాసభారంచేత సుందరమైన ఆమె వక్షస్థలం కంపించిపోయింది.

శ్యా—ఏం చెప్పు. నాతో చెప్పటానికేం అభ్యంతరం? నేనురి తోటి ఆననుగా.

మా—మా అన్నయ్య యింత క్రూరుడని నాకు తెలియదు.

"సుదర్శనమా?" అని తనమంచం దగ్గర కీడ్చుకున్నాడు శ్యామల్.

మా—నా ప్రవర్తన మతనికర్థమే కాలేదు. నన్ను చాలా అనుమానంగా చూస్తున్నాడు. నావల్ల తనకు సంఘంలో చాలా అవమానంగా వుందిట.

శ్యా—సంఘం? సంఘం న్యాయాన్నే విమర్శిస్తుందా? సంఘం నిజంగా గుడ్డిది. ఏనాడో అవసరపడి నిర్మించుకొన్న తత్వం ఈనాడు సరిపడక దేశమంతా పాడయిపోతున్నా, ఆచారంకొరకు వ్యక్తులను, తనన్యాయకంగా జాతినంతా నిర్వీర్యంచేస్తున్నది సంఘం. ఆయన సంస్కారప్రియుడుగా మరి.!

మా—ఇంతకాలం పెండ్లి లేకుండా వుండటం ఏమిటని మా ముసలమ్మ ఒకటే గోల. అన్నయ్యకుగూడా నామీద వేరు భావం కలిగింది. ఇంట్లోవుండటం చాలా కష్టముగా వుంది.

శ్యా—నీకుమాత్రం ఎందుకు స్వాతంత్ర్యంలేదు యింట్లో వుండటానికి? నీకేం కష్టం? నాదగ్గర కొచ్చేయి. నిన్ను గుళ్లో పెట్టి పూజించుకుంటాను.

మాధురి ఏదో ఆలోచనతో చూస్తోంది. శ్యామల్ ఆమె హృదయావేగం మాన్పటానికి యత్నిస్తున్నాడు. వివాహం స్త్రీ నిర్బంధంగా ఎందుకు చేసుకోవాలో మాధురికి అర్థంకాలేదు. వివాహం చేసుకోని వాళ్లంతా నీతిబాహ్యులేనా? పెండ్లి పేరుతో జరిగే ఘోరాలు సామాన్యంగా పెట్టుకుంటె ఇది ఎంత పవిత్రమైందో లోకానికి తెలీదు. వివాహం ఒకవిధంగా ప్రేమనొక్క సంకుచితరూపం గావచ్చు.

ప్రపంచాన్నంతా ప్రేమించటం పెళ్లి చేసుకున్న వాళ్లకు తెలీదు. ఒకరినొకరు ప్రేమించుకోటంతోటే వారిబాధ్యతలు తీరిపోతై. మిగతా లోకమంతా వారి ఆదరణకు పాత్రం కాదు. సర్వం ద్వేషమయంగానే తోస్తుంది. ఇట్లాంటి ఆదర్శంతో జరిగే పెండ్లిండ్ల వల్ల లోకానికేం ప్రయోజనముంది? అందువు అభిప్రాయ భేదాలు, అన్యోన్య అనుమానం ప్రబలి ఒకరిపైనొకరు పశుత్వంగా సంచరించటం, ఇంత అన్యాయం, అవినీతి పాకిపోయినై. ఇంకా సంఘాన్ని పట్టుకొని ప్రేలాడాలంటే వివేకంగల ఏపురుషుడు, ఏ స్త్రీ ఒప్పుకోవరు? మాధురికి పదహారేండ్లు వచ్చినయి. ఏకాగ్రమైన ప్రవర్తన గలది. మానవుడు లోకంలో జీవించియుండాలంటే ప్రేమించటమే నేర్చుకోవాలి. శరీరంలోని అన్ని కోశముల్లోంచి ద్వేషం నశించి పోవాలి. ఆ ప్రేమ సృష్టిలో విద్యుత్ప్రవాహంలాగు అనుక్షణం కదులుతోంది. అన్ని భూతాల్లోకన్నా మానవుడు వివేకంగలవాడు గనుకనే దాని సరియైన స్వరూపం చూస్తాడు. ఆమహోన్నత్యం లోకానికి చూపిస్తాడు. ఇట్లా కుటుత్వం గ్రహించి ఉపాసించడానికి సంఘంవల్ల విరోధం కలుగుతే, అవలీలగా సంఘాన్ని త్రోసివేసి వ్యక్తిత్వం రంజ చేయవచ్చు. ఇది మాధురిమతం.

శ్యా—మధూ! ఏమి ఆలోచిస్తున్నావు?

"ఏ తెలతా" అని లేచింది. వెంటే శ్యామల్ బయలుదేరాడు. ఆ రోజంతో ఆనందంగా గడపా లనుకున్నాడు. పాపం మాధురి మనస్సేమీ ప్రశాంతంగా లేదు.

పున్నాగంకొమ్మలు క్రిందికే వాలి ఉన్నయి. ఒకకొమ్మమీద చేయివేసుకుని చంద్రుడికేసి ఊరికె చూస్తూనిల్చుంది. శ్యామల్ ఎదురుగా నిల్చొని భుజంమీద చెయివేసి, "నీవు వెళ్లొద్దిప్పుడు, ఇంతవిచారంలో" అన్నాడు. మధుముఖంలోని, కళ్లల్లోని అమృతమంతా తాగుతూన్నట్లున్నయి శ్యామల్ నేత్రాలు. ఆమె ఏం మాట్లాడలేదు. గాలికి తలమీదముసుగు లేచిపోయింది. శ్యామల్ సర్దుతూ—

"నాసేవ నీకిష్టంలేదుకదూ!" అని అన్నాడు.

మధుబొమలు ముడివడ్డయి. తిన్నగా అతనికేసి చూసింది. "మధు నా కెందుకు సేవచెయ్యాలె శ్యామల్, నీవిన్ని చేయటలేటి? నేనొప్పుకుంటానా?"

క్రమంగా మాధురి తన ఆలోచనలన్నీ మనస్సుతో నేసింది ఏదో సమాధానంచెప్పి.

శ్యా—నీ వట్లా వుంటావుగాని క్షణం నిన్ను చూడక పోయినా బతక లేను.

మా—అయ్యో! నావల్ల ఎంతబాధ నీకు?

మాధురి అతనిచెంపలు దయతో నిమిరింది.

"నామీద ఎందుకింత ప్రేమ నీకు?"

శ్యామల్ ఏంమాట్లాడకుండా తల వంచుకున్నాడు.

శ్యా—ఎందుకంటే—నీవు మాధురివి గనుక.

మా—నిజంగా?

శ్యా—నీవు నాదానివి కావాలని, నీ అమృతమయములైన కళ్లు ఎప్పుడూ చూస్తూ వుండాలనీ నా ఆకాంక్ష.

మా—అది ఎట్లా సిద్ధిస్తుంది?

శ్యా—నావిశ్వాసంచేత—నా నిరతిశయమైన ప్రేమచేత.

మా—నీ ప్రేమపైన నీకు నమ్మక ముందా?

శ్యా—ఆఁ.

మా—అట్లయితే నేనెప్పుడూ నీయెదుట ఎందుకు శ్యామల్?

మాధురిహృదయంలోంచి అపారమైన ప్రేమతరంగాలు పొంగులు వారినై. ఒక్కసారి శ్యామల్ కళ్లల్లోకి దీనంగా చూసి అన్నది.

"నేనంతా నీదాన్నైపోతే సృష్టిని నేను ద్వేషించినదాన్ని కాదూ! నాకు విశాలమైన హృదయమే లేదన్నమాట. అగమ్యంగా జరిగిపోతూన్న సృష్టిలోని నిత్యవ్యాపారం నా కెట్లా తెలుస్తుంది? నా కమథనం ఎట్లా కలుగుతుంది?"

శ్యా—అదంతా నా కవసరంలేదు. నీవు నా క్కావాలె. నిన్నే చూస్తూ ఉండాలి. నన్నేమిచేసినా సరే. నాజీవనం, సౌఖ్యం అంతా అప్పుడే వుంటయి.

మా—ప్రేమగలవాడికి అపారమైన ప్రేమావేశంలో వ్యక్తి లేకపోతేమాత్రం ఏంబాధ?

శ్యా—అదికాదు. ప్రేమవున్నా వ్యక్తికూడా అవసరం. అది దేహసాన్నిధ్యంచేత కలుగుతుంది. అది అనివార్యంకూడాను.

మాధురికి కొంచెం ఈమాటలో ఆలోచన కలిగింది. "ఔను, దేహానికీ, మనస్సుకు అటువంటి సంబంధ ముంది. నిర్గుణమై సర్వవ్యాపకంగా వుండే ఆత్మకు నామరూపాత్మకమైన భిన్నసృష్టి కలగడంచేతనే తానని, పరుడని భేదభావం ఏర్పడుతున్నది. అందులో వివేకంగల వాండ్లుమాత్రం ఆత్మయొక్క ఈసృష్టిక్రమరహస్యం తెలుసుకొని లోకమంతా ప్రేమపూర్ణమైన, భేదమేలేని ఒకే చిన్మయానందమని నిత్యముక్తులై సంచరిస్తారు." అని మాధురి వితర్కించుకొని

"అయినా అది యింకా పక్వదశ కాదంటాను" అన్నది.

శ్యా—ఔను, దేహం ఉన్నంతవరకు కాలేదనేచెప్పాలి.

మా—దేహ మేం ఆటంకం చేయదు. అది కాకుండా దేహం తన అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించటానికి ఒకసాధనంగాకూడా వుంటుంది అనుకుంటాను.

శ్యామల్ ధోరణి నేను పైకెక్క నీయటం లేదు మాధురి. మాధురి సామర్థ్యం, ఆమె ప్రేమయొక్క తత్వం క్రమంగా తెలుస్తున్నయి. ఎవరో వేదాంతులు చెప్పేమాటలుగాని యిది సామాన్యంగా లోకం చీదిని వప్పుకోదు. అయితే యౌవనం తొణికిసలాడే మాధురిరూపాన్ని పొందేరోజుల్లో ఇట్లా మాట్లాడ్డం చాలా ఆశ్చర్యంగా తోచింది అతనికి.

చాలా పొద్దుపోయింది. ఇక యింటికి పోలేక మాధురి పడకకుర్చీ మీద, శ్యామల్ పక్కకుర్చీమీద పడుకున్నారు. చంద్రుడికి రాత్రల్లా వారిని కాపలాచెయ్యడమే సరిపోయింది. కిటికీలోంచి పాకుతూవచ్చి తీగలు మాధురికి ఆవెన్నెలతీక్ష్ణం తగలకుండా చేస్తున్నయి. శ్యామల్ ఊరక మసులుతున్నాడు. ఇందాకటినుంచి మాట్లాడిన మాటలన్నీ అనుక్షణం ఎదుట నిలుస్తున్నయి. చివరకు నిద్రపట్టింది. తెల్లవారుజామైంది. కొంచెం ఈదురుగాలి వేస్తోంది. తెల్లవార్లు మేలుకొన్నందువల్ల శ్యాంకుడు బడలిపోయి పడమరగా తూలుతున్నాడు. మసకవెల్తురు తీగల సందుల్లోంచి మాధురిమీదపడి కొత్తరకంగా చిత్రిస్తున్నది. మాధురి కండ్లు నులుముకుంది. లేచికూర్చుంది వళ్లు విరుస్తూ. చల్లంగా కొట్టింది గాలి. శాలువతీసుకొని వేసుకుంది. శ్యామల్ నిద్రపోతున్నాడు. అతని కనుబొమ్మలేవో ఆలోచన చేస్తున్నట్లుగా వంపుతిరిగిఉన్నై.

మాధురికి శ్యామల్ ను చూస్తే చాలా జాలేసింది. పాపం! ఈతడు నన్ను ప్రేమించాడు. నేను తనదాన్నై పోవాలని అతని కోరిక. నేను తనమాధురినైతే ఇక ప్రపంచమే అవసరం లేదు. ఈ రాత్రిలో పాపం కోమలను మరచేస్తాడేమోకూడా. ఇది కామంతోకూడిన ప్రేమ. అందుకోసమనే ఒకదానికన్నా ఒకటి అందంగా కనబడినప్పుడల్లా మారిపోతూంటుంది. సౌందర్యం ప్రేమయొక్క కవచం దొంగిలించిం దొకనాడు. అదివేసుకొని, దుర్బలహృదయాలన్నీ ధ్వంసంచేస్తున్నది. సౌందర్యం జయమైంది. ప్రేమ తీరంగలది. ప్రేమలేని సౌందర్యం భయంకరమైందికూడాను. కనుక సౌందర్యం ప్రేమకాదు. ప్రేమే సౌందర్యం. అది నిశ్చితమైనప్పుడే సౌందర్యాన్ని కాంక్షింపదు. ఆ ప్రేమ ఎంత వృద్ధిఅయితే, ఎంత ప్రేమించగలిగితే అంతసౌందర్యం కానుపిస్తుంది. అప్పుడు ఒకశత్రువు, ఒకబికారి, ఒకక్రూరమైన జంతువు, అంతా సౌందర్యమయమే. అప్పుడు సౌందర్య మెక్కడో వుందని దానికోసం పాకులాడాలసిన అగత్యం తప్పిపోతుంది.

అయితే ఈభౌతికసౌందర్యానికికూడా ప్రాధాన్య ముంది. ఒకవస్తువు అందంగా కనబడితేనేగాని దానిదగ్గరకు పోము. అప్పుడు గాని ప్రేమించడం ప్రారంభంకాదు. అప్పుడే అరహస్యం తెలియటాని కారంభం. క్రమంగా ఆప్రేమను అర్థంచేసుకొని పక్వదశకు తెచ్చుకున్న ప్రేమతో ఈజగత్తునంతా ప్రేమించవచ్చు. తనప్రేమలో కామం వుంటే, అది స్వార్థపరమై, సంకుచితమై అక్కడనే నిల్చిపోతుంది. కామాన్ని అధిగమించి స్వచ్ఛతను, సమత్వంను అలవరించుకొన్నప్పు డది విశ్వవ్యాపకమై మహోపకారం చేస్తుంది.

ఇక కామం నశించడ మెట్లా? ప్రేమిస్తేనేగాని కామం నశించదు. అందుకొరకే గృహస్థాశ్రమం మహాఋషులుకూడా అంగీకరించారు. అహా! గృహస్థాశ్రమం ఎంతపవిత్రాదర్శనుగలది! ప్రేమస్వరూపాన్ని చూడటానికి ఈఆశ్రమం చాలా సహాయం చేస్తుంది. అది స్త్రీపురుషుల జన్మజన్మాంతరసంస్కారంచేత ఏర్పడుతుం దంటారు. ఏదిఎట్లావున్నా, మనుష్యప్రయత్నం చేత, భౌతికసాధనోపాయాలచేత సిద్ధించే దాంపత్యంకన్నా పైనచెప్పిందే ఉత్తమమైంది. అట్లాంటి దాంపత్యమే సిద్ధిస్తే అందు ప్రదర్శింపబడే కామమే ప్రేమ అవుతుంది. ప్రేమే కామ మవుతుంది. అప్పుడు అవస్థాభేదమేకాని అర్థభేద ముండదు. అప్పుడు ప్రపంచంలో జరిగే మానవజంతుసముదాయాల యోగక్షేమం కొఱకు పనిచేస్తూవున్న యేమహాసంస్థనైనా మొత్తంగా ఆవ్యక్తి ప్రేమించడానికి తగిన హృదయదార్ఢ్యం కలిగివుంటుంది. అట్టిలోక కళ్యాణంకోసం భౌతికభోగాలను, ప్రియమైన తన విశిష్టవస్తుజాలమును, ఒక్కసారి ఆమహాప్రపంచప్రేమ యజ్ఞానలంలో హోమంచేయగలుగుతాడు. ఆత్మార్పణంచేయటానికైన అభ్యంతరం వుండదు." ఇట్టి ఉత్తమదాంపత్యసిద్ధికోసం మాధురి నిరీక్షిస్తున్నది. ఇందుకొరకే ఆమె వివాహంచేసుకోలేదు. శ్యామల్ ను పెండ్లాడాలంటే ఆమె హృదయం వప్పుకోటం లేదు. ఇంతకుముందే వివాహితుడైన శ్యామల్ లో కావలసినంత మార్పు కాలేదు. అతని జీవితసౌధం ఏపునాదులపైన నిర్మింపబడ్డదో ఇంకా ఆమెకు తెలీదు. మాధురిఅభిప్రాయప్రకారం వివాహితుణ్ణికూడా ప్రేమించవచ్చు. అత డంగీకరించకపోతే ఆప్రేమ యింకో పునీతమార్గాన్నే అన్వేషింపవచ్చు. శ్యామల్ యింకా లేవలేదు. తెల్లవారకముందే మాధురి తన యింటికి పోయింది.

౬

గ్రామంలోవున్న బ్రాహ్మణసంఘంలో రహస్యంగా జరుగుతూవున్న ఆలోచన లన్నీ బహిర్గతమైనై. నిన్న సుదర్శనాన్ని పిలిపించి మందలించారు మాధురిప్రవర్తనాన్నిగురించి. "నీతిబాహ్యమైన యీప్రచారం, నడవడి ముందు చాలాకష్టాలకు కారణ మౌతై" అని చెప్పినారు. వాండ్ల కుటుంబాన్నంతా బ్రాహ్మణ్యంలోంచి బహిష్కరించటానికి తీవ్రప్రయత్నాలు జరిగినై. తండ్రి సంపాదించిన గౌరవప్రతిష్ఠలుచూచి యింతకాలం ఓర్చారు. కొంతమంది అసలు యిట్లాంటివ్యక్తి మనవూళ్లో వుండటం చాలా అగౌరవమని, రహస్యంగా, ఎక్కడన్నో మాధురిని చంపాలని యత్నం చేస్తున్నారు.

క్రమంగా యీవార్తలన్నీ సుదర్శనానికి తెలియవచ్చినై. తరతరాస్వాస్థ్యము, తీరని ఈవ్యాకులంలో సుదర్శనం మేధస్సంతా కరిగిపోయింది. కోమల తనదికాదని దుఃఖిస్తాడా? ప్రియమైన చెల్లెలు, ఉదారస్వభావం గలది, తన తల్లిదండ్రులు గతించినప్పటినుంచి ఒక్కకోటనే ఎడబాయకుండావుండి తనతోపాటు స్కూల్లోకూడా తిరుగాడిన ఆస్నేహం, వాత్సల్యం తోసివేస్తాడా? పరిస్థితులన్నీ సర్వనాశనంగా మారిపోతూన్నై.

ఇహానైనా వివాహాని కొప్పుకుంటే సుదర్శనం వాళ్లందరితో చెప్పి ఏం ప్రమాదం లేకుండా చేయగలుగుతారు. ఒకరు దెప్పే దేముంది? ఆమెమతం ఆమెది. సుదర్శనం మాధురితో మాట్లాట్టంకూడా లేదు. చాలా ద్వేషంగా చూస్తున్నాడు. తనమూలకంగా పరువుభంగం. తర తరాల్నుంచి వస్తూన్న కులమర్యాదంతా నశించిపోతూన్నది. సంఘమంతా త్రిప్పింది ఒకరుచేస్తే ఏమవుతుంది?

కోమల తన్ను ప్రేమించలేదు. ఇక బతకడమెట్లా ఆమె తన్ను మన్నిస్తుందని? రహస్యంగానైన ఆమె తన ప్రేమను జూపిస్తే అతనికి బాధలేదు. సుదర్శనానికి ప్రపంచంలో ఎవరినీ భార్యగా పొందాలనే అభిలాషే లేదు తన అభిప్రాయం మార్చుకోటానికైనా. కోమలతప్ప తన జీవితానందానికి ఆధారమే లేదు. అట్లాంటి కోమల తన హృదయం కనుక్కోలేదు. శాశ్వతనరకంలో పడేసింది తన జీవితమంతా. చివరకు సుదర్శనం తన మరణశయ్యమీదనైన ఆమె ప్రేమించిందని విని పునర్జన్మభారం తగ్గించుకుంటాడు. కోమలబాహువులూ, ఆమన్నని చెంపలు, అపరిష్కృతంగా వున్న ఆనాటి జుట్టు, కండ్లు ఎప్పుడు అతనికొరకు ప్రసన్నమౌతాయి. "అదిహాస్యంగా జేసిన ప్రదర్శనం, దీనికింత బాధపడుతావేం?" అని ఆచేతుల్తో, ఆమణికంకణ శ్రీలకు మెరుగుపెట్టు ఆలేతచేతుల్తో నుదురుల్నుంచి కన్నీరుతుడిచినా అతని జీవితమంతా తరించిపోతుంది. సుదర్శనం ఎన్నోసార్లు భగవంతుణ్ణికూర్చి ప్రార్థించాడు ఆమెబాహువుల్లో తన మరణం కల్పించమని.

సాత్వికమైన, కళంకరహితమైన సుదర్శనం ప్రేమావేశంలో కోమలకు భర్తవున్నాడనే స్మృతికూడా లేదు. తానే భర్తనని తనలో తానుగర్వించుకునేవాడు. ఎన్నోసార్లు కోమల కుత్తరం వ్రాయాలని ఆలోచించాడు. ఏదో వ్రాశాడు. చింపివేశాడు. శ్యామల్ కు చూపిస్తుందేమో ఆవుత్తరం, నిజంగా ఆనాటిరూపుల్లో ప్రాబల్యమేవుంటే. ఏమైనా కానీయమని ఒకవుత్తరం వ్రాసి పంపాడు.

"నీకొఱకు జీవితమైనా చాలిస్తాను. నీవు లేకమాత్రం బతక లేను. అయితే బాహాటంగ ఏం శ్యామల్ కు చెప్పకు. నాకలం ఇంతకన్నా యేం వ్రాయలేదు. నీదృష్టిలో ఇదితప్పైతే నన్ను క్షమించి పూర్ణంగానే నన్ను మరచిపో."

ఈవుత్తరం ప్రమాదవశాత్తు శ్యామల్ చేతుల్లోకి వచ్చింది. కోమల స్నానంచేస్తూ మల్లెపందిరిఆకుల్లో పెట్టి మరచిపోయింది. ఆమె చింపివేశా ననుకుంది.

ఏంచేస్తాడు? ఇంత ఘోరం జరుగుతున్నదని తెలిసేవరకు ఉన్మాదమెత్తింది శ్యామల్ కు.

తన భార్యను, కోమలను సుదర్శనం వలచాడా? ఇది యెప్పుడైనా సంభవమేనా? ఒకరు వలచి ప్రేమించిన వ్యక్తిని ఇంకొకరు లేరిమాస్తాడా? ఎంతపాపం! ఎంతసాహసం! తాను మాట్లాడే నీతికిదేనా అర్థం? తన సంస్కారమంతా పరస్త్రీచేలాకర్షణంతో ప్రారంభమౌతుందా? ఎంతమిత్రుడైనా సరే, వాణ్ణి క్షమించరాదు. ఈ సంసారం భంగంచేసేవాణ్ణి క్షమించను. తను మిత్రుడని యింటికి చేరనిచ్చినందువల్ల ఇంత మూడింది.

ఇది కోమలతప్పు. దాని మెఱపుల్తో వాడు తగుల్కున్నాడు. లేకపోతే సుదర్శన మట్లాంటివాడు కాడు. స్త్రీలది చంచలమైన స్వభావం. ఈ అవిశ్వాస మంతా కోమలదగ్గరనుంచే ఆరంభమైంది. మాధురి నాతో మాట్లాడుతున్నదని ఉడికిందికావాలె. కోమల వరాండాలో నిద్రపోతోంది. రాత్రి రెండు యామాలు దాటినై. శ్యామల్ కు నిద్రపట్టలేదు. కోమల సుదర్శనం జ్వరాన్నిగురించి పడే పశ్చాత్తాపం, పదిరోజుల్నుంచి తనుయింటికి రావటంలేదని తనను వెళ్లి కనుక్కొమ్మని నిర్బంధించడం, ఇదంతా అతని అనుమానాన్ని బలపరిచినై. సుదర్శన మెట్లా జ్వరంతో కృశిస్తున్నాడో యిక్కడ కోమల ఉత్సాహంకూడా అట్లాగే తగ్గిపోతూండటం జ్ఞాపకమొచ్చి శ్యామల్ కంపించిపోయినాడు.

భర్త రెండురోజులనుంచి తనతో సరిగ్గా ప్రవర్తించటం లేదని, సుదర్శనాని కెంత అన్యాయం చేశానని కోమల నిర్వేదంతో గడుపుతున్నది. "ఇట్లారాకాడేం సుదర్శనం! ఆవుత్తరం నాకేం బోధపడ్లేదు. అతనికెట్లా నామీద వేరే అభిప్రాయం కలిగింది. అయ్యో! యిదేం అన్యాయం! అతని అభిప్రాయాన్ని మరల్చడమెట్లా? నిష్కారణంగా చచ్చిపోతాడే! ఎట్లా యీ ఘోరం మాన్పడం? ఈ మహావ్యథతో, చెప్పటానికి వీలులేని యీవిశృంఖలావస్థలో ఊరక శయ్యమీద దొర్లుతూంది కోమల. తన కర్తవ్య మేంటి? ఇప్పుడేమి చెయ్యాలె? శ్యామల్ కాకుండా రెండో వ్యక్తిని ఆమె హృదయం ఎట్లా ప్రేమిస్తుంది? తన ప్రియమైన శ్యామల్, తన్నెంతో గౌరవంగా చూస్తూకోరినవెల్లా తెచ్చి యిచ్చేశ్యామల్, తనఅమూల్యమైన యౌవనాన్నంతా కరిగించుకొని తాగుతున్న శ్యామల్ ను వదుల్తుందా? సుదర్శనం హత్యచేసుకోవడం చూస్తుందా? బ్రతుకెల్లా బ్రహ్మచారియై, చదువంతా వృథాపుచ్చి, తన మేధ, ఆస్తి, సంపత్తు అంతా త్యాగంజేసి సన్యాసియై, చేలరై కృశించి శిథిలించిపోతాడు తాను నిరాకరిస్తే. శ్యామల్ కన్నా కోమలకిక్లిష్టావస్థ.

ఏమైనాసరే, శ్యామల్ తనభార్య నిద్రపోతున్నట్టు అవిఘ్నంగానే లేవకుండా నొక్కిచంపెయ్యాలని దృఢసంకల్పం చేసుకున్నాడు. పక్కదిగి కోమలమంచందగ్గరకు తారాడుతాడు. కోమలముఖం జూచి ఆగిపోయినాడు. నిద్రపోతూన్న ఆమెముఖంలో, కళ్లల్లో ఎంతో విశ్వాసం రాజ్యంచేస్తున్నది. నిద్రపోతున్న ఆకనుబొమ్మలు తన కోసమే నిరీక్షిస్తున్నట్టు తోచింది. శ్యామల్ పెదిమలు తమ నంటుకోటంలేదని కావాలె ఆమె మెరుగైన చెంపలు చనువుతో కదిలి నట్టు నటించింది. నిశ్వాసభారంచేత బాగా నిద్ర పట్టలేదువ్యాళ్. ఎడమ వైపు మళ్లింది. నిద్రలో స్పృహలేకపోయినా ఆమె చేయి తల్లో

పూలుసద్దుకుంది. శ్యామల్ పెద్దనిట్టూర్పు విడిచాడు. కళ్లవెంట బొటబొట నీళ్లురాలై. చేతు లాడ్లేదు. వెనక్కి పోయినాడు.

౭

సుదర్శనానికి జబ్బు జాస్తీఅయింది. జీవించటంకూడా దుర్లభమనే స్థితిలో వున్నాడు. ఒకసారి శ్యామల్‌ను చూడా లనిపించింది సుదర్శనానికి. ఆకబురువిని శ్యామల్ పరుగెత్తాడు. మరేం తొందర లేదు అని అతనికి ధైర్యంతోచింది. ఒకసారి కింకోసారి రావాలంటే శ్యామల్ హృదయం వప్పుకోటం లేదు. ఆయనమనస్సులో చాలా సంక్షోభం జరుగుతోంది. ఆరోజల్లా భోజనం లేదు. రోగుల్నికూడా చూట్టానికి వెళ్ళలేదు. తనరూములోనే కూచోని ఉన్నాడు. కోమలకు కూడా భోజనం లేదు. భర్తను సమీపించడానికి ధైర్యం లేదు. కారణం తెలియరాకుండా వుంది. తన ముఖం చూచినప్పుడింకా క్రోధం, దుఃఖం ఆవరిస్తున్నట్లు కనుపించింది. రాత్రిజరిగిన ఈవికృతఘట్టం ఆమెకు తెలియనే తెలియదు. ఆమెమరణ మెంత చేరువలో ఉన్నదో ఆమెకేం తెలియదు.

మాధురి రెండుమూడుసార్లు వర్తమానంచేసింది శ్యామల్‌ను వచ్చి మాట్లాడి వెళ్ళవలసిందని. ఊళ్లో ద్రోహులు తన్ను హత్య చెయ్యా లనుకుంటున్న సంగతి మాధురికికూడా తెలిసింది. ఈవిషయం శ్యామల్‌తో మాట్లాడుదా మనుకుంది. అతను రాకపోతే చివరకు తానే శ్యామల్ యింటికి బయలుదేరింది. శ్యామల్ గదిలోనే కూచోనున్నాడు. మాధురి వచ్చింది.

"శ్యామల్ !" అన్నది.

శ్యా—వస్తున్నా.

ఎదురుగా వచ్చాడు శ్యామల్. ఇద్దరు రూములో కూచున్నారు.

మా—అట్లా వున్నావేం యివ్వాళ ?

క్రోధంతో పొంగిపోయిన ఆ యెఱ్ఱనికళ్లలోంచి బొటబొట కన్నీళ్లు రాలినై. తన ప్రకృతావస్థ వెల్లడికాకుండా గంభీరంగా "ఏమీ లే"దన్నాడు.

మా—నీకళ్లట్లా వున్నాయేం శ్యామల్ ? ఒక్కసారి యిట్లారా. నాదగ్గరకు రా. మాధురినిచూస్తే ఉత్సాహంతో వుండేవాడివి. నేనే మన్న నీలేతహృదయాన్ని నొప్పించానా ?

శ్యా—లేదు. ఎప్పుడు లేదు. నీవల్లనే నేనింకా ప్రపంచంలో జీవిస్తున్నాను.

అని మాధురిచేతులు తన వక్షస్థలంమీదికి చేర్చుకున్నాడు.

మా—యేమిటావా ఈవూరిస్థితి? రహస్యంగా ఈ రాత్రికో, రేపో కొంతమంది నన్ను చంపెయ్యాలని తిరుగుతున్నారుట.

శ్యామల్ వికృతంగా చూస్తూ.

"వాండ్ల కేమొచ్చింది? నీకల్ల వాండ్ల కేంబాధ? ప్రపంచానికి సంఖ్యాబాహుళ్యమే కావాలెగాని న్యాయంతో పనిలేదు. వెనక ఆచారంకోసం ఎంతమంది బలి కావాలిసొచ్చింది! శ్యామల్ జీవించి యుండగా అంతపని జరుగనిస్తాడా ? ముందు శ్యామల్ వధింపబడందే మాధురికంఠం, ఆసుందరకేశభారంచేత వంపుదిరిగినకంఠం-మణిభూషణాది హారాలుకూడా భౌతికభోగాలని నిరాకరించి ప్రకృతిల తాపువ్వమాలికల నలంకరించు నీకంఠం-స్పృశింపగల కూళ యెవ్వడు?" అంటూ ఆవేశంతో లేచాడు.

మాధురి తన ఆపద నంతా మరచిపోయింది. మహారణ్యరూపమైన ఆగ్రామంలో ఈమాత్రపు వివేక మున్నవాడు, మాధు రంటే ప్రేమించేవాడు శ్యామ లొక్కడే. మాధురి శరీరం, బాహువులు, వక్షస్థలం ధైర్యంతో పొంగినై. శ్యామల్ హృదయంలో జరిగే భీభత్సోన్మాదం, కొత్తదనం మలచుకొన్న మాధురి యౌవనవికాసంలో పక్కిపోయింది.

భర్త భోజనం లేకుండా వున్నాడని, అసలు విషయమే తెలియక కాగిపోతోంది కోమల. ఈదారుణమంతా ఎందుకు జరుగుతున్నది ? పునీతురాలైన కోమల అకారణంగా యీవిషమావస్థలో ఎందుకు మగ్గిపోవాలె ? అంత మహాపరాధం ఆమె యేంచేసింది? ప్రపంచానికున్న విశ్వాసమైన, అనుక్షణం తెలుసుకుంటూన్న, ప్రేమిస్తూన్న తలమీద పూవువలె ఎంచుకుంటూన్న భర్తకు లేకపోయింది ఈనాటికి. కాళ్లమీదనైనాబడి అతన్ని భోజనానికి బ్రతిమాల్దా మనుకుంది. కోమల గదిముందరికి వెళ్లింది. ఆమె యింకా లోపలికి పోనేలేదు. "వెళ్ళిపో, అవతలికి" అని శ్యామల్ గర్జించాడు ఘోరంగా. ఒక్కకేకవేసి కోమల క్రింద పడిపోయింది. మాధురి కేమీ అర్థంకా లేదు దాని తత్వం. వెంటనే పోయి ఆమెను లేవదీసి వరాండాలో మంచంమీద చేర్చింది.

చైతన్యమే నశించిన ట్లుంది ఆమెకు. నెమ్మదిగా శైత్యోపచారాలు చేసింది. ఆమె తేరుకున్నది. మాధురి శ్యామల్ వద్దకు వెళ్ళి "అట్లా చేయటం చాలా పాపం. కోమల చాలా విధేయురాలు. ఆమె పవిత్రమైన వ్యక్తి. ఆమెదగ్గర నేర్చుకోవాలసిన విషయాలుకూడా చాలా వున్నయి." అని మందలించింది. తన అవస్థను చెప్పుకోనుటకది సమయము గాలేదు. మాధురి వెళ్లిపోయింది.

తరువాత శ్యామల్ లోపలికి వెళ్లాడు. కోమల అతని పాదాల మీదబడి వెక్కివెక్కి ఏడ్వటం మొదలుపెట్టింది. "నేనేమైన అవిధేయతగా ప్రవర్తించానా ? క్షమించండి. మీకోమల మీకోసం అగ్నిలో కురుకమన్నా సిద్ధంగా వుంది" అని యేడ్చింది. శ్యామల్ కాలు విదిల్చివేశాడు. ఆమె అవతల పడ్డది. అక్కడినుంచి లేచిపోయినాడు శ్యామల్.

౫

తనభర్తలో హఠాత్తుగా యింత మార్పెందుకు కలిగింది? ఇదంతా ఎవరు ప్రేరేపించారు? మాధురి ఇట్లా చేసిందా? లేదు. మాధురి చాలా మంచిది. కోమలంటే మాధురికి చాలాభక్తి. కోమలను రోజూ కొకసారైన కలిసి మాట్లాడేది. కోమల దృఢసంకల్పం, వినిర్మలమైన ఆమె ప్రేమ, శాంతము, మాధురికి చాలా గౌరవ పాత్రంగా వుండేవి. కోమలకు మాధురిపైన ఏమీ అనుమానం లేదు. తన శీలమునుగురించి గొప్పనమ్మకం గలిగిన ఆమెకు ఉత్తరం విషయం స్మృతికే రావటంలేదు. శ్యామల్ కెవరన్నా ఆపత్తు తెచ్చి పెడుతూంటే ఇట్లా ఆవేదనపడుతున్నాడేమో ననుకుంది. అయితే తనేం జేసింది? కోమల కేమీ బోధపడటం లేదు.

సుదర్శనాన్ని యిట్లా ఆదరించినప్పటినుండి ఆమె కిన్ని అవస్థలు తటస్థించినై. నిజంలో, చనువుగా వచ్చేవాణ్ణి, చిన్నతనంనుంచి తన గౌరవాదరాలకు పాత్రమైనవాణ్ణి వేరుభావంతో చూచినదాని కేగతి రైన న్యాయమే అనుకుంటూంది. సుదర్శనాన్ని చూడక చాలారోజులైంది. అతనికి జబ్బు ఎక్కువగా వుందని తెలిసింది. అతన్ని చూతామనుకొని కోమల బండిచేసుకుని తిన్నగా సుదర్శనం మేడదగ్గరికొచ్చింది.

మాధురి సగౌరవంగా వచ్చి ఆమెను తీసుకొనెళ్లి సుదర్శనం దగ్గరికి చేర్చింది. అతని మంచందగ్గర ఒక కుర్చీ వేసుంది. సుదర్శనం ఆమెను దాంట్లో కూర్చోమని సంజ్ఞచేశాడు. పరిచారంగా కోమల దాంట్లో కూచుంది.

కో—సుదర్శనం! ఎట్లా వుంది నీవంట్లో?

సుదర్శనం ఏమీ చెప్పలేక కళ్లనిండా నీళ్లు తెచ్చుకున్నాడు. అతని స్థితిచూచి కోమల దుఃఖం కంఠంలోనే దిగమింగింది.

కో—నీవు యింతకాలంనుంచి మా యింటికి రానందుచేత యిల్లంతా విషాదచ్ఛాయలలముకున్నయి. ఎప్పుడు చనువుతో మందహాసంజేస్తు వాదిస్తూ గంటలకొద్ది గడుపుతావో!

సుదర్శనం గద్గదంతో "కోమలా! నన్ను క్షమించు. నేను నీపట్ల చాలా ద్రోహిని. నీమనస్సును నొప్పించాను.

కోమల దీర్ఘమైన నిశ్వాసం విడిచింది. ఆనిశ్వాసంలో సుదర్శనం జీవితమంతా వన్నిహితమై కుంచుకొనిపోతున్నట్లనిపించింది.

కో:—క్షమించుకోవమే వచ్చాను. నా అనాదరణ మనస్సులోనుంచి తీసివెయ్యి నాసుదర్శనా! పవిత్రమైన నీహృదయంతో నన్ను ఆశీర్వదించు. మన హృదయాలు భిన్నభిన్నమై సమార్గాలు శాశ్వతంగా నిల్చిపోయినై. నన్ను పూర్తిగా మరచిపో. నే నీప్రపంచమున జన్మించనే లేదు. నీవు నన్ను చూడనే లేదు. నీయఖిలావ తెలిసింది. నాకిపు డేమి కర్తవ్యం తోచటం లేదు. నీవు సన్యాసివై, నీసర్వవైభవాలు విడిచి, జీర్ణించి, నశించడం నేను చూడలేను. నీకొఱకు ఈదేహానికి యిక స్వస్తి చెప్పేస్తా. ఈశరీరం, ఒకపవిత్రమైన, నిష్కల్మషమైన ప్రేమాపాసకుని బలిగా పరిగ్రహింపదు. తానే ఆమహాశక్తి వికృతావస్థలో ఆత్మార్పణం చేస్తుంది.

సుస్నిగ్ధమైన ఆమెచెక్కిళ్లు బొమ్మల్లాతమలైపోయినై.

సుదర్శనానికి ఇక జీవితంతో అవసరం తీరిపోయింది. గుండె రాయి అయిపోయింది.

సు—'కోమలా! ఇట్లారా. ఒక్కసారి నీచేయి నాహృదయం మీద పెట్టు. నాజీవితం చాలిస్తాను.' అన్నాడు అవ్యక్తంగాను, అస్పష్టంగాను.

కోమల తొట్రుపాటుతో, భయంతో సుదర్శనం హృదయంపైన చేయివేసింది. సుదర్శనం తనచేతుల్లో ఆమెచేయి అదుముకున్నాడు.

మాధురి మందు కలుపుకోవాలని వెళ్లింది యింకా రాలేదు.

శ్యామల్ బజారునుంచి యింటికి వెళ్లాడు. ఇంట్లో కోమల లేదు. దాసీని ప్రశ్నించాడు. సుదర్శనం మేడకు బండిమీద వెళ్లారని చెప్పింది. ఇంట్లో అంతా వెనుక్కుని తొట్రుపాటుతో ఒకకత్తిని గుప్తం చేసుకున్నాడు. కోమలతో కాపురంచేసిన ఆయింటిలో యిక పాదం పెట్టవలచుకోలేదు. ఆయింటితో, కోమలతో ఆనాడే ఋణం తీరిపోయింది. భోజనంలేదు. జుట్టంతా దుమ్ముకొట్టివుంది. కాలినడకతో తూలుతూ బయలుదేరినాడు. శ్యామల్ ను ఇంతమోసం చేయటం, ప్రాణమంతా తనదిగా చేసికొన్న నన్నా యీఘోరం, అంటూ సుదర్శనంయింటికి వచ్చాడు.

ఇల్లంతా శాంతంగావుంది. సుదర్శనం పడుకొనున్న గదిదగ్గరకు వెళ్లాడు. ఏముంది! అతని పిచ్చి మస్తిష్కమంతా ఆవరించింది. సుదర్శనం హృదయంమీద కోమలచెయ్యి. తనచేతుల్లో అదుముకొని కండ్లు మూసుకొని వున్నాడు సుదర్శనం. శ్యామల్ వికృతంగా కేకలువేసి బొబ్బరించాడు.

"దురాత్మురాలా! ఇంత విశ్వాసఘాతకురాల వని అనుకో లేదు. నీ ఆలోచనలు—యత్నాలు—" అంటూ కోమలమీదబడి కంఠమంతా నులిమేస్తున్నాడు. ఆ మహాసాధ్వి కంఠంలో ఏదో ప్రార్థనము నలిగిపోయింది. జేబులోంచి కత్తి తీశాడు. ప్రమాదం! ప్రమాదం! మేడలోని విద్యుద్దీపాలన్నీ ఒక్కసారి ఆరిపోయినై. కన్రంటునిల్చి. మేడంతా పెద్దఅల్లకల్లోలంగా వుంది. ప్రతిధ్వనించిపోతోంది. ఎవరో అడ్డంగా వచ్చారు. "ఇది మహాపాపం. ఏమిటు కింతసాహసం?" అని కత్తి పట్టుకోబోయినారు. అందునిమిషాల్లోమళ్లీ దీపాలన్నీ వెలిగినై.

ఏముంది? చేతుల్నిండా నెత్తురే. ఒళ్లంతా నెత్తురే. శ్యామల్ బాహువుల్లో మాధురి మెడ తెగి వ్రేలాడుతూంది. శ్యామల్ పెద్దకేక వేసి ఏడుస్తూకూలిపోయినాడు. కోమల మాధురికాళ్లమీదబడి జీవితం చాలించింది. ఈ విశ్వప్రళయమంతా సుదర్శనం మరణశయ్యమీద తేలకండ్లతో పరికిస్తున్నాడు.

కాళ్ల చప్పుడు

వెంపటి నాగభూషణంగారు

౧

అప్పుడప్పుడు వినబడేది—కాళ్ల చప్పుడు. పగ లేమీ వినబడేదికాదు. రాత్రిళ్లే చప్పు డవుతూండేది,—ఎవరో గబగబా బంగాళాతోటలోంచి నడిచివచ్చి మెట్లెక్కుతున్నట్టుగా. అదుర్దాతో తలుపు తెరిచి చూచేది, ఆ అమ్మాయి. కాని ఎన్నిమారులుచూచినా మోసమే. ఎవ్వరూ కనబడేవారు గాదు. "చిత్రంగా వుందే—" అని పూర్కునేది.

ఎంత ధైర్యంగా వున్నా పగటిపూట ఆవిషయం తల్చుకుంటే గుండె తల్లడిల్లేది. బంగళాకంతకు తను, ఒక ముసలమ్మ తప్ప ఎవ్వరూ లేరు. ముసలమ్మకు తన ధోరణేమో, తనేమో తప్ప యితరవిషయాలు అర్థంకావు; వాటినిగూర్చి విచారించదుగూడాను. అందుచేత ఆ అమ్మాయి వొంటరిగానే ఉన్నట్టు భావించేది. అందులో పగలంతా ఎట్లాగో అట్లా కాలయాప నవుతుంది. కాని రాత్రి వొంటరిగా పడుకుంటే ఎన్నో ఆలోచనలు తోస్తాయి. ఎన్నో విషయాలు జ్ఞప్తికి వస్తాయి. ఎన్నో భావాలు పొడచూపుతై. అవి అట్లావుండగా, అప్పుడప్పుడు—కాళ్లచప్పుడు. చూచేసరికి ఎవ్వరూ ఉండరు. ఇక ఆ అమ్మాయి అపరిమితమైన భయం చెందేదంటే అసంభవ మేమీ లేదు.

కాని కొన్నాళ్ల కది అలవాటైపోయింది—కాళ్ల చప్పుడు. ఆ అమ్మాయికి రాత్రిపూటలందు కలిగే అనుభవాలలో అదొకటైంది. అయినా కొన్నాళ్లదాకా అర్థం చేసుకోలేదు. చివరకు గ్రహించింది—తన వొంటరితనాన్ని పారద్రోలి, కాపలాయుండేటందుకు అతను రాత్రులందు ఆయాప్రాంతాల తారుమారాడుతున్నాడాలని. బ్రతికున్నపుడు అత నామెను ఎంతగానో ప్రేమించేవాడు. ఎంతగానో ఆదరించేవాడు. పంచప్రాణాలు ఆమెమీద ఆధారంచేసుకుని జీవించాడు. ఆ అమ్మాయిని తన హృదయరాజ్ఞిగ గౌరవించేవాడు. అట్లా చేసేవాడంటే ఆశ్చర్య మేమీ లేదు;—అత నొక కవి; ఆనందవాటికలో స్వైరవిహారంచేస్తూ రమ్యగీతిక లాలపించే కవి. అందుచేత అత నా అమ్మాయిని మల్లెపువ్వల్లే చూచుకొనేవాడంటే, అ దతని స్వభావానికే అయివుంటుంది. ఆ అమ్మాయి నొక మంచి గంధపు మంజూషగా భావించేవాడు. ఆమెను చూచి ఉత్సాహంపొందేవాడు.

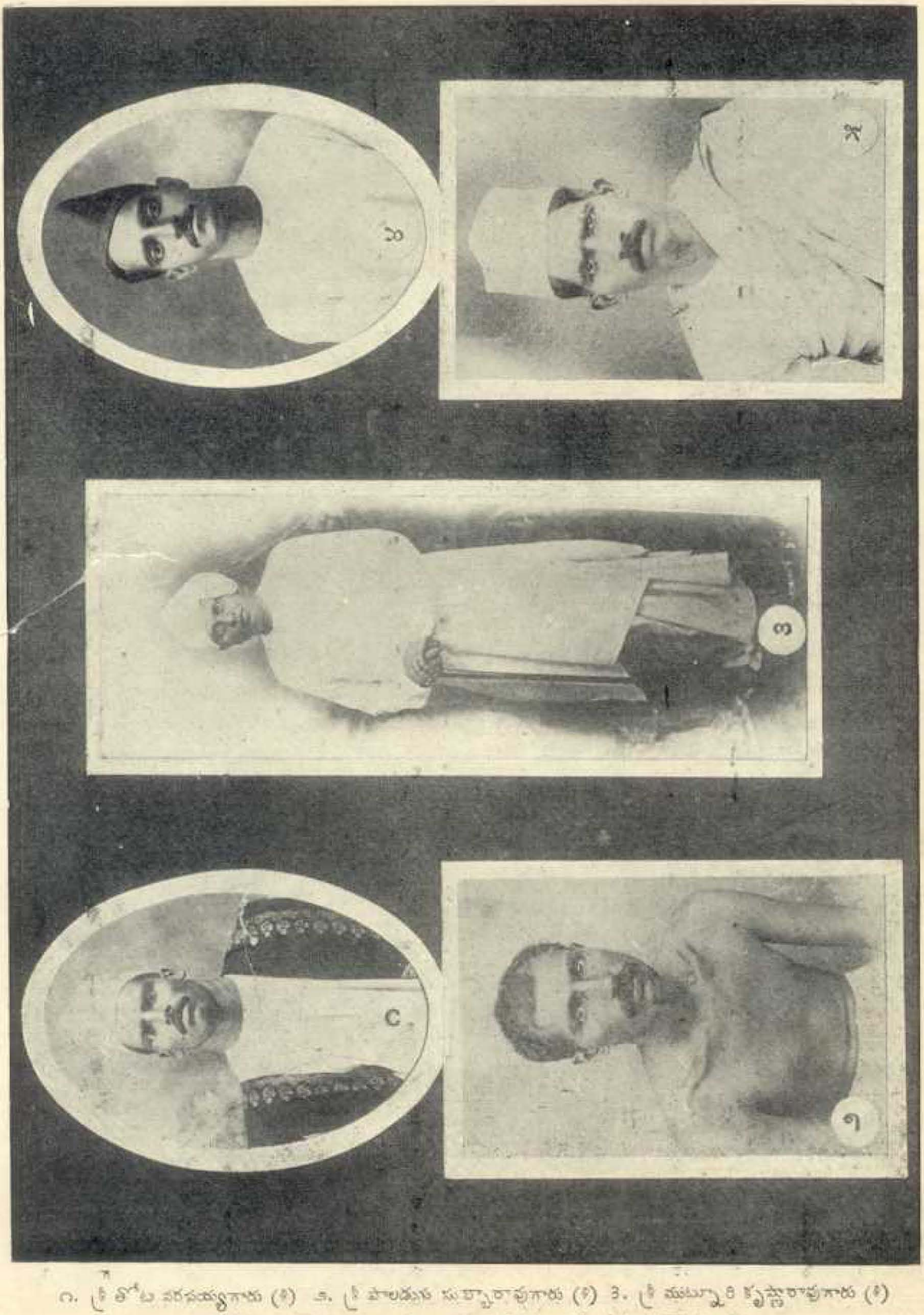
ఆవిధంగా ఆఅమ్మాయి అతని భావోత్కర్షానికి మూలకారణమైనదంటే, ఆవిడదికూడా కొంత ప్రయత్నం వున్నదన్నమాటే. అతని వుద్దేశ్యం గమనించి, అతనికి వ్యుత్పన్నరాలుగా వుండాలని ప్రయత్నించేది. ఏవిధంగా సంచరిస్తే అతని మనోవీథిలో భావవీచికలు వీచేవో ఆ విధంగానే సంచరించేది ఆపిల్ల.

అట్లా ఒకరిలో ఒకరు విలీనమైపోయి రాయంచలల్లె జీవితపథాల్లో విహారంచేసేవారు. స్వచ్ఛమైనప్రేమ వారిది; నిర్మలమైన వాత్సల్యం వారిది;

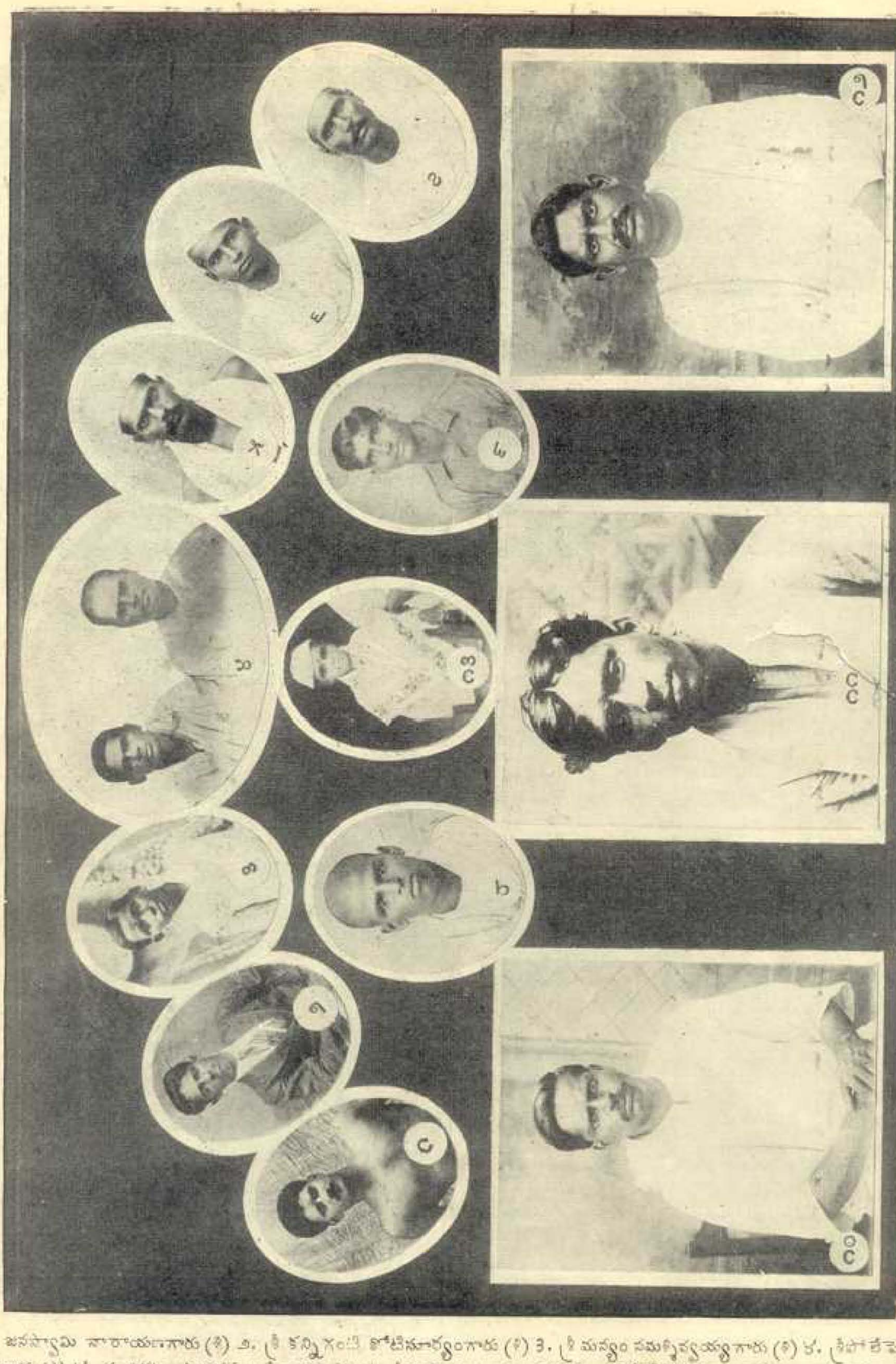
* * *

౨

అనుకోనిదే తటస్థించింది ఆపద. కల్లోనైనా వారనుకోలేదు అట్లా జరుగుతుందని. తెలిసివుంటే ఏంచేసే

౧. శ్రీ తోట నరసయ్యగారు (కీ) ౨. శ్రీ పాలడుగు సుబ్బారావుగారు (కీ) ౩. శ్రీ మట్నూరి కృష్ణారావుగారు (కీ)
౪. శ్రీ వారణాసి వెంకటాచలంగారు ౫. శ్రీ చిన్నమనేని వీరయ్యచౌదరిగారు.

౧. శ్రీ జనస్వామి నారాయణగారు (శి) ౨. శ్రీ కన్నెగంటి కోటేసూర్యంగారు (శి) ౩. శ్రీ మన్యం సమక్ష్మీవ్వయ్యగారు (శి) ౪. శ్రీ పాలేపెద్ది రామమూర్తిగారు (ఏ) ౫. కూచిభొట్ల ప్రభాకరశాస్త్రిగారు (బి) ౬. శ్రీ కొల్లి సుబ్బయ్యగారు(శి) ౭. శ్రీ ఏలేశ్వరపు ఆంజనేయులుగారు(శి) ౮. శ్రీ చిల్లా రాఘవయ్యగారు(శి) ౯. శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు(శి) ౧౦. శ్రీ సూరపనేని వెంకటరత్నం చౌదరిగారు(శి) ౧౧. శ్రీ డా. ఏ. బి. నాగేశ్వరరావుగారు(శి) ౧౨. శ్రీ కై. సుబ్రహ్మణ్యంగారు(శి) ౧౩. శ్రీ వక్కలంక సుబ్బరావుగారు(శి) ౧౪. శ్రీ దేవులపల్లి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు(శి)

వారో మన మూహించలేం. కాని పర్యవసాన మేమిటంటే—అతను ఆకస్మికంగా చనిపోయినాడు. అంతటి కవి, అంతటి ప్రియుడు, మరణించాడు. అతను, ఆఅమ్మాయి కలిసి సంతోషంతో నిర్మించే ఆనందమాల పూర్తిగాక మునుపే పెరిగిపోయింది.

తనలో ఒకభాగం విడిపోయినట్లుగా విలపించింది. అంతా శూన్యంగా కన్పించింది—ఆఅమ్మాయికి. భావి జీవితమంతా పెద్ద వారాన్నిధిరూపం దాల్చి ఆమెముందు కన్పించింది.

ఇక ఆఅమ్మాయికి మరోలోకం లేదు; మరోఆసక్తి లేదు; మరోధోరణిలేదు; అంతా గతించిన ప్రియుని స్మరణలో సమసిపోయింది. ఎప్పుడూ అతన్నిగూర్చి విచారించేది; కళ్లు చిల్లిపడ్డాయేమో యన్నట్లుగా ఏడ్చేది; విధిని నిందించేది; దేవుణ్ణి దూరేది. ఒకప్పుడు తనంతటి అదృష్టవంతురాలు, సౌఖ్యవంతురాలు లేదని ఆనందించింది. ఇప్పుడంతా మాయమైపోయింది. ఒక్కతే జీవితం గడపాలిసివచ్చింది. అది ఆమెకు భయం.

అదిగాకుండా, అంత పెద్దబంగళాకు ఆమె ఒక్కతే. ఊరికి దూరంగావుండి, శాంతవాతావరణ ముంటేనే గాని కవితాధోరణి రా దనే నమ్మికతో అతను ఊరికి బయట అందమైన బంగాళా కట్టించాడు. దాన్ని అందంగా అలంకరించాడు. అందులో తను, ఆఅమ్మాయి అందంగా కాలం గడిపేవారు. అందులోనే యిప్పుడా అమ్మాయి వొంటరిగా వుండవలసివచ్చేసరికి కష్టమైంది. కొంత ధైర్యం తెచ్చుకుని ఉంటూంటే అప్పుడప్పుడు రాత్రిసమయాల్లో కాళ్లచప్పుడు వినబడేది. తనప్రియుడు తనని చూడ్డానికో, తనకు తోడుండడానికో వస్తున్నా డని సమన్వయించేసుకొని ఆ చప్పుడికి అలవాటుపడ్డది ఆ అమ్మాయి.

ఇదంతా యింట్లోవుండే ముసలమ్మకు లేశమైనా తెలియదు.

* * *

3

కాలం జరిగిపోయింది. ఉషస్సులు, ఉగాదులు తరలిపోయినై. బంగాళాలోని చెట్లు యథాప్రకారంగానే చిగురుస్తున్నై. మామూలుగానే సూర్యుడు తన బంగారు కాంతితో బంగాళాని ముంచివేస్తున్నాడు.

అంతకంతకు అతన్నిగూర్చి తలపోయడమే తగ్గించింది. ఇంకా కొన్ని నెలలు జరిగినతర్వాత స్మరించడమే మానేసింది. తన మామూలుధోరణిప్రకారం సంగీతం, సాహిత్యం కృషిచేసేది. రాత్రి అడుగులచప్పుడు వినిపించేదికాదు. ఆ అమ్మాయిదృష్టిలో అది అంతరించింది. అతనే అంతరించినప్పుడు, యిక అదా మిగిలేది?

* * *

కేవలం చిన్నపిల్ల ఆ అమ్మాయి. పద్ధెనిమిదేండ్లు నిండాలేవు. దురదృష్టంవల్ల జీవనభారం విరుచుకు మీద బడ్డదిగాని లేకపోతే ఆనందప్రేంఖలో ఊగుతుండవలసిన పిల్ల.

ఆనాడు లోపలంతా ఉక్కగావుండడంచేత కాస్త చల్లగాలి పోసుకుందామని బంగాళా ముందుతోటలో పచారుచేస్తోంది. వెన్నెలకెరటాలు తోటనంతా ముంచివేస్తున్నై. నడుస్తూ ఆమె చంద్రకాంతపువ్వులు చెండు గ్రుచ్చుతోంది......తటాలున తల పైకెత్తి చూచింది... గేటు తెరచినట్టుగా శబ్దమైంది. నిదానించి చూచింది...

"......వున్నాడా?" అన్నాడు ఆ వచ్చినతను.

ఆఅమ్మాయి తెల్లబోయింది.

"......వున్నాడా?" అన్నా డతను మళ్లీ......... తెల్లనిసూట్ వేసుకున్నాడు. చేతులో చిన్న పోర్టుమాంటో వుంది. నడుస్తూ బంగాళావరాండా మెట్లు సమీపించాడు.

"కూర్చోండి"......అని ఆ అమ్మాయి కొంచెం వెనక్కి వెళ్లింది.

పోర్టుమాంటో ప్రక్కనపెట్టి, సోఫాలో కూర్చుని సిగరెట్ ముట్టిస్తూ "క్షమించండి" అన్నాడు.

"పరవాలేదు. ఎక్కడినుంచి రావడం? ఎందుకు ....?"

"నేను, అతను చిన్నప్పటినుంచి స్నేహితులం. నేను అతనిపెళ్లికూడా వచ్చాను, మీకు జ్ఞాపకంలేదా?

అప్పుడే చూచా మిమ్మల్ని. మళ్లీ చూడలేదు. అతను మాత్రం పదాదిక్రింద కాంగ్రెస్‌లో కనబడ్డాడు. ఇప్పుడే పూరుపనుండివచ్చి, యితనుండగా మరొకచోటబస చేయుడ మెందుకని సరాసరి యిక్కడికే వచ్చాను......ఏంజేస్తున్నాడు. బయిటికివెళ్లాడా?" అన్నాడు ఒక్కగుక్కలో.

ఆ అమ్మాయి చలించింది. పూర్వమంతా ఒక్కమారు తళుక్కుమని మెరసింది, ఆమె హృద్వీథిలో. ఏమీ చెప్పలేక నిలబడిపోయింది. ఇంతలో నిప్పుపుల్లగీసి రిస్టువాచివంక చూచాడు అతను. ఆ కాంతిలో అతని ముఖం తళతళ్లాడింది. కళ్లకు పాన్సునేజోడు వుంది. పాతికేళ్లుండవచ్చు నతనికి.

"లోపలికి వెళ్లి విశ్రమించవచ్చు. ప్రయాణం బడలిక......" అన్నది.

"అత నేడీ, యిప్పుడు వస్తాడా?"

"అదిగో అల్లా వెళ్లవచ్చు. ఆగదిలోకి పదండి..."

అతని కేమీ అర్థమైందికాదు. అతనిమాట ఎన్ని మారులు అడిగినా తటస్థంగావుండి మాట మార్చివేస్తోంది. ఆమె అతనిభార్యని అతనికి గుర్తుంది. సరే ననుకొని యింట్లోకి ప్రవేశించాడు. హాల్లో పెద్ద లామింగ్టనులైటు వెలుగుతోంది. కుర్చీలు, సోఫాలు, బల్లలు అన్నీ పూలతో నిండివున్నాయి. ఆహాలు దాటి లోపలిహాల్లో ప్రవేశించి కుడివైపునున్న గది జేరాడు. లోపల వాషింగ్టనులాంపు ఉన్నది. గదిఅంతా సువాసనమయం. ఒకప్రక్కను దోమతెర దిగవేసిన పందిరిమంచం ఉన్నది. మధ్య చిన్న టీపాయ్‌మీద రాధాకృష్ణులు రాతివిగ్రహం ఉన్నది.

సూటువిప్పి, పైజామస్ తొడుక్కున్నాడు మిత్రుడు. ఎదురుగావున్న అద్దంలో చూసుకుంటూండగా ఆ అమ్మాయి ప్రవేశించింది. తెల్లని సిల్కుచీర కట్టుకుంది. బోడీస్ తొడుక్కుంది. సంచీజడవేసి చివర రిబ్బనుతో కట్టేసింది. మెళ్లో ఒక్క లాంగ్ చైన్‌మాత్రం వున్నది. దీపంకాంతిలో ఆమెముఖం మెరసింది. మిత్రుడు వెనక్కు తిరిగి చూచాడు. పూర్వం ఆమెను పెండ్లికిచూచినదానికీ యిప్పటికీ చాలా వ్యత్యాసం వున్నది. నిలువెల్ల చూచాడు.

ఇంతలో ముసలమ్మ 'టీ' ట్రే తెచ్చి అక్కడ బల్లమీదపెట్టి వెళ్లిపోయింది. రెండుకుర్చీలు దగ్గరగా లాగింది ఆ అమ్మాయి. ఒకదాంట్లో తను కూర్చుంది. రెండోదాంట్లో అతన్ని కూర్చోమన్నది. అతను కూర్చున్నాడు.

"పుచ్చుకోండి" అని అన్నది చిరునవ్వుతో

"అత నేడీ?"

"పుచ్చుకోండి, చల్లారిపోతుంది"

"అతను......?"

"వస్తారు, కానీండి"

ఇద్దరూ టీ పూర్తిచేశారు, ఒకరివంక ఒకరు చూచుకుంటూ.

"మిమ్మన్ని చూసి రెండేండ్లయింది..." అన్నాడు మెల్లగా.

ఆమె సిగ్గుపడ్డది. బుగ్గలు ఎర్రబారినై. "కావచ్చు" అన్నది కోమలంగా.

"అప్పటికంటె అందం......"

"అయితే మీరు ఏమి చేస్తూంటారు?"

"మొన్ననే ప్రాక్టీసు పెట్టాను, మద్రాసులో"

"మద్రాసులోనా?"

"అవును. బీచి అది హాయిగా వుంటుంది."

"అవును, నిజమే. ఎవరోరుంటున్నారు, అక్కడ?"

"ప్రస్తుతం నేను, వంటవాడు, పెండ్లిఅయేదాకా!" అన్నాడు చిరునవ్వుతో.

ఆమె నవ్వింది.

ముసలమ్మ వచ్చి భోజనానికి రమ్మంది. ఇద్దరూ లేచివెళ్లారు.

*　　*　　*

భోజనంచేస్తూ "అత నేడీ?" అన్నాడు.

"వస్తారులెండి, కానీండి" అన్నది ఆ అమ్మాయి.

*　　*　　*

రాత్రి గడచిపోయింది. తెల్లవారి కాఫీ త్రాగుతూ "అత నేడీ?" అన్నాడు.

"వస్తారు, కానీండి" అన్నది మామూలుగా.

*　　*　　*

౪

అతిథిమిత్రుడు వచ్చి నాలుగురోజు లైంది. "అత నేడీ" అని అడుగుతూనే ఉన్నాడు. "వస్తారు లెండి" అని ప్రత్యుత్తరమిస్తూనే ఉన్నది.

"చాలా వింతగా ఉన్న దే" అనుకునేవా డతడు.

ఆమె అట్లాగే అనుకునేది.

*　　*　　*

సాయంకాలం 'టీ' త్రాగి యిద్దరూ గదిలోనే కూర్చున్నారు. వరాండాలోనికి తెరుచుకున్న ద్వారానికి లేసుతెర వ్రేలాడుతోంది. బయట అంతచీకటిగా లేకపోయినా, లోపల చాలాచీకటిగా వున్నది. అయినా, దీపం మాట వారిద్దరిలో ఒక్కరూ అనుకోలేదు. ఏదో ఆలోచనలో బడ్డారు. తటాలున అన్నది ఆఅమ్మాయి: "మరి, మరి, మీకు వొంటరిగావుండడం కష్టంగాలేదూ, మెద్రాసులో?"

అట్లా అడుగుతుందని అత డనుకోలేదు. ఏమి చెప్పడానికీ తోచిందికాదు; అయినా చెప్పకతప్పదు.

"నిజమే. ఉంటుంది. ఆ అనుభవం ప్రస్తుతం మీకుకూడా వున్నట్టుందే?" అన్నాడు సమాధానంగా.

"అయితే యిద్దరం కలిసి వొంటరితనాన్ని......"

గభాలున గదిలో ప్రవేశించి గాలికెరటం ఆ మాటల్ని చెదరివేసింది.

"ఏమిటి, అంటారు?" అన్నాడు.

"ఇద్దరం కలిసి.........చప్పుడు, చప్పుడు...... వచ్చాడు, వచ్చాడు."......అని అవ్యక్తంగా కేకలేస్తూ భయంతో అతన్ని గట్టిగాపట్టుకుంది.

అతని కేమీ తోచిందికాదు. శరణార్థి యైన ఆ అమ్మాయిని అతను కౌగిట్లో గట్టిగా దాచిపెట్టి— "భయంలేదు. ఏదో చప్పుడు. ఏమీలేదు." అన్నాడు.

"కాళ్లచప్పుడు, కాళ్లచప్పుడు. వచ్చాడు, వచ్చాడు." అన్నది రుద్ధస్వరముతో.

అతను నాలుగువైపులా చూచాడు. నాలుగు మూలలా పరికించాడు. ఎవ్వరూ లేరు. కాళ్లూ లేవు; చప్పుడూ లేదు.

"ఎవ్వరూ లేరు. వీధిలో పొయ్యేవాళ్ల కాళ్ల చప్పుడు, బహుశః. భయం లేదు." అంటూ ఆమెభుజాన్ని నిమిరాడు.

ఆమె తల అతని వక్షస్థలంమీద ఆనుకుంది. చేత్తో కళ్లుమూసుకున్నది.

ఇంతలో ముసలమ్మ లైటు తెచ్చి అక్కడ పెట్టి వెళ్లిపోయింది. వీళ్లని గమనించనేలేదు.

లైటువెల్తురు చూచి ఆ అమ్మాయి గభాలున అతని కౌగిట్లోంచి లేచి పెడముఖం పెట్టి నిలబడ్డది. వెండ్రుకలన్నీ చెదరినై. చీర నలిగింది.

"ఎవ్వరూ లేరు. చూడు" అంటూ అత నామె చెయ్యి పట్టుకుని వరాండాలోకి పోయి చూచాడు. ఎవ్వరూ లేరు. ఆమె కళ్లల్లో బెదు రింకా తగ్గలేదు.

ఆ అమ్మాయి వరాండా పిట్టగోడ నానుకుని నిల్చున్నది. అత నామెప్రక్కగా నిలబడ్డాడు. మెట్లదగ్గరున్న ద్రాక్షపందిరిలోనుంచి వెన్నెల వారిమీద పడుతోంది.

"ఎందు కంతభయం......ఎవరు వచ్చారని?"

"అతను. అతను......" అంటూ అతని చేతిని గట్టిగా పట్టుకుంది. తిరిగి బెదిరిపోతుందేమోనని అత డామెను రెండుచేతుల్తో పట్టుకున్నాడు. ఆఅమ్మాయికూడా తన రెండుచేతుల్తో అతన్ని పెనవైచింది. మరి అయిదునిమిషాలవరకు అదే పోజు.

*　　*　　*

ఆ అమ్మాయికి యిక కాళ్లచప్పు డెప్పుడూ వినబడలేదు.

*　　*　　*

సావిత్రీ సతీత్వము

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

౧

మనదేశమునందు సావిత్రీచరిత్రము నెఱుగనివారు లేరు. పిల్లలాడెడి ఆటపాటలు, పామరు లాడెడి వీధినాటకములు, హరిదాసులు జరిపెడు హరికథాకాలక్షేపములు, విద్యాధికు లాడెడి అంగరంగవైభవోపేతములగు సుప్రసిద్ధనాటకములు, సినిమాలోని వగాగ బొమ్మలు, వేయేల - ప్రజారంజకములగు ప్రతికాలక్షేపమునందును సావిత్రీచరిత్రము చర్విత-చర్వణముగా ప్రజలచే గౌరవింపబడుచునే యున్నది. ఈవిధముగా వ్యక్తులగు బాలబాలికలాడెడి ఖేలనములు మొదలుకొని కళాప్రవీణుల నాట్యపరిషత్తులవఱకును యెల్లరచే పూజ్యతమముగా నెన్నబడుచున్న ఈ సావిత్రి చరిత్రమునందు గల విశేషమేమి? ఆమె పాతివ్రత్యమహిమచే దండధరుని దర్శించి పెనిమిటి జీవములను గొనివచ్చుటయేనా? ప్రజలకు పరిచితమగు విషయమిదియేకాని సావిత్రీచరిత్రమును పరిశీలించినచో నింతకంటె నధిక విషయములుగూడ కలవు. ఏవ్యక్తి జీవితమునందైనను మనుజుల నధికముగా నాకర్షించునది యావ్యక్తియొక్క అపూర్వత్యాగమే. త్యాగముకంటె ప్రజాహృదయము దూఱగొనగల విషయము మానవజీవితములో నేదొండు లేదు. అట్టిత్యాగము సావిత్రిజీవితమునందు మిక్కిలి చిన్నవయస్సుననే ప్రదర్శితమైనది. మఱియు అవివాహితలు, వివాహితలు, పూర్వసువాసినులనని ముత్తైదులుగా నున్న స్త్రీజాతి కంతకును నాదర్శనీయములగు విషయములు పెక్కులుగూడ నామె చరిత్రమునందు గలవు. ఆవిషయము లెట్టివో, భారతములోని సావిత్రీచరిత్రముతో పరిచయము కలుగజేసికొనుచు నించుక పరికింతము.

మద్రదేశాధీశ్వరుండైన అశ్వపతియను రాజేంద్రుడు పదునెనిమిదేడులు సావిత్రీదేవినిగూర్చి తపంబుచేయ జనించిన తనయ సావిత్రి. ఇట్టి కలుగకకలుగక కలిగిన బిడ్డను తలిదండ్రు లెంత గారాబముగా పెంచుదురో చెప్పవలయునా? సాధారణముగా గారాబముచేసిన పిల్లలు చదువురాని మంకుపిల్ల లగుదురు. కాని సావిత్రి కట్లు విద్యావినయములకు గొఱతగాలేదు. సర్వవిషయములలో అసదృశ యనిపించుకొనినది. తమ కొమార్తె మంచి విద్యాబుద్ధులుకలది కావలయుననిన తలిదండ్రులకామె యెంతో సంతసముకూర్చెను. కాని తరువాత విచారకారణ మయ్యెను. ఏలనన, ఇంత మంచిబాలకు తగినవరుడు దొరకవలయునుగదా! లేకున్న ఆమె విద్యావినయములు అడవిగాచిన వెన్నెలయేగదా! కావుననే

"ఓరి జనపతి తనకూర్మిసుతను జూచి
గుణవయోరూపముల కనుకూలుడైన
భర్త నెవ్వడొ దీనికి బడయువాడ
నొక్కడనియెందు దడవుచుండె"

౨

ఇట్లుండ నొక్కనాడు నారదమహర్షి అశ్వపతిగృహంబున కరుదెంచి యారాజేంద్రునిచే సత్కృతుండై యుచితప్రసంగము చేయుచున్నాడు. ఆసమయంబున రాకుమారియగు సావిత్రి చెచ్చెలి పిండుతో వచ్చి తండ్రికి మ్రొక్కినది. మహారాజగు అశ్వపతి కాపుత్రికామణిపై ప్రగాఢవాత్సల్యము. కావున పాదములకెరగిన కొమార్తెను ప్రేమంబున లేవనెత్తి తల నిమురుచు, వెన్ను నిమురుచు ప్రక్కను కూర్చుండబెట్టుకొనినాడు. వివాహయోగ్యయైన కన్యను గాంచినప్పుడీ బాలకెక్కడైన దగిన వరుని జూచితివా యని ప్రశ్నించుట సాధారణమేగదా! అటులనే నారదమహర్షి వివాహయోగ్యయైయున్న సావిత్రి నరసి "ఇక్కన్నియం దగిన వరున కొసంగక యిట్లేల యునిచినాడ" వని యశ్వపతిని ప్రశ్నించినాడు. అందులకు జవాబుగా అశ్వపతి తా నక్కడక్కడ విచారించిన సంబంధముల నేకరువుపెట్టలేదు. మఱియు కన్యకు స్వాతంత్ర్య మిచ్చినంతనే కులమును, విద్యయు చూడక ఎవడు చిక్కినవాడుగా నున్న, వానినే వరించునని యీకాలపు పూర్వాచారపరాయణులవలె భయపడి విపరీతవాదమునుగూడ చేయలేదు. విద్యావినయసంపన్నయగు తన కుమారి యనురూప వరుని వరింపజాలునని యాయనకు దెలియును. కాన నారదునిసమక్షమున నాతడు సావిత్రిం గని

" తల్లి! నీగుణరూపవృత్తముల కెందు
దగిన వరు నీవ యిమ్ముగ వడసి నెమ్మి
నీమనస్సు కెక్కిన నృపకుమారు
గోరి వరియింపు మిదియ నాకును ప్రియంబు"

అని యింపుమీఱ బల్కినాడు. చూడుడు అశ్వపతి యుచితజ్ఞత! 'నీగుణరూపవృత్తములకు దగిన నృపకుమారు నీవ విచారించుకొనుము' అనినాడు. 'నీగుణరూపవృత్తముల'కనుటచే నీవుమంచి గుణవంతురాలవు గనుక అట్టి గుణవంతునే విచారించుకొనుమనియు, 'నృపకుమారు' అను

టచే అతి డిరరకులజాడు కాగూడదనియు, తండ్రి తన యభిప్రాయమును వెల్లడించినాడు. ఇదియొకవిధముగా భావగర్భితమైన సలహా. అంతకంటె విపరీతాధికారమును తనతలపై వేసికొనలేదు. తండ్రియైనవాడు కన్యాక్షేమార్థి గనుక యుచితానుచితములను మృదులముగా తెలియజెప్ప వలయునుగాని కన్యయనగా తనయింటగల జడవస్తుసముదాయములలో నొకటియనియు, తనసొత్తయిన ఆపదార్థమును తా నేవిధముననైన నిరంకుశముగా వెచ్చపెట్టవచ్చుననియు సావిత్రితండ్రి భావింపలేదు. ఆహా! నేటి తలిదండ్రులకును నాటి తలిదండ్రులకును ఎంతవ్యత్యాసము!

తండ్రి యిట్లు చెప్పగనే కన్యకాసహజమైన బిడియ మించుక సావిత్రి నావరించినది. కాని వరనిర్ణయభారమును ఉచితజ్ఞుడగు తండ్రి తనపైనే యిడుటచే సావిత్రి సిగ్గు నించుక దొలగించుకొని తాను వరించిన నృపకుమారుని నామధేయ మెఱిగించి యాతని తండ్రియగు సాళ్వభూపతి వైరిహృతరాజ్యుడును విగతనేత్రుడును నై భార్యాపుత్రసహితంబుగా కాననంబున వసించుచున్నాడనియు, అయినను నే నాతనినే వరియింతుననియు దృఢంబుగా బల్కినది. కుమార్తెయొక్క అభిప్రాయము తెలియగనే మద్రభూవరుడు నారదుని వంక జూచి, "సంయమిచంద్రమా! మాసావిత్రి చెప్పిన చిన్నవాడు మంచివాడేనా?" అనినాడు. తత్క్షణమే నారదుడు, "రాజేంద్రా! మీసావిత్రి వరించిన రాకుమారుడు ద్యుమత్సేనుని తనయుడైన చిత్రాశ్వుడనువాడు. నిత్యసత్యవాదియగుటచే సత్యవంతుడన ప్రసిద్ధుడైనాడు. ఆతని విద్యాగుణరూపశీలవిశేషంబు లసదృశములు" అని నారదుడు చెప్పుచుండగనే అశ్వపతిమో మింతగా వికసించినది. సావిత్రిసంతోషము మేరలుమీఱినది. కాని సత్యవంతునిగూర్చి చెప్పుట నారదున కింకను పూర్తిగాలేదు. కాన తుదివాక్యముగా నారదు డిట్లు పల్కినాడు: "వానియందు గీడు నొక్కటి గలదు. నేడుమొదలుగా నొక్కసంవత్సరంబునకు మృతిబొందు. ఇది నీకుజెప్పవలయుటచేసి చెప్పితిని". అశ్వపతి గుండె లవిసిపోయినవి. ఆయుష్మంతుడుకాని వాని యందెన్ని యోగ్యతలున్న నేమి! అట్టియల్లుని గోరెడిమామ యెవ్వడైన నుండునా? కాన కూతుమొగంబు జూచి, "తల్లీ! ఇమ్మహాత్ముడు దేవరహస్యంబు దెలిపెను. ఈతనివచనం బమోఘంబు. నీకు సత్యవంతు నేల? ఒండొక్కవరుని వెదకికొమ్ము" అని పల్కినాడు అశ్వపతి.

దేవరహస్యవేదియగు నారదమౌని తానువరించిన నృపకుమారునకు ఒక్కవత్సరంబుకన్న నెక్కువాయువు లేదనుచున్నాడు. అట్టి ఆయుర్విహీనుని వరింపనేల? వేఱొకని వరింపుమని తండ్రి హితము గఱపుచున్నాడు. తన మనంబో, ఇదివఱకే సత్యవంతునియందు లగ్నమైనది. తా నిప్పు డేమి చేయవలయును? సావిత్రి కిది యగ్నిపరీక్ష. సత్యవంతుడు రాజ్యచ్యుతుడై దారిద్ర్య మనుభవించుచు కాననంబున వసించుచున్నాడు. విద్యావినయసంపన్నుడగు నాతనియందుగల దారిద్ర్య మామె లెక్కసేయలేదు. కాని, ఏరాజకుమారుడు గుణరూపవిద్యావిశేషంబుల నసమానుడని తాను వరింప నెంచెనో, ఆతనితోడి సాంగత్యము తన కొక్కవత్సరమైనను లేదని నారదమౌని దృఢంబుగా బల్కుచున్నప్పు డేమిచేయవలయును? ఆతనిని పెండ్లాడుట వైధవ్యమును గొనితెచ్చుకొనుటగాని వేఱొండు కాదుగదా! చూచిచూచి దుర్భరమైన వైధవ్యావస్థ తలపై వేసికొను టెట్లు? కాని యీ భవిష్యదాపదలను దలంచి సావిత్రి భీతురాలు కాలేదు. తనమనం బిదివఱకే సత్యవంతునకు సమర్పింపబడియుండుటచే బాహ్యతంత్రమగు వైవాహికక్రియ జరుగకున్నను తా నాతనిని పెండ్లాడినట్టులే. అట్టిచో నాతడు విగతజీవు డయ్యెనేని తాను భర్తను గోల్పోయినట్టులే. అట్టిచో వివాహతంత్రము జరుగకుండ నాపిన ఫలమేమి? మనోదత్తవాగ్దత్తక్రియాదత్తములలో నుత్కృష్టమైనది మనోదత్తమే. కాన తనచే వరింపబడిన రాకుమారుని జీవిత మత్యల్పమని తెలిసియు మఱొకని వరించుటకై యత్నింపక సావిత్రి తండ్రిం గని,

"వినుము మనోవాక్కాయము
లను మూడు కరణములందు నంతఃకరణం
బనఘ ప్రధానము గావున
మనమున నే గొన్న భర్త మానందగునే!

కాన సత్యవంతుం డెట్టివాడైన నగుంగాని యే నింక నొరుల వరియింపను" అని పల్కినది. త్రికరణములందును శ్రేష్ఠమైన మనంబునకు సావిత్రి యిచ్చిన ప్రాధాన్యము ప్రశంసనీయమైనది. అది తండ్రికి గూడ ధర్మ్యము క్షమముగనే తోచినందున కా దనజాలకపోయినాడు. కాని అల్పాయుష్కుడగు వరుని దలంచిన మనస్సు తల్లడ మందుచున్నది. కాన నేమియు దోచక మద్రేశుడు 'కన్యనిశ్చిత మిట్లున్నది; వరుని యాయు విట్లున్నది. ఇక చేయవలసిన దేమి?' అని ప్రశ్నించినట్లుగా నారదునివంక జూచినాడు. నారదుడుమాత్ర మేమిచెప్పగలడు? ధర్మ్యము క్షమమునైన సావిత్రి వచనంబులు ధర్మవిదుండగు నారదుడుమాత్రము కాదనగలడా? కాన సావిత్రిని ప్రశంసించుచు,

"గొనముల ప్రోక నీ యనుగుకూతురు దీనితలంపు మాన్పగా
మనకు వశక్య మింక ననుమానము లేల నరేంద్ర యింతి జ
య్యన నృపసూతి కిమ్ము కమలాననచేసిన పుణ్యగౌరవం
బున నయినం బ్రియుండు పరిపూర్ణ చిరాయురుపేతుడయ్యెడున్.

ఆమెచేసిన సుకృతము మంచిదైన అతడే బాగుండును. ఇచ్చివేయు"మని నారదుడు ఆమె అదృష్టమును ఆమె నెత్తిమీదనే వేసి వెళ్ళిపోయినాడు. అశ్వపతియు కొమార్తెయిష్టప్రకారము వర్తించుట కనుమతించినాడు.

అహో! అశ్వపతి ఓర్పు, నేర్పు, ఔదార్యము! ఎంత సంస్తవనీయములో కనుడు! బాలిక వివాహవిషయములో కన్యకంటె తన కెక్కువ బాధ్యత లేదని యాతడు క్రియారూపముగా జూపుచున్నాడు.

తొలుత కొమార్తెకు వివాహవిషయములో సంపూర్ణమైన స్వాతంత్ర్య మిచ్చినాడు. ఆమె వరించిన రాకుమారుడు దైవికముగ రాజ్యవిహీనుడును దరిద్రుడును నైనాడు. దానికిని తండ్రి యాక్షేపింపలేదు. తరువాత యాతడైనను అల్పాయుష్కుండుగా దని నారదునివలన తెలిసినది. అప్పుడుమాత్రము 'అమ్మాయీ! వేఱొకని వరింపగూడదా?' అని మాట మాత్రముగా తన అభిప్రాయమును తెలియబఱచినాడుకాని నిశ్చితచిత్తముగల సావిత్రి తన యభిప్రాయము వెల్లడించిన వెనుక ఆయన మరల మాటలాడలేదు. చూడుడు, ఎంత ఉచితజ్ఞుడో! ఇట్టిసందర్భమునందే సంయుక్తజనకుడను జయచంద్రుడు తన కొమార్తెను పృథ్వీరాజును సంయుక్త వరింపగా నందులకు గినిసి యామెను పరిపరివిధముల నవమానించి తుదకు పోరు, వల్లని నాశమొనర్చి, తానును జచ్చి, ఉభయకుటుంబములను నాశ మొనర్చెను. ఇప్పటి మనకాలపు జనకులు ప్రభుత్వదండనకు వెఱచియో, ప్రజలకు వెఱచియో అట్టి హత్యాక్రియలు జరుపకున్నను, కూతురుచెవి మెలివేసి మఱొకనికి తప్పక యిచ్చివైతురు. అయినను ఆబాధగూడ వారికి లేదు లెండు! వారికి కొమార్తె వరుగనలసిన పనియే లేదు. ఒకవేళ అడిగినను సావిత్రివలె విద్యావివేకములు లేని పసిబాలలుగదా ఈకాలపు పెండ్లికూతుండ్రు! వారి కేమి తెలియును? సరి, ఇక ప్రస్తుతాంశమునకు బోవుదము.

౩

సావిత్రిని సత్యవంతున కిచ్చుటకు అశ్వపతి నిశ్చయించినాడు. కాని పెండ్లియెట్లు? నారలుగట్టి కూరలశనంబుగ నగ్రవనంబులో నున్న ద్యుమత్సేనమహారాజు కుమారుని వివాహముమాటైన కలనైన తలంచియుండలేదు. భగవంతుడు పెట్టిన పెండ్లిగడియ వచ్చినప్పు డొకరి యత్నము లేకనే పెండ్లిండ్లగుచుండును. శుభముహూర్తము తానే చూచుకొని, ఉభయమంగళసూత్రములు తానే చేయించుకొని, పెండ్లికి కావలసిన సర్వసంభారములు, మంగళవాద్యములు తానే తీసికొని, పెండ్లికొమార్తెను, పెండ్లిపెద్దలను వెంట నిడికొని శాత్రవాపహృతరాజ్యుండును, విగతనేత్రుండును నై కానవంబున తపస్స్థితినున్న ద్యుమత్సేనునికడకు తానే వచ్చినాడు మద్రేశుడైన అశ్వపతి.

ఆకోలాహలంబు విని సంభ్రమంబుజెంది అసందడి యేమియని యోచించుచున్నాడు ద్యుమత్సేనుడు. ఇంతలో అశ్వపతి యాతని సన్నిధికివచ్చి కొమార్తెచే ద్యుమత్సేనమహారాజునకు నమస్కారంబు సేయించి, 'నాపుత్రికయైన సావిత్రిని మీకుమారున కిచ్చి పరిణయంబుసేయ నాయత్తుడనై వచ్చితి' నని తా నేతెంచిన కారణము దెల్పినాడు. మఱియు 'మీకొమరుడైన సత్యవంతుడును, నాకొమరితయైన సావిత్రియు సాటిలేని గుణవంతులు, సమానరూపవంతులు; ఒకరి కొకరు తగుదురు. కాన ఈవివాహమునకు మీరు తప్పక అనుమతింపవలయు' నని తనయభిప్రాయమును అతడడుగకుండనే అసందిగ్ధముగ వివరించినాడు. ఆమాట వినగనే ద్యుమత్సేనునకు కడు భయమైనది.

సావిత్రి కడుసుకుమారి; గారాముగా పెరిగినబాల. తలిదండ్రు లతిప్రేమంబున లాలించుచుండ, అసంఖ్యాకదాసదాసీజనంబులు సమస్తోపచారంబులు సల్పుచుండ మహావైభవోపేతంబులగు రాజభోగంబుల ననుభవించుచున్న రాజపుత్రి. ఎండకన్నెఱుగని యాసుకుమారకన్యకారత్నము తమకు కోడలినిగా జేసికొనినచో పట్టడవిలోని యాపర్ణకుటీరమునందు తమతోబాటు కాయగసరులు తినుచు నుండగలదా? ఇట్టి సందేహంబు లనేకంబులు మనంబున గలుగుటచే "సుకుమారియగు మీపుత్రికారత్నము మాతోబాటు జీవనవాహక్లేశముల కోర్వగలదా?" అనినాడు ద్యుమత్సేనుడు. శంకాసంకలితంబులగు నప్పలుకులకు కొమార్తె యోగ్యతయందు పరమవిశ్వాసముగల మద్రపతి తత్క్షణమే యిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసంగినాడు:

"కలిమియు లేమియుఁ గ్రమము గా నవి సెందినచో వెలంగుచుం
గలుగును మన్కి ధీరుల ప్రకారమె లెస్సగ నింతపట్టునే
దెలియుము కైప్పిదగ్గ వసుమతీశ్వర భిన్నయనంగనేరనే
కొలదియు గాదు ధీరమతి కూతురు శేర్కొనజాలు వెంపునన్".

మఱియు,

నీతోడ విద్యామందం
జేతోగతి నాసజేసి చెప్పెదనిల్లే
నేతెంచితి మత్ప్రార్థన
బ్రాతిగజేకొనక యునికి పాడియె నీకున్"

అని ప్రార్థించి నిష్ఠురము లాడినాడు. ఇక కాదను టెట్లు?

౪

సావిత్రీసత్యవంతుల వివాహము మహావైభవముతో జరిగినది. కూతునకును, అల్లునకును వస్త్రాభరణాదు లనేకంబులు బహుమానంబులుగా నొసంగి సావిత్రి తలిదండ్రులు తమ దేశంబునకు వెడలినారు. కాని వనవాసినియగు సావిత్రికి వస్త్రాలంకారము లేల? ఆ చీనిచీనాంబరములు, ఆమణిమయాభరణములు, ఆరాజభోగములు, ఆనవరసాన్నములు క్షణములో పరిత్యజించి వల్కలాజినవసనయై వదలక అధికభక్తి భర్తృశుశ్రూషాపరత నున్నది సావిత్రి. ఆకోడలు గావించెడి సముచితోపచారములకును, వినయప్రవర్తనమునకును పరితృప్తమానసులై యానందసాగరమున నోలలాడుచున్నారు అత్తమామలు. పుడమిపై నడుగిడియెఱుగని యారాకుమారి మృదులపాదములు ఆశ్రమప్రాంగణమునందలి కంటకంబులపై నడచుటచే నెఱ్ఱగ కందుచున్నవి. జలకలశంబులు గొనివచ్చుటచే యామె భుజాగ్రంబులు నొచ్చుచున్నవి. స్థలభాండపారిశుద్ధ్యకృత్యంబులచే పల్లవసదృశంబులగు నామె కరంబు లరుణంబు లగుచున్నవి. కాని సావిత్రికి మనంబునందేని యసంతృప్తి లేదు, విచారము లేదు. పితృమందిరమున సమస్తరాజభోగంబు లనుభవించుతఱి యెట్టి యుత్సాహము, ఎట్టి యానందము ఆమె మోముపై తాండవించుచుండెనో, అట్టియుల్లాసమే యిప్పుడును. మనుజుని కష్టసుఖము

లకు తావలము నేయునది మనస్సుగాని కలిమిలేములుగావు. పరిశుద్ధ
మైన మనస్సునకు సుందరశాలేయములైన నొక్కటే; వల్కలా
జినములైన నొక్కటే. నవరసాన్నములైన నొక్కటే; కందమూల
ములైన నొక్కటే. రాజమందిరములైన నొక్కటే; పర్ణకుటీరము
లైన నొక్కటే. సావిత్రి యట్టి పరిశుద్ధచిత్తయగుటచేతనే సుఖ
మారయమ్ము, వనవాస మామె కానందమునే గూర్చినది.

౫

ఎన్నిపనులు చేయుచున్నను, ఏదిగ్నముగా వసించుచున్నను,
నారదుడు చెప్పిన గండప్రదినము నేమఱక సావిత్రి లెక్కించుచునే
యున్నది. సరిగా గడువుకాలము నాల్గుదినములలోనికి వచ్చినది. పర
మనిష్ఠతో భగవతిని ప్రార్థించుటయే కర్తవ్యమని నిశ్చయించుకొనినది.
కాని మనోవాక్కాయముల ప్రక్కింపక యెట్టివారికైన భగవద్భక్తి
లభ్యపడదుగదా! కాన సావిత్రి త్రిరాత్రోపవాసవ్రతమునకు బూని
నది. సావిత్రి యుపవాసవ్రత మామెయం దత్యంతవాత్సల్యముగల
మామగారి మనంబును సంచలింపజేసినది. కావ "అమ్మా! ఇట్టి కఠిన
వ్రతంబునకేల బూనితి" వని ప్రేమంబున ప్రశ్నించినాడు. కొమరునిపై
తన యత్తమామలకుగల వాత్సల్యము సావిత్రికి తెలియును. వారి కతడే
జీవము. అట్టి వారిప్రాణములకు ప్రాణమైన కుమారుని మృత్యువర్త
మానమును వారి కెఱిగించినచో వా రప్పుడే యసువులను వీడరా?
కాన తన ఉపవాసవ్రతకారణమును వారి కెఱిగింపక "నావ్రతభారం
బునకు మీరు చింతింపవలదు. పరమశుభములు గోరి నేను దీనిని
బూనితి" నని ప్రత్యుత్తర మొసగినది.

ఉపవాసవ్రతదినములు మూడును గడచిపోయినవి. నాల్గవదినము
వచ్చినది. ఆదినమే తన దైదురదినమును తుదముట్టించు దుర్దినము,
నాడు సావిత్రి మిక్కిలి వేకువనే లేచినది. కాని మనస్సులో తుదిలేని
వేద. కాలు సాగదు. అత్యంతమైన తొట్రుపాటు. కాని ఆమనస్సు
లోని వేదన నొక్కింతయైన నితరుల కెఱిగించుట వీలులేదు. ఎంత
బాధయైన మనంబుననే ఇముడ్చుకొనవలయును. క్షమాశీలయగు
సావిత్రి యాకష్టము నించుకేని బయల్పడనీకుండ నెప్పటియట్టులు
ప్రాతఃకృత్యములను నిర్వర్తించి యత్తమామలకును, భర్తకును వలయు
సపర్యలు గావించినది. మరల దేవీపూజకు సన్నాహపడుచున్నది. కాని
మనస్సులోని యారాటముమాత్రె ముదురుగాడ లేదు. ఏయాపద
రానున్నదో, ఆయాపదను తొలగించెడు చల్లని యూరటవాక్యము
కొఱ కామెమనస్సు పరితపించుచున్నది. కాని కష్ట మిట్టిదని చెప్పిన
గదా, దాని కెవ్వరైన పరిహారముగాని, ధైర్యముగాని చెప్పుదురు!
తనయాపద నొరుల కెఱిగింపరానిదిగా నున్నది గదా! ఇక నామె
నోదార్పువచనంబు లాడువా రెవ్వరు? నిత్యము అత్తమామలకును,
ఆశ్రమవాసులగు తక్కినపెద్దలకును నమస్కరించుట సావిత్రికి వాడుక.
ఆదినమును వారికి నమస్కరించినది. వారెల్లరు సౌభాగ్యవర్ధనంబుగ
దీవించినారు. క్షుధాపీడితునకు రుచ్యాహారమువలె నా పెద్దలయాశీ
ర్వచన మామె కెంతయో ఆహ్లాదముగా నుండెను. కాన నాడు పెద్ద
లగు వారికెల్ల పదింబదిగ మ్రొక్కి, వారిచే పలుమాఱు 'సౌభాగ్యవతీభవ'
యనిపించుకొనినది. 'ఇంతమంది పెద్దల యాశీర్వచనము పొల్లు
వోవునా? నాసౌభాగ్యమునకు మోసము వాటిల్లునా?' అని తనమనం
బున తానే సంతుష్టి నందినది. త్రిరాత్రోపవాసవ్రతము పూర్తియగు
టచే నాల్గవనాడు పారణము సేయుమని మామగారు సావిత్రికి జెప్పిరి.
"నే నీదినము సూర్యాస్తమయమైన వెనుకగాని భుజింపరాదు. నేను
వ్రతారంభమున చేసికొనిన నియమ మిది" అని సావిత్రి నామ్రపడ్డినది.

౬

తలిదండ్రుల అగ్నిహోత్రాదికంబులకు సమిత్కుశాదులను,
పూజలకు పత్రపుష్పంబులను, ఆహారంబునకు ఫలమూలాదులను తెచ్చుట
మునికుమారుల వంతు. సత్యవంతుడునుగూడ ప్రాతరనుష్ఠానంబులు దీఱగనే
నిత్య మదియే పని చేయును. కాన నాడును త్రాడు, బుక్కము, గరిడి,
గొడ్డలి మున్నగు వస్తువులు తీసికొని యడవికి బయలుదేరినాడు. నాడు
భర్త నొకక్షణమైనను విడనాడుటకు సావిత్రి కిష్టములేదు. కాన
తానుగూడ భర్తతో బాటడవికి కేగదలంచినది. ముందుగా మగని నడిగినది.
"సావిత్రీ! మూడుదినములనుండి యుపవాసముచేసి మిక్కిలి శ్రమగొని
యున్నావు. కోరకకోరక నే డడవిమాడ గోరి తేల? ఈదినము
మానుము, ఆపురేప్పక తీసికొనివెళ్లెద" ననినాడు సత్యవంతుడు.
"మీరుపోబోయెడి యరణ్యము కడు సుందరముగా నుండునట! దానిని
చూడవలయునని నాకు మిక్కిలి కుతూహలముగా నున్నది. ఉపవాసపు
బడలిక నా కేమాత్రము లేదు. నా కెట్టులైన ఆయడవిని చూపరా?
నాచనవు దీర్పరా?" అనిపెనిమిటిని వేడికొనినది సావిత్రి. ఇక
ప్రేయసికోరికను నిరాకరించుటకు చిత్తాశ్వనకు బుద్ధిపుట్టలేదు. కాన
"అటులయిన మాతలిదండ్రులకు జెప్పి వెళ్లుదము ర" మ్మని భార్యను
వారికడకు గొనిపోయినాడు. సతీపతు లిరువురు వారి పాదంబులకు
ప్రణమిల్లిన వెనుక సావిత్రి తనకోరిక నత్తమామల కెఱిగించినది.
ఎన్నడును, ఏదియు నడుగుట యెఱుగని సావిత్రి నేడు కాననంబును
చూడ గోరుటవలన వారును కాదనలేదు.

౭

"సావిత్రీ! ఇదిగో! ఈ కమలాకరంబున రాజహంస లెట్లు
విహారంబు సలుపుచున్నవో చూచితివా! అహో! ఈ ఫలవృక్షం
బున ఆకులే గానవచ్చుటలేదు; ఎటుచూచిన పండ్లు, కాయలే. ఇదిగో!
తలిగ నెల్లెడలను విరబూచిన పువ్వులలోని మకరందము త్రావి యీ
తేటిగండము లెట్లు ఝంకారము నేయుచున్నవో కనుము! ఇదిగో!
యిటునిటు, దోరపండ్లను తెగతినిన యూచిలుక లెట్లు రొదనేయు
చున్నవో!" అని అరణ్యముజాడ నేతెంచిన ప్రేయసికి వేడ్కల
జూపుచున్నాడు సత్యవంతుడు. కాని సావిత్రి కాతనిపలుకులు చెవి

చూచుటయే లేదు. ఆవిపినసౌందర్య మంతయుంకు కన్నులకు పొడకట్టు టలేదు. చూచినవాని కానందము లేదు; చూడనివానికి విచారములేదు, ఆతడు చెప్పెడుమాటలకు, చూచెడువస్తువునకుగూడ ఒక్కటే అర్థము లేని "ఊ! ఊ!". ఆమె రెండుకన్నులు పెనిమిటిముఖముమీద; ఆమె చిత్తమంతయును రాగల యాపదమీద.

సత్యవంతుడు పండ్లుకోసి గరిడె నింపినాడు. కట్టెలుకొన్ని త్రుంచి కట్టకట్టినాడు. ఇక కాష్ఠఖండనంబు సేయవలయును. ఒకఎండు మానును చూచి కొట్టుటకై గొడ్డలిని విర్వన పైకెత్తినాడు. కాని వ్రేటు పడలేదు. చేతులు చచ్చుకొనిపోయినవి. గొడ్డలి నేలబడినది. ముఖమున కళ దప్పినది. ఆయాసము పుట్టినది. పాపము! సత్యవంతునికి రావలసిన యాపద రానేవచ్చినది.

> "ఒడలుసకలంబుగాడు ద్రిమ నొందినయట్లు మనంబు చూలెడిం
> గడుశిరంబు శూలవిశిఖ ప్రకరంబున నొంచినట్టిద
> య్యెడను నిలంబడనోర్వ నొక యించుక నీపు శ్రమంబుదీరనీ
> తొడపై శయనింతు"

అని సత్యవంతుడు వచ్చి సావిత్రితొడలపై శిరంబుమోపి వ్రాలినాడు. ఏప్రాణేశ్వరుని యసువుల నిలుప దాను మహావ్రతము సలుపుచున్నదో, ఆప్రాణేశ్వరుడు తన కన్నులయెదుటనే, తన తొడలమీదనే వ్రాలి, సొలి నిశ్చేతనుడైనాడు. ఇక చేయవలసిన దేమి? అధటుంకెరగహ నంబున నిక దిక్కెవ్వరు? తన జన్మదాయినియైన భగవతియను గ్రహ మేమైనది? తన సుకృతవిశేషంబు చేరనైన విధుండు పరిపూర్ణ చిరాయురుపేతుడయ్యెడు నని యూహించిన నారదమునిపలుకు లేమయ్యె? ప్రొద్దుప్రొద్దుననే లేచి తాను పాదంబులకు బ్రణమిల్ల సౌభాగ్యవర్ధనంబుగ దీవించిన పెద్దల యమోఘాశీర్వచనంబుల ప్రభా వం బేమాయె? పరమభక్తితాత్పర్యంబులతో తాను నోచిననోములెల్ల వ్యర్థమై తనకిట్టియాపద తప్పకపోయిన నిక వ్రతాదికంబు లొనర్చిన ఫలమేమి? అనిహతాశంబున, శోకదందహ్యమానంబున నను చిత్తం బున వితర్కించుచు, వెఱ్ఱిచూపులు చూచుచు అట్టే కూర్చున్నది సావిత్రి.

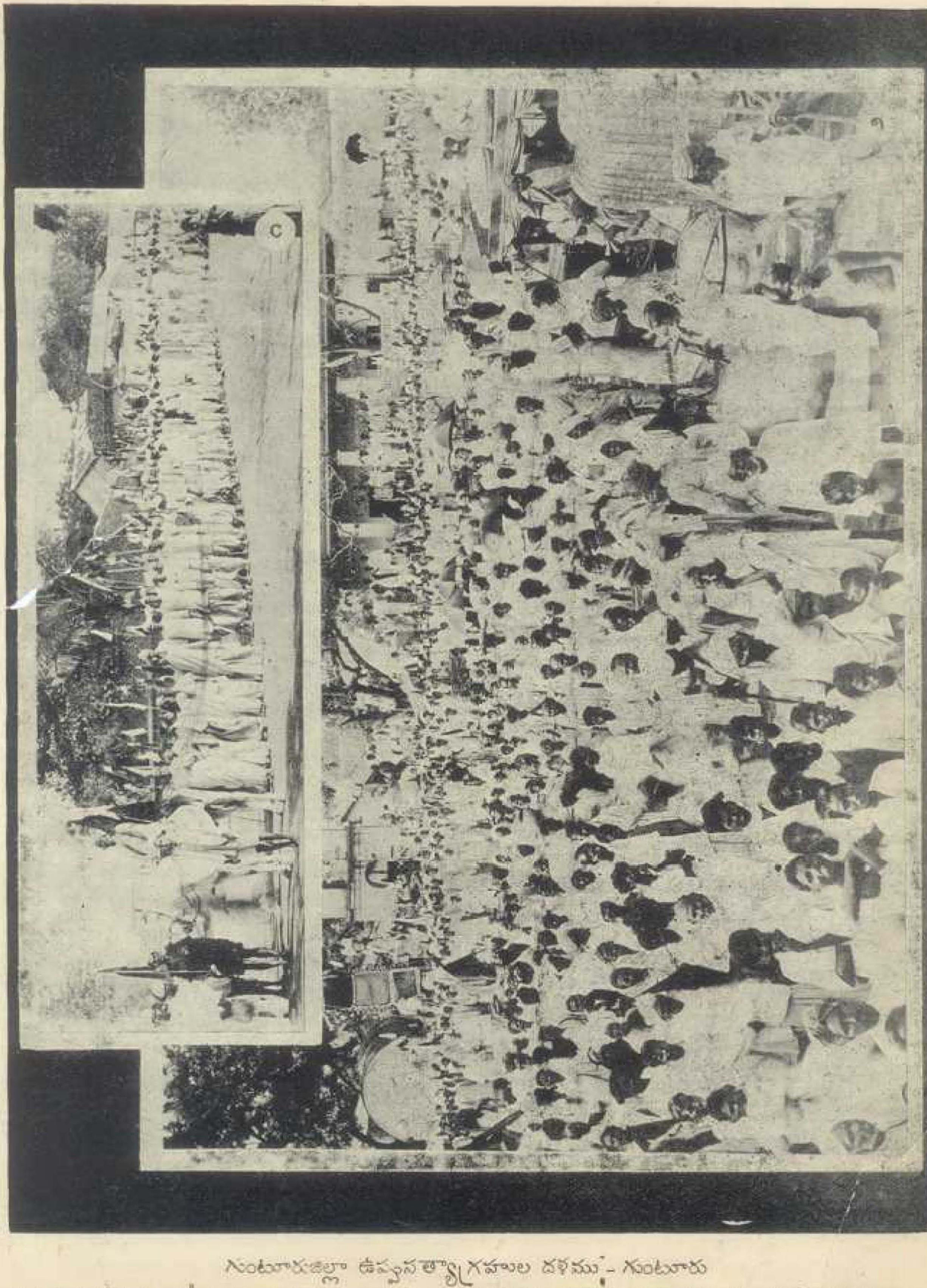
౮

ఎవరియేడ్పు లెట్లున్ననేమి? దండవిధాయి యయినవాడు తన పనిని తాను చక్కబెట్టుకొనవలయునుగదా! విసిగిగాని, జాలిబూనిగాని తనపనియందు ప్రమత్తుడై చరించిన బ్రహ్మదేవు డూరకొనునా? మంచిహోదాగల ఉద్యోగము పోగొట్టుకొనినచో మరల యెన్నిపాట్లు పడినను వచ్చునా? ఒకటికియుద్యోగముపై కన్నువేసియున్నవారు తత్క్షణమే వచ్చి తన్నుకపోరా? కాబట్టి దేవతా-మేజస్ట్రీటైన యమ ధర్మమహారాజులుంగారు గొప్పవారిని బట్టుటకు గొప్పయుద్యోగియే వచ్చునట్లు పుణ్యాత్ముడైన సత్యవంతుని ప్రాణముల గొనిపోవుటకు ప్రధా నాధికారియయిన తానే స్వయముగా వచ్చినాడు. నల్లని కాటుకవంటి బలిష్ఠశరీరము, భయంకరమైన తెల్లనికోరలు, కణకణలాడెడి నిప్పు కణికలవంటి ఉజ్జ్వలములయిన కన్నులు, పచ్చని కట్టుపుట్టము, భయం కరమైన వదనము, హస్తంబున నిఖిలప్రాణిచయభీతిదంబగు పాశంబు, ఉద్యోగమునకు దగిన యాకృతి, ఆకృతికి దగిన యుద్యోగము గలిగి జగజ్జనసంత్రాసకరుండైన జముండు సత్యవంతుని జీవహరణార్థంబై యాతని సమీపించినాడు. చేసినయత్నము విఫలమై పోయినది. తన ప్రియపతియైన సత్యవంతుడు విగతజీవుడైన తరువాత తానింకను బ్రదికినను నొక్కటే, బ్రదుకకున్నను నొక్కటే. జీవములకు జీవమైన జీవితేశ్వరుడు పోయిన వెనుక నామె కింక జీవములపై నాస యేమున్నది? కాలుని కన్నులార చూచినది. భర్తృజీవమును గొని పోవుట గమనించినది. అధికారియైనవాడు కన్నులబడినప్పుడు, అతని నెదిరించుటకు జాలనప్పుడు అతని యనుగ్రహమునకై యత్నించుట తుదియత్నముగదా! కాన సావిత్రి తనతొడపైనున్న భర్తృశిరంబు క్రిందనిడి, చయ్యన లేచి యాతనికి నమస్కరించి "బాబూ! తమ రెవ్వరు? ఏమినిమిత్తమై యిందులకు విజయముచేసితి"రని వినయంబున ప్రశ్నించి నది. "అమ్మా, నేను కాలుడను. పుణ్యాత్ముండను నీభర్త జీవమును గొని పోవుటకై వచ్చినాడ"నని మెత్తబడినచిత్తంబుతో ప్రత్యుత్తరంబొసగి, సత్యవంతుని జీవమును పాశబద్ధంబు గావించి యముండు నిజదిశాభి ముఖుండై సత్వరమే వెడలిపోవుచున్నాడు. సావిత్రి కేమియు దోచదు. చేతులు గడగడ వణకుచున్నవి. గుండెలు తటతట కొట్టుకొనుచున్నవి. కాళ్లు తడబడుచున్నవి. భర్తను గొనిపోవుచున్న దేవతామూర్తి దృష్టి పథమునుండి తొలగిపోవుచున్నాడు. ఎటులైన నాతనికాళ్ల వ్రేళ్లంబడి, వేడి విభుని జీవమును రక్షించుకొనవలయునని మనంబున పెల్లారాటము. పాపము! సావిత్రి ఆధర్మమూర్తినొక్కింత ప్రార్థించి చూడవలయు నను కోరికతో ప్రాణేశ్వరు శరీరం బొకచో దాచి యముని వెంబడించినది.

సావిత్రి తన్ను వెంటాడివచ్చుటను యముడు చూచి, "బాలా, నీవేల నావెంట వచ్చుచున్నావు? ఇకముందు త్రోవ నీకగమ్యము. నిలు వుము" అనినాడు.

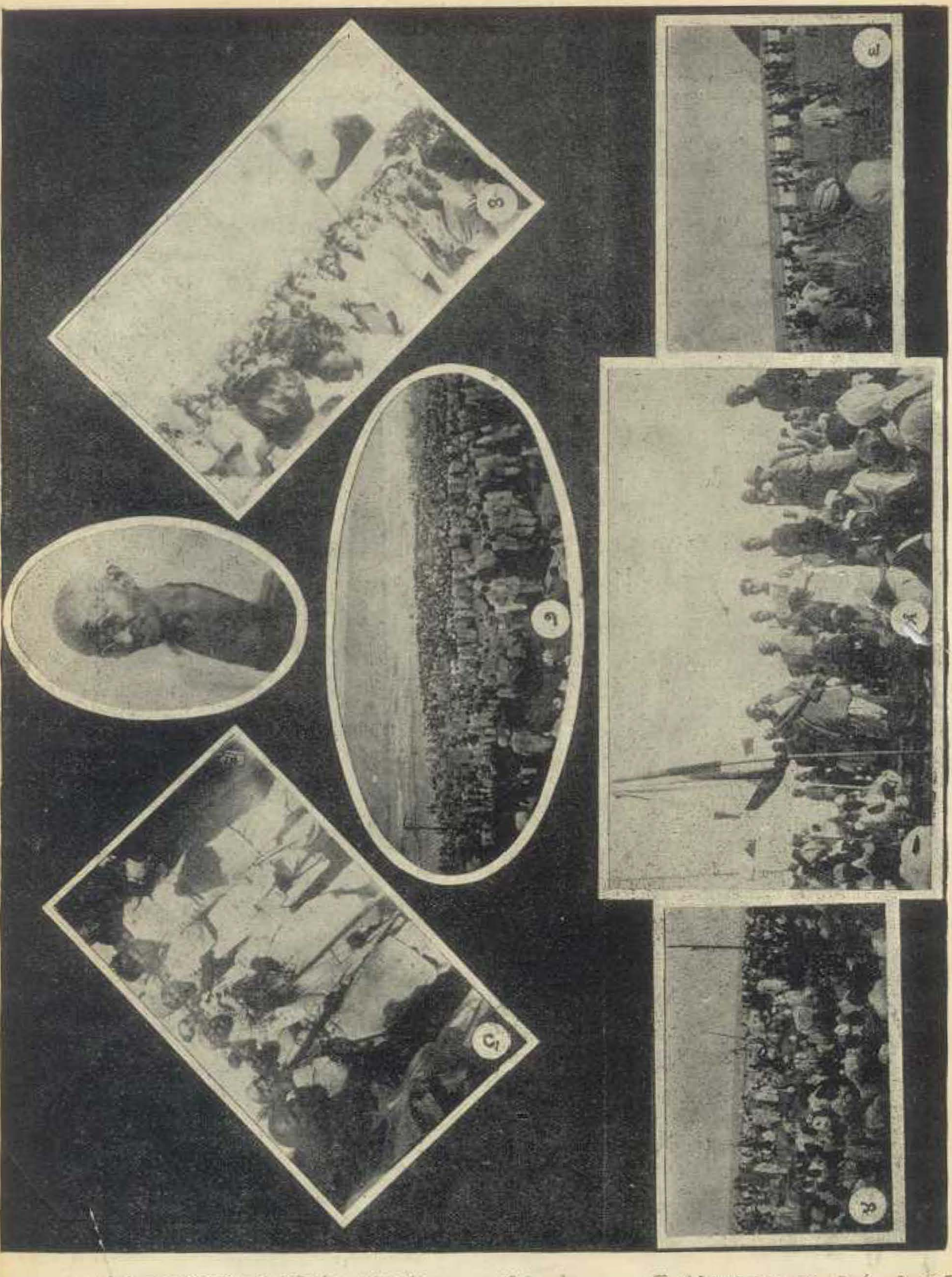
> " పతులెందు జనిన నచటికి
> సతులకు జనవలదె నీ ప్రసాదమునను మ
> త్పతిభక్తికతమునను సం
> స్తుతగుణ నాకరుగరాని చోటులు గలవే!

అంతియేకాదు. "సకలమార్గములందును ధర్మమార్గంబు ప్రధానంబు. అట్టి ధర్మంబునకాధారము సజ్జనులని వినుదుము. అట్టి సజ్జనదర్శనం బెప్పుడు వ్యర్థగాదుగావున సజ్జనశేఖరుండ వనంబడు నీదైన సందర్శనంబునం బరమశుభంబులం బొందక యేను రిక్తజనంబులకెఱంగున నెట్లు మను దును" అని సావిత్రి జముని ధర్మయుక్తంబుగా బ్రశ్నించినది. సావిత్రి ధీవిశేషం బసమానము. అటు లాతనికి ధర్మమార్గం బుపదేశించుచు నాతని యనుగ్రహముపై విశ్వాసమును సూచించుచున్నది. ఇట్లు తన

గుంటూరుజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహుల దళము - గుంటూరు

౧. నాయకుడు: శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణపంతులుగారు. శ్రీ బులుసు సాంబమూర్తిగారికి స్వాగతము చెప్పుటకు రైలుస్టేషనకుపోవుచున్నారు.

౧. గంజాంజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహము మొదటిదినము-బరంపురము: నాయకుడు: శ్రీ యజ్. యన్. సోమయాజులుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
౨. విశాఖపట్టణము ఉప్పుసత్యాగ్రహము. ౩. గంజాముజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహము-బరంపురమున ఊరేగింపు.
౪. విశాఖపట్టణము-ఉప్పుసత్యాగ్రహము. ౫. విశాఖపట్టణము-ఉప్పు తయారుచేయుట. నాయకులు: శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథంగారు,
శ్రీ మంగిపూడి రామచంద్రశాస్త్రులుగారు. ౬. విశాఖపట్టణము- ఉప్పుసత్యాగ్రహము.

పతీధర్మమును ప్రకటించుచు, తన పతిభక్తిని వెల్లడించుచు, తనకు సాధ్యముకానిది లేదని తన ప్రభావమును వివరించుచున్నది. ధర్మ్యంబులును, హితకరణంబులును నగు సావిత్రివచనంబులు విని యామె కేదేని యుపకారంబు సేయక ముందుకు సాగిపోవ కాల్గాడక యముడు "బాలా, ధర్మయుక్తంబులైన నీవచనంబులకు మెచ్చితిని. కాన నీభర్తజీవము దక్క నొక్క వరం బిచ్చెద, వేడు" మనినాడు. తనయభీష్టమైన భర్తజీవితమును యముం డెడగా నుంచి వరం బిచ్చెద ననినందులకు సావిత్రి యాతనియం దసంతృప్తచిత్త కాలేదు; అవిశ్వాసమును జూపలేదు. అతని చిత్తానుసారముగా వర్తించుటవలననే యాతని యనుగ్రహమును సంపాదింపనగునని యామె అభిప్రాయము. కాన అతడిచ్చిన వరంబు నుపయోగించుకొనుటకు సావిత్రి నిశ్చయించినది. అయిన తాను కోరవలసిన వరం బెద్ది? అందును తాను పతీధర్మంబు మీఱరాదు. సాధ్వీమణులకు భర్తకు తరువాత సేవ్యులైనవారు అత్తమామలు. కాన నయనవిహీనుండై యున్న దేవి తనమామగారు లబ్ధనయనుడగునట్లు వరంబు కోరినది. "అట్టులనే యగుగాక!" అని ప్రేతపతి సావిత్రికోరిన వరం బొసంగి తనత్రోవ బట్టినాడు. సావిత్రియు మరల వానిని వెంబడించి నడచుచు,

"ఎడపక వాఙ్మనఃక్రియల నేరికి హింసయొనర్పబోన; క
య్యెడలను దీను[illegible] కరుణ జేర్పడ బ్రోవవ దాతు రిచ్చుచో
గడునవమంగ [illegible]కొదిరి కాంక్షితముల్ రుచిమట్టదీర్త; క
ష్కరమనియార్త రాత్రితుల కొవినమిన్నియు నార్యధర్మముల్
నీవెఱుగని దయ్యది
దేవోత్తమ, ధర్మగతుల తెఱగెల్లధన
వ్యాపాధినముటగా
దే వెలసితి నీవు ధర్మదేవతయనగాన్

సముద్ధతోడ ఆయాజీవుల కర్మంబునకు దగిన ఫలమును సమకూర్చుటచే నీవు సమవర్తియని పేరుగాంచితివి. భూతముల యమించుటచే యముడనంబడితివి. కల్మషముల శమింపజేయుటచే శమనుడవైతివి." అని యాప్రేతపతిని పెక్కుభంగుల స్తుతించినది. ఈమాటలు సావిత్రి ఆర్యధర్మముల నుగ్గడించుచు ఆశ్రితవాత్సల్యమును నిరూపించినది. మనోవాక్కర్మంబుల నేరికిని హింసయొనర్పరాదనినది. దీనులను బ్రోవవలయు నన్నది. ఒకరి యభీష్టమేదైన నీడేర్పదలంచినచో నది పూర్తిగా దీర్పవలయునుగాని కొఱతలు పెట్టరాదనినది. నీవే ధర్మమూర్తివై నప్పుడు నీకు తెలియని ధర్మగతు లేమున్న వనినది. మనోజ్ఞమైన యీసంభాషణంబులు యమునకు సంతోషమునూర్చినవి. కాన "హృద్యంబులును కల్మషరహితంబులైన నీసమంజసభాషితములకు" అని మెచ్చి "ఇంకొక వరము వేడు" మనినాడు. వైరులచే నపహరింపబడిన మామగారి రాజ్యము మరల వానికి ప్రాపించుట ద్వితీయవరముగా సావిత్రి కోరినది. అట్టులనే యని వైవస్వతుడు ముందడుగువైచినాడు. సావిత్రి యాతని వెంట నడచుచునేయున్నది. సావిత్రి తన్ననుగమించివచ్చుట యమునకు చరణశృంఖలముగానున్నది. మరల ఆగి, "బాలా! ఇక నీవు రావలదు. ఇకముందు మార్గమంతయు దుర్గమంబైనది. నీవటవచ్చు సెలవు లేదు, రాజాలవు." అనినాడు.

"ధర్మాత్ములు దమసలిపెడు
ధర్మక్రియ దప్పు రెట్టి దశలందును; మో
హోద్రేకము దాపను బుట్టవు
ధార్మికహృదయముల బ్రేమధర్మాధ్యక్షా!"

ధార్మికహృదయులకు తాపమోహము లుండునా? మోహావేశులగు వారు ధర్మానుష్ఠానము సేయగలరా? పాతివ్రత్యముపత్నిదగు నాకు పతి ననుగమించుట ధర్మమైయుండగా మార్గము సుఖమైనదిగాదని యాతని ననుగమించుట మానితినేని ధర్మమార్గము తప్పినదాన గానా? కాన నాస్వధర్మమైన పత్యనుగమనంబు వెట్టిదంబున నైన, నెట్టిదుష్కరపథంబులందైన మానజాలను." అని సావిత్రి పలికినది. జీవులను శాసించుటయందును, శిక్షించుటయందును వజ్రహృదయుడై ప్రవర్తించెడి దండధరుని చిత్తము సావిత్రిమృదులవచనంబులచే నవనీతసదృశమై కరగి ఆమె కెనక ప్రత్యక్షముగా వాక్యబద్ధంబగుచున్నది. ఆమె ధర్మవాక్యంబులనెడి చిక్కములో చిట్టకల చిక్కువడిపోవుచున్నాడు యముడు. ప్రకటధర్మని తేపకతత్పరయగు నాసాధ్వీమణికి మఱియొక వరమీయ ధర్మనిచిత్తము కుతూహలత జూపినది. "బాలా! ఇంకొక వరం బొసగెదను. నీభర్తజీవముదక్క నేదైన కోరుకొ" మ్మనినాడు. మామగారి క్షేమలాభంబులకై రెండు వరంబులు బడసినది. ఇక తన జన్మమునకు కారకులైన తలిదండ్రులకుగూడ నేదేని వరలాభంబు గలుగజేయుట తనధర్మము. అపుత్రకులైన వారికి పుత్రలాభంబుకంటె శుభమైన వరం బెద్ది? కాన అపుత్రకుండైన తనతండ్రికి పుత్రశతలాభంబు ననుగ్రహింపుమని యంతకుని వేడినది. "సరే, నీకోరిన వరంబిచ్చితి నింక వెనుకకు మరలుము. నేడు నీవు చాలాదూరము నడచివచ్చితివి. చాల డస్సియున్నావు. ఇకనైన నీవు నిలుచుట మంచిది." అనినాడు శమనుడు.

"నాకుడస్సియెక్కడిది మనంబు భర్తృ
చరణపంకజసక్తమై కరము భక్తి
నలరుచున్నది పతులకు వశ్యమెట్టి
దియును ధర్మమె భర్తృసంశ్రయమెగాక!"

అని సావిత్రి యమునకు ప్రత్యుత్తర మొసగినది. కావలసిన వరము చేకూరలేదు. ఆమెయుద్దేశ్యము ధర్ముని కింకను దయకలుగలేదు. ఇప్పటికే తాను బహుదూరము నడచి వచ్చినది. ఇక నడువవలసినమార్గము కఠినకంటకశిలాపరివృతంబగు దుర్గమప్రదేశము. తాను సుకుమారియగు రాజపుత్రి. ఎన్నడును నెట్టికష్టములను ననుభవించియెఱుగనిది. మనస్సులో దుర్భరంబగు పతివియోగవ్యథ. అమైన త్రిరాత్రోపవాసవ్రతముచే మిక్కిలి నీరసించియున్నది. కేవలము పతీధర్మప్రేరితమైన ధర్మ

రక్షణాసక్తియు, వానిసాఫల్యమెట్లొనర్చుకొనవలయుననుఆశయు దప్ప ఆమెకిప్పు డింక నెట్టిబలమును లేదు. ఆశాబలముచేతనే ఆమె దుర్గమ పథంబున నప్రమత్తముగ నడచుచున్నది. తొట్రుపాటులేక శమనునితో భాషించుచున్నది. కాని మాటిమాటికి 'భర్తృజీవము దక్క' అని వరంబు లొసంగుటచే ఆమెకు నిరాశ గలుగుచున్నది. అందున ఆమె గమనసామర్థ్యముగూడ సన్నగిల్లు చున్నది. అయిన తన కిదరవరంబు లొసంగుచు జముడు కాలక్షేపము నేయనేల? తనయం దింకను దోష లేశ మేదైన గనిపెట్టి యిట్లు తన యందు ప్రసన్నుడుగాకయున్నాడా? అటులనే యనుకో దానికి సమాధానముగా

> ఆత్మ్యకర్మనిరతులైన పుణ్యాత్ములం
> దుర్లభులు సమస్తదురితములును
> శాంతిబొందువారి సంసర్గమున తీర్థ
> భూతమతులువారు భూతలమున.

అట్టిపుణ్యాత్ములవలననే సూర్యచంద్రులు తమగతులు దప్పకున్నారు. సముద్రములు తమ మేరలు మీరకున్నవి. కులనగంబులు చలనంబులేక నిలిచియున్నవి. పుడమి జంగమస్థావరాత్మకంబైన సర్వవస్తు సముదాయమును భరించుచు నకంపితయై నిలిచియున్నది. అట్టి ధర్మనిరతులలో నొక్కడవైన నీదర్శనంబున నాదురితములెల్ల నివారితములైనవి. దాన నీయనుగ్రహార్హ"నని సూచించినది. అంతకును అంతకును ప్రసన్నుడు కామండుటచే

> "నీవుమాటలాడినయంత నెట్టివారు
> నార్యజనులకు జట్టంబు లనుసరనిన
> జరసమాలాపసంసిద్ధి జేసినీవు
> నేనుజుట్టమనని మేలు దేలచెప్ప

కావున మిత్రమనోరథం బవశ్యకర్తవ్యంబుగా జిత్తగింపు"మని ప్రార్థించినది. సావిత్రినోటినుండి వెలువడునవి మాటలేకావి కత్తులు, కటారులు కావు; బ్రహ్మాస్త్రములు అంతకంటెకావు. అవి ఆతనిని కొట్టలేవు, కట్టలేవు. కాని సర్వజీవులను భయపాశబద్ధులనుగావించు నాజముని అమృతులపదములచే నిబద్ధుంగావించుచున్నవి. అనుచు, మదిగరగించెడు మార్దవము, శ్రవణపేయంబగు ధ్వనియు, ధర్మము నిరూపించెడు భావము. ఇన్ని విధములనొప్పియున్న సావిత్రి మనోజ్ఞ మంజుల ధర్మాలాపంబులు కాలుండైన వనుగాక, ఎట్లు త్రోసిపుచ్చగలడు? సుగుణవతియు, సాధ్వియు, భర్తృదివ్యానురాగాకులచిత్తయు, తననికటాత్మను వర్ధించి తనవెంటబడి వచ్చుచున్నదియు నగు మానవతీమణికి చిన్నసంతోషంగియు నామెయభీష్టవరంబొసంగక రిక్తచేతులతో పడిపి చినానేని యూరదు ధర్మదేవతయను నఖ్యాతియం కెట్లు నిల్పుకొనగలడు? కాన ఆమెనిపం గనుంగొని "నీకుం బ్రసన్నుండనైతి నభీష్టంబైన వరం బొక్కటియిచ్చెద వేడు" మనినాడు సమవర్తి. 'నీపతిప్రాణముదక్క'

అను మినహాయింపులేని జమునివాక్యంబు వినగనే సావిత్రి కపరిమితానంద మైనది.

> "మహాసత్యవతుని జీవిత
> మిదియిమ్మ్యగ దొలగబెట్టి యన్యయుల ని
> చ్చెదనని పలుకుదు మునునీ
> వదియిప్పుడ లేద యింక వడిగాద శ్రీకీక"

అని శమనుని యభిప్రాయ మెఱుంగుటకు ముందు తా నడుగబోయెడి వరంబు నెఱిగించి

> "పతివిరహంబున్నపాను భర్తృవిహీనాకృతయైనకాంత దూషితయగు సర్వమంగళవిశేషముబందుము గాన మత్ప్రియుం
> డితుల్వితకీర్తిశాలి సుగుణాఢ్యుడు సాత్త్వసుతుండు లభ్యతే
> వితుడుగ నిమ్మ ధర్మపదవీపరిరక్షణ పుణ్యదీక్షణా!"

అని తన యిష్టార్థంబైన భర్తృజీవంబునెడి దివ్యవరం బడిగినది.

ఆమెయందు ప్రసన్నుడైయున్న కృతాంతుడు తత్క్షణమే సత్యవంతుని పాశవిమోచనుం గావించి "కొనుమిదె నీ మనఃప్రియుని" అనినాడు. అంతియేగాక "నన్నూ రేండ్లు జీవించును; నూర్వురు పుత్రుల గనును, అనేకాధ్వరంబులు సల్పును. నిజవంశాలంకారుడై కీర్తిమంతుడై విరాజిల్లు" నని వ్రాకుచ్చి యముం డదృశ్యుడైనాడు. సుప్రతియగు సావిత్రి సఫలమనోరథ యైనది. మహాత్మ్యము ధర్మమూర్తికి మనరమున బలుమారు మ్రొక్కుచు శీఘ్రగమనంబున సత్యవంతు డున్నయెడకువచ్చి అతని నెప్పటియట్లు లూరువులపై నిడికొని యెప్పుడు లబ్ధచేతనుండగు నని నిరీక్షించుచు గూర్చున్నది.

౬

"కడు దడవు నిద్రపోయితి, సతీ, నను మేలుకొలపవలదె?" అనుచు చిరాయుష్యుడు లేచినాడు. సుప్రతాత్మయగు సావిత్రి చచ్చిబ్రతికిన మగని గని యెంతమురియుచాలదొయ్యనో, వివరించుటకు పదములు చాలవు. కాలుని పీడనంబు సత్యవంతునకించుక యెఱుకరాదు. తాను ప్రాణము తృష్ణకు తాగనే సత్యవంతుడు సావిత్రి వదిదే ప్రశ్నించినాడు. కాని శాంతచిత్తయగు సావిత్రి తన ప్రజ్ఞాబలము ప్రగల్భవాక్యంబు లేమియు పలుకలేదు. అంతయు నెఱుప చెప్పెద నని యూరినిసమాధానపఱచి తలిదండ్రులు తన్నుగానక యెంత పరితపించుచున్నారో యని విచారించెను. పెనిమిటి నొసార్చి నవమృణాలమృదులంబులగు భుజంబుల గౌగిలించి లేవనెత్తి జీవితేశ్వరునిబాహువు నిజవామ భుజంబునయి నిడికొని దక్షిణహస్తంబున నతని నడుము కౌగిలించి మందగమనంబున నాశ్రమాభిముఖంబునకు పోవుచుండెను.

అట ద్యుమత్సేనునకు నేత్రలాభంబు గల్గినది. కాని కుమారు డెక్కడ? కుమారుని గానని కన్నులు కలిగియేమి? కలుగకయేమి? సుస్థిరాదైయుండెడు తన తనయుని మేను చేతుల నిమురుకొన్నను

వాతనికి సంతుష్టియేగాని కన్నులువచ్చి కొమరుడు కనుపింపకున్న వాతని కేమి సంతోషము? చెప్పవలసిన దేమి? ఆతలిదండ్రుల రోదనంబున కంతు లేదు. అర్ధరాత్రమైనది. సావిత్రీసత్యవంతుల జాడ గానరాదు. ఆకస్మికంబుగా ద్యుమత్సేనుని కన్నులు వచ్చుటయు, నిత్యము సంజవఱకె నే యింటికి తెంచు సత్యవంతుడు విశేషంబవరైన నింటికి రాకుండుటయు గని సమీపాశ్రమవాసులైన తాపసు లెల్లరు విస్మితచిత్తులై సత్యవంతుని యాగమనంబునకై పలుదెసల వరయుచు వృద్ధుల నోదార్చుచున్నారు.

ఇంతలో సావిత్రీసత్యవంతు లాశ్రమంబునకు జేరుకొనినారు. వారిని జూడగనే వృద్ధుల దుఃఖాశ్రువు లానందబాష్పంబులుగా మాఱె సత్యవంతుని మూర్ధము వక్షిపేకించినవి. తరువాత "నాయనా! ఇంతరాత్రి వఱకు నడవి నేమిచేయుచుంటి" వని తలిదండ్రు లడిగినారు. తా నడవికేగి నదిమొదలు కాష్ఠదళనంబు సేయబోయి వివశుడై పడిపోవునంతవఱకు చెప్పి తరువాతి దేమైనదో నాకెఱుక లేదనినాడు సత్యవంతుడు. సముచితముగా తరువాతి వృత్తాంతమును పూర్వోత్తరసందర్భములతో మేళవించి తన వివాహమునకు పూర్వమే నారదముని సత్యవంతుని గండమునుగూర్చి చెప్పుటయు, చెప్పినను తా నాతనినే వరించి యాతడు మృతిజెందుదినంబును మనంబున లెక్కపెట్టుకొనుచుండుటయు, తా నందులకై యుపవాసవ్రతము బూనుటయు, నాడెల్ల యాతని వెంటనే తాను వెంటబోవుటయు, తరువాత నాతడు విగతజీవుడగుటయు, వివరించి సావిత్రి యనంతరము తాను యముని వర్ణించినవిధము, ఆతనిచే పొందినవరములు సర్వము చెప్పినది. ఆహా! అప్పు డా యత్తమామలకు గల్గిన యానందము వివరించుటకు సాధ్యముగాదు. కావుననే వారిర్వు రొక్కమాఱుగా

"అపత్సముద్రమగ్నం
బైపోయెడు నస్మదన్వయము పెంపెసగం
దేపయయి కడచెట్టిన
నీపుణ్యచరిత్ర కీర్తనీయము తల్లీ!"

అని ప్రేమాతిశయంబుగా శ్లాఘించినారు. యమునివరములు రెం డపుడే సఫలమైనపుడు తక్కినవిమాత్రము పొలుపోవునా? యముని వరప్రభావంబున ద్యుమత్సేనునివైరి హతుడగుటయు, పూర్వప్రభునియందు భక్తిగల సాళ్వదేశప్రజలు పట్టపుటేనుగుతో ద్యుమత్సేను డున్న కాననంబున కరుదెంచి యాతని వచ్చుటచే పట్టాభిషిక్తుం గావించి పుత్రయుక్తుండగు నాతని పట్టపుటేనుగుపై నెక్కించి మహావైభవంబున నగరంబునకు గొనిపోవుట మఱుదినంబుననే జరిగినది.

"తనమగని నత్తమామల
జననీజనకులను దన్ను సకలజనంబున్
ఘనముగ సముద్ధరించెను
జనవర సావిత్రి దివ్యచరితము కంటే!"

అని మహాసాధ్వియగు సావిత్రిచరిత్రము మార్కండేయమహాముని యుధిష్ఠిరునకు వివరించుసందర్భమున లోకంబునకు జాటినాడు.

౧౮

తపస్వినియగు సావిత్రి చరిత్రము ముగిసినది. అవివాహితయై వరాన్వేషణారంభమునుండి గతించినభర్తను బ్రదికించుకొని ఆశ్రమంబునకు జేరువఱకును సావిత్రివర్తనము స్త్రీల కాదర్శమైనదే. అందును బాలికల వివాహవయస్సును పెంపుజేయదెంచు నీకాలమున సావిత్రి వివాహసందర్భమునందలి వృత్తాంతము కన్యలును, వారిజనకులును గమనింపదగినది. అవివాహితలగు బాలికల విషయమున తలిదండ్రులకు గల బాధ్యతయెంత? కన్య వరునియందు జూడవలసిన లక్షణము లెవ్వి? సుగుణవతియగు బాలిక వివాహవిషయమున వాఙ్మనఃక్రియలలో దేనికి ప్రాధాన్య మీయదగును? మనఃపూర్తిగా వరించిన భర్తయందు స్త్రీ యెట్టి ప్రేమభావమును గలిగియుండవలయును? దైవికములగు నాపదలందు ధర్మపత్నియగు స్త్రీ యెట్టిధైర్యసాహసములు చూపవలెను? ఇట్టి గణనీయములగు విషయములు పెక్కులు సావిత్రి జీవితమునందు బహునిపుణముగా పరిష్కరింపబడి ఆదర్శనీయములై తనరారుచున్నవి.

సావిత్రి దండధరునితో ప్రసంగించుట ఆమెజీవితమునందలి మఱియొక ఘట్టములోని ఆదర్శభాగము. మనంబు భర్తృవియోగదుఃఖంబుచే సంతప్తమగుచున్నను కలంకజెందక, తొట్రుపాటులేక, ధర్మంబు వీడక సమయోచితముగా మృదుమధురమనోజ్ఞసల్లాపంబులచే శమనుని చిత్తంబు రంజింపజేసి తన పతిజీవంబు గొనివచ్చినసావిత్రి వాక్కౌశలము స్త్రీలెల్లరు నేర్చుకొనదగినది.

నిర్మలమైనమనస్సు, ఆమనశ్శుద్ధికి దగి సత్యధర్మనిరతమైన వాక్కు, ఆమనోవాక్కులకు దగిన వినీతవర్తనము ఈవిధముగా మనోవాక్కర్మంబు లొక్కటిగా తనజీవితమునందు ప్రదర్శించి త్రికరణశుద్ధి యొక్క ప్రాశస్త్యమును సావిత్రి నిరూపించినది. ఆంధ్రనారీమణు లెల్లరు పరమపవిత్రురాలగు సావిత్రి చరిత్రమును పలుమాఱు పఠించి, అందలి నియమనీతిధర్మాదులను గ్రహించి, అలవఱచుకొని కృతార్థవతు లయ్యెదరుగాక!

పురమనుపేరె గాని జనముం బరికించిన గ్రామకల్పలో
దారులును, విత్తవత్తను నెదుర్కొనుఁబట్టణమ్ముల్, ద్విజాదికు
ల్పరువుఁ బ్రతిష్ఠలం బాదలి భ్రాతృసమానత నేకమార్గసం
చరణము నొంద నొక్కపుడు చాలఁగ శ్రీపుర మొప్పెఁ దూర్పునన్.

పేరె శ్రీపురంబు వేఱ చెప్పఁగ నేల, సర్వసంపదలకు స్థాన మనుచు
రాజధాని జయపురంబు దానికి ధన, ధాన్యధర్మవిభవధాని యద్ది

తటికిఁ దగినవాన తానుగాఁ గురియును, చెప్పవలవ దారులు, చేలకోఁత
లపుడు వాన మాను, నధికవర్షంబైన, డక్కె మెత్తదినుకు టొక్కమనదు.

లోకాలోకముఁ బోల్గిరు ల్విషయమ్ముల్ లోఁగొన్నవక్కా రణం
బేకా లక్కన దేశవాసులకు లోపింపంగఁ దద్దృష్టి ; న
ష్టాకాలంబున వాగులడ్డుకొన, వ్యాఘ్రంబు ల్దిను న్సర్వదా
చేకాసుల్గొని దారిఁ బోవిడక హింసింత్రెందు దొంగల్గదుల్.

జలదుర్గస్థలదుర్గం-బులు దస్యువ్యాఘ్రదుర్గములు తద్గ్రామం
బులకుఁ బెనుగాపుగానం- దలిసిరిఁ బరుఁ డానపడఁగఁ దావున్నదొకో

నియతకాలమందు నేగాని కొంతల- కిల్లువెడల నాజ్ఞ నీయ రచట
నన్య దేశ్యులం దనాదివాసులు గొందఁ- ఆచరింత్రు భేద మానియతికి.

అట్టి దేశమునకు నంచున నున్నది- శ్రీపురంబు కొండచేరువగను
గొండదాఁటఁగా మఱొండు దేశము పర-రాజవిద్వరాది ప్రబల మచట.

ప్రాంతీయరాజ్యములకుం- గొంతే యనర్థము నహించుకొనవలయుం ద
త్ప్రాంతప్రభుత్వమచ్చట- నుంతురు సైన్యాదికము సముత్సాహమునన్.

కోటలోనిసొమ్ము బైటికివచ్చుట- కెంతకష్టమగునొ యంతకంటెఁ
బర్వతములనడిమి వస్తువుకష్టము- బైటిమూల్లకేఁగ వలయునన్న.

ఇనుపతాళ్లవంట పెనునక్కలుండును- విస్తరాకుదిండ్లు పెదురుగడలు
రాజభోగములగు ప్రాసంగులును మొదల్- ధాన్యరాసులచటఁ దగ్గు ధరలు.

కొండదేశమగుటఁ గొనువారు నమ్మెడు- వారు మార్గకష్టవర్గమునకు
వెఱచిరారు తెగువ వెడలినవారికిఁ- బోఁక కొక్కుపుట్టెఁ డాఁక కబ్బు.

మన్నెమునకుఁబోయి మాడదెచ్చిన నేమి- లాభమగును వైద్యులకు వరాలు
వెచ్చపెట్టవలయు విధమగునందేగి- వచ్చునర్తకులకు బాధ మెండు.

జలమును దోయుటం గొనిన జాలరు క్రిందికి వ్రేళ్లనందులం
జలజలఁ జిక్కెనొట నొకజామయినప్పుడుగాని సూర్యకాం
తులు గనరావు ప్రొద్దునను దొంగలు బెబ్బులు లుష్ణరోగముల్
దలఁచిన నెట్టివర్తకుఁడు ధైర్యముగాఁ జను నట్టిచోటికిన్.

విషములోనిక్రిముల విధమున నుందురా- నట్టుప్రజలు బైటి బాంధవంబు
చేయువార లరుదు చేసిర యేనియు- గుడికి మేఁకపోతు నడువువారె.

ఎవరైనం బలుకష్టముల్పడుచు నం దేతెంచిన న్వారికిన్
నవిశేషం బగుగౌరవంబు ప్రభువు ల్సంసారులుం జూపుచున్
నవరిం త్రెచ్చుటఁ గాఁపురంబునకు వాసస్థానముల్, భూముల్
వ్యవసాయం బొనరింప, బాలుర నుపాధ్యాయత్వముం జేయఁగన్.

ఆనపడియె నొక్కఁ డార్యాపురావాసి- కష్టములకు నోర్వఁ గలుగుసుఖము
లేమి కాఁపురంబుతో మిడుకఁగ నేల- పోయి యుందమచట పోయి ననుచు.

తానుఁ దల్లి క్రొత్తగాను వచ్చిన భార్య- వరుస బైలుదేరి బండిమీఁదఁ
బదిదినంబులకును బహుకష్టములువడి- చేరె శ్రీపురంబు చెప్పనేల.

పరిచయంబుచేసి పదిమందిపెద్దల- తోడ నెట్టుకొనియె దూడరుడికి
కొంపగోడి భూమిబుట్రలు గడియించె- గాజుకాయఁబోలెఁ గాచుకొనుచు.

అతనిభార్య పూఁవతియై పతిసేవయు దీనపోషణం
బేతనవృత్తి యత్తసిలవే తనకృత్యముగా మెలంగు, వి
ద్యాతిశయంబునం బురుషుఁ డచ్చటఁ గావ్యకథావినోదముల్
ఖ్యాతిగఁ జేసి తెమ్పునది యత్తకుఁజూపి యొనర్చుభద్రమున్.

కాసుమీసమేర్చి గడియించికొనిప్రాఁత- యప్పుఁదీర్చిపైచి యాత్మపత్ని
కాభరణములును మహార్ఘవస్త్రంబులు- గొనుచుఁ బడినపాట్లు వెనుకఁబడెను.

ప్రాఁత కాఁపుపోలె బ్రదుకుచున్నాఁ డందు- వైరివిరహితముగ భయరహితము
గాఁగఁ గొన్ని యేండ్లు గడచినపిమ్మటఁ- గొండవేఁకి పట్టుకొనియె నతని.

కుదుపువచ్చెనేని గుబగుబ నిల్లెత్తు- త్రుళ్లిపడును మూఁడు దుప్పటములు
ముసుఁగువెట్టుకొనియు మూల్గుచు నొక్కింత- ప్రొద్దుగడపి లేచిపోవుచుండు.

ఊఁచపొట్ట, లోఁతులోచనంబులు, వ్రేలుఁ- జెవులు మెఱుఁగుఁగాల్లుఁ జేతివడఁకు
నుక్కినయును జూడ వెక్కసంబగు వాని- ప్రస్తుతంపురీతిఁ బ్రకటపఱుప.

ఒకనాఁ డుష్ణమువచ్చి కుంపటికరణిఁ హుహ్హుహ్హాహూ యంచనూ
రక కూర్చుండెను వానిసేవకయి భార్యారత్నముం దల్లియుఁ
వికలత్వంబున నుండి ప్రాచిపనియు న్నిర్విఘ్నమూ టింతయే
నొకరుం జూడరు ప్రొద్దుజామయిన న ష్టాక్కామె తానిట్లనుఁ.

నిత్య మున్నయదియె నేఁడేమి క్రొత్త మా- రేల లేచి పనుల కేఁగ రేమి
బావినీరుగాద పాతాళముననుండి- తోడవలయు లెమ్ము కోడలమ్మ!

అనిన నత్తపలుకు నమ్మాయి వేవేగఁ- జెలువునీరు దెమ్ము చేఁదలేవు
చేఁద ఘోటిదమ్మొ, శీఘ్రముగావత్తు- ననిన మంచిదనియె నామెగూడ.

బిందె బుజమునఁ బెట్టి యాసుందరాంగి- యిల్లు వెడలెను బ్రొద్దెక్కెనంత లేదు
చిటికెలో వచ్చి మీకింత చేసిపెట్టు- దాన నని పతితోఁ జెప్పి త్వరితముగను.

మిన్నుఁ జూచెను మ్రొక్కెను మిహిరునకును- దేవ! యారోగ్యమిమ్ము నాదైవమునకు
నెట్టులో యిందు సుఖముగా నెట్టుచున్న- వారి మము దైవ మోర్వక బాధపఱుచు.
ఇనబలఁగంబు పీడి యీయడవులందుఁ- బడియు సుఖియించుచుంటిమి పదుగురకును
మెచ్చుగాఁ గన్నుగుట్టనే మీకభాగ్య- దేవతలు! మఱచిపోండు మాదిక్క[illegible]క.

ఇట్లు తలఁచికొనుచు నేఁగెను గోనేటి- గట్టుమీఁది కెవరుఁ గానఁబడరు
బిందెనెత్తనైన; భీతి లో జనియించె- వెలఁదు లిల్లువెడలు వేళమించ.

చింతుట్టిదీసి యిసుక ర- వంత కదంబించి బిందె యటునిటు దోమం
గొంతుకగూర్చున్నది య-ల్లంతను బొడగనియె నొక్కయాశ్వికు నెదుటఁ.

పడఁతి నిర్ఘాతపాతంబువలెను నశ్వ- ధాటి చెవిఁబడ గుండెలుగూఁటదప్పి
నిలువునీరుగ నిలుచుండె నీళ్ల రేవు- లోనగుఱ్ఱము దగ్గఱెఁ దానుఁగూడ.

కొత్తగుఱ్ఱము విప్పఁడు త్రావనీఁడు- నీరు, రొట్టెలఁదినఁడు మానినినిజూచి
పుట్టెఁ గాదామర జనించె బులుపుడిగ్గి- కట్టివైచె నమాంతముగాఁ గఁ దురగ
పృష్ఠమునఁ దానునెక్కి- రివ్వననుబోయెఁ-బోయెమానిని పెనుమూర్ఛ బోయెగుఱ్ఱ
మెగువుకొండలలోయకు నెగిరినట్లు- రాదు రాదని యింటిలో గమణి యత్త
పతియుఁ గలగుండు వడిరి విభ్రాంతులగుచు- నిరుగుపొరుగులవారితో నిందునందు
వెదకి నీరాకరముచెంత బిందెఁ జూచి- నీటఁ బడి చచ్చె ననుచును నిశ్చయించి
యీడ్చి సరిపెట్టుకొనిరి వేయేలనింకఁ- బలుపురును బలువిధములఁ బలికి రపుడు.

పులి పగటిపూఁట రాదు మొ- సలి సలిలములోన డిగక సాధింపదు, నీ
కలశము దోముచు నున్నది- తొలువఁగలే దెట్లుచొచ్చెఁ దొయ్యలి నీటఁ.

అని యెన్నెన్నియొ రీతులం దలఁచి రేమయ్యె న్సరోజాక్షి యం
చనఁ బ్రత్యక్షముగాదె పాతకులకుఁ వ్యర్థప్రయాసంబులం

గనలే కందలు నేడ్చి నీళ్లు విడువంగా నాశ్వికాధ్యక్షునిం
టను బల్వంతయె నాతనంబా పడునుంకంబోయె యోగంబునన్.

ఎవరితోఁ జెప్ప నెవ్వరు దిక్కామె- కేమి చేయఁగలదు వ్యథఁగ్రోయెఁ
గులము బలము మానగుణములతో పాటు- మ్లేచ్ఛు వింటి కట్టి యచ్ఛహృదయ.

కంటికిఁ గడవెడు నీళ్లకు- నింటను బతియత్తవేఁడ్చి రేప్పి మరణముం
గొంట నిజమనుచుఁ జేసెఁ జి-రంటికిఁ బలె పరకర్మ రఘుఁడు భర్తన్.

దుఃఖభారమునను దుర్దశతోలఁగుట- చేతనో క్రమముగ శీతలజ్వ
రంబు గట్టువడియె నంబుజలోచన- మగని కదియఁ గొంతమంచిగాదె!

దీర్ఘరోగి మగఁడు దినదినగండంబు- వెనుకముందు నెట్లు తనకుఁ జిక్కు-
గలుగునో కొక్కసుతులు గల్గరు పోమ్మని- బలిమిఁ జచ్చెననుచుఁ బలికికొనిరి.

రోగము, రొట్ట, కోపము, విరోధము, కోటరమందుఁ గష్టమా
రాగవిహీనుఁడా మగఁడు, ప్రాభవలోపము, తిండిలేద తా
నేగుని యొంటి నెందయిన నింతి విరుద్ధము, నింద్యప్రాణముం
బోఁగనినందనన్ గతిత భూతమనుగుం బరికించి చూచినన్.

అనుచు నిరుగుపొరుగు నంగనలాడుకో- వారినోట వారివారినోట
నత్తచెవులఁ బడియె ననుమానహేతువై- యంతరంగబాధ కాదిదోడఁగ.

అంగటినుండి చీఁకటిపడ నవ్వలి కివ్వలి కేగ భీతిలుం
జింతఁగఁ బుత్రు పాన్పునకుఁ జేరిచి తానుబరుండు, నిద్రలోఁ
గాంతునొ యేమొ కొంతనని కన్నులు మూయదు నిద్రపట్టినన్
గొంతుక పట్టెనంచు నిదిగోఁ బయిఁ బడ్డది యంచు భ్రాంతిలున్.

భీతి ముదిరిముదిరి చిత్తరిచీరలు- నగలుపెట్టుపెట్టె నారుఁజూడ
దుఃఖమగుర యిచటఁ దొలఁగించి యట్టుక- పైనివేయుమనుచుఁ బల్కుచుండు.

తిండి దినదు తిన్నదియు జీర్ణమునకురా- దనుచు నిద్రపట్టదనుచు నాఁడు
నాఁటనత్త మిగుల నరముల ప్రోగయి- బైలుపడెచె లోనిభావ మపుడు.

అమ్మ! మొన్నఁడు లేదు నీ పట్టులనకు- చచ్చిపాధించుచున్నది సవతిపోరు
గలుగమానుము, నే నన్యకాంతఁ గానుము- నన్నుఁ జంపెదవా? నీవు నన్నుఁ జంపు.

అనుచు వాదించుకొనుచుండు రమణనంబు- పెద్దయనుమానముండుటఁ బెద్దదగుట
భ్రాంతిలోఁబడి నా కొడుల్ వడఁకుననుచుఁ- నదిగో నెదురుగ నిలుచుండె ననుచు దల్లి.

ప్రొయ్యి రాఁజనీదు పోనీదు నూతికి- నొక్కచోటివస్తు వొక్కచోటఁ
దీసిదాఁచు నన్నుఁ దిరుగనీ దింటిలో- బ్రదుకలేను దీనిబ్రదుకుగాల!

బ్రదుకనేల దీనిబ్రదుకుగాల్పిరి, తిట్ట- కమ్మదానిఁ దిట్టకమ్మ! తిట్టు
దున శిఖండిఁ గట్టి తుపాకివేయింతుఁ- ద్రవ్వి పాఁతవలయు దానిఁబట్టి.

పోనిమ్మా! పోనిత్తున- దానిని నీసాను దింపెదను; పోనిమ్మా!
పోనీను చెప్పుదెబ్బల- తో నూరేగింతు వీడుదునె రక్కసిని.

పరికె ముగ్గువాఁడు పద్మము వేయును- బిందినాదమునను బ్రేపుజందె
ములను దాల్చి దీనిమూలము గనుఁగొందుఁ- బోర నీవు దానిఁ బాగడవల్దు.

నిన్న దానిమొగము నిప్పులలోఁ బెట్ట- బట్ట గాల్చివైచె బావిలోన
నీళ్లు చేఁదుచుండ నిలనీక కాళ్లలో- కికికిలను బెట్టి క్రిందఁద్రోసె.

నన్ను విడిచిపొమ్ము నాతోడ నీకేమి- కోకలిత్తుఁ జెక్క రూకలిత్తు
ననిన నిన్ను గంగయందున స్నానంబు- చేయఁజూచి విడిచివేయఁగలను.

నీమేలుకోరికె నిన్నుఁ గ- బాములఁ బెట్టెదను జచ్చి స్వర్గమునందే
నేమి సుఖంతును మీరలు- పామరులై యింటిలోనె పాతుకొనంగన్.

నీవునుఁ గొడుకును వెడలుఁడు- పావననదులకును దేవభవనమ్ములకుం
బోవుఁడు సేవింపుఁడు మీ-తో వచ్చెద నంతనుండి తొలఁగెద నిన్నున్.

అనుచుఁ బలికె నింక నాలస్యమేటికి- శని వదల్చుకొందమనుచుఁ గొడుకు
లేవఁదీసివచ్చి యావిశాఖపురంబు- వీధిలోన నడుచువేళయందు.

అశ్వికుఁడు ప్రాంతదుర్గసైన్యాధిపత్య- మునను మెప్పొంది వైశాఖపురమునకును
మార్పబడి పెద్దపనిమీఁద మగువతోడ- నొక్క మేడను వసియించి యుండె నందు.

పనిగలిగిపోమెఁ బారుగూరు వనితయొకతె- జాలగట్టలలోనుండి సంధ్యవేళ
రాజమార్గంబునంబోవు రమణుఁగనియెఁ- దల్లితో నేగువానిఁ జాత్పర్యమునను.

శ్రీపురమునుండి వచ్చిన చిన్ననాఁటి- మగనిఁ బరిచారికను బంపి తెగువతోడఁ
దనసమీపంబునకుఁ బిల్చి తగవునడపి- యెవ్వఁడవు నీవు న న్నెపుడేనిఁజూచి
యుంటివా యనఁ బెదరుచు నూరకుండెఁ- దురకబూబమ్మ వేసము తోఁపరాక
యెన్నఁడును జూడలేదనియెను నతండు- ఎందుఁబోయెద వనియె, నాయింటిచచ్చి
తల్లిఁ బెనుభూతమై పట్టెయిల్లువెడలఁ- గొట్టెఁ దీర్థాటనము సేయఁగోరినాము.

పిలువు మీయమ్మననియె, రప్పించె నామె- నన్నెఱుంగుదువా యన నిన్నెఱుంగఁ
జూచినట్టులు లేదు నన్ జూచినావొ? నీదుకోడల నన్నొక నీచుఁడిట్లు
చేసి చెఱచెను; మీసేవచేయుటకును- భాగ్య మిపుడబ్బె మరలఁ జావంగలేదు
పొందు హాయిగనుండుఁడు పుచ్చుకొనుఁడు-కొంతధనమిచ్చెదనుమీకుఁ గుక్కముట్టు
కొన్నకుండనుకొండు మొక్కులి వెమీకుఁ-బొందుదయ్యములును లేవుభూతములును
లేని వెక్కడనుండి మీపైనిఁబడునుఁ- బొంచి యనుమానమే పెనుభూతమగును
త్వరగఁ బొం డింక నాతఁడు వచ్చునేని- తిరిగి వైచును నన్నును మిమ్ముఁగూడ
ననిన ధనమును గొని మెచ్చి యరిగి రవల- దుఃఖమును సంతసంబును దొలఁకుచుండ
దయ్యమును భూతమును బోయెఁ దల్లి విడిచి- శ్రీయుమారమణునిదయ శ్రీపురంబుఁ
జేరి రొక కొన్నియాత్రలు చేసికొన్న- పిదప సద్భుతమంది రీ వింతఁ జెప్ప
విన్నవారలు దొలుదొల్త గన్నవార లౌర- యనుమానమెంతటి దనుచు వారు.

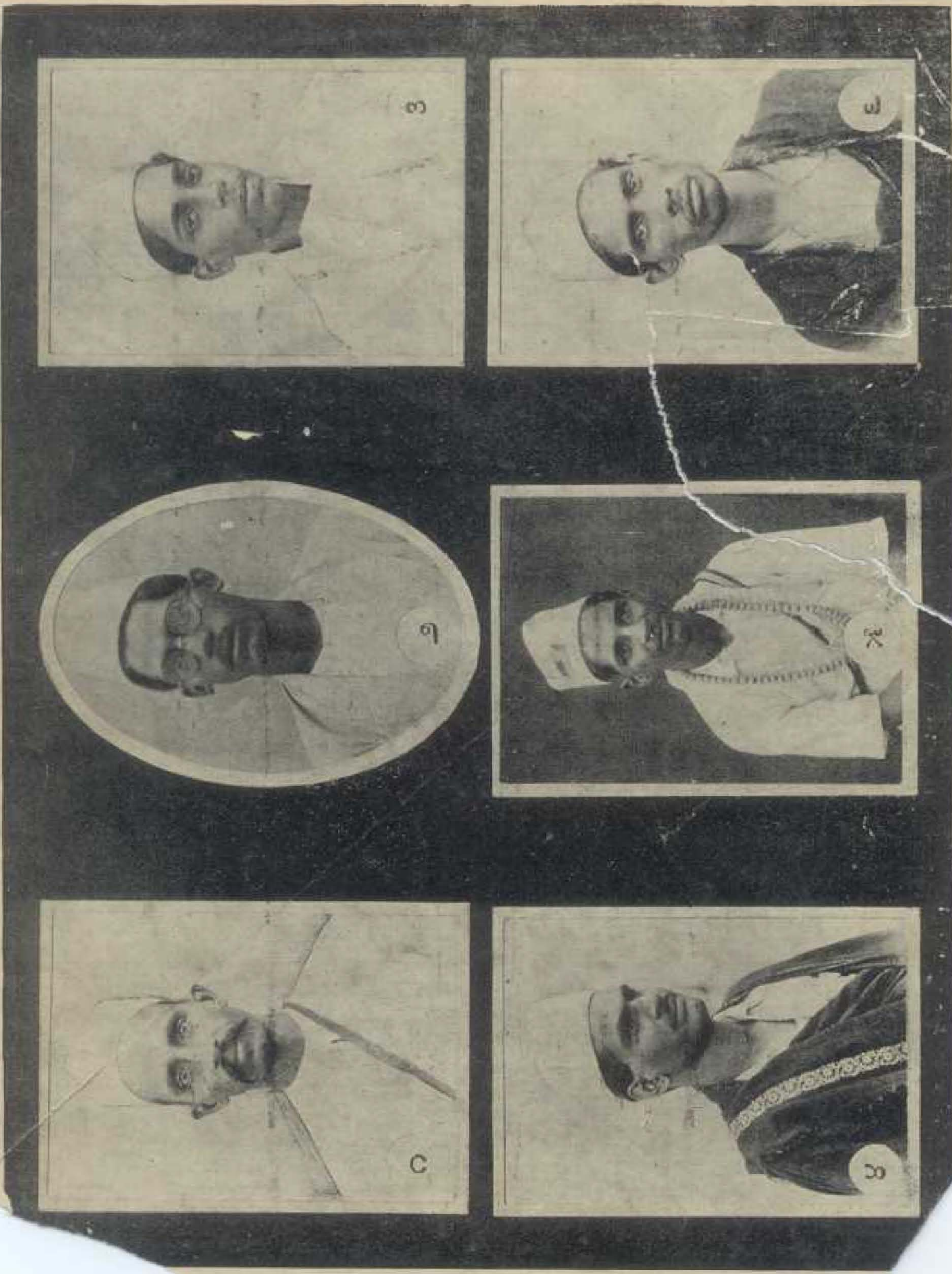
అభిసారిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

అభిసారిక

ప్రకాశకుడు: శ్రీ [illegible]

శ్రీ డా. పొన్నలగడ్డ మల్లపరాజుగారు ౨. శ్రీ ఆంధ్ర ప్రకాశంగారు ౩. శ్రీ దువ్వూరి న
శ్రీ నడింపల్లి సుబ్బరాజుగారు ౫. శ్రీరావు వెంకటరాఘవగారు ౬. శ్రీ బయ్య ? సాంబశివ

...ర రామరాజుగారు (కీ) ౨. శ్రీ టి. వి. రాజుగారు (కీ) ౩. శ్రీ కవితూల సూర్యారావుగా...
...రామరావుగారు (కీ) ౫. శ్రీ కొవ్వలి విశ్వనాథంగారు (కీ) ౬. శ్రీ గిడా రఘునాయకులు...